T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

# II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA ALMAN DIŞ POLİTİKASI

Taşkın DAYANGAÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Prof.Dr. Abdülkadir AKÇİN

GEBZE
2006

**T.C.**
**GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ**
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

# II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA ALMAN DIŞ POLİTİKASI

**Taşkın DAYANGAÇ**
**YÜKSEK LİSANS TEZİ**
**STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**GEBZE**
**2006**

# ÖZET

**TEZ BAŞLIĞI: II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA ALMAN DIŞ POLİTİKASI**
**YAZAR ADI: Taşkın DAYANGAÇ**

Bu çalışmada, iki Almanya'nın birleşmesinin temelinde yatan Alman idealizmi ve milliyetçiliğinin tarihsel temellerine inilerek, bu unsurların 21. Yüzyılda dünyayı hangi endişelere sürükleyeceği analiz edilmeye çalışılmıştır. Almanya'nın, ulusal birleşmenin ardından nasıl hareket edeceğinin bir dereceye kadar tahmin edilmesinin ve dolayısıyla birleşmeden evvelki tavır ve davranışlarının daha net olarak kavranabilmesinin, öncelikle Alman dış politikasının analizi ile mümkün olabileceği düşünülmüştür. Tarihinde defalarca yıkıma uğrayan ve haritadan silinme tehlikesine maruz kalan, ancak yeniden uluslararası sistemin kaderini belirleyebilecek güç unsurlarına kavuşabilen bir devletin, geleceğinin, belirsizlikler ve istikrarsızlıklarla dolu bir ortamda, az veya çok merak ve endişe hislerini uyandırması, doğal karşılanmalıdır. Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı sonrası ikiye bölünmüş Almanya'nın üzerine konan sınırlamaların ortadan kaldırılmasında, iki Almanya'nın 1990 yılında yeniden birleşmesinde ve bugün Almanya'nın Avrupa Birliği'nin en önemli gücü olmasında etkili olan kısa, orta ve uzun dönemli dış politika stratejilerinin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öncelikle, Almanya'nın şimdi olduğu gibi gelecekte de uluslararası politikada çok etkin ve belirleyici bir aktör olacağı varsayımından hareketle, gelecekte Almanya kaynaklı belirsizliklerin bir nebze olsun aydınlatılması, geleceğe yönelik projeksiyon yapabilmenin ön şartı olduğu kabul edilmelidir. Almanya'nın izlediği bu dış politika stratejileri, siyasal bazda bütünleşme sürecinin daha hızlı gerçekleşmesine olan etkisi bağlamında ele alınmıştır. Sonuç olarak, siyasal bütünleşmenin daha ileri bir noktasına varmış bir Avrupa Birliği içinde Almanya'nın, uluslararası sistem bağlamında ne gibi yeni roller üstlenebileceği, Almanya'nın ittifak politikası, Avrupa politikası, Doğu politikası ve genel olarak da küresel politikası incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye-Almanya ilişkilerine 1990 sonrası gelişmeler ışığında geniş olarak yer verilmiştir. Almanya; tarihi geçmişi, ekonomik gücü, stratejik konumu ve gelecekte küresel politikada oynayacağı muhtemel roller açısından yakından ve dikkatle izlenilmesi gereken bir ülkedir. Acaba Almanya'nın dış politikası tekrar dirilen "Lebensraum" mudur?

# SUMMARY

**TITLE OF THE THESIS: POSTWAR GERMAN FOREIGN POLICY**
**AUTHOR: Taşkın DAYANGAÇ**

In this study, the German idealism and nationalism which lies on the basis of the unification of two German nations, will be traced back to their historical grounds and thus an analysis about the worries that they will bring in the 21st century will be exposed. It is thought that it is only possible to understand how the country would become after reunification and thus understanding how it was before the unification, by analyzing the German foreign policy. In the age of unstability and uncertainties, it should be considered natural to worry and wonder about the future of a nation who was exposed to total corruption many times in her history but became a powerful state that determined the fate of the international systems each time in the end. In this paper; the short, middle and long term political strategies which were dominant in the removal of the restrictions for the divided Germany after World War II, in the reunification of them in 1990, and for the country to be the leading force in the EU will be put forward. First of all, it should be accepted that to make future-oriented searches, it is a preliminary must to enlighten the Germany – origin uncertainties of the past because it's estimated that Germany will be a leading and determining actor of the political scene in the future as it is now. These foreign policies of Germany are examined in connection to their impact on fast developing of the reunification on political basis. As a result, in a European Union that reached a farther aim of political unification, the role of Germany on international grounds, on its alliance policy, its European policy, East policy, and generally speaking, on its global policy, is to be examined. Thus, Turkey – Germany relations after the developments in 1990 are also included respectively. Germany, with her history, economical power, strategical location and the possible role that it is going to play in the global politics of the future, is a country to observe closely and attentively. Does the foreign policy of Germany mean the revival of "Lebensraum"?

# TEŞEKKÜR

Çalışmalarım esnasında, benden yardımlarını esirgemeyen, tecrübeleriyle bana yol gösteren, kendilerinden ders alma fırsatına sahip olduğum, fikirleriyle zihinlerimizdeki vatan sevgimizi perçinleştiren, Sayın Hocalarım Doç. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN ve Dr.Bnb. Rasim ÜNLÜ'ye, eşsiz tecrübe ve birikimleriyle birçok konuda bizlere ışık tutan ve örnek olan "Tarih ve Milli Strateji" Hocamız Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Sayın Prof. Dr. Turan YAZGAN'a, bölüm başkanımız Yrd. Doç. Dr. Abdulkayyum KESİCİ'ye ve öğretim üyemiz Doç.Dr.Lütfihak ALPKAN'a ve en son olarak da her konuda bana destek olan ve teşvik eden, çağdaş ve aydın düşünceleriyle yön veren, sınırsız mütevazılığı ile örnek aldığım akademik danışmanım Saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Abdülkadir AKÇİN'e,

Ayrıca araştırmalarıyla, Alman vakıflarının Türkiye'de yasal olmayan çalışmalar yaptığı, etnik ve mezhepsel ayrılıkları körüklediği ve altın madeni karşıtlarını örgütlediği yönünde çok önemli bilgilere ulaşan ve nihayetinde evinin önünde uğradığı kalleş silahlı saldırıyla katledilen merhum Doç. Dr. Necip HABLEMİTOĞLU'na,

Hayatları boyunca benim için büyük fedakarlıklara katlanan değerli babam ve anneme; çalışmalarımı büyük bir sabır ve özveriyle destekleyen eşime ve biricik oğlumuzla onun anneannesine; çalışmamın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, emeği geçen ve burada ismini zikretmediğim herkese en içten saygı ve şükranlarımı sunmayı ve de en önemlisi; başta ulu önderimiz Atatürk ve onun silah arkadaşları olmak üzere, şanlı tarihimiz boyunca; yurdun dört bir yanından cepheye koşan; Kafkasya'da, Kanal'da, Hicaz'da ve Yemen'de; Irak'ta, Suriye'de ve Filistin'de, Galiçya'da ve Çanakkale'de; Eskişehir'de, Sakarya'da ve Afyon'da; Kore'de, Kıbrıs'ta ve İç Güvenlik Harekatında bütün cephelerde kahramanlık örneği gösteren, mezara yıkanmadan, tabuta konmadan bu toprakları bize vatan yapan yağız yiğit şehitlerimizi anmayı bir borç bilirim.

# İÇİNDEKİLER DİZİNİ


| | Sayfa |
|---|---|
| ÖZET | iv |
| SUMMARY | v |
| TEŞEKKÜR | vi |
| İÇİNDEKİLER DİZİNİ | vii |
| KISALTMALAR DİZİNİ | xii |
| 1. GİRİŞ | 1 |
| 2. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI GELİŞMELER VE ALMANYA'NIN BÖLÜNMESİ | 6 |
| 2.1. II. Dünya Savaşı Öncesi Nazi Almanyası | 6 |
| 2.2. II. Dünya Savaşı Sonrasında Uluslararası Ortam | 30 |
| 2.3. Savaş Sonrası Düzenine Ait Konferanslar | 42 |
| 2.3.1. Kazablanka Konferansı (14–24 Ocak 1943) | 45 |
| 2.3.2. Adana Görüşmeleri (30–31 Ocak 1943) | 49 |
| 2.3.3. Moskova Konferansı (19 Ekim–1 Kasım 1943) | 51 |
| 2.3.4. Tahran Konferansı (28 Kasım–11 Aralık 1943) | 52 |
| 2.3.5. Dumbarton Oaks Konferansı (21 Ağustos–7 Ekim 1944) | 55 |
| 2.3.6. Yalta Konferansı (4–11 Şubat 1945) | 57 |
| 2.4. Savaş Sonrası Dünya Düzeni ve Soğuk Savaş Dönemi | 63 |
| 2.4.1. BM (Birleşmiş Devletler) | 67 |
| 2.4.2. Potsdam Konferansı (17 Temmuz- 02 Ağustos 1945) | 70 |
| 2.4.3. Almanya'nın İkiye Bölünmesi | 78 |
| 3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE FEDERAL ALMAN DIŞ POLİTİKASI | 81 |
| 3.1. Adenauer Dönemi ve Federal Almanya'nın Batıya Entegrasyonu | 82 |
| 3.2. Erhard/Schröder Dönemi | 87 |
| 3.3. Kiesinger/Brandt Dönemi | 90 |
| 3.4. Brandt/Scheel Dönemi | 92 |
| 3.5. Schmidt/Genscher Dönemi | 94 |
| 3.6. Kohl/Genscher Dönemi | 98 |
| 3.7. Schröder/Fischer Dönemi | 102 |

3.8. Merkel ve Almanya 123
4. BİRLEŞMEYE UZANAN SÜREÇTE ALMAN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞINDA ÖNEMLİ TEMEL KAVRAMLAR 129
4.1. 1989–1990 Öncesi F.Alman Dış Politika Dinamikleri 129
4.2. Alman Sorunsalı (Die Deutsche Frage) 136
4.3. Lebensraum (Yaşam Alanı) 141
4.4. Weltpolitik (Dünya Politikası) 143
4.5. Drang Nach Osten (Doğuya Yöneliş) 145
4.6. Orta Avrupa (Mitteleuropa) 146
4.7. Ostpolitik (Doğu Politikası) 147
4.8. Machtpolitik (Güç Politikası) 151
4.9. Mittelage (Merkezi Konum) 153
4.10. Alman Milliyetçiliği ve İdealizmi 154
5. SOĞUK SAVAŞIN SONRASI ULUSLAR ARASI SİSTEM VE YENİ OLUŞUMLAR, YENİ STRATEJİLER VE İKİ ALMANYA'NIN BİRLEŞMESİ 162
5.1. SSCB'nin Çöküşü ve Avrupa'da Soğuk Savaşın Sonu 162
5.1.1. Gorbaçov Politikası 165
5.1.2. SSCB'nin Dağılması ve Doğu Avrupa 168
5.2. İki Almanya'nın Birleşmesi 172
5.2.1. Birleşme Öncesi Durum ve Federal Alman Dış Politikasında Gelişmeler 175
5.2.2. Doğu Almanya'nın Ayakta Kalma Çabaları 181
5.2.3. Kohl'ün 10 Nokta Planı ve Modrow'un Girişimleri 188
5.2.4. Birleşme Süreci ve Yeni Almanya 192
5.2.5. Ekonomik Plan ve 1990 Seçimleri 204
5.3. Aktör Devletlerle Yapılan Müzakereler 206
5.3.1. Batıda Görüş Farkları ve Dünya Gözünde Birleşmeye Yönelik Tepkiler 207
5.3.2. SSCB Çıkmazı 217
5.3.3. Ottawa Görüşmeleri 217
5.3.4. Kafkasya Buluşması ve 2+4 Antlaşması 219

5.4. Birlik Antlaşması Sonrası Almanya ve 21.Y.Y. Politikalarının Şekillenmesi 227
5.4.1. Birleşmenin Orta ve Doğu Avrupa'da Meydana Getirdiği Güvenlik Sorunları 231
5.4.2. Birleşik Almanya Dış Politikasının Ulusal ve Uluslar Arası Başlangıç Şartları 237
5.4.3. Birleşik Almanya Dış Politika Motivasyonlarının Temel Değerleri 255
5.4.4. Birleşik Almanya'nın Avrupa Politikasına İlişkin Tavır ve Tercihleri 263
5.5. Birleşik Almanya'nın, Savaşlar ve Krizler Karşısında İlk Dış Politika Sınavları 270
5.5.1. Almanya'nın Körfez Savaşında İzlediği Strateji ve Yönelimler 272
5.5.2. Yugoslav Krizi'nde Alman Güvenlik Politikaları 290
5.5.3. ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Balkan Politikası ve Bölgeye Müdahalesi 304
5.5.4. Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Slovenya'da Alman Dış Siyaset Kalıpları 312
5.5.5. Somali Felaketi ve Almanya'nın Tutumu 329
5.5.6. Almanya ve 5 Milyon İşsiz, II. Dünya Savaşından Beri Görülen En Kötü Durum 334
5.6. Birleşme Sonrası Almanya-Türkiye İlişkileri 340
5.6.1. Birleşme Öncesinde İlişkiler 340
5.6.2. Birleşme Sonrasında İlişkilerin Tarihi Süreci 353
5.6.3. Almanya'daki Türkiye 356
5.6.4. Savaş Sonrası Almanya'nın Türkiye'de Yürüttüğü Propaganda Faaliyetleri, Etnik Ayrıştırma Politikası ve Türk Kimliğine Yönelik Politikaları 363
5.6.5. Almanya - İran İlişkilerinin Değerlendirilmesi 389
5.6.6. Ermeni Sorunu: Suçlanan Almanya ve Almanya'nın Kendini Aklama Politikası 391
5.6.7. Irkçılık (Neo-Milliyetçilik) ve Yabancı Düşmanlığı Sorunsalı Kapsamında Almanya 401

5.6.8. AB Üyelik Süreci Bağlamında Almanya ve İkili İlişkilerin Geleceği 408
6. ALMAN DIŞ POLİTİKA ÖNCELİKLERİNİN MİMARİSİ 420
6.1. Alman Milli Menfaatleri 421
6.2. Almanya ve BM 433
6.2.1. Alman Menfaatleri ve Hedefleri 440
6.2.3. Güvenlik Konseyine Üyelik Çabaları 441
6.3. Almanya ve AB 444
6.3.1. Alman Ekonomik Gücü ve Avrupa Siyasi Liderliği 448
6.3.2. Avrupalı Almanya mı, Almanyalı Avrupa mı? 454
6.3.3. Avrupa'da ki Konumu ve Çıkarlarının Entegrasyon ve Genişleme Sürecine Tesiri 456
6.3.4. Avrupa Siyasi İşbirliğine Dayalı Açılımları 457
6.4. Avrupa Güvenlik Boyutunda Almanya 459
6.4.1. NATO'nun Geleceği 461
6.4.2. AGİK, BAB ve AGSP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası) 463
6.5. Çeşitli Eksenlerde Alman Dış Politikası 484
6.5.1. Almanya ve A.B.D 486
6.5.2. Almanya ve Fransa 492
6.5.3. Orta ve Doğu Avrupa'da Rolü, Opsiyonları ve Güncel Boyutları 497
6.5.4. Yakın ve Orta Doğuda Alman Çıkarları 509
6.5.5. Uzak Doğu Asya Politik İlişkileri 512
7. SENARYOLAR 514
7.1. İyimser Senaryolar 514
7.1.1. Kısa Vadeli İyimser Senaryolar (Kesit 2010) 515
7.1.2. Orta Vadeli İyimser Senaryolar (Kesit 2015) 517
7.1.3. Uzun Vadeli İyimser Senaryolar (Kesit 2030) 520
7.2. Kötümser Senaryolar 523
7.2.1. Kısa Vadeli Kötümser Senaryolar (Kesit 2010) 533
7.2.2. Orta Vadeli Kötümser Senaryolar (Kesit 2015) 535
7.2.3. Uzun Vadeli Kötümser Senaryolar (Kesit 2030) 540

7.3. Senaryoların Değerlendirilmesi 543
8. SONUÇ VE TEKLİFLER 553
8.1. Sonuç 553
8.1.1. Süper Güç Olma Yolundaki Emareleri 553
8.1.2. Alman Dış Politikasına Yönelik Beklentiler 558
8.2. Teklifler 563
KAYNAKLAR 569
ÖZGEÇMİŞ 636
EKLER 637
EK–1:AVRUPA, KAFKASYA VE ASYA'DA UYGULANAN ALMAN PROJELERİ
EK–2: AVRUPA, KAFKASYA VE ORTA ASYA ÜLKELERİ İÇİN PLANLANAN ALMAN PROJELERİ

# KISALTMALAR

**AA** : Alman Dışişleri Bakanlığı
**AB** : Avrupa Birliği
**ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
**AET** : Avrupa Ekonomik Topluluğu
**AGİK** : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
**AGİT** : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
**AGSP** : Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
**AP** : Avrupa Parlamentosu
**APEC** : Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
**ASİ** : Avrupa Siyasi İşbirliği
**ASEAN** : Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği
**AT** : Avrupa Topluluğu
**ATİAD** : Avrupa Türk İşadamları Derneği
**AY** : Anayasa
**BAB** : Batı Avrupa Birliği
**BDT** : Bağımsız Devletler Topluluğu
**BM** : Birleşmiş Milletler
**BMVg** : Federal Savunma Bakanlığı
**BMZ** : Federal İşbirliği bakanlığı
**BND** : Federal Haberalma Örgütü
**BRD** : Federal Almanya Cumhuriyeti
**BSR** : Federal Güvenlik Konseyi
**CDU** : Hıristiyan Demokrat Birliği
**CSU** : Hıristiyan Sosyal Birliği
**DDR** : Demokratik Alman Cumhuriyeti
**EPC(EPZ)** : Avrupa Siyasi işbirliği
**ESDP** : European Security and Defence Policy (AGSP)
**EU** : AB
**FDP** : Liberal Demokrat Parti
**FTAA** : Pan-Amerikan Serbest Bölgesi
**G–7** : Sanayileşmiş 7 Ülke

**GATT** : Genel Gümrük ve Ticaret Antlaşması
**GB** : Gümrük Birliği
**GK** : Güvenlik Konseyi
**GOB** : Federal Hükümet Çalışma Tüzüğü
**GSMH** : Gayri Safi Milli Hasıla
**IMF** : Uluslararası Para Fonu
**INGO** : Uluslararası Hükümet Dışı Örgütler
**IP** : International Politik (Dergi)
**KPMG** : Komünist Parti Merkez Komitesi
**KSZE** : AGİK
**MERCOSUR**: Latin Amerika Ortak Pazarı
**NAFTA** : Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
**NSDAP** : Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
**NATO** : Kuzey Atlantik Paktı
**NGO** : Hükümet Dışı Örgütler
**NPD** : Alman Nasyonalist Parti
**NRF** : NATO Response Force (Acil Mukabele Kuvveti)
**NVA** : Ulusal Halk Ordusu
**ODGP** : Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
**OECD** : Ekonomik İşbirliği ve kalkınma Örgütü
**OSCE** : The Organisation on Security and Cooperation in Europe (AGİT)
**PDS** : Almanya Sosyalist Partisi
**SBKP** : Sovyetler Birliği Komünist Partisi
**SED** : Alman Sosyalist Birlik Partisi
**SPD** : Alman Sosyal Demokrat Parti
**SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
**UÇK** : Kosova Kurtuluş Ordusu
**UN** : BM
**USA** : ABD
**VK** : Vatandaşlık Kanunu
**WEU** : BAB
**WTO** : Dünya Ticaret Örgütü

# 1. GİRİŞ

Almanya'nın yeniden birleşmesi Varşova Paktı'nın ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesi, Avrupa ve dünya politikasını temelden etkilemiştir. Avrupa ve Dünya politik sisteminin koordinatları değişmiştir. Uluslararası ilişkilerde siyasi, askeri ve ekonomik güç dengeleri kısaca, devletlerin stratejik konumları değişirken, devletlerin, ikili ve genel olarak da Avrupa ile olan ilişkilerinin yeniden düzenlenme ihtiyacı doğmuştur.[1] Almanya'nın uluslararası sistemde etkin bir aktör olması, özellikle Avrupa'nın şekillenmesinde birinci dereceden rol oynaması ve kıtanın ve hatta uluslararası sistemin geleceğini belirleyebilecek ve temel aktör rolünü yerine getirebilecek güç unsurlarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Almanya'nın son 50 yılını anlamak ve geleceğe yönelik sağlıklı öngörüler için, tüm 20. yüzyıl siyasi tarihini iyi irdelemek gereklidir.[2] İkinci Dünya Savaşı sonunda galip devletlerin kendi işgal bölgelerinde uyguladıkları farklı ekonomik ve siyasal sistemler sonucunda, Federal Almanya Cumhuriyeti ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti şeklinde iki ayrı devletin kuruluşu ile bölünen Almanya, resmi olarak 3 Ekim 1990 tarihinde birleşmeyi başarmıştır. Tarihinde defalarca yıkıma uğrayan ve haritadan silinme tehlikesine maruz kalan, ancak yeniden uluslararası sistemin kaderini belirleyebilecek güç unsurlarına kavuşabilen bir devletin; geleceğinin, belirsizlikler ve istikrarsızlıklarla dolu bir ortamda, az veya çok merak ve endişe hislerini uyandırması, doğal karşılanmalıdır. Almanlar haricinde kendi kimlikleriyle daha yoğun ilgilenen başka bir toplum var mıdır?[3]

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya tehlikesini, O'nu ikiye bölerek ortadan kaldırmaya çalışanlar, şimdi de O'nu AB ve NATO gibi çok taraflı kurumlara daha sıkı bağlayarak kontrol altında tutmayı planlamaktadırlar. Almanya'nın birleşmesiyle neticesinde Avrupa'da çoğulcu demokrasi ve piyasa ekonomisi temelleri üzerine kurulu ülkelerden oluşan Batı Bloğu ile sosyalist sistem ve merkezi planlamaya dayalı ülkelerden oluşan Doğu Bloğu arasındaki bölünmüşlüğün ve soğuk savaş döneminin de artık tarihe gömüldüğünü tescil etmiştir. 1989/90 yılları uluslararası politikada beklenmedik gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Almanya'nın

[1] Stern, Fritz; "Gold and Iron: Bismarck, Bleichröder, and the Building of the German Empire", Knopf, New York, 1979, s.21– 56
[2] Merkl, Peter H.(Editor); "Federal Republic of Germany at Fifty", Palgrave Publishers, New York, 1999, s. 3
[3] Taylor, A. J. P.; "The Course of German History", Capricorn, New York, 1962, s.7

birleşmesiyle birlikte hatta daha öncesinden özellikle Avrupa'da Birleşik Almanya'ya karşı bir takım endişe ve korkular yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Fransa ve İngiltere Almanya'nın birleşmesini engellemek, ya da en azından geciktirmek için her türlü girişimi yapmışlardır. Buna rağmen ABD'nin desteği ve Sovyetler Birliği'nin onayı ile Almanya yeniden birliğini sağlayarak, tam egemen bir devlet olmayı başarmıştır. 1945 sonrası Alman sorununun kökenleri de zaten iki kutuplu kıta Avrupası'nın bölünmüşlüğünde yatmaktadır.[4] Diğer taraftan, Almanya, Avrupa'nın ve özellikle de Fransa'nın geleceği açısından bir diğer önemli sorun olmaya devam etmiştir. Almanya'nın bölünmüş ya da işgal edilmiş olması Avrupa'nın diğer ülkelerini rahatlatmamıştır. Bu nedenle Almanya sorununa uygulanabilir bir çözüm arayışı J.Monnet ve Schuman planına kaynaklık etmiştir. Bu planla, Almanların yıkıcı gücü yok edilerek, Avrupa birliği hareketi çerçevesinde yaratıcı hale getirilmeye çalışılmıştır.[5]

Alman federalizmi Bismark ve Weimar döneminde olduğu gibi, 1949 yılında da iç tartışma meselesi olmasına rağmen, Federal Almanya ve Demokratik Almanya'nın birleşmesi tahminlerin aksine çok hızlı bir biçimde gerçekleşmiştir.[6] Berlin Duvarı'nın 1989 yılının Kasım ayında yıkılması ve Doğu Avrupa'da başlayan demokratikleşme ve reform hareketleri, iki Alman devletinin birleşmesi sürecinin başlangıcı olmuştur. Birleşme sürecinde "aşama aşama ilerleme" stratejisi yerine "şok tedavi" yöntemini tercih eden Almanlar, 45 yıl boyunca farklı ekonomik ve siyasi sistemlerle yönetilen iki Alman devletinin birleşmesi için ilk adım olarak, bir Ekonomik ve Siyasi Birlik kurmuşlardır. Bu birlik sayesinde bölünmüşlüğün en önemli belirtisi olan farklı ekonomi ve para birleştirilerek Federal Alman Markı (DM), Bundesbank'ın kontrolü altında Demokratik Almanya'nın da resmi para birimi olmuştur. Ayrıca 1990 sonrası Türkiye-Almanya ilişkileri, bir takım faktörler ışığında tartışılmıştır. Almanya'nın birleşmesi başta Fransa ve İngiltere olmak üzere çoğu çevrelerde, "Acaba Almanya yeniden hakimiyet politikası geleneğine geri döner mi?" sorusunu gündeme getirmiştir. Her ne kadar Alman liderler "güç" politikasının yerini "sorumluluk" politikasının aldığını ve Alman çıkarlarının AB ve

[4] Mushaben, Joyce; "A Search for Identity: the German Question in Atlantic Alliance Relations", World Politics, vol. XL, no.3, 1988, s.395– 417
[5] Bozkurt, Veysel; "Avrupa Birliği ve Türkiye", Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s.65
[6] Kipler, Heiderose and Lhotta, Roland; "Föderalismus in der Bundesrepublik Deutschland: Eine Einführung", Leske and Budrich, Opladen, 1996, s.217– 219

Batı İttifakı içinde olduğunu iddia etseler de, Almanların AB'ni sadece kendi çıkarlarını gerçekleştirme aracı olarak kullandığına inanılmaktadır. Fransa, II. Dünya Savaşı'nın bitimi ile silahsızlandırılan Almanya'nın tekrar silahlanabileceği söz konusu olabileceği için bu fikre karşı çıkmıştır. Avrupa bu girişim ile siyasi ve askeri bütünleşmeyi sağlamak için öncelikle ekonomik bütünleşmeyi geliştirmek gerektiğini anlamıştır.[7]

Birleşme sonrası resmi adı Federal Almanya Cumhuriyeti olarak kalan, başkenti Berlin olan ve Doğu Almanya topraklarındaki yaklaşık 16 milyon Doğu Alman'ın da katılımıyla 80 milyona yakın bir nüfusa erişen Almanya, nüfus ve ekonomik büyüklük bakımından Avrupa'nın en güçlü ülkesi konumuna yerleşmiştir. "Soğuk Savaş" döneminin bitmesinden en karlı çıkan ülke kuşkusuz Almanya olmuştur. Almanlar tarihinde ilk defa, savaşsız ve kansız bir şekilde birliğini sağlayarak yeniden tam egemen bir devlet olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak Almanya'ya karşı bilinçaltına itilmiş bir takım endişeler ve korkular yeniden su yüzüne çıkmıştır. Bunun nedeni ise, birleşmeyle birlikte daha da güçlenmiş Almanya'ya karşı tarihi hatıraların yeniden canlanmasıdır. Geçmişte yaşanan tecrübeler insanların kafasında. "Acaba Almanya geçmişteki yayılmacı ve milliyetçi politikalara tekrar geri döner mi?" sorusunu gündeme getirmiştir. 1945 Almanyasında eğer biri bu ülkenin yarım asırdan daha kısa bir süre zarfında dünyanın en zengin ve istikrarlı bir ülkesi olacağını ifade etseydi buna kimse inanmazdı.[8]

Savaş sonrası milli kimlik arayışına girseler de, bölünmüş Avrupa'nın aksine birleşmeyle tekrar uyanan Birleşik Almanya'nın önündeki en önemli sorun, Doğu Almanya'daki ekonomik ve sosyal refah düzeyini Batı Almanya'daki düzeye çıkarmaktır.[9] Birleşme hukuken tamamlanmakla beraber, iki Almanya arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkların ortadan kaldırılması çok fazla gayret, zaman ve sermaye gerektiren konular olmuştur.

---

[7] Kılınç, Uğur; "Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkileri; Ekonomik, Sosyal, Siyasi, Hukuki ve İdari Yönden 1983- 1988", TOBB Yayını, Ankara, 1990, s.6

[8] Nolte, Paul; "Hanging Together, Falling Apart: Self-Understandings of German Society from 1800 to the Present", Cambridge, Mass., Center for European Studies, Harvard University, 1994, s.174

[9] Sheehan, James J. ; "The Problem of the Nation in German History", Colloquium Verlag, Berlin, 1995, s.4

Günümüzde tanık olduğumuz aşırı milliyetçilikten kaynaklanan şiddet olaylarını, Almanya'nın Avrupa'ya entegrasyon sorunu ve aynı zamanda kendisinin yeni kimlik bunalımını çözme girişimi olarak mı değerlendirmek gerekiyor? Batılı ve onun etkisinde kalmış üçüncü dünya ülkelerinde sol hep dışarıdan etkilenen ve yönlendirilen bir hareket olarak görülürken radikal sağcılığın milletin içinden filizlenen bir hareket olarak görülmesi Almanya'da devlet ve halk bazında hala ne denli kabul görmekte ve bu ülkenin iç ve dış politikasını nasıl etkilemektedir? Bu zamana kadar Alman romantikleri karar anı geldiğinde "rasyonel" yerine "nasyonal" olarak hareket etmişlerdir. Doğu-Batı çatışmasının geride kalması ve birleşme neticesinde Almanya'nın dış ve güvenlik politikalarında bir takım sapmaların olduğu, özellikle de tehdit algılamasının değiştiği gözlemlenmektedir. Bu açıdan Almanya'nın ittifak politikası, Avrupa politikası, Doğu politikası ve genel olarak da küresel politikası incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye-Almanya ilişkilerine 1990 sonrası gelişmeler ışığında geniş olarak yer verilmiştir. Alman dış politikası hakkında düşünmeye ve yazmaya hangi gerekçeler sebep olursa olsun bilinmesi gereken husus şudur: Almanya; tarihi geçmişi, ekonomik gücü, stratejik konumu ve gelecekte küresel politikada oynayacağı muhtemel roller açısından yakından ve dikkatle izlenilmesi gereken bir ülkedir. Türk-Alman ilişkilerinin perde arkasında Pancermenist II.Wilhelm Almanyası'nın ülkemizi sömürgeleştirmek, giderek "Büyük Almanya Avusturya İmparatorluğu" nun bir parçası haline getirmek emelinin yattığı görülür.[10]

Bu çalışmanın amacı, iki Almanya'nın birleşmesinin temelinde yatan Alman idealizminin ve milliyetçiliğinin tarihsel temellerine inilerek, bu unsurların 20.Yüzyılın sonunda Almanların siyasal eğilimlerini nasıl etkilediği ve 21. yüzyılda ise hangi endişelere sürükleyeceğini analiz etmektir. Almanya'nın, ulusal birleşmenin ardından nasıl hareket edeceğinin bir dereceye kadar tahmin edilmesinin ve dolayısıyla birleşmeden evvelki tavır ve davranışlarının daha net olarak kavranabilmesinin, öncelikle Alman dış politikasının analizi ile mümkün olabileceği düşünülmüştür. Tez çalışmasında İkinci Dünya Savaşı sonrası ikiye bölünmüş Almanya'nın üzerine konan sınırlamaların ortadan kaldırılmasında, iki Almanya'nın 1990 yılında yeniden birleşmesinde ve bugün Almanya'nın Avrupa Birliği'nin en

[10] Kocabaş, Süleyman; "Alman Kapanı", Vatan Yayınları, İstanbul, s.9

önemli gücü olmasında etkili olan kısa, orta ve uzun dönemli dış politika stratejilerinin neler olduğunu belirginleştirilmeye ve ortaya konmaya çalışılmıştır. Öncelikle, Almanya'nın şimdi olduğu gibi gelecekte de uluslararası politikada çok etkin ve belirleyici bir aktör olacağı varsayımından hareketle, gelecekte Almanya-kaynaklı belirsizliklerin bir nebze olsun aydınlatılması, geleceğe yönelik projeksiyon yapabilmenin ön şartı olduğunu kabul edilmelidir. Almanya'nın izlediği bu dış politika stratejilerinin, Avrupa Birliği'nin federal bir siyasal sistem modeli tarzında yapılanmasının bir uzantısı olarak, siyasal bazda bütünleşme sürecinin daha hızlı gerçekleşmesine olan etkisi bağlamında ele alınmış ve sonuç olarak, siyasal bütünleşmenin daha ileri bir noktasına varmış bir Avrupa Birliği içinde Almanya'nın, uluslararası sistem bağlamında ne gibi yeni roller üstlenebileceği ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Almanya'nın birleşme süreci, bu birleşmenin dış çevrelerde algılanış biçimi ile dış politika uygulamaları ele alınmıştır. Bu bağlamda Almanya dış politikasının bundan sonraki olası çizgisi, ulusal çıkarlar ve uluslararası koşullar çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır. Almanya 21. yüzyılın başında Amerika'nın karşısında dengeleyici mi yoksa kendi siyasi idealleri ve ekonomik performansını kullanarak başat güç mü olacak? Yoksa çok kutuplu dünyada ekonomik entegrasyon hareketini gerçekleştiren bir ülkeler grubunun liderliğini mi üstlenecek? Bu bağlamda Almanya'nın Avrupa Birliği içerisindeki politikası, BM, NATO ve BAB ile ilişkileri hangi temellere dayanacaktır? Acaba Almanya'nın Doğu Avrupa ve Balkanlar politikası tekrar dirilen "Lebensraum" mudur?

# 2. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI GELİŞMELER VE ALMANYA'NIN BÖLÜNMESİ

## 2.1. II. Dünya Savaşı Öncesi Nazi Almanyası

Bugünkü Almanların dedeleri olan Germenler, bundan 2000 yıl önce Ren Nehrinin batısında yaşıyordu. Germenler, savaşçı ve barbar bir kavimdi. Genellikle avcılık ve basit ziraatla geçinirlerdi. O çağda Romalılar Orta Avrupa'ya düzenli ordular göndererek buraları istila etmek istiyorlardı. Germenler Romalıların bu istila hareketlerini durdurabilmek için onlarla birçok savaş yaptılar ve Romalıları yenerek Orta Avrupa'yı almalarını önlediler. Daha sonra Romalılar zayıflamaya yüz tutunca, Germen kabileleri sel gibi Roma'ya akmaya başladılar. Bunun bir sebebi de Hunların Avrupa'ya yayılmaya başlamalarıdır. Roma İmparatorluğu topraklarını işgal eden Germen kabileleri; Romalıların geleneklerini, kültürlerini ve hatta dinlerini benimsediler. Yalnız Ren ile Elbe nehirleri arasına yerleşmiş olan asıl Germenler kendi dillerini geleneklerini koruyabildiler. Büyük Karl (Şarlman) zamanında Saksonlar, Büyük Karl'ın 800 yılında papa tarafından Roma İmparatoru ilan edilmesiyle zorla Hıristiyan yapıldılar.[11]

Büyük Karl (Şarlman)'ın 814'te ölümünden sonra torunları zamanında Roma İmparatorluğu parçalanmış ve dükalıklara bölünmüştür. Doğu kısmı Frank Kralı Louis'e düşmüş olup, bu kral kendini "Germanicus" olarak isimlendirmiş ve artık doğruca "Alman" tarihi başlamıştır.[12] Frankonya ve Saksonya bu bölünmeden meydana çıkmıştır. Bu dükalıklarda mukaddes Roma İmparatoru seçilebilmek ve İtalya'yı ele geçirmek için asıl Alman halkını unutmuşlar, halkın bilhassa köylülerin toprak sahibi derebeylerin kölesi olmasına, kötü idare edilmelerine göz yummuşlardı. Bu arada papazlar da din adına halkı soymaya başlamışlardı. İşte tam bu sırada Luther ortaya çıktı. Luther, Roma Katolik kilisesinin eğitim ve ibadet şeklini şiddetle yererek Protestanlığı yaymaya başladı. Bundan sonra mezhep savaşları başladı. Bu savaşlar neticesinde kralların ve devletin gücü azaldı. Bu kargaşa ortamında

[11] Robinson, Ian S.; "Henry IV of German", Port Chester, Cambridge University Press, New York, 2000, s.386
[12] Oğuz, Burhan; "Yüzyıllar Boyunca Alman Gerçeği ve Türkler", Can Matbaası, İstanbul, 1983, s.9

Hohenzollerin hanedanından birinci ve ikinci Friedrich'ler başa geçerek Prusya Krallığını kurarak yönetimi ele aldılar. Daha sonra Almanlar, Avusturya ve Fransa ile birçok savaş yaptılar ve neticede 1861 yılında Prusya Krallığına Birinci Wilhelm, Kont Otto von Bismarck Schönhausen'de başkanlığa getirildi. Bismarck zamanında Almanya'nın kuvvetli temelleri atıldı ve birleşme sağlandı.

Birinci Wilhelm'den sonra İkinci Wilhelm Prusya kralı oldu ve bunun zamanında Bismarck'a işten el çektirildi ve Alman halkı büyük silahlanma faaliyetine girişti. Prens Bismarck'ın Yakın Doğu'ya önem verilmemesi politikası siyasi bakımdan ne kadar istenir olursa olsun, Alman İmparatorluğu'nun ekonomik durumunun, diplomatik politikayı belirlemesi gerektiğine inanan devlet adamları, askerler ve işadamları için hiç çekici değildi. Onun için II. Wilhelm'in Türkiye'ye gösterdiği ilgi, Alman dış politikasının, sanayileşmiş ülkenin hammadde kaynakları ve yeni zengin pazarlar ihtiyacına, ekonomik olduğu kadar askeri gereklere göre ayarlanmasını isteyen kimseler tarafından coşkuyla desteklendi.[13] Ayrıca, XIX. Yüzyıl, Türk-Alman ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı sayılır. Siyasi ilişkiler giderek askeri ve teknik işbirliğine dönüştü. 1836–1839 yılları arasında Türk ordusunda askeri müşavirlik yapan Alman Mareşali Helmuth von Moltke'den başlayarak birçok Alman askeri uzmanlar Türkiye'ye geldiler. 1882 yılında Harp Okulu ile birlikte Türk Ordusu'nu da yeni bir düzene sokmak üzere General von Der Goltz'un başkanlığında bir Alman askeri heyeti Türkiye'de uzun süre çalışmalar yaptı. Bu arada kültürel ilişkiler de hızlandı. 1845 yılında Leipzig'te Türkiye'yi içine alan Alman Doğu Kurumu (Deutsche Morgenlandische Gesellschaft) kuruldu. Daha sonra bunu daha başka bilim ve araştırma kurumları izledi. Alman bilim adamları ve teknisyenleri, Osmanlı Devleti'nden aldıkları özel izinlerle Türkiye'de arkeolojik araştırma ve kazılar yapabiliyor, H; Schliemann, Truva hazinelerini gizlice Almanya'ya kaçırırken Alman mühendis K.Humann, Bergama Akropolü'ndeki görkemli Zeus Tapınağı'nı Berlin'e, rahatlıkla hiçbir engelle karşılaşmadan taşıyabiliyordu.[14]

[13] Earle, Edward Mead; "Bağdat Demiryolu Savaşı", Milliyet Yayınları, 1972, s.59
[14] Önder, Mehmet; "Atatürk'ün Almanya ve Avusturya Gezileri", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1995, s.4

Alman çıkarları Yakın Doğu'da Alman Emperyalizmini yaratmaya başladı. Silahlanma sonucu Almanya yanında Avusturya, Macaristan, Türkiye ve Bulgaristan'la ittifak kurarak Birinci Dünya Savaşına girdi. Bu savaşta Almanlar ve müttefik devletler, Fransa İngiltere ve Ruslarla savaştılar. Savaşın ilk yılları Alman ve müttefik devletler lehine başarılı geçti. Hatta Rusya teslim bayrağını çekmek üzereyken, ABD'nin karşı taraf lehine savaşa katılmasıyla Almanya ve müttefik devletler 1917 yılında yenik düştüler. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Almanya, daha savaşın sonlarında büyük iç sorunlar yaşamaya başlamıştır. Bu arada, 1918 Kasım ayı başlarında askeri bir ayaklanma olmuş, 9 Kasım 1918'de İmparatorluğa son verilerek, 'Cumhuriyet' ilan edilmiş ve 11 Kasım'da da mütareke imzalanmıştı. Bundan sonra iç karışıklar daha da şiddetlendi. Grevler, ayaklanmalar sürüyordu. Bu dönemde Almanya, iç politika ve ekonomi yönünden tam bir kargaşa ve çöküntü içine düşmüştü. Ülke bu durumda iken, 28 Haziran 1919'da, Versailles Antlaşması imzalandı. Antlaşmanın Almanya'nın kaderini etkileyen maddeleri şunlardı: [15]

— Almanya, Alsace-Lorraine'i ve Saar bölgesini Fransa'ya[16]: Eupen, Malmedy ve Monschau'nun bir kısmını Belçika'ya; Batı Prusya'nın Lehistan'a; Yukarı Silezya'nın bir kısmını Çekoslovakya'ya verecekti. Danzig serbest şehir olacaktı.

— Almanya, bütün deniz aşırı topraklarından, yani sömürgelerinden vazgeçecekti. Bunlar İngiltere, Fransa, Belçika ve Japonya arasında paylaştırılacaktı.

— Almanya, Avusturya ile birleşmemeyi garanti edecekti. Ayrıca Avusturya, Çekoslovakya ve Lehistan'ın bağımsızlığını tanıyacaktı.

— Almanya zorunlu askerliği kaldıracak, ancak 100.000 kişilik bir ordu bulundurabilecek, Alman donanması müttefik kuvvetlere teslim edilecek, her çeşit silah ve denizaltı yapımı yasak olacaktı.

— On yıl süre ile Almanya; Fransa, Belçika ve İtalya'ya kömür verecekti. Ayrıca savaşta zarar görenlere tazminat ödeyecekti.

— Almanya, kurulan Milletler Cemiyeti'ni kabul edecekti.

---

[15] Uçarol,Rıfat; "Siyasi Tarih: 1789-1994", Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4.Baskı, İstanbul, 1995, s.518

[16] Alsace-Lorraine ve Saar bölgeleri bugünkü Almanya'nın güneydoğusunda yer almaktadır ve çok önemli kömür ve demir havzalarıdır.

Almanya açısından I. Dünya Savaşının ortaya çıkışına zemin hazırlayan en önemli sebep olarak, Bismarck'ın Alman İmparatorluğunu korumak için uyguladığı barış düzenlemelerinin sonuçları itibariyle, Avrupa'yı bloklaşmaya itmiş ve bloklar arasında rekabet ve silahlanma yarışına götürmesi olmuştur. Almanya savaşa girmeden anlaşma yapmak istediği devletlerle uzlaşamayınca ilk önce bunlara savaş açtı. Almanya Belçika'yla anlaşamayınca bu devlete savaş açtı. Almanya'nın bundaki hedefi Belçika ile anlaşarak bu devleti Fransa'ya karşı kullanmak istedi; fakat düşündüğü olmayınca önce Belçika'ya girdi ve Fransa'ya doğru ilerlemeye başladı. Fransızlar bu ilerlemeyi durduramayınca geri çekildi; fakat bu çekiliş Paris'e kadar oldu. Daha ileriye gidemeyen Almanlar başarısızlığa uğradı.[17] Almanlar bu sefer Rusya'ya doğru ilerlemeye başladı ve Rusları iki kez yendiler. Osmanlı Devleti, Rusya'nın açık denizlere inme düşüncesiyle boğazlardaki etkinliğini düşünerek savaşa katılması, İtalya'nın Avusturya'ya karşı savaşa girişi (İtalya I. Dünya Savaşında herhangi bir zafer kazanmış değildir sadece Avusturya'ya karşı yeni bir cephe açmıştır.) savaşın boyutlarını değiştirmiş, cepheler artmış ve diğer devletleri (Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Birleşik Amerika'nın savaşa girmesi) savaşın içine sokmuştur. 1917 yılında Rusya'nın Osmanlı'ya karşı yenilmesi sebebiyle Rusya'da Bolşevik İhtilali oldu. Birleşik Amerika'nın kontrolör devlet olarak savaşa girişi ve savaşın sonunu getirmesi (Brest-Litovsk Barışı), devletlerin yavaş yavaş savaştan çekilmelerine neden olmuştur.[18]

1918 yılında müttefiklerin ağır taarruzları karşısında Almanya daha fazla dayanamayarak barış teşebbüsünde (Almanya Osmanlı Devletinden daha önce barış görüşmelerine girmiştir.) bulundu. Bu barış görüşmeleri hemen sonuç vermedi ve Almanya'da iç isyanlar çıktı. Sosyalistler birçok yerde isyan çıkardılar, Berlin'de çıkan sosyalist ayaklanma sonucunda başbakan MAX de Bade, II. Wilhelm'in tahttan çekildiğini ve başbakanlığı sosyalist olan Ebert'e bıraktı. Ebert, Alman Cumhuriyeti'ni ilan etti ve II. Reich'ı tarihe gömdü. 11 Kasım 1918'de Almanya mütarekeyi onaylayarak yenilgiyi kabul etti ve I.Dünya Savaşı sona erdi.[19]

---

[17] Gürün, Kamuran; "Savaşan Dünya ve Türkiye", Ankara, 1986, s.57
[18] Bilsel, Cemil; "Türk Boğazları", İstanbul, 1948, s.62-65
[19] Ülman, A.Haluk; "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler 1923-1968", S.B.F.Dergisi, C:XXIII, No:3, Ankara, 1968, s.241-273

Savaş sonunda İmparatorluğun yıkılmasıyla, Müttefikler Alman milletini cezalandırmak istemişlerdir ve Almanya'nın savaş sonrası kuvvetler dengesinde bıraktığı boşluk, Versailles Barışını kin ve intikamın bir belgesi haline getirmiştir. Bu da kendiliğinden bir dengesizlik olmaktan başka bir şey olmamıştır. Birinci Dünya Harbi içerisinde milletlerin kendi kaderine hakim olması prensibi ortaya atılmış ise de, sonuçta bu prensip uygulanamamış ve yeni sınırlar milliyet esası yerine galip devletlerin isteklerine göre çizilmiş, bu da yeni anlaşmazlıkların nedeni olmuştur. Nitekim Almanya'da iktidara gelen Hitler, Alman ırkından olanların oturduklarını ileri sürdüğü Ruhr Havzası, Avusturya ve Çekoslovakya'nın Südet Bölgesi'ni "tek millet, tek devlet, tek lider" sloganıyla kendi topraklarına katmış, Doğu Prusya ve Polonya'nın işgali ile başlayan, İkinci Dünya Harbi sonunda Almanya'nın yenilmesi ile sınırlar yeniden çizilmeye başlanmış, bu defa da aldıkları yerlerle beraber Almanya'nın önemli bir parçasını kaybetmiştir. Ayrıca bu durum Volga Almanlarının Sibirya'ya sürülmelerine neden olmuştur. Hitler bir taraftan da üstün ırk nazariyesini ortaya atarak, Yahudi azınlığını yok etmeye ve Almanya'dan göçe zorlamış, bu suretle milli azınlıklara yapılan baskıların yeni bir örneğini vermiştir. İkinci Dünya Harbi'nden sonra azınlıklar meselesi yeniden güncel hale gelmiş, Almanya'nın Polonya'ya terk ettiği arazide yaşayan Almanlar Almanya'ya, Polonya'nın Sovyetler Birliği'ne terk ettiği arazide yaşayan Polonyalılar da Almanlar tarafından terk edilen araziye göç etmek zorunda kalmışlardır.[20]

Almanya'nın savaştan yenik çıkması ve savaşın tüm suçlusunun kendileri olması nedeniyle ilk barış Versailles Barışı oldu. 28 Haziran 1919'da imzalanan antlaşmaya göre; sınır ve toprak olarak Almanya savaş önceki tüm yerleri geri vermiş ve hatta Fransa'yla savaştığı Alsace-Lorraine'i de geri verdi. Siyasi açıdan ise Almanya Belçika'nın tarafsızlığını kabul etti ve Ren bölgesini silahsızlandırma kararına da uymak zorunda kalmıştır. Avusturya ile birleşmemeye söz veriyor ve Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya'nın bağımsızlığını tanıyordu. Almanya tüm denizaşırı topraklarından vazgeçiyordu ve savaş tamirat borcu olarak da Almanya'nın ödeme dirayetinin çok üstünde (1921'de 33 Milyar Dolar)[21] bir ekonomik yük altına sokuyorlardı.

---

[20] Başdoğan, Ferhat; "Güncel Konular Serisi–4", Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara, 1983, s.140

[21] Armaoğlu, Fahir; " 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", Alkım Yayınevi, İstanbul, 2002, s.147

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya yenik düşünce, Versailles Barış Anlaşması'na göre kendisinden 33 milyar dolar onarım veya savaş tazminatı ödenmesi istenmiş veya 132 milyar altın mark ödemeye mahkum edilmiştir. Bunlar yanında Almanya, tüm kolonilerini kaybettiği gibi, anavatan topraklarının % 13,1'ini, bu arada Saar bölgesini (1935'e kadar), Yukarı Silezya'yı, Alsace-Lorrain'i ve 1910 nüfusunun % 10'unu kaybetmiştir. Kaybedilen bölgelerin ekonomik kaynakları dikkate alınırsa, bunların önemi daha iyi anlaşılır. Örneğin Yukarı Silezya, tarım ve doğal kaynakları açısından zengin bir bölgedir. Buraları, Almanya toplam tarım ilanlarının % 14,6'sını, toplam demir cevherinin % 74,5'ini, Çinko'nun %68,1'ini, kömür üretiminin de % 26'sını oluşturmuşlardır. Böylece, Alman anavatan topraklarının 1/8'ini, demir rezervlerinin 3/4'ünü, taşkömürünün 1/3' ünü, ekim alanlarının 1/7' sini kaybetmiştir. Bazı mallar teslimi yükümlülükleri yanında ayrıca, Almanya'nın aşağıdaki envanterine de el konmuştur.

— 1.600 Gros Tonilato üstündeki tüm ticaret gemileri,
— 1.000–1.600 Gros Tonilatodaki ticaret gemilerinin yarısı,
— Balık avlama gemilerinin dörtte biri,
— Nehir ve göl filosunun beşte biri,
— Beş bin lokomotif, 150.000 vagon, 5.000 kamyon,
— Alsace-Lorraine demiryolu sisteminin tamamı,
— Savaş bölgesinde terkedilmiş tüm materyel,
— Terkedilmiş yerler ve kolonilerde tüm kamu malları,

Böylece, Almanya'nın ulusal zenginliğinin % 49,7'sinin elden çıktığı belirtilmiştir.[22]

Alman halkı ilk başta bu antlaşmanın yaptırımlarını pek önemsemedi.[23] Bu yüzden cumhuriyetin ilk yıllarında sol akım güçlüydü. Ancak, zaman geçtikçe ve antlaşmanın maddeleri uygulamaya geçtikçe halkta bir tepki meydana gelmeye başladı. Bunun üzerine, cumhuriyetin iç ve dış politikadaki başarısızlıkları,

[22] Kuyucuklu, Nazif; "İktisadi Olaylar Tarihi", İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1990, s.308
[23] Almanya'nın ulusal zenginliğini kaybetmesinin neticesi daha sonradan milliyetçi sol akımın güçlenerek iktidara gelmesine ve müteakiben de Hitler'in yükselişine yol açacaktır.

ekonomik durumun bozukluğu, işsizlik sorunu ve huzursuzluğun gittikçe çoğalması eklenince, sağ akımın güçlenmesi ile sonuçlandı. Bu arada Fransızlar da, 1923 yılında, Almanların savaş tazminatını ödemeyişini bahane ederek Ruhr bölgesini işgal ettiler. Bu Versailles Antlaşmasına duyulan tepkiyi daha da arttırdı. Nasıl ki, Türkiye, Sevr Antlaşması'nın haksız kıskacından kurtulmak için mücadele etmiş ve Lozan ile bunu başarmışsa, nihayet güçlenen Almanya da, bu kez Sevr kadar haksız Versailles Antlaşması'nın baskı ve dayatmalarından kurtulmak amacıyla mücadeleye atılmıştı.[24]

Almanya bu savaşta sömürgelerini kaybettiği gibi, toprak kaybına da uğradı. Ayrıca 33 milyar dolar tutarında tazminat ödemek zorunda kaldı. Bu yenilgiden sonra, bütün Alman hükümdarları haklarından feragat ederek, Weimar'da yapılan yeni bir anayasa ile 1919 yılında Almanya'da Cumhuriyet ilan edildi. İlk Alman cumhurbaşkanı olarak Friedrich Ebert seçildi. Ancak Şubat 1925 yılında, Ebert'in ani ölümü üzerine yapılan seçimlerde burjuva partilerle sağ partiler, Hindenburg'un arkasında birleştiler[25] ve Mareşal Paoul von Hinderburg Almanya'nın ikinci cumhurbaşkanı oldu ve yedi yıl sonra da Hinderburg ikinci defa cumhurbaşkanı seçilince, Adolf Hitler'i başbakan yaptı. Hitler başbakan olunca, bütün Yahudileri Alman vatandaşlığından çıkardı, askeri eğitime ve silahlanmaya önem vererek Almanya'yı silahlı bir güç haline getirdi. Tarihte Almanlar hemen hemen her dönemde Avrupa'da her devlet ile savaşmışlardır. Bu konunun en güzel örneğini Büyük Frederick'in generallerine verdiği " Bizim komşularımızdan başka düşmanlarımız yoktur. Bunlar en başta Avusturyalılar, bizim genişlememizi en çok kıskanan Saksonyalılar ve İsveç'in kendilerinden bağımsızlığını kazanmasında yardımcı olmamızdan dolayı bizi baş düşman ilen eden Rusya'dır " talimatından alabiliriz.[26]

Barış antlaşmaları harita üzerinde bir düzen getirmekle beraber, milletlerarası hayatta istikrarsız ve sallantılı bir düzen oluşturmuştur. Fakat bu barış antlaşmaları 1930 yılına kadar korunabilmiş bundan sonra olaylar kendini göstermeye başlamış ve

[24] Koçak, Cemil; "Türk-Alman İlişkileri (1923-1939), İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Siyasal, Kültürel, Askeri ve Ekonomik İlişkiler ", TTK Basımevi,Ankara, 1991, s.108
[25] Oğuz, Burhan; "Yüzyıllar Boyunca Alman Gerçeği ve Türkler", Can Matbaası, İstanbul, 1983, s.70
[26] Kara Harp Okulu Basımevi; "Stratejinin Temeli Askeri Klasikler Koleksiyonu", Ankara, 2000, s.157

sonuç itibariyle 1939'da II. Dünya Savaşının çıkmasıyla sona ermiştir. Fransa'nın Almanya'dan aldığı ağır intikam sonucunda, Fransa Almanya'nın ani bir harekete geçmesini önlemek amacıyla Ren bölgesini işgal etmeyi düşündü; fakat İngiltere ve Amerika ikinci bir Alsace-Lorraine meydana getirmemek için buna karşı çıktılar ve Fransa'ya Alman tehdidi karşısında garanti vermeyi kabul ettiler. Fakat verdikleri garantiyi yerine getirmeyen Amerika ve İngiltere, Fransa'yı endişeye sevk etti. Daha sonra Fransa, İngiltere'yi ve Amerika'yı yanına alamayınca, Almanya etrafındaki küçük devletlerle (Belçika, Polonya, Macaristan ve Bulgaristan ile) ittifak anlaşmalarına gitti.Fransa savaş sonundaki kesin üstünlüğünü, bu küçük devletlerle girdiği ittifaklar neticesinde daha da kuvvetlendirdi. Almanya ise gitgide bozulan iç siyasal ve ekonomik durumu nedeniyle biraz daha çöktü.[27]

Almanya, Weimar Anayasası ile demokratik bir düzene kavuştuğu sırada Versailles Antlaşmasının ortaya çıkışı ve zorla Almanya'ya bunu kabul ettirmeleri kamuoyunda ve halk arasında büyük tepkiyle karşılandı. Alman demokrasisi kamuoyunda bu tehlikelerle çalkalanırken, ekonomik durum da günden güne bozulmaktaydı. Versailles ile yüklenen tamirat borçları enflasyonun büyümesine neden oldu. Buna bir de siyasi bunalım da eklenince kriz en yüksek seviyeye ulaştı. Londra'da imzalanan Dawes Planı, Almanya'ya bir rahatlık getirdi ve uluslar arası ticareti gelişti, gelişen ticaret sonunda paranın değeri arttı ve artık 'Made in Germany' yeniden isim oldu. Dawes Planı, Almanya ile Fransa arsındaki bozuk olan siyasi ve ticari durumu da iyileştirdi ve Locarno Antlaşmasına giden yolu açtı.[28] Fransa ve Almanya arasındaki durumun yumuşaması üzerine 1925'te Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya arasında bir saldırmazlık paktı imzalandı. Locarno Antlaşması, Almanya'yı tekrar uluslararası işbirliğine soktu ve iki savaş arası döneminde imzalan önemli bir belge niteliği taşıdı. 1926 yılında Almanya'nın Milletler Cemiyeti'ne üye olması kabul edildi. Devletleri savaştan korumak ve anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesini öngören Locarno Antlaşması'na göre:

[27] Genelkurmay Başkanlığı Yay., I.Dünya Harbinde, Türk Harbi, C.III., İran-Irak Cephesi 1914-1918, Kısım I, Ankara, 1978, s.34
[28] Erkin, Feridun Cemal; "Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi", Ankara, 1968, s.9

a. Almanya, Fransa ve Belçika sınırlarının kesin ve sürekli olduğunu kabul ediyordu. Anlaşmazlık çıkması durumunda sorun Birleşmiş Milletler Cemiyeti'ne intikal ettirilecekti. İngiltere ve İtalya'da tespit edilecek statükonun kefili olacaklardı.

b. Tüm anlaşmazlıklar barış yolu ile çözümlenecekti.

c. Bu antlaşma, Almanya'nın Milletler Cemiyeti'ne üye olmasıyla yürürlüğe girecekti.

Almanya 1926'da Milletler Cemiyeti'ne üye oldu ve tekrar uluslararası işbirliğine girmiş oldu. Locarno Antlaşması ile Avrupa'da yeni bir dönem başlamış oldu. Ancak bu durum uzun sürmedi. 1929 dünya ekonomik bunalımı, Hitler ve Mussolini faktörleriyle tekrar yeni ivmeler kazanmaya başladı.[29]

Versailles Antlaşması'yla daha da bozulmaya başlayan Alman siyaseti ve ekonomisi, Locarno Antlaşması'yla durumu tersine çevirdi. Fransa'nın da bunu onaylamasıyla bir barış dönemi başladı. Almanya, Rusya ile bozulan durumu da düzeltmek için 1922'de Rapollo Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşmanın asıl önemi; Rusya'nın Versailles Antlaşmasını kabul etmemesi ve protesto etmek için Rusya'nın bunu Rapollo ile ortaya koymak istemeleridir. Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmalar ile onu takip eden 1925 Locarno ve silahsızlanma antlaşmaları, tüm gayretlere rağmen Avrupa ve dünyada istenilen barış ortamını sağlamaya yeterli olamadı. Keza, 1929 ekonomik buhranı da tüm dünyayı etkiledi ve barış için sürdürülen çabaları ve kurulan dengeleri bozmaya yetti. Neticede dünya iki kutba ayrıldı. Bu kutuplar; statükonun korunmasına taraftar olan ve statükonun değiştirilmesini isteyen devletler şeklinde ortaya çıktı. Kutuplaşma, devletler arasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep oldu ve dünya yeni bir bunalımlı döneme girdi. Özellikle Almanya'nın tutumu bunda önemli rol oynadı. Bu dönemin en önemli olaylarını; Almanya, İtalya ve Japonya'da totaliter rejimlerin iş başına gelmeleri ve genişleme siyasetleri teşkil etti.[30]

Almanya iç durumunu düzeltmekle uğraşıyordu; ekonomisi için yaptığı Locarno Antlaşması bunu biraz olsun yola koyarken ve içerdeki isyanlarla uğraşırken hiç beklenmedik bir anda ortaya çıkan 1929 Ekonomik Buhran'la Almanya ekonomisi ve iç işleri düzeleceği yerde iyice bozulmaya başladı. 1929 Ekonomik

[29] Üçok, Coşkun; "Siyasal Tarih (1789-1950)", Ankara, 1967, s.525
[30] Aydemir, Ş. Süreyya; "Türk Tarihinin Ana Hatları", Kaynak Yayınları, 1996, s.143

Buhranı Almanya'daki ekonomik yapıya değişik bir yön getirerek ekonominin Yahudilerin eline geçmesine sebep oldu. Yahudilerin eline geçen Alman ekonomisi bir Alman milliyetçisi olan Adolf Hitler'in de tepkisini çekmiş ve ilerde düşündüğü Alman politikasını bu yönde kullanmaya sevk etmiştir. Hatta hapishane yıllarında yazdığı 'Mein Kampf ' kitabında da şöyle diyor: 'Herhangi bir sosyal ve özel hayatta ne biçimde bir pislik ve karanlık olmasın ki, ona bir Yahudi parmağı bulaşmamış olsun.'[31] Ayrıca burada III. Reich olan Adolf Hitler'in içinde beslediği Yahudi düşmanlığını da görmek gerekir.

Wall Street'teki borsanın çökmesinin ardından ABD'li tekeller Almanya'ya verdikleri on beş milyon mark tutarındaki kredi borcunu geri çekmeye başladılar. İflaslar birbirini izledi. Böylece Almanya'daki işsiz sayısı 1930'da 3 milyona, 1932'de 6 milyona ulaştı.[32] Fabrikalar yüzde 50 kapasite ile çalışmaya başladı. I. Dünya Savaşından yenik çıkması nedeniyle ödediği savaş tazminatı ve işsizlik sigortası yüzünden artan ekonomik çıkmaz 1930'da koalisyonun dağılmasına neden olmuştu. Yeni bir koalisyon hükümeti kurulamadığı için de parlamenter demokrasi son bulmuştu.

Almanya'da I. Dünya Savaşı'yla ortaya çıkan ekonomik bozulmanın, 1929 Ekonomik Buhran'la daha da ilerlemesi ve artık buna hiç kimsenin dur diyemeyecek güçte olması nedeniyle, buhran Alman ekonomisini iyice yıpratmış, parlamenter demokrasinin son bulmasına neden olmuş ve Alman ekonomisi artık Almanların elinden çıkıp Yahudilerin eline geçmesine zemin hazırlamıştır. Hitler aslında tüm dünyaya hükmedecek bir Alman İmparatorluğu oluşturmaktan ziyade, onun asıl amacı -milliyetçilik duygusunun üstün olması- Alman milletinin gururu ve geleceği için, yüzyıllardır dünyada söz sahibi olan milletinin ırkını ve istikbalini yeniden bir araya getirip, Avrupa topraklarındaki eski hakimiyetine kavuşturmayı düşünmüştür. Hitler, Kavgam kitabında bunu şöyle açıklıyor: 'Bir milletin hayati kuvvetini ve bu kuvvet garanti altına alınan hayat hakkını, günün birinde, Tanrı'nın yardımıyla,

[31] Hitler, Adolf; a.g.e. s.50
[32] Gürkan, İhsan; "Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye", Balkanlar, İstanbul, 1993, s.57

yapılması gereken işi başarabilecek yeteneğe sahip bir kimse çıkarsa, bundan daha güzel ve daha kutsal bir rastlantı olamaz.'[33]

Hakikaten çok büyük bir savaştan çıkmış bir Almanya ve Versailles Antlaşmasıyla çok ağır şartları milleti sarsmış, savaş sonrası tüm dünyayı etkileyen Büyük Buhranın meydana gelmesi, Avrupa'da söz sahibi bir ülkede hasıl olacak faaliyetler (aynı yıllarda Anadolu topraklarındaki işgallere karşı girişilen Kurtuluş Savaşı) silsilesini çok iyi düşünmek gerekir. Hitler'in Alman milletini Yahudilerden temizlemek için giriştiği fikir; kimilerine göre Darvinizm ile ırk arındırılması arasında benzerliği ve hatta Darvinist teoriyi bilimselleştirerek tüm topluma uygulanacak geniş çaplı ve bilinçli bir girişim olduğu belirterek Nazizm'in Darvinizm'le çok yakın bir ilişkisini dile getirmişlerdir. Hangi teoriye dayandırılırsa dayandırılsın Hitler Alman milletinin istikbalinin bir mikroptan farksız gördüğü Yahudilerden ' hatta Yahudileri bir zehirli mantar- gibi görerek, nasıl ki zehirli bir mantar bir kişiyi yok ederse bir Yahudi de değil bir kişiyi, bir bölgeyi dahası bir milletin sonunu getirecek bir millet olduğunu düşünmekteydi.[34] Hitler ne olursa olsun milletinin ırkının bir an önce temizlenmesi gerektiğini ve ne pahasına olursa olsun tüm dünya buna karşı gelse bile artık bunu, bir vatan görevi sayıp yola çıkmanın gerekliliğini ileri sürmüştür.

Şartlar mı lideri hazırlar yoksa lider mi şartları hazırlayıp iktidarı eline alır? Bu sorunun cevabını bu durum çok net veriyordu. Şartlar, ortamı lideri için hazırlamıştı. İşte Almanya böyle bir ortamda bulunurken, Nasyonal-Sosyalist Parti iktidara geldi. Bundan sonraki gelişmeler ise, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına yol açan önemli nedenleri ortaya çıkardı. 1871'den sonra gerçekleşen ulusal birlik (II. Reich) doğal olarak, I. Reich (Kutsal Roma İmparatorluğu) gibi evrensel bir niteliğe sahip değildi. Bu nedenle II. Reich'ın 'Çelik Şansölyesi' Bismark dönemi, bir 'yeniden kuruluş' dönemi olarak nitelendirilebilir. III. Reich ise esas konumuzu teşkil eden Adolf Hitler'dir. 1914'te I. Dünya Savaşı çıkınca Hitler Bavyera'da Alman ordusuna gönüllü olarak girdi. 'Alman milletinin sonunun söz konusu olması ve hürriyete kavuşma düşüncesi için, dünyanın hiçbir zaman bu kadar şiddetlisini

[33] Hitler, Adolf; a.g.e. s.463
[34] Arı, Önder; "Uluslararası İlişkiler Bakımından Türkiye ve Komşuları", İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1977, s.89

görmediği bir mücadele başlamıştı.' Savaş sırasında kafasına takılan Marksizm, artık onun için 'son ve kesin hedefi Yahudi olmayan bütün devletleri yıkmaktan ibaret olan anlayışın dünyaya hakim olma anlayışı, tüm halkı zehirleyen hilekar toplantılara karşı hiç tereddüt etmeden acımasızca seslerini kesme zamanı geldiğini'[35] düşünüyordu.

Nazi Partisi'nin başlangıcını, 1918'de Münih'te kurulmuş olan Alman İşçi Partisi teşkil eder. 1919 yılında Adolf Hitler'in üye olması ve liderliğini ele alması bu partiyi kısa zamanda geliştirdi. Parti, 1920'de Nasyonal-Sosyalist Alman İşçi Partisi adını aldı. Almanların o tarihlerdeki duygularından yararlanan Hitler, aşırı sağcı ucu temsil ederek, örgütlenmeye ve yandaş kazanmaya başladı.[36]

Komutanlarından aldığı bir emirle Gottfred Feder'in konuşma yapacağı 'Alman İşçi Partisi' derneğinin amacının ne olduğunu öğrenmek için görevlendirildi. Adolf Hitler partinin görüşlerini ilk başta tasvip etmedi; fakat Alman halkının geleceği ve Alman milliyetçiliğini göz önünde bulundurup ve o toplantıda ona verilen partinin broşürünü 'Siyasi Uyanışım' okuyunca, partiden gelen davet üzerine başka bir toplantıya katıldı. Daha sonra partinin izlediği politika hoşuna gidince Alman İşçi Partisi'nin üyesi olmaya karar vererek politikaya atıldı ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne girdi. Partinin fikirleri bu konudaydı ama Hitler ise 'Her fikir, hatta en ideali bile kendini bir amaç halinde görürse, o tehlikeli bir hal demektir. Çünkü gerçekte o fikir amaca ulaşmak için ancak bir araçtır. Fakat ona ve bütün gerçek nasyonal-sosyalistlere göre tek bir yol vardır o da, millet ve vatandır.'[37] Alay'ın düzenlediği kurslarda verilen derslerin birinde 'Gottfried Feder'in sermaye faizinin oluşturduğu esaretin ret ve açıklamasıyla, burada Alman milletinin geleceği için bir gerçeğin söz konusu olduğunu anladı.'[38] Bundan sonra derslerdeki başarıları gittikçe arttı.

---

[35] Hitler, Adolf; "Kavgam", Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002, s.143

[36] Almanya'da, her şeyin üstünde parti ve partide de Führer vardı ki; Bizans İmparatorları gibi her şeye o hakimdi. Nazi Almanya'sında parti devlettir. Devlet partinin ifadesidir. 1938 Şubatında anayasa değişikliği ile Reichwer bile Führer'in emri altına girmiştir. Medeni tarihte, Alman Führer'in ki kadar mutlak bir iktidar görülmemiştir. Francesco Nitti (Eski İtalyan başvekili): "12 Temmuz 1938", Fikir Hareketleri Dergisi Sayı:264 Yıl:6 Cilt:11

[37] Jacobsen, Hans Adolf; "National-Sozialistiche Aussenpolitik 1933-1938", Alfred Metzner Verlag, Berlin, 1968, s.92

[38] Hitler, Adolf; a.g.e., s.189

‘Versailles Anlaşması’nı imzalanmasından sonra silahsız bırakılan ve hayatını sürdürmek zorunda olan Alman milleti, içerdeki düşman sürüleri yok edilmedikçe ve karakteri yaratılışı itibarıyla bozuk olan ve otuz altın karşılığında her şeye ve herkese ihanet edebilen Yahudi toplumu temizlenmedikçe, teknikle hiçbir hazırlanma önlemi alınamaz.’ Hitler’in de belirttiği üzere partinin ilk hedefi bu politika üzerinde olmuş ve amaçlarının ırkçı bir devlet meydana getirmek olmadığını belirterek, Yahudi güç ve iradesini yok etmekten başka bir amaç olmadığını göstermiştir. ‘Tarihin ortaya koyduğu bir gerçek vardır: En büyük zorluk, yeni bir ortam meydana getirmek değil, ona bu yeri serbest bulundurabilmektir.’[39]

Hitler, 1924’te Almanya’da yaşanan kötü gidişata dur demek için hükümeti devirme teşebbüslerinde bulundu fakat başarılı olamadı. Bunun üzerine 10 ay hapse mahkum edildi ve bu zaman içinde ‘Kavgam’ adlı hatıralarını yazdı. 1925 Şubat’ında hapisten çıktı ve kısa adı Nazi Partisi olan, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin yönetimini ele geçirdi. Parlamentoya 1928’de 12, 1930’da 107 milletvekiliyle girdi. 1933 İlkbaharında Almanya’nın dünyadaki durumundan daha kötü bir durum olamazdı. Üçüncü Alman İmparatorluğu diplomasi bakımından tecrit edilmiş ve askeri bakımdan gücünü yitirmişti. Almanya’nın komşuları, özellikle Fransa ve Polonya, Almanya’ya düşmandılar, ondan kuşkulanıyorlardı. Yapılacak ilk iş Almanya’nın düşmanlarına silahsızlanmadan ve barıştan söz ederek şaşırtmak ve ortak silahlı güçlerinin zayıf noktalarını bulmaktı. Hitler, 17 Mayıs 1933’te Reichstag önünde ünlü ‘Barış Söylevini’ verdi. Bu söylev bir aldatıcı propaganda şaheseridir.[40] Bir gün önce Başbakan Roosevelt, Amerika’nın silahsızlanma ve barış konusundaki planlarını kırk dört devlet şefine göndermişti. Başkanın bütün dünyayı silahsızlanmaya çağıran bu mesajını Hitler hemen yakaladı ve bundan elinden geldiğince yararlandı.

“ Başbakan Roosvelt’in yaptığı ve benim dün gece öğrendiğim teklif Alman hükümetinin en sıcak şükranlarını kazanmıştır. Başkanın teklifi barışın sürdürülmesi

[39] Neumark, Fritz; “Boğaziçine Sığınanlar, Türkiye’ye İltica Eden Alman İlim, Siyaset ve Sanat Adamları 1933-1953”, Çev: Ş.Alp Bahadır, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1982, s.87

[40] Hitler ve şefleri Almanya’ya hitap ettikleri zaman, bu şefler Almanlara bütün kavimlerin anası olduklarını, Arilerin hakkı olan birinciliğe layık olduklarını söylerler. Diğer milletlere hitap ettikleri zaman da geçmişte çiğnenen hukuk kurallarını hatırlatarak ileride milletlerin elbirliği ile çalışmalarının gerektiğini ileri sürerler. Bu Almanların ikiyüzlü felsefesinin göstergesidir.

için işbirliği yapmak isteyen herkese rahatlatıcı bir ışıktır... Almanya, silahlı ulusların kendi silahlarını yok ettikleri takdirde, bütün silahlardan vazgeçmeye hazırdır... Almanya, aynı şeyi komşularının da yapması halinde az sayıda silahını yok etmeye ve bütün askeri kurumlarını dağıtmaya da hazırdır. Almanya herhangi bir ciddi saldırmazlık paktını imzalamaya razı olacaktır, çünkü saldırıyı değil, yalnızca güvenliği sağlamayı düşünmektedir." [41]

Yalnız bir tek yerde uyarma vardı. Almanya, özellikle silahsızlanma konusunda, kendisine öteki uluslarla eşit işlem yapılmasını istiyordu. Bu eşitlik sağlanmayacak olursa Almanya hem Silahsızlanma Konferansından hem de Milletler Cemiyetinden çekilmeyi tercih edecekti. Hitler'in umulmayan bu akıllı lafları Batı dünyasına yayılan büyük sevinç arasında unutulup gitmişti. Ama Hitler'in uyarması boşuna değildi. Müttefiklerin kendi silahlarını Almanya'nın seviyesine indirmek için sekiz yıllık bir süre üzerinde direnecekler Ekimin başında anlaşılınca, Hitler 14 Ekim'de birdenbire Cenevre'de eşit haklar tanınmadığı için Almanya'nın derhal Silahsızlanma Konferansından ve Milletler Cemiyetinden çekileceğini açıkladı. Aynı zamanda üç teşebbüs daha geçti: Reichstag'ı dağıttı, Cenevre Konferansından çekilme kararını milletin oyuna sunulacağını ilan etti, Savunma Bakanına, Milletler Cemiyeti'nde bir müeyyideye başvurduğu takdirde silahlı bir saldırıya karşı koymak üzere gizli direktifler vermesini istedi. Bu buhran, Almanların 1936'da Ren'in silahsızlandırılmış olan sol kıyısını işgal etmelerine kadar devam ede gelen üç yıllık buhran döneminin başlangıcıdır. Prusyalı general Carl von Clausewitz'in "Harp politikanın bir aletidir; ister istemez politikanın karakterini taşımak zorundadır; her şeyi politikanın ölçüleriyle ölçmelidir; bu nedenle ana hatlarıyla harbin sevk ve idaresi, kalem yerinde eline kılıcı almış, ama yine de kendi kanunlarına göre düşünen politikanın ta kendisidir." söylemleri artık Almanya için bir yol gösterici olacaktır.[42]

Ayrıca bu dönemde Polonya'yı Fransa'nın yanından uzaklaştırmak için birebir görüşmelere geçildi. Bu görüşmede Polonya ve Almanya her iki ülkeyi ilgilendiren sorunları aralarında doğrudan doğruya yapacakları görüşmelerle çözmek ve Avrupa barışının pekiştirilmesi için aralarında kuracakları ilişkilerde kuvvete başvurmamak hususunda anlaşmışlardı. 1933'te Hitler devlet başkanı Hindenburg tarafından

[41] William, L. Shirer; "Zafer ve Zaferin Perçinlenmesi", Ağaoğlu Yayınları, İstanbul, 1969 s. 334
[42] Clausewitz, Carl von; "Harp Üzerine", Ankara, 1991, s.577

başbakanlığa getirildi. Hindenburg'un 1934'te ölümü üzerine Hitler devlet başkanlığı ile başbakanlığı birleştirmenin Alman halkı ve milliyetçiliği için daha iyi olacağından devlet başkanlığı ile başbakanlığını birleştirerek Almanya'nın tek lideri oldu. Büyük bir mücadele sonucunda 1938'de Avusturya'yı, 1939'da Çekoslovakya'yı Almanya topraklarına dahil etti. Adolf Hitler, İtalya ile Almanya arasında bir anlaşma yapılmasını sağlayarak 1939'un sonlarına doğru Polonya'ya saldırdı. Dünya devletleri için Hitler'in Polonya'ya saldırması, 2. Dünya Savaşını başlattı. Hitler komutasındaki Alman birlikleri, çok uzun ve zor şartlar altında bir sene zarfında birçok devleti işgal altına aldı. 1940 yılında işgal edilen bu devletler; Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika ve son olarak Fransa oldu. Fransa'nın yenilgisi ve parçalanmasının etkisi, Orta ve Güney Doğu Avrupa'da ve Balkanlar'da geniş olarak hissedildi. Bu çöküş, Mısır, Irak ve Suriye gibi ülkelerde Alman etkisinin önemli ölçüde güçlenmesine sebep oldu.[43] Almanların Balkanlar'daki faaliyeti, Sovyet Rusya ile münasebetlerini de gerginleştirmiştir. Bu durum 1940 Kasımında, Berlin'de Hitler-Molotov görüşmelerinde anlaşmaya varılamamasını sonuçlandıracaktır.[44]

Hitler, SSCB ile konsensüs yaptı fakat çok geçmeden Hitler'in Alman halkının geleceği ve milliyetçiliği için düşündüğü engelleri ortadan kaldırmak amacıyla, 1941'de yaptığı bu konsensüs anlaşmasını bozarak; Hitler SSCB'ye girmenin kaçınılmaz olduğunu düşündü. Hitler ve birliklerinin SSCB'ye girmesi, yaklaşık 27 yıl önce başlayan I. Dünya Savaşı'nın da etkisini sürdürmesiyle yeni bir savaş ortamı oluşturdu. Türkiye ise o dönemde, askeri ve iktisadi yönlerden Almanya'nın bir uydusuydu. Savaştan sonra da olaylar bunun böyle olduğunu gösterdi. Durum Washington'da da böyle değerlendiriliyordu. Amerika'nın savaşa katılmasından önce Amerika elçilerinden ve dışarıdaki başka kaynaklardan alınan bilgiler, gerçek olarak göstermişti ki Almanya'nın Türkiye üzerinde salt denetimi vardır. (Daha az ölçüde ve daha çok askeri alanda Avusturya-Macaristan üzerinde de bu denetimi vardı.) Almanya, Rusya'da ve Polonya'da geniş alanları ele geçirdi ve

[43] Koçak,Cemil; "Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945", 1.C, Ankara,1986, s.495-496
[44] Eroğlu,Hamza; "Türk Devrim Tarihi", Ankara,1981, s.252

bütün bir nüfus yığını, Manş Denizi'nden Kafkaslar'a ve Baltık'tan Bağdat'a kadar, Almanya'nın dolaysız ya da dolaylı olarak denetimi altına girdi.[45]

Aynı yıl ABD, Almanya'nın bu ilerlemesine karşılık Fransa ve İngiltere'nin yanında savaşa girme kararı aldı. 1943'te Hitler ve birlikleri hiç hesap etmedikleri hava koşulları nedeniyle (Napolyon'da SSCB'ye yaptığı saldırıda hava koşullarını hesap etmemişti.) SSCB'de ve Kuzey Afrika'da gerilemeye başlayınca; Hitler savunmanın önemini daha iyi kavramış oldu. 1944'te generallerinden bazıları onu öldürmek istediler fakat başarısızlığa uğradılar. 1945 Nisanı sonunda, Almanya'nın yenilgisi kesinleşip Ruslar Berlin'de ilerlerken, son zamanda evlendiği Eva Braun ile (bazı yazarlar intihar ettiklerini söyler) beraber ortadan kayboldu.

Hitler'in düşüncesi; Alman milletinin siyasi bakımdan tekrar canlanması, yaşama iradelerinin tekrar dirilmesi ve güçlenmesi olarak görmüş ve iradeyi yaşatmak içinde milletinin milli duygularına karşı olan sınıfı millileştirmek olduğu kanaatindeydi. Bunun içinde genç bir hareket, büyük halk topluluklarını toplamak için amansız bir mücadeleye girmesinin zorunlu olduğunu hiçbir zaman söylemekten geri durmamıştır. Bu kaos dolu günlerde siyasi mitingler karşıt grupların çatışmasına ve birbirlerinin toplantılarına baskınlarına sahne oluyordu. Bu çatışmalar ölümlerle sonuçlanıyordu. 'Konuşmacılarını ve üyelerini korumak için NSDAP kendi Spor ve Jimnastik bölümünü kurdu. Daha sonra Ernst Röhm'ün idaresi altında geliştirilip genişletilen bu bölüm Sturmabteilung - SA adını aldı. Röhm lağvedilen Brigade Ehrhardt'ın komutanı Ehrhardt'ı da SA'ya katmak istediyse de Ehrhardt Hitler'de fazla hoşlanmadığı için bu teklifi reddetti. Ancak yerini alması için yardımcısı Johann Ulrich Klintzsch'i gönderdi.[46] Nazi Partisi 1920-24 yılları arasında bir kuvvet olmuş; fakat 1924-29 yıllarında ise memleketin ekonomik şartları nedeniyle gittikçe gerilemiştir. Nazi Partisi, 1924 Mayıs seçimlerinde 1.918.000 oy (%6,6) ve 32 milletvekilliği ile ilk defa Alman parlamentosuna girmiştir. Almanya'ya yönelik olarak yapılan Dawes Planının kabul edilmesiyle 1924 Aralık seçimlerinde, 309.000 oy (%3) ve 14 milletvekili almıştır. Giderek zayıflayan parti 1928 seçimlerinde,

[45] Evans, Laurance; "Türkiye'nin Paylaşılması 1914-1924", Çev.:Tevfik Alanay, Milliyet Yayınları, İstanbul, s.33

[46] Jones, Erik; "Franco-German Economic Relations: From Exchange and Convergence to Collective Action. In France-Germany in the Twenty-First Century", Ed. by Patrick McCarthy, Palgrave, 2001, s. 202

810.000 oy ve12 milletvekilliğine gerilemiştir. Parti, Versailles antlaşmasının etkisi, Alman ırkının üstünlüğü ve Yahudi düşmanlığını ileri sürerek yaptıkları sloganlar ve parti programlarıyla, tekrar ön plana çıkmıştır.[47] Eylül 1930'da Merkezin lideri Bruning'in birleştirme kapsamında yapılan seçimler, Nazi partisi için büyük bir zafer olmuş ve birçok çevreden oy almış, hatta birçok aydınlardan (avukat, doktor, işsiz üniversiteliler) da aldığı oylarla 1928 seçimlerinin aksine 6.407.000 oy (%18,3) ile 107 milletvekili almış ve artık ikinci parti olmuştur. Bruning istediğini elde edemeyince Nazi Partisini kuvvetlendirmeye devam etti. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, Mareşal Hindenburg'a karşı, Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'i çıkardı. Hindenburg (%49,6) 18.651.497 oy alırken, Hitler (%30,1) 11.339.446 oy aldı. Oyların çoğunluğunu alamayınca Nisan ayında yapılan seçimlerde Hindenburg 193.593.983 (%53) oyla Cumhurbaşkanı oldu. Hitler ise 13.418.547 oy (%36,8) oy alarak oylarını iki milyon artırmış oldu.[48] Hindenburg başa geçince, başbakanlıkta bulunan Schleicher'in işleri yürütemediğini görerek onu alarak yerine Nazi Partisi lideri Hitler'i başbakan yaptı. Nazi Partisi iktidarı ele geçirince parlamentoyu (Reichstag) feshedip yeni bir seçime gitti. 1933 Martında yapılan seçimlerde çoğunluğu elde edemeyince olağanüstü yetkiler elde etti ve birçok partiyi kapatarak Nazi Partisi üstünlüğünü kurdu ve Nazi Almanya'sına Hitler III. Reich adını verdi. Hitler'in iktidara gelişiyle birlikte Almanya'nın dış politikası da değişti. Dış politikası ise üç aşamadan oluştu:[49]

1-Versailles Antlaşmasının kısıtlamalarından kurtulmak,
2-Bir Millet, Bir Devlet (Ein Volk, Ein Reich) ilkesinin gerçekleşmesi,
3-Hayat Sahası (Lebensraum) Alman milletine yaşam alanı oluşturmak.

Hitler'in ve Nazi Partisinin iktidara gelmesi birçok devlette endişe uyandırdı. Versailles Antlaşmasıyla Alman milletini zulüm içinde aç ve sefil bırakmışlardı. Artık şimdi Versailles'a karşı gelen ve onu kesinlikle tanımayan yeni Reichstag'ın oluşması başta Fransa ve Rusya'nın aşırı derecede korkmasına neden olmuştur. Almanya'nın Versailles Antlaşmasından kurtulması, sıkışmış olan Almanya'nın

[47] King, David Burnett; "Diplomacy and Power: Germany, Europe and the Future", South Atlantic Quarterly, 1971, s.9
[48] Canşen, Efgan; "Hitler'den Torunlarına", Göçebe Yayınları, İstanbul, 1999, s.60
[49] Ash, Timothy Garton: "Germany And The Divided Continent", Jonethan Cape Press, London, 1993, s.46

Fransa'ya karşı girişeceği politikası, Fransa'nın Avrupa'daki üstünlüğü sona erdirecektir. Sovyet Rusya ise; komünistlerle mücadeleye başlayan Hitler iktidarının daha da ileri giderek ateşin kendilerine sıçramasından korkmuşlar ve Rusya için tehdit oluşturmaya başlamıştır.[50] Nazi Almanya'sının Versailles'a karşı ilk yönettikleri hareket Avusturya'yı ilhak etmesi olmuş, bunu da dışardan müdahale ile değil de içerdeki Naziler sayesiyle gerçekleştirmek istemiştir. Bunda başarılı olamayarak Avusturya ile anlaşma imzalamak zorunda kalmış ve artık kimse kimsenin içişlerine karışmayacaktır.

Hitler iktidara gelişiyle silahlanmaya da önem vermesi, asker sayısını artırması Versailles'a açık bir şekilde karşı gelmiştir. Almanya'nın Versailles Antlaşmasını tek taraflı feshetmesi, Fransa ve İngiltere'nin tepkisini çekmiştir. Nasyonel sosyalizmin bu dinamik hareketleri, dünyada dikkatle izleniyordu. Bu parti, Alman ekonomisinin kendi kendine yeterliliği, harp hazırlığı, herkese iş bulma ve barışta harp ekonomisi gibi konuları özenle işliyordu. "Almanya'nın Birinci Dünya Harbi'nden sonraki harp malzemesi durumu Versailles Anlaşması'nın şartları ile ilgilidir. Versailles Anlaşması Almanya'ya hafif silahlarla donatılmış 100.000 kişilik bir ordu bulundurmasına izin veriyordu. Ağır silahlar, tank, uçak ve diğer harp malzemelerini üretmek, satın almak, bulundurmak ve askeri sahada araştırmalar yapmak yasaklanmıştı. Tahkim tesisleri sökülmüştü ve tekrar inşa edilmeleri söz konusu değildi. Harbin sevk ve idaresi için teknik gelişmelerin ne derecede önemli olduğu Birinci Dünya Harbi'nde görülmüştür. Bu nedenle, gizli denemeler yaparak modern silah tekniği takip edilmeliydi. Rusya, İspanya, Hollanda ve Finlandiya ile ilişkiler kurarak teorik de olsa modern bir silah teknolojisini takip edebilmiştir.[51]

Giderek artan tehditler devletleri ittifak yapmaya götürdü, ilk olarak da Fransa ve Sovyetler işbirliğine girişmişler ve aralarında yaptıkları ittifak, Almanya'da tepkiyle karşılanmış ve Locarno Anlaşmalarına aykırı bulunmuştur.[52] Bu tepkilere karşılık vermek isteyen Nazi Almanya'sı çok iyi zaman kollayarak, Milletler Cemiyetinin İtalya-Habeşistan sorunuyla uğraşması, İngiltere ile İtalya'nın

[50] Braunthal, Gerard; "West Germany Foreign Policy in Ferment", Current History, 1970, s.72
[51] Harp Akademileri Komutanlığı; "İkinci Dünya Harbinde Harp Ekonomisi", İstanbul, 1984, s.44
[52] Versailles Anlaşması, Alman ordu mevcudunu sınırlıyordu. Bu hükme karşın Almanya, 16 Mart 1935'te yükümlü askerlik ve Alman ordusunun kurulmasıyla ilgili kanunu kabul etti; bundan sonra da 7 Mart 1937'de de Locarno Antlaşması'nı tanımadığını ilan etti.

arasının bozulması ve İtalya yüzünden Fransa ve İngiltere'nin arasının açılmasını fırsat bilerek, Ren boylarına Alman askerlerini sokması Fransa'da ikinci bir tepkiye neden olmuş ve Fransa'nın Avrupa hakimiyetine el uzatmıştır. İtalya, Habeşistan'la uğraşırken işin içine birçok devletin karışması İtalya cephesinde endişeye mahal verince Alman-İtalya ittifakının kurulmasına neden olmuştur. II. Dünya savaşı sonuna kadar devem edecek Berlin-Roma mihveri oluşmuş ve artık iki taraf içinde yararlı olacak ittifakın oluşması iki tarafı da memnun etmiştir.'[53]

1936 Kasımında Berlin-Roma mihveri kurulurken bir yandan da Berlin-Tokyo Mihveri, Almanya ile Japonya arasında Sovyet Rusya'ya ve milletlerarası komünizm faaliyetlerine karşı imzalanmış ve adı da Anti-Komintern Pakt'tır. Hitler Avusturya'yı ilhak etmeyi düşündüğünde, hemen kuvvet kullanarak değil de Avusturya'da bulunan Naziler tarafından bu fikrini gerçekleştirmeyi planladı. 1937 yılında Avusturya'da Naziler etkilerini iyice artırmaya başladı bunlar devamlı Berlin'le irtibat halinde idiler. Hitler Avusturya'da ve Çekoslovakya'da yaşayan Alman halkının bir hayli fazla olduğunu bildiği için buraları işgal etmeyi düşündü. Zaten amacı da tüm Alman halkının birleştirilmesi (Ein Volk, Ein Reich) idi. Fakat Avusturya başbakanının yaptığı bir hareket Hitler'in düşüncesini engellemiş ve metodunu değiştirmek zorunda bırakmıştır.[54] Alman orduları Avusturya sınırlarından girerek memleketi işgale başlamış, 12 Mart günü Alman zırhlarının Viyana'ya girmesiyle Avusturya işgal edilmişti. Hitler bu plana Anchluss ismini vermiş fakat hiçbir devlet buna tepki göstermemişti. Almanya'nın Avusturya'dan sonra Çekoslovakya'ya dönmesi ihtimali Sovyet Rusya'yı endişelendirdi. Rusya bunun üzerine İngiltere ile Fransa'ya başvurdu bunlardan yanıt alamayan Rusya, Almanya ile işbirliğine gitmeye karar verdi. Hitler için sıra Çekoslovakya'da bulunan Alman halkının kurtarılması amacıyla Çekoslovakya'yı işgale gelmişti. Çekoslovakya'yı işgale başlayan Nazi Almanya'sı, İngiltere ve Fransa devletini harekete geçirdi. Bu olayın daha ileri gitmesini istemeyen Fransa ve İngiltere, İtalya'ya başvurarak durumu yatıştırmaya gittiler ve daha sonra 29 Eylül 1938'de Münih Konferansı yapıldı ve buna göre; Südetler Almanlara teslim edilecek ve Çekoslovakya dağılacaktı. Çekoslovak ittifakı olan Sovyet Rusya'nın bu konferansa çağrılmaması

[53] Hikmet, Nazım; "Alman Faşizmi ve Irkçılığı", Adam Yayınları, İstanbul, 1997, s.259
[54] Tauber, Kurt P.; "German Nationalists and European Union", Political Science Quarterly, 1959, s.61

hem Rusya'nın itibarını zedelemiş hem de İngiltere ve Fransa ittifakını sona erdirmiştir. Bunun üzerine Sovyetler Almanlarla işbirliğine daha ağırlık vermiştir. 'Almanya'nın 1938 Martında Avusturya'yı ilhakı Nazi Almanya'sının dış politikasında bir dönüm noktası olduğu kadar bunun sonucu olarak da iki savaş arasında da önemli bir yer teşkil etmiştir. Almanya'nın 1935'ten beri silahlanmaya başlaması ve Ren bölgesine askerlerini sokması, Almanya'yı Versailles'ın ağır şartlarından kurtaran olaylar olmuştur. Artık Hitler bir Millet bir devlet anlayışı olan ikinci aşamasına geçebilirdi. Bu da önce Avusturya'ya sonra Çekoslovakya'ya son olarak da Polonya'yı işgal etmesiyle son bularak zincirin halkası tamamlanıp üçüncü aşamaya geçmek kalıyordu.'[55] Sovyet Rusya Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzalayıp kendisini ne kadar bu zincirin halkasından uzak tutmak istese de II. Dünya Savaşı çıktığında Almanya Moskova'ya çoktan girmiş olacaktı; fakat aralarındaki bu pakt bir müddet için iki tarafı da rahatlatacaktı. Almanya Rusya'yla girişeceği bir ittifakla hedefini Fransa'ya çevirecek, Rusya ise Almanya'dan gelecek tehdidi önlemiş olacaktı.

Hitler'in önünde Polonya'yı almak için artık bir engel kalmamış, Polonya'nın da Batılı devletlerin desteğini alarak kendisini Almanya'ya karşı koyma politikasına girişmesi Hitler'i iyice sinirlendirerek 1 Eylül 1939 günü Polonya topraklarına girmeye başladı. Polonya Batılı devletlerin verdiği garantiyi yerine getirmesini istedi; bunun üzerine İngiltere ve Fransa Almanya'ya bir ültimatom vererek geri çekilmesini istedi; ancak Hitler buna cevap bile vermedi. Bunun üzerine 3 Eylül 1939 günü İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan ederek II. Dünya Savaşını başlatmış oldular. 2 Eylül 1945'te Japonya'nın teslim olması ile sona eren ve 38 milyon insanın ölümüne yol açan İkinci Dünya Savaşı'nın başlıca sebepleri şunlardır:[56]

a. Almanya ile İngiltere arasında dünya siyasetinin yürütülmesi konusunda anlaşmaya varılması;

b. Birinci Dünya Savaşı'nın çözümlemeden bıraktığı veya meydana getirdiği yeni sorunlar ile bunların neden olduğu gelişmeler;

[55] Avşar, Servet; "İkinci Dünya Savaşı ve İsmet İnönü'nün Uyguladığı Dış Politika", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı, 1999, s.557-575

[56] Yılmaz, Veli; "Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri, HAK İstanbul, 1993, s.40

c. Versaille Anlaşması ile kurulan düzen ve bu düzeni değiştirmek için gösterilen çabalar;

d. 1930'lardan itibaren Avrupa güçler dengesinde yeni gelişmelerin meydana gelmesi (kutuplaşma);

e. Almanya askeri ve siyasi gücünün diğer devletleri tehdit etmesi;

f. Almanya, İtalya ve Japonya'nın yayılmacılık politikası izlemeleridir.

Hitler Yahudi kelimesini aile içinde değil, bilakis on dört on beş yaşlarında ve yoğun olarak siyaset konuşulduğu sıralarda duymaya başladı. O yıllarda meseleye başka açıdan baktığından, dini inançlar gereği yapılan kavgalara kötü hisler besliyordu. Yahudilerin bir takım aktiviteler (sanatta, edebiyat, tiyatro etkinlikleri ve basındaki yazılar) göstermesi ve basında çıkan yayınlarda gözüne çarpan tuhaf yazılar, Yahudilere olan düşüncelerini değiştirmesine sebep olmuştu. 'Herhangi bir sosyal ve özel hayatta ne biçimde bir pislik ve karanlık olmasın ki, ona bir Yahudi parmağı bulaşmamış olsun. Bu çeşit bir yaraya bıçak vurulduğunda ortaya bir vücutta yoğunlaşmış solucanlar gibi, gözleri kamaşmış halde çıfıt Yahudiler çıkıyordu. Sanatsal faaliyetlerde bulunan bu adamlar, sanki bir püskürtme aleti gibi bütün pisliklerini insanlığın üzerine boşaltıyordu.'[57]

Nazi Almanyası Dönemine ait ilginç hususlardan birisi ise ülkemize sığınan bilim adamlarıdır. Philipp Schwartz 1933 sonrası Nazi Dönemi'nde Türkiye'ye sığınan Yahudi kökeni Alman bilim adamlarını aktarırken şöyle demektedir:[58]

"Dilsel ve dinsel sınırlamalara rağmen ortaya çıkan "Türk-Alman Mucizesi", İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar silahlı tarafsızlığını koruyan Türkiye Cumhuriyeti'nin himayesi altında varlığını sürdürdü. O dönem, Türk-Alman ekonomik ilişkileri yoğun olarak devam ettiğinden bu tarafsızlığın her an bozulabilmesi mümkündü. Ancak ne Atatürk ne de daha sonra başa geçen İsmet İnönü, Türkiye'nin faşist yönetimlere sürüklenmesine izin vermedi. Ekim 1939'da batılı güçlerle bir yardım paktı ve dostluk anlaşması imzalandı. Haziran 1941'de ise ekonomik alanda çıkar birliğini temsil amacıyla bir ticaret anlaşması yapıldı. Zaten

[57] Elvangenç, Yıldız; "İkinci Dünya Savaşı'nın Sebepleri ve Türkiye'deki Yansımaları", Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale,1998, s.91

[58] Schwartz, Philipp; "Kader Birliği", Çev: Nagehan Alçı, Belge Yayınları, 2003, s.11

Weimar Cumhuriyeti dönemlerinden beri iki ülke arasında yoğun bir ticaret trafiği hüküm sürmekteydi ve hatta 1939'da, savaş başlamadan önce, Türkiye sınırlarında 2000 kadar Alman teknisyen ve danışman bulunmaktaydı. Zaten dış ticaret hacmi olarak da Almanya Türkiye için bir numaralı ülke idi. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal Atatürk'ün, 1922-23'ten itibaren başını çektiği devrim de dikkat çekicidir. Atatürk, temel aldığı altı prensip ile birlikte (Devletçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Laiklik, Devrimcilik ve Cumhuriyetçilik) teokratik Osmanlı devletini yıkarak yerine bir cumhuriyet kurdu, devletin din ile olan sıkı ilişkilerini daha esnek bir temele oturttu."

'O yılarda yayınlanan eserlerde Yahudiler ön planda tutularak Almanlar hakkında atıp tutuluyor ve hatta hiç kimseye bu kadar kötü söz sarf etmiyorlardı. Faziletin büyük şehrin bataklığı içinde isyan edilmesi biçimde istismar edilmesi o hayasız ve duygusuz Yahudilerin organize ettiğini gördüğümde tüylerim diken diken olmuş halde dehşet bir kin kasırgasına tutuldum. Bundan böyle Yahudi meselesini kendime bir vatan görevi olarak kabul ettim.' O yıllarda zorla okuduğu yalnızca içindeki pislikleri görmek için aldığı Marksist basının yazılarını ve Sosyal-Demokrat bildirilerini, şiddetle okuyarak içindeki kini daha fazla arttı ve bunların yazarlarına baktığında hepsinin Yahudi olduğunu fark etti.[59] Bu fikirleri öyle bir safhaya geldi ki bir kasırga haline dönüştü ve giderek daha da şiddetlenince tutucu bir Yahudi düşmanı kesildi. Marksizm'in Yahudi inancı ise tamamen çok farklı bir boyut taşıyordu. Onlara göre ırk olgusu ve ırk üstünlüğü bir kenara itilerek, insanın bireysel değeri yoktur. Bu düşünceden yola çıkarak dünya hayatının esası kabul edilirse, bu bütün düzenin sonu demektir. 'Yahudiler, bu dünyada yaşayan milletler üzerinde Marksizm sayesinde bir zafer kazanacak olurlarsa, kazandıkları başarı ancak insanlığın cenaze merasimi olurdu, ondan sonra gezegenimiz milyonlarca olurdu ve insansız kalmaya mahkum olacaktı.'[60]

İşte bu sebeple Adolf Hitler'in baş koymuş olduğu bu savaş yolu, hem ırkının geleceği için hem de yaratıcının kanunları gereği, kendisinin yerine getirmesi gereken bir vazife niteliğinde kabul etmiştir. 'İsrail devletinin ilk yöneticisi olan Ben

[59] Erendil, Muzaffer; "İkinci Dünya Harbi'nde Türkiye'nin Harp Politikası ile Siyasal ve Askeri Güç İlişkileri", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı, 1999, s.337-354
[60] Hitler, Adolf; a.g.e, s.56

Gurion Siyonistlere yaptığı bir konuşmasında; Eğer bilsem ki hepsini İngiltere'ye götürerek bütün Yahudi çocuklarının tamamını kurtaracağım; İsrail toprağına götürerek de ancak yarısını kurtaracağım, ben ikincisini tercih ederim. Zira bizler yalnızca çocukların hayatını değil, İsrail halkının tarihini de düşünmek zorundayız.'[61] Burada açıkça Yahudilerin kurtarılmasından çok, önemli olan Yahudi devletinin kurulması onlara göre daha fazla önemliydi. Der Strumer'in yayıncısı Julious Streicher'in Nazi kitabında Yahudi meselesini, Zehirli Mantar Hikayesi olarak anlatmıştır. Bu hikayenin kısaca anlatmak istediği; Zehirli Mantar nasıl bir anda bir aileyi yok edebiliyorsa, bir Yahudi de, bir köyü, bir şehri ve hatta bir milleti yok edebilir. Alman gençleri zehirli Yahudileri tanımalıdır. Yahudilerin Alman halkı ve tüm dünya için ne kadar büyük bir tehlike olduklarını öğrenmeli ve onların insan şeklindeki şeytanlar olduğunu bilmelidir.[62]

1942 sonlarına doğru Almanya Rusya'yı yenebilmek için Stalingrad'ın düşürülmesi gerektiği görüşü üzerine, buraya taarruza başladı. Hitler'in hesaba katmadığı, Rusya'nın ağır hava koşulları tüm Alman planlarını ters düz etmiş ve çok kötü bir darbe alarak, Almanlar gerileme sürecine girmiş, Rusya ise tam tersine ilerlemeye başlamıştır. 1943 yılında tüm Kafkasya'dan Almanlar temizlenmiş ve Alman tehdidi bertaraf edilmiştir. 1942 yılından sonra Amerika'nın savaşa girmesi ve İngiltere'nin de savaşta Ruslarla beraber verdiği mücadele sonunda, müttefiklere karşı ağır kayıplar veren Almanlar iyice geri çekilmiştir. 1943, 1944 ve 1945 yılında Almanların verdiği kayıplara karşılık müttefiklerin kayıpları da artmış, fakat buna karşılık müttefikler tekrar yenilerini (1945'te Almanya 153 denizaltı kaybetmiş buna karşılık Müttefikler ise 458.000 ton gemi kaybetmiş buna karşılık 3.800.000 ton gemi yapmışlar)[63] yapmakta gecikmediler. İtalya'nın Kuzey Afrika'da etkili olamaması ve Rus-Alman savaşının çıkması yüzünden Almanya buraya askeri destek gönderemedi. Kuzey Afrika'nın sahipsiz kalması üzerine Müttefikler Akdeniz'in güney kıyılarına egemen olmuşlardı. Kuzey Afrika'yı ele geçiren Müttefikler, 10 Temmuz 1943'te İtalya'yı işgal etti. İtalya içerde iyice karıştı ve Müttefiklerle yaptığı mütareke sonucu savaştan çekildiğini ilan etti. İtalya'nın savaştan çekilmesi

[61] Garaudy, Roger; "İsrail, Mitler ve Terör", Pınar Yayınları, İstanbul, 2000, s.65
[62] Dışişleri Bakanlığı; "İkinci Dünya Savaşı Yılları, 1939-1946", Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl, Ankara, 1973, s.71
[63] İlhan, Sedat; "Stratejik Dönüşümler, Yumuşama, Détente, Batı Avrupa Birliği ve Silahlı Kuvvetlerimiz", Stratejik Etüdler Bülteni, Cilt 10, No 58, Aralık, 1976, s.385

Almanya için bir darbe, Yunanistan ve Yugoslavya için ise milli kurtuluş hareketlerinin başlaması niteliğindeydi. Akdeniz tamamen Müttefiklerin eline giriyor ve Almanya bundan İtalya sayesinde mahrum kalıyordu. Almanya'nın Stalingrad muharebesini kaybetmesi, doğu cephesinden geri çekilmesi, Kuzey Afrika'nın Müttefiklerin eline geçmesi ve İtalya'nın çöküşü ile İtalya'da milliyetçilik hareketlerinin artması, 1943 yılının II. Dünya Savaşının dönüm noktasını oluşturmuştur. Savaşın etki alanının artması ve daha da uzayacağı üzerine müttefikler arasında bazı konferanslar yapmışlardır.[64] Bunlar; Kazablanka Konferansı (Almanya'ya karşı ikinci bir cephenin açılması ve Alman baskılarını hafifletmek amacıyla), Washington Konferansı (Kuzey Afrika'nın tasfiyesi halinde alınacak tedbirler), Quebec Konferansı (İtalya'da ortaya çıkan yeni durum karşısında ikinci cephenin nerede açılacağı üzerine), Moskova Konferansı (Amerika'nın savaşa girmesi ile Rusya'ya yapılacak yardım ve savaşın bir an önce bitirilmesi), Kahire Konferansında (ikinci cephenin Balkanlarda açılması konuşulmuş) ve Tahran Konferansında ise (ikinci cephenin bir an önce açılması ve Türkiye'nin de savaşa katılması ve savaştan sonra yeni bir barışın korunması için milletlerarası bir kuruluşun kurulması) kararlaştırılmıştır. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki durumu stratejik mevkiin önemi dolayısıyla, gerek Müttefiklerin, gerek Mihverin Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için harcadıkları çabaların ve Türkiye üzerinde yaptıkları baskıların hikayesinden başka bir şey değildir. Savaşan tarafların bu faaliyetleri karşısında Türkiye'nin politikası ise savaşın dışında kalmak ve memleketi savaşın yıkıntılarından korumak olmuştur. Türkiye'nin idarecileri bu gayenin gerçekleşmesinde gerçekten değerli bir başarı kazanmışlardır.[65] Stalingrad Muharebesi'nden sonra Almanlar gerilemeye başlamış, Rusların genel bir taarruza kalkması üzerine Almanya'nın gerilemesi hızlanmış ve Rusya savaş öncesi topraklarına kavuşmuştur. Almanya yenilgiye doğru yol alırken, Sovyet Rusya da komünizmin Avrupa'daki üstünlüğünü sağlayacak tedbirleri almakla uğraşıyordu. Almanların sert direnişi Ağustos başlarına kadar devam etmiş, bu direniş yıkıldıktan sonra Müttefiklerin ilerleyişi iyice hızlanarak 24 Ağustosta Paris'e, 3 Eylül'de de Brüksel'e ve Amsterdam'a girdiler. 26 Eylül'de artık Ren nehri aşılıyor ve Almanya topraklarına giriliyordu. İkinci cephenin açılması ile Almanya'nın kurtuluş için

[64] Eralp, Orhan; "Andlaşmalarımız ve Güvenliğimiz", Dış Politika, Cilt 10, No 2, Mayıs 1983, s.10
[65] Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları; "Altıncı Askeri Tarih Semineri (20-22 Ekim 1997) Bildirileri-1, 1998, Ankara, s.81

çaresi kalmamış, Müttefikler batıdan ve doğudan Almanya'yı kuşatmışlardı. Müttefikler Berlin'e girmişlerdir, artık Almanya tamamen kuşatılmıştır.[66]

30 Nisan 1945 günü Hitler sevgilisi Eva Braun ile ortadan kaybolmuş (Bazı araştırmacılar intihar ettiğini yazıyor.) yerine Amiral Doenitz geçmişti. Berlin ve Alman kuvvetleri teslim oldu ve Doenitz 7 Mayıs 1945 günü kayıtsız şartsız teslim olma belgesini imzaladı. Savaş sonucu; Almanya, Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmış, Doğu Avrupa ülkelerinde (Polonya, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Bulgaristan, Arnavutluk) komünist rejim kurulmuş, Çin'de yıllardan beri süren komünist ihtilal birkaç sene içinde başarıya ulaşarak, bu ülke de komünist rejimi benimsemiştir.

Savaşı tüm ayrıntıları ile hazırlanmış olan Almanya'yı iki cephede yenebilmek çok zor bir görevdi. Alman orduları Moskova'ya ve Mısır sınırına dayanmıştı. Avrupa Kıtası Almanların elindeydi. Görünüşe göre, saldırıya açık hiçbir yeri olmayan bu gücün alt edilebilmesi için uygun bir bölge, hiçbir açık nokta yoktu. Rusların Stalingrad'dan Berlin'e yürüyüşleri, savaş tarihinde tümüyle yeni ve gerçekleştirilmesi olanaksız sayılan, Anglo-Sakson'ların 6 Haziran 1944'teki Fransa Çıkartması ve Elbe üstüne yürüyüşleri, Alman savaş sanatının boy ölçüşemeyeceği askeri-teknik başarılardı. Korkunç kayıplara mal olmuş olsa da, Almanya gerçekten ve her açıdan yenildi ve askeri yenilmezliğinin bir masal olduğu kanıtlandı.[67]

## 2.2. II. Dünya Savaşı Sonrasında Uluslararası Ortam

Bir değerlendirmeye göre 'insanlığın tarih boyunca gördüğü en büyük ve en yıkıcı savaş' [68] olan II. Dünya Savaşı; askeri boyutları yanında siyasi boyutlarıyla da, milletlerarası ilişkiler ve dünya güç dengelerindeki gelişmeleri derinden etkileyen bir savaş olmuştur.

---

[66] Sencer, Muammer (çev.); Almanya Dışişleri Bakanlığı Arşivinden Almanya'nın Türkiye Politikası, 1941-1943, May Yayınları, İstanbul, 1968, s.90

[67] Mann, Thomas; "Dinle Alman Ulusu-Nazi İktidarınca Vatandaşlıktan Çıkarılan Büyük Yazarın, Savaş Yıllarında BBC'den Yaptığı, Halkını Yargılayan Uyaran Radyo Konuşmaları", Çev: Niyazi Eröztürk, Epsilon Yayınları, 1991, s.118

[68] Uçarol, Rıfat; a.g.e., s.613

Bütün bu gelişmeler sonucunda, İngiltere'nin siyasi iradesinin egemen olduğu bir durumdan, canlandırılmış bir güçler dengesinin, ABD ve Rusya'nın da dahil olduğu Avrupa'nın büyük güçleri arasında şiddetli rekabetin ve belirsiz ittifakların yer aldığı elli yıl kadar sürecek bir döneme geçilmişti.[69]

Nitekim II. Dünya Savaşı, dünyanın büyük bölümünü savaş alanı haline getirerek doğrudan, diğer bölümlerini de dolaylı olarak etkileyerek, dünyanın bütününü ilgilendirmiş ve yönlendirmiştir. Bu çevrede, sıcak savaşın ağırlıklı olarak geçtiği bölgeler; sırasıyla Avrupa, Doğu Asya ve Kuzey Afrika olmuştur. Bu bölgelerdeki ülkelerin büyük bölümü, bazıları birden fazla, yabancı işgaline uğramış ya da işgal olmasa da doğrudan askeri hedef ve cephe durumuna gelip, topyekün savaşın bütün yıkımlarını ve getirdiği felaketleri yaşamıştır. Bundan dolayı, yenilen ülkelerin yanında, Amerika Birleşik Devletleri dışında, yenen ülkeler de savaştan yorgun ve bitkin çıkmışlardır.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, iki süper gücün düşmanca karşı karşıya gelmesiyle, iki kutuplu yeni bir siyasal ve iktisadi sistem kurulmuştu. Batı'da zayıflamış Avrupa ve Japonya'nın üzerinde ABD'nin siyasal ve askeri üstünlüğü, Doğu'da ise SSCB'nin hakimiyeti altında Doğu Avrupa vardı. Bu şekilde oluşan uluslararası siyasal sistem savaş sonrası uluslararası iktisadi sistemi belirledi. Siyasal nedenlerle Doğu ve Batı iki farklı iktisadi sisteme ayrılmıştı. Doğu'da SSCB, sosyalist bir uluslar topluluğu kavramına dayalı uluslararası sosyalist bir iktisadi sistemi empoze etmişti. Batı'da ABD'nin siyasal ve askeri hakimiyeti serbest ticaret ve serbest sermaye hareketlerine dayalı iktisadi üstünlüğü ile tamamlanmıştır. Böylece siyaset savaş sonrası dönemde uluslararası ekonomiyi biçimlendirmiştir. Bu dönemde ABD'nin siyasal, askeri ve iktisadi olarak hakim gücü soğuk savaş süresince devam etmiş, 1945 sonrası ABD liderliğinde oluşturulan dünya sistemi ulus-devletlerin kendi ekonomileri ve halkları üzerindeki denetimini kabullenmekteydi.[70]

Çünkü II. Dünya Savaşı, savaş tekniği ve teknolojisi çok yüksek, insan (asker), silah ve savaş malzemeleri bakımından kapasiteleri çok geniş ve bol olan

[69] Wallerstein, Immanuel; "Jeopolitik ve Kültür", Çev: Mustafa Özel, 1993, İz Yayıncılık, İstanbul, s.13
[70] Keyder, Çağlar; "Ulusal Kalkınmacılığın İflası", Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s.15

taraftar arasında yapılmıştır. Bu da, savaşın uzun, şiddetli, yıpratıcı ve yıkıcı olmasına yol açmıştır. Bundan dolayı da savaşın geçtiği her yer adeta harabe durumuna gelmiştir. Ayrıca, II. Dünya Savaşı, daha önceki savaşlara göre, savaşın boyutlarını çok büyütmüş ve daha etkili hale getirmiştir.[71]

Böylece II. Dünya Savaşı, başta Avrupa olmak üzere, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan dünya güçler dengesinin yıkılmasına, birçok yerde siyasi haritanın bozulmasına, savaşın yarattığı büyük ve önemli sorunlara, yıkıntılara; bunlarla birlikte, savaş sonunda uluslararası güçler dengesinde bir boşluğun doğmasına neden olmuştur. 1943 yılı, böylesine önemli olan Dünya Savaşının dönüm noktasını teşkil etmiştir. Şubat ayında Almanya'nın Stalingrad muharebesini kaybetmesi, bütün doğu cephesinde genel bir gerilemenin başlangıcını teşkil ederken, Mayıs ayında da kuzey Afrika'nın Müttefiklerin eline geçmesi de İtalya'nın çöküntüsünü çabuklaştırmış ve bu olayın sonunda da Alman işgali altındaki memleketlerde milli kımıldanışlar başlamıştır. Savaşın genel durumu 1943 yılından itibaren lehlerine dönen Müttefikler savaş sırasında, savaşın yürütülmesini sağlamak ve zafere ulaşabilmek için alınacak önlemleri tespit etmek, aynı zamanda savaş sonrası düzeni belirlemek üzere aralarında çeşitli toplantılar yapmışlardır. Bunlardan sonuçları dolayısıyla önemli olanları içerisinde ilk denilebilecek olanı; Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosvelt ile İngiltere Başbakanı Churchill arasında 9 Ağustos 1941'de Atlantik'te bir savaş gemisinde yapılan toplantıydı. Bundan sonra ise, savaşın gösterdiği gelişmelere göre yeni siyasi toplantılar yapılmıştır. Şimdiye kadar, dünya tarihinin kaydettiği en büyük mücadele olarak bilinen İkinci Dünya Harbi, boyutları, ölen insanlar, yıkılan şehirler ve kaybolan servetlerle önem kazanmıştır. Bu harp, yirmi altı değişik devletin katıldığı bir mücadele gibi görünse de, bütün dünyayı etkilemiş ve dünya haritasını da değiştirmiştir.[72]

Müttefiklerce gerçekleştirilen ve savaşın yürütülmesi ile ilgili konferanslar şunlardır:

---

[71] Karadağ, Raif; "Şark Meselesi: Rusya, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorlukları'nın Tarihî Şark Siyasetleri ve Bugün Şarktaki Hadiselerin Gerçek Sebebleri", Turan Yayıncılık, İstanbul, 1990, s.614

[72] Genelkurmay Başkanlığı; "Tarihte Strateji", Ankara, 1998, s.141

Kazablanka Konferansı : 14-24 Ocak 1943 tarihinde ABD Başkanı Roosvelt ile İngiltere Başbakanı Churchill arasında yapılmış, daha sonra bu iki devlet adamına Fas Sultanı ile Fransız generallerinden de Gaulle ile Giraud da katılmıştır.

Washington Konferansı : 12-16 Mayıs 1943 tarihleri arasında Roosvelt ve Churchill arasında yapılmıştır.

Quebeck Konferansı ise, Kanada'nın Quebeck şehrinde Roosvelt, Churchill, Kanada ve Avusturalya Başbakanları arasında gerçekleştirilmiştir.[73]

Bu üç önemli konferansta ağırlıklı olarak ele alınan konular, Almanya ve İtalya'nın teslim koşulları ile Pasifik'teki gelişmeler olmuştur. Bunların yanında, son Quebeck Konferansı'nda Sovyetler Birliği'nin de Konferanslara davet edilmesi ve bundan böyle Müttefikler arası görüşmelerin ikili değil, üçlü bir nitelik alması da karara bağlanmıştır ki, bu sonraki gelişmeleri etkileyecek bir karar olmuştur. Savaş sonrası düzeni belirlemek üzere yapılan konferanslar ise şunlardır:[74]

Moskova Konferansı (19 Ekim-1 Kasım 1943), ABD, İngiltere, Sovyetler ve Çin dışişleri bakanlarının bir araya gelmesiyle yapılmıştır. Burada kararlaştırılan şekilde Tahran'da üçlü bir toplantı yapılacaktı. Fakat bundan önce Roosevelt ile Churchill Kahire Konferansı (22-26 Kasım 1943)' da bir araya geldiler.

Roosevelt, Churchill ve Stalin'in katılmasıyla 28 Kasım-1 Aralık 1943 tarihleri arasında toplanan Tahran Konferansı, savaş sonrası oluşturulması düşünülen yeni düzen konusunda Müttefikler arası görüş ayrılıklarının da belirmeye başladığının ilk işaretlerini veren konferans oldu.

Daha sonra Washington yakınlarındaki Dumbarton Oaks Konferansı (21 Ağustos-7 Ekim 1944)'nda bir araya gelen Müttefikler, burada Birleşmiş Milletler Anayasası'nın temellerini attılar. Tahran'dan sonra ikinci zirve toplantısı olan Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945), savaş içinde Müttefikler arasındaki diplomatik konferansların sonuncusudur. Tahran'ın aksine burada 'savaş stratejisi'nden çok 'savaş sonrası düzen' ile ilgilenilmiştir. 25 Nisan-26 Haziran 1945 tarihleri arasında

[73] Armaoğlu, Fahir; a.g.e., s.389–391
[74] Esmer, Ahmet Şükrü; "Yalta'da Türkiye", Siyasi İlimler Mecmuası, Cilt 24, No 288, Mart 1955, s. 433-435

çalışmalarını yapan San Francisco Konferansı ise Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulmasını sağlayan konferans olmuştur. Müttefikler arasında daha önce yapılan konferanslardan farklı olarak, savaşın nasıl bitirileceğini değil, aksine barışın nasıl sağlanacağını konu olarak alan Potsdam Konferansı (17 Temmuz-2 Ağustos 1945), daha çok Avrupa sorunlarıyla uğraşmış ve Avrupa'ya Müttefikler'in istekleri doğrultusunda bir şekil vermeye çalışmıştır. Bu bakımdan konferansın aldığı kararlar, özellikle Avrupa için siyasi, askeri ve nüfus yapısı yönünden büyük öneme sahip olmuştur.[75] Aynı zamanda bu kararlarla, yapılacak olan barış antlaşmalarının temel koşulları ve yönleri belirlenmiştir. Potsdam Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın ve 'Üç Büyükler' in yaptıkları son büyük konferans olmuştur. Diğer yandan bu konferans, Müttefikler arasındaki anlaşmazlığı şiddetlendirmiş ve bunu açığa çıkarmıştır. Bununla da dünya, başlıca iki nüfuz alanına ya da iki bloğa ayrılmaya ve yeni bir döneme girmeye başlamıştır.

Şüphesiz, Müttefikler arasında yapılan bu konferanslar, hem savaş içinde stratejilerin belirlenmesinde hem de savaş sonrası dünya düzeninin oluşturulmasında çok önemli roller oynamışlardır. Fakat Türkiye bakımından bunlara ilave edilmesi gereken üç önemli toplantı daha vardır. Bunların başında 30 Ocak-1 Şubat 1943 tarihlerinde Adana'da yapılan İngiltere Başbakanı Churchill ile Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu görüşmesidir. Diğerleri ise Kahire'de gerçekleşen iki önemli toplantıdır. Bunların ilki 5-6 Kasım 1943 tarihlerinde İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ile Türkiye Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu görüşmesi, diğeri de 4-7 Aralık 1943 günlerinde yapılan Roosvelt, Churchill ve İnönü görüşmesidir.[76] Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki dış politikası, görece küçük bir ülkenin diplomatik başarısı sayesinde en kritik zamanlarda dahi dünyanın büyük güçlerine sözünü geçirebildiğinin en canlı kanıtlarındandır. Türkiye bu dönemde bir yandan İngiltere ile açık seçik bir Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması imzalarken, öte yandan Almanya ile de Dostluk ve Saldırmazlık Paktı'na girmiştir. 1941 yılının haritasına bakıldığında görüleceği üzere Türkiye, Nazi egemenliği altındaki Avrupa'nın içine uzanan "büyük, uzun ve az gelişmiş bir tampon kara kitlesi" oluşturuyordu. Çevresi tümüyle Mihver ve Mihver

[75] Ülman, Haluk; "İki Cihan Savaşı Arasında, 1923-1938", Forum, Cilt 13, No. 150, 1 Temmuz 1960, s.9-11
[76] Üstünkaya, Zeki; "İkinci Dünya Harbinde Türkiye", Ordu Dergisi, Cilt 75, No 179, Eylül 1956, s. 14-43

yanlısı kuvvetlerle sarılmıştı. Böylesine sıkıştırılmış oluşuna ve kendisini baştan çıkarmak için harcanan tüm çabaya rağmen Türkiye, çevresini saran yıkım ağının dışında kalmayı başardı. Türk dış politikasını yönetenlerin başlıca amacı da zaten buydu.[77]

Tahran Konferansı'nın kararı üzerine Roosevelt ile Churchill 4–7 Aralık 1943 günlerinde Eden'in başaramadığı şeyi bir kez daha denemek üzere İnönü ve Numan ile Kahire'de görüştüler. Amerikan ve İngiliz heyetleri, Adana konferansından bu yana durumun ortaklık yararına değişmiş olması bakımından Türkiye'nin birkaç hafta içinde ortaklığa katılıp katılmama konusunda karar vermesini istediler. Roosevelt ve Churchill, İnönü'ye, bu sırada Türkiye'nin savaşa girmesinin iyi yanlarını şöyle anlattılar:[78]

1. Böyle bir katılma, savaşın kısalmasına ve yüz binlerce insanın kurtulmasına yardım edebilirdi. Birkaç aylık gecikme, bu katılışı, savaşın akışı bakımından pratikte anlamsız hale getirecekti.

2. Türkiye, Birleşmiş Milletler arasında onurlu bir yer alabilir, barış konferansına katılabilir ve özellikle Sovyetler Birliği ile ilişkilerini büyük ölçüde iyileştirebilirdi.

3. Şu anda savaştan ayrılmak isteyen faşist uydu devletler Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'da, tüm uluslararası ve askeri durumu kısa zamanda değiştirebilecek önemli değişiklikler olabilirdi. Karadan bir Bulgar saldırısından korkulamazdı, tersine böyle bir durumda Sovyetlerin savaş ilan etmesi ve Sofya üzerine Amerikan hava saldırılarının artması söz konusuydu. Gerçi İnönü, uzun uzun konuşarak İngiltere ile ittifakına olan bağlılığını, savaşa girmeye ilke olarak hazır bulunduğunu anlattı ama gerçekte Hitler aleyhtarı ortaklığa ve dolayısıyla Sovyetler Birliği'ne yararlı olabilecek herhangi bir şey yapmaya hiç niyetli değildi. Kahire'de Türk taktiğinin amacı, Alman emperyalistlerine karşı savaşa katılmak zorunda kalmamak için zaman kazanmaktı.

[77] Deringil, Selim; "Denge Oyunu", İstanbul, 1994, s.1
[78] Glasneck, Johannes; "Türkiye'de Faşist Alman Propagandası", Çev: Arif Gelen, Onur Yayınları, Ankara, s.250

Bu görüşmeler; Müttefiklerin kendi aralarında yaptıkları, yukarıda zikredilen konferanslarda alınan kararlar çerçevesinde Türkiye'nin kendi yanlarında savaşa sokulması konusunda çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu görüşmelerde Türkiye'nin savaşa sokulması ile ilgili Müttefik stratejileri ve Türkiye'nin tavrı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Müttefiklerin Türkiye'den bekledikleri ve yapmasını istedikleri konular görüşülmüş, imkanlar değerlendirilmiş nihayet savaşa girebilmek için Türkiye'nin ihtiyaçları ve istekleri ortaya konmuştur. II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine, savaşa katılmamayı ve tarafsız kalmayı esas alan Türkiye, savaşın ilerleyen dönemlerinde, savaşan taraflarca savaşa kendi yanlarında katılması ya da kendileri lehinde tarafsızlık politikası izlemesi için yapılan ve artan baskılarla karşılaşmaya başladı. Hatta Prof. Dr. Fahir Armaoğlu'nun ifadesi ile 'Türkiye'nin II. Dünya Savaşındaki durumu, stratejik mevkiinin önemi dolayısıyla, gerek Müttefiklerin, gerek Mihver'in Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için harcadıkları çabaların ve Türkiye üzerinde yaptıkları baskıların hikayesinden başka bir şey değildir. Savaşan tarafların bu faaliyetleri karşısında Türkiye'nin politikası ise, savaşın dışında kalmak ve memleketi savaşın yıkıntılarından korumak olmuştur'.[79]

Müttefiklerin Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokma girişimleri hiç değilse düşünce alanında daha savaşın başında gündeme getirilmiştir. Savaşın başlaması üzerine özellikle Güney Doğu Avrupa'da takip edecekleri siyaseti ve stratejiyi belirtmek için İngiltere ve Fransa Başbakanları'nın da katılımı ile 12 Eylül 1939'da toplantılarına başlayan Yüksek Harp Konseyi, Balkan politikaları bakımından Türkiye'yi gündemlerine almışlardır. Mihver ülkelerin Balkanlara sarkmalarını önlemek ve Balkan ülkeleri arasında dayanışma yaratmak için İngiltere ve Fransa, 1940 baharında Belgrat, Atina, Bükreş ve Ankara'da diplomatik faaliyetlerde bulunmaya karar vermişlerdir. Ankara'daki İngiltere Büyükelçiliği 15 Nisan 1940'da Dışişlerine bir şifahi tebliğ göndermiştir. İngiliz şifahi tebliğine tarafımızdan verilen 24 Nisan 1940 tarihli cevapta, Türk Hükümeti'nin, 'Yugoslavya'ya karşı İtalyan müdahalesi ihtimalini İngiltere ve bizzat Türkiye için her türlü ahdi vecibe haricinde mütalaa ile iktifa eylediği' hususu belirtildi.[80] Bu cevap üzerine İngiltere, 29 Nisan

[79] Dışişleri Bakanlığı Yayınları; "II. Dünya Savaşı Yılları, 1939-1946", Ankara, 1973, s.1
[80] Yazıcı, Fahri; "Tahran-Yalta ve Potsdam Konferansları Gizli Belgeleri", Sinan Yayınları, İstanbul, 1972, s.41

1940'da, üç devletin Genelkurmay temsilcilerinin düşünülen ihtimal karşısında alınacak tedbirler hususunu tetkik etmelerini lüzumlu gördüğünü ve Türk Hükümeti de bu görüşe katıldığı takdirde toplantı yer ve tarihinin bildirilmesini istemiştir. Bunun üzerine İngiltere'ye 'Devlet ve Hükümeti angaje etmemesi şartı ile Erkanı Harbiyeler arasında konuşulmasını kabul ettiğimiz' bildirilmiştir. Zaten Atatürk savaş konusunda yakın çevresini uyarmayı da ihmal etmemiştir: "Bir dünya savaşı yakındır. Bu savaş neticesinde dünyanın vaziyeti ve muvazenesi baştan başa bozulacaktır. İşte bu devre esnasında doğru hareket etmesini bilmeyip, en küçük hata yapmamız halinde, başımıza mütareke senelerinden daha çok felaket gelmesi mümkündür." Savaş başlarken Türkiye Cumhuriyeti'nin başında bulunan İsmet Paşa da İkinci Dünya Savaşı'nı daima beklemiştir.[81]

Aradan geçen iki hafta zarfında, İtalya'nın çok yakın bir gelecekte harbe gireceğinin anlaşılması üzerine Fransız-İngiliz ve Yugoslav Büyükelçilikleri 16 Mayıs 1940'da Saraçoğlu'nu ziyaretle birer şifahi tebliğde bulunmuşlardır. Fransız ve İngiliz Şifahi tebliğleri ertesi günü cevaplandırılmış ve Genelkurmaylar arasındaki müzakerelere katılmak üzere Mareşal Çakmak'ın 18 Mayıs 1940'da Beyrut'a hareket edeceği, Beyrut toplantısını müteakip Hayfa'ya geçeceği bildirilmiştir.[82] Şifahi tebliğ olarak 17 Mayıs'ta İngiltere ve Fransa Büyükelçiliklerine ayrı ayrı verilen bu cevabımızda, Yunanistan ve Yugoslavya nezdinde gerekli gayretlerin gösterilmesi lüzumuna bizim de kani olduğumuz ve bu sebeple Yugoslavya Hükümetince 16 Mayıs'ta aynı konuda yapılmış olan teşebbüse cevaben Balkan Paktı Genelkurmay temsilcilerinin derhal Atina'da toplanmasını teklif etmiş olduğumuz kaydedilmiştir. Türkiye'nin Müttefikler yanında, savaşa sokulması şeklindeki İngiliz tezinin bu ilk teşebbüsleri Türk hükümetinin temkinli davranışları ile ortada kalmış gibi gözükmesine rağmen, bu süreç savaş boyunca devam ettirilecektir. Bu bakımdan Kazablanka Konferansı ve sonrasındaki toplantılar önem taşımaktadır. Fakat 1942 yılının sonlarına doğru meydana gelen gelişmeler, Avrupa'da Almanya'ya karşı ikinci cephenin açılmasını gündeme getirince Türkiye üzerindeki baskılar da artmaya

[81] Aydemir, Ş.Süreyya; "İkinci Adam", İstanbul, 1968, s.87
[82] Dönmez, Berna; "İkinci Dünya Savaşı'nın Son Döneminde Türk Dış Politikası, 1943-1945", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 1999, s.509-521

başlayacaktır. Konferanslar öncesi süreci incelediğimizde şu gelişmeler görülmektedir:[83]

Stalin, daha 3 Eylül 1941 tarihinde, yani Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısından hemen sonra, Churchill'e yazdığı mektupta, Avrupa'da ikinci cephenin Balkanlar'da ya da Fransa'da açılmasını istiyor ve bunun, doğu cephesinden 30 ila 40 Alman tümeninin çekilmesine neden olacağını vurguluyordu. Bu sırada, Alman-Sovyet Savaşı, Avrupa'da tek cephede, doğu cephesinde sürüyordu. Churchill de, 1 Eylül'de kaleme aldığı cevabi mektubunda, Stalin'e, Türkiye'nin yardımı ve katkısı olmaksızın, Balkanlar'da ikinci cephe açılmasına imkan olmadığını belirliyordu. Churchill'e göre, bu aşamada, Türkiye'nin tarafsızlığının korunması ve mümkünse, Müttefik davasına kazanılması daha önemliydi. 1942 yılı sonlarında görülmeye başlayan ilk müttefik askeri başarıları, Avrupa'da ikinci cephenin açılması ve Türkiye'nin müttefikler sınıfında savaşa katılması sorunlarını daha da güçlü bir biçimde gündeme getirmiştir. Churchill ile Roosevelt, 1943 yılının ilkbahar aylarında, Türkiye'nin savaşa katılmasını planlıyorlardı ve Stalin de bu görüşe katılıyordu.[84] Churchill, Ankara'ya askeri yardımda bulunmak şartıyla, Türkiye'nin tutumunun değiştirilmesi için çaba harcamayı önerirken, Stalin, bu başarılamadığı takdirde ve İngiliz savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesine izin verilmesi durumunda, zora ya da baskı yoluna başvurulmasını istiyordu. Müttefiklerin yanı sıra Almanya da Türkiye üzerinde baskı kurmaktaydı. Almanya en iyi diplomatı olan Franz von Papen'i Ankara Büyükelçisi tayin etmişti. Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Hüsrev Gerede anılarında bu konuda şunu söylüyor: "Bu tayin Almanya'nın Yakın Doğu'ya savaşın sıçramaması politikasını en iyi yürütecek ve Türkiye'nin İngiltere-Fransa saflarına katılmasının önüne geçilebilecek tek şahsiyet olması sebebiyle yapılmış olsa gerektir."[85]

1942 yılının Kasım ayında, İngiltere'nin öngördüğü ve Avrupa'da ikinci cephenin açılması planının bir parçası olarak, Balkanlar'da yeni bir cephe açılması politikası, daha çok, siyasi nedenlerle ön planda duruyordu. Ancak Balkanlar'da

[83] Avcı, Orhan; "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Dış Politikası", Askeri Tarih Bülteni, Cilt 21, No 41, Ağustos 1996, s.163-183
[84] SSCB Dışişleri Bakanlığı, Stalin, Roosevelt ve Churchill'in Gizli Yazışmalarında Türkiye (1941-1944) ve II.Dünya Savaşı Öncesinde Sovyet Barış Çabaları ve Türkiye (1938-1939) Seçmeler, Levent Konyar, İstanbul, 1981, s.34
[85] Gerde, Hüsrev; "Harb İçinde Almanya", İstanbul, 1994, s.216

ikinci cephenin açılabilmesi için, Türkiye'nin Müttefikler safında savaşa katılması gerekiyordu. İngiliz Genelkurmayı ise, yeterli derecede teçhiz edilmemiş Türk Ordusu'nun, olası bir savaşa, İngiltere'ye katkıda bulunamayacağı, hatta İngiliz Ordusu için yük oluşturacağı kanısındaydı. Londra'ya göre, Türkiye'nin savaşa girmek yerine, İngiliz Ordusu'na bazı askeri kolaylıklar sağlaması, örneğin İngiliz Ordusu'nun Türk topraklarından ve Türkiye'deki hava üstlerinden yararlanması ve Romanya petrollerinin Türkiye'deki hava üstlerinden kalkacak uçaklarca havadan bombalanmasına aracı olması, askeri açıdan çok daha uygun ve yararlı olabilirdi.[86] Bu düşünceler ışığında, İngiltere, önce Türkiye'den bazı taleplerde bulundu ve 26 Kasım'da Boğazlar'ın İngiliz Donanması'na açılması istendi. Daha sonra, Türkiye'nin savaşa katılması da söz konusu edilecektir. Aslında ABD de, İngiltere'nin bu görüşüne katılıyordu. Oysa İngiltere'nin Türkiye üzerindeki baskı gücü hayli sınırlıydı. İngiltere, Türkiye'nin bu sırada gündeme getirdiği bazı toprak taleplerini kabul edemiyor, sürmekte olan askeri malzeme ve silah yardımını ciddi boyutlara ulaştıramıyor ve Türkiye ile ekonomik ilişkilerindeki zayıf konumunu da düzeltemiyordu. Londra, Ankara'nın Balkanlar'ın yeniden düzenlenmesi sorununa ilgisiz kalamayacağı görüşündeydi. Bu, gerçekten de, gerçekçi bir öngörüydü. Çünkü Türkiye, savaş sonrasındaki Balkan sorunu ile yakından ilgileniyordu.[87]

İngiliz Hükümeti, savaş sonrası için, bir Balkan Federasyonu kurulmasını önermişti. Bu suretle, bölgenin bağımsız kalabileceğini ve büyük güçlere karşı kendisini koruyabileceğini savunuyordu. Ankara ise, bu konuda bir İngiliz-Sovyet ortak güvencesi verilmemiş olması nedeniyle, Londra'nın bu önerisini gerçekçi bulmamıştı. İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi K.Hugessen'in konuya ilişkin değerlendirmesi çok daha gerçekçiydi. K.Hugessen'e göre, Türkiye, savaştan sonra, Sovyetler Birliği'nin saldırısına uğramaktan çekiniyor ve bu nedenle de, ordusunu bir çatışmada herhangi bir biçimde yıpratmak istemiyordu. Yine bu nedenle, savaşın bu aşamasında, Almanya'ya karşı bir savaşa katılamazdı. Ankara'nın Moskova karşısındaki kuşkularını ortadan kaldırabilmek için, Batılı güçler, savaş sonrası için, Türkiye'ye güvence vermeliydiler. Ancak söz konusu güvence, doğrudan Sovyetler

[86] Açıkalın, Cevat; "Cevat Açıkalın'ın Anıları: 2.Dünya Savaşı'nın İlk Yılları, 1939-1941", Belleten, Cilt 56, No 217, Aralık 1992, s.985-1079

[87] Özgüldür, Yavuz; "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikasını Belirleyen İki Antlaşma ve Sonuçları: Türk-İngiliz-Fransız İttifak Antlaşması ve Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı, 1999, s.83-91

Birliği'ne karşı olmayıp, üçüncü bir gücün saldırı ihtimaline karşı, genel nitelikte olmalıydı. Ancak, K-Hugessen'in bu yöndeki görüş ve uyarılarına karşın Londra, Türkiye'nin, bu türden bir güvence ile Müttefikler safında savaşa katılacağına ihtimal vermeyecektir. Ankara, 1943 yılı başında, K.Hugessen'e, Türk-Sovyet ilişkilerinde bir yakınlaşma sağlamak için harekete geçmek istediğini bildirir. İngiltere, o zamana kadar, bu yöndeki her türlü davranışı desteklemişti.[88] Nihayet Türk-Sovyet ilişkilerinde sağlanacak bu düzelme ve yakınlaşma, Türkiye'nin savaşa katılması için bir ön koşul oluşturuyordu.

Churchill'in Balkanlar'da ikinci cephe açılması önerisi, Avrupa'da savaş sonrasında oluşturulması düşünülen düzenleme ile yakından ilgiliydi ve tamamen siyasi amaçlı askeri stratejinin önemli bir parçasıydı. Kızıl Ordu, Orta Avrupa ile Balkanlar'ı Nazi egemenliğinden kurtardığı takdirde, Sovyetler Birliği, bölgede askeri, siyasi ve ideolojik egemenlik alanını geliştirebilirdi. Bu da pratikte, Sovyet/Bolşevik egemenlik sahasının hayli genişlemesi anlamına gelecekti. Bu türden bir yayılma tehdit ve tehlikesine karşı, bölgede İngiliz nüfuzunun ve egemenliğinin korunması, ancak İngiliz ve Türk Orduları'nın bölgede ortak askeri harekatına ve askeri başarısına bağlıydı. Oysa Türk dış politikası, Churchill'in ve tabii Londra'nın söz konusu askeri ve siyasi stratejisi ile hiç bağdaşmıyordu. Türkiye'nin bu dönemde de temel tercihi, savaşan tarafların kesin ve topyekün bir zafere ulaşamamaları, yani Orta Avrupa'da, Sovyetler Birliği'nin olası ilerlemesine karşı koyabilecek güçlü bir Almanya'nın bulunması ve savaşın bir uzlaşma barışı ile bir an önce sona ermesiydi. Hariciye Vekili Numan Menemencioğlu'nun görüşü, savaşan taraflar arasında, bir uzlaşma barışı sağlanması gerektiği yönündeydi. Menemencioğlu, Sovyetler Birliği'nin olası yayılmasına karşı, Müttefiklerin Almanya'yı ve Alman Ordusu'nu tamamen ve kesin olarak yıkmamaları gerektiğine inanıyor ve Almanya'nın Orta Avrupa'da güçlü bir devlet olarak kalması gerektiğini belirtiyordu. Menemencioğlu'na göre, aksi takdirde, Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da yayılmasına karşı koyabilecek hiçbir güç kalmayacaktı ve Türkiye, böyle bir durumda, kendisini asla güven içinde hissedemezdi.[89]

---

[88] Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, "Cumhurbaşkanlığı Gizli Tutanaklarında Türk Dış Politikası, 1950-1960", No 21, Ekim 1998, s.94-99

[89] Koçak, Cemil; "Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938–1945)", Cilt II., İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.142–145

II. Dünya Savaşı'nın ardından Batı Almanya ekonomisi, savaşın ve yenilmişliğin doğal bir sonucu olarak çok büyük ölçüde tahrip olmuştur. Şehirler ve fabrikalar bombalanmış ve doğudaki toprakların bir kısmı Polonya ve Demokratik Almanya'ya verilmiştir. Ancak 30 yıl içinde Batı Alman ekonomisi kendini toplamış ve A.B.D. ve Japonya'dan sonra üçüncü en güçlü ekonomi devi haline gelmiştir. Vatandaşlarının kişi başı milli gelirden aldığı pay sadece, A.B.D., İsviçre, İskandinav ve petrol zengini ülkelerden daha azdır. İyi eğitilmiş işgücü, yatırımların geliştirilmesi, Marshall Yardımı ve vasıfsız işgücünün göreceli olarak daha ucuza Akdeniz ülkelerinden sağlanması, ekonominin gelişmesini sağlayan başlıca unsurlar olmuştur. Fabrikaların yüksek teknolojiye sahip makinelerle donatılması ile Batı Almanya, savaş sonrası Avrupası'nın elektrik aletleri, demir, otomobil, kimyevi maddeler ve temel tüketici maddeleri açısından başat konuma gelmiştir.[90]

1989-1990 yılları arasındaki dönemde ekonomik dönüşüm hız kazanmış ve büyüme oranı son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak bu dönemde, kitleler halindeki göçmenin ülkeye akını işsizlik oranının artışına ve ücret dalgalanmalarına sebep olmuştur.[91]

1990'lı yılların başlarında Doğu ülkelerinde meydana gelen demokratik değişimler ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, ekonomik dengeleri büyük ölçüde bu ülkelerle ilişkilerine bağlı olan Demokratik Almanya'nın zayıflığı ortaya çıkmıştır. 1960'1ı yıllarda Doğu Almanya, Doğu Avrupa'nın en zengin ve ekonomik açıdan en etkili devleti olmuş ve Batılı gözlemciler, Demokratik Almanya'yı en büyük 20 endüstrileşmiş devlet arasında göstermişlerdir. Yapılan istatistiklerde, diğer Avrupa ülkeleri ile Demokratik Almanya'nın yaşam standartları karşılaştırıldığında Doğu Almanya'nın yaşam standartlarının şüphe götürmez bir biçimde diğer Doğu Avrupa ülkelerinden ve belki de İrlanda, Yunanistan ve Portekiz gibi Batı Avrupa ülkelerinden de yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, ülkede endüstriyel uzmanlaşmanın düşüklüğüne, işgücü verimliliğinin azlığına, merkezi planlamanın varlığına ve mevcut teknolojinin eskiliğine de dikkat çekilmiştir.[92]

---

[90] Smyser, W.R.; "The Economy Of United Germany", St. Martin's Press, New York, 1992, s.23
[91] Derbyshire, Ian; "Politics In Germany: From Division to Unifacation", Chambers Publication, Edinbourg, 1991, s.208
[92] Shingleton, Bradley A.; "German At The Cross Roads", Westview Press, Oxford, 1992, s.28

II. Dünya Savaşı'nın Avrupa'nın artık daha fazla devam etmeyeceğinin ve sona ermesine az kaldığının en büyük göstergesi, 5 Haziran 1944 tarihinde Anglo-Amerikan birlikleri tarafından Normandiya kıyılarına yapılan başarılı çıkartma olmuştur. Bu çıkartma sonucunda, Eylül ayına kadar, dört ay gibi kısa bir süre içinde, Fransa ve Belçika topraklarında savaşkan Alman askerleri kalmamıştır. Doğu'da da Sovyet Ordusu Polonya ve Baltık ülkelerine girerek Almanya'yı iyice zayıflatmıştır. Hitler'in 30 Nisan 1945 tarihinde sığınağında intihar etmesi ve 7 Mayıs 1945 tarihinde de Almanya'nın kayıtsız şartsız teslim olmasıyla dünya tarihi için kanlı ve acı dolu bir savaş sayfası kapanmıştır.

## 2.3. Savaş Sonrası Düzenine Ait Konferanslar

Sadece Kıta Avrupası'nda olmak üzere Birinci Dünya Savaşı'nda yaklaşık 18 milyon insan yaşamını yitirirken, İkinci Dünya Savaşı ise 35 milyonu aşkın insanın ölümüne neden olmuştur. Bu denli büyük çaptaki kitlesel insan telefine yol açan ve ard arda gelen iki topyekün savaş, geride kalan milyonlarca yaralı, dul ve yetim, harabeye dönen kentler bırakmıştır. Yıkılan medeniyetler, gerileyen refah düzeyi, yoksulluk, açlık ve sefalet gibi dibe vuran sosyo-ekonomik koşullardan oluşan acı tablo, insanoğlunun sürekli ibret alacağı iyi bir ders olmuştur. Bu nedenle ülkeler, 50'li yıllarla başlayan yeni süreçle birlikte artık kolay kolay savaşı göze alamamakta ve ihtilaflarını savaşarak değil, mümkün ölçüde uzlaşma yoluyla çözmeyi yeğlemektedir. Bu nedenle, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle büyük ölçekli savaşlar bitmiş gözükmektedir. Ancak çıkar çatışması eskiden olduğu gibi bundan sonra da varolmaya devam edecektir. Yalnızca savaşların çehresi ve mahiyeti değişmiştir: Topyekün Sıcak Savaş bitmiş; yerine, Topyekün Soğuk Savaş başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinin bir güç unsuru olarak dünya politika sahnesinden çekilmesinden sonra, Dünya uluslararası güç dengesi itibariyle iki kutuplu bir sistem özelliğini kazandı.[93] Bunlar, ABD ve Sovyetler Birliği gibi her biri farklı görüşlere sahip iki ayrı çekirdekten oluşuyordu. Soğuk savaşın ve iki kutuplu yapının oluşturduğu bu

[93] Bazoğlu S. Duygu; "Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası", Çağdaş Türk Diplomasisi, 200 Yıllık Süreç, Sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999, s.441-464

durum 1970'li yıllara kadar sürecekti; Hatta bu soğuk savaşın günümüzde bile tam anlamıyla bitmediği ve halen sürmekte olduğu savında bulunan çevrelerin sayısı azımsanmayacak derecede fazladır. Soğuk savaşın ortaya koyduğu uluslararası sistem iki 'süper güç' ve onların etrafında kümelenmiş diğer marjinal güçlerin oluşturdukları ittifaklardan meydana gelmektedir. Soğuk savaşın hüküm sürdüğü yıllar, her bir 'süper' gücün diğeri aleyhine uyguladığı ekonomik ve psikolojik baskı, propaganda, silahlanma, kendine yandaş toplama ve saygınlık kazanma, diğeri hakkında istihbarat elde etme, vb. faaliyetlerin yoğun olarak kullanılması şeklinde süregelmiştir. Soğuk savaş döneminde her iki süper güç kendisini haklı, diğerini saldırgan olarak ilan etmiştir. Aslında her ikisi de saldırgan durumdaydı ve her iki süper gücün değişmeyen ulusal politikaları vardı:[94] Sovyetler Birliği Almanya'yı yutmak, Polonya'yı kendine bağlamak, Doğu Avrupa'yı hegemonyasına almak, bu bölgede Slav milliyetçiliğini oluşturarak işini kolaylaştırmak ve nihai olarak da sıcak denizlere (Akdeniz, Kızıldeniz) ulaşmak istemekteydi. ABD de, Monroe Doktrini şeklinde ifade edilen 'inzivaya çekilme' politikasına rağmen, böyle bir oluşuma tamamen seyirci kalamazdı. O'nun da Avrupa'da, Ortadoğu'da, Kafkaslarda ve Uzakdoğu'da ulusal menfaatler ve çıkar hesapları vardı. Sovyetler Birliği Almanya'yı parçalamak, sonra da yutabilmek için öncelikle Berlin'i kuşattı.[95] Önce parçalamak, sonra yutmak kuşkusuz daha kolay ve daha az riskli olacaktı.

İşin aslı şu ki, Almanya'nın ve Doğu Avrupa ülkelerinin Sovyetlerin askeri işgaline girmesine bir anlamda diğer Batı Avrupa ülkeleri adeta davetiye çıkarmış ve gerekli zemini bizzat kendileri hazırlamıştır. Zira 1944 yazından itibaren Almanlar Rusya cephesinde geri çekilmeye başladıkları zaman, gerek Amerika, gerekse İngiltere, Sovyetlerin Almanları kendi topraklarından attıktan sonra savaştan geri çekileceğinden endişe etmiş ve korkmuşlardır. Bu durumu gözlemleyen İngiliz Başbakanı Winston Churchill, henüz 1945 yılında şöyle diyordu: "Bir çeşit Avrupa Birleşik Devletleri kurmak zorundayız."[96]

Onlara göre, savaşın bir an önce sona ermesi için Kızılordu'nun Doğu Avrupa'da ilerlemesi ve Alman işgalindeki toprakları Almanlardan temizlemesi

[94] Gökırmak, Mesut; "Yeni Dünya Düzeni Kavramı ve Uluslararası Sistem", Değişen Dünya ve Türkiye, İstanbul, 1996, s.79
[95] "Batı Berlin Ablukası", 1948
[96] Bulaç, Ali; "Avrupa Birliği ve Türkiye", İstanbul, 2001, s.15

gerekiyordu. Sovyetler bunu yaptılar. Fakat Kızılordu ile beraber, bu ülkelerin savaştan önceki dönemde yasaklanmış olan komünist partilerinin Moskova'da bulunan ve orada daha da eğitilmiş olan liderleri de ülkelerine dönmekteydi. Kızılordu'nun bir kurtarıcı olarak bu bölgelere girmesi ve oralarda kalması şüphesiz komünist partileri için bir dayanak teşkil etmekteydi.[97] Ancak, Sovyetlerin maksatlarını aşan bu emperyalist faaliyetleri Batı Avrupa'yı iyice endişelendirmeye başlamış, sıranın bir gün kendilerine geleceğini düşünmeye başlamışlardır. Berlin'in kuşatılması Batı Avrupa'yı ve ABD.'ni harekete geçirmiştir. Çünkü ABD Avrupa'da tüm kıtayı egemenliği altına alacak ve kendi çıkarlarına zarar verecek bir oluşum istememektedir. Sovyetlerin savaş biter bitmez, bir yandan İran, Türkiye ve Yunanistan üzerinde baskıya geçmesi ve öte yandan da işgalleri altındaki Avrupa ülkelerinde komünist rejimleri baskı ve tehdit metotları ile kurmaları, bilhassa Birleşik Amerika'nın Sovyetler Birliği ile barışta da işbirliği yapabileceği hususundaki ümitlerinin çabucak kaybolmasına neden oldu. Amerika, tekrar Monroe Doktrini'ne (kabuğuna çekilme politikası) dönmek şöyle dursun, Sovyet Rusya'nın şimdi yaratmaya başladığı tehlike ve tehdidi gayet açık olarak görmeye başladı. Bundan dolayı, 1947 Martında Truman Doktrini'ni ve 1947 Haziranında da Marshall Planı'nı ortaya attı. Truman Doktrini, Amerika'nın Sovyet tehdidine maruz kalan ülkeleri destekleme kararını, Marshall Planı da hür Avrupa'yı ekonomik bakımından kalkındırma ve güçlendirme kararını ifade ediyordu.[98]

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, açıklamaya çalışılan gelişmeler, yani Almanya konusunda Sovyetler ile Batılılar arasındaki köklü görüş ayrılıkları, Doğu Avrupa ülkelerinin teker teker Sovyet etki alanına girmesiyle ideolojik ve ekonomik örgütlenmenin başlaması, Japonya'da müttefikler arasında ortak bir anlayışın kurulamaması, Truman Doktrini ile Marshall Planı ve İran ile Türkiye üzerindeki Sovyet baskısı, özellikle Avrupa' da soğuk savaşı doruk noktasına çıkarmaya başlamıştı.[99]

İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında müttefik kuvvetleri, savaş sonrası düzeni şekillendirebilmek için bir dizi konferanslar düzenlemişlerdir. Bu

---

[97] Öndeş, Osman; "2. Dünya Savaşı (1939-1945)**"**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1980, s.432
[98] Atamer, Hamdi; "İlk Türk-Amerikan Münasebetleri", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, No.2, Kasım 1967, s.20
[99] Sander, Oral; "Siyasi Tarih", II. Cilt, İmge Yayınları, Ankara, 1994, s. 237

konferanslarda, Almanya'nın savaş sonrası düzeni hakkında önemli kararlar alınmıştır.[100]

### 2.3.1. Kazablanka Konferansı (14-24 Ocak 1943)

1943 yılından itibaren savaşın durumu Müttefikler'in lehine dönmeye başlayınca, savaşı sona erdirmek için Müttefikler arasındaki temaslar sıklaştı ve 14-24 Ocak 1943'de, Roosvelt ile Churchill arasında Casablanca'da bir Anglo-Amerikan konferansı toplandı. Casablanca Konferansında şu kararlar alındı:[101]

1. Mihver devletlere ve bunların Balkan Müttefikleri ile "kayıtsız–şartsız teslim" dışında bir barış yapılmaması;
2. Nihai barış kolları Alman, İtalyan ve Japon halklarına açıklanmadan önce bu ülke liderlerinin kesin yenilgiyi dünyayı kamuoyu önünde kabul etmeleri gerektiği yolunda savaşan ülke halklarına güvence verilmesi;
3. Rusya üzerindeki baskıyı azaltmak için Sicilya Adası'na çıkarma yapılması ve Almanya üzerindeki baskının arttırılması;
4. Balkanlar'da ikinci bir cephenin açılması için Türkiye'nin savaşa katılması yönünde gerekli hazırlıkların yapılması;
5. Almanya'nın savaşma azim ve idaresi zayıflatılınca Avrupa'da bir cephe açılması şeklindedir.

A.B.D. Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Churchill arasında, 14-24 Ocak 1943 tarihleri arasında Kazablanka kentinde yapılmıştır. Sovyet lideri Stalin de davet edilmişse de katılamamıştır. Bu konferansta, A.B.D. kuvvetlerinin, 1942 yılının Kasım ayında Fas ve Cezayir'e çıkması üzerine, Kuzey Afrika savaşlarının gidişatı ve sonrası hakkında stratejik ve diplomatik sorunlar ele alınmıştır.[102]

Konferansın sonunda; Sovyetler Birliği üzerindeki baskıyı hafifletmek için Sicilya'ya çıkartma yapılması, Balkanlarda ikinci bir cephenin açılması, bunun için de Türkiye'nin savaşa katılmasını sağlamak üzere hazırlıklara girişilmesi, Mihver

---

[100] Sertel, Sabiha; "2. Dünya Savaşı Tarihi", Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1999, s.211-219
[101] Yılmaz, Veli; "Siyasi Tarih", İstanbul, 1998, s.372
[102] Hobsbawm, Eric; "Kısa 20. Yüzyıl (1914-1991) Aşırılıklar Çağı", Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, 1996, s.231

Devletleri'nin kayıtsız şartsız teslimine kadar mücadeleye devam edilmesi gibi kararlar alınmıştır.[103]

Kazablanka Konferansı kararları Türkiye'yi birkaç yönden ilgilendiriyordu:

Birincisi, İngiltere'nin Balkan planının onaylanması, Türkiye'nin savaşa katılması yönündeki talepleri önerileri ve baskıları en azından bir süre için, ortadan kaldırıyordu. İkincisi, Türk dış politikasına yeni bir denge faktörü olarak giren ABD'nin İngiltere ile rekabetinin ve çatışmasının sürdüğü ve Türkiye ile daha yakından ilgilendiği ya da ilgilenmek istediği açıkça belli olmuştu. Ancak, Londra'nın nüfuzu henüz daha ağır basıyordu. Churchill, Kazablanka'da ABD Dışişleri Bakanı Hopkins'e şunları söylemiştir. "İnönü'ye savaşın dışında kaldıkları takdirde savaştan sonra boğazlar konusunda Rusları dizginleyemeyeceğimi söyleyeceğim. Bu durumda tahammül edemeyecektir."[104]

Üçüncüsü de, ABD'nin Türkiye'ye yaptığı askeri malzeme ve silah yardımı, eskiden olduğu gibi, yeniden İngiltere üzerinden detaylı bir şekilde yapılmaya başlanacaktı. Türkiye'ye yapılacak Müttefik askeri malzemesi ve silah yardımı, bundan böyle, artık tamamen Orta Doğu İngiliz Askeri Komutanlığı'nın inisiyatifine bırakılıyordu. Bu son karar, doğal olarak, Ankara'nın protestosuna neden olacaktır. Hatta bu durum, 29 Ocak 1943 tarihinde, Türkiye'nin Washington Askeri Ataşesi Cemal Aydınalp'e aktarıldığında, Aydınalp, bunun, Londra'nın Türkiye'nin ve Türk Ordusu'nun askeri açıdan zayıf tutulması konusunda, Moskova'ya verdiği güvencenin yerine getirilmesi olarak değerlendirildiğini belirtecektir. Ruslar, Avrupa'ya egemen olmak için artık serbest kaldıklarını düşünebileceklerdi.[105]

Aslında Ankara, ABD'nin, savaştan sonra, Güney Doğu Avrupa'da oluşturulacak yeni düzen ve biçimi konusunda önemli bir rol oynamak istemediğini ve bu nedenle de, bu alanda belirlenmesi gereken politikayı tamamen İngilizlerin inisiyatifine bıraktığını düşünüyordu. ABD'nin savaş sonrasında, Sovyetler

[103] Jacobsen, Hans Adolf; "1939-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı", Çev.: İbrahim Ulus, Ankara, 1989, s.54
[104] G enelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları; "Altıncı Askeri Tarih Semineri (20-22 Ekim 1997) Bildirileri-1", 1998, Ankara, s.89
[105] Weisband, Edward; "İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Politikası", İstanbul, 1974, s.139

Birliği'nin olası yayılmasına karşı aktif bir tutum almayacağından kuşku duyuyor ve bu konuda ciddi endişeler taşıyordu. Sadece İngiltere ile karşı karşıya kalmak, Türkiye'nin dış politika çıkarları ile bağdaşmıyordu. Ankara, ABD ile ilişkilerinin gelişmesini ve yakınlaşmasını, ayrıca İngiltere'nin tek seçenek olmaktan çıkmasını istiyordu. Savaş sonrası düzeninde oluşabilecek olası yeni tedbirlere karşı, ABD'nin askeri gücü, Türkiye için de önemli ve gerekliydi.[106]

Türkler, bu haberleri 'ağır bir darbe' ve 'müthiş bir şok' olarak karşıladılar. Türk askeri ataşesi, Türkiye'ye yapılacak yardımın 'denetimini' İngilizlere vermenin, 'Büyük Britanya'nın bir başka Müttefikine (Rusya'ya) karşı Türkiye'yi zayıf bırakmak için verilmiş sözünü yerine getirme amacını güttüğünü' belirterek, hükümetinin kuşkularını dile getirdi. Türk hava ataşesi Tekin Arıburun'da 'Türk hükümetinin hemen İngiliz ve Amerikan hükümetlerine gereken bilgiyi vererek, Türkiye'nin bundan böyle ne Birleşik Amerika'dan, ne de Büyük Britanya'dan yardım isteyeceğini' söyledi.[107] Fakat buna rağmen İngilizler yardımları göndermeye devam ettikleri gibi; Türk hükümeti de Amerikalılarla doğrudan doğruya ve aracısız ilişki kurmayı sürdürdüler.

Kazablanka Anlaşması'nın sonuçları, özellikle 22 Ocak tarihli Askeri Gereçler İkmal Dairesi direktifinin yankıları, Ankara'da derin bir biçimde kendini duyurmuş ve büyük anlam kazanmıştı. Bu elbette ki, Türkiye'ye yapılacak bir yardımın şu hesaba değil de, bu hesaba geçirilmesi sorunu değildi yalnızca. Türklerin düşüncesine göre, Amerikan politikasını çizenler, Güneydoğu Avrupa'da oynayacak bir rolleri olmadığını düşünmekteydiler. Roosevelt, Churchill'in görüşünü kabul etmiş ve İngilizler 'Türklerle diledikleri gibi oynama' fırsatını kazanmışlardı. Üstelik bu, bütünüyle İngiltere ile Amerika'yı karşılıklı ilgilendiren bir sorun gibi görünüyordu. Amerikalılar Çin'e karşı nasıl davranacaklarsa, İngilizler de Türkiye'de öyle at oynatacaklardı. Türkler içinse böyle bir denklem hiç de istenilir türden bir şey değildi. Türk politikasını çizenler, Güneydoğu Avrupa'da Amerikan varlığından yanaydılar. Bu biraz da, Rusya'nın, savaştan sonra Avrupa'yı

[106] Koçak, Cemil; a.g.e., s.146-147
[107] Bayraktar, Halil; "Amerikan Emperyalizmi, Orta Doğu ve Türkiye", Pınar, Cilt 7, No 83-84, Kasım-Aralık 1978, s.58

'Bolşevikleştirmeye' kalkışmalarından korktukları içindi.[108] Ankara'nın Washington'la ilişkilerini kesmeyi hedef tutan her türlü anlaşma ya da Washington'un Türkiye'ye karşı doğrudan doğruya sorumlu olmasını engelleyen kararlar, Türk devlet adamlarını endişelendiriyordu. Savaşın başladığı 1939'dan, bittiği tarih olan 1945'e kadar, Türkiye'nin bahsi gerek Avrupa Devletlerinin kendi aralarında yapmış oldukları konferanslarda gerekse yazışmalarda çok sık geçmektedir.[109]

Dolayısıyla Kazablanka Anlaşması Türk Siyasetçilerine iki şey göstermekteydi: Birincisi, Amerika'nın Türkiye'den yavaş yavaş elini eteğini çektiği; ikincisi de, İngiltere'ye sömürgeci bir devlet gibi davranma hakkının tanındığı. Böylece, Menemencioğlu'nun savaştan sonra Avrupa devletleri arasındaki ilişkilerde güçler dengesi yoluyla durulmaya varılacağı üzerine umutları sarsılmış oluyordu. Ancak, Kazablanka Anlaşması'nda kayıtsız şartsız teslim ilkesi olmasaydı, her halde Türklerin gözünde önemi yine de bu kadar büyük olmayacaktı.[110] Bu nedenle Kazablanka Konferansı'nın Türkiye'yi ilgilendiren en önemli sonucu, Müttefiklerin, Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimine kadar savaşacaklarına ilişkin kararıydı. Karara göre, barış görüşmelerine başlanabilmesi için, Almanya'nın kayıtsız şartsız teslim olması gerekiyordu.

Bu karar, Türk dış politikası ile taban tabana zıttı. Çünkü hem bir uzlaşma barışı ihtimalini ve imkanını ortadan kaldırıyordu, hem de Almanya'nın kesin yenilgisini öngörüyordu. Oysa Türkiye, Sovyetler Birliği'nin savaş sonrasında olası yayılmasını önleyebilecek yegane askeri gücün, Orta Avrupa'da güçlü bir Almanya'nın varlığı olduğuna inanıyordu. Alman Ordusu'nun kesin yenilgisi ve Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimi halinde, Kızıl Ordu'nun önünde artık ciddi hiçbir askeri güç ve engel kalmayacaktı. diğer yandan, Ankara, İngiltere'nin, Sovyetler Birliği'nin savaşta kesin zafer elde edilinceye kadar savaşmasını istediğini ve bunu sağlamak için belki de Türkiye üzerinde gizli bir antlaşma yaparak, ülkeyi Moskova'nın nüfuz bölgesinde bıraktığı konusunda ciddi kuşkular taşıyordu. Şu

[108] Bilge, Suat; "Türkiye Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964", Güç Komşuluk, 1992, Ankara, s.161
[109] Güngören, Fatma; "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Üzerine Gizli Pazarlıklar (1939-1944)", Örgün Yayınevi, İstanbul, 2003, s.94-107
[110] Weisband, Edward; "II.Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası", Çev.: M.A.Kayabal, İstanbul., 1974, s.146-147

halde Kazablanka Konferansı'nın sonuçları Türkiye açısından olumlu sayılmazdı. Kararlar, Türk dış politikası açısından yeni sorunlar yaratmaya elverişliydi. Ankara'nın Müttefiklerin aldığı kararlardan memnun olduğu söylenemezdi.[111]

## 2.3.2. Adana Görüşmeleri (30-31 Ocak 1943)

İngiltere Başbakanı Churchill, Sicilya'nın işgaliyle ilgili İngiliz planlarının Amerikalılarca kabul edilmesi karşısında iyice cesaretlendirmişti. Bunun üzerine Akdeniz'deki stratejinin kilit noktası olan Türkiye'yi savaşa sokma planlarını da gerçekleştirmek için, işe Türk devlet adamlarını ziyaret etmekle başlamayı kararlaştırdı.[112]

Churchill ve İnönü, Kızıl Ordu'nun, 1943 yılının Ocak ayında, Alman Orduları'nı Stalingrad önünde kesin olarak yenilgiye uğrattığı ve Stalingrad ile Leningrad kuşatmalarının yine kesin olarak kırıldığı sırada, 30-31 Ocak 1943 tarihlerinde, Adana'da bir araya geldiler. Adana'da İngiliz Heyeti'nde W.Churchill, Ankara Büyükelçisi Knatchbull Hugessen, Dışişleri Müsteşarı A.Codogan, Genelkurmay Başkanı General A. Broke, İran ve Irak komutanı General M. Wilson vardı. İngiliz Heyeti'nde asker üyelerin çokluğu göze çarpıyordu. Türk Heyeti'nde ise Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu, İçişleri Bakanı Hilmi Uran, Feridun Cemal Erkin ile Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Hava Tuğgeneral Şefik Çakmak bulunuyordu. Savaş devam ettikçe Müttefik Devletlerin Türkiye'yi savaşa sokma konusundaki ısrarlarını arttırmışlardır.[113]

Churchill'in amacı, ABD.'nin, belirsiz de olsa, onayını aldıktan sonra; Türkiye'ye ilişkin plan ve düşüncelerini gerçekleştirmeye çalışmaktı. Nitekim Adana görüşmelerinde Türkiye'nin müttefikler safında savaşa katılması konusu gündeme gelecektir. Londra Türkiye'nin savaşa katıldığı takdirde, savaşın kısalacağı görüşündeydi. Churchill, Türkiye'nin savaşa derhal katılması olasılığının az olduğunun farkındaydı. Bu nedenle de önerilerini yumuşatmıştı. Sorun, Türk

---

[111] Koçak, Cemil; a.g.e., s.147. Avrupa'dan Alman gücünün tamamen silinmesi, Rusya'nın Avrupa'ya egemen olmasını sağlayacaktır düşüncesiyle ilgili olarak F.C.Erkin şöyle diyordu : "Güçlü bir Almanya varlığının Avrupa'daki denge ve barış için şart olduğu, Türklerin şaşmaz bir inancıydı..."

[112] Weisband, Edward; a.g.e., s.152

[113] Hobsbawm, Eric; "Kısa 20. Yüzyıl (1914-1991) Aşırılıklar Çağı", Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, 1996, s.75

Ordusu'nun modern askeri malzeme ve silahlarla hızla ve yeterince teçhiz edilip, Türkiye'nin savunma gücünün artırılmasıydı. Ankara'nın savaşa katılması, elbette, ancak bundan sonra söz konusu olabilirdi. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Türkiye'nin savaşa girecek silah ve malzemeye sahip olmadığını ve İngiltere'nin bu donatımı tamamlaması halinde savaşa gireceğini ileri sürmüştür.[114]

Churchill, doğal olarak, o zamana kadar Türkiye'ye sağlanan askeri malzeme ve silah yardımının yetersiz kaldığını görüyor ve anlıyordu. Onun önerisi, bu eksikliğin en kısa zamanda giderilmesiydi.[115] Nihayet, İngiltere ve ABD, Türkiye'ye yeterli askeri malzeme ve silahı sağlayabilecek durumdaydılar. Churchill, öncelikle, Türk Ordusu'nun modern askeri malzeme ve silahlarla teçhiz edilmesini, daha sonra da müttefiklerin Türk topraklarından ve Türkiye'deki savaşa katılmasını öngören planını sunuyor ve Müttefiklerin Türkiye'ye sağladıkları askeri malzeme ve silah yardımının asla kendilerine karşı kullanılmayacağı yolundaki ümidini de belirtiyordu. Churchill, Türkiye'nin katılacağı olası bir savaşta, İngiltere'nin 25 hava filosu, uçaksavar ve tanksavar birlikleri, iki motorlu tümen ve 9.ve 10.İngiliz birlikleri ile Türkiye'ye yardım edeceğine ilişkin güvence veriyordu. Aslında Churchill'in amacı, Türkiye'nin savaşa katılmamak için ortaya koyduğu, yetersiz askeri donanım ve Sovyet tehdidi gibi gerekçeleri temelsiz bırakmak ve ortadan kaldırmaktı. Churchill, Adana Görüşmeleri sırasında, Türk yöneticilerini ikna edemeyecektir. Oysa Churchill'in amacı, Türkiye'nin 1943 yılının ikinci yarısında Müttefikler safında savaşa katılması için bir temel hazırlamaktı. Görüşmeler 31 Ocak Pazar günü de devam etti ve Churchill aynı gün saat 16:15' te Türkiye'den ayrıldı.[116]

Bu bakımdan, Adana görüşmelerinin sonuçları çok önemlidir. Görüşmeler sırasında Türk-İngiliz ilişkilerinde ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır. Ankara'da, Türkiye'nin savaşa katılması yolundaki ısrarların altında bir İngiliz-Sovyet antlaşması yattığı yolundaki kuşku ve endişeler daha da artar ve Müttefiklerin askeri ve siyasi planlarına karşı güvensizlik bir kat daha çoğalır. İngiltere ile Türkiye arasındaki sağırlar diyaloğu Adana Görüşmelerinde doruk noktasına varmıştır.

[114] Lestien, Georges - Cere, Roger; "İki Dünya Savaşı, (1914-1918; 1939-1945)", Çev.: Nihal Önol, İstanbul, 1966, s.162
[115] Erkin, Feridun Cemal; "Dışişlerinde 34 Yıl Anılar-Yorumlar", C. I., Ankara, 1980, s.168
[116] Cumhuriyet Gazetesi; 03 Şubat 1943, s.3

Toplantıya taban tabana zıt amaçlarla gelen taraflar birbirlerini ikna ettiklerini düşünerek kendilerini avutup ayrıldılar.[117]

Ancak, diğer yandan, Adana Görüşmelerinde bir noktada da uzlaşmaya varılır. Buna göre, Türkiye'ye yapılacak Müttefik askeri malzeme ve silah yardımının artarak sürmesine karar verilir. Zaten bu konu, görüşmelerde de bir kez daha ve açıkça ortaya çıktığı gibi, Türkiye'nin savaşa katılmasının ön koşullarından biriydi. Türkiye ise, Churchill'in önerisinin ilk aşaması olan, müttefik askeri yardımının hem miktarca çok yüksek olmasını, hem de bu yardımın bir defada ve kısa zamanda yapılıp tamamlanması yerine, uzun sürede ve peyderpey yapılmasını istiyordu. Bu arada, Türk Ordusu'nun modern askeri malzeme, teçhizat ve silah ihtiyacı da Londra'ya bildirilmişti. Bu liste, ileride 'Adana Listesi' olarak anılacaktır.[118] Ankara'nın hazırladığı Adana Listesi üzerinde bir uzlaşmaya varılmıştı. Fakat gerçekte Türkiye'nin ulaşım imkanları ile Adana Listesi'nde belirtilen askeri malzeme, teçhizat ve silahın sevki aylarca, hatta yıllarca sürebilirdi.

### 2.3.3. Moskova Konferansı (19 Ekim–1 Kasım 1943)

Tahran Konferansının çıkış noktası niteliğinde olan ve barışı kurma yolunda yapılan önemli konferanslardan birisi de "Moskova Konferansıdır".[119]

1943 yılının Ekim ayında, Tahran Zirvesi hazırlığı niteliğinde olan ve dışişleri bakanları düzeyinde toplanan konferansta, İngiltere, ABD, Sovyetler Birliği ve Çin Kremlin Sarayı'nda biraraya gelerek, savaşta meydana gelen son gelişmeleri görüşmüşlerdir.[120] Bu konferansta, Sovyetler Birliği Almanya'ya karşı nihai zafere kadar savaşacağı konusunda güvence vermiş ve savaş sonrası kurulacak olan uluslararası kuruluşu destekleyeceğini belirtmiştir. Aslında, uzun bir süre Milletler Cemiyeti'nin savaştan sonra da sürdürüleceği sanılmış; ancak bu örgüt uluslararası alandaki saygınlığını yitirmiş, ayrıca ABD., bu örgüte üye olmadığı için üye olacağı yeni bir uluslararası örgütün kurulmasını istemiş ve Sovyetler Birliği de Finlandiya

[117] Deringil, Selim; "Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası", İstanbul, 1994, s.189
[118] Koşal, Cengiz; "ABD Türkiye'yi Niçin Destekliyor?", Hava Kuvvetleri Dergisi, Cilt 75, No.327, Haziran 1997, s. 81
[119] Burçak, Rıfkı Salim; "Moskova Görüşmeleri ve Dış Politikamız Üzerindeki Tesirleri", Ankara, 1983, s.71
[120] Gönlübol, Mehmet; "Türk Dış Politikası", C.I., Ankara, s.185

saldırısı yüzünden Milletler Cemiyeti'nden atılmıştır. İşte tüm bu sebeplerden dolayı, yeni bir uluslararası örgütün kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Konferansta, Avusturya sorunu üzerinde durulmuş ve Avusturya'nın, Almanya'nın işgaline uğramış dost bir ülke olduğu ve savaştan sonra kendisi ile bir barış antlaşması yapılmasının söz konusu olmadığı konusunda anlaşmaya varılmıştır.[121]

Bildirilerde; Müttefik devletlerin düşmanın kayıtsız-koşulsuz teslim olmasından sonra, barışı sürdürebilmek için bütün barış seven devletlerin eşit haklarla katılabilecekleri bir örgüt kurulmasına, İtalya'daki savaş suçlularının mahkemeye verilmesine, Avusturya'nın savaştan sonra bağımsız bir devlet olmasına ve Alman savaş suçlularının yargılanmak üzere ilgili devletlere teslim edilmesine karar verildiği açıklanmıştır.[122]

Konferansta, 1938 yılında Almanya'nın ilhak ettiği Avusturya'nın işgale uğramış dost bir ülke olduğu ve savaş sonrası bir barış anlaşmasına gerek olmadığı kararına varılmıştır. Konferansta görüşülen bir başka sorun, savaş suçlularının etkin bir biçimde cezalandırılması konusu olmuştur. Müttefikler, savaş sonrası bir mahkeme kurarak savaş suçlularını yargılamaya karar vermiştir. Almanya'da Nazizm'in, İtalya'da Faşizm'in tasfiyesini kararlaştırmışlardır. Bu konferans, savaş sonrası düzeni için yapılan ilk toplantı olma özelliği taşımaktadır.

### 2.3.4. Tahran Konferansı (28 Kasım–11 Aralık 1943)

Tahran Konferansında Türkiye'nin durumu genel müttefik stratejisi açısından tekrar ele alınmıştır. Konferans sonunda Türkiye'nin hava alanlarının müttefikler tarafından kullanılması ve 15 Şubat 1944 tarihine kadar savaşa sokulması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Tahran'da alınan karar gereği Churchill ve Roosevelt tarafından İnönü Kahire'ye davet edilmiş ve müttefik kararları kendisine iletilmiştir. Buna karşılık İnönü, ilk defa prensip olarak savaşa girmeyi kabul etmiş ve bunu ortak bir askeri plan yapılması, askeri yardımın önceden tamamlanması ile Sovyetler Birliği'nden duyulan rahatsızlık nedeniyle bölgenin siyasal geleceği hakkında karara

[121] Sander, Oral; "Siyasi Tarih 1918-1994", Ankara, 1994, s.164
[122] Besson, Waldemar; "Die Aussenpolitik der Bundesrepublik: Erfahrungen und Massstäbe", Verlag Ullstein, Frankfurt, 1973, s.234

varılmasını istemiştir. Konferanstan sonra Ocak 1944 başlarında Ankara'da Türk-İngiliz askeri görüşmeleri başlamasına rağmen herhangi bir sonuç alınamadan kesilmiştir. Askeri görüşmelerin sonuçsuz kalması Türkiye üzerinde müttefik baskısının artmasına yol açmıştır. İngiltere ve ABD Türkiye'nin Almanya'ya yaptığı krom sevkıyatını durdurmasını istemişler, bunun üzerine Türkiye Almanya'ya krom ihracını durdurmuştur. Ayrıca 5 Haziran 1944'de Boğazlardan geçen Alman gemileri Türkiye ile müttefiklerin arasının daha da açılmasına yol açmış, bu olay üzerine Dışişleri Bakanı Menemencioğlu istifa etmiştir.[123]

İran, 1941 yılında Sovyet Birliği'ne kolay yollardan yardım ulaştırabilmek için İngilizler ve Sovyetler tarafından işgal edilmişti. Stalin, üç büyük Müttefik devlet adamının buluşmaları gündeme gelince, Kızıl Ordu birliklerinin işgali altında bulunmayan bir yere gitmeyeceğini açıklamıştır.[124]

28 Kasım–11 Aralık 1943 tarihleri arasında yapılan Tahran Konferansı 'na ABD, İngiltere ile Sovyetler Birliği katılmış ve Moskova Konferansı'nda alınan kararlar doğrulanmıştır. Buna şifre adı ile 'Eureka' da denir. Bu konferansta, Almanya konusunda da çeşitli bölünme formülleri tartışılmıştır. Saldırganlık güdüsünün Almanların doğasında var olduğu ve Alman ulusu bölünmeden Avrupa'da kalıcı bir barışın olamayacağı belirtilmiştir. 'Bölünmüş Almanya' kavramı tartışılmış, ancak her bir müttefik gücün rolü konusunda somut bir karar alınamamıştır. Almanya konusunun ele alınan diğer bir boyutu da bu ülkenin doğu sınırları olmuştur. Sınırın Oder-Neisse Nehri olması ve nehrin doğusunda kalan toprakların Polonya'ya verilmesine karar verilmiştir. Ruslar ikinci cephenin açılmasında yine ısrar etmişler ve bu ısrarın sonucu olarak bu cephenin açılması tarihi 1 Mayıs 1944 olarak tespit edilmiştir. Churchill, ikinci cephenin Balkanlarda açılması fikrini Ruslara da kabul ettirememiştir. İkinci cephe ile ilgili olarak, Türkiye'nin de savaşa katılmasına karar verilmiştir. Savaş sonrası barış düzeninin korunması için bir milletlerarası teşkilat kurulması fikri bütün taraflarca kabul edilmekle beraber, Ruslar, dört büyük devlet arasına Çin'in de katılmasına yine itiraz etmişler, fakat onlar da isteklerini kabul ettirememişlerdir. Moskova Konferansı'nda

[123] Soysal, İsmail; "Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)", C.I, Ankara, 1983, s.74
[124] Hanrieder, Wolfram F.; "Germany, America, Europe", Yale University Press, New Haven, 1989, s.231

olduğu gibi bu konferansta da Polonya meselesi söz konusu olmuştur. Ruslar Londra'daki mülteci Polonya Hükümeti'ni tanımayı yine reddetmişlerdir. Konferansta; İran'a yardım yapılması, Türkiye'nin savaşa sokulması, Yugoslavya'daki direnişçilere her türlü desteğin verilmesi, Normandiya'da ikinci cephenin açılması, Polonya sınırının saptanması, kesin zafere kadar savaşın birlikte sürdürülmesi ve savaştan sonra barışın korunması için bir uluslararası örgütün kurulması kararlaştırılmıştır.[125]

Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında yapılan Tahran Konferansı sonucunda:[126]

1. Rusların ısrarı üzerine ikinci cephenin 1 Mayıs 1944'te açılması kabul edildi.
2. Türkiye'nin savaşa sokulması kararlaştırıldı.
3. Savaş sonrası barış düzeninin korunması için bir milletlerarası teşkilat kurulması taraflarca kabul edildi. Ancak, Ruslar dört büyük arasına Çin'in katılmasına itiraz ettiler.
4. Rusların Londra'daki Polonya Mülteci Hükümeti'ni reddetmelerine rağmen Oder nehrine kadar olan Alman topraklarının Polonya'ya verilmesi kabul edildi.

Tahran Konferansı'nda birçok önemli meseleler de, gayri resmi toplantılarda yapılan özel konuşmaların konusunu teşkil etmiştir. Bunların çoğu da Rusya ile ilgili olmuştur. Mesela Roosevelt, Rusların Baltık, Türk Boğazları ve Pasifik'in sıcak sularına çıkma arzusunu sempati ile karşıladığını belirtmiştir. Ruslar Finlandiya'dan da toprak istekleri olduğunu da belirtmişlerdir. Bir yemekte Churchill, Stalin'e, savaştan sonra Rusların toprak istekleri olup olmayacağını sorduğu zaman, Stalin 'Vakti geldiğinde konuşacağız' demiştir.[127] Bu konuşmalarda ortaya çıkan ilgi çekici noktalardan biri de, Sovyetlerin Almanya'dan duyduğu derin korku idi. Bu sebeple, Almanya'nın adam akıllı ezilmesini ve parçalanmasını istiyorlardı. Buna karşılık Churchill, Almanya'nın 5 ayrı bağımsız devlete bölünmesini ileri sürmüştür.

Yine bir yemekte Stalin, Almanya'nın tesliminden sonra 50.000 Alman subayının kurşuna dizilmesini teklif edecek kadar ileri gitmiştir. Tahran

[125] Jarausch, Konrad H.; "The Rush to German Unity", Oxford University Press, New York, 1994, s.212
[126] Kesselman, Mark; "European Politics in Transition", Houghton Mifflin, Boston, 1997, s.312
[127] Berojkov, Valentin; "Tahran 1943", Çev.: Hasan Ali Ediz, Ankara, 1970, s.215

Konferansı'nın önemli sonucu zafere doğru yaklaşıldıkça müttefikler arasındaki görüş ayrılıklarının da belirmeye başlamasıydı. Churchill durmadan ikinci cephenin Balkanlar'da açılmasını ileri sürmüştü. Çünkü Sovyetlerin Balkanlar'a girip bir daha çıkmamalarından endişe etmekteydi. Tabii bunu Ruslar da fark ettiklerinden, bu fikre karşı gelmişlerdir.[128] Roosevelt ise, Tahran'da mümkün olduğu kadar Stalin'e kur yapmaya çalışmış ve savaştan sonra Sovyetlerle sıkı bir işbirliği yapabileceği hayaline kapılmıştı. İngiltere ile Amerika arasındaki bu görüş ayrılığı, savaş sonrası tasarıları bakımından Sovyetleri çok hoşnut bırakmış ve bu sebeple de Stalin, Tahran Konferansı'nda savaş sonrası için fazla bağlayıcı taahhütlere girişmekten özellikle kaçınmıştır.

### 2.3.5. Dumbarton Oaks Konferansı (21 Ağustos–7 Ekim 1944)

Toplandığı yerin adını alan "Dumbarton Oaks Planı" Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın kuruluşunu temin eden ana projedir. Zaten esas itibariyle San Francisco Konferansı'nın toplanma amacı da bu projeyi görüşmektir.[129] Dört büyük devlet (Amerika Birleşik Devletleri, Çin, İngiltere ve Sovyet Rusya) delegelerinin hazırladığı projedir. Dumbarton Oaks projesinin ülke temsilcileri arasında en çok tartışılan konuları da ana başlıklar halinde şöyledir: Muahedelerin revizyonu, Assamble'nin selahiyetlerinin tevsii ve konsey dö sekürite hakkında cereyan eden en mühim müzakereler (Zelanda, Filipin, Meksika, Mısır), Konvansiyon meselesi, Ağrasiyon hakkında, Rey meselesi, Zecri tedbirler, Şarttan çekilme, beş büyük devletin daimi azalığı hakkında ve mahalli anlaşmalar. Geniş kapsamlı olan bu projede Türkiye açısından önemli görülen hususlar ATASE Arşivi'ndeki raporda "Bizim için ehemmiyetli görülen hususat" başlığı altında verilmiştir.[130]

Barışı kurma girişimlerinin en önemlilerinden birisi Dumbarton Oaks Konferansı'dır. 21 Ağustos-7 Ekim 1944 tarihlerinde toplanan konferansa, A.B.D., İngiltere, S.S.C.B. ve Çin temsilcileri katılmıştır. Toplantı A.B.D.'nin "Georgetown'daki Dumbarton Oaks Malikanesi'nde" yapılmasından dolayı bu adı

[128] Kurat, Akdes Nimet; "Türkiye ile ABD Arasındaki Münasebetlere ait Arşiv Vesikaları", Tarih Araştırması Dergisi, Cilt 5, No.8-9, 1967, s.287
[129] Erkin, Feridun Cemal; "Dışişlerinde 34 Yıl Anılar-Yorumlar**,** C. I., Ankara, 1980, s.150
[130] ATASE Arşivi; "İkinci Dünya Harbi Koleksiyonu, 1945 San Francisco Konferansı Raporu", Ankara, 1945, s.16

almıştır.[131]

Konferans 1943 Moskova Konferansı'nın sonunda yayınlanan bildirinin savaş sonrasında Milletler Cemiyeti'nin yerini alacak milletlerarası bir örgüt kurulmasını öngören dördüncü paragrafının uygulanması yolunda en önemli adımdır. Ancak, Milletler Cemiyeti, geleneksel devlet anlayışına köklü değişiklikler getirip, üye devletleri bağlayacak bir uluslarüstü otorite ile donatılmadığı için Avrupa'nın birleştirilmesinde ve uluslararası barışın korunmasında yeterli olamamıştır.[132] Birleşmiş Millet Teşkilatı'nın taslağının, bir başka ifade ile anayasasını oluşturma yolunda konferansa katılanlar pek çok konuda görüş birliğine varmışlardır. Fakat güvenlik konseyindeki oylama sistemiyle Sovyetler Birliği'ni oluşturan Cumhuriyetlerin üyelikleri gibi çok önemli iki konuda görüş birliğine varılamamıştı. Konu ile ilgili olarak A.B.D. Devlet Başkanı Roosevelt şu deklarasyonu ileri sürüyordu:

"Biz ve bütün Birleşmiş Milletler, dünya milletlerinin en büyük ekseriyetinin iyi karşılayacağı bir sulh tesis etmek işinde omuzlarımıza düşen mesuliyeti tamamıyla idrar ediyor ve istikbaldeki bir çok nesiller üzerindeki harp felaketini kaldırmak üzere bütün gayretimizle çalışmayı taahhüt ediyoruz. Sözünü ettiğimiz pürüzlü noktalar daha sonra çözülmek kaydıyla konferans sona ermiştir."[133]

21 Ağustos 1944 tarihinde toplanan konferansta müttefikler, BM Anayasası üzerinde konuşmuşlardır. Hemen hemen her noktada görüş birliğine varılmış; anlaşılamayan konuların çözümü (veto hakkının kullanımı, üyelik, bunalımların çözüm şekli) Yalta Konferansı'na bırakılmıştır.Birleşmiş Milletler'in kuruluş ve faaliyetleri hakkındaki ön çalışmaların yapıldığı konferans, iki ayrı safhadan oluşan konferansın ilk ve önemli olan safhasına A.B.D., İngiltere ve Sovyetler Birliği katılmış, ikinci safhada Çin de yer almıştır. Konferansta Milletler Cemiyeti yerine kurulacak yeni uluslararası örgütle ilgili görüş alışverişinde bulunulup önerilerle ilgili taslak planlar hazırlanmıştır. Konferansta büyük güçlerin kurulmasını amaçladıkları dünya örgütünün yapısı konusunda büyük oranda anlaşmaya varılmıştır. Dumbarton Oaks Konferansı'nda hazırlanan öneriler taslağı 1945 yılında

[131] Ana Britanica, C.7, İstanbul, 1987, s.522
[132] Gönlübol, Mehmet; "Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma", Ankara, 1975, s.77
[133] Byrnes, James; "Açık Konuşalım", Çev: Semih Yazıcıoğlu, İstanbul, 1948, s.52

düzenlenen San Francisco Konferansı sonunda yayınlanan Birleşmiş Milletler Antlaşmasına birkaç değişiklik dışında temel olmuştur.

### 2.3.6. Yalta Konferansı (4–11 Şubat 1945)

Fransa, 6 Haziran 1944'de Normandiya çıkarmasından sonra Alman işgalinden kurtarılmıştı. Bundan sonra, Almanya'nın teslim olması gündeme gelmişti. Bu durumda, hem gelecek barış hakkında daha esaslı bir anlaşmaya varmak, hem de Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya savaş açmasını sağlamak amacıyla üç büyük Müttefik devlet başkanı 4 Şubat - 11 Şubat 1945'te Kırım'ın Yalta kentinde biraraya gelmişlerdir.[134]

Bu konferansta alınan kararlar uzun yıllar gizli tutulmuştur.[135] İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında Kızıl Ordu doğudan, ABD ve müttefikleri batıdan Almanya içlerine doğru ilerlerlerken, taraflar arasında sürtüşmeler başlamıştı. Hangi bölgelerin kimin denetiminde olacağı ya da kimlerin nereleri kurtaracağı konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. İşte hem bu anlaşmazlıkların bir çözüme bağlanması ve hem de savaş sonrası dünyasının ana çizgileriyle düzenlenmesi amacıyla SSCB'nin Yalta Kenti'nde liderler düzeyinde bir konferans toplanmasına karar verildi. 4–11 Şubat 1945 tarihleri arasında toplanan Yalta Konferansı, savaşın bitmek üzere olduğu bir zamana rastlamıştır. Konferansta ele alınan konulardan üç tanesi büyük önem taşımaktadır. Birinci olarak, ortak barış sisteminin kurulmasıdır ve Güvenlik Konseyi'nin oylama biçimi sorunu, beş büyük devlete sürekli temsil ve 'veto' yetkisinin verilmesi ile çözüme bağlanmıştır.

Roosevelt, Churchill ve Stalin, Yalta Konferansında; Sovyetler Birliği'nin Almanya teslim olduktan sonra Japonya'ya savaş açması ve buna karşılık daha önce bu devlete bıraktığı toprakları ve Kuril adalarını alması, Sovyetler Birliği'nin Çin ile bir dostluk ve ittifak antlaşması imza etmesi, üç büyük Müttefik devletin ordularının Almanya'nın birer bölgesini işgal etmesi, merkezi Berlin olmak üzere her üç devletin

[134] Kennedy, Caroline; "Russia and the World 1917 – 1991", Oxford University Press, New York, 1998, s.146
[135] Yazıcı, Fahri (çev.), "Tahran-Yalta ve Potsdam Konferansları Gizli Belgeleri", Sinan Yayınları, No 14, İstanbul, 1972, s.2

komutanlarından oluşan bir "Merkez Kontrol Komisyonu" nun kurulması, Fransa'nın da Almanya'ya işgal birlikleri göndermesi, Alman militarizmi ve nazizminin yok edilmesi, Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi ve Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulması için 25 Nisan 1945'te San Fransisco'da bir konferans toplanması gibi konular üzerinde durmuşlardır.[136]

Konferansta ele alınan bir diğer konu da Almanya'nın durumudur. 12 Eylül 1944 tarihinde müttefikler tarafından kabul edilen bir protokolde, Almanya'nın üç müttefik tarafından işgal edilecek bölgeleri belirlenmiştir. Bu protokole göre, 1933 sınırları temel alınarak, doğuda Rus bölgesi, kuzeybatıda İngiliz bölgesi, güneybatıda Amerikan bölgesi oluşturulacaktır. Berlin de üç ayrı işgal bölgesine bölünecek ve ortak bir idari otoriteye sahip olacaktır. Yalta'da, Fransa'ya da bir işgal bölgesi verilmiş ve işgale ait sorunları incelemek üzere dörtlü bir 'Denetim Komisyonu' kurulmuştur. Sovyetler Birliği, Almanya' dan ağır bir savaş ödeneği isteyince bu konu anlaşmazlıklara neden olmuştur. Yalta Konferansı, üç büyük Müttefik devlet arasında öteden beri süregelen anlaşmazlığı belirginleştirmiştir.[137]

ABD'yi Roosevelt, İngiltere'yi Churchill ve SSCB'yi Stalin temsil ediyorlardı. Konferans'ta karara bağlanan konular arasında Almanya'nın savaş sonrasında silahsızlandırılması, Avrupa'nın etki alanlarının taraflarca belirlenmesi gibi hususların yanı sıra, Birleşmiş Milletler'in kurulması da kabul edildi ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin temel ilkeleri belirlendi. Roosevelt, Birleşmiş Milletler Örgütü konusunda alınan karardan memnun kalmıştır. Ancak, Churchill, Sovyetler Birliği'ne çok fazla ödün verildiğini düşünmüştür.[138]

Birleşmiş Milletler Hazırlık Konferansı'nın ABD'nin San Francisco Kenti'nde yapılması kararlaştırıldı ve 1 Mart 1945 tarihinden önce Almanya'ya savaş açan ülkelerin bu toplantıya kurucu üye olarak katılabilecekleri ilkesi getirildi. (Türkiye bu nedenle 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş açtı). Yalta Konferansı'nda Türkiye de geniş bir biçimde tartışma konusu oldu. Bazı hususlar henüz tam

[136] Mastny, Vojtech; "Russia's Road to the Cold War: Diplomacy, Warfare, and the Politics of Communism, 1941-1945", Columbia University press, New York, 1979, s.141
[137] Roberts, Geoffrey; "The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991", Routledge, New York, 1999, s.87
[138] Chang, Gordon H.; "Friends and Enemies: The United States, China and the Soviet Union", 1948-1972", Stanford, 1990, s.34

anlamıyla açıklanmamış olmakla birlikte, Konferans'ın 10 Şubat 1945'te yapılan 6. oturumunda Stalin, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına ilişkin Montreux Sözleşmesi'nin gözden geçirilmesini ve değiştirilmesini istedi. Ancak SSCB'nin de bu konuda somut ve ayrıntılı öneriler getirememesi ve inandırıcı gerekçeler sunamaması nedeniyle, konunun daha sonra toplanacak konferanslarda yeniden ele alınması ve bu konulardaki gelişmelerden Türkiye'nin de haberdar edilmesi kararlaştırıldı. Müttefikler arasındaki bu farklı tutum ve davranışlar, savaş sırasında meydana getirilmiş olan ittifakın yara almasına yol açmıştır. Hatta, Müttefikler arasında işbirliğini sona erdirmiştir. Ancak, ideolojileri ve devlet yapıları farklı üç büyük Müttefik devlet, savaş tümüyle sona ermediği için bir süre daha birlikte hareket etmişlerdir.[139]

Yalta Konferansı, uzun süren savaş yıllarından sonra, hemen geleceği beklenen barışın yarattığı iyimserlik duyguları içinde olumlu yorumlar yapılmasına neden olmuş ve müttefik kuvvetler arasındaki mevcut işbirliğinin süreceği sanılmıştır; ancak dünyanın yavaş yavaş ikiye bölünmeye başladığının işaretleri savaşın bitmesinden hemen sonra görülmeye başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'nda jeopolitik konumu dolayısıyla büyük bir önem kazanan Türkiye, savaşın sonuna kadar 'Tarafsızlık' politikasını sürdürmüştür.[140] Fakat savaş süreci içinde hem Mihver ülkeleri, hem de Müttefikler Türkiye'nin kendi yanlarında savaşa katılmasını istemişlerdir. Müttefiklerin bu konudaki teşebbüslerini incelediğimiz bu araştırmada ortaya konduğu gibi; yapılan konferanslar ve görüşmeler Müttefikler bakımından arzulanılan sonucu vermemiş, Türkiye özellikle askeri malzeme isteği ve ordusunun yenileştirilmesi gibi sebepleri ileri sürerek tarafsızlığını korumuştur. Daha savaşın yürütülmesi ile ilgili konferanslar süreci bile başlamadan Türkiye'nin kendi yanlarında savaşa katılması işini gündeme alan Müttefikler, yaklaşık bütün konferans ve görüşmelerde bu konuda başarılı bir sonuç almaya çalışmışlardır. Öncelikli olarak İngiltere'nin, belli bir aşamadan sonra da Sovyetlerin ısrarla Türkiye'nin yanlarında savaşa katılmasını istemeleri, esasen savaşta takip ettikleri strateji ve Türkiye'nin bu strateji içinde sağlayabileceği katkılardan dolayı olmuştur. Bu çerçevede değerlendirildiğinde; Balkanlarda yeni bir cephe açılması, savaşın Akdeniz havzasına kayabileceği, Almanya'nın Ploesti petrol kuyularının bombalanmasında Türk

[139] Ulam, Adam B.; "Stalin: The Man and His Era", Boston, 1989, s.134
[140] Arat, Emin; "Kemalizm; Yurtta Sulh, Cihanda Sulh", Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1969, s.61

havaalanlarından yararlanabileceği, savaş sonrasında oluşacak düzende Türkiye'nin güçlü bir şekilde yer alması gerektiği gibi bir takım stratejik düşünceler gerekçe olarak Türkiye'nin önüne konmuştur.[141]

Şüphesiz bunlara, savaşın daha kısa bir sürede bitirilmesinin amaçlanmasını ve Sovyetlere yeni bir yardım yolunun açılması düşüncesini de ilave etmek gerekir. Müttefiklerce izlenen politikalar içinde Türkiye'nin durumunun belirlenmesinde Kazablanka Konferansı adeta bir başlangıç olmuştur. Burada 23 Ocak 1943'de kabul edilen 'Savaşın 1943 yılında Yürütülmesi' isimli planın Akdeniz'de girişilecek harekatlar bölümünde Sicilya'nın işgali ile Türkiye'yi faal bir müttefik haline getirerek, yani savaşa katacak durumun yaratılması öngörülmüştür. F.Roosevelt ve W.Churchill'in düşünceleri Sovyetler Birliği'ne yeni bir yardım yolu açmak ve Almanya'yı güney kanadından vurmak idi. Bunun gerçekleşmesinde ise Türkiye anahtar ülke olarak görülmüştür. Burada beliren bu stratejik düşünceler sonucu, Türkiye'nin 1943 İlkbaharında savaşa katılması için gerekli çabanın harcanması da kararlaştırılmıştır. İşte, Adana Görüşmeleri'ni bu bakış açısı ile değerlendirmek gerekmektedir. Her ne kadar Ferudun Cemal Erkin Adana Görüşmeleri'nde Türkiye'ye savaşa girmesi yönünde bir baskının veya telkinin yapılmadığını belirtiyorsa da; orada görüşülen konu, yani Türk ordusuna modern silahların verilmesi ve Türkiye'nin savunma gücünün arttırılması ile ilgili ihtiyaçlarının tespiti de, sonuçta Kazablanka'da kararlaştırılan esasların alt yapısını hazırlamak demekti. Nitekim görüşmelerin tutanaklarına 'Avrupa'da üç önemli muharip vardır. Türkiye katılırsa dördüncü muharip devlet olacaktır. Türkiye Barış Konferansı'nda nispeten zayıf düşmeden dört galip devletten biri olarak yer alacaktır' şeklinde yansıyan sözleriyle Churchill, Türkiye'ye kendi yanlarında savaşa katılmasının gereğini diplomatik bir dille ifade etmiştir. Yalta Konferansında görüşülen konular ve sonuçları özet olarak şöyledir:[142]

1. Uzakdoğu:

[141] Kenan, Ali; "Dış Politika", Forum, Cilt 14, No 172, Haziran 1961, s. 13
[142] Kramer, Jane; "The Politics of Memory: Looking for Germany in the New Germany", Random House, New York, 1996, s.116

Rusya, Almanya'nın teslim olmasından kısa bir süre sonra Japonya'ya savaş açmayı ve Uzakdoğu savaşına katılmayı kabul etti. Buna karşılık Rusya birçok tavizler elde etmeyi başardı. Güney Sakhalin ile civarındaki adaların, Port Arthur deniz üssü ve Kuril Adaları'nın Rusya'ya verilmesi; Mançurya, Çin'in egemenliği altında kalmakla birlikte, Doğu Çin Demiryolları ve Güney Mançurya Demiryollarının Rusya ile Çin tarafından ortak işletilmesi; 1924'de Dış Moğolistan'da kurulmuş, ancak Çin tarafından reddedilmiş olan Halk Cumhuriyeti Statükosunun korunması kabul edildi. Uzakdoğu hakkındaki bu antlaşma son derece gizli tutuldu ve hatta Chiang Kai-Sek'e dahi bildirilmedi.

2. Almanya:

Almanya üç işgal bölgesine ayrılacak, fakat İngiltere ve Amerika kendi bölgelerinde Fransa'ya da bir kısım bırakacaklardı. Aynı şekilde Berlin şehri de ortak işgal altında bulunacaktı.[143]

3. Tamirat Borçları:

Ruslar, Almanya'nın 20 milyar dolar tamirat borcu ödemesini ve bunu yarısının kendilerine verilmesini; bahse konu borcun da yarısının iki yıl içinde makine, sınai teçhizat şeklinde menkul sermaye olarak; geri kalan bakiyenin de 10 yıl içinde Almanya'nın çeşitli ürünlerinden ödemesini; Alman ağır sanayiinin %80'inin yok edilmesini teklif ettiler. Rus teklifi Amerika ve İngiltere tarafından çok ağır bulundu ve 20 milyar rakamı esas olmak kaydıyla ödeme şekli müteakip müzakerelere bırakıldı.[144]

4. Birleşmiş Milletler:

Burada bahis konusu olan veto ve üyelik meselesiydi. Güvenlik Konseyinin devamlı üyeleri için veto ilkesi kabul edildi.Üyelik konusunda ise Ruslar, Türkiye başta olmak üzere Rusya ile diplomatik münasebet kurmamış olan Güney Amerika

[143] Markovits, Andrei S., and Simon Reich; "The German Predicament: Memory and Power in the New Europe", Cornell University Press, New York, 1997, s.291
[144] Mead, Walter Russell; "The Once and Future Reich.", World Policy Journal 7, No. 4, 1990, s.593-638

devletlerinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na üye olarak alınmamalarını teklif etti.Müzakereler sonunda; 1 Mart 1945'e kadar ortak düşmana savaş ilan etmiş olanların üyeliğe alınmalarına karar verildi. Bu karar üzerine Türkiye, 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti.[145]

5. Polonya Sorunu:

Varşova'da bulunan geçici Polonya Hükümeti'nin en kısa zamanda gizli oya dayanan serbest ve demokratik seçimler yapması kararlaştırıldı.Polonya'nın doğu sınırları için, 1919 Paris Barış Konferansı'nda tespit edilen "Curzon Çizgisi" kabul edildi. Batı sınırları için Ruslar, Oder-Neisse nehirleri çizgisini teklif ettiler. İngiltere Polonya'nın Almanya'dan toprak ilhakına karşı olduğundan sınırların tespiti işi sonraya bırakıldı. Kısacası Polonya konusunda özellikle İngiliz ve Rus görüşleri farklı idi.[146]

6. Kurtarılan Avrupa Hakkında Demeç:

Bu demeçle, eski Nazi Almanyası peyki olan ülkelerde demokratik rejimlerin kurulacağı açıklandı.[147]

7. İran'ın Durumu:

Bu sırada Kuzey İran Rus işgali altında bulunmakta idi. Bu durumdan faydalanmak isteyen Ruslar, petrol sebebiyle bölgeyi İran'dan ayırma girişimlerinde bulundular. Rusya'nın bu tutumu karşısında İngiltere hoşnutsuzluğunu beyan etti ve meselenin görüşülmesi sonraya bırakıldı.

8. Boğazlar Sorunu:

---

[145] Merkel, Peter; "The Federal Republic of Germany at Fourty", New York University Press, New York, 1989, s.523

[146] Akçuraoğlu, Yusuf; "Zamanımız Evropa Siyasi Tarihi", Ankara Hukuk Mektebi Neşriyatı, Ankara, 1930, s.255

[147] Sezer, Duygu; "Khrushcev Devrinin Blok İçi Meseleleri", AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1967, s.43

Boğazlar statüsünün Sovyet Rusya lehine değiştirilmesine; konunun Dışişleri Bakanları tarafından ele alınmasına; durumdan Türkiye'nin de haberdar edilmesine karar verildi. Sonuç olarak; Yalta Konferansı'ndan Stalin gayet memnun olarak; Churchill ise, düşündüklerini elde edememenin üzüntüsü içinde ayrıldı. Bunun içindir ki, Churchill, hatıralarının Yalta ile başlayan kısmına "Demir Perde" adını koymuş ve Yalta'yı final olarak nitelendirmiştir. Gerçekten de Yalta Büyük İttifakın sonu oldu ve işbirliğinin yerini rekabet ve mücadele aldı.[148]

Görüşmelerde Türkiye'yi yönetenlerin ortaya koydukları argümanlar değerlendirildiğinde ise, Türkiye'nin sınırlarına kadar dayanmış olan Almanya'dan ve gelişen şartlar içinde Sovyetler Birliği'nden gelebilecek bir tehditten çekindiği anlaşılmaktadır.

## 2.4. Savaş Sonrası Dünya Düzeni ve Soğuk Savaş Dönemi

Batı, İkinci Dünya Harbi'nden sonra eski sömürgelerini tamamen tasfiye ederek yeni bağımsız devletlerin kurulmasına yardımcı olur ve onlarla sadece serbest ve özgür ekonomik ilişkiler sürdürürken Doğu, ideolojik bağlantı yoluyla bağımsız ülkeleri boyunduruk altına almaya ve demirperde yöntemleriyle bu ülkeleri dünyadan tecrit etmeye çalışmaktadır. Macaristan (1956) Çekoslovakya (1968) olaylarından sonra bu yöntemin son örneği Afganistan (1981) ve Polonya olmuştur. İkinci Dünya Harbi'ni izleyen bu iki kutuplu dönemi, iki süper devlet arasında güç dengesine dayanan dönemi Soğuk Harp (1950–1962), "Birlikte Yaşama" (Coexistance) ve "Yumuşama" (Détante) gibi tali dönemlere ayırmak mümkünse de bu tali dönemlerde çağın genel karakterinin değişmediği görülmektedir.[149]

II. Dünya Savaşı tarihin gördüğü en yıkıcı savaşlardan biri olmuştur, ülkeler yanmış yıkılmış ve milyonlarca insan ölmüştür; ancak altı yıllık bu acılı dönemden sonra dünyanın barışa hemen kavuşabilmesi mümkün olmamıştır. Milletlerarası mücadeleler, büyük devletlerin çatışması ve mahalli savaşlar insanlığı zaman zaman üçüncü bir dünya savaşının eşiğine kadar getirmiştir. Böyle bir sıcak savaş patlak

[148] Cowen, Noel; "Küresel Tarih", Çev.: Cem Demirkan, Akyüz Yayınları, İstanbul, 2004, s.139

[149] Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı; "Güncel Konular Serisi-3", Ankara, 1982, s.127

vermemiştir; ancak tam bir barış ta olmamıştır. Dünya, kendisini 1960'1ı yıllara kadar süren bir 'soğuk savaş' içersinde bulmuştur.[150]

Dünya tarihinin gördüğü en geniş çaplı savaştan Türkiye yara almadan kurtulmayı başarmıştır.Ancak değişen dünya şartları içinde kendine yeni bir siyasa geliştirmek zorunda kalmıştır. 6 yıllık savaş, dünyanın güçleri olan İngiltere ve Fransa'yı zayıflatmış,savaş sonrası düzen okyanus ötesi bir ülke olan ABD ile bir kara ülkesi olan SSCB tarafından idare edilir olmuştur.[151] Türkiye de,eski düşmanlarından olan ve savaş sırasında da Türkiye üzerindeki tarihi emellerini açığa çıkarmış bulunan SSCB'ye karşı, dünya düzenini sağlamayı kendi amaç ve çıkarları için görev edinmiş olan ABD'ye sığınmış ve dış politikasında temel taş bundan sonra ABD olmuştur. Türkiye,SSCB'ye karşı yalnız kalmamak için girdiği NATO üyeliği ile de ABD'nin uzak bir karakolu vazifesini üstlenmiştir.[152] Ayrıca bu savaş, Türkiye'nin süre gelmekte olan tek parti iktidarını da ortadan kaldırarak daha demokratik bir yönetimin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye,uyguladığı kararlı ve bir anlamda da denge politikası diyebileceğimiz dış siyasası ile savaş dışında kalmayı başarmış, ancak uyguladığı bu politika dışta prestij ve güven kaybına,içte ise daha önce sözünü ettiğimiz gibi ekonomik,askeri ve siyasal birtakım zorluklarla karşılaşmasına neden olmuştur. Sonuç olarak Fransız İhtilali Osmanlı üzerine milliyetçilik tohumları ekmişken, İkinci Dünya Savaşı da Türkiye üzerine demokrasi tohumları ekmiş ve bu tohumların meyveleri, yeni dünya şartları içinde, değişen dünya tarlasının bekçileri tarafından değişik şekillerde toplanmış, yeri geldiğinde koparılmıştır.[153]

Soğuk Savaş Dönemi olarak adlandırdığımız süreçte, iki stratejik paktın dengeleri üzerine kurulan dünya ekonomik ve politik sisteminin 1989 yılından itibaren değişmesiyle, dünya yeni dengeler arayışına girdiğinden; Yeni Dünya Düzeni döneminde veya Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin bu denge arayışlı durumdan siyasi, sosyal, kültürel, askeri, ekonomik, doğal kaynaklar olarak zor

[150] Armaoğlu, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2002, s.220-226.
[151] Burçak, Rıfkı Salim; "Türk-Rus-İngiliz Münasebetleri (1791-1941) İkinci Cihan Harbinde Türkiye'nin Durumu", Aydınlık Matbaası, İstanbul, 1946, s.78-93
[152] Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı; "İkinci Dünya Savaşında Batı Cephesi Harekatı ve Balkan Savaşları", Konferanslar Serisi No:3, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1977, s.70-102
[153] Ekinci, Necdet; "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler", Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Doç. Dr. Orhan Yavuz Dizisi, İstanbul, 1997, s.7-8

coğrafyasının getirdiği şartlara uyum sağlaması gerektiği ortaya çıkmıştır. Nükleer savaş tehditinin yarattığı dünyadaki dehşet dengesi, özellikle, ekonomik sebeblerden kaynaklanan gelişmeler sonucu SSCB'nin dağılması ve Doğu Bloğundaki askeri ittifakın yıkılmasıyla bozulmuş olup dünya yeni bir merkezin, bu merkezle ilişkili ekonomik ve siyasi blokların ve dengelerin oluşturacağı bir düzen arayışına sürüklenmektedir.[154]

Bozulan denge ortamında ilk hareketlilik Türkiye'yi de yakından ilgilendiren bir noktada baş göstermiştir. Dengelerin bozulmasıyla birlikte caydırıcılık ortadan kalkmış ve dünya çapında bozulan denge hassas olarak nitelendirilen ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı bölgelerde yeni arayış ve güç dengelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Uluslar arası sistemde yeni bir sisteme geçilmesini sağlayan bu strateji değişimi ile başlayan yeni süreç, uluslar arası sisteme bir düzensizlik getirmiştir. Uluslar arası toplumda kalıcı bir düzenin kurulması maksadıyla; düzeni amaçlayan birimler 'ortak bir çıkar bilinci', ortak bilinci gösteren 'kurallar', ile kurallara işlerlik kazandırılacak 'kurumların' oluşmasına ihtiyaç duyulan bir zamanda, dünyanın en hassas ve kritik bölgelerinden olan Körfez'de meydana gelen kriz bu dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin uyguladığı politikalarla sağlanan Körfez dengesi Irak'ın Kuveyt'e müdahalesi ile 'Yeni Dünya Düzeni' literatürünü ve dönemini açmıştır.[155] Bu yaklaşımın ABD Başkanı tarafından da dile getirilmesiyle 1990'lı yılların sonunda uyumlu ve işbirliği içinde uluslar arası ilişkilerin düzenlendiği bir ortamın meydana getirilebileceği anlayışını getirmiştir. Bu anlayışın mimarı tek kutuplu bir dünya oluşumunun yerleştiği imajını veren ABD olmasına karşılık, uluslar arası ortamda fiili (de facto) olarak ilan edilen bu durumun yeni bir düzen sağlayıp sağlamadığı da tartışma getirmiştir.

Yeni bir uluslar arası düzenin oluşturulmasının gerekliliği aslında Sosyalist Bloğun çökmesiyle ortaya çıkmıştır. ABD'nin uluslar arası sistemdeki belirleyiciliğini ortaya koyan Körfez Krizi ile tek kutuplu döneme girişin safhası belli

[154] Özkan, İ.Reşat, "Dış Politika-Dış Kapının Dış Mandalı", Çınar Yayınları, İstanbul, 1997, s. 15
[155] Maynes, Charles William, "The Nature Of The Post-Cold War World", Strategic Studies Institute, Carlisle, 1993, s.15.

olmuştur[156] Bu dönemle manevra alanı genişleyen ve uluslar arası platformda hegemon konumuna yükselen ABD süper güç olarak belirmiştir. ABD'nin Körfez Krizi esnasındaki rahatlığı ve pozisyonlandırma yeteneği bu manevra alanının çok boyutlu olmasından kaynaklanmıştır.

Tek süper güç konumuna[157] gelen ABD, Irak'a müdahalesinde Birleşmiş Milletler tarihinde ilk kez tüm Genel Kurul'un desteğini almıştır. Birleşmiş Milletler neredeyse ABD'nin dış politika aracı kurumu haline gelmiştir. Böyle bir konumlandırma ABD açısından son derece avantajlı bir oyuncu yeteneğinin kazanılmasına sebep olmuştur.[158]

ABD Yeni Dünya Düzeni veya tek kutuplu düzen perdesinin açılışıyla Soğuk Savaş dönemindeki konumunu müttefik bazında daha da güçlendirebilecek uygulama alanına, uluslar arası organizasyonları kullanabilme yeteneğine, lider tek ülke olma şansına, alternatif güç merkezlerini elinde bulundurma kabiliyetine sahip olmuştur.[159] Nispi ağırlıklı bir global güç olarak çevresel alanları ve koşulları iyi kullanarak oluşturulan bu konum yeni jeopolitik eğilimler, globalleşme koşullarında değerlendirildiğinde farklı sonuçlarda ortaya çıkmaktadır. Süper güç görünümü devam eden, ancak etki ve tepkilerin belirlediği, hareket serbestisinin 1945–1960 dönemindekinden farklı bir Pax-Americana düzeni oluşturulmuştur.[160]

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce uluslararası politikanın merkezi Avrupa idi. Kıtanın eski ve ünlü devletleri olan Fransa, Almanya, İngiltere ve İtalya dünya politikasında lider rolü oynuyorlardı. Uzakdoğu'da Japonya'nın büyüme ve genişleme arzuları ve Çin'in iç kargaşaları yeni ve belirsiz ikinci bir güç merkezini

---

[156] "Jeopolitik Sarhoşluk ve Amerika'nın Rolü", Yeni Dünya Düzeni Meselesi, NPQ Türkiye, Cilt 2, Sayı 5, 1993, s. 6-19

[157] Tek süper güç iddiası gerçekte iddialı bir kavram, ancak bu ifade ağırlık olarak tanımlamaya yardımcı olan ve bir katsayı belirlenmesini karşılayan anlama eşdeğerdir. ABD bugün için tam harekat serbestisine sahip bir güç değildir. Tek kutuplu sistem tanımlaması mutlak olarak ABD'nin pozisyonunu belirlememektedir. Bugünün kriterlerine göre çok kutuplu olmamakla birlikte "çok merkezli" bir güç dağılımı söz konusudur. Globalleşme trendleri çerçevesinde güç merkez ve alanlarının hem geçişmeleri, hem de polarizasyonundan bahsedilebilir. Amerika bu açılardan nisbi ağırlığı en fazla olan devlet olarak karşımıza çıkmaktadır.

[158] Smith, Tony, "America's Mission: The United States and Democracy in the Twentieth Century", Twentieth Century Fund Press, New York, 1995, s.73-75

[159] Davutoğlu, Ahmet, "Dünya Sisteminin Yeniden Yapılanması.", İzlenim, İstanbul, 1993, s. 82-83

[160] Wallerstein, Immanuel, "Jeopolitik ve Jeokültür", Çev.: Mustafa Özel, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.171-175

oluşturuyordu. Buna karşılık Uzakdoğu ile Batı Avrupa arasında geniş bir alana yayılmış bulunan Sovyet Rusya ve yeni dünyanın lideri durumunda olan A.B.D. yeni güç merkezleri olarak ortaya çıkma sinyalleri vermekteydi. Bu uyuyan devletler, ideolojilerinin bir gereği olarak, iki savaş arasındaki siyasal platformlarda yalnızca figüran rolü oynadılar. İngiliz Uluslar Topluluğu'nu oluşturan Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika uluslararası gelişmelerden ve İngiliz etkinliğinden fazla rahatsızlık duymazlarken, Latin Amerika ülkeleri A.B.D.'nin ekonomik gücünden endişe duymaya başladılar.[161]

Soğuk savaş döneminin en çok kullanılan terimi de 'iki kutupluluk' olmuş ve en az 20 yıl kesin çizgileri ile A.B.D. ve Sovyetler Birliği ekseninde var olmuştur. Savaş sonrası yıllardan 1970'li yıllara kadar uluslararası ilişkilerin tarihini, iki karşıt ideolojiye bağlanmış A.B.D. ve Sovyetler Birliği'nin yeryüzünde etki kurmak için gösterdikleri çabalar oluşturmuştur. 'Soğuk Savaş' olarak nitelendirilen bu yeni durum etkisini 20 yıl sürdürmüştür. Bu döneme damgasını vuran önemli gelişmeler ve oluşumlar şunlardır:

## 2.4.1. BM (BİRLEŞMİŞ DEVLETLER)

Henüz İkinci Dünya Savaşı devam ederken Müttefik güçler[162] savaş sonrasında dünyanın genel bir uluslararası örgütlenmeye ihtiyacı olduğunu düşünmüşlerdi. ABD savaşa katılmadan dört ay önce İngiltere ile savaşın hedeflerini konuşmuş ve ortaya Atlantik Şartı çıkmıştı. Bu şart bir ay sonra SSCB, İngiliz dominyonları ve Batı Avrupalı yönetimler tarafından imzalandı. Bunu, ABD'yi savaşa katılmaya iten Japon saldırısından 1 ay kadar önce ilan edilen ve 26 yönetimin taraf olduğu "Birleşmiş Milletler Deklarasyonu" izledi. "Birleşmiş Milletler" ifadesini telkin eden ABD Başkanı Roosvelt oldu. Moskova ve Tahran konferanslarında söz konusu örgütlenmenin temelleri güçlendirilmeye devam etti. 1944'ün yaz aylarında Washington'da gerçekleşen Dumborton Oaks Konferası'nda Çin, Sovyet, İngiliz ve ABD temsilcileri bir araya gelerek BM'nin yönetim ilkelerini

[161] Majesty, Dark; "Uluslararasi Güç Odakları", Çev.: Ali Çimen, Timas Yayınları, İstanbul, 2003, s.154

[162] Müttefik devletlerden kastedilen ABD, İngiltere, Fransa ve Rusya'dır ki, bu devletler BM'in Güvenlil Konseyi'nin daimi üyeleridir.

belirlediler. Burada kararlaştırılamayan meseleler Yalta Konferansı'na bırakıldı. Yalta'da özellikle beş büyük gücün oy durumları görüşüldü. BM'yi kuran antlaşma üzerinde son görüşmeler, 25 Haziran 1945'te 50 ülkenin temsilcilerinin San Francisco'da bir araya gelerek metni onaylamalarıyla tamamlandı. Antlaşma, 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girdi.[163]

BM Antlaşması'na göre Örgüt'ün amaç ve prensipleri şu şekilde özetlenebilir:[164]

- Uluslararası barış ve güvenliğin korunması,

- Eşit haklar ve halkların kendi kaderlerini tayin hakkı prensipleri temelinde uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmek,

- Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel ve insani sorunların çözümünde işbirliği sağlamak ve insan haklarına ve temel hürriyetlere karşı saygının artırılmasını temin etmek,

- Bu ortak amaçlara ulaşmayı amaçlayan çabalarının uyumlaştırılmasında merkez olmak.

Yukarıdaki amaçlara ulaşılırken gözetilecek ilkeler ise şu şekilde özetlenmiştir :

- Üyelerin eşit egemenlik haklarını esas almak,

- Antlaşma'daki yükümlülüklerin üyeler tarafından iyi niyet içinde yerine getirilmesi,

- Uluslararası uyuşmazlıkların uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atmaksızın barışçıl yollardan çözülmesi,

- Bir diğer devlete karşı tehditten ya da güç kullanmaktan kaçınılması,

- Antlaşma'yla ilgili olarak BM'ye her türlü yardımda bulunulması,

---

[163] Baehr, Peter R.; Gordenker, Leon; "The United Nations at the End of the 1990s" , St. Martin's Press, New Jersey, 1999, s.15-19

[164] Department of Public Information; "Basic Facts About the United Nations" , United Nations Publications, New York, 2000, s.4

- Antlaşma'nın BM'ye, esas olarak devletlerin iç yargılarına ait olan meselelerde müdahalede bulunma izni verdiğini hatırda tutmak.

Brezinski'nin öne sürdüğü gibi, en başta Almanya ve Fransa, "ABD'nin gücü ve demokratik küresel sistemin Avrasya'ya yayılması için köprübaşıdır.[165] 20. Yüzyıl tarihinin ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemin önemli bir özelliği, uluslararası örgütlenmenin öneminin anlaşılmış ve uygulamasının yaygınlaştırılmış olmasıdır. 20.yüzyılın Milletler Cemiyeti'nden sonra ikinci uluslararası örgütlenme çabası olan Birleşmiş Milletler (BM), Milletler Cemiyeti'ne benzer; ama daha karmaşık bir yapı, daha büyük bir bütçe, daha yaygın bir yönetimsel kadro ve bir başarısızlık deneyiminin verdiği derslerle kurulmuştur. 1945 yılında devletlerin egemen eşitliği üzerine kurulmuş olmasına rağmen, üyeleri arasındaki öncelik sırası ekonomik, toplumsal ve siyasal güçlerine göre çok belirgin olmuştur.[166]

Eleştirilebilecek zayıf yönleri olmasına rağmen BM, uluslararası sorunların görüşüldüğü bir forum görevini yerine getirerek, uluslararası gerginliklerin yumuşatılmasına her zaman yardımcı olmuştur. Ancak, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki-kutupluluk ve bununla birlikte var olan 'soğuk savaş'ın etkilerinden kurtulabilmiş değildir. Dolayısıyla, yeni uluslararası kuruluş, uzun bir süre, soğuk savaşın önemli bir özelliği olan karşıt kamptaki devletlerin birbirlerini suçlamalarına ve ideolojik mücadeleye sahne olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde, BM'nin görev alanına giren çatışmaların türünde büyük değişim yaşandı. Çatışmaların yüzde 90'ı, devletler arasında değil devletlerin kendi içlerinde patlak verdi. Bu nedenle uluslararası toplumun cevabı da farklı oldu. Güvenlik Konseyi, karışık ve yeni şekillerde ortaya çıkan barışı koruma operasyonlarına izin verdi. Bunlar El Salvador, Guatemala, Kamboçya ve Mozambik'te ilk örnekleri gerçekleşti. Somali, Ruanda, ve Yugoslavya'daki etnik şiddet karşısında ise etkisiz kalındı. Bu üç vaka bugün, İkinci Körfez Savaşı ile birlikte BM'nin sicilindeki olumsuzlukları besleyen en önemli konulardır. 1995-1997 arasında yeni operasyonlara girişilmedi. Kongo, Orta Afrika Cumhuriyeti, Doğu Timor, Kosova ve Siere Lone'deki krizler, 1998-1999 arasında 5 misyonun daha kurulmasına daha neden oldu. 2000 yılında Etiyopya-Eritre çatışması

[165] Fouskas, Vassilis K.; "Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya; Soğuk Savaş Sonrası ABD Politikaları", İstanbul, 2004, s.133

[166] Örnek, Turan; "Birleşmiş Milletler Günü", Ege Üniversitesi, İzmir, 1968, s.5

için yeni bir süreç başlatıldı.[167]

Soğuk Savaş sonrası BM'yi en fazla uğraştıran meselelerden biri de, finansman sorunlarıdır. Bugün kaynak yetersizliği ve BM bürokrasinin verimsizliği en büyük şikayet konuları arasındadır. BM'nin düzenli bütçesinin üç katını oluşturan barışı koruma bütçesi, masrafları kabartmaktadır.[168]

Aslında bu sıkıntı 1950 ve 1960'ların başında özellikle Kongo operasyonu ile gündeme gelmişti. Sorun 1980 ve 90'lara taşınırken sorunun temelinde politik çıkarları olmayan operasyonlara katkı vermek istemeyen ABD ve Rusya'nın tutumları yatıyordu. BM'de 1985-86 arasında başlayan reform çalışmaları yine iflas ve ciddi siyasi baskılar altında yürütülmüştü. 1992 Eylülünde yalnızca 52 üye devlet aidatlarını tam olarak ödemişti ve Ağustos 1992 sonunda Genel Sekreter, daimi kadrolu çalışanlarının ücretlerinin barışı koruma fonundan ödünç aldığı paralarla ödediğini açıklıyordu. 1993 yılı boyunca Genel Sekreter Gali'nin vaktinin önemli bir bölümü BM'nin iflasın eşiğine geldiğini duyurmakla geçti.

### 2.4.2. Potsdam Konferansı (17 Temmuz–2 Ağustos 1945)

Üç müttefik devletin katılımıyla, Potsdam Konferansı 17 Temmuz günü toplandı. Bu konferansta, Sovyetler'in Türkiye'den üs ve toprak taleplerinin de ele alınması bekleniyordu. Nitekim boğazlar meselesi, 22 Temmuz 1945 günü yapılan oturumda gündeme getirildi. Konuyu Churchill açtı. Montreux sözleşmesinin tadili konusunda herkes mutabıktı. Antlaşma için zemin hazırdı. Ancak Türkiye'nin de endişeye düşürülmemesi lazımdı. Bu hususta Türkiye zaten endişeliydi. Bulgaristan'da Rus ve Bulgar birliklerinin yığınak yapması, Sovyet radyo ve basınının sürekli aleyhte yayınlarını sürdürmesi ve Sovyetler'in boğazlarda üs ve doğu sınırında değişiklik istemeleri, Türkiye'yi toprak bütünlüğünü koruma endişesine sürüklemişti. Churchill, bunların resmi Rus talepleri olmadığını, İttifak

[167] Roberts, Adam ve Kingsbury, Benedict; "Presiding over a Divided World, Changing UN Roles, 1945-1993", Londra, Lynne Rienner Publishers, 1994 s. 67
[168] Varma, Lalima; "United Nations in the Changing World", Yeni Delhi, Radiant Publishers, 1997, s. 19

görüşleri sırasında gündeme geldiğini, şimdi iki taraf arasında ne geçtiğini bilmek istiyordu.[169]

Potsdam Konferansı politik ve ekonomik sorunlar hakkında prensiplerin oluşturulması ve işgal bölgeleri, Doğu Alman sınırlarının belirginleştirilmesi, nüfus transferiyle savaş suçlularının yargılanması gibi konular üzerinde mutabakata varılması maksadıyla toplanmıştır.[170]

Savaş sırasında Avrupa 'yı ilgilendiren kararlar üç büyük devlet tarafından alınmış, böylece savaş sonu Avrupası' nın toplumsal ve siyasal yapısı büyük ölçüde bu devletler tarafından belirlenmiştir. A.B.D. 'nin ekonomik, Sovyetler Birliği'nin askeri gücüne sahip olmayan İngiltere'nin zayıflığı, savaş sonrası dönemde açıkça ortaya çıkmış ve bunun sonucunda, iki büyük devlet Avrupa'ya biçim vermede tek başlarına kalmışlardır.[171]

Savaş sürerken, A.B.D. ve Sovyetler Birliği arasındaki görüş ayrılıkları, Almanya'yı mağlup etme amacı uğruna hasıraltı edilebilmiştir. Ayrıca Tahran ve Yalta Konferansları'nda da sorunların çözümü ertelenmiş veya süren içtenlik havası içinde yumuşatılabilmiştir. Ama, savaş ilerleyip de askeri harekat, Almanlar' dan kurtarılan topraklar üzerinde nasıl bir denetim ve yönetim kurulacağı gibi siyasal nitelikte sorunlar ortaya çıkartmaya başlayınca, iki taraf arasındaki görüş ayrılıkları saklanamayacak biçimde belirginleşmiştir. Konferansın en önemli konusunu barışın nasıl sağlanacağı oluşturmuştur. Bilindiği gibi, Almanya, Müttefikler tarafından dört bölgeye ayrılmış ve her bölge bir Müttefik devlet tarafından işgal edilmişti. Ancak, bu bölgelerin sınırları kesin olarak saptanamamıştı.[172]

Sovyetler Birliği ve Batı arasındaki ilişkilerin denendiği ilk yer Polonya olmuştur. Yalta Konferansı'nda da ele alınan konu, Polonya'da savaş sonrası kurulacak hükümetin niteliği ve Polonya'nın Sovyetler Birliği ile sınırları üzerinde

---

[169] Toker, Metin; "Türkiye Üzerinde 1945 Kabusu", Ankara, 1971, s.11
[170] Dobbins, James; "America's Role in Nation-Building : From Germany to Iraq", Rand Corporation, Santa Monica, 2003, s.3
[171] Watson, Alan; "The Germans: Who Are They Now !", Clays Ltd., London, 1992, s.15-23
[172] "Ikinci Dünya Savaşı'nda Stalin Roosevelt ve Churchill' in Türkiye üzerine yazismalari" Çev.: Levent Konyar, Yenigün, Istanbul, 2000, s.32

yoğunlaşmıştır. [173]

Bu süreçte Almanya üzerinde de anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Almanya'nın savaş sırasında Fransa'ya yönelik politikası, İngiltere'ye hava saldırısı ve Sovyetler Birliği'ne karşı giriştiği yıkıcı savaş, müttefiklerin Almanya'ya karşı tutumlarının belirlenmesini kolaylaştırmıştır. Böylece, daha savaş içinde, Almanya'nın silahsızlandırılmasına ve Nazilerden arındırılmasına karar verilmiştir. Stalin, Almanya'nın savaş sonrasında yeniden güçlenmesini önlemek amacıyla, I.Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'nın Almanya'ya karşı izlediği tutumdan çok daha sert bir tutum izlemiştir. Almanya'nın bir biçimde parçalanması ve böylece I.Dünya Savaşı'nda yapılan hatanın tekrarlanmaması en önemli müttefik amaçlarından biri olmuştur. Daha 1941 yılında Sovyetler Birliği 'tamirat' sorununu ortaya atmıştır. Ancak, 1919 yılından sonra 'tazminat' sorununun ne denli güçlüklere yol açtığını hatırlayan İngiltere, bu tamiratın para yerine eşya ile ödenmesi konusunda Sovyetler Birliği ile anlaşmıştır. Ayrıca, Almanya'nın kayıtsız şartsız tesliminden sonra A.B.D., İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin temsilcilerinden kurulu bir 'Müttefik Denetim Komisyonu'nun Almanya 'nın yönetimini eline alması da kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Müttefik devletler, gerek Almanya, gerek Avrupa'nın çeşitli sorunları konusunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Bu nedenle, Müttefikler, A.B.D. ve İngiltere bir tarafta, Sovyetler Birliği de diğer tarafta olmak üzere ikiye ayrılmışlardı.[174]

Tüm bu nedenlerle, 1943 Tahran Zirve Toplantısı'nda, bu genel konularda anlaşmaya varmak kolay olmuştur; ama hala Almanya'nın nasıl parçalanacağı ve Müttefik işgalinin nasıl örgütleneceği konularında kesin karar verilememiştir. İşgal bölgeleri üzerinde Yalta Konferansı'nda kesin bir karara varılmıştır. Sovyetler Birliği Almanya'nın doğu bölgesini, İngiltere kuzeybatı bölgesini ve A.B.D. güneybatı bölgesini işgal edecektir. Sovyetler Birliği'nin işgal bölgesi içinde kalan Berlin de aynı biçimde işgal bölgelerine ayrılacaktır. Ancak, diğer müttefik güçlerinin Berlin' e nasıl geçeceği konusu Yalta Konferans'ında belirlenmemiş ve bu durum sonradan büyük sorunlara yol açmıştır. Potsdam Konferansı'nda bu ana konuların yanı sıra;

---

[173] U. S. Department of State [DOS], "Occupation of Germany: Policy and Progress 1945-46", U. S. Government Printing Office, Pub. 2783, Washington, 1947, s.3

[174] İlgazi, Abdullah; "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası", Cilt 7, 1995, s.163

Sovyet Birliği'nin Japonya'ya savaş açması, Avusturya ve başkenti Viyana'nın dört işgal bölgesine ayrılması, İtalya ile koşulları ağır olmayan bir şekilde barış yapılması, İran'ın derhal boşaltılması, Sovyetler Birliği'nin Boğazların Türkiye ile birlikte kendi kontrolüne verilmesine karşılık, Boğazlardan geçişin tam serbest olması gibi konular da tartışılmıştır.[175]

Potsdam Konferansı, 1945 yılının Temmuz ayında tarihin en büyük zaferinden sonra toplanmıştır. Ama bu kesin zafer aynı zamanda anlaşmaya varmayı da güçleştirmiştir; çünkü galip devletler çok büyük bir sorumluluk olan Avrupa'nın yeniden kurulması görevini üstlenmişlerdir. Avrupa ve özellikle Almanya'nın yeniden kurulması sorunu yanında, şimdi savaş bittiği için, savaş dönemi ittifakının işlevini yitirmesi sonucu ortaya çıkan sorunların da çözülmesi konusu ortaya çıkmıştır. Amerikan halkı Avrupa'daki Amerikan askerlerinin geri dönmesini istemektedir, Amerikan hükümetiyse buna yanaşmamıştır; çünkü bu askerlerin geri çekilmesiyle doğacak boşluktan Sovyetler Birliği'nin yarar1anabileceğinden endişe duymuştur. Amerikan hükümetinin ilk aşamada yapmak istediği, Asya'da devam eden savaştan Amerikan birliklerini geri çekmektir. 1945 yılı sonu ve 1946 yılında Almanya'nın ekonomi ve siyaseti çok kötü duruma gelmiş, açlık ve faizcilik düzenin bir parçası olmuştur. Savaş sonuna gelindiğinde ortada tükenmiş bir Almanya vardı.[176]

Poltsdam Konferansı'nda Almanya'nın kendi kendini doyurabilecek ve hayati önemdeki yiyecekleri üretebilecek kapasiteye gelmesi gerektiği Üzerinde durulmuştur. Müttefikler Almanya'nın uzun dönemli geleceğini planlarken bazı alanlarda anlaşmışlar, bazı alanlarda anlaşmazlığa düşmüşler ve bu sebeple çözülmemiş birçok konu çözüme ulaştırılmak için ileri tarihlere atılmıştır. Üzerinde tam anlaşılan tek konu Almanya'nın Nazizm'den ve askerden arındırılması konusu olmuştur. Fransa, Almanya'nın kalıcı olarak bölünmesini istemiştir. Fransa, Saar bölgesinin Fransa'ya bağlanması ve bundan sonraki herhangi bir Alman devletinden Ruhr ve Rhineland bölgelerinin kesin olarak ayrılması gerektiğine, birleşik bir Almanya'ya karşı garanti olarak gördüğü için inanmıştır. İngiltere, temelde A.B.D.

[175] Üstün, Nevzat; "Almanya Almanya", Varlık Yayınevi, İstanbul, 1965, s.43

[176] Killick, John; "The United States and European Reconstruction: 1945-1960", , Keele University Press, Edinburgh, 1997, s.61

'nin izlediği tutumu desteklemiştir. A.B.D. içinde ise liderler arasında görüş farklılıkları oluşmuştur. Hazine Sekreteri Henry Morgenthau Jr, Almanya'da yeniden sanayileşmeyi onaylamasına karşın Ruhr ve Saar endüstri bölgelerinde üretimin durdurulup kapatılmasını önermiştir. Bu görüşün aksine, savaş sekreteri John Mc Cloy, kontrollü ve demokratik bir yolla Almanya'nın eski seviyesine gelmesinde bazı olumlu yararlar görmüştür.[177]

Sovyetler Birliği açısından iki konu önemli olmuştur.[178] Bu konular tamirat ödemeleri ve Almanya'nın doğu topraklarıdır. Sovyetler Birliği, Almanya'nın Oder-Neisse Hattı'nın doğusunda kalan toprakların kaderine hükmetmiştir. Köninsberg civarındaki bölgeyi ilhak etmiş ve Oder-Neisse Hattı'nın batısındaki Polonya sınırına ilerlemiştir. Sovyetler Birliği'nin bu tutumu karşısında A.B.D. ve İngiltere sorunun resmi bir barış görüşmesi ile çözülmesi için beklemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Konferansta en çok zaman alan ve en karışık olan konu Almanya olmuştur. Müttefik devletler, Almanya'nın yenilmesi kesinlik kazanmaya başlayınca, bu devletin parçalanması konusundaki eski görüşlerini değiştirmeye başlamışlardır. Sovyetler Birliği ve özellikle İngiltere, işgal bölgesinde yer alan Ruhr bölgesinden kesin olarak tamirat almak istemişlerdir. Ruslar kendi işgal bölgesinde yeni bir Sosyalist Birlik Partisi kurmuştur. Batılılar ise yerel hükümetler kurma çabası içinde, başlangıçta siyasal partilere çok sınırlı haklar tanımışlardır.1932 yılından bu yana ilk serbest seçimler, Ocak 1946' da Amerikan işgal bölgesinde yapılmış ve Sosyalist Birlik Partisi çoğunluğu kazanmıştır. Potsdam Konferansı'ndan çok kısa bir süre sonra Almanya'nın iki parçası arasındaki siyasal ve ideolojik ayrılık belirginleşmeye başlamıştır. Ayrıca konferansta Sovyetlerin Türkiye'den tekrar toprak ve üs talebi oldu. Molotov, Türk-Sovyet İlişkilerinde halledilmesi gereken iki mesele olduğunu söyledi. 1921 antlaşmasıyla düzenlenen Ermenistan ve Gürcistan-Türk sınırında Sovyetler aleyhine bir haksızlık yapılmıştı. Sovyetler Birliği bu haksızlığın giderilmesini istiyordu.[179]

---

[177] Bergner, Jeffrey; "The New Super Powers: Germany, Japan and the US and the New World Order", St. Martin's, New York, 1991, s.30-35.

[178] Long, Robert E.; "The Reunification of Germany", The H.W. Wilson Company, New York, 1992 , s.29.

[179] Atak, M.Sadık; "Türkiyenin Kapısı Boğaz", Ankara, 1947, s.43

İkinci mesele boğazlar ile ilgiliydi. Türklerden İttifak önerisi gelince, bu konuyu hallederlerse antlaşmanın imzalanacağını, Türkler bir istekte bulunurlarsa onu da iyi karşılamaya hazır olduklarını belirtmişti. Sovyetler Birliği ısrarlı olmamıştı. Türkiye, bu iki meseleyi çözümleyemezse Sovyetler, Karadeniz'de kıyısı olan devletlerle sadece boğazlarla ilgili bir antlaşma yapmaya hazırdı. Molotov, bu açıklamalarıyla Sovyetler Birliği'ni adeta bir barış meleği gibi takdim ediyordu. Sovyetlerin "Karadeniz Boğazları" başlığını taşıyan önerilerinde şu hususlar yer alıyordu:[180]

1. Montreux sözleşmesi, şimdiki şartlara uymadığı için usulüne uygun olarak ortadan kaldırılacaktı.
2. Boğazlar rejiminin tayini ve güvenliğin sağlanması ilgili devletler olan Türkiye ve Sovyetler Birliği'ne ait olacaktır.
3. Karadeniz Bölgesi'nde barışın korunması için boğazların başka devletler tarafından düşmanca amaçlarla kullanılmasını, Türkiye ve Sovyetler Birliği boğazlardaki ortak tesisleriyle önleyeceklerdir.

Rus öneri mektubunu inceleyen Churchill, bunu kabul edilemez bulmuştur. Rusya, üs istiyordu, boğazların kontrolünü ele geçirmek istiyor, başka kimseye hiçbir hak tanımıyordu. Türkiye bu şartları kesinlikle kabul etmeyecektir. Konuşma, Sovyetler'in üs talebi üzerinde kilitlenince Truman bunun ertelenmesini önermiş ve bu öneri kabul edilmiştir. Amerika ile İngiltere'nin Sovyet isteklerini reddetmeleri, Türkiye'yi ve Türk milletini rahatlatmıştı. Türkiye, artık Rus baskısı karşısında yalnız değildi. Falih Rıfkı Atay, Amerika'nın cevabına dair yazısında şöyle diyordu: "…haşmetli Amerika'yı adalet ve nizam davasının arkasında dimdik ayakta durur görmek, gerçek demokrasi dünyasının hürriyetçi ve barışçı bütün milletlerinin yüreğini ferahlandırmıştır."[181] Sovyetler Birliği, Türkiye ile 17 Aralık 1925'te yapılmış olan Dostluk Antlaşması'nı yenilemek için, Kars ve Ardahan'ın, Rusya'ya bırakılmasını ve Boğazlarda kendisine üs verilmesini ileri sürüyordu. Bu istek 17 Temmuz 1945'te başlayan Poltsdam Konferansının da konuları arasında yer almıştı. Konferans bu isteklerin Türkiye bildirilmesi hususunda karar aldı. İsmet İnönü;

[180] Gürün, Kamuran; "Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)", Ankara, 1991, s.291
[181] Ulus Gazetesi, 23 Ağustos 1945

Türkiye'nin bir karış toprağını bile kimseye vermeyeceğini, gerekirse şerefimizle öleceğimizi ilan etti.[182]

Poltsdam Konferansı'ndan önce Almanya'nın Nazizm ve askerden arındırılması konusu ele alınmıştır. Konferans metninde bu husus dört ana çerçevede belirtilmiştir:[183]

a) Almanya'nın tamamıyla silahsızlanması ve askerden arındırılması ve askeri üretim için kullanılabilecek tüm Alman endüstrisinin yok etmek veya kontrol altına almak

b) Alman halkını büyük bir askeri mağlubiyetle karşı karşıya olduklarına, kendi başlarına gelenlerden kendilerinin sorumlu olduklarına ve bu sorumluluktan kaçamayacaklarına ikna etmek

c) Nasyonal Sosyalist Parti'yi ve onun tüm üst düzey organlarını imha etmek, tüm Nazi kurumlarını parçalamak, tekrar canlanmayacaklarına dair tüm tedbirleri almak ve tüm Nazi propaganda ve askeri faaliyetlerini engellemek.

d) Alman politik hayatının demokratik temellere dayalı olarak yeniden oluşturulması ve uluslararası ilişkilerde barışçı olmaları için hazırlamak ve Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan' da yaşayan Alman nüfusunun transferini düzenli ve insani bir biçimde yapmak.

Müttefikler, konferansta Almanya'yı Nazilerden temizlemek için önce savaş suçlularını cezalandırmaya karar vermişlerdir ve bu doğrultuda 'Nürnberg Mahkemesi' kurulmuştur. Almanya'nın silahsızlandırılması için yapılacak olan da askerlerin elinden silahlarını almak ve I.Dünya Savaşı'nın verdiği dersten yararlanarak Almanya'nın bir daha silahlanmasına engel olmaktır. Almanların Naziler'den temizlenmesi, silahtan arındırılması ile etki-tepki ilişkisi içindedir; çünkü Nazizm ortadan kalkarsa, militarizm de kalkacak, demokratik düzen kurulacak ve silaha da gerek kalmayacaktır. Nazizm'i ortadan kaldırmak için bir de eğitim sistemini kökünden değiştirip, gençleri demokrasiye alıştırmak gerekmiştir. Bunun için de Almanya'nın bir süre daha işgal altında kalması gerektiği düşünülmüştür. Konferans'ta alınan kararlar ve tartışılan konular, Avrupa'nın siyasi, sosyal ve askeri

[182] Genelkurmay ATASE Başkanlığı; "İsmet İnönü", Ankara, 1987, s.126
[183] Merkl, Peter H.; "German Unification In The Eurepean Context", The Pennsylvania State University Press, U.S.A, 1993, s.37-43.

geleceğinin belirlenmesinde önemli olmuştur. Yapılacak barış antlaşmalarının temel koşullarını da belirlemiştir.[184]

Poltsdam Konferansı'nda alınan kararlara göre, Almanya'nın işgal bölgelerine ayrılması Almanya'nın parçalanması anlamına gelmemektedir. Tam aksine, işgal, ülkenin bütünlüğünün korunması için gereklidir. Bu yüzden maliye, dış ticaret ve bunun gibi konular, kurulmasına karar verilen federalizmin kapsamı içine alınmayarak Dörtlü Denetim Komisyonu'na bırakılmıştır. Potsdam Konferansı, üç büyük Müttefik Devletin İkinci Dünya Savaşı'nda yaptıkları son büyük konferans olmuştur. Bu konferans, bu devletler arasındaki anlaşmazlığı arttırmış ve dünya başlıca iki nüfuz alanına veya iki bloka ayrılma dönemine girmeye başlamıştır.[185]

Sovyetler Birliği, Potsdam Konferansı'nda tamirat borcu üzerine ısrar etmiştir; çünkü Almanlar, Sovyetler Birliği'ni işgal ettiği zaman buldukları tüm endüstriyi yakıp yıkmışlar; ama Fransa'yı işgallerinde bunu yapmamışlardır. Ancak Sovyetler Birliği kendi işgali altında olmayan ve Alman endüstrisinin toplandığı Ruhr bölgesinden de makine ve teçhizat götürmek isteyince, Batılı müttefik güçler buna karşı çıkmıştır. Ayrıca, Sovyetler Birliği işgal bölgesinde bulunan makinelerin sökümüne de şarta bağlamak istemişlerdir. Poltsdam Konferansı, her müttefik gücün kendi bölgesinden ne gibi tamiratlar istiyorsa onun alınmasını ve Sovyetler Birliği'nin de Alman ekonomisi için gerekli olmayan endüstri ürünlerinin % 15 'ini ve hiç bir ödeme ve mübadele olmaksızın ek bir % 10' luk endüstriyel ürünleri almasını karara bağlamıştır. Ancak Sovyetler Birliği, fabrikaları söküp ülkesine taşımış, demiryolları, ağır makineler ve hayati stokları götürmüş ve hatta Doğu Alman endüstrisinin 1/4 ve 1/2'sini ülkesine götürdüğü tahmin edilmektedir. Polonya sorunu, Potsdam Konferansı'nda da ele alınmış ve sınır sorununun Almanya ile barış yapılıncaya kadar ertelenmesine ve bu arada Oder-Neisse Hattı'na kadar uzanan toprakların Polonya tarafından işgal edilmesine rıza gösterilmiştir. Yalta Konferansı'ndan sonra görülen olumlu hava, Potsdam Konferansı'nda görülmemiştir.[186]

---

[184] Willis, F. Roy; "France, Germany, and the New Europe, 1945-1967", Oxford University Press, London, 1968, s.412
[185] Snell, John L.; "The Meaning of Yatla", Louisiana State Press, Louisiana, 1956, s.233
[186] Watson, Alan; a.g.e., s.27

İngiltere ve özellikle de Fransa'nın, Sovyetler Birliği ile paylaştığı ortak tutum, birleşik Almanya ve Amerikan idealizmine karşı duyulan şüphe ile belirlenmiştir. Konferansın en çok zamanını alan Almanya sorunu 'soğuk savaş'ın en önemli konusu olmuş ve soğuk savaş Amerikan-Sovyet güvensizliği ve karşılıklı korku Üzerine kurulmuştur. 1945–46 yıllarının zoraki işbirliği havası uzun sürmemiştir. 1948 yılının hemen başlarında Sovyetler Birliği'nin Prag darbesi ve Çekoslovakya'nın, Sovyetler Birliği'nin etki alanına girmesiyle Benelux ülkeleri, Fransa ve İngiltere Brüksel Anlaşması'nı imzalamışlar ve taraflardan birine silahlı bir saldırı olması halinde diğer taraf ülkelerin ellerindeki tüm olanaklarla bu ülkeye yardım edeceklerini hükme bağlamışlardır. Kurdukları askeri organ Batı Birliği Savunma Örgütü ismini almış ve Nisan 1949'da da bu örgüt NATO'ya dönüşmüştür. 1955 yılında da NATO'nun Doğu Blok'unda ki karşıtı olan Varşova Paktı'nın kurulması ile iki blok kesin çizgileriyle birbirinden ayrılmıştır. Almanya'nın ikiye bölünmesi, bu süreçte ve soğuk savaşın doruk noktasına ulaşmasında önemli bir yere sahip olmuştur.

### 2.4.3. Almanya'nın İkiye Bölünmesi

1945 sonrası Doğu Avrupa tarihi sosyo-ekonomik ideolojilerin kalıplaştığı, Marshall yardımı evvelindeyse bu ideolojilerin toplumlara refah sağlayamadığı ve savaş sonrası yıkımların ortadan kaldırılmaya çalışıldığı bir dönem olmuştur.[187]

Almanya, Yalta ve Potsdam Konferansları'nda alınan kararlar uyarınca dört işgal bölgesine ayrılmıştır. Sovyet işgal bölgesi içinde kalan Berlin de dört ayrı işgal bölgesine bölünmüştür. Almanya'da müttefik kuvvetlerin karşılaştıkları sorunlar çok karışık olmuştur. Barış antlaşmasının imzalanması, işgal bölgelerinin birleştirilmesi ve demokrasiye geçiş gibi siyasal, Almanya' dan alınacak tamirat ve bölgelerin iktisadi olarak birleştirilmesi gibi ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır ve müttefik devletler arasındaki farklılıklar sebebiyle 1948–1949 yılları arasında yapılan toplantılar sonucu bir anlaşma sağlanamamıştır.[188]

Potsdam Konferansı'nda Almanya'ya bir bütün olarak ve tek bir ekonomik

[187] Swain, Geoffrey; "Eastern Europe Since 1945", Palgrave Publishers, New York, 1993, s.250
[188] Osmand, Jonathan; "German Reunification: A Reference Guide", Longman Press, Exeter, 1993 s.45

birim gibi davranılması kararı alınmıştır. Ancak Fransa, toplantıya katılmadığı için kararın kendini bağlamadığını bildirmiş ve kendi bölgesini, hem Almanya'yı zayıf tutacak hem de Alman üretiminden tazminat alacak şekilde örgütlemiştir. Sovyetler Birliği de savaş sırasında yitirdiklerini karşılamak gerekçesiyle kendi işgal bölgesinden önce tahıl üretimi fazlasını, sonra da teçhizat almıştır. Bunun yetmediğini görünce endüstri üretiminin bir bölümüne de el koymuştur. İngiliz işgal bölgesi Almanya'nın en gelişmiş; ancak en çok tahrip olmuş bölgesidir ve İngiltere savaş sonrası içine düştüğü ekonomik bunalım sebebiyle Almanya'ya yardım edecek durumda değildir. A.B.D. her iki bölgenin ekonomik kalkınma sorumluluğunu yüklenmek zorunda kalınca öteki işgal bölgelerindeki üretim fazlasının Fransa ve Sovyetler Birliği yerine bu bölgelere gönderilmesini istemiştir.[189]

Sovyetler Birliği kendi işgal bölgesinde endüstriyi hızla devletleştirmeye başlamıştır. A.B.D. ise liberal ekonomi anlayışına dayalı bir federasyon kurmak istemiştir. Başlangıçta her iki tarafın da amacı, ideolojik düşünceler dışında, Almanya'nın yeniden güçlenerek Avrupa barışını bozmasını önlemek olmuştur. Ancak soğuk savaş başlayıp, güven duygusu ortadan kalkınca Almanya hakkındaki düşünceler değişmiştir. Sovyetler Birliği, Batı bloğuna katılacak bir Almanya'nın dünya güç dengesini bozacağı düşüncesiyle böyle bir sorunun ancak Almanya'yı ikiye bölerek çözülebileceği kanaatine varmıştır. 1947 yılında Batılı devletler kendi işgal bölgelerinin ekonomik bakımdan bütünleşmesi için ilk adımları atmışlar ve 1948 yılında para reformunu gerçekleştirerek üç Batı işgal bölgesinde bir Alman hükümetinin kurulmasına karar vermişlerdir.[190] Bu faaliyetlere tepki olarak Sovyetler Birliği, Berlin'i abluka altına almış ve kentin batı bölgesine giden ve gelen tüm kara ve demiryolu trafiğini durdurmuştur. Amaç, sadece işgal birliklerinin değil Batı Berlin halkının da temel ihtiyaç maddelerini kesmek ve böylece Batılıları ödün vermeye zorlamaktır. Ancak Batı Berlin havadan beslenmiş ve Sovyetler Birliği Haziran 1948' de başlayan ablukanın Mayıs 1949' da kalkmasına karar vermiştir.

Bu arada Batı Almanya'da yapılan seçimler ve yeni Anayasa sonucu Ağustos 1949'da Federal Almanya kurulmuştur. Sovyetler Birliği de buna karşılık olarak, 7

[189] Osmand, Jonathan; a.g.e. , s.46
[190] Luzeler, Michael; "Western Europe in Transition: West Germany's Role in the European Community", Baden-Baden: Nomos, 1986, s.239

Ekim 1949 tarihinde kendi işgal bölgesinde Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni kurulduğunu ilan etmiştir. Böylece 1990 yılına kadar Almanya iki ayrı devlet ve iki ayrı bloğun birer üyesi olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 1871–1945 yılları arasında 74 yıl süren birlik, geçici ve görünüşte istikrarlı bir Almanya bölünmüşlüğüne dönüşmüştür. 1949 yılında kurulan her iki Alman devleti, kendi koruyucu devleti tarafından diğerine karşıt bir komünizm–anti komünizm durumuna getirilmiştir.[191]

[191] Marsh, David; "The New Germany, At the Crossroads", Century Press, Australia, 1990, s. 45-48

# 3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE FEDERAL ALMAN DIŞ POLİTİKASI

İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgiyi uğrayan Nazi Almanyası'nın yerine kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti'nde ilk genel seçimler 1949 yılında yapıldı. 1949-1998 yılları arasında ikitdarda en fazla kalan parti Hıristiyan Demokrat ve Hıristiyan Sosyal Birlik (CDU/CSU) partileri oldu. CDU'lu Konrad Adenauer ve Helmut Kohl 4'er dönem başbakanlık yaparken, Sosyal Demokrat Parti (SPD), Willy Brandt ve Helmut Schmidt iki dönem, Gerhard Schröder bir dönem başbakanlık yaptı. 1949 ile 1998 yılları arasında kurulan koalisyon hükümetleri, süreleri ve başbakanları şöyle:[192]

1949-1953: Hıristiyan Demokrat ve Hıristiyan Sosyal Birlik (CDU/CSU) partilerinin adayı Konrad Adenauer (CDU) başkanlığında 20 Eylül 1949 tarihinde CDU/CSU, Hür Demokrat Parti (FDP) ve Almanya Partisi'nden (DP) oluşan koalisyon hükümeti, görevini 20 Ekim 1953 tarihine kadar sürdürdü.

1953-1957: Konrad Adenauer (CDU) başkanlığındaki 16 Ekim 1953 tarihinde CDU/CSU, Hür Demokrat Parti (FDP), DP ve Alman Reich Partisi/Alman Muhafazakar Parti (GB/BHE) koalisyon hükümeti, 29 Ekim 1957 tarihine kadar görevde kaldı. 1957-1961: Konrad Adenauer (CDU) başbakanlığında kurulan CDU/CSU ve DP'den oluşan koalisyon hükümeti, 14 Kasım 1961'e kadar devam etti.

1961-1965: Konrad Adenauer başbakanlığında, CDU/CU ve FDP'den oluşan koalisyon hükümeti kuruldu. 15 Ekim 1963 tarihinde Adenauer görevinden istifa etti. Yerine Hıristiyan Demokrat Birlik Partisi'nden (CDU) Ludwig Erhard seçildi.

1965-1969: Ludwig Erhard (CDU) başkanlığında kurulan CDU/CSU ve FDP'den oluşan koalisyon hükümeti, Başbakan'ın 30 Kasım 1966 tarihinde istifa etmesiyle sona erdi. 1 Aralık 1966 tarihinde Kurt Georg Kiessinger (CDU) başbakanlığında CDU/CSU ve sosyal Demokrat Parti'den (SPD) oluşan büyük koalisyon hükümeti kuruldu.[193]

---

[192] McAdams, A. James; "Germany after Unification: Normal at Last?" World Politics, 49, no. 2 January 1997, s.282-308

[193] Niclauss, Karlheinz; "Kanzlerdemokratie: Bonner Regierungspraxis von Konrad Adenauer bis Helmut Kohl", Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1988, s.224

1969-1972: Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD), Willy Brandt başkanlığında 21 Kasım 1969 tarihinde Hür Demokrat Parti (FDP) ile koalisyon hükümeti kurdu.

1972-1976: Willy Brandt başbakanlığında 14 Aralık 1972 tarihinde SPD ile FDP koalisyon hükümeti göreve geldi. 6 Mayıs 1974'te Brandt istifa edince, yerine 16 Mayıs 1974'te Helmut Schmidt seçildi.

1976-1980: Helmut Schmidt, bu dönemde de SPD-FDP koalisyon hükümetinin Başbakanı olarak görev yaptı.

1980-1998: Başbakan Helmut Schmidt tarafından kurulan SPD-FDP koalisyon hükümeti, Başbakan Schmidt hakkında verilen güvensizlik oyu neticesinde 1 Kasım 1982 tarihinde düşürüldü. Ardından, 1 Kasım 1982'de Helmut Kohl başbakanlığında CDU/CSU ile FDP'den oluşan koalisyon hükümeti kuruldu.

1983, 1987, 1990, 1994 yılarında yapılan genel seçimlerden sonra da Helmut Kohl'ün başbakanlığında, CDU/CSU ve FDP'den kurulu koalisyon hükümeti görev yaptı. Kohl, 16 yıl süreyle başbakanlık yaparak, Konrad Adenauer'in ardından en uzun süre başbakanlık yapan ikinci kişi unvanını aldı.

1998-2005: Gerhard Schröder (SPD), 27 Ekim 1998'de Birlik 90/Yeşiller partisi ile koalisyon hükümetini kurdu. [194]

2005- ….. : Angela Merkel (CDU), Almanya'nın ilk kadın, Doğu Alman kökenli ve Protestan başbakanıdır. Hükümet, halen görevini sürdürüyor.

## 3.1. Adenauer Dönemi (1949–1963) ve Federal Almanya'nın Batıya Entegrasyonu

1917'de Köln Belediye Başkanı olan avukat Konrad Adenauer, Zentrum'un (Merkez Katolik Partisi) yöneticilerinden biriydi. 1933'te Naziler tarafından görevinden alındı. Savaştan sonra, Alman Hıristiyan Demokrat Partisi'ni kurdu ve 1949'dan 1963'e kadar Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı olarak görev yaptı. Fransa ile yakınlaşma konusunda kararlı bir tutum sergileyen Adenauer, Almanya'yı Batı cephesine bağladı.[195]

[194] AB Haber; 28.05.2005 Radikal Gazetesi
[195] Large, David; "Germans to the Front: West German Rearmament in the Adenauer Era", Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996, s.54

Bazı siyasetçiler Adenauer politikasını şu şekilde ifade ederler:[196]

Adenauer, "manyetik konsept" olarak adlandırılan, batıyla entegrasyon ve Alman Birleşme konseptinin neticesinde Doğu Berlin'deki Sovyet nüfuzunun otomatik olarak çökeceğine inanmaktaydı. Federal şansölye Adenauer'in 1949 ile 1953 yılları arasındaki ilk görev döneminin başlarında bile, yıllanmış Adenauer'in bir geçiş figüründen öteye geçip geçmeyeceği tamamen belirsizdi. Ama Adenauer, o yıllardaki büyük fikir ayrılıklarına ve çözümü imkansız olan birçok probleme rağmen, ülke içinde ve uluslar arası alanda kendini tamamen kabul ettirdi ve Eylül 1953'te çok büyük bir seçim zaferi elde etti. Bu tarihten itibaren 1961 yılına kadar tartışmasız şekilde siyasete yön veren kişi o olmuştur. Daha sonra ise -yoğunluğunu kaybeden organizasyon imkanlarıyla da olsa- 1963 yılına kadar oldukça etkili olmuş, fakat kendi çağdaşı olan bir İngiliz biyografın dediği gibi bir Demokrat Diktatör olmamıştır. Çünkü Adenauer, bilindiği gibi içerisinde özellikle parlamenter muhalefet, eleştirel bir basın ve hükümetin kendi partisine ait kanadında başa gelme hırsıyla dolu rakipler gibi büyük güçlerin yönetim hayatını zorlaştırdığı parlamenter bir demokrasinin karmaşık oyun kurallarına göre yönetmek zorundaydı. Federal şansölye olarak da periyodik şekilde seçmenlerin oylarına teslim olma zorunluluğu vardı.[197]

Federal Almanya kurulduktan sonra bir dış politikaya sahip değildi. Dış politika Federal Hükümet'ten alınmış ve üçlü Batılı Güç'ün kontrolüne bırakılmıştır. Federal Hükümet'in ne bir Dışişleri Bakanı, ne de Dışişleri Bakanlığı vardı. Federal Almanya, siyasi egemenliğini ve dış politikadaki hareket serbestisini adım adım kazanmaya çalışmıştır Adenauer, siyasi hasımları ve kendi taraftarları arasından gelen yoğun eleştirilere rağmen, dış politikadaki hedeflerini öncelik sırasına göre 'özgürlük, barış, birleşme' olarak belirlemiştir. Yani 'birleşme' bilinçli olarak son sıraya konmuştur. Adenauer kendini, görünür bir gelecekte Almanya'nın birleşmesini öngörmeyen uluslararası gelişmelere göre ayarlamıştır.[198] Bu arada ortaya çıkan uluslararası gelişmeler ve Doğu-Batı arasındaki ihtilallerin artması Adenauer'in düşüncelerini gerçekleştirmesine uygun zemin hazırlamıştır. 1963

[196] Pfetsch, P. Frank; "West Germany: Internal Structures and External Relations", Praeger Publishers, New York, 1988, s.184
[197] Foschepoth, Joseph; "Adenauer und die Deutsche Frage", Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1988, s.159
[198] Maibaum, Werner; "Geschichte der Deutschlandpolitik, Bundeszentrala für politische Bildung", Bonn, 1998, s.27

sonbaharında CDU-FDP koalisyonu sırasında, kendi partisinden gelen zorlamalar üzerine istifa etmesine rağmen, Adenauer'in etkisi o kadar belirgindir ki, onun şansölyelik yaptığı 14 yıllık dönem, medya tarafından Adenauer Dönemi diye tanımlanmaktadır. Şimdiye kadar hiçbir tarihçi bu dönemin tanımlanmasında şüpheye düşmemiştir.[199]

1950 Mayıs'ından itibaren şartlarda yavaş yavaş bir yumuşama gözlenmeye başlanmıştır. 'Schumann Planı' Batı politikasının önünü açarken, 1950 yazında patlak veren Kore Savaşı ile ortaya çıkan güvenlik politikaları üzerindeki tartışmalar, Adenauer'in politikasını müspet yönde etkilemiştir. Kore Savaşı müttefikleri kendine getirirken, Almanlar, Batı dünyasının savunmasına yapılabilecek katkılar için hemen hazırlıklara başlamışlardır. Diğer taraftan devam eden İndo Savaşı (1946–1954) Fransızları, ABD'nin istediği Avrupa anlaşmasına zorlamaktaydı. Truman hükümeti çok açık bir biçimde, ancak ABD'nin Avrupa politikasını desteklemeleri ve Almanya politikasının önüne artık engel çıkarmaması şartı ile Fransa'ya destek verebileceklerini söylemiştir.[200]

Adenauer'in ikinci plandaki amacı ise, Paris Sözleşmesi ile gerçekleşiyordu. Bu sözleşme Almanya'nın bugüne kadar dış politikasının temelini oluşturmuştur. Paris Sözleşmesi'nin en önemli yanı güvenlik politikası açısından Federal Almanya'nın sayısı 500,000 kişi olarak sınırlandırılan ordusunun NATO emrine verilerek ittifaka entegre edilmesidir. İttifak, demokrasi ve savunma politikaları gibi olgular Alman tarihinde silahlı kuvvetler için bir devrim olmuştur. Adenauer iktidarının ana karakteristiği batıya tam oryantasyon yaklaşımını sürdürürken, aslında Doğu Berlin Almanlarının problemlerini hedef almasıdır. Bu sebeble Doğu Berlin-Bonn hattını sonradan açık tutmaya gayret göstermiştir ve bu problem milliyetçi grup tarafından sık sık gündeme de taşınmıştır.[201]

Paris Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesiyle (1955) - Almanya'nın BAB'a ve NATO'ya alınması- işgal durumu kaldırılmış, Almanya Sözleşmesi işlerlik

[199] Heidenheimer, Arnold; "Adenauer and the CDU: The Rise of the Leader and the Integration of the Party. The Hague", Martinus Nijhoff, 1960, s.327
[200] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", Aktualisierte Ausgabe, Berlin, 1997, s.63-65
[201] Gray, William Glenn; "Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949-1969", University of North Carolina Press, USA, 2003, s.12

kazanmış ve Federal Almanya egemen olmuştur. Federal Almanya, Adenauer'ın hedeflediği uluslararası oy hakkını elde etmiş ve eşit statüde beraberlik gündeme gelmiştir. Paris Anlaşması ve bu anlaşmanın Federal Parlamento 'da onaylanmasından sonra Adenauer, Almanya'yı dış politika bağlamında Batı'ya bağlamıştır. Federal Almanya bu sözleşme ile birlikte dış politikada ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu yeni durumda ABD'yi dikkate alan Atlantik-Güvenlik yönelimli politika ile özellikle Alman-Fransız ilişkilerini dikkate alan. Kıta Avrupa yönelimli politika belirginleşmiştir.[202]

Konrad Adenauer, Almanya'ya 1950'li yıllara gelindiğinde, savaştan çıkmış bir ülke için hiç umulmayan bir seviyeye getiren dinamizmi kazandırmış, materyalist ve refah bir geleceğe hazırlamıştır.[203]

Adenauer'in dış politikası, Atlantik-ABD ve Kıta-Batı Avrupa olmak üzere, iki unsura sahipti: 1949–1955 arasında Batı Avrupa unsuru. 1955–1960 arasında ise Atlantik unsuru ön plana çıkmıştır. Almanya; ABD, Fransa ve Almanya üçgeni içinde, ABD-Fransa gerginliğinde dengeleyici rol üstlenmiştir. Almanya'nın batı ittifakıyla bütünleşmesinden sonra, ilk kez, Batı-Doğu cepheleşmesinin yumuşamaya başlaması, De Gaulle'ün Fransa Cumhurbaşkanlığı'na seçilmesiyle Batı Avrupa Birliğinin hedef değiştirmesi ve bunların iç politik etkileri nedeniyle Federal Cumhuriyetin politik mevkii değişti. Batılı devletlerin Berlin memorandumuna ve Berlin Duvarına tepkisi, Avrupa ve Almanya'daki kuvvet oranının "kuvvet politikası"yla değiştirilmeyeceğini ve bu nedenle de iki Almanya'nın birleştirilmesiyle yumuşama arasındaki ilintiden vazgeçilmiş olduğunu gösterdi. Adenauer döneminin son yıllarında Kennedy Hükümetiyle Bonn'un arası oldukça soğuktu.[204] Fransa'nın Batı Avrupa'da hakimiyet iddiası ve ABD'nin Avrupa üzerindeki hedeflerinin çatışmasında Almanya, Batı Avrupa ve Atlantik arasında bir orta yol izlemiş ve bu çizgiyi bugün de devam ettirmektedir. Hemen şunu belirtmek gerekir ki, Almanya'nın Atlantik yaklaşımı, genellikle güvenlik çıkarlarıyla i1gilidir. Almanya dün olduğu gibi bugün de kendi menfaatlerinin gerekli kıldığı önceliklere göre, bazen Fransa ile daha sıkı ilişkilere girmekte, eğer Fransa Almanya'nın

[202] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.66
[203] Malzahn, Manfred; "Germany, 1945-1949: A Sourcebook", Routledge, London, 1991, s.28
[204] Çeliker, Fahri; "Avrupa Devletleri'nde Önemli Gelişmeler (1945–1975)", Gen. Kur. Harp Tarihi Başkanlığı Stratejik Etüt Yayınları, Ankara, 1975, s.25

menfaatlerine uygun düşmezse, bu defa da ABD ile daha sıkı işbirliğine önem vermektedir. Ayrıca, Adenauer ve Menderes'in yapmış olduğu karşılıklı anlaşmalar neticesinde Türkiye, Almanya'nın NATO'ya girmesi için gelecekteki görüşmelerde Almanya 'yı destekleyeceğini bildirmiştir.[205] Konrad Adanauer'in Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaretten sonra Batı Almanya ve Türkiye, müşterek bir resmi bildiri yayınlamışlardır: "Her iki ülke başkanı bu bildiride Batı Almanya'nın bir an evvel Avrupa Savunma Birliği (EVG) organizasyonuna girmesi icab ettiğini belirtmişlerdir.[206]

Dış politikanın onu nasıl pençesine aldığını ve kendisine getirdiği bütün yüklere rağmen ona nasıl zevk verdiğini, 89 ile 91 yaşları arasında yaptığı başbakanlık görevinden istifa ettikten hemen sonra yazdığı dört ciltlik anıları göstermektedir. Biraz mübalağalı bir ifadeyle şöyle söylenebilir: %95 dış politika! Bu nedenle, bu kurucu başbakanın aynı zamanda çok önemli bir iç politikacı olduğu, daha sonraları yapılan Adenauer araştırmalarının ilk başlarında da biraz unutulmuştur.[207]

O tarihte Adenauer altı aydan az bir sürede, Federal Almanya dış politikasının üzerinde uzun on yıllar boyu -kısmen günümüze kadar- yol alacağı şu dış politika raylarını döşedi: Alternatifsiz şekilde Batıya bağlılık, kararlı anti-komünizm, NATO içerisinde kayıtsız şartsız yer alma, Amerika'ya göre yön belirleme; fakat bu bazen de Batı Avrupa'nın entegrasyon topluluklarındaki gerilim dolu ve çelişkili işbirliği şeklinde olmaktaydı.[208]

Sovyetler Birliği, Demokratik Almanya, Fransa veya İngiltere'nin Adenauer dönemi sırasındaki siyasi gelişimleri, 1949 yılında sıfırdan başlamak zorunda kalan dönemin Federal Almanya'sındaki siyasi gelişim ile karşılaştırılınca veya Adenauer dönemi Almanyası, II. Wilhelm dönemi Almanyası, Stresemann dönemi Almanyası veya Hitler dönemi Almanyası ile karşılaştırılınca, Federal Almanya'nın bu çok

[205] Die Welt, "Türkiye Adenauer'i destekliyor", Hamburg, 07.10.1954
[206] Die Welt, Hamburg, 22.03.1954
[207] Kohl, Helmut; "Konrad Adenauer 1876– 1976", Belser Verlag, Stuttgart and Zurich, 1976, s.65
[208] Mensing, Hans Peter; "Konrad Adenauer, Briefe 1951– 1953", Siedler Verlag, Berlin, 1987, s.54

övülen ve çok yerilen kurucu başbakanının, her şeyden önce akıllı bir adam olduğuna dair yapılan tespit reddedilemez.[209]

## 3.2. Erhard/Schröder Dönemi (1963-1966)

1960'ların sonlarına yaklaşıldığında, Federal Almanya artık doğudan gelecek bir işgal korkusundan sıyrılmış, ayrıca Doğu Almanya'yı tanıyan ülkeleri de ekonomik tecrite başlamıştı.[210]

Adenauer, 20. yüzyılın en büyük politikacısı ve dış politikada bir devrimci olarak görülürken, Ludwig Erhard, Almanlar için ekonomik mucizeyi gerçekleştiren bir ekonomi bakanı olarak ün yapmıştır. Başbakan olarak ise Erhard, neredeyse unutulmuştur. Adenauer ve Erhard, çok az politik müşterekleri olan kişiler olarak bilinmektedirler. Bununla birlikte her iki lider, anti totaliter ve Batı İttifakı içinde özgürlük yanlısı olarak Doğu'daki komünist baskıya karşı olmuşlardır. Alman Dışişleri Bakanı Schröder, Fransa'nın NATO'dan çıkmasından sonra Türkiye'nin NATO içerisinde değerinin daha da arttığını ve Batının koruma birliği içindeki ehemmiyetini bilhassa vurgulamıştır.[211]

Adenauer genelde Batı Avrupacı iken, Erhard Atlantik yanlısı olmuştur. Adenauer dış politikada kartı Altılılara ve Fransa'ya oynarken, Erhard, Anglo-Saksonlarla entegrasyonu ve işbirliğini aramıştır. Atlantik yanlıları ve De Gaulle'cüler arasındaki karşıtlık, Erhard ve Adenauer arasında kişisel zıtlık olarak ortaya çıkmaktaydı. Adenauer, AET için mücadele ederken, Erhard başlangıçtan itibaren Federal Almanya'nın bir ekonomik dünya rolü alması mücadelesinin tarafı olmuştur. Adenauer makyavellist, Erhard ise Adam Smith taraftarıydı. Erhard ekonomiyi her şeyin üstünde ve önünde görürken, Adenauer bir 'homo politicus' tu.[212]

Erhard/Schröder Hükümeti'nin dış politikadaki en büyük başarısı, Doğu'ya

---

[209] Merkl, Peter; "The Origins of the West German Republic", Oxford University Press, New York, 1963, s.391
[210] Patton, David F.; "Cold War Politics In Postwar Germany", Palgrave Macmillan, New York, 2001, s.147
[211] Frankfurter Allgemeine, 11.07.1966
[212] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.103

açılmak olarak görülmektedir. Doğu politikasında (Ostpolitik) esnek davranılmasına karşın, Doğu Almanya'ya karşı uzlaşmaz tavır sürdürülmüştür. Bu dönemde en ciddi sorun, Orta ve Doğu Avrupa komünist devletlerle diplomatik ilişkilerin kurulması ve Doğu Almanya'nın tanınması istekleri olmuştur. Federal Almanya'nın savunduğu 'Tek Temsil Hakkı' (Hallstein Doktrini)[213] ile Doğu Almanya'nın tanınması meselesi Sovyet-Alman ilişkilerini derinden etkilemekteydi. Hallstein Doktrini (Tek Temsil Hakkı): 1951–57 yılları arsında Federal Almanya Dışişleri Müsteşarlığı yapan Walter Hallstein ismiyle anılan bu doktrin, 1955 yılından sonra ki Batı Almanya Dış Politikasının temelini oluşturmuştur. Bu doktrinin esasını Doğu Almanya'yı tanıyan ülkelerle diplomatik ilişkilerin kesilmesi oluşturmaktadır. (Galip devlet olarak SSCB hariç) 1967 yılında Romanya ile kurulan ilişkiyle birlikte bu doktrin, Sosyal/Liberal Koalisyonun yeni doğu politikasıyla resmen rafa kaldırılmıştır Schröder, Hallstein Doktrini'ni hile-i şerriye yoluyla delerek, Orta ve Doğu Avrupa devletleri ile en azından ticari ilişkiler kurmak taraftarıydı.[214] Çünkü Almanya'nın bu bölgede ekonomik çıkarları mevcuttu. Bu dönemde Almanya'nın Yakın Doğu politikası ve İsrail'le ilişkileri, genelde parti politikalarının karşıtlığından etkilenmemiştir. Tarihi, ekonomik ve enerji politikaları nedenleriyle, 1949'dan itibaren Federal Almanya'nın Arap Ülkeleriyle ilişkileri olumlu bir gelişme göstermiştir. Federal Almanya'nın İsrail'le ilişkilerini yeniden düzeltmek için tazminat ödeme kararı alması, Arap dünyası ve Almanya ilişkilerini menfi yönde etkilemiştir. Almanya İsrail'e 70'li yılların ortalarına kadar 50 milyar DM., 80'li yılların sonuna kadar da, 90 milyar DM tazminat ödemiştir.[215]

Federal Ekonomi Bakanı iken Ludwig Erhard, hemen hemen aynı içerikli şeyleri, kendi üslubuyla şöyle ifade etmişti: "20. yüzyılın ortalarında ekonomisinin büyümesi, bir devletin akıbeti ile çok yakından ilgilidir; bunun tam tersi de aynen geçerlidir, yani bir hükümetin veya devletin itibar kazanması, ekonomik politikasının başarılı olup olmamasıyla doğrudan doğruya ilişkilidir. [...] Federal Cumhuriyette uygulamaya geçirilmiş olan sosyal piyasa ekonomisinin, politikacılardan demokratik devletimizin yapılanmasında belirleyici ve düzenleyici etkide bulunmuş bir faktör olarak tanınmayı talep etme hakkı vardır. " Erhard için,

[213] Schöningh, Ferdinand; "Taschenbuch zur Geschichte", Padernborn, 1979, s.155.
[214] Rittberger, Volker; "German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies", Palgrave, New York, 2001, s.385
[215] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.109

özgür toplum düzenine dayanan bir devletin en önemli görevlerinden birisi, serbest rekabet düzeninin korunmasıydı. O, sosyal piyasa ekonomisini, teknik kuralların toplamından ve münferit önlemlerinden ibaret olan bir şey olarak değil, tersine "toplumsal hedef belirlemelerine yönelik bir engellemeye yol açan [...] ve günümüzdeki kitle toplumunun bireyleri tarafından da içtenlikle onaylanan, toplumsal politik bir idealin tamamlayıcısı olarak görüyordu."[216]

Federal Almanya, Araplar üzerindeki etkisini gecikmeli olarak ta olsa geri kazanmasını bilmiştir. Bu arada 'Hallstein Doktrini'nin etkisi de azalmıştır. Bu, Federal Almanya'nın Yakın ve Orta Doğu'daki oynamak istediği rolden ziyade, Doğu-Batı çekişmesindeki değişimden kaynaklanmıştır. 1972 yılında Federal Almanya 'nın 'Hallstein- Doktrini'nden vazgeçmesiyle birlikte Almanya, üçüncü dünyada artık bir nevi şantaja maruz kalmaktan kurtulmuş olmaktaydı. Gerçekten de sosyal piyasa ekonomisi ile demokrasinin birbirlerine bağlı oldukları düşüncesi, savaş sonrası Almanya'nın da Ekonomi Bakanı olan Ludwig Erhard gibi bir şahsiyet tarafından kesin olarak şekillendirilmiştir.[217] Bu, görevde kaldığı 14 yıl olağanüstü uzun bir süreklilik arz eden ve bu süre içinde sosyal piyasa ekonomisi ile demokrasi arasındaki spesifik bağlantıyı karizmasıyla ileriye götüren bir ekonomi bakanının politik uygulamalarına gözlerin çevrilmesine neden olmuştur. O, dolgun vücudu ve purosu ile ekonomik kalkınmayı canlandıran ve umut edilen refahı sembolize eden kişiydi. Ekonomi politikası hedeflerini sebatla, ısrarla, bazen bildiğini okuyarak, yerine göre de pragmatik olarak takip etmişti. Sosyal piyasa ekonomisi ile demokrasinin birbirine bağlılığı, yalnız yapısal paralellikler ve kurumlar tarafından değil, bazen de benzer değer yaklaşımları, zihniyet ve sembolik olaylar tarafından taşınmaktadır.[218]

'Sosyal Piyasa Ekonomisi'nin başarısı, Federal Almanya'nın dış politik gücünü özellikle ekonomik anlamda belirlemiştir. Erhard, başbakan olarak ta, beynelmilel düşünmüş ve hareket etmiştir. Ancak Erhard'ın Avrupa politikası, O'nun Batı Avrupa entegrasyonunun uluslar üstü hedeflerine her zaman endişeyle

---

[216] Erhard, Ludwig; "Herkes İçin Refah", Wolfram Langer'in Çalışması, Dusseldorf, 1957, s.17

[217] Ludwig Erhard Alman parlamentosu önünde 24 Mart 1955'te kartel yasasının görüşüldüğü ilk oturumda yaptığı konuşmada: "Ben sosyal piyasa ekonomisi düzeninde, insan özgürlüğünü dokunulmaz bir değer olarak kabul eden, demokratik bir devletin ekonomik dayanaklarını görüyorum." demiştir (Peters, Anne; Alman Ekonomi Politikası, Sosyal Piyasa Ekonomisine Giden Yol, Düsseldorf v.s. 1992 s. 267)

[218] Koerfer, Daniel; "Şansölyelik Mücadelesi, Erhard ve Adenauer", Stuttgart, 1987, s. 227

bakmış olduğunu göstermektedir. Ortak Pazar karşısındaki çekinceleri devam etmiştir. Erhard, korumacı eğilimlerden hep çekinmiştir. İç pazarla ilgili gelişmeler, bu endişenin çok da yersiz olmadığını göstermiştir.

1 Ekim 1950'de kabul edilen Federal Geçim Kanunu ile Federal Hükümet daha önce federe devletlerin sorumluluğunda olan harp malûllerinin bakımını üzerine aldı. Ekonomik ve sosyal düzenin kurulmasında federal hükümet, serbest pazar ekonomisiyle devletçilik arasında bir bağlantı olan sosyal pazar ekonomisini kabul etti. Bu hareketin temsilcisi, Federal Ekonomi Bakanı Ludwig Erhard'dır. Devlet tarafından teşvik ekonomisi diyebileceğimiz bu sistem sosyal politik kurumlar, kanuni haklar ve yükümlülüklerle tamamlandı (Refah ve Hizmet Devleti). Almanya'nın bölünmüş olması, ileri derecede bir endüstrileşme- aşırı derecede ihracata yönelik bir endüstri toplumunun meydana gelmesine neden oldu. Çünkü Almanya'nın endüstri bölgesi daha çok batıda bulunuyordu.[219]

## 3.3. Kiesinger/Brandt Dönemi (1966–1969)

"Avrupa Ortak Pazarına geçiş sürecinde Almanya, Türkiye'ye yardımcı olacaktır. Medeni milletler içinde sizin gibi dostumuz olması çok sevindirici. AB yolunda yapmış olduğunuz kısmi üyelik büyük bir aşamadır."[220] (Kurt Kissenger, 7. 11. 1968) Alman Şansölyesi Willy Brandt'in Ankara'daki basın toplantısında; "Alman hükümeti Boğaz Köprüsü'nün yapımında katkıda bulunacaktır. Bu köprü, Avrupa'nın birleşmesinde Türkiye'nin katkısının değerini taşıyan bir semboldür. Almanya, Türkiye'yi Avrupa Ortak Pazarı (EWG) giriş sürecinde destekleyecektir."[221] Sözleri Alman dış politikası'nın Türkiye çizgisinin her daim aynı şekilde olduğunu gözler önüne sermektedir.

Hükümet ortaklarının (CDU/CSU ve SPD) Doğu ve Avrupa politikalarındaki birliktelikleri, ABD ya da Avrupa politikalarında olduğundan daha zor olmuştur. 13 Aralık 1966 tarihli hükümet programında 'Ostpolitik', Batı politikasının önüne geçmiştir. Doğu politikasındaki atılan ilk adımlar yerinde görülmekteydi. Ocak 1967

[219] Çeliker, Fahri; "Avrupa Devletleri'nde Önemli Gelişmeler (1945–1975)", Gen. Kur. Harp Tarihi Başkanlığı Stratejik Etüt Yayınları, Ankara, 1975, s.31
[220] Görüş Dergisi, Nisan 1997, s.65
[221] Bulletin des Informationsamtes der Bundesregierung, 24. 05.1969

de Romanya ile diplomatik ilişkiler kurulmuş, Ağustos 1967de ise Çekoslovakya ile ticari misyon mübadelesi yapılmıştır. Ancak Kiesinger/Brandt Hükümeti, Doğu politikasında esneklik getirdikçe ve 'Hallstein Doktrininde' yumuşama yaptıkça, Sovyetler Birliği ve DDR ters reaksiyonlar göstermeye başlamışlardır. (1966 Varşova Paktı Ülkelerinin Bükreş Deklarasyonu) Varşova Paktı ülkeleri Nisan 1967'de Karlabu Konferansı'nda, Doğu Bloğu ülkelerinin Batı Almanya ile diplomatik ilişkiler kurmaları için şu talepleri ortaya koymuşlardır: [222]

1. Federal Almanya'nın atom silahlarından vazgeçmesi,
2. Mevcut Avrupa sınırlarının tanınması,
3. Her şeyden önce Oder-Neisse sınırının kabul edilmesi
4. 'Hallstein Doktrini'nden ve tek temsil talebinden vazgeçilmesi,
5. İki Alman devletinin ve Batı Berlin'in serbest şehir statüsünün tanınması

Böylece Federal Almanya ve Doğu Bloğu ülkeleri arasındaki karşılıklı güç kullanmama anlaşmaları akamete uğratılmış olmaktaydı. Sovyetler Birliği, 1968 Çekoslovakya işgalini haklı göstermek için, Federal Almanya'yı kapitalizmin, militarizmin ve rövanşizmin hamisi olarak göstermekteydi. Buna karşın Almanya, Çekoslovakya'nın işgalini, yumuşama politikasına indirilmiş bir darbe olarak görmüştür. Barış için ilk şart, öncelikle Doğu Almanya'nın tanınmasıydı. 'Brejnev Doktrini[223]'ne göre ilişkilerin iyileştirilebilmesi, Batı Almanya'nın Sovyet şartlarını kabul etmesine bağlıydı. 12 Nisan 1967 tarihinde Kiesinger, Doğu Berlin yönetimine, her iki taraftaki günlük yaşamın iyileştirilebilmesi için 16 maddelik bir teklif sunmuştur. Böylece Kiesinger, Doğu Alman Hükümeti'nin bir mektubuna ilk

[222] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e.,s.139

[223] Brejnev Doktrini: Sovyetler Birliği'nin herhangi bir sosyalist ülkede rejim karşıtı bir gelişmeye karşı o ülke ve diğer sosyalist ülkelerdeki düzeni korumak amacıyla "büyük ağabey" olarak müdahalesini öngören siyasi görüş. 1968 Prag Baharı döneminde Çekoslovakya'da gerçekleşen liberalleşme hareketine Sovyetler Birliği'nin kanlı bir şekilde müdahalesini meşru göstermek amacıyla Sovyet Devlet Başkanı Leonid Brejnev tarafından ortaya atılmış ve onun adıyla anılmıştır. Brejnev, 12 Kasım 1968'de Polonya Komünist Partisi 5. Kongresi'nde yaptığı konuşmada sosyalist ülkeler arasında Çekoslovakya benzeri müdahalelerin normal olduğunu savunuyordu; bir sosyalist ülkedeki gelişmeler diğer sosyalist ülkeleri de ilgilendirirdi ve sosyalist bir ülkenin egemenliği dünya sosyalizminin çıkarlarıyla ters düşemezdi. Eğer böyle bir durum ortaya çıkarsa sosyalist ülkeler topluluğu adına yapılacak bir müdahale meşru bir hareket olacaktı. Brejnev Doktrini'ne karşı en önemli tepkiler İspanyol ve İtalyan Komünistleri başta olmak üzere Avrupalı komünistlerden geldi ve bu gelişme Avrupa Komünizmi için önemli bir uyarıcı durum oldu. Yalazan, Talat, "Sovyet Rusya'nın Açıklık (Glastnost) ve Yeniden Yapılaşma (Perestroika) Politikası Türkiye'nin Jeopolitik ve Jeostratejik Durumunu Nasıl Etkiler?", Stratejik Etütler Bülteni, Cilt 24, No 85, Ağustos 1990, s. 97-103

resmi yanıt veren Batı Almanya başbakanı da oluyordu.

## 3.4. Brandt/Scheel Dönemi (1969–1974)

1969'da, Willy Brandt'ın başkanlığında kurulan sosyalist koalisyon hükümeti, uzun vadeli emellerini gerçekleştirme politikasını devam ettiren Sovyetlerin eline, yöntemlerini değiştirmek için bir koz vermiş oldu. Yeni hükümet, Ostpolitik (Doğu Politikası) deki engelleri yıkmak amacıyla, ısrarlı çabalarda bulundu. Kısa sürede, halk tarafından da sezilen bu girişimler sonucunda, Kremlin, Almanya'nın bölünmesinin resmen onayı anlamına gelen bir anlaşmayla, şimdiye kadar bu konuda göstermiş olduğu tereddüde son verdi. 1970 Ağustos'unda Moskova'da imzalanan anlaşma ile Batı Almanya "İki Devlet" teorisini onaylamış oldu. Anlaşmanın metinleri incelendiğinde; bunun, Sovyet Hükümeti'nin tam istediği şekilde düzenlenmiş olduğu açıkça görülebilir. Böylece; Ruslar, uzun süre çözmekte tereddüt gösterdikleri "Alman sorunu"nu, zahmetsizce halletme olanağını bulmuş oldular.[224]

1959 yılından bu yana, tüm Federal Alman çoğunluk partileri Avrupalı idealini taahhüt etmişler ve bu doğrultuda AT'ın gelişme programına destekte bulunmuşlardır. Bu, 1970'li yıllarda Fransa ve Almanya arasındaki ilişkilerde yakınlaşma yaratmış ve büyük çaplı ekonomik ve yönetsel işbirliğin gerçekleşmesinden doğacak yararın farkına varılmıştır.[225]

1969 seçimlerinde SPD 43%, FDP ve CDU/CSU sırasıyla 6% ve 46% oy dağılmına sahipti.[226] Brandt/Scheel Hükümeti için Sovyetlerle iyi ilişkiler kurulması ve geliştirilmesi öncelikli hedef olmuştur. Brandt/Scheel Hükümeti, Federal Almanya'nın Doğu ve Almanya politikalarının sürdürebilmesinin, ancak Sovyetlerin menfaatlerinin gözetilerek mümkün olabileceğini görmüştür. Moskova Anlaşması, Alman Hükümeti'nin Doğu ile ilişkilerini yeniden düzenleyeceğinin ilk göstergesi olmuştur. Böylece Federal Almanya, Sovyetlerin Doğu Bloğu'ndaki öncü rolünü

[224] Akgül, Suat; "Gehlen'in Anıları", Berikan Elektronik Basım Yayım, 1971, s.222
[225] Ash, Timothy Garton; "Germany And The Divided Continent", Jonethan Cape Press, London, 1993, s.92-114
[226] Siekmeier, Mathias and Larres, Klaus; "Domestic Political Developments II: 1969-90" Addison Wesley Longman, New York, 1996, s.100

resmen kabul etmiş oluyordu. Alman Sosyaldemokrat Partisi 1945'ten sonra katı bir antikomünist çizgi izledi. İlk etapta SPD de Ludwig Erhard'ın ekonomi politikası ve Konrad Adenauer'in dış politikasıyla mücadele etti. 1959 yılında açıklanan Godesberg Programı ile parti, pratikte çoktan rafa kaldırılmış olan Marksizm'i programından da çıkardı. Diğerleri gibi artık o da Sosyal Piyasa Ekonomisi lehinde söylemlerde bulunuyor ve bir yıl sonra Adenauer'in batı entegrasyonu politikasını destekliyordu. Böylece toplumun bütün kesimlerince seçilebilen bir parti haline geldi. 1969'dan 1982'ye kadar ve 1998'de yeniden başbakanı çıkaran parti oldu. Willy Brandt'ın başbakanlık dönemi, (1969-1974) en önemli tedbiri "doğu politikası" olan bir reform dönemi olarak görülmektedir.[227] Walter Scheel ise, "Ostpolitik bizim Avrupa menfaatlerimizin kimliğini yansıtmaktadır" ifadesini kullanmıştır.[228]

1971'de yapılan 'Dörtlü Berlin Anlaşması'(Dört Güç Anlaşması), önemli iki sonuç ortaya çıkarmıştır: Birincisi, Sovyetler Birliği, Berlin'e ve Berlin'den yapılacak sivil ulaşımın engellenmeden yapılmasını temin etme yükümlülüğünü üstleniyordu. İkincisi de, Batı Berlin'in dışişlerinde Federal Almanya tarafından temsil edilmesidir. Brandt/Scheel Hükümeti'nin Batı politikası biraz zayıf kalmıştır. Buna karşılık Kıta Avrupa politikası daha ağır basmıştır. Atlantik'in her iki tarafında milliyetçilik ve korumacılık sesleri yükselirken, ABD ve Batı Avrupa arasında farklılıklar da yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Brandt/Scheel Hükümeti, Batı Avrupa-Atlantik dayanışması yerine güçlü Avrupa kimliği arayışına girmiştir.[229] Willy Brandt'in 1967 yılında ortaya attığı Doğu Politikası, bu politikanın özüne uygun olarak imzalanan andlaşmalarla yürürlüğe girmiş ve Federal Almanya'nın bu tutumu, Soğuk Savaş'tan yumuşama dönemine geçişte en önemli basamak taşı olmuştur.[230]

1970 Aralık ayında Bonn, Polonya ile II. Dünya Savaşı sonrası tekrar şekillenen durumu Federal Almanya'ca onaylayan bir anlaşmaya imza atmış ve iki

---

[227] Zons, Achim; "Das Denkmal: Bundeskanzler Willy Brandt und die Linksliberale Presse", Günter Olzog Verlag, Munich, 1984, s.192
[228] Ash, Timothy G.; "In Europe's Name", Random House, New York, 1993, s.19
[229] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.188
[230] Binder, David; "The Other German: Willy Brandt's Life and Times", The New Republic Book Company, Inc., Washington, D.C., 1975, s.341

ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulacağını bildirmiştir.[231] Brandt bu anlaşma için gittiği Polonya ziyaretinde, II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın işlediği insanlık suçunu da kabul etmiş ve tüm dünyanın dikkatilerini üzerine çekmiştir.[232] Brandt ve onun meşhur Ostpolitik'i, Batı Alman dış politikasını pul resimlerine kadar taşımış, ancak 1974'te danışmanının Doğu Almanya ajanı olduğunun ortaya çıkması skandalı sonucu istifa etmiştir.[233]

## 3.5. Schmidt/Genscher Dönemi (1974–1982)

Brandt'ın iktidardan düşmesinden sonra Başbakan Helmut Schmidt ve FDP dışişleri bakanı Genscher, Ostpolitik yumuşama havasını sürdürmüşlerdir. Gelişme devam etmiş ve Doğu Almanya ve Polonya ile yeni bazı antlaşmalar imzalanmıştır. Fransa ve Almanya arasındaki Brandt-Pompidou döneminde de süren geleneksel düşmanlık, 1972–81 yılları arasında iktidarda olan Helmut Schmidt ve Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing döneminde yumuşamış ve karşılıklı saygı doğrultusunda ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır. Kararlı bir Avrupa yandaşı olan eski Almanya başbakanlarından Helmut Schmidt hükümet döneminin sonlarına doğru, hep "klasik balance of power" veya Avrupa'daki denge politikasının artık geçerli olmadığını ve olmaması gerektiğini savunmuştur.[234] Alman Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher: 'NATO, İttifak'ın içinde var olan güvenlik kimliğinde, Avrupa savunmasında büyük Avrupa'nın sorumluluklarını cesaretlendirecek ve Avrupa'nın arzularını da kapsayan mevcut yapısıyla çalışacaktır' vurgusunu yaparak NATO'nun Avrupa güvenliğinde hala en önemli örgüt olduğunu ilan etmiştir. Çünkü NATO, o döneme kadar Alman savunmasında 'omurga' ve 'köşe taşı' olarak tasvir edilmiştir.[235]

Federal Almanya, Avrupa' daki en büyük ve en güçlü ekonomiye sahip olan ülke olarak, uluslararası sahnede doğrudan ve önemli bir rol oynamıştır. Kendi

[231] McNeill, Terry; "The Soviet Union's Policy Towards West Germany, 1945-90" Addison Wesley Longman, New York, 1996, s.263
[232] Steininger,Rolf; "The German Qestion, 1945-95", Macmillan Press Ltd., London, 1998, s.17
[233] Larres, Klaus and Panayi, Panikos; "The Federal Republic of Germany Since 1949", Addison Wesley Longman, New York, 1996, s.111
[234] Pridham, Goffrey; "Christan Democracy in Western Germany: the CDU/ CSU in Government and Opposition, 1945– 1976", St. Martin's Press, New York, 1977, s.63
[235] Hiltfield, Stephen J.; "The Culture of the Cold War", The Johns Hopkins University Press, 1991, s.251

nükleer gücündeki gelişmeler ve askeri kuvvetlerinin sınırları dışında konuşlandırılması, bu rolüne bir de askeri önem kazandırmıştır. Federal Almanya, bazı uluslararası amaçlara ulaşmak için Fransız hükümeti ile çalışmayı gözetmiştir. AT içindeki işbirliğine yönelik toplantıları, yılda üç kez toplanan Avrupa Konseyi, seçilmiş Avrupa Parlamentosu ve Avrupa milli paralarını Amerikan Doları'ndaki dalgalanmalardan izole etmek için 1979 yılında oluşturulan Avrupa Para Sistemi ile Almanya'nın siyasi gelişiminde önemli değişiklikler olmuştur. Avrupa dışında Federal Almanya, Fransa ile birlikte doğal kaynaklar zengini Afganistan ve Orta Doğu' da denge ve barışın sağlanması için çalışmıştır. Şansölye Schmidt'in hatıralarında da yazdığı gibi: "Almanya'nın bölünmesinden gerçekten pişman Avrupalı hükümet yoktur. Mantıksızca, Dünya; Almanya'nın bölünmesinden memnun, ancak Avrupa'nın bölünmesinden ise hoşnutsuz görünüyordu.[236]

1970'li yılların başlarında ve ortalarında izlenen Ostpolitik ve ekonomik yumuşama, Batı Almanya'nın NATO ve A.B.D. 'ne olan taahhütlerinde bir azalmaya yol açmamıştır. Federal Almanya, A.B.D.'yi 1978 yılında, nötron bombası planında desteklemiş ve 1979 yılında NATO'nun 'nükleer silahların modernizasyonu' programının asıl teşvik edici unsuru olmuştur. Amerikan - Sovyet ilişkileri 1970'li yıllar boyunca dostane gelişmiş, bu da Batı Almanlara Doğu Bloğu ile kendi Ostpolitik yumuşama tarzlarını geliştirme imkanı vermiştir. Ancak, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı 1979 yılında işgal etmesinin ardından, 1980 sonrasında Amerikan tutumu sertleşmiş, Polonya sorunu da bu oluşan yeni 'soğuk savaş' atmosferinde Ostpolitik yumuşamasının devamını zorlaştırmıştır.[237]

1980 yılında Başkan Carter ve A.B.D. Hükümeti, Tahran'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde bulunan Amerikan vatandaşlarını hapsettikleri için İran'a, Afganistan'ı işgal ettiği için de Sovyetler Birliği'ne ekonomik kısıtlamalar uygulanması çağrısında bulunmuştur. Bu süreçte Federal Almanya, A.B.D. 'ni desteklemiş, Sovyetler Birliği'ne ihraç edilen yüksek teknolojinin kısıtlanması ve Moskova Olimpiyatları'nı boykot etme kararı almış; ancak bu kararını ertelemiştir; çünkü Batı Alman hükümeti, Doğu ile Batı arasıdaki ilişkinin devamını amaçlamıştır. Bir yandan A.B.D.'nin kısıtlama ve boykotları ile NATO'nun

[236] Ash, Timothy G; "In Europe's Name", Random House, New York, 1993, s.19
[237] Ash, Timothy Garton; "Germany And The Divided Continent", a.g.e., s.79-91.

Türkiye'ye yardım paketini desteklerken, diğer yandan Schmidt ve Genscher, Sovyet lideri Brezhnev ile görüşmelere devam etmiş ve Temmuz 1980' de ekonomik işbirliği alanında 25 yıllık bir anlaşma yapılmıştır. 1980 başlarına kadar olan dönemde SSCB 3400 mil menzilli 1500 nükleer başlıklı SS-20 füzesini Doğu Avrupa'ya konuşlandırmıştı. Atlantik güvenliğini güçlendirmek maksadıyla Batı Avrupa bölgesini tehdit eden bu füzelerin sökülmesini de talep etmiştir.[238]

A.B.D. ile Almanya arasındaki ilk ciddi çatlak Polonya'da ilan edilen sıkıyönetime tepkilerde ortaya çıkmıştır. Reagan yönetimi hem Sovyetler Birliği'ne hem de General Jaruzelski yönetimindeki yeni Polonya rejimine karşı kısıtlamalar uygulanması için baskı yapmıştır. Ancak Schmidt hükümeti, Polonya'ya resmi yardımı bir süre askıya alırken doğrudan bir Rus müdahalesinin yaratacağı olumsuzlukları düşünerek Polonya ordusunca ilan edilen askeri yönetimi geçici olarak kabul etmiştir.[239] Ayrıca, Amerika'nın geniş kapsamlı ekonomik boykotuna katılmayı reddetmiş, bu da aralarındaki ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. İlişkilerdeki bu çatlak sadece geçici nitelikte olmuştur. Federal Almanya, 1983 yılında Cruise ve Pershing-II füzelerinin topraklarında konuşlandırılmasını kabul etmiş ve yeni CDU-CSU-FDP hükümetinin daha Atlantik taraftarı bir tavrı doğrultusunda Savunma Bakanı Manfred Wörner, NATO'nun modernizasyonu planında aktif bir rol oynamıştır. Schmidt/Genscher Hükümeti, Yunanistan ve Portekiz'deki demokrasi mücadelesine açık bir sempati duyuyordu. Hükümet özgür bir Avrupa'nın yeniden güç merkezi olmasını ve diğer Avrupa devletleriyle işbirliğini güçlendirmesini istiyordu. Muhalefet partileri CDU/CSU ise, AT'nin genişlemesinin topluluğun hareket kabiliyetini daraltacağı endişelerini dile getirmekteydiler. Ayrıca mali yükün artacağından da tedirginlik duymaktaydılar. Muhalefet ayrıca, Ortak Pazar içinde ciddi bir genişlemenin, ekonomik konsolidasyon sürecini ve ekonomik uyumu güçleştireceği iddiasındaydı. Yapısal ve sosyal sorunlar daha da artacaktı. Geçen zaman Birlik Partileri'nin kuşkularını teyit etmiş görünmektedir. Çözüm olarak ise hükümet, farklı ya da dereceli AT üyeliğini reddetmiştir.[240]

---

[238] Gaddis, John Lewis; "Russia, the Soviet Union, and the United States: An Interpretative History", John Wiley and Sons, Inc., New York, 1978, s.201

[239] Smith, Hazel; "European union foreign policy and Central America", St. Martin's Press, New York, 1995, s.234

[240] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.197

Hükümet genişlemeyi, Güney Avrupa'da demokrasinin gelişmesini, Avrupa güvenliğinin bir gereği olarak görmekteydi. Federal Almanya'nın kuruluşundaki durum hatırlanırsa, içerdeki demokratikleşme dost demokrasilerle işbirliği ve entegrasyon sayesinde mümkün olabilmişti. CDU/CSU'nun entegrasyon ve genişleme politikalarındaki menfi yöndeki tutumu, çelişkisini apaçık ortaya koymaktadır. Bu tutum ve davranış bugün de sürdürülmektedir. Helmut Schmidt yeni bir Şansölye (Başbakan) tipi sergilemiştir. Bu dönemde dış politikada Almanlara bir güven gelmiştir. Alman Mark'ı Dünya'nın en güçlü paralarından biri olurken, yüksek dış ticaret fazlası ve modern bir sanayi ile Almanya istikrarlı bir temele oturtulmuştur. H. Schmidt'in, bütün Avrupa (Ekonomik) toplumunun, rekabete uygun olan para değerini istikrara kavuşturma amacı kategorisi içine sokulmasına karşı yaptığı itiraz, Avrupa Birliğinin daha sonraki gelişmesinin ardından meselenin esas noktasına isabet etmektedir.[241] Schmidt bu durumu şöyle ifade etmiştir:

'Almanya'nın savaştan 30 yıl sonra bugünkü duruma gelebileceğine ihtimal vermemiştim. Müthiş bir kalkınma… Sadece beton ve bina, makine ve sanayide değil, aynı zamanda moral değerlerde, politikada ve eğitimde ülkenin gelmiş olduğu bu seviye ve düşünce yapısından çok memnunum.'[242]

Schmidt, 20. yüzyılın ikinci yarısında sadece hayal edilebilecek olan bir Almanya'yı temsil etmiştir; içerde sağlam ve dünyaya karşı kendine güvenen bir Almanya, bunun yanında Schmidt'in güvenlik politikası açısından büyük endişeleri bulunmaktaydı. Bu endişeler bir Sovyet saldırısından ziyade, ekonomik bir depresyon ve ihracat bağımlısı Almanya'nın pazarsız kalmasından kaynaklanmaktaydı. Helmut Schmidt 1991 ve 1995 yıllarında haftalık "Die Zeit" gazetesinin baş makalelerinde Alman Merkez Bankasını her şeyi bilmek istemekle suçlamış ve Avrupa entegrasyonunun mali-teknik bir entegrasyon degil siyasi bir entegrasyon oldugunu vurgulamıştır.[243]

---

[241] Pond, Elizabeth; "Beyond the Wall: Germany's Road to Unification", Brookings Institution, Washington, D. C., 1993, s.291

[242] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.226

[243] Schmidt, Helmut; "Almanya'nın Avrupa'ya Taciz Ateşi", "Die Zeit" gazetesinin 29.9.1995 tarihli nüshası

Schmidt Döneminde Almanya, Doğu-Batı ve yumuşama politikalarında ağırlık kazanmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing ile beraber, Alman - Fransız barış ve dostluğunu yeniden kurmuşlardır. Schmidt'in 'Denge Politikası Teorisi', uluslararası sistemde Almanya'nın ekonomik ve yumuşama politikaları temeline dayandırılmaktaydı. ABD'nin, özellikle Carter döneminde dünya politikasındaki etkinliği azaldığında Giscard d'Estaing ve Schmidt Doğu-Batı ilişkilerinde ortaya çıkan boşluğu doldurmak için çaba göstermişlerdir.[244] Bu Federal Almanya'nın itibarını arttırmasında olumlu katkı yapmıştır.

## 3.6. Kohl/Genscher Dönemi (1982–1998)

Giscard d'Estaing'in Haziran 1981'de ardından da Helmut Schmidt'in Ekim 1981' de iktidardan düşmesi ve yerlerine sosyalist François Mitterand ve CDU lideri Helmut Kohl'ün gelmesiyle Bonn-Paris ekseninin ne olacağı sorunu gündeme gelmiştir. İlk başlarda Mitterand, İtalya ve İngiltere gibi yeni müttefiklerin arayışına girmiş, ancak bu politika işlememiş ve Fransa bir 'U' dönüşü yapmıştır. Fransa ile Almanya'nın yeniden yakınlaşmasının en önemli göstergesi, Mitterand'ın A.B.D.'nin 'Yıldız Savaşları' araştırmasına alternatif olarak 'Eureka Programı'nı geliştirmesi ve bu doğrultuda Fransız askeri kuvvetleri ile Alman silahlı kuvvetleri Bundeswehr arasında daha birleşik ve bağımsız bir savunma stratejisi oluşturmak için yakın bir işbirliği arayışlarına girmesi olmuştur. Kohl ve Genscher'li Batı Alman hükümeti, 1985 yılında İspanya ve Portekiz ile genişleyen AT ile daha yakın ilişkiler kurmayı, Fransa ile mali anlaşmazlıklarını yumuşatmayı ve ekonomik ve siyasi birlik yolunu hızlandırmayı amaçlamıştır.Berlin Duvarı'nın yıkılmasından çok uzun süre önce olmamasına rağmen, Honecker duvarın 50-100 yıl daha var olacağını tahmin etmekteydi. Bunun yanında Batı Alman Sosyal Demokratları ve Yeşiller partileri de bölünmüş Almanya'nın kalıcı olduğu görüşündeydiler.[245]

Genscher'in dışişleri bakanlığını sürdürdüğü Kohl Hükümeti, Ostpolitik'i ve Doğu Almanya ile iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmeyi gözetmiştir. 1983 yılında

[244] Helmut Schmidt, "Menschen und Mächte", Berlin, 1987, s.224
[245] Larres, Klaus; "Germany Since Unification: The Domestic and External Consequences", Macmillan Press Ltd, London, 1998, s.18

Doğu Bloğu ülkeleri ile ilişkilerde kısa-dönemli bir bozulma görülmüştür; çünkü Sovyetler Birliği, Kohl hükümetine NATO'nun modernizasyonu planlarını ertelemesi için baskı yapmak amacıyla Doğu Almanya ve Çekoslovakya'ya kısa-menzilli SS–22 nükleer füzelerini yerleştirmiştir. Ancak 1984 yılında Andropov'un ölümüyle Bonn, Doğu Almanya'ya 1 milyar D-Mark'lık bir kredi vermiştir. Bunun karşılığında Doğu Alman hükümeti, Almanya içi seyahat kısıtlamalarının bir kısmını kaldırmış; 1984 yılında 44.000 Doğu Alman'ın Federal Almanya 'ya yerleşmesini kabul etmiş ve Batı Berlin' deki S-Bahn demiryolunun kontrolünü Federal Alman hükümetine devretmiştir. 1984 kış aylarında Sovyetler Birliği, Polonya ve Doğu Almanya dahil olmak üzere, Doğu Avrupa ülkeleri ve Federal Almanya arasındaki ilişkilerde olumlu bir yakınlaşma meydana gelmiştir. Kohl Hükümeti'nin aktif Avrupa politikası neticesinde Almanya'nın NATO içerisindeki ağırlığı artmış ve 1988'de Manfred Wörner NATO Genel Sekreteri olan ilk Alman olmuştur.[246]

1982 sonrası, iki süper gücün arasındaki gerginliğin arttığı ve dolayısıyla federal dış politikasında hareket kabiliyetinin azaldığı bir dönem olmuştur. Ancak NATO içinde Almanya'nın 1970'li yılların sonundan itibaren artan etkisi, Kohl Hükümeti ile de devam etmiştir. Bununla beraber Reagan Hükümeti'nin, Sovyetler Birliği'ne karşı takip ettiği politikalardaki ideolojik yaklaşım, Avrupa'nın ve Almanya'nın yumuşama çabalarını zora sokmuştur. Kohl/Genscher Hükümeti, kendisini Fransa ve ABD arasında gidip gelen bir konumdan sakınarak, özellikle sol kanatın temsil ettiği Avrupa-de Gaulle çizgisine mesafeli bakmıştır. Kohl Fransa ve ABD arasında güvene dayalı bir denge aramıştır. Çünkü; Fransa en yakın, ABD ise en önemli dış politik ortaklardı. Kohl kendisini çok çabuk bir şekilde Brandt ve Schmidt'in dış politikadaki gölgesinden kurtarmıştır. Kohl'ün dış politikada önem verdiği birinci husus güvenilir ve istikrarlı olmaktı.[247]

Beklendiği gibi II. Dönem Kohl yönetiminin özelliği, Doğu Bloğu ile ilişkilerin yumuşatılması şeklinde özetlenebilir. Bu doğrultuda Kohl, Ekim 1988' de Moskova'yı ziyaret etmiş, Gorbaçov da Haziran 1989'da Bonn'a karşı ziyarette bulunmuştur. Kohl hükümeti, Doğu Avrupa ile yakın ilişkilere girerken, AT ile daha

[246] Nigel,Thomas; "'Modern Germany, Politics, Society and Culture", edited by Peter James, Routledge, 1998, s.10-12
[247] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.279

derin ekonomik ve siyasi entegrasyona ve Fransa ile yakın askeri işbirliğine devam etmiştir. Ocak 1988' de Fransa ve Federal Almanya, ortak ve danışma nitelikli bir Savunma ve Güvenlik Konseyi ile iletişim, eğitim ve ekonomi politikası üzerine ortak komiteler kurmuşlardır. Ayrıca Stuttgart'ta, NATO birlikleri dışında, 3500 kişilik bir Fransız-Alman birliği oluşturulmuştur. Aynı zamanda Federal Almanya; AT içinde para birliğine yönelik çaba harcayacaklarını taahhüt etmiş, zaten büyük bir hevesle 1986 Avrupa Tek Şartı'nı desteklemiştir. Bu dönemde Batı Almanya'nın A.B.D.'ye yakın bağlılığını araştıran kamuoyu anketine göre halkın sadece %23 'ü ki bu oran 1983 yılında %47 idi, Amerika ile sıkı bir bağlılık istemiştir.[248]

Muhtemel bir Alman birleşme fikri "IV. Reich" sorusunu gündeme taşımış, ancak İngiliz ve Fransız politikacıları bu konuda hemen çekincelerini ortaya koymuşlardır.[249] Gorbaçov'un 1986–1989 yılları arasındaki Avrupa politikası, Kohl/Genscher Hükümeti'nin Doğu Almanya politikasını kolaylaştırmıştır. Hükümet Gorbaçov'un yeni dış politika prensiplerinin ve 'self-determination' (Kendi kaderini belirleme) hakkını açıkça tanımasının, Avrupa ve Alman politikasına yeni boyutlar katabileceğini görmüştür. Gorbaçov'un 13 Haziran 1989 tarihindeki Almanya ziyareti sonunda açıklanan Alman-Sovyet Ortak Bildirgesinde, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakları tekrar teyit edilmiştir. Gorbaçov ve Kohl, tarih boyunca oluşan Avrupa geleneklerine birlikte gönderme yaparak, Avrupa'nın bölünmesinin önüne geçilmesi gereğinin altını çizmişlerdir. Bu amaçla mevcut statükocu durumu aşmak için, bir 'Avrupa Evi' kurulması öngörülmüştür.[250]

Bu devrimci görüşlerin Gorbaçov'un ağzından söylenmesi adeta şu mesajı vermekteydi; Sovyetler Birliği, kendi istikrarının ve hakimiyetinin devamı için, Doğu Avrupa devletlerinin (DDR de dahil) sosyalist yöneticilerine ve bu ülkelerin politikalarına artık müdahale etmeyecekti. Gorbaçov 'self-determination' hakkının tanınması yanında, Federal Almanya'nın Avrupa politikasındaki prestijini ön plana çıkartarak, ikinci bir sürpriz daha yapmıştır. Ancak, Doğu Almanya ile ilişkiler, 1986 yılının yaz ve sonbahar aylarında bozulmaya başlamıştır. 1987 yılında Kohl

[248] Marsh, David; "The New Germany, At the Crossroads", Century Press, Australia, 1990, s.58-62
[249] Schoenberg, Hans W.; "Germans from the East: A Study of their Migration, Resettlement, and Subsequent Group History since 1945", Martinus Nijhoff, The Hague, 1970, s. 286
[250] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., 1997,s.327

liderliğindeki CDU-CSU-FDP hükümeti iş başına gelmiş ve 1987–90 arasında yumuşamanın devamı hedef alınarak Doğu Almanya ile ilişkilerin arttırılması hedef alınmıştır.[251] Kohl hükümetinin iktidarda olduğu süre boyunca A.B.D. ile ilişkiler muntazaman artmış; ancak Federal Almanya, A.B.D. 'nin Libya ve Lübnan politikalarına fazla destek vermeyerek, 'yıldız savaşları' programını bölmüştür. Bu gibi durumlar, AT içinde Federal Almanya hükümetini Fransa ile yakın ilişki içine itmiştir.

Tüm bunlar iki Almanya'nın birleşmesi gündeme geldiğinde, Sovyetlerin prensip olarak buna karşı çıkmayacağı izlenimi yaratmaktaydı. Ancak birleşme, Almanların büyük bir çoğunluğu açısından hala bir 'Pazar vaazı', anayasada yazılı bir hedef ve bunun ötesinde gerçekçi olmayan bir istek olarak görülmekteydi. Tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde teferruatlı olarak değinilecek olan diğer bir konu ise Helmut Kohl'ün bugünkü Birleşik Almanya'yı yaratan ve birleştiren kişi olmasıdır. Çünkü gelişen tüm olaylara rağmen Berlin Duvarı'nın yıkılması bu kadar hızlı beklenmiyordu. Ancak; 2 Mayıs 1989 tarihinde Macar Sınırı'nın açılışı duvarın yıkılışını tetiklemiş ve beklenmedik bir şekilde 9 Kasım 1989' da Berlin Duvarı yıkılmıştır. Duvarın çöküşünün üç haftadan daha kısa bir süre sonrasında Kohl, Bundestag'a bölünmüşlüğü sona erdirecek olan ve Federal Devlet sistemini hedefleyen 10 Nokta Planı olarak adlandırılacak bir plan sunmuştur.[252]

Türkiye ile ilgili olarak ise sözkonusu hükümetin Almanya Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher, Almanya'nın önemli gazetelerinden Suddeutshe Zeitung'a 1992 yılında verdiği demeçte şunları söylemiştir:[253]

"Biz Yugoslavya'da yeni bir model oluşturduk, Türkler de Kürtlerle, buna benzer bir model üzerinde anlaşmalıdırlar".

Batı Almanya için 1945 senesi "Sıfır Saati" olarak nitelenir. Çünkü Ostpolitik ise "Saat Bir" olarak ele alınır. Zira Soğuk Savaş'ın başlangıcı

[251] Feldman, Lily Gardner; "Germany and the EC: realism and responsibility", Annuals of the American Academy of Political and Social Science, 1994, s.81
[252] Larres, Klaus; "Germany Since Unification:The Domestic and External Consequences", Macmillan Press Ltd, London, 1998, s.52
[253] Yenimesaj Gazetesi, 28.12.200, Muharrem Bayraktar Yazı Arşivinden

Almanya'yı ikiye bölmüş ve bu durum 3 Ekim 1990'a kadar devam etmiştir.[254]

## 3.7. Schröder/Fischer Dönemi (1998–2005)

Gerhard Schröder, 7 Nisan 1944'te Mossendorf'da doğdu. 1966 ile 1971 arasında Göttingen Üniversitesi'nde Hukuk okuyan Schröder, 1978'de ilk avukatlık bürosunu açtı. Sosyalist görüşe sahip Schröder politika hayatına 1963'te Almanya Sosyal Demokrat Partisi'ne (SPD) katılarak başladı. 1978-80 yılları arasında SPD gençlik örgütü JUSO'da iki dönem Genel Başkanlık görevini yürüttü. 1986'da Parti Yönetim Kurulu üyesi olan Schröder, 1986 - 1990 yılları arasında Bonn'da federal parlamentoda bir dönem milletvekilliği yaptı.[255]

1990 yılında eyalet seçimlerini kazanarak Aşağı Saksonya eyaletinin başkanı oldu. 1998 Martında yapılan Aşağı Saksonya seçiminde, SPD yüzde 48 oranında oyla çok iyi bir sonuç alınca, parti yönetim kurulu Schröder'i hemen genel seçimler için başbakan adayı ilan etti. Schröder partiyi 1982'den beri başbakan olan Helmut Kohl ve Hıristiyan Demokrat Partisi karşında büyük bir zafere taşıdı ve Yeşiller ile koalisyon hükümeti kurmuştur.[256]

Kendisinden önce ilk planda tutulan Avrupa Birliği ve NATO ağırlıklı dış politikaları ikinci plana atarken, Rusya ve Almanya ilişkilerini geliştirmeye önem verdi. Ayrıca BM'nin Afganistan operasyonuna destek vererek koalisyondaki Yeşiller Partisinin tepkisini çekti. 2002 seçimlerinde Yeşillerin desteğine daha çok ihtiyaç duyan Schröder, seçim kampanyası sırasında Irak'a düzenlenecek bir askeri operasyonda Almanya'nın yer almasını red ederek trans-Atlantik ilişkilerinin tekrar gözden geçirilmesi ve geleceği ile ilgili tartışmaların alevlenmesine yol açtı. Amerika'nın Irak'ı işgaline kadar varacak herhangi bir kuvvet kullanımına şiddetle karşı çıktı. Almanya'daki Türklerin desteğine sahip olan Schröder, Türkiye'yi

[254] Orkunt, Sezai; "İttifaklar Arası İlişkiler ve Türkiye", Dış Politika, Cilt 4, No 1, Mart 1974, s. 78
[255] Tewes, Henning; "Germany, Civilian Power and the new Europe: Enlarging NATO and the European Union", Palgrave, New York, 2002, s.202
[256] Freund, Corinna; "German Foreign Trade Policy within the EU and GATT." In German Foreign Policy since Unification: Theories and Case Studies, Manchester University Pres, New York, 2001, s.287

uluslararası arenada destekler bir tavır sergilemiş ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecinin savunucularından biri olarak dikkat çekmiştir.[257]

Son zamanlarda ülkede büyüme göstermeyen ekonomi, sağlık ve sosyal hizmetlerinin artık kaldıramayacak duruma gelmesi, devlet harcamalarının sınırlandırılmasını içeren yeni reformların çıkarılması gibi sıkıntılar dolayısıyla halk desteğinde azalma yaşayan Schröder'in siyasi gücü azalmıştır. 6 Şubat 2004'te parti başkanlığından istifa etmiştir.[258]

Kohl hükümetinin doksanlı yılların devinimlerinin desteği ile geliştirdiği yaklaşımlar, Almanya'nın yeni dış politikası için bağlayıcı hükümlere dönüşmekteydi. Şansölye Schröder ve Yeşil Dışişleri Bakanı Fischer politikalarını seleflerininkilere kesintisiz bağladılar. Her ikisi de 1998 seçimlerinin arifesinde 'dış politikanın aynı çizgide devam edeceğini' söylüyordu ve seçimler ile resmen hükümet olma süreci arasında, SPD ve Yeşiller Parlamento Grupları Yugoslavya savaşını onaylıyorlardı. Toplumda ve kendi sıralarında geniş muhalefetle karşılaşan bu savaş kararını onaylamak, her iki parti içinde iktidara gelmenin diyeti anlamını taşımaktaydı. İktidara gelişlerinin ilk günlerinde Fischer ve dönemin Savunma Bakanı Rudolph Scharping (SPD), Yugoslavya'ya karşı verilen savaşın haklılığını savunmaya başladılar. Özellikle ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright ile sıkı işbirliğine giren Fischer, Rambouillet Konferansı'nın, Belgrat hükümetine kabul edilemeyecek bir ültimatom vermesi nedeniyle savaş gerekçesi haline dönüşmesinde önemli rol oynadı. Rambouillet Konferansı, önceleri 'terörist' olarak nitelenen Arnavut UÇK örgütünü bir NATO ortağı seviyesine getirdi. Ardından çıkan savaşta Federal Ordu salt lojistik destek sağlamakla kalmayarak, Tornado uçakları ile tarihinde ilk kez ülke savunması haricindeki saldırı operasyonlarına katılıyordu.[259]

Schröder ve Fischer ikilisi aynı girişkenliği Avrupa silahlı kuvvetlerinin oluşturulmasında da gösterdiler. Bu girişkenlik sonucunda Haziran 1999'da Köln'de yapılan AB Zirvesi 50 – 60 bin kişilik 'Euro Korps' olarak adlandırılan bir Avrupa ordusunun kurulmasını kararlaştırdı. Bununla birlikte Federal Ordu'nun 'yeni

[257] Radikal Gazetesi, 15/09/2005
[258] http://www.cansaati.org
[259] Guerot, Ulrike; "Ten Years After the Fall of the Wall: France's New View of Germany." In France-Germany in the Twenty-First Century" Ed. by Patrick McCarthy, Palgrave, 2001, s.331

görevlere uygun hale getirilmesi' için gereken tüm adımları attılar. 2000 yılının Kasım ayında Federal Ordu İnspektörü görevine getirilen General Harald Kujat, görevi devralırken yaptığı konuşmada, atılan adımların amacını şöyle açıklıyordu:[260] 'Almanya; konumuna, çıkarlarına ve Avrupa'nın göbeğinde yaşayan 80 milyonluk nüfusunun ağırlığına uygun olarak Avrupa ve dünyada özel bir rol oynamak istiyorsa, ordusunu büyüklük, teçhizat ve yetenekler açısından gerekli olan duruma getirmek zorundadır.'

11 Eylül saldırılarından sonra ise Almanya'nın askeri gelişimi yeni bir boyut kazandı. Schröder'in ABD'ye verdiği 'sınırsız dayanışma' sözü çerçevesinde Afganistan, Kuzeydoğu Afrika ve Körfez'de – daha bir yıl öncesine kadar hayal edilemeyecek sayıda – Alman askeri konuşlandırıldı. Muhtemel Irak harekatına soğuk baktığı için ABD ile yol ayrımına giren Schröder'in, koalisyon ortağı Yeşillerle seçimden galip çıkması dünya kamuoyu tarafından Berlin'in Washington'la 'köprüleri yıkması' şeklinde değerlendirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde 'ekonomik dev - siyasi cüce' şeklinde nitelenen Almanya için bu, 'tarihi silkinme' olarak nitelendirilmekte, bu yeni tavrın Berlin - Washington ilişkilerini etkilemesi ise kaçınılmaz görülmektedir.[261] Nitekim gözlemciler, AB'nin 'Berlin'le Washington arasında yıkılan köprülerin yeniden inşasına çalışacağını' iddia ederken, bazıları da bu yeni gelişmeyi 'ABD vesayetinden arınmış yeni bir siyasi Avrupa'nın doğuşu' şeklinde tanımlayabilmektedirler. Sayısız kaynakta ve çalışmada Almanya'nın gücü şu terimler ile ifade edilmektedir: Zentralmacht (Merkezi Güç), Weltmacht wider Willen (İsteksiz Dünya Gücü), Zivilmacht (Sivil Güç), Grosse Macht (Süper Güç). Almanya Başbakanı Gerhard Schröder kendisi de Almanya'nın mühim bir güç olduğunu ifade etmekten çekinmemiş, ancak (Grossmacht) "Süper Güç" terimi yerine (Grosse Macht) "Büyük Güç" ifadesini kullanmıştır.[262]

---

[260] Hancock, M. Donald; "Politics in Europe: an Introduction to the Politics of the United Kingdom, France, Germany, Italy, Sweden, Russia, and the European Union" Chatham House Publishers, New York, 2001, s.214

[261] Hendriks, Gisela; "The Franco-German Axis in European Integration", UK, Northampton, 2001, s.197

[262] Le Gloannec,Anne-Marie; "Germany's Power and the Weakening of States in a Globalised World: Deconstructing a Paradox", German Politics, Vol.10, No.1 (April 2001), s.117

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Alman dış politikasının en önemli parametresi multilateralism, yani dış politika kararlarının başlı olunan uluslararasası ve bölgesel örgütler aracılığıyla ve çercevesinde yürütülmesi olmuştur. Almanya güvenlik politikalarında NATO, uluslararası siyasi ve ekonomik politikalarında ise Avrupa Birliği çizgisinde kalmaya özen gösterdi. NATO çerçevesinde Amerika'yla, AB çerçevesinde ise Fransa ile ilişkiler Alman dış politikasının en önemli ikili ilişkileri oldu.[263]

Bu arada bu ülkelerle sorunsuz ilişkiler sürdürürken, Almanya'nın yüzü sürekli olarak Doğu Avrupa ve Rusya'ya dönük kaldı. Almanya, İngiltere ile birlikte Amerika'nın Avrupa kıtasındaki en yakın müttefiki olmayı her zaman sürdürdü ve Amerika'nın kendisine yüklediği bütün vazifeleri yerine getirdi. Körfez Savaşı'nda askeri katkıda bulunmasa dahi faturanın önemli bir bölümü Japonlarla birlikte Almanlara ödettirildi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa Alman ordusu NATO bünyesinde Kosova'da savaşa girdi. Buna mukabil olarak Almanya'nın birleşmesine en büyük destek İngiltere ve Fransa'nın aleyhteki gayretlerine rağmen Amerika'dan geldi. Almanya'nın birleşmesi Soğuk Savaş sırasında kurulan Avrupa güç dengelerini yeniden değiştirdi.[264]

Almanya başkentinin Bonn'dan, Berlin'e taşınması sadece bir mekan değişikliği olarak düşünülemez. Bu aynı zamanda Washington'ın güdümündeki Soğuk Savaş Almanya'sının artık tarihe karışarak yerine Avrupa'nın en büyük nüfusuna ve en kuvvetli ekonomisine sahip bir ülkenin doğuş sürecinin başlangıcını sembolize ediyordu. Artik Bonn Cumhuriyeti devri kapanmış, Berlin Cumhuriyeti devri başlamıştı. Soğuk Savaş sonrasında Almanya'nın Amerika'ya olan güvenlik ihtiyacı önemli ölçüde azalmıştı. Ancak özellikle Fransızlar'dan gelen NATO'nun yerine Amerika'sız bir Avrupa savunma birliği kurulması talepleri Almanların fazla ilgisini çekmedi. Almanya her zaman Avrupa'daki Amerikan askeri varlığının devamından yana oldu. Zira Amerika'nın Avrupa'daki askeri mevcudiyeti güçlenen Almanya'nın Avrupalı dostlarını ürkütmemesi için gerekliydi.[265]

---

[263] Lankowski, Carl; "Early Union Members. Germany: a Major Player, In The European Union and the Member States: Cooperation, Coordination, and Compromise", Lynne Rienner, 2001, s.355
[264] Lee, Sabine; "Victory in Europe?: Briain and Germany since 1945", Longman/I.B.D., 2001, s.282
[265] Maclean, Mairi, and Jean-Marc Trouille; "France, Germany, and Britain: partners in a changing world", Palgrave, Houndmills, 2001, s.208

Almanya'da çok az farkla da olsa Sosyal Demokrat - Yeşiller koalisyonunun seçimleri kazanması 'Schröder rüzgarı'nın Türkiye'ye etkileri konusunda iyimser bir ortam yaratmıştır. Kopenhag Zirvesi'nde, AB'den müzakere takvimi almaya hazırlanan Türkiye açısından Almanya'da iktidarın 'el değiştirmemiş' olması önem arz etmektedir. Aksi takdirde, Stoiber liderliğindeki Hıristiyan Birlik Partisinin zaferinin, AB üyelik sürecinde Türkiye'nin beklentilerini zora sokabileceği kuvvetlendirilmektedir. Kuşkusuz Schröder'in 'ikinci dönem' başbakanlığı da AB nezdinde 'garanti' sayılamaz; ama İsveç'ten sonra Almanya'da da sosyal demokratların 'hükümete devamı' Avrupa'daki dengelerin korunuyor olması açısından Türkiye'nin lehinedir.[266]

22 Eylül 2002 tarihinde yapılan genel seçim sonuçları çerçevesinde ise, Sosyal Demokrat Gerhard Schröder, en büyük rakibi Hıristiyan Demokrat Stoiber'i son anda geçerek Yeşillerle yeniden hükümet kurma şansını elde etmiştir. Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen Schröder'in Sosyal Demokrat Partisi (SPD) 252, yabancılara olumlu yaklaşmayan Stoiber'in Hıristiyan Demokratlar Birliği (CDU) ve Hıristiyan Sosyalistler Birliği (CSU) ortaklığı ise 248 milletvekili çıkarmıştır. Oylarını % 2 artıran Yeşiller de 55 milletvekili ile iktidara ortak olmuştur. Almanya'daki son seçimde yaklaşık 500. 000 yurttaşımız oy kullanmıştır. 21 Türk kökenli adaydan üçü seçilmiş; iktidar partileri 11 sandalye farkla çoğunluğu kazanmışlardır. Geleneksel sağ - sol dengesi nedeniyle oylar SPD / CDU arasında % 38,5 olarak paylaşılmış, sol partiler iktidar olmuştur. Üç Türk kökenli milletvekili de parlamentoda yer almıştır (SPD'den Lale Akgün, Yeşillerden Ekin Deligöz ve Cem Özdemir seçilen milletvekilleridir.)[267]

Bu son gelişmenin ardından, Almanya Başbakanı Gerhard Schröder'le birlikte Yeşillerin lideri Dışişleri Bakanı Joschka Fischer, iktidara geldiklerinden bu yana Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine destek vermiş görünmektedirler. 1999 Haziran ayında Köln'de yapılan AB Zirvesi'nde Schröder'in, Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesi için yoğun çaba harcadığı değerlendirilmektedir. İskandinav

[266] Bu seçimlerde Almanya'da iktidar el değiştirmemiştir. Schröder hükümeti görevine devam etmiştir.
[267] http://senerakturk.blogspot.com/2005/09/almanyada-meclise-5-trk-temsilci-girdi.html

ülkeleri başta olmak üzere, bazı AB üye ülkelerinin karşı çıkması üzerine, Schröder'in bu girişiminin başarıya ulaşamadığı tespit edilmiştir. Ancak, kararlı tutumlarını sürdüren Schröder ve Fischer, Helsinki Zirvesinde Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesinde etkin rol oynamışlardır. Hem Schröder hem de Fischer ayrı ayrı verdikleri demeçlerinde, Türkiye'yi tam üye olarak AB'ye taşımak için ellerinden gelen katkıyı yapacaklarını belirtmişlerdir.[268]

Almanya genel seçimlerinden sonra Schröder'in çok az farkla da olsa iktidarda kalmasının, bu kapsamda Sosyal Demokrat ve Yeşillerin koalisyonunun devam etmesinin ülkeye belli bir süreklilik ve siyasal istikrar getirmesine rağmen, seçim kampanyasının en çok ABD - Almanya ilişkilerini zedelediği kıymetlendirilmektedir. Schröder'i iktidara taşıyan en önemli unsurlar arasında, hem kendisinin hem de partisinin ABD'ye, Irak'a askeri müdahale konusunda (ABD ile olan ilişkilerini zedelemekten çekinen Stoiber'e kıyasla) çok daha keskin ve net bir tavırla muhalefet etmesinin yer aldığı değerlendirilmektedir. Bu tür müdahalelerde aktif rol üstlenmemeyi tercih eden Alman halkında, Schröder'in Amerikan karşıtı tavrı ve Irak'a müdahaleyi 'tam bir macera' olarak nitelendirmesi, hatta BM onaylasa bile böyle bir harekata hiçbir zaman destek vermeyeceğini açıklaması oldukça önemli bir etki yaratmıştır. Seçim sonrasında Schröder'in tavrını değiştirmesi de beklenmemektedir, iktidara seçimlerin gerçek galibi Yeşillerin desteğiyle tekrar gelen Schröder'in, pasif yaklaşımları ile bilinen Yeşillerin desteğini kaybettirecek bir tutum sergilemekten kaçınacağı değerlendirilmektedir.[269]

Bu arada seçimleri çok az bir farkla kaybeden Stoiber, ABD'nin Almanya için yaptıklarına değinerek, Almanya'nın Irak konusundaki tavrını 'nankörlük' olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, Schröder'in Irak konusundaki kesin tavrının, Almanya ile İngiltere arasında da sorunlara neden olabileceği kıymetlendirilmektedir. Bilindiği üzere, İngiltere'de Tony Blair hükümeti, ülkesinin çıkarları gereği Amerikan tutumuna yakın bir dış politika izlemekte ve Blair'in Irak konusunda hazırladığı rapor, ABD'nin görüşleriyle örtüşmektedir. Bu durumda AB'nin ortak bir dış politika izlemesinin güçleştiği ve halen Almanya ile Anglo - Sakson dünyası arasında ilişkilerin olumsuz etkilendiği mütalaa edilmektedir.

[268] www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/ 2005/09/printable/050919_germany-stalemate.shtml
[269] Kozmopolit Dergisi, Ekim 2002

Schröder'in, seçim kampanyası sırasında ABD'nin muhtemel Irak müdahalesine kesin bir dille karşı çıkmış olmasına ve seçmenlerden pasif bir platformda kalmak için oy istemesi yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde önem arz etmektedir. Seçim kampanyasının son gününde Alman Adalet Bakanı Herta Daubler - Gmelin, Bush'u Hitler'e benzetmiş ve bu benzetme Washington'da sıcak karşılanmamıştır. Alman Adalet bakanı bu açıklamanın ardından istifa etmiş olsa da Amerikan Savunma bakanı Rumsfeld, iki ülke arasındaki ilişkilerin zedelendiğini söyleyerek gelecekteki NATO toplantılarında Alman meslektaşı ile görüşmeyeceğini belirtmiştir.[270] Bu ifadeyle, Almanya'nın seçimler sonrasında, yarım yüzyıl boyunca kendisine eşlik ve önderlik eden 'vasisini' tasfiye ettiği değerlendirilmektedir. Bunun bir dram olmadığını, Almanya'nın tek başına da yürüyebileceğini söyleyen Schröder ve Fischer, Alman kamuoyunu teskin ederken ABD'nin öfkesini de yatıştırmaya çalışmıştır. Bu yönleriyle, 22 Eylül 2002'de yapılan seçimlerin, Avrupa tarihinde yeni bir sayfa açtığı kıymetlendirilmektedir. Aynı zamanda, bu durum NATO içi ilişkileri de değiştiren bir gelişme olmuştur. Almanya için 'Büyük Ağabey' konumundaki ABD'nin, ortaklarıyla ilişki biçimini değiştirmesi tek çıkış yolu olarak kıymetlendirilmektedir.

Almanya'da yaşayan 2 milyon Türk'ten[271] sadece 500.000'inin (% 25'inin) oy kullandığı seçimden önce yapılan araştırmalarda Türklerin % 70'inin sosyal demokratları, % 17'sinin ise Yeşilleri desteklediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle, mevcut iktidara Türk seçmeninin verdiği desteğin oranı % 87'dir. Seçimi Schröder yerine Stoiber kazanmış olsaydı, Türkler için daha olumsuz etkilerin oluşabileceği ihtimali yüksek olacaktı. Stoiber hakkında, yabancılara verilen hakların geri alınması, aile birleşmelerinin zorlaştırılması ve yabancıların sınır dışı edilmelerini kolaylaştırıcı politikaları uygulaması beklentileri mevcuttur. Almanya'da yaşayan Türklerin, Türkiye'deki seçimlerde kullandıkları oyların dağılımı ise çok daha farklı bir boyut kazanmaktadır. 1999 seçimlerinde Kapıkule sınır kapısında kullanılan oylar incelendiğinde, Fazilet Partisi'nin oy oranı % 22,9, Milliyetçi Hareket Partisi'nin oy oranı % 18,7, ikisinin toplamı % 41,6 iken; Cumhuriyet Halk Partisi'nin aldığı oy oranı ise % 6 seviyesinde kalmıştır.[272]

---

[270] Herzog, Todd; "A New Germany in a New Europe?", Routledge, 2001, s.256
[271] 31 Aralık 1997 tarihli Almanya genel nüfus sayımı sonuçlan esas alınmıştır (2.107.426 kişi).
[272] Radikal, 2 Mart 1999

Bu durum, Almanya'da sosyal demokrat olanların, Türkiye'ye yönelik olarak siyasal islamcı, muhafazakar milliyetçi oldukları şeklinde değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, Almanya'da yaşamak için sosyal demokratlara oy verenler, Türkiye'ye gelince yüzlerini doğuya dönmekte ve Türkiye'nin doğulu olmasını istemektedirler. 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan seçimlerde de bu eğilimin değişmediği ve tercihlerin çoğunluğunun yine muhafazakar ve islamcı partilere yöneldiği düşünülmektedir. Oysa Almanya'da oy kullanan 500.000 Türk vatandaşının içinde de aynı siyasal islamcılar ve milliyetçiler çoğunluğu oluşturmaktadır. Örneğin, tarikatların en katı olanları Almanya'da bulunmaktadır. Bu durum bir çelişki gibi gözükse de aslında vatandaşlarımızın yaşadıkları topraklardaki çıkarlarını önemsediklerinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Transatlantik ortaklığının geliştirilmesi, orta ve doğu Avrupa ile olan ikili ilişkilerin ilerletilmesi (özellikle Rusya ile) ve buna paralel olarak devam eden Avrupa birliğinin genişlemesiyle birlikte geleneksel Realpolitik dış politikası üzerinde var olan baskı daha da öne çıkmıştır. Diğer yandan Gerhard Schröder liderliğindeki yönetim diplomasi pusulasının yönünü çok yönlü uluslararası ilişkilerin genişletilmesi çerçevesinde çevresel, politik unsurları içeren küresel meselelere çevirmiştir. Özellikle, kuzey-güney boyutunda aktif insan hakları merkezli bir diplomasi uygulayan bir devlet olarak silahlanmanın kontrolü ve silah ihracatının kısıtlanması büyük önem arz etmiştir. Dışişleri Bakanı Fischer geleneksel nosyonu özetlerken; meseleye yaklaşırken sadece 'ne' (politik hedefler) değil aynı zamanda 'nasıl' (metotlar ve süreçler) sorularının da cevabı üzerinde çalışacaklarını belirtirken, uluslararası arenada Alman dış politikasının tekrar nasıl hayat bulacağını ve artan ekonomik zayıflığa getireceği tedbirleri sıralamıştır. Schröder/Fischer yönetimi acaba Brandt/Scheel hükümetinin Ostpolitik diplomasisiyle mukayese edildiğinde dış politika yaklaşımında gelişim yaratabilecek ve bunun neticesinde alman kimliğini restore edebilecek yeni bir çağ yakalayabilecek miydi? Schröder kendi iç kamuoyunda rahat bir tutum takınırken, başlangıçta ciddiyetini algılamadığı dış politika gerçeğini ancak sonradan kabullenmiştir.[273]

[273] Die Welt, 29 Kasım 1999

İlk olarak sivil toplum ve kamuoyu tabanlı beklentileri yerine getirirken bariz bir şekilde güvenlik ve askeri ihtiyaçları ihmal etmiştir. Bu eğilim dönemin özelliğinden ve federal cumhuriyetin kendi konseptinden de kaynaklandığı üzere, kendini önyargılardan kurtaramayan askeri ve güvenlik ihtiyaçlarının durumunu da yansıtmaktadır. Dengeli ve ılımlı bir politika takip eden Schröder'in sorumlulukları dağıtan ve rekabet sahalarına göre artan hükümet yapılanmasında ki oluşumları dikkat çekmiştir.[274]

Halihazırda günümüzde Kanzlerdemokratie kurumları gözden kaybolmuştur: Alman dış diplomasi gücü, sorumlulukları ve rekabet gücü tamamen başbakanının tasarladığı şekle kavuşmuştur. 1999 Köln G–8 toplantısında endüstriyel olarak en gelişmiş ülkelerin başkanlarının Balkan istikrarına yönelik pakt oluşumunda desteğini kazanarak arabulucu özelliğini de kanıtlamıştır. Kosova Savaşı'ndan sonra yaptığı Çin ziyaretinde Belgrat'ta Çin Büyükelçiliği'ne yapılan saldırıya ilişkin NATO üyeleri ülkeler karşıtı yaptığı açık, sakin ve cesur eleştiriler batı tarafından hoş karşılanmamıştır. Aynı şekilde 11 Eylül 2001 saldırılarını müteakip koalisyon güçlerinin teröre karşı başlattığı savaş konusunda da sergilediği benzer tavırlar yakın bir müttefikini kaybeden başkan Bush tarafından hoş karşılanmamış ve uzun süre başkanın hayal kırıklığına dayanmak zorunda kalmıştır.[275] Bu hadise 2002 yazında patlak verecek Almanya-ABD arasında yaşanacak olan Irak Anlaşmazlığı'nın da alt yapısını oluşturacaktır.

Zaman içerisinde Joschka Fischer dış diplomasi de hükümette ön plana çıksa da Başbakan Schröder dış politika platformunda hızlı bir şekilde lider pozisyonuna yükselerek, oluşturduğu iç ve dış politika ekonomisi kavramlarıyla küreselleşme çağında Almanya'nın, Sırbistan ve uluslararası terörizme karşı iki ayrı savaşta rol oynamasını sağlamıştır. Savaş ve kriz dönemlerinde dahi başbakan ve dışişleri bakanı temel meselelerde fikir birliğine vararak red-green hükümeti şaşırtıcı bir uyum içinde hareket etmiştir. Fischer halefi Kinkel gibi başbakanın gölgesinde kalma riskini almayarak, onun sakar ve esnek olmayan politikasının aksine Avrupa ve dünyaya liberal bir Almanya sunmuştur. Atlantik ortaklığının dış diplomasi

[274] Wolf Dieter Eberwein, Karl Kaiser (ed.); "Deutschlands Neue Aussenpolitik", Vol.4, Institution und Ressourcen, Munich, 1998, s.12
[275] Jürgen Hogrefe, Gerhard Schröder: Ein Porträt, Munich 2002, s.78

gelenekleri içinde kalmış, sıkıca batıya kenetlenmiş, Avrupa ile bütünleşmiş, Alman-Fransız dostluğu içinde olduğu kadar dünyada ve Avrupa'da meydana gelmesi muhtemel fırsatları kollayan bir Almanya.[276]

Aslında politikacı olan Fischer, 1998–2002 döneminde Realpolitiker'e dönüşmesine rağmen kendinden evvel hiçbir bakanın yapmadığı kadar dış diplomasiye moral vermiştir. Ortaya çıkan diğer bir tarz ise Fischer ve Schröder ikilisinin geleneksel alman dış politika nosyonu çerçevesinde var olan askeri güvenlik politikası önyargısına da sahip olmalarıdır. Bunun neticesi de sivil ve uluslar arası diplomasi araçlarının güçlendirilmesi, ulusal çıkarların az da olsa göz ardı edilerek Almanya-Avrupa güvenliğinin ön plana çıkması olmuştur. Hem Schröder hem Fischer Avrupa'nın bir 'sivil güç' olması konusunda çok heyecanlıydı. Dış politika konusunda fikirleri birbirine yakındı. Buna rağmen Schröder Dışişleri Bakanının tam tersine öncelikle Almanya için daha geniş bir ulusal görüşün arayışına girdi ve bunun sonucu olarak Alman çıkarlarını eşit bir şekilde geliştirdi. Yine de 1989 Martında Berlin'de Schröder'in başkanlık ettiği ve 2006 yılına kadar uygulanacak Avrupa Birliği mali yardım dağıtımlarının tartışıldığı Avrupa zirvesinde, bizzat başkan da dahil olmak üzere herkes ulusal çıkarlarını ikinci plana itti. Helmut Kohl kendinden önce gelen Schmidt gibi Fransa ile ters düşmemek için onların isteklerine cevap verdi ya da temel anlamda Fransa'nın Avrupa'daki hakimiyetini kabul etti ama buna rağmen Schröder bu şekil bir işbirliğini reddetti. İlk yıllarında dışişleri bakanının hakim bir Avrupa entegrasyon diplomasi yürütmesinin aksine başbakan, medyatik kişiliğinin yeteneklerini de kullanarak Avrupa parlamentosunu yönlendirmede başarılı olmuştur. Avrupa İlişkileri Bürosu'nu kurarken de hükümet seviyesinde Avrupa diplomasisi üzerinde tesirli olacağının niyetinin de sinyallerini vermiştir.[277] Red-green liderliğinde Almanya bütünleşmeye ve genişlemeye devam eden Avrupa entegrasyonuna sadık kalmıştır.

Başbakanın kendi ulusal çıkarları doğrultusunda sergilediği güç ve öngörülerin aksine, dışişleri bakanı küresel bir yaklaşım göstermektedir. Red-Green koalisyon hükümeti yapısal sorunları çözemese de, Avrupa entegrasyonunun

[276] Matthias Geis, Bernd Ulrich; "Der Unvollendete, Das Leben des Joschka Fischer", Berlin, 2002, s.113

[277] Neue Europaabteilung im Kanzleramt, in: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 24.10.2001, s. 1.

ilerlemesindeki süreci canlandırmıştır. Temel hak ve hürriyetlere bağlılığı sebebiyle koalisyon hükümetinin Avrupa diplomasisi klasik alman entegrasyon politikasına sadık kalmıştır.[278] Ancak Schröder/Fischer yönetimi iyi bilinen gerçeklerin baskısı yüzünden vizyon kazanamamış ve bunun neticesinde, ikilinin Avrupa diplomasisi politik beklentileri karşılayamamıştır.

Schröder/Fischer hükümetinin Avrupa politikası şaşırtıcıdır ki, doğuya çok az ilgi göstermiş ve batı merkezli kalmıştır. Bakanın Doğu ve Orta Avrupa'ya tam bir ilgisizlik sergilemesine karşın başbakan genelde Rusya üzerinde odaklanmıştır. Almanya, Sovyet imparatorluğunun çöküşünden sonra açığa çıkan problemlere diğer hiçbir ülkenin göstermediği kadar anlayış göstermiştir. Bunun başlıca nedeni ise Michael Gorbaçov'un Almanya'nın tekrar birleşme sürecinde verdiği destek olduğu kadar diğer bir etken de Alman-Avrupa ilişkilerindeki istikrardır. Berlin, Alman finansal çıkarlarına odaklanmakla beraber Rusya'nın ikinci Çeçen Savaşı'nı çok dikkatli bir şekilde eleştirmekten geri kalmamıştır.[279]

Bakan ve başbakan her zaman aynı düşünceyi paylaşmamıştır. Schröder 'in başkan Vladimir Putin ile sıkı ilişkiler geliştirmesine rağmen, diğer yandan bakan Fischer, insan hakları kavramını ikili ilişkilerin geliştirilmesinde ön koşul edinerek Çeçenistan'da süregelen savaşı eleştirmekten geri kalmamıştır. Anti-terör koalisyonuna Rusya'nın verdiği destek Alman-Rus ilişkilerini 11 Eylül 2001 den sonra daha da yoğunlaştırmıştır. Fakat teröre karşı savaş başlığı altında Rusya'nın Çeçenistan'da devam ettirdiği mücadelenin boyutları büyüyerek, 25 Ekim 2002 Moskova rehine krizinin patlamasıyla ikili arasında evvelce tahmin edilememiş karmaşık bir risk halini almıştır. İki hükümet tarafından başlatılan sosyal ve politik tartışmaların yer aldığı Petersberg Diyaloğu Alman-Rus ikili ilişkilerinin artan önemine dikkat çekmiştir. İkili arasında müspet yöndeki ticari eğilim 2001 yılında artmış ve hatta Alman-Rus kültürel ilişkileri iki hükümetin ortak bildirgesiyle yeni bir boyut kazansa da, savaş döneminde ülke dışına götürülmüş alman kültürel varlıklarının iki ülke arasında planlandığı üzere geri gelmesi ise söz konusu olmamıştır. Tüm bunlara rağmen red-green koalisyonu liderliğinde Rusya ile olan

[278] Janning, Josef; "Lange Wege, Kurzer Sinn? Eine Aussenpolitische Bilanz von Rot-Grün", in: Internationale Politik, 57. a., Nr. 9, Sept. 2002, s. 17

[279] Şansölye bu konuyu değişik platformlarda ve zirvelerde sık sık gündeme taşımıştır.

ilişkiler müspet yönde gelişmiştir. Putin ve Schröder yakın çalışma münasebetleri gelişmiştir. Rus devlet başkanına göre Avrupa birliği en önemli ticari ortak, Almanya ise Avrupa'ya açılan kapı olduğu kadar aynı zamanda Avrupa'nın en büyük gücüdür.[280] Diğer yanan Schröder ve Fischer, bütünüyle Avrupa'yı ilgilendiren tartışma ve problemlere Rusya'nın da dahil edilmesi gereğinin farkına vardılar.[281]

Almanya, Kosova Savaşı'nda şansını fazla zorlamamıştır. Zira red-green hükümetine kritik ve problem seviyesi yüksek bir Alman-Avrupa Balkan Politikası miras kalmıştı. Söz konusu politika 1999 yılındaki hava indirme harekatına göre daha az maliyetli bir askeri müdahale ile daha büyük bir siyasi başarı kazanılacağı kesin olan zamanda bile askeri müdahaleleri reddeden bir SPD ve Greens etkisi altında kalmıştı.[282]

Schröder ve Fischer savaş ya da barış seçimiyle karşı karşıya kaldıklarını anladıklarında çoktan göreve gelmişlerdi. 1990'ların başlarına gelindiğinde ise Batı, Balkanlara barışı getirme konusunda zaten sınıfta kalmıştı.1999 Martında, Almanya 1945'ten beri ilk defa Fischer'in daima işaret ettiği gibi Birleşmiş Milletler himayesinde olmayan bir savaşta yer alıyordu. Bu kabul gören ve olması gereken doğru bir savaştı. Ama çok geç kalınması ve problemli bir hava indirme harekatı stratejisinden dolayı paramparça ve karmaşık bir hale gelmişti. Netice itibariyle eleştiriler fazla ama erken ve hızlı bir başarı imkansız kalmıştır. Bu arada federal greens parti içi tartışma yaşaması diğer partiler arasında benzer tartışmaların oluşmasını engellemiştir. Dışişleri bakanı Fischer'in Kosova Barış Planı, Batı Devletlerinin Balkan Politikasının temelini oluşturmuştur. Başkanlık konseyinin temel çalışma çatısı altında Schröder ve Fischer Avrupa ordusunun bölgede uzun yıllar daha kalmasını öngören kararlı bir istikrar anlaşması geliştirdiler. Bakan Fischer de sonradan batının çok geç ve korkak hareket ettiğini kabullenmiştir. Fischer'in gayretlerinin sonucunda Rusya, Balkanlarda yapılan harekatın içinde yer

[280] Reinhard C. Meier-Walser/Bernd Rill (ed.); "Russland, Kontinuität, Konflikt und Wandel", Munich, 2002, s.96
[281] Fritz,Erich G.; "Neubewegung in die Deutsch-Russische Beziehung!", Oberhausen, 2001, s.43
[282] Christian Hacke, Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland, Weltmacht wider Willen?, Berlin, 1997, s.399.

alabilirdi; ancak o tarihe kadar Avrupa birliğini oluşturan devletler Kosova'da istikrarı sağlama konusunda kendilerini kanıtlayamadılar.[283]

Uluslararası yasalara göre, Yugoslavya'nın bir parçası olsa da Kosova zaman içerisinde himaye altında kalacaktır. Arnavutların ve Sırpların ortasında müşterek bir barışın varlığını hayal etmek hayli güç olsa da Makedonya'da, Avrupa birliğinin ve red-green koalisyonunun önemli bir rol oynadığı batı daha başarılı olmuştur. Kosova Savaşı ve Makedonya'da meydana gelen karışıklıktan sonra Alman güvenlik diplomasisi hakkında yapılacak olan değerlendirmelerde tezat görüşler yer alabilir. Avrupa, Kosova'da Amerikalıların yardımı olmadan yalnız başına bölgenin güvenliğini garanti edemeyeceğinin farkına varmıştır. Bunun neticesinde Schröder/Fischer hükümeti, Avrupa Birliği başkanlıkları döneminde, Haziran 1999 Köln Avrupa Konseyi zirvesinde etkin bir AGSP yapısı oluşturulması ümidiyle mühim bir zaman harcamışlardır. Bunun ötesinde AB, Aralık 1999 Helsinki zirvesinde de 'Avrupa Nihai Hedefleri''ni sonuçlandırdı. Fakat kaydedilen tüm bu ilerlemelere rağmen AGSP teşkilatı ağır ve hantal kalarak, daha dinamik bir güvenlik politikası birlik bütçesinden kaynaklanan kısıtlamalar ve kurumsal tahditler neticesinde zayıf kalmıştır. Böylece NATO muadili bütünleşmiş bir yapıda hedeflenen AGSP planı, evvelce Berlin'de hükümet tarafından kararlı bir şekilde dile getirilmesine rağmen zaman içerisinde sessizce terkedilmiştir.[284] Bundan sonra, red-green yönetimi, Avrupa-Alman hareket kabiliyetini politik olarak zayıflatmıştır. ABD'nin NATO'yu uluslararası teröre karşı mücadelenin gereklerine uyarlamak için yeni birlikler (NRF) oluşturacağı niyetini deklare etmesiyle, üye ülkeler bir kez daha durumlarının acizliklerini kabullenmek zorunda kalmışlardır. Özellikle Almanya'nın bu teklifi Washington'dan alması bekleniyordu. Federal Almanya Cumhuriyeti'nden klasik demeçlerden ziyade Silahlı Kuvvetleri'nde modernizasyon ve gelişmeler ümit ediliyordu.

11 Eylül 2001 Terör saldırısı beklenmedik bir şekilde tüm dünyanın olduğu kadar Alman dış politikasını da değiştirmiştir. Bu konuda 'Endüstriyel medeniyetin

[283] Bağcı, Hüseyin; "Türk Dış ve Güvenlik Politikalarının Yeni Opsiyonları Çerçevesinde Avrupa ve Balkanlar", Yeni Forum, Cilt 13, No 282, Kasım 1992, s.30-31
[284] Schwarz, Hans-Peter: "Eine Neue Deutsche Aussenpolitik", Die Welt, 19.10.2002, s.231

Pearl Harbor'u' yakıştırması bile yapılmıştır.[285] Herhangi bir üyeye yapılacak bu tür bir terörist saldırıya tüm ittifakın işbirliği içerisinde tepki vereceğine dair 5'inci maddenin yürürlüğe konması, Schröder/Fischer ikilisi için olduğu kadar tüm üye ülkeler için NATO tarihi boyunca bir ilk olduğuna hiç şüphe yoktur. Bu noktadan itibaren dış politika, Avrupa diplomasisi, AB genişlemesi ve güvenlik politikaları her daim küresel terörizm gölgesinde incelenmiştir.[286] Schröder/Fischer yönetiminin Eylül 2001'den sonra, ABD'ye karşı sergilediği sonsuz karşılıklı güven politikası nedeniyle federal hükümet birçok uluslar arası sorumluluk almıştır. Bugün, Alman ordusu Afganistan, Kuveyt, Kosova, Özbekistan, Bosna, Makedonya ve Afrika topraklarında toplam 10,000 askerini bulundurmakla birlikte uzun dönemde Alman Silahlı Kuvvetleri bu tür operasyonların üstesinden gelebilecek nitelikte değildir. Öncelikli reform çalışmalarında; mali kaynak yetersizlikleri, yetersiz ulaşım, aynı yapı ve personel problemleri gibi sorunlar birlikler için sıkıntı yaratabilir ama buna rağmen; varsayımlar ve gerçekler, sınırlı kapasite ve arttırılmış sorumluluklar arasındaki tutarsızlıklar önemini korumaya devam etmektedir. Benzer şekilde, Afganistan'dan ani bir geri çekilme durumu oluşsaydı bu pek mümkün olmayacaktı. Çünkü; Alman Silahlı Kuvvetleri yeterli ulaşım kabiliyetine sahip değildir.

Bunun yanında diğer bir sorun da Alman ordusunun politik amaçlı çıkarlara ihtiyacı olmasıdır. Politik seviyede Alman Güvenlik Politikası genel hatlarıyla gerekli ilginin azlığından, önem verilmeyişinden ve de ekonomik engellerden etkilenmektedir. Petersberg Zirvesinde hedefler ortaya konmasına rağmen federal hükümet askeri bütçeden kesintiler yapmayı sürdürmektedir. Federal hükümet; Kosova'da ve terörle savaş kapsamında Afganistan'da diplomatik bir hayal gücü sergilemiş, Alman Federal Hükümetinin başlangıcı olan Aralık 2001 Petersberg Zirvesi'nde Afganistan'a çok uluslu BM Barış Gücüne askeri katkıda bulunmayı kabul etmişti. 5 Aralık 2001 tarihinde Afganistan için imzalanan Petersberg Anlaşmasıyla birlikte Schröder/Fischer hükümetinin dış diplomasi tepesine ulaşılmıştı. İkilinin ortak amacı tarihsel süreçte askeri varlığıyla yer alan Almanya'nın, artık toplumsal anti-terör politikası anlayışı çerçevesinde BM'i diplomatik ve politik olarak güçlendiren 'sivil güç' olarak temsil edilmesiydi.

[285] Michael Stürmer, Zeitenwende, Die Welt, 12.09.2001, s.8
[286] Bruce Hoffman, Terrorismus: Der unerklärte Krieg, Frankfurt/Main 2001; Richard Meng, Der Medienkanzler, Was bleibt vom System Schröder, Francfurt/Main, 2002, s.157

Böylece, Kosova'da, Afganistan'da ve Makedonya'da varlık gösteren Alman ordusu artık alışagelmiş bir durum halini almıştır. Başka bir açıdan, bu operasyonlar red-green hükümetinin oluşturduğu önemli bir devlet politikası haline gelmiştir. Balkanlarda yaşanan savaşı müteakip beliren 11 Eylül 2001 terörizm tehlikesi toplumsal örgütlerde derin krizleri ortaya çıkarmıştır. AB, AGSP, WEU, ESDP, OSCE ve hatta NATO ilave güce ihtiyaç gösterdi. Bu gücün yıllarca şekillenen transatlantik kesimi tekrar bir soru işareti olarak gündeme oturdu. Anti-terörizm koalisyonunda, Afganistan harekatında ve son olarak Ortadoğu da ki Amerikan hakimiyeti Avrupa'nın rolünü önemsiz hale getirdi.[287]

2001 Eylülünden sonra tek kutuplu dünya düzenine eğilim artmış, hızla artan bir ABD hegemonyası ortaya çıkmıştır. Bu hadise Almanya ve Avrupa'nın tepkilerini, Almanya'nın uluslar arası örgütleri güçlendirme gayretlerini kısmen de olsa açıklamaktadır.Yürütülecek dünya siyaseti kapsamında ve ikili ilişkilerde her Alman hükümeti dış diplomasilerinin temeline BM desteğini yerleştirmeyi prensip edinmiştir. Bilhassa red-green hükümeti, 21. yüzyıl başında yaşanan küresel gelişmelerin her zamankinden daha fazla sayıda müşterek hareketleri gerektirmesi nedeniyle BM politikasına daha fazla hassasiyet göstermiştir. ABD'nin soğuk savaş sonrası BM politikası da değişime uğramıştır. ABD son dönemde ortaya çıkan askeri olmayan meselelere açık bir tavır sergilemediği gibi, kurucusu ve daimi üyesi olduğu BM güvenlik konseyindeki sorumluluklarını da tam manasıyla yerine getirmemiştir. Bunun yerine ABD, son 10 yılda BM'nin konumunu zayıflatırken, Avrupalılar yeni küresel sorunların savunucusu olmuşlardır. Bu gelişmeler ışığında Schröder/Fischer hükümeti dikkat çekici bir rol üslenmişlerdir: Uluslararası Suç Örgütü'nün kurulması ya da Afganistan Konferansı örneklerinde olduğu gibi, uluslararası hukuk ve çok yönlü ilişkiler kapsamında kuralların işletilmesinde öncü kuvvet olmuşlardır. Hükümet bir yandan silahsızlanma, barış ve güvenlik kavramlarının savunucusu olmuş, diğer yandan küresel idarenin ortak insani değerler üzerine kurulmasındaki kararlılığını kesin bir şekilde ortaya koymuştur. Bu 'Küresel İdare' kavramı[288] kızıl-yeşil koalisyonu için ayrıca önem kazandı; hem küresel sorumluluklar bazında hem

[287] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", München, Berlin, 2002, s.640
[288] Hans Küng, Projekt Weltethos, Munich, 1991, s.153

de sivil toplumun artan katılımı ve devletlerarasında derinleşen işbirlikleri olarak gelişen ortak çıkarların devamı açısından zorunlu hale geldi.

Soğuk savaş döneminde ülkelerin, doğu-batı çatışmasının zararlarından korunma eğilimi genel bir durum olarak ortaya çıktıysa da, 21. yüzyılın mühim problemleri dünya diplomasisinin kuzey-güney ekseninde gelişmiştir. Bunun farkına varan dönemin Alman hükümeti bu duruma göre davranmaya ve değişen dünya politika arenasında Almanya'yı doğru yere yerleştirmeye dikkat ettiler. Burada ki Nachhaltigkeit (daima destek) politikası, sosyolojik anlamda adil, çevrebilimsel olarak mantıklı bir küreselleşmeyi şekillendirme açısından anahtar olmuştur. Başbakan Willy Brandt döneminde Federal Almanya doğu-batı ilişkilerinde barış getiren bir ülke konumuna gelmiştir. 1970'lerde yaklaşımlarda yaşanan değişimler ve Ostpolitik sayesinde Federal Almanya, uluslararası arenada uyum sürecini sağlayan Avrupalı lider kimliğini kazanmıştır.[289]

Açıkça görülmektedir ki; kalkınma politikasının öncüsü Başbakan Schröder yönetimindeki Almanya, Doğu-Batı çatışmasının sona ermesini müteakip, 21. yüzyılın başlangıcında yaşanan küreselleşme koşulları altında, klasik Batı-Doğu kapsamında kalkınma anlayışına sahip olan Kohl/Kinkel hükümetinin aksine, Kuzey-Güney ilişkilerindeki dünya çapındaki değişimi zorlamak istemiştir. Her ne kadar yeterince tebrik edilmese de, Schröder yönetimindeki Almanya'nın dünyadaki yeni bir rolü daha ilk ve örnek olarak ortaya çıkmaktadır. Schröder/Fischer hükümeti ilk adım olarak ekolojik vergi reformuyla başlayan politikalarına destek stratejileri izleyerek, çevre yasaları çıkararak ve de en önemlisi uzun vadede nükleer enerjiden vazgeçerek yeni enerji türlerine kaynak yaratmak suretiyle çevreci politikalara standartlar koymaya devam ettiler. ABD'nin çevresel politika noksanlarını da eleştirmekten sakınmamışlardır. Bonn ve Marrakesh kentlerinde düzenlenen iklimsel değişim konferanslarında Almanlar Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe konmasını dile getirdiler ve bu konuda oldukça baskı yarattılar.[290] Avrupa'nın ve Almanya'nın tüm baskılarına rağmen Eylül 2002'de yapılan Johannesburg Konferansı'ndan somut anlaşmalar ortaya çıkmasa da Almanya ve Avrupa doğru yolda ilerlemekteydi.

---

[289] Peter Merseburger, "Willy Brandt 1913–1992", Visionär und Realist, Stuttgart, 2002, s.87
[290] Wurzel, Rüdiger; "Environmental policy-making in Britain, Germany and the European Union", Manchester University Press, Manchester, 2001, s.224

Bakan Fischer, hemen hemen her seferinde başarısız olsa da Ortadoğu'da yaşanan terör ve şiddetin tesiri altında kalan 2001 yılını partiler arası çatışmaları ve tartışmaları önlemekle geçirdi. Fischer'in; Avrupa'nın, Ortadoğu'daki rolünü vurgulayan ifadeleri, bölgedeki Alman nüfuzunu güçlendirdiğiyle kalmamış aynı zamanda AB'nin etkisini de artırmıştır. Eşzamanlı olarak BM'yi Ortadoğu'da en önemli aktör haline sokmayı da denemiştir. Bir yanda İsrail'in yerine getirmesi gereken sorumluluklar, diğer yandan bölgede evvelce kolonisel geçmişinin olmaması Almanya'yı herkes için güvenilir bir ortak haline getirmiştir. Bu durum, İsrail – Arap çıkarlarının çözümsüzlüğünden kaynaklanan Almanya'nın Ortadoğu Politikası'nda ki süregelen çelişkiyi sona erdirebilecekti. Filistin Yönetimi'nin en büyük finansal destekçisi, İsrail'in Avrupa'daki en büyük ticari ortağı ve de BM çalışma çatısı altında bölgedeki barış sürecinin savunucusu olarak Almanya, yeni bir görünüş kazanabilirdi. 11 Eylül sonrasında, uluslararası terörizmle mücadele, Ortadoğu politikasının merkezinde yer almıştır. Avrupalılar, İslam kültürünü mantıkla ve saygıyla anlamaya çalışırken, ABD askeri çözümler getirerek ve olaya tek taraflı yaklaşarak sadece terör yönüyle bakmaktadır. Amerika bölgeye savaş, Avrupa ise barış gözlüğüyle bakmaktadır.[291] Böylece Ortadoğu'daki Atlantik ötesi ortakların karşılıklı anlayışları azalmakta, ABD ve Almanya arasındaki Irak anlaşmazlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Washington ve Berlin arasında artan mesafe sadece Irak ile ilgili tehdit değerlendirmesiyle sınırlı değildir. Düşünce farklılıkları, Bush yönetimindeki ABD'den önce 1990'larda, Bill Clinton - Kohl veya Clinton - Schröder arasındaki diplomatik zıtlıklar yüzünden de zaten fark edilebilir bir seviyeye ulaşmıştı. Almanya ve Avrupa uluslararası hukukun üstünlüğüne dayanan çok yönlü ve dış politikada eşitliği ön planda tutan sivilleşmeyi tercih ederken, 11 Eylül öncesinde de ABD dış politika uygulamalarında askeri tedbirler, silahlanma, hegemonya ve tek taraflılık zaten artan bir hal almıştır. Bu durum 2002 yazında büyük bir çıkmaza yol açmış, Almanlar duygusal, tecrübesiz ve profesyonel olmayan tutumlarla zaman harcarken, Amerikalılar soğukkanlı, tecrübeli ve profesyonel bir *Realpolitiker* olarak kendilerini kanıtlamışlardır. Farklı bir yaklaşımla Alman Usulü, Amerikan Usulü'ne karşı Almanya ve Avrupa için parlak bir diplomatik zafer kazanabilecekken, başarısız olmuştur. Schröder/Fischer hükümeti Irak'a karşı yapılacak olası bir Amerikan harekatına dair çekincelerini kesin bir şekilde dile

[291] Robert Kagan; "Power and Weakness", Policy Review, s.113 (June/July 2002)

getirerek, Afganistan ve Ortadoğu gibi zaten var olan çatışma merkezlerinde suların durulmayacağını belirtmiştir. Berlin, ayrıca olayın bütünü itibarıyla kazanılacak bir zafer sonrasında da Amerika'nın Irak ve Ortadoğu konseptlerinin olmayışını da eleştirmiştir. Buna ek olarak, Irak'a karşı yapılacak bir savaşın uluslararası ekonomik krize dahi yol açacak maliyetine de dikkat çekmiştir.[292]

BM himayesinde yapılacak bir harekatın bile ciddi riskler taşıyacağına ama en azından kabul görecek ve yankı getirecek bir meşru temeli olacağına dikkat çekmiştir. Buna karşın Alman argümanları diplomatik olmayan bir tarza sahip olmuş, Bush yönetimini savaş çığırtkanlığı ile suçlaması Almanya'yı tamamen yalnız ve zayıf bırakmıştır. Schröder hükümeti en önemli dostuna ve ortağına karşı bu şekilde keskin ifadeler ve benzetmeler kullanırken, Almanya için sınırlı fakat ABD için hayati öneme haiz bir konuda Alman Dış Politikası'nın esas çıkarlarını riske etmiştir. Berlin'de çıkarların mukayesesi görünüşte imkansızdı. Bu yüzden Schröder Hükümeti'nin Alman usulü, gelişme süreci engellediği gibi Avrupa'nın ortak tavır sergilemesini de önlemiştir. Saddam Hüseyin'in de Almanya'nın bu engelleyici diplomasisinden etkilenmiş olmalıdır. Son üç yıldır antiterör ittifak çatısı altında, özellikle Afganistan ve Kosova Savaşlarında yer alarak, hükümet Alman askeri tabularını yıkmıştır. Irak meselesinde ise bir şekilde kendini politik olarak kendini yalnız bırakmıştır.[293] BM'yi ve barışı güçlendirmek, ABD'nin tek taraflı tutumunu daha uygun bir zeminde eleştirme umutları yüzünden Schröder hükümeti güven sorunu yaşadığı gibi kendisiyle de hesaplaşamamıştır. Seçmen aritmetiği ve kampanya stratejisi kaygısıyla sorumsuz davranarak tavsiyelere kulak asmamış, yapılan önerileri de reddetmiştir. Washington'un aksine Berlin, Alman usulü ile dünyanın geri kalanında liderlik etmekte zayıf kalmıştır. Almanya'nın seçimden sonraki Schröder iktidarı için yapılan değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur:[294]

a. Politik prestij: Seçimler ABD, Avrupa ve dünyanın birçok ülkesinde ilk defa bu kadar yakın ilgiyle takip edilmiştir. Böylece, Almanya'daki demokratik seçim geleneği uluslar arası düzeyde hak ettiği yeri bulmuştur.

[292] Der Tagesspiegel, 12 Ekim 1991
[293] Bluth, Christoph; "Germany and the Future of European Security", Macmillan, 2000, s.224
[294] Financial Times Deutschland, 23 Haziran 2002

b. Ekonomik istikrar: Almanya'nın nüfusunun sadece 83 milyon olmasına rağmen, dış ticaretinin dünya toplam ihracatının 1/10'unu, ithalatının ise 1/12'sini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda AB ekonomisinin de lokomotifi haline geldiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, Almanya'nın ekonomi politikasında seçimin yaratacağı yön değişikliği çok sınırlı olacaktır. Bu ülkede çalışan 2 milyon Türk vatandaşının durumları açısından ekonomik gelişmenin ve istikrar ortamının devam edeceği düşünülmektedir.

c. Diplomatik öncelik: SPD ve Yeşiller baskısının NATO'da ABD egemenliğine karşı başkaldırıya dönüşmesine sebep olabileceği görülmüştür. Ancak, bu direnişin ölçüsünün ve süresinin şartlara bağlı olacağı değerlendirilmektedir. Bu şartlan da ABD ile Almanya arasındaki karşılıklı çıkar ilişkilerinin belirleyeceği ve bu sürecin şekillenmesinin uzun vadede gerçekleşeceği mütalaa edilmektedir. Bu nedenle, Türkiye - Almanya ilişkilerinde ani bir değişiklik beklemenin doğru olmayacağı kıymetlendirilmektedir.

11 Eylül 2001 tarihindeki terör eylemlerinin ardından, Alman liderler, ABD ile antiterorizm kampanyasında 'kayıtsız şartsız birlik'ten bahseden Avrupalı şahsiyetler olmuşlardır. 11 Ekim 2001 tarihinde, Almanya'nın uluslar arası toplumdaki yerini yeniden tanımlayan konuşmasında Başbakan Gerhard Schröder, 'ülkesinin savaş sonrasındaki destek görevinin geri dönüşü olmayan bir şekilde tamamladığını ve dış ülkelere özgürlük ve insan haklarını korumak için yapılan operasyonlara katılmak üzere asker göndermeye hazır olduğunu' açıkça ifade etmiştir. Schröder, Bundestag'a yaptığı bir söyleşide ise, 'güvenlik konusuna yapılacak askeri katkıların hazırlığı ile Almanya'nın dış politikasına yeni bir bakış açısının egemen olduğu' hususunu dile getirmiş ve Almanya'nın dış ve güvenlik politikalarında doğrudan risk almaktan kaçınmasının yol gösterici bir prensip olamayacağını ve olmaması gerektiğini sözlerine eklemiştir (Bu açıklama, iki Almanya'nın birleşmesinden itibaren giderek gelişen ve değişen dış politika açılımı bağlamında ele alınmalıdır). Bu kapsamda:[295]

a. Birleşme sonrası, daha insancıl bir görüntü veren Almanya'nın ilk denizaşırı açılımı, BM'nin Kamboçya (1991) ve Somali (1992)'deki insani yardım

[295] Suddeutsche Zeitung, 17 Ekim 2001

operasyonlarına yapılan katkılar şeklinde; ancak, Alman militarizminin yeniden canlanmasından duyulan korkular nedeniyle sıkı yasal sınırlamalar altında gerçekleşmiştir. Sonraki açılım ise, Schröder'in 1998 yılında Yeşil Parti ve Sosyal Demokrat Parti koalisyonu tarafından gönderilen (İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden beri ilk defa silahlı çatışmaya giden) Alman askerlerinin 1999 Mart ayında Kosova'ya gitmeleriyle başlamıştır.

b. Bununla beraber, hükümet döneminin başlarında Schröder, 'artık zamanı geldi' diyerek ve 'bundan böyle Almanya'nın tarihi suçunun ağır yükünü hissetmeden kendi çıkarlarını takip edeceğini' vurgulamıştır. Alman başbakan misyonuna sadık bir şekilde, Fransız - Alman ilişkilerini Avrupa ile bütünleşmenin yönlendirici gücü olarak geliştirmeye devam etmektedir. Aynı zamanda Moskova'nın barışçıl birleşmedeki önemli rolünü unutmadan, önceki Başbakan Helmut Kohl'ün, Rusya ile tesis ettiği güçlü bağlantıları devam ettirmek ve para, personel, enerji sağlamak suretiyle Balkanlar'ın istikrarına büyük yatırım yapmaktadır.[296]

Zaten ciddiyeti son derece şüpheli olan 'ABD ile dayanışma' sözleri kısa bir zaman sonra fos çıktı. ABD'nin müttefiklerini, BM gibi uluslararası kurumları ve uluslararası hukuk normlarını hiçe sayarak harekete geçişi, Berlin'de Alman çıkarlarının zedeleneceği kaygısını geliştirdi. ABD'nin, Saddam Hüseyin rejimini bir preventif savaşla yok etme tehdidi, ABD ve Almanya arasındaki çelişkileri kamufle edilemeyecek şekilde gün yüzüne çıkardı. Bu çelişkiler göz önünde tutulduğunda, Schröder hükümetinin salt piyasa ve önemli enerji kaynaklarına ulaşım yollarını kaybetmekten kaygı duymadığını, aynı şekilde olası bir petrol krizi sonrasında zaten aşırı işsizlik ve borçlanma yükü altında bocalayan Avrupa ekonomilerinin daha da sarsılacağını ve ağır sosyal sorunların ortaya çıkacağı korkusunu taşıdığı görülmektedir.[297] Federal Hükümetin, savaşla birlikte ortaya çıkacak mülteci akını ve sosyal sorunların bütün bölgeyi destabilize edeceğini bilmesi de işin cabasıdır.

Federal Hükümetin Irak konusunda takındığı tavır ve yaptığı bütün girişimler, ABD'nin Irak'a saldırısına savaş karşıtı olduğu için değil, kendi 'emperyal'

[296] Wall Street Journal, 29 Nisan 2002
[297] Washington Times, 30 Mayıs 2002

planlarına ve ekonomik – siyasal çıkarlarına ters düştüğü için karşı çıktığını göstermektedir. Schröder ve Fischer, kendi partilerinin tarihlerini ve geleneklerini şüphe götürmeyecek bir şekilde, doksanlı yıllardan bu yana geliştirilen dış politik planlar için kullanmaktadırlar. Şansölye Schröder, Federal Parlamento seçimleri öncesinde yapılan bir söyleşide, hükümetinin 'askeri tabuyu' yıktığını söyleyerek, Alman ordusunun uluslararası alandaki operasyonları için harcanan paranın iktidara geldiğinden beri on kat arttığını ve ABD haricinde ülke dışına en çok asker gönderen ülkenin Almanya olduğunu böbürlenerek anlatıyordu. Gerçekten de Alman ordusu son dört yılda iki savaşa – 1999 yılında NATO'nun Yugoslavya'ya saldırısına ve 2001'de Afganistan savaşına – katıldı. Şu anda Alman askerleri 16 ülke ve bölgede (Bosna, Kosova, Makedonya, Gürcistan, Afganistan, Özbekistan, Türkiye, Kuveyt, Bahreyn, Cibuti, Kenya, Güney Afrika kıyısı, Arap Denizi, Akdeniz, İtalya ve ABD) görev yapmaktadırlar. Türkiye, İtalya ve ABD dışındaki ülkeler, NATO bölgesi değildir. Almanya'nın çıkarlarının 'gerektiğinde Hindukuş Dağlarında dahi savunulması gerektiğini' söyleyen SPD'li Savunma Bakanı Peter Struck Eylül 2002'de, Savunma Bakanlığı'na danışmanlık görevi yapan Federal Ordu İnspektörüne silahlı kuvvetlerin operasyon komutasını vererek, 1945'ten bu yana 'demokrasiye ters düştüğü' gerekçesiyle kullanılmayan Genelkurmay Başkanlığı makamını yeniden oluşturdu.[298]

Bu adım muhafazakar medyada 'Federal Ordu'nun profesyonelleştirilmesi ve statik bir yurt savunma örgütünün dış ve güvenlik politikalarının dinamik enstrümanına dönüştürülmesinin bir adımı' olarak değerlendirildi.Savunma Bakanlığı kırmızı – yeşil hükümet döneminde 2001 – 2015 yılları arasında tahmini gideri 110 milyar Euro'yu aşacak hızlı bir silahlanma programı başlattı.[299] Bu program, deniz aşırı bölgelere birlik ve mühimmat taşıyabilecek olan A 400 M yük uçağının yapımını ve Federal Ordu'ya uzun menzillerde nokta vuruşu yapabilme yetisi sağlayacak Taurus ve Polyphem roketleri ile Taifun adlı robot uçakların geliştirilmesini içermektedir. Eylül 2002 Parlamento Seçimleri sonrasında Savunma Bakanlığı'nın bütçe artırımı istemesi, 110 milyar Euro olan tahmini giderlerin çok daha fazla olacağını şimdiden göstermektedir.

[298] NATO Dergisi, Sonbahar 2004, (Lionel Ponsard SFOR ve EUFOR'un konuşlandırılmalarının sona ermesinin Avrupa Birliği ve NATO ilişkileri üzerindeki etkilerini inceliyor.)
[299] Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 2, Sayı 7, Güz 2005

Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, 3–5 Mayıs 2005 tarihleri arasında gerçekleştirdiği Türkiye gezisinde, AB üyelik sürecine iliksin değerlendirmelerde bulundu. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile görüşen Alman Başbakan 'reformların toplumsal gerçekliğe dönüşmesi' gerektiğini ifade ederek, reform sürecinin kesmemesi çağrısında bulundu. Schröder, üyelik müzakerelerinin 17 Aralık 2004 AB Zirvesi kararında belirtildiği gibi, 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması gerektiğini belirterek, Türkiye'nin AB üyeliğinin, her iki taraf için büyük sorumluluk ve fırsatları beraberinde getireceğini ifade etti. Schröder, üyelik sürecinin uzun zaman alabileceğini ve bu nedenle reformların, özellikle temel özgürlükler ile insan ve azınlık haklarıyla ilgili olarak uygulanmasının şart olduğuna dikkat çekti. Schröder, din özgürlüğü alanında daha fazla ilerleme kaydedilmesinin de önemini vurguladı. Alman Başbakan, Ankara Anlaşması'na protokolün imzalanmasının ve yeni AB üyelerinin AB ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği kapsamına alınmasının, müzakerelerin başlatılması için bir ön koşul olduğunu vurguladı. Schröder, Kıbrıs sorununa ilişkin olarak ise, adadaki sorunların en kısa zamanda çözülmesinin üyelik müzakerelerini kolaylaştıracağını belirtti. Ayrıca, Kuzey Kıbrıs'taki Türklerin, Cumhurbaşkanlığı seçiminde Mehmet Ali Talat'ı göreve getirerek, adanın birleşmesine ve AB'yle entegrasyona büyük önem atfettiklerini gösterdiklerini vurguladı. Schröder, Kıbrıs sorununun Annan Planı temelinde yakın bir gelecekte çözüme kavuşturulacağını ümit ettiğini belirtti. Schröder, Fransa'da yapılacak AB Anayasası referandumu sürecinde dile getirilen Türkiye'nin AB üyeliği tartışmalarına ilişkin olarak ise, Avrupa'nın herhangi bir yerindeki Anayasa referandumunun Türkiye-AB sürecini etkilemeyeceğini belirtti. Schröder, Türkiye'ye, hedefine ulaşabilmesi için adil fırsatlar sunulması gerektiğinin altını çizdi.[300]

## 3.8. Merkel ve Almanya

1989'da siyasete atılan Merkel, Almanya'nın birleşmesinden iki ay önce 1991'de Helmut Kohl'ün liderliğindeki CDU'ya katıldı. 'Kohl'ün kızı' olarak ünlenen Merkel, daha sonra Çevre Bakanlığı görevine getirildi. Doğu Almanya'da fizik ve kimya alanlarında çalışan bir akademisyen olan Merkel, iki Almanya'nın

[300] http://www.byegm.gov.tr/yayınlarımız/dısbasın/2005/05/05x05x05.htm

birleşmesinden sonra siyasi basamaklarda hızla yükselmeyi başardı. CDU'nun genel başkanı oldu. Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadar Doğu Bloğu'nun bir vatandaşı olan Merkel, ilginç bir şekilde şimdi de Türkiye'nin üyeliğine 'kültürel' sebeplerle karşı çıkarak, Batı ile İslam arasına 'sanal duvar' örmeye çalışıyor. Merkel'in tasvip görmeyen yaklaşımı, AB üyesi diğer ülkelerdeki Türkiye karşıtı yaklaşımları da ister istemez etkileyecek görünmektedir.

Angela Merkel'in eleştirdiği bir başka nokta da Irak Savaşı'nda Alman politikasının Fransız politikasına fazla bağımlı hale gelmesidir. Fransa'ya iyi ilişkilerin önemini yadsımayan siyasi lider, ancak bunun Avrupa'daki diğer ülkelerin ya da ABD'nin dışlanması anlamına gelmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Merkel'a göre CDU'nun dış politikası açısından Avrupa entegrasyonu ne kadar önemliyse ABD'yle dostluk ve ortaklıkta o kadar önemlidir.[301]

Türkiye karşıtlığını seçimlerde ana tezi haline getiren, Doğu Almanya'da yetişmiş ve Lutheryan bir papazın kızı olan Merkel, 51 yaşında ve ilginç bir geçmişe sahiptir. Martin Luther'in Türk düşmanlığının Merkel üzerinde etkileri var mıdır, bilinmez ama Merkel'e göre kültürel farklılığı olan Türkiye'nin AB üyeliği, birliğe zarar verir. Merkel, Türkiye'ye ancak 'imtiyazlı ortaklık' verilebileceği tezini savunmaktadır. Türkiye'nin gümrük birliğine dahil olduğu ve müzakerelere başlayacağı düşünülürse, Merkel'in aslında ne önerdiği meçhuldür. Türkiye, şu anda zaten imtiyazlı ortak statüsündedir. Türkiye'nin AB'yle ilişkileri için geliştirilen "imtiyazlı ortaklık" kavramı ilk kez dönemin CDU Genel Başkanı Angela Merkel'in Şubat 2004'te Türkiye ziyareti sırasında yaptığı bir konuşmayla ortaya atılmıştır.[302]

Alman Parlamentosu'nda yapılan seçimle ilk kez Almanya'da bir kadın, başbakan seçilmiştir. Merkel'in başbakan olması, iki Almanya'nın birleşmesinin ardından Doğu Alman kökenli ilk başbakan olması açısından da önemlidir. Başbakan ve 14 bakandan oluşan Kabine'de, bakanların 8 tanesi SPD'den, diğer 6 tanesi ise CDU/CSU'dan oluşmakta, Kabine'de Başbakan'la birlikte 5 kadın görev yapmaktadır. Schröder ve Merkel arasında dikkat çekici bir diğer politika farkı da dünyaya bakışlarındadır. İki lider, sadece Türkiye hususunda değil, Almanya-ABD

[301] Washington Post, 20 Şubat 2003, http://www.washingtonpost.com
[302] Angela Merkel'in 16 Şubat 2004'de Ankara'da gerçekleştirdiği konuşma, http://www.kas.org.tr

ilişkileri hususunda da birbirinden farklı düşünmektedir. Schröder ABD'nin Irak'ı işgaline karşı politika takınırken, Merkel Atlantik ötesi ile daha güçlü bağları savunmaktadır. Merkel 'Irak'a Alman askeri göndermeyiz.' demektedir ama her alanda daha yakın işbirliği yanlısı olduğunu gizlememektedir. Bunun yanında Türkiye'nin hem Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na daha yoğun bir şekilde katılması sağlanmalıdır. Merkel'in Ankara'da yaptığı açıklamalara ilave olarak ayrıca Türkiye'nin olası üyeliğinin AB'nin şartlarını zorlayacağı ve onu siyasi bir birlik olmaktan çıkararak, serbest ticaret bölgesine dönüştüreceği iddia edilmektedir.[303]

Almanya'da koalisyon ortağı iki parti CDU ve SPD'nin belki de en zorlanacakları alan dış politika olacaktır. Her ne kadar başbakanın Hıristiyan Demokratlardan Angela Merkel olacağı kararlaştırılsa da, kurulacak koalisyon hükümetinde Sosyal Demokratların bakanlık sayısı daha fazladır. Üstüne üstlük Sosyal Demokratların sahip oldukları bakanlıklar dış işleri, maliye ve çalışma gibi kilit bakanlıklardır. Sosyal Demokrat Dışişleri Yeni Bakan Adayı Frank-Walter Steinmeier, Gerhard Schröder'in müsteşarıydı ve dış politika konularında aynı görüşlere sahipti. Bilindiği gibi, Hıristiyan demokratlar, Schröder'i dış politikada dengeleri yeterince gözetmediği gerekçesiyle eleştiriyorlardı. Şu anda merak konusu olan bu iki zıt görüşün nasıl bir arada çalışacağıdır. Görünen o ki, seçimden önce Hıristiyan Demokratların amaçladıkları birçok konuda olduğu gibi dış politika konularında da istediği politikaları ancak sınırlı bir şekilde uygulayabilecektir.[304]

Yeni Dışişleri Bakanı işine karışılmasından ne derece hoşlanacaktır? Her halde Almanya için en kötüsü, hükümetten dış politika konusunda iki farklı sesin çıkması olacaktır. Böyle bir durum Almanya'nın dış politikadaki güvenilirliğini sarsacaktır. Bu bağlamda, Merkel'in bir Amerika ziyaretinde Schröder'in Irak politikasını beğenmediğini ve bütün Almanların Schröder gibi düşünmediğini Bush'a şikayet etmesi, Almanya'da çok olumsuz karşılanmıştır. Irak işgalinden önce Schröder'i eleştirerek Bush'a destek veren, hatta bu desteğini belirtmek için Washington'a kadar giden Merkel, başbakan sıfatıyla ilk kez yaptığı ziyaret öncesinde, politikasında küçük bir 'U dönüşü' yaparak ABD'yi eleştirmeye

[303] Deutscher Bundestag, 19 Ekim 2004
[304] Frankfurter Allgemeine Zeitung, 4 Ekim 2005

başlamıştır. Yıllardır Guantanamo üssündeki işkenceler konusunda tek söz etmeyen Merkel, bu kez birdenbire "ABD uluslararası hukuku ihlal ediyor" yönlü demeçler vermeye başlamıştır.[305]

Planlarına bakıldığında aslında Merkel dış politikaya hazır görünmektedir. Alman dış politikasındaki değişikliklere ilişkin ilk sinyaller gelmeye başlamıştır. Merkel'in yeni baş danışmanı Christoph Heusgen'e göre: Almanya'nın, Birleşmiş Milletler'de daimi bir sandalyeye sahip olacağına ilişkin politikalar bir illüzyondan ibarettir. Oysa ki Sosyal Demokrat-Yeşiller koalisyonu bu proje için iki yılını harcamıştır. Merkel'e göre AB'deki küçük devletlerin avukatlığını Berlin yapabilirse, diğer büyük devletler karşısında Almanya daha da güçlenecektir. Böylece Yeni Başbakanın dış politikada verdiği mesaj Alman-Fransız ya da Alman-Rus işbirliğinin tüm önemine rağmen Avrupa'daki diğer küçük ülkeleri gölgede bırakmayacağıdır. Bu politika Schröder'in politikasından biraz farklıdır. Schröder, başbakanlığı döneminde Avrupa Birliği'ne, Paris ile birlikte ağırlığını koymaya çalışmıştır.[306]

Merkel ile Dışişleri Bakanı arasında uyuşmazlık AB politikalarından daha çok, diğer ülkeler politikalarında da çıkması muhtemeldir. Amerika Birleşik Devletleri'yle olan ilişkiler bunlardan en önemlisidir. Gerçi Almanya'nın Irak'a asker göndermesi beklenmemektedir. Bununla birlikte Almanya'nın, İran ve amaçladığı atom silahı edinme konusunda nasıl bir yön çizeceği merak konusudur. Eğer; Amerika, İran konusunda silahlı bir çözüme yönelirse, koalisyonda CDU ile SPD arasında büyük bir fikir ayrılığının çıkması olası görünmektedir. Merak konusu olan bir nokta da Merkel'in Rusya ya da Çin gibi ülkelerle ilişkisidir. Sosyal Demokrat-Yeşiller koalisyonu ekonomik kaygılarla özellikle insan hakları konusunda pasif kalmakla eleştirilmiştir. Schröder Hükümeti'nin özellikle üzerinde durmaktan kaçındığı Çeçenistan sorunu koalisyon sözleşmesinde de yer almaktadır. Koalisyon Partilerinin Türkiye konusundaki politikalarının çok farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle birçok çevrede Angela Merkel sadece Türkiye'nin AB üyeliğine karşı değil, ayrıca Türkiye karşıtı olarak da bilinmektedir.[307]

---

[305] The Independent, 19 Aralık 2005, http://news.independent.co.uk/europe/article333653.ece
[306] Der Spiegel, 28 Kasım 2005
[307] http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat=18&yazi=835

Türkiye, müzakere sürecinde Almanya'nın engeller çıkarmaması konusunda özellikle koalisyonun Sosyal Demokrat kanadına güvenmektedir. Koalisyon Sözleşmesi'nin imzalandığı gün, Angela Merkel'i Berlin'de ziyaret eden Türk Dışişleri Bakanı Gül, toplantıda imtiyazlı ortaklığın hiç gündeme gelmediğini söyledi. Bununla birlikte, Angela Merkel toplantı sonrası yapılan açıklamalarında Türkiye'nin AB üyeliği konusunda fikrini değiştirdiğine ilişkin bir ipucu da vermedi. Toplantı sonrası Merkel'in söylediği en olumlu şey 'Türkiye ile iyi ve yoğun ilişki kurulması dileği'. Hatta AB'ye üye bir ülkenin hükümet programında ilk defa Türkiye için AB'de farklı bir statünün öngörülebileceği yazıyor. Hıristiyan Demokratların seçimden önce her fırsatta dile getirdiği öneri imtiyazlı ortaklıktı. Koalisyon protokolünde ise, bu deyim 'imtiyazlı ilişki' şeklinde ifade edilmiştir. Burada özellikle, AB'nin yeni üye alamayacak hale gelmesi durumunda veya aday ülke, üyeliğine ilişkin sorumluluklarını yerine getiremeyecekse, o taktirde imtiyazlı ilişkiler gündeme gelebilir denmektedir.[308]

Bunların yorumu, Türkiye'nin Almanya'ya dikkat etmesi gerektiğidir. Hıristiyan Demokratların, Türkiye politikası konusunda bir görüş değişikliği yoktur. Eğer, Türkiye müzakere süreci içerisinde ellerine koz verirse, bu durum Türkiye'nin aleyhine kullanılmayı beklemektedir. Türkiye artık kendisini hararetle savunacak Schröder gibi bir Alman Başbakanı'na sahip değildir. Eğer dikkat edilmezse, Merkel Türkiye'nin AB yolculuğuna köstek olabilir. Ancak, Merkel'i bekleyen ülke içindeki sorunlar nedeniyle dış politikaya ağırlığını koyması zaman alabilir. Almanya'daki yeni hükümet Avrupa Birliğindeki sorunlardan çok ilk olarak kendi içindeki ekonomik sorunlara odaklanacaktır. Eğer bu sorunlar Merkel'in başbakanlığında başarıyla çözümlenirse, özellikle dış politika alanında Merkel'in manevra alanı genişler.

Görüldüğü gibi, Almanya, Türkiye ile olan ilişkilerinde genellikle reel politika uygulamıştır. Dünyadaki genel konjonktür, Almanya'nın ekonomik durumu, Sovyet Rusya ile olan ilişkileri, Almanya'nın bölünmüşlüğü ve NATO'nun önemi, Almanların Türkiye ile olan ilişkilerini ön planda tutmalarına yol açmıştır. 1910, 1950 ve 1960'larda kayıtsız şartsız takdir edilen devletin ve toplumun varlığının

[308] Die Tageszeitung, "Union macht wieder Türkei-Wahlkampf", 29 Ağustos 2005

1970'lerden sonra gittikçe negatifleşmesini yalnızca Türkiye ev ödevlerini yapamadığı şeklinde açıklamak mümkün değildir. Şansölye Kohl'ün söylemiş olduğu sözler ne tarihsel gerçeklere ne de Avrupa Birliği'nin kuruluş sürecine uymaktadır. Avrupa, özgürlük ve demokrasi içinde yaşamak isteyen milletlerin hiçbir şekilde dil, din, ırk farkı gözetmeksizin birarada olacakları çatının ismidir. Yüzyıllar boyu din, ırk ve dil farkları yüzünden birbirlerini katletmiş olan Avrupalıların 20. yüzyılda, Türkiye'yi din yüzünden aralarına almamaları, bazı kafalarda bir ortaçağ zihniyeti bulunduğunu kanıtlamaktadır. 1870'lerden beri Türkler, Almanları Avrupa'daki tek dostları olarak görmüşlerdir. Son senelere kadar Türkler, Almanlarla kendi aralarında bir ruh kardeşliği, özel bir dostluk olduğuna inanırlardı. Bugün Almanlar için bu tarihsel dostluğa, yoldaşlığa ve kardeşliğe ihtiyaç yoktur. Aynı şekilde bugün, Almanlar'ın çoğunluğunun tutumunda, Churchill'in meşhur sözlerinin kanıtını, biz Türkler, üzüntü ile görmekteyiz: "Milletler arasında dostluklar yoktur, menfaat birliği vardır."[309]

[309] www.turkishweekly.net/turkce/yorum.php?id=190

# 4. BİRLEŞMEYE UZANAN SÜREÇTE ALMAN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞINDA ÖNEMLİ TEMEL KAVRAMLAR

## 4.1. 1989–1990 Öncesi F.Alman Dış Politika Dinamikleri

Dünyayı yakıp yıkan II.Dünya Harbi'nin enkazından, Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik devletleri iki büyük güç olarak çıkmıştır. Bolşevik İhtilalinden II.Dünya Harbi'nin çıkışına kadar pasif bir dış politika izleyen Ruslar savaş süresince devam ettikleri yayılmacı politikalarını savaştan sonrada devam ettirmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri de aynı şekilde II.Dünya Harbi'yle Monroe Doktrini'ni[310] terk ederek milletlerarası politikaya müdahil olmuştur.

Genel olarak Federal Almanya'nın izlediği dış politikanın temeli hakkında söylenecek şey, anti-komünist olduğu ve Batı ile ittifaka dayandığıdır. Ama her iki Almanya, var oldukları 45 yıl içinde baskı altında bir dış politika izlemişler ve 45 yıl boyunca bir Alman birliği beklemişlerdir. Prusya, Kaiserreich, Weimar Cumhuriyeti ve III. Reich'tan, Federal Almanya'ya kadar dış politikada birçok izler ve gelenekler oluşmuştur. Federal Almanya, tarihi olarak III. Reich'ın bir devamı ve de Nükleer Dönem'in şartları altında. Doğu-Batı çalışmasının bir sonucu olarak kurulmuş bir devlettir. Almanya, tarihi gelişim olarak 1945 de ne komünistti, ne de özgürlükçü demokrasi için uygun görünmekteydi. Almanya, Galip Güçler tarafından bir tarafta komünist diktatörlük, diğer tarafta özgürlükçü demokrasi olarak ikiye bölünmüştü. Doğu Almanya içerde totaliter, dışarıya karşı bağımlı bir devlet olarak yaşamıştır. Buna karşın Federal Almanya'nın korkakça da olsa, dış politikada bir gelenek oluşturduğu söylenebilir. Fakat bu geleneğin pek fazla geliştiği söylenemez. Dış politikada Batı yönelimi, Almanya'da demokrasiyi teşvik eden bir olguydu. 1918

[310] Monroe Doktrini: Amerika Birleşik Devletleri Başkanı James Monroe 2 Aralık 1823'te kongreye bir mesaj yollayarak Amerika'nın Avrupa'nın sorunlarına karışmaya niyetli olmadığını Avrupalılarında Amerika sorunlarına karışmaması gerektiğini belirtmiştir. Daha sonra Monroe Doktrini olarak anılacak bu mesaj yaklaşık yüz yıl boyunca Amerikan hükümetlerinin kend yarı kürelerinden çıkmamasını sağlayacaktır. Çok daha önemlisi Avrupa'nın dışarıda tutulduğu Amerika kıtası yalnızca Amerika Birleşik Devletleri tekelinde bir emperyalist yayılma açacaktır.; Türk Dış Politikası, editör: Baskın ORAN, c.I., İletişim Yayın., İstanbul 2002, s.527

sonrası dış politikadaki iktidarsızlığın içerde demokrasinin gelişmesini zorlaştırdığı bilinmektedir. 1949 sonrası Batı Almanya'nın dış politikada Batı içinde yer alması, demokratik gelişmeyi teşvik etmiştir. Rathenau ve Stresseman, Batı politikası içinde sadece barışı ve işbirliğini değil, özellikle Batı ve Dünya pazarlarına girişi de aramışlardır. 'Weimar' Cumhuriyeti sonunda suya düşen Batı rüyası, Atlantik bölgesinde prestij kazanımı, dünyada ekonomik işbirliği ve yeni ekonomik fırsatlar, 1949'dan sonra Almanya'nın Batı tarafı için gerçekleşebilmiştir. 1945 sonrası, Almanya'nın 'Orta Avrupa merkezli' kuvvet dengesine dayalı dış politikası rafa kaldırılmıştır. Çünkü 1990 sonrası yeni Alman dış politikasında Orta ve Doğu Avrupa tekrar gündeme gelmiştir. Bu politikayı yeşertmeye çalışanlar (örneğin Jakop Kaiser) yanılmışlardır. Bilindiği gibi 1945 sonrası Almanya'nın ve Avrupa'nın kaderini ABD ve Sovyetler Birliği belirlemiştir. Bunun neticesinde de Kıta bölünmüştür. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yakın Doğu politikasında ki değişimin, Sovyet Rusya dışındaki diğer önemli nedenini dönemin Amerika Birleşik Devletleri başkanı Truman şu şekilde dile getirmiştir : "Yakın ve Orta Doğu'ya bir göz attığımızda buranın çok kritik bir bölge olduğunu görüyoruz. Bu bölgede zengin doğal kaynaklar bulunmaktadır. En hareketli kara, deniz ve hava yolları bu bölgeden geçmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı bu bölge büyük ekonomik ve stratejik öneme sahiptir."[311]

1949 sonrası olgunlaşmamış demokrasinin gelişimini sürdürebilmesi için Batı Almanya'nın üzerine koruyucu bir örtü çekilmiştir. Böylece özgürlük, demokrasi, refah ve güvenlik, Batıya bağlanma yoluyla gerçekleşebilmiştir. 1950'li yıllar dış politikada temel meselelerle ilgili yoğun tartışmalara sahne olmasına rağmen, Federal Almanya'nın demokrasi ve Batı'ya bağlanmaktan başka bir seçeneği bulunmamaktaydı. Eski Nasyonalistler tarafından Almanya'nın Batı Yönelimi 'Almancı' bulunmamıştı. Werner Sombart'a göre Almanlar, kahramanlıktan tacirliğe dönüşmüştü.[312] Erhard'tan Kohl'e kadar dış politikada ekonomik güç, Dünya'da etkili olmanın bir anahtarı olarak görülmüştür. 1949'dan sonra Alman-Fransız ilişkileri eskiye nazaran iyileşme göstermiştir. Karşılıklı rekabet, dostluğa ve işbirliğine dönüştürülmüştür. Alman ve Fransız liderler, çok

[311] Uslu, Nasuh; "Türk-Amerikan İlişkileri", 21.Yy.Yay., Ankara, 2000, s.95
[312] Hacke, Christian: "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", München, Berlin 2002, s.337

sıkı temas içinde olmuşlardır. 1963'te yapılan Alman-Fransız Anlaşması ile Adenauer bir taraftan Sovyet-Fransız yakınlaşmasını önlemek diğer taraftan da bu yolla komünizme karşı bir set oluşturmak istemiştir. Dışişleri Bakanı Genscher ilk olmasa da, Dışişleri Bakanlığı'nda farklı bir geleneğin oluşumunu sağlamıştır. Bu değişim. Schröder'in 1961'de dışişleri alanında. Adenauer'in 'Şansölye Demokrasisini' değiştirmeye çalışması ile başlamıştır. Bu tarihten itibaren prensip olarak federal başbakanın dış politikadaki karar verme gücü giderek azalmıştır.[313]

1990'lı yılların başından itibaren başbakan dış politika kararlarına %5–10 oranında bir ağırlık koyabilirken, Bugün bu kararlara %90 düzeyinde NATO, AB., EPZ, AGIT-Süreci ve GATT gibi çok taraflı uluslararası kurumların etkisinin olduğu görülmektedir. Ancak bu demek değildir ki federal başbakanın karar alma sürecinde etkisi ortadan kalkmıştır. Ancak tavır ve tutum değişmiştir. Uzlaşma, ikna etme sanatı ve zaman gibi birçok faktörün daha da anlam kazandıkları izlenmektedir. 'Şansölye Demokrasisi' olgusu dış politika açısından etkisini kaybetmiş olsa dahi, önceden olduğu gibi federal başbakan, Alman dış politikasında en önemli aktör olarak kalmıştır. Bütün başbakanlar her açıdan Almanya'nın dış politikasına damgalarını vurmuşlardır. Federal başbakanların hepsi dış politikanın kendilerine çok az imkan sunduğunu dolaysıyla genellikle uyum gösterme mecburiyetinde olduklarını düşünmüşlerdir. Çeşitli tarihi şartlar altında hepsi, dış politikanın verilerini zekice, Almanya'nın çıkarları lehine kullanmasını bilmişlerdir. Bunun anlamı ekonomik ve siyasi çıkarlar ile askeri güvenliği güvence altına almaktır. Adenauer Alman çıkarlarını akıllı bir şekilde Doğu-Batı çatışmasının gölgesinde aramış, ülkesini özgürlük refah ve demokrasi yolunda tutmuştur. Brandt, gerginliğin azaltılmasına (Entspanung) ve global gelişmelere Doğu-Batı ilişkisi içinde uyum sayesinde ulaşabilmiştir. Schmidt, yeni ekonomik politikaların verilerine ayak uydurarak, ekonomik olarak ayakta kalma stratejisini uygulamıştır. Geride kalan 40 yıllık zaman, güncel problemlerin ve tarihi ihmallerinde olduğunu göstermektedir: örneğin Büyük Britanya ile ilişkilere çok az değer verilmiştir. İkili ilişkilerdeki öneminin yanında, ABD'ye açılan bir Anglo-Sakson köprüsü ve Kıta Avrupa'sında dengeleyici bir faktör olarak İngiltere'den yeterince faydalanılmamış

[313] Larres, Klaus, and Meehan, Elizabeth M.; "Uneasy Allies: British-German Relations and European Integration since 1945", Oxford University Press, 2000, s.334

olunması bir eksiklik olarak eleştirilmektedir.[314] Alman-İngiliz ilişkilerinin, Fransız-Alman ilişkilerinin gölgesinde kalmış olduğu görülmektedir.

Almanların, İngiltere ile ilişkilerine niçin en az Fransa ile olan ilişkileri kadar değer biçmedikleri sorusu önemlidir. Acaba bu tutum Almanlarda bir alışkanlık haline mi gelmiştir? İngiltere, Almanya'ya karşı en azından 1989 yılına kadar daima dürüst kalmıştır. İngiltere'nin işgal politikasındaki tutumu ve Almanya'nın NATO'ya diğer ülkelerle birlikte aynı şartlarda girmesine taraf olması da yeterince takdir görmemiştir. Acaba Almanya, Doğu'ya ve Batı'ya boyun eğerken, İngiltere gözden mi kaçırılmıştır? Ayrıca Almanya İngiltere'ye, entegrasyon politikasındaki açığını kapatmasında da pek yardımcı olmamıştır. 40 yıllık gelişmeler göstermiştir ki, güç politikası, siyasi baskı, toprak kazanımı çabaları ve askeri agresiflik gibi klasik özellikler Federal Almanya'nın gündeminde hemen hemen hiç yer almamıştır. Ancak, bunun sebeplerini çok iyi anlamak ve bu duruma ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Zira Almanya'nın birleşmesiyle birlikte komşu ülkelerin bu yöndeki endişeleri tekrar depreşmeye başlamıştır.[315] Belki de 1945 sorası şartlar ister istemez Federal Almanya'yı böyle bir dış politika anlayışına zorlamış da olabilir.

70'li yıllarda genellikle 'Ostpolitik' adına barış ve dengeye katkı yapma arzusu ortaya konmuştur. Bu yaklaşım aynı zamanda ABD-Sovyetler Birliği arasında sürdürülen gerginlik politikası karşısında, bir örnek ve ölçü olarak da görülmüştür. Sorunların uzlaşma yoluyla giderilmesi, gerginlik yaratan unsurların ortadan kaldırılması, sadece Batı'da ve Doğu'da değil, Dünya'nın diğer taraflarında da bölünmüş olan (Kore gibi), ülkelerin de dikkatini çekmiştir. Federal Almanya yumuşama politikasının öncülüğünü yapmış ve Süper Güçler arasında diyalogu teşvik etmiştir. Gerek demokratik ortak değerler açısından, gerekse kendi tarihine ve mevcut devletler sistemine bakıldığında, Federal Almanya'nın örnek bir devlet olduğu iddia edilmektedir. Sadece Doğu-Batı çekişmesinde sorumluluk ve arabuluculuk rolü olarak değil, Kuzey-Güney ilişkilerinde gelişmişlik farkının giderilmesinde de Almanya'nın büyük çaba harcadığı söylenmektedir. Bu çabayı, ihracat bağımlısı bir ülkenin ekonomik ve siyasi stratejik çıkarları çerçevesinde

[314] Hacke, Christian: "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e., s.343
[315] Webber, Douglas; "New Europe, New Germany, Old Foreign Policy: German Foreign Policy Since Unification", Frank Cass, London, 2001, s.261

açıklamak mümkündür. Federal Almanya, dünya ekonomik sistemi içinde bir istikrar ve güven unsuru olmuştur.

Adenauer'den kalan ittifak ağırlıklı dış politika geleneği, bugüne kadar şu veya bu şekilde devam ederek gelmiştir. Başarı ve güç bugün yüksek teknoloji ve ekonomik güçle ölçülmektedir. Gücün askeri boyutunun, devamlılık anlamında, etkisini kaybetmiş olduğunu savunanlarda vardır. Nükleer güç olmak bir tarafa konursa bugün Almanya'nın, nükleer güçler kadar dünyada etkili olduğu söylenebilir. 1989 yılına kadarki dönem için genel olarak şunlar söylenebilir: Adenauer'den Kohl'e kadar başbakanlar dış politikada geçmişin yükünü hafifletmişler ve Federal Almanya'nın prestijini kuvvetlendirmişlerdir. Almanya'nın bölünmüşlüğü yapay bir bölünmüşlük olarak kalmıştır. Almanya Avrupa için 40 yıl boyunca bir istikrar faktörü olmuştur.[316]

Başbakanların ve Alman Halkı'nın tarihi başarısı şu konuda kendini göstermiştir: Tekrar birleşme isteği ile buna karşı çıkış arasındaki çatışmalar, ne sessizce sineye çekilmiş, ne de bununla açık olarak mücadele edilmiştir. 'Alman Tarihinde böyle bir çatışmanın, politik anlamda ilk defa doğru kullanıldığı görülmüştür. 1989/90 Öncesinde Federal Almanya'nın dış politikasının zayıf noktaları şu alanlarda görülmüştür: dış politikadaki eksik arzu ve isteksizlik, diplomatik menfaatlerin güçlü bir şekilde algılanabilmesini zayıflatmıştır. Dünyanın her yerinde krizlerin önlenmesi için Alman kuvvetlerinin kullanılması istenirken, askeri güvenlik sadece NATO sınırları içinde düşünülmüştür. 1989'a kadar Batı İttifakı içinde Almanya'nın rolü, güvenlik politikaları açısından bakıldığında tandem mantalitesiyle şekillenmiştir: Bazı istisnalar hariç, dış politika yapıcıları ve liderler kendilerini yerel düşünce içine sokmuşlar ve evrensel angajmanlardan uzak tutmuşlardır. Bütün partiler, bırakınız tüm Almanların çıkarlarını, Federal Almanya'nın çıkarlarını yeterince tanımlamaktan bile korkmuşlardır: Federal Almanya, hem devlet hem de toplum olarak, milli sorunları ihmal etmiştir.[317]

Bu sebeplerle, Almanya'nın ani değişimlere karşı hazırlıklı olmadığı öne

[316] Schmidt, Manfred G; "Political Consequences of German Unification.", West European Politics 15, no. 4 (October 1992), s.1-15
[317] Hacke, Christian: "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e., s.348–349

sürülmüştür. Aynı durumun Türkiye'nin dış politikası açısından da geçerli olduğunu söylemek sanırım pek yanlış olmaz. Federal Almanya dışardan bakıldığında güçlü ve zengin olarak görülmekle beraber, bunun kendi içine yeterince yansıtılmadığı düşünülmektedir. Siyasi yönetimlerin iktidarsız, vizyonsuz ve risk almaktan korktukları ileri sürülmektedir. Almanya 1989'a kadar dış politikada güç politikası ile sorumluluk arasındaki bağı görmemiştir.[318] Bu saptama yanlış değilse bile en azından eksiktir. Çünkü bugün ifade edilen sorumluluk yüklenme talebi, güç olmadan takiye yapmaktan öte bir anlam ifade etmez.

Alman dış politikası İkinci Dünya Savaşı sonrasında, bir yandan ABD ile olan sıkı işbirliği, diğer yandan da Avrupa bütünleşmesi tarafından belirlenmekte olan dar bir çerçeve içerisinde yürütülmekteydi. Alman elitleri, soğuk savaşın cephe hattında olunması nedeniyle, ABD'nin askeri koruması altında durulmasını bir zorunluluk olarak görmekte ve ABD'nin NATO içerisindeki dominant rolünü onaylamaktaydılar. Ama aynı anda hızla gelişen Alman ekonomisi Avrupa piyasalarına engelsiz girebilme arzusunu dile getiriyordu. Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik ve siyasi izolasyon her halükarda engellenmeliydi.[319]

Bu nedenle Alman siyasetinin tüm temsilcileri Avrupa bütünleşmesi konusunda hemfikirdiler. Almanya bu çerçevede dünya politikasının önemli bir faktörü haline geldi. Federal Şansölyeler ve Dışişleri bakanları, dünyanın en ücra bölgelerine dahi gidiyor, ilişkiler geliştirip, ticaret antlaşmaları yaparak Alman ekonomisinin hammaddelere, ihracat pazarlarına ve yeni üretim mevkiilerine ulaşmasını sağlıyorlardı. Ancak Almanya'nın, diğer büyük sanayi ülkelerine nazaran, hedeflerini askeri şiddet baskısı veya tehdidi ile güçlendirme şansı yoktu. Bu nedenle Alman dış politikası ekonomik baskılar ile yetinerek, barışçıl bir çehre takınmıştı. Dış politika artık hem Batı ve Doğu, hem demokratik, hem de baskıcı – diktatör rejimler ile ekonomik işbirliği sağlayabilecek elastikilikle yürütülmekteydi. Gene de, ABD'nin gölgesinde angaje olan Alman dış politikası, büyük koruyucu ile çatışmamaya özen gösteriyordu. Bu dönemin esnek Alman dış politikasına uygun en iyi tanım, uzun yıllar Dışişleri Bakanlığı yapan FDP'li Hans Dietrich Genscher'in

[318] Bahr, Egon; "Deutsche Interessen: Streitschrift zur Macht und Aussenpolitik", München, Blessing 1998, s.19-20
[319] Smith, Gordon; "The Resources of a German Chancellor" West European Politics 14: 2 (April 1991), s.48– 61

adından uyarlanan ‘Genscherizm’dir. ‘Genscherizm’ Alman tekellerinin müthiş karlar yapmasına olanak sağladı, ve Almanya – nüfusuna oranla – dünyanın en büyük ihracat ülkesi haline geldi. Alman dış politikasının bu özel şekli siyaseten pasifist yaklaşımlar sergilemekteydi. Savaş sonrasının ‘Nie wieder Krieg! – Hiç bir zaman savaş olmasın!’ parolası, muhafazakar çevreler arasında dahi kabul görmekteydi. Bu nedenle – Federal Anayasa Mahkemesi’nin 1994 yılında yaptığı tespite kadar – Federal Ordu’nun NATO bölgesi dışına gönderilmeme ilkesi genel kabul görmekteydi. Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği’nin çökmesi ve iki Alman devletinin ‘birleşmesi’ ile Alman dış politikasının çerçevesi aniden değişti. Ülke, ekonomik ağırlığını artırdı, mutlak hükümranlığını elde etti ve Batı Avrupa sınırından Avrupa merkezine oturdu.[320]

NATO soğuk savaşın bitimiyle varlık nedenini kaybetti ve küreselleşen piyasalarda artan rekabet, ABD ile olan yarışı hızlandırdı. Kohl – Genscher hükümeti bu yeni koşullara, ABD’nin ekonomik, siyasal ve askeri öncü rolünü aşmayı hedefleyen yeni yönelimli bir dış politika ile yanıt verdi. Kohl hükümeti buna rağmen, güçlü rakibi ile açık çatışmaya girmemeye özen gösterdi. Bu özenin hem iç, hem de dış politik nedenleri vardı. ABD ile olan transatlantik birlik, 1871’lerden bu yana kurulan en uzun ömürlü Alman devletinin istikrarının en önemli temelini oluşturmaktaydı. ABD ile girişilecek açık çatışma bu istikrarı tehlikeye sokardı. Diğer taraftan ‘birleşik’ Almanya, ABD’ye açıktan kafa tutabilecek ekonomik ve askeri güce daha erişmemişti.[321] Gerçi resmi söylemde ABD ve Almanya arasındaki çelişkilerden hiç bahsedilmiyordu, ancak kullanılan terminolojide ‘eşitlik talepleri’ önplana çıkmaktaydı. Zaman içerisinde ABD üzerine yapılan tartışmalarda hegemonyal veya süper güç tanımları Alman siyasi terminolojisine yerleştirildi. Yeniden kazanılan özgüven sayesinde Almanya dış politikadaki özgürlüğünü kullanmaya başladı. 1991 yılında Genscher bu özgürlüğün sınırlarını, Alman emperyalizminin geleneksel etki alanı olan Balkanlar’da zorlamaya başladı. Almanya, uluslararası alandaki direnişe rağmen Hırvatistan ve Slovenya’yı resmen tanıyarak, Yugoslavya’nın kanlı bölünme sürecini başlattı. Ancak, güç gösterisi olarak düşünülen bu adım ters tepmekte gecikmedi. Fransa ve Britanya hükümetleri

[320] Baade, Fritz; “Avrupa Birleşmiş Devletleri Çerçevesinde Türkiye ve Almanya”, Türkiye İktisat Mecmuası, 1952, s.25-36
[321] Bangeman, Martin; “AT ile Türkiye Arasındaki İlişkiler”, Türkiye İktisat, Cilt 2, No 5, Ekim 1989, s.25

bu adımın kendi çıkarları ile ters düştüğünü görerek, 'Büyük Almanya' hayallerine tepki gösterdiler. Başlangıçta Hırvatistan'ın tanınması konusunda çekimser davranan ABD hükümeti ise inisiyatifi ele geçirerek, Zagreb ile birlikte çalışmaya ve Bosna'ya da bağımsızlık istemeye başladı. Bu politikanın yol açtığı Bosna ve Kosova savaşı aynı zamanda Avrupa hükümetlerinin ortak politika uygulamadaki beceriksizliklerinin ve ABD'ye askeri açıdan ne denli bağımlı olduklarının bir göstergesi oldu. Bu gelişmeler sonucunda Alman dış politikası Balkanlar'daki yeniden yapılanmada söz sahibi kalabilmek için askeri operasyonlara katılmaya konsantre oldu.[322]

Federal Ordu savaş sırasındaki askeri operasyonlara belirleyici olarak katılmasa da, sonraki 'barış sürecinde' belirleyici rol oynamaya başladı. Almanya bu 'barış misyonu' ile Bosna, Kosova ve Makedonya'daki bütün önemli siyasi ve ekonomik kararları derinden etkileme gücüne kavuştu. Balkanlar'daki bu deneyimler Alman dış politikasının, ABD hegemonyasına karşı direnişin ancak AB çerçevesinde başarıya ulaşabileceği tespitini yapmasına neden oldu. Her fırsatta bu gerçeğin altını çizen Şansölye Kohl, iki Almanya'nın 'birleşmesini' sağladıktan sonra, yaşamındaki en önemli görevin Avrupa'nın bütünleşmesi olduğunu vurguluyordu. Nihayet, 1992 yılında Avrupalı devlet ve hükümet başkanları Maastricht Antlaşması'nı imzaladılar. Almanya ve Fransa'nın ortak girişimiyle oluşan bu birlik, ABD'ye en önemli alanlarda rakip oluyordu ve ABD Doları, ortak Avrupa para birimi Euro ile ilk ciddi rakibiyle tanışıyordu. Maastricht Antlaşması ortak para birimi dışında Avrupa'nın, ortak dış politika geliştirip, kendi silahlı kuvvetlerini oluşturarak, ABD ile siyaseten aynı düzeye gelmesini öngörüyor ve AB'nin bütün Doğu Avrupa'ya genişlemesini hedefliyordu.

## 4.2. Alman Sorunsalı (Die Deutsche Frage)

19. Yüzyılın son çeyreğinden II. Dünya Savaşı'na kadar Almanya, Dünya'nın birçok siyasetçileri ve gözlemcileri tarafından Avrupa ve Dünya için gerçek bir tehdit unsuru olarak görülse de bir "Alman İdeolojisi" nin doğuşu, diğer

[322] Cornell, Erik; "Türkiye Avrupa'nın Eşiğinde", (Çev. Gülseren Ergün), İstanbul, Cem Yayınevi, 1998, s.43

ülkelerde ortaya çıkan milliyetçi fikirlerden daha eskiye dayanır.[323] Militarizm, zaman zaman siyasi başıboşluluk, başkalarının korkularına ve gereksinimlerine karşı duyulan aşırı zafiyet Almanların imajını belirlemiştir.

Alman sorunu nedir? Bu soruya çok çeşitli cevaplar verilmiştir ve bu cevaplar 19. yüzyılın başlarından itibaren çok sayıda görüşleri etkilemiştir. 15. yüzyıl ve Napolyon dönemi arası Avrupa Devletler Sistemini, ünlü analizci Arnold Ludwig Herman şöyle izah etmektedir: 'Sıkı bir siyasi birlik, her türlü devlet gücüyle mücehhez bir Almanya, diğer Avrupa devletlerinin güvenliği için bir tehlike oluşturdu. Böyle bir devletin Avrupa'da hakimiyeti zorla elinde toplamasına, bu gücü ve konumu imkan vermiştir.'[324]

Otto von Bismark, Alman İmparatorluğu'nu Avrupa'da yarı hegemon bir konuma getirdiğinde, İngiliz Başbakanı Benjamin Disraeli, ''Avrupa'da ne oldu?'' diyerek, bunu Avrupa Devletler Sisteminde bir devrim olarak algılamıştır. Ancak imparatorluğun kurulmasından kısa bir süre sonra 9 Şubat 1870'te İngiliz Avam Kamarasında şöyle haykırılıyordu: 'Güçler arası denge tamamıyla bozulmuştur!' Fransa'ya karşı başarılı bir savaşta 'Alman devrimi' gerçekleşmiştir. Almanya'nın 'Dünya gücü' olmasından sonra, II. Dünya Savaşı ve Adolf Hitler'in Dünya gücü 'Weltmacht' olması ile bu düşünce, 20 yıldan daha kısa bir zamanda tasdik olunmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Alman gücünün ve büyüklüğünün bölünme yolu ile azaltılması, içerde ve dışarıda Avrupa'nın gelecekteki istikrarının bir güvencesi olarak görülmüştür. Tarihçi James Joll 1969'da şöyle yazmaktadır:[325]

'Mevcut Avrupa Topluluğu, Almanya'nın tekrar birleşmesiyle hiçbir şekilde ayakta tutulamaz. Bu durumda tarihte yeni bir sayfa açılacak ve 1914 öncesi ile iki savaş arası dönemde yaşanılanların aynısı, Almanya'nın ekonomik, nüfus ve coğrafi konumu tekrar ortaya konularak, denge tehlikeye girecek ve böylece Avrupa'nın tek birlik formu Almanya'nın egemenliği altına girerek yeniden gündeme gelebilecektir.'

---

[323] Canşen, Efgan; "Hitler'den Torunlarına", Göçebe Yayınları, İstanbul, 1999, s.76
[324] Schwarz, Hans-Peter; "Das Deutsche Dilemma, Deutschlands neue Aussenpolitik" , C.I, Grundlagen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München, Oldenburg, 1997, s.81–94
[325] Steinert, Marlis; "Hitler, München", Verlag, Berlin, 1994, s.78

Bu düşünce 70'li yılların başından itibaren sadece Alman tarihçilerine değil, daha birçoklarına makul gelmiştir. Mesela Sebastian Haffner 1972 yılında, 'Eğer istenirse ve doğru hareket edilirse, dünya gücü olmaksızın ve hatta birleşmeksizin de yaşanabilir. İki küçük devletler halinde daha iyi ve güvenli olmak, büyük olmaktan daha iyidir.'[326] demiştir.

Eski İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher hatıralarında, 1989/90 Alman birleşmesine karşı neden tavır aldığını şöyle açıklamaktadır: 'Birleşik Almanya, Avrupa oyun alanında oldukça büyük ve güçlüdür.'[327] Görüldüğü gibi 80 milyonluk dinamik bir Almanya'nın, Avrupa dengesi için hazmedilemez endişesi devam etmektedir. Almanya'nın büyüklüğü ikileminden, Avrupa yolunda kurtulunduğuna dair çok az işaret vardır. Bu bakış açısının oluşmasına kuşkusuz, 1871 ve 1945 arasında yaşanan tarihi süreç önemli ölçüde etkili olmuştur, Almanya, Bismark idaresinde tek bir imparatorluk olarak gelişirken, Hitler yönetiminde tüm Avrupa'yı felakete sürüklemiştir. Reich tarihi göstermiştir ki, birleşik bir Almanya'nın büyüklüğü ve dinamikliği, istikrarlı bir Avrupa Uluslar Sistemi ile bağdaşmamaktadır. Üç çeyrek asırlık Alman Birliği, II. Dünya Savaşı ve milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Almanya'nın siyasi, ekonomik ve askeri gücünün kaçınılmaz olarak, komşularının bağımsızlığı ve güvenliği için her zaman bir tehdit unsuru oluşturacağı iddia edilmektedir. Hitler'in iktidara gelişi, dünya tarihinin en büyük felaketlerinden biri olmuştur. Fakat Hitler için Versailles uluslararası düzenini temsil eden iskambil kağıtlarından yapılmış evin yıkılışı, sessizce ve bir faciaya yol açmayacak bir tarzda olabilirdi. Almanya'nın bu süreçten, kıta üzerindeki en güçlü devlet olarak ortaya çıkması kaçınılmazdı; ancak isteri nöbeti halindeki öldürme ve yakıp yıkmalar yarı şeytani olan bir insanın eseridir.[328]

Komşularının endişelerini dikkate alan Bismark, daha ılımlı bir politika izlemiştir. Bismark'ın bu politikası, 19. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa düzeninin istikrarına katkı yapmıştır. Bismark'ın görevden alınmasından sonra iktidara gelen yöneticiler, yepyeni bir tutum ve anlayış sergilemeye başlamışlardır. Genç imparator yeni Alman imajının tipik bir temsilcisiydi. II. Wilhelm, imparatorluğu 'tam gaz

[326] Schwarz, Hans-Peter: "Das Deutsche Dilemma", a.g.e., s.86-87
[327] Thatcher, Margaret; "Downing Street No.10"; Die Erinnerungen, 2.Auflage, Dusseldorf, 1993, s.105
[328] Kissinger, H.: "Diplomasi", Çev.: İbrahim H. Kurt, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2004, s.282

ileri' anlayışı ile idare etmek istemiş ve büyük hedeflere doğru sürmüştür. O zamana kadar var olan tüm politik sınırlandırmalar kaldırılmış, 'Die Weltpolitik' hedef olarak alınmıştır. İngiltere'nin, Fransa'nın, Portekiz ve hatta Hollanda'nın uzun zamandan beri yaptığını şimdi Almanya 'geç kalmış ulus' olarak telafi etmek istiyordu. [329]

19. Yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarındaki Alman emperyalizmi; kuralsız politik kültür; militarizm ve agresiflik gibi Alman mantalitesi; neticede diğer Avrupa güçlerinin Reich'e karşı bir koalisyon kurmalarına ve Almanya'nın dışlanmasına sebep olmuştur. 'Weltpolitik' üzerinden Avrupa'da egemenlik kurmaya yönelik Alman çabası, 1.Dünya Savaşı'nda fiyasko ile sonuçlanmıştır. Savaş sonunda yapılan 'Versailles' anlaşmasında, savaşın tek suçlusu Almanya ilan edilmiştir. Bunun yanında Almanya'nın bir de savaş tazminatı ödemeye mahkum edilmesi, Almanları oldukça öfkelendirmiştir. Savaşın getirdiği yıkım, ekonomik kriz ve onarım ödemeleri, içerde revizyonist politika yanlısı eğilimleri güçlendirmekteydi.[330]

I.Dünya Savaşı sonrasında Almanya, 'Locarno Anlaşması'[331] ve Dışişleri Bakanı Gustav Stresemann'ın, Alman-Fransız Barışı ve Avrupa entegrasyonu çabalarına rağmen, Avrupa politikasının dışında kalmıştır. 1929 ekonomik krizi, iç ve dış gerginlikler, Nazilerin 1933 yılında iktidara gelmelerine olanak sağlamıştır. Almanya'da demokrasi ümitleri suya düşerken, Almanlar bir diktatörün etrafında kenetlenmiştir. Bu gelişmelere Batılı güçlerin uyguladıkları politikaların sebep olup olmadığı konusu her zaman tartışılmıştır. Bazı görüşlere göre Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelmelerinin en büyük sebebi olarak, 'Versailles Barış Antlaşması' gösterilmektedir.[332]

Hitler'in tüm çabası, Versailles Anlaşması'nın tüm sonuçları ile birlikte

---

[329] Görtemaker, Manfred; "Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik, Informationen zur Politischen Bildung. Der Weg zur Einheit", No: 250, 1.Quartal, 1996, s.3-8

[330] Krüger, Peter; "Versailles Deutsche Aussenpolitik zwischen Revisionismus und Friedenssicherung", München, 1993, s.124

[331] Locarno Antlaşması: İngiliz Dışişleri Bakanı Chamberlain'nın önerisiyle İsviçre'nin Locarno kentinde Fransa, Belçika ve Almanya arasında sınırları güvence altına alan pakt. Locarno'nun Avrupa'yı yumuşatmaktan ziyade, Avrupa 'yı bir sonraki savaş alanı olarak belirlediği söylenmektedir. (Krüger, s.187–208)

[332] Krüger, Peter: a.g.e.,s .160

geçersiz hale getirilmesi üzerine odaklanmıştı. Avrupalı devletlerin 1815 Viyana Kongresi'nde 'Sorunların Düzenlenmesi' için koydukları tüm kurallar, Almanların niyetleri ile örtüşmekteydi. Hitler, sadece Almanya'nın Versailles kısıtlamalarından kurtulması ve Doğu sınırının 1914 durumuna getirilmesi ile Avusturya'nın Almanya'ya katılmasını değil, aynı zamanda Doğu'da geniş toprakların fethini de istemekteydi. Hitler'in bu hedefleri, Kaiser II. Wilhelm'in hedeflerinin üzerindeydi. Hitler açıkça Dünya egemenliği istemekteydi.[333]

Bütün bu sebeplerle II. Dünya Savaşı'nın galipleri, sürekli bir çözüm için Alman Reich'ının parçalanmasının en uygun çözüm olacağını düşünmüşlerdir. İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden, Sovyet Lideri Stalin'le yaptığı bir görüşmede, Almanya'nın paramparça edilmesini tercih ettiklerini açıkça söylemiştir. W. Churchill de uzun zaman Almanya'nın bölünmesini istemiştir. Özellikle Churchill'in bunu istemesinin sebebi, Almanya'nın politikasının temelini askeri ruh olarak algılamasıdır. ABD ise bunun tam aksini savunmaktaydı. Ancak Roosevelt. Almanya'nın uzun vadeli zayıflığını ve düşük seviyede tutulmasını, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Çin ile beraber kurmayı düşündüğü Tek Dünya Düzeni'nin bir ön şartı olarak görmekteydi. Liderler Almanya'nın bölünmesi konusunda hemfikirdiler. Alman birliğinin korunmasının ya da tekrar kurulmasının, Dünya barışı için bir tehdit olduğu, sadece bölünmüş bir Almanya'nın uluslararası topluma kabul edilebilir bir ortak olabileceğini tespit etmişlerdir. Ancak ilerleyen günlerde Sovyetlerin ortaya koyduğu Orta Avrupa'ya yönelik yayılma politikası, İngiltere'yi endişelendirmekte geç kalmamıştır. Bu defa Churchill, Yalta Konferansı'nda şiddetle savunduğu Almanya'nın parçalanması politikasından vazgeçmiştir. Daha sonra Stalin'de bölme fikrinden vazgeçmiştir. 1884-1885 yıllarındaki sömürgeci politikasıyla Almanya, dikkatleri bir hayli çekmiştir. Dönemin sömürgeci ülkelerinden geri kalmak istemeyen Wilhelm II., Almanya'nın da bu konuda iyi bir yerde olmasını sağlamaya çalışmış. "Weltpolitik", Almanya'yı deniz donanması vasıtasıyla bir dünya gücü haline getirmek istemiş ve bu politika iki dünya savaşına yol açmıştır.[334]

1945 sonrası galip güçlerin Alman İmparatorluğu'nun askeri, ekonomik ve

[333] Görtemaker. Manfred: "Die deutsche Frage in der internationalen Politik", a.g.e.,s.160
[334] Haffner, Sebastian; "Von Bismarc bis Hitler, Wien, 1983, s.284

politik gücünü yok etmeye yönelik kararlı tutumlarına rağmen, Almanya'nın bölünmesi II. Dünya Savaşı'nın direk bir sonucu olmamıştır. Doğu-Batı çatışmasının bir sonucu olarak Almanya bölünmüştür. Dünya'nın bölünmesi, arkasından Almanya'nın da bölünmesini beraberinde getirmiştir. 1949'dan itibaren iki Alman devletinin hareket alanını soğuk savaş koşulları belirlemiştir. Konrad Adenauer için Almanya'nın bölünmesi kesinleşmiş bir mesele idi. 3 Mayıs 1948 tarihinde 'Kölnische Rundschau' gazetesinde yaptığı açıklamada şunu söylüyordu:[335] 'Bölme, Doğu'nun eseri olmuştur, şimdi de Batı'nın yardımı ile birleşme sağlanmak zorundadır'. Adenauer'e göre 'Westintegration' politikası ile Almanya ekonomik ve politik olarak güçlü, özgürlükçü ve demokratik bir devlet olarak bir cazibe merkezi olacaktı. Böylece Almanya'nın tekrar birleşmesi sağlanabilecekti.

Nihayet bu düşünce 3 Kasım 1990 tarihinde gerçekleşmiştir. Ancak birleşik bir Almanya'ya karşı duyulan endişeler tekrar depreşmiştir. Almanya açısından Alman sorununun kapanıp kapanmadığı bilinmemekle birlikte, gelecekte güçlü ve dinamik bir Almanya'nın tekrar tarihten gelen politikalara dönüp dönmeyeceği konusu hala tartışılmaya devam etmektedir. Buna en iyi cevabın zamanla ortaya çıkacağı şimdilik söylenebilecek tek sözdür.

## 4.3. Lebensraum (Yaşam Alanı)

Alman jeopolitik okuluna mensup jeopolitisyenlerinden Friedrich Ratzd (1844–1904) ile İsveçli bir coğrafyacı olan ve 'jeopolitik' kavramını ilk kullanan kişi olarak bilinen Rudolf Kjellen (1864- 1922), devletleri de canlı bir organizmaya benzeterek onların da tıpkı hayvanlar gibi hayatta kalmak için mücadele etmek zorunda olduklarını ileri sürmüşlerdir. Ratzel görüşlerini Antropoloji, Coğrafya ve politikanın bir sentezini oluşturan 'Antropolojik Coğrafya' adlı eserinde toplamıştır. Devletin sahip olduğu toprak parçası ile gücü arasında paralellik kuran Ratzel, bir devletin sınırlarını genişletmesini normal bir olgu olarak görmektedir. Ratzel'in dünya politikasını etkileyen bu görüşü esas alındığında sınırlar değişkendir ye gerekirse bunun için savaşmak meşrudur. Savaşların yapılmasıyla sınırların devamlı değişmesi gündeme geleceğinden, bu durum daha sonra 'Dinamik Sınırlar'

[335] Demir, Ahmet; "Ortak Pazar ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 27, No 2, Haziran 1972, s.237

kavramını ortaya çıkarmıştır.[336]

Ratzel'in bu görüşlerinden yola çıkan Karl Haushoffer( 1869- 1946). 'Hayat Alanı' (Lebensraum) kavramını ortaya atmış, coğrafi konumu (Standort) ve gücü (Macht) bir devletin en önemli unsuru olarak kabul etmiştir: Haushoffer göre hayat alanına sahip olmak ve onu genişletmek, örgütlemek, komuta ve yönetim gücü üstün olan insan topluluklarının doğal hakkıdır. II. Dünya Savaşı öncesi siyasi hareket tarzları üretilmesiyle ilgili çalışmaları olmuştur. Rusya ile ittifak kurulması, bunun için önce batıda başarılar kazanılması. Fransa'ya ve İngiltere'ye taarruz edilmesi tezini savunmuştur. Daha sonra Hitler'le işbirliği yapan Haushoffer, Nazi-Doktrinin coğrafi temellerini atmıştır.[337]

Siyasi olgu ve coğrafya arasındaki ilişkiye dikkat çeken Haushoffer, jeopolitiğin, Alman liderlerin belli siyasi kararlar almalarına ve ulusal çıkarları gerçekleştirmelerine yardım ettiğine inanmaktadır. Coğrafya ile ulusal gücün özdeşleştirildiği Alman jeopolitik düşüncesi, ulusların yeterli hammadde ve pazarlara hakim olabilmek, büyük bir nüfusa ve özellikle 'Lebensraum'a sahip olmak amacıyla sınırlarını genişletmelerini normal karşılamaktadır. Büyük devletlerarasındaki savaşları kaçınılmaz gören Alman jeopolitik kuramcıları, özellikle Ratzel, Kjellen ve Haushoffer, iki savaş arası dönemdeki Alman yayılmacı politikasının fikri temellerini atmışlardır.[338]

Alman jeopolitisyen K. Haushoffer bir anlamda Sir H.J.Mackinder'in (1861–1947) kara-deniz güçleri arasındaki karşıtlığı irdeleyen görüşlerin takipçisi olarak değerlendirilebilir. Ancak Haushoffer'in 'sahasız millet' olarak nitelediği Almanya'ya, yeni hayat sahaları elde etme hakkının jeopolitik temelini hazırlaması ve bunu, 'Jeopolitik, yeryüzündeki nefes ve yaşam alanının adil dağılımını sağlayacak en güçlü savaş aracıdır. Bu dağılım, halkların kültür verimliliği ve çalışma yeteneklerine göre yapılmalıdır.' şeklinde ifade etmesi, daha sonra bu görüşlerin III. Reich 'ı yönlendirdiği iddiasına yol açmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da jeopolitik bir tabu olarak görülmüş olsa da, son yıllarda Haushoffer Rönesansı olarak nitelendirilebilecek atılımlardan söz edilebilir. 1990'lı

[336] Arı, Tayyar; Uluslararası İlişkiler, Alfa, İstanbul, 1997, s.226-227.
[337] Mütercimler, Erol, "21.Yüzyıl ve Türkiye:Yüksek Strateji", Erciyaş Yayınları, İstanbul, 1997, s.84
338 Arı, Tayyar; a.g.e., s.227

yıllarda yayımlanan: Diwald'ın 'Kampf um die Weltmere', Lohausen'ın 'Mut zur Macht', Micksche'nin 'Aktionfeld Pazifik' gibi eserleri, dış politika düşünce sistemine eski üslupları kazandırmaya çalışmakla beraber, asıl sorun Almanya'da kimlik ve ulusal çıkar tanımlamalarının açık bir şekilde ortaya kanmamış olmasıdır. 'Lebensraum' kavramı, AEG, Thyssen, Krupps, Siemens, Hoechst gibi tröstlerin desteği ile iktidara gelmiş olan Adolf Hitler'in 'Kavgam' kitabında, özünde ari ırk olan bir dış politika motoruna dönüşmüştür. 1938 yılında Çekoslovakya'nın bölünmesi. 1939'da Polonya'nın işgali ve 1941 yılında Rusya'ya yapılan saldırı, 'Lebensraum' stratejisinin birer parçaları olmak gerekir. Hitler, ülkelerin 'Yaşam Alanı' için sürdürdükleri mücadelenin insanlık tarihini oluşturduğuna inanıyordu.[339]

## 4.4. Weltpolitik (Dünya Politikası)

Almanya'nın bir "Welt Politik (Dünya Politikası)" izleme eğilimi, 1815 Viyana Kongresi ile Avrupa da istikrarı sağlamayı amaçlayan "Avrupa Ahengi" sisteminin son dönemlerinde göze çarpmaktadır. Bu sistem, Avrupa devletlerinin aralarında çıkacak çatışmaların yine bu devletler tarafından alınacak ortak önlemlerle engellenmesini öngörüyordu. Bu da "Barış Düzeni"nin oluşturulması istenci anlamına gelmekteydi. 1850'li yılların ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan İkinci Endüstri Devrimi ve Osmanlı İmparatorluğunun zayıflaması ve Avrupa devletler sistemi içerisine alınmasıyla Avrupa devletlerinin ilgi alanlarının genişlemesini içeren bu iki farklı gelişme, hem "Avrupa Ahengi" sistemini sarsmış hem de Alman "Welt Politik (Dünya Politikası)" için ortam hazırlamıştır. Endüstri devrimine paralel olarak gelişen teknoloji, denizde ve karada yeni ulaşım olanakları hazırlayarak devletlerin geniş bir alana yönelik çıkar düşüncelerini teşvik etmiştir. Bu durum da devletleri, dünyayı pazarlamak için emperyalist bir yarışa sokmuştur.[340]

19. yüzyılın ortalarından itibaren Almanya modern bir endüstri ülkesi haline geldi. Bunda elbette yeni üretim sistemiyle, finans ve bankacılık sisteminin geliştirilmesi ve pazar alanının büyütülmesinin payı büyüktür. Endüstriyel gelişmenin merkezi olan Prusya, gümrük birliğinin teşvikçisi olmuş, Almanya'nın

339 Yarar, Erhan: "Türk-Alman İlişkilerinde Ortak Çıkar ve Çatışmalar ile Olası Çözümler", Tarihten Geleceğe Türk-Alman İlişkileri, 2002, Ankara, s.39–83

340 Grosser, Alfred; "Deutschland in Europa", Weinheim, Basel, 1998, s.34

ekonomik etkinliği artmıştır. 1871 'de, belirgin bir ekonomik ve askeri nüfuz alanıyla ortaya çıkan Alman İmparatorluğu, diğer güçler tarafından Avrupa da "Güç Dengesi"ne yönelik siyasal bir tehdit olarak algılanmıştır. Bismark bu güçlerin Avrupa dışındaki sömürgeler konusunda kendi aralarındaki kargaşadan yararlanarak, onların ilgisini başka yere çekmeyi başarmış ve Almanya'ya karşı bir ittifak oluşturmalarını engellemiştir.[341]

1884–1885 yıllarındaki sömürgeci politikasıyla Almanya, dikkatleri bir hayli çekmiştir. Dönemin sömürgeci ülkelerinden geri kalmak istemeyen II. Wilhelm, Almanya'nın da bu konuda iyi bir yerde olmasını sağlamaya çalıştı. "Welt Politik", Almanya'yı deniz donanması aracılığıyla bir dünya gücü haline getirmek ve böylece büyük güçlerle sömürgecilik alanındaki mesafeyi kapatmak amacındaydı. "Welt Politik", Alman kamuoyu tarafından büyük destek görmüştür. 1880'li yıllardan itibaren, tüm Avrupa ülkelerini sömürgeler veya nüfus alanları elde etmeye yönelten nedenlerin başında, "Hammadde" temini gelmektedir. Bunun yanında gelişmiş endüstri ürünlerinin pazarlanmaları ve sermaye yatırımlarına olanak verecek bölgeler de önemli olmuştur. Diğer taraftan, denizaşırı ülkelerde, misyonerlik ve kültür çatışmaları çıkartılarak potansiyel yerleşim bölgeleri kazanılması da hedeflenmiştir. 19. yüzyılda Almanlar birçok kolonilere sahip olmuşlardır. (Togo, Kamerun, Alman Güneybatı Afrikası, Alman Doğu Afrikası, Samoa Adalarının bir kısmı)[342]

Almanya ve İtalya gibi, yavaş yavaş sömürgeciliğe soyunan devletler için, emperyalist yayılmacılığın temel çıkış noktalarından farklı olan gerekçe "İtibar" elde etmektir. Almanya, Avrupa devletler sistemindeki konumunu ve etkinliğini iyileştirmek, diğer güçler endüstriyel anlamda geri kalmışlığını telafi etmek, eşitliğim kanıtlamak amacıyla "İtibar" ağırlıklı bir sömürgeciliğe yönelmiştir. Bu da, o günkü dünya koşullarında, Avrupa dışı dünyanın paylaşılması yarışında yer almakla mümkündür. 19. yüzyılın sonlarına doğru, Avrupa güçlerinin pazar gereksinmelerini karşılamak ve dünyaya egemen olmak için gösterdikleri hırs en yüksek noktadaydı.

[341] Gökırmak, Mesut; "Yeni Dünya Düzeni Kavramı ve Uluslararası Sistem, Değişen Dünya ve Türkiye", İstanbul, 1996, s.61
[342] Schulze, Hagen; "Staat und Nation in der Europäischen Geschichte", München, 1995, s.86

Bu arada, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya gibi büyük güçlerde ortaya çıkmaktaydılar.[343]

Bağdat Demiryolu projesiyle Almanya, bir "Weltpolitik" şekillendirmeye çalışırken, İngiltere'nin nüfus alanına da müdahale etmiş oluyordu. İngiltere, önce Almanya'nın bölgedeki bu girişimine kuşkuyla bakmasına rağmen, idareyi tümüyle bu devlete teslim etmemek için Bağdat demiryolu konsorsiyumuna katılmaya karar vermiştir. Hatta İzmir- Aydın demiryolunun burasıyla birleşmesinde görev alması kararlaştırılmıştır. Buna ilişkin anlaşma, 15 Haziran 1914'te İmzalanmış, ancak 28 Haziran 1924'te Avusturya veliahdının Saraybosna'da öldürülmesi ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine anlaşma imzalanamamıştır.[344]

## 4.5. Drang Nach Osten (Doğuya Yöneliş)

Bu kavram, Alman jeopolitikasının temel kavramlarından biri olarak tarihte yerini almıştır. 1888 yılında Kaiser, Berlin-Bağdat Demiryolu Projesi için Osmanlı Sultanı II. Abdulhamid ile yakın ilişki kurar. Demiryolu güzergahı Almanları sadece enerji kaynaklarına taşımayacak, ayrıca Alman koloni alanlarını da genişletecekti. 1896' da Pan-Cermen Birliği. 'Türk Mirasında Alman Talepleri' adıyla bir bildiri yayınlar ve Mezopotamya'yı, Almanya'nın Hindistan'ı ilan eder. Bu tarihten itibaren Almanya'nın, Filistin bölgesine Yahudi yerleşimini ve Protestan misyonerlerinin gidişini teşvik etmesi dikkate değer gelişmelerdir. Gerçek bir Türk dostu olarak anılan Von der Goltz Paşanın şu sözleri oldukça ilginçtir:[345] O'na göre Türkler, İstanbul'u terk edip, Anadolu ve Mezopotamya'ya çekilmeli ve Almanya'nın önderliğinde bu bölgeler ıslah edilmelidir. Bu düşüncenin ardında da Alman sanayisi için gereken kaynakların bu topraklarda bulunduğu inancı egemendir. Bugün bu meseleyi bağımsız ama zayıf bir 'Kürt Devletinin' kurulması çabalarına bağlamak pekala mümkün olabilir.

1898'de Kaiser II.Wilhelm, İslam dünyası ile yakınlaşmak için Şam'a gider

[343] Howard, Michael; "Der Krieg in der Europäischen Geschichte", München, 1981, s.121
[344] Bayur, Yusuf Hikmet; "Türkiye Devleti'nin Dış Siyasası", T.T.K.Yay., Ankara, 1995, s.118
[345] Güzelhan, Coşkun; "Almanya'ların Bütünleşmesinin AT ve Türkiye'ye Muhtemel Etkileri", Avrupa Toplulukları Konusunda Tebliğler, 1990/91 Dönemi Hizmet İçi Eğitim Çalışmaları, Ankara, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1992, s.99

ve Osmanlı üniforması içinde resimler çektirir. İstanbul'a döndükten sonra kendisini 300 milyon Müslüman'ın hamisi olarak takdim eder. Çökme sinyalleri veren Osmanlı'nın paylaşımındaki İngiltere, Fransa ve Rusya'nın rekabetine artık Almanya'da dahildir. 1918'de 'Brest-Litovsk Antlaşması' ile Rusya I. Dünya Savaşı'ndan çekildiğinde, Bakü gibi petrol ağırlıklı topraklara Osmanlı ordularının girmesini engelleyen gücün de Almanya olması dikkate şayan bir durumdur. II. Abdülhamit'in panislamist politikasını ve I.Dünya Savaşı sırasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin genel politikasını destekleyerek, kendi jeopolitiğinde fayda alanları yaratmaya çalışan Almanya'nın, bugün de İslam dünyası ile olan ilişkileri dikkat çekicidir.[346] Birçok İslam ülkesinden İslami hareketlere kendi topraklarında faaliyet izni vermesi ki, buna Türkiye kökenliler de dahil, Körfez Savaşı'na katılmaması (Anayasa bahanesiyle), İran ve Irak'la her türlü ekonomik, siyasi ve askeri ilişkilerini üst düzeyde tutması oldukça manidardır.

## 4.6. Orta Avrupa (Mitteleuropa)

'Orta Avrupa', Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ötesindeki toprakları, yani Avusturya, Çekoslovakya, Kuzey Balkanlar gibi bir coğrafyayı ifade etmektedir. Bu kavram ayrıca Almanya'nın Avrupa'daki yerini sağlama alması ve bir 'Lebensraum' yani hayat sahasının kazanılması hedefini de kapsar. Macaristan ve Çek Cumhuriyeti toprakları, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun, Polonya'nın bugünkü topraklarının büyük bir kısmı da dahil, Alman Reich'ının parçasıydı. I.Dünya Savaşı sonrası yapılan Versailles Anlaşması ile bu ülkeler bağımsız birer devlet haline gelmişlerdir.

Slovenya, Baltık ülkeleri, Romanya ve Slovakya daimi olarak Alman nüfuz bölgesi olarak kaldılar. Buralarda sürekli Alman-Rus çekişmesi yaşanmıştır. 1920'li yıllarda Weimar Cumhuriyeti'nin 36 partiden oluşan siyasi haritasının oluşturduğu kargaşanın neticesinde, Hitler'in iktidara gelmesiyle III. Reich, 'Doğal Yaşam Alanı'nı bu kavrama dayandırmıştır.

[346] Deringil, Selim; "Dış Politikada Süreklilik Sorunsalı: II. Abdülhamit ve İsmet İnönü", Toplum ve Bilim, No 28, 1985, s.93

## 4.7. Ostpolitik (Doğu Politikası)

1950'li ve 60'lı yıllarda Doğu-Batı ilişkilerini Soğuk Savaş belirlemekteydi. Bunun anlamı her iki Almanya'nın birbirlerine karşı yabancılaşması ve Doğu-Batı arasında bir sınırlama demekti. Her iki blok arasındaki çatışmalar yeni düşmanlıklar yaratıyordu. Federal Almanya, 'emperyalist ve işçi sınıfı düşmanı', DDR ise, 'komünist uydu rejimi' olarak adlandırılıyordu. Küba ve Berlin krizlerinden sonra (1961–62) Doğu-Batı arasında bir yumuşama başlamıştır. Bu yumuşama Soğuk Savaş döneminde bir dönüm noktası olmuştur. Bu gelişmelere Willy Brandt başkanlığındaki Federal Hükümetin yeni doğu politikasının büyük katkısı olmuştur. Brandt, Berlin Belediye Başkanlığı döneminde, bölünmüşlüğün uzun zaman ortadan kalkmayacağını görmüştür. Bu nedenle Brandt, Batı Almanya politikasını artık 'status quo'dan hareketle şekillendirmeyi kararlaştırmıştır. Hatta her iki, Almanya'daki insanlar arasındaki temasların kopmaması için, DDR ile doğrudan anlaşmalar bile yapılmalıydı. Bu yolla kısa vadede 'insani kolaylıklar' ve uzun vadede karşılıklı temas ve etkilenmeyle, belki de yakınlaşma yoluyla bir değişim yakalanabilirdi.[347]

Brandt'ın Basın Sözcüsü Egon Bahr'ın Temmuz 1963'te söylediği gibi, ilk kez Willy Brandt kanzler olduktan sonra ortaya atılan bu politika, Federal Almanya'nın başta Doğu Almanya olmak üzere Doğu Avrupa Ülkelerine yönelik ilişkiler kurmayı ve geliştirmeyi amaçlayan bir konsepttir. Doğu politikasının mimarı Brandt ile başlayan ve Schmidt ile sona eren 1969–82 dönemi Sosyal Demokrat iktidarlar dönemidir.[348]

Bu politikaya yıllarca muhalefet etmiş olan CDU/CSU muhafazakar iktidar işbaşı yapar yapmaz, Doğu politikasına son vermek yerine devamlılığını sağlamış ve Doğu Almanya'ya milyarlarca Mark'lık kredi açılmıştır. Bugün Almanya, geçmişte olduğu gibi 'Drang nach osten' (Doğu hırsı) olarak değil ama 'Zwang nach osten' (Doğu mecburiyeti) şeklinde bir davranış içindedir. Yani Doğu'ya ekonomik istikrar götürmek ve bu, şekilde bu bölgeye yumuşak bir giriş yapmak eğiliminin olduğu

[347] Görtemaker, Manfred; "Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik", a.g.e., s.8
[348] Stent, Angela; "From Embargo to Ostpolitik: The Political Economy of West German-Soviet Relations, 1950-1980", Cambridge University Press, Cambridge, 1981, s.328

hissedilmektedir. Gerek NATO'nun, gerekse AB'nin Doğu'ya genişlemesi sürecinde Almanya, Doğu Avrupa Ülkelerine öncelik verilmesini istemekte ve bu süreci, Avrupalı ortaklarıyla çatışmayı da göze alarak uygulamayı düşünmektedir. Doğu politikasındaki bu süreklilik, Rusya açısından özel, AB'ye ve NATO'ya yeni üyelikler açısından genel olmak üzere, Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.[349]

60'lı yıllarda hazırlanan ve sonra Doğu-Batı yumuşaması çerçevesinde yürürlüğe konan yeni 'Ostpolitik', çok kısa zamanda 1970–73 yılları arasında Doğu Anlaşmalarının yapılmasına götürmüştür. Federal Almanya, Moskova, Varşova ve Prag ile 'Dört Güç Anlaşması' (Berlin için) ve DDR ile mevcut sınırların tanındığı 'Grundlagenvertrag' yoluyla Berlin'in statüsü garanti altına alınmış ve yeni işbirliği için de tedbirler öngörülmüştür. Yeni doğu politikası bu yolla Doğu-Batı çatışmasının yumuşamasına önemli katkısı olmuştur. Bunun dışında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının (AGİK) toplanmasının ve iki taraflı güçlerin dengeli olarak sınırlandırılması görüşmelerinin de alt yapısını oluşturmuştur.[350]

Avrupa'nın tamamında yumuşamanın önü de açılmış oluyordu. Tüm bu gelişmeler, komşuların korktuğu Almanya'yı farklı kılma gayretlerinin bir göstergesiydi. Almanlar artık 'bozgunculuktan' çıkmış görünüyordu. Mevcut sınırların (status quo) kabul edilmesi, öne çıkan en önemli unsurdu. Eğer sınırların mevcut durumu tanınmamış olsaydı, işbirliği de mümkün olamayacaktı. Alman Doğu politikasının gelecekte nasıl gelişeceği, ulusalcı ve Avrupacı ikbal arayışları, bölgesel ve bütüncül Avrupa entegrasyonu, tek taraflılık ve çok taraflılık arasındaki çok zor tahmin edilebilecek seçimlere bağlı görünmektedir. Birincisi, 'ulusal çıkar' farklı iç politik baskıların bir sonucu olarak formüle edilmektedir. Bu baskının artması ve politik baskıların farklılaşması ülkede ki ekonomik, sosyal, politik ve zihinsel gelişmelere bağlıdır. İkinci olarak Almanya'nın, AB içinde en çok para ödeyen ülke olmasıdır. Ekonomik, sosyal ve politik zıtlıkların daha da kızışması, iç politik baskıların artması, Federal Almanya'nın dış politika önceliklerinin formülasyonunda bir anda egoizmin güç kazanmasına götürebilir. Eğer AB içinde, AB imkanlarının dağıtımında yeterli ölçülerde bir değişiklik yapılmazsa Alman

[349] Yarar, Erhan, "Türk-Alman İlişkilerinde Ortak Çıkar ve Çatışmalar ile Olası Çözümler", a.g.e., s.46

[350] Soysal, İsmail; "Tarihçeleriyle ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, 1920-1945", 2. Baskı, Ankara, TTK, 1989, s.82

siyasi elitlerinin büyük bir bölümü, dış politikada kendilerini giderek 'ulusalcı çizgiye' ve 'Avrupa merkeziyetçiliğine' daha çok çekilmiş hissedebilirler. Üçüncüsü de, Almanya'nın politik oryantasyonu diğer 'Batılı Güçlerle özellikle Fransa ve ABD ile olan ilişkilerinin gelişimine de bağlıdır. Fransa olmadan ya da alternatif olarak İngiltere olmadan, Almanya'nın pozisyonunu AB içinde kabul edilmesi zordur. Alman dış politikasında 'Fransa faktörü (Alman merkezli) hangi rolü oynamaktadır. Yine önce ABD'nin Avrupa'da devam eden ya da kısıtlanan - sorumluluğa hazır olmasına, diğer taraftan ABD dış politika karar organlarının - onayına ya da koyduğu mesafeye bağlıdır. Dördüncü olarak ta, dünyada ki gelişmelerin, daha doğrusu Rusya'daki gelişmelerin algılanma biçimidir. Bütün bu faktörler gelecekte Alman Doğu politikasının önceliklerinin belirlenmesinde rol oynayacaktır.[351]

Prensip olarak Alman dış politikası açısından muhtemelen şu seçeneklerin olduğu kabul edilebilir. Bu seçeneklerde Orta-Doğu ve Doğu Avrupa ilişkilerinden biri farklı roller oynayabilir. Birinci seçenek bir dünya gücü rolü oynama denemesi olabilir. Bunu savunanların görüşüne göre: Almanya diğer büyük güçlerin her zaman yaptığı gibi, ekonomik gücünün etkinliğini gayet doğal bir şekilde kullanabilmelidir. Karşı görüşe göre: Almanya tarihi yük ve hatıralar sebebiyle bu seçeneği reddetmelidir. Ayrıca Almanya'nın bunun için, ne ekonomik ne de uluslararası konumu itibariyle yeterli güce sahip olmadığı ileri sürülmektedir. Bunun yanında gerekli siyasi iradenin bulunmadığına da atıf yapılmaktadır. İkincisi, 'önce Moskova' seçeneği ki, bu Alman dış politikasının klasik 'Doğu' seçeneğidir. Bu görüşü savunanlar, Alman 'know how'u ile Rus hammadde kaynaklarının bir araya getirilmesiyle istikrara kavuşacak Rusya'nın Avrupa'ya entegrasyonunun önemine işaret etmektedirler. Rusya ile ekonomik işbirliğinin gerçekten geliştirilmesi ve buna karşı Doğu ve Orta Avrupa ile hızlı gelişen yoğun ilişkiler içine girilmesi farklı şeyler çağrıştırmaktadır.[352]

Üçüncü seçenek ise, 'Büyük Karl Avrupası'dır'. Buna göre en üst öncelik Almanya ve Fransa ekseninde, AB'nin kararlı bir şekilde güçlendirilmesidir. Bu

[351] Ash, Timothy Garton, "Im Namen Europas Deutschland und der Geteilte Kontinent", München, 1993, s.64
[352] Koppel, Thomas Paul; "Sources of Change in West German Ostpolitik: The Grand Coalition, 1966-1969." Diss. University of Wisconsin, Madison, 1972, s.351

konuda Almanya'nın net bir şekilde Batı'daki yerini belirlemesinin avantajı vardır. Fransa açısından 'Fransa Almanya arasındaki güç dengesinde ki nazik kayma' önemlidir. Kıta'nın Doğu'ya kayması yüzünden Almanya'nın artan önemi ve ''Fransız bombası ile Alman Markı' arasındaki güç dengesinin bozulması yüzünden ortaya çıkmış olan, Fransa ve Almanya arasındaki güç dengesindeki hassas kayma böylece telafi edilmiş olacaktır.[353]

Böyle bir adımın atılması yüklü bir mali karşılığı olmadan, oldukça zayıf bir ihtimaldir. Bu seçeneğe ihtiyatla yaklaşanların ileri sürdüğü en önemli nokta burasıdır. Yani Almanya'nın kapsamlı bir mali angajmanı karşısındaki önyargı ve korku ki, bu ekonomik, para ve sosyal barışın bozulması ve Almanya'nın rekabet gücünün zayıflamasıdır. Bu seçenek Almanya'nın Doğu politikasında ikinci derecede bir rol oynayabilir. Nihayet dördüncü opsiyon Avrupa'nın genişlemesidir. Yani, ABD ve NATO'nun hızlandırılmış ve tedricen Almanya'nın Doğu komşularına doğru genişletilmesidir. Bu seçeneği ileri sürenler güvenlik alanının ve pazarın genişlemesinin, Alman malları ve ucuz işgücü temini açısından getireceği faydayı vurgulamaktadırlar. Bu arada Alman siyasi elitinin büyük bir çoğunluğu, AB ve NATO'nun Doğu'ya genişlemesinin gerekliliği ve doğruluğundan ikna olmuş durumdadırlar.[354]

Yukarıda belirtilen seçeneklerin hiç birinin görünür bir gelecekte büyük bir ihtimalle kabul görmeyeceği, buna karşılık Almanya'nın Doğu ve Avrupa politikasının ufak tefek engellere rağmen devam ettirileceği ihtimal dahilindedir. Alman siyasi elitlerince hangi pozisyonun kabul göreceği üzerinde sadece spekülasyon yapılmaktadır. Dünya gücü rolü seçeneğinin, öne sürülen sebepler yanında, Doğu'da ve Batı'da Alman hakimiyetine karşı duyulan korkuların yeniden canlanmasını beraberinde getirme ihtimali mevcuttur. 'Önce Moskova' seçeneğinin gerçeklemesinin açıkça zayıf bir ihtimal olduğu düşünülmektedir. Her şeyden evvel bu seçeneğin, Doğu ve Orta Avrupa ile ilişkilerde bir soğukluğa ve yeni güvensizliğe sebebiyet verebileceğinden kuşku duyulmaktadır. Ayrıca böyle bir alternatifin, Orta ve Doğu Avrupa'nın, Batı'dan kopmasına bile sebep olabileceği ki, bunun da

[353] Sauder, Axel, "Realismus Statt Vision. Bonn und Paris bleiben Aufeinander Angewiesen"·. Internationale Politik, No.9., 1995, s.31-36
[354] Alacaklıoğlu, Necdet; "Prestroika-Glasnost-AT-NATO-Varşova Paktı-Avrupa Savunma Birliği ve Türkiye Üzerine Düşünceler", Birlik, Cilt 5, No 67, Mart 1990, s.13

Avrupa güvenliği ve istikrarı için tahmin edilemeyecek birtakım sonuçları beraberinde getirmesi olasıdır. Almanya ve Doğu Avrupa ilişkilerinde 'Rusya Faktörü' önemini korumaktadır. Bununla beraber, hangi alanlarda Rusya'nın mümkün mertebe kapsamlı bir şekilde yeni oluşturulacak ortaklık ve işbirliği yapılarına alınabileceği tartışması devam etmektedir.

Derinleştirme seçeneği ile de hiçbir şekilde güç problemi olmayacaktır. Yani en başta, entegrasyon hareketini kimin belirleyeceği sorunu ortada durmaktadır. Kaldı ki entegrasyonun derinleştirilmesinde Avrupa'da ikilem yaşanmaktadır. Bu yolla Almanya'nın ağırlığının artacağından endişe duyulurken diğer taraftan da derinleştirilme sürecinin gerçekleşmemesi halinde, Almanya'nın yalnız başına hareket etmesinden endişe edilmektedir. Tuhaf bir şekilde bu ikilem içinde derinleşme ve uluslar üstü strateji belirlemek için, Avrupa politikalarında 'realizmin' güçlenmesi ve yeniden uluslaşma, Doğu Avrupa'daki gelişmelerin muhtemel bir motoru olarak görünmektedir. Böylece entegrasyonun en alt seviyede genişletilmesi, en az siyasi maliyeti olan bir seçenek olarak görünmektedir. Gerçi bu AB'nin derinleşme sürecini yavaşlatabilir. Ancak Almanya'nın yalnız hareket etmesine duyulan korkuyu hafifletme avantajına sahiptir.

## 4.8. Machtpolitik (Güç Politikası)

Alman dış politikası üzerine yapılan tartışmaların merkezine 'güç' (Macht) tekrar yerleşmiştir.[355] Tartışılan konu Almanya'nın gücü ve Almanya'dır. 'güç' kavramına yüklenen anlam, bu bağlamda sorulan sorular kadar çeşitlidir. 'güç' kategorisi Almanya'nın değişen dış politika rolünü tek bir anlayışa sokacak kompozisyonda kabul edilmektedir: 'İstenmeyen Dünya Gücü', 'Avrupa Güç Merkezi', 'Avrupa'nın Lokomotif Gücü', ' Dünya Ekonomik Gücü', 'Sivil Güç' ya da yeniden ortaya atılan 'Askeri Güç' olarak kullanılan bu kavram, Almanya ile ilişkilendirilmektedir.[356]

---

[355] Hellmann, Günther; "Die prakere Macht: Deutschland an der Schwelle zum 21.Jahrhundert'". Deutschlands neue Aussenpolitik", C.4., Institutionen und Ressourcen, Ed. Wolf-Dieter Eberwein. Karl Kaiser, Oldenburg Verlag, München, 1998, s.265-299

[356] Hacke, Christian: "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e., s.460

Bunun dışında ‘güç’ kavramı, şimdiki Almanya’nın ‘sorumluluk politikası’nı, Federal Almanya Öncesi ‘hakimiyet politikası’ndan ayırmak anlamında kullanmaktan ziyade, bugün güçlü devletlerin ‘hakimiyet politikaları’ söz konusu olduğu zamanlarda ortaya atılmaktadır.[357] Bu çerçevede yöneltilen soruların hedefi genellikle ‘güç’ü belli bir kategoride tartışmaktır. Sorulan soru, Birleşik Almanya’nın gücünün ne büyüklükte olabileceği ve Almanya’nın gücünün Avrupa’daki değişiklikler ve Almanya’nın birleşmesi sonucunda arttığı mı? ya da aynı mı kaldığıdır? Almanya’nın gücünün azalmış olabileceğini düşünmek yanlıştır. Kaldı ki bu sorulara verilen cevaplar durumu açıkça göstermektedir.

Almanya dışındaki genel kanaat, 1989–90 yıllarında Avrupa’da yaşanan değişimin sonucu olarak, Federal Almanya’nın hissedilir ölçüde daha da güçlendiği yönündedir. Daha da önemlisi, Almanya’nın gücü meselesini başka açılardan da incelemek gerekir. Şu soru sorulabilir: 21. yüzyıla girerken Almanya’nın gücü nasıl ortaya konulabilir? Dikkat edilmesi gereken şey, burada sadece anlık bir tespitin yapılmamasıdır. Çünkü böyle bir analizin bir enstantaneden ileriye gitme şansı yoktur. ‘Macht’ analizinin dayandığı konular günlük değişmese de, bazı değişiklikler gözlemlenebilir ve tarif edilebilir. Bu bağlamda ‘güç’, yine de devamlı bir değişikliğe tabidir. Bu anlamda burada dile getirilen geçerlilik iddiası zamanla sınırlıdır. Yaygın anlayışa göre ‘güç’, bir aktörün başkalarıyla çatışma halinde belli hedeflere varma kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Böylece belli başlı üç boyut ortaya konmaktadır. İlk önce bu tanımda, kendi çabasıyla istenilen bir durumun korunması ya da yaratılmasına çalışan bir aktörden bahsedilmektedir. İkinci olarak, bu çabalar kendince farklı hedefler takip eden diğer aktörlerle siyasal ilişkiler içerisinde cereyan etmektedir. Son olarak ta, bu hedeflerin tutturulması belli kaynaklara ve kabiliyetlere bağlıdır.[358]

Bu tür bir ‘güç’ anlayışının iki farklı anlamı vardır: Birincisi, belli sosyal durumlardan çıkan memnuniyetsizlik olarak bakılan ve bu ölçüde sorun olan hedeflerdir.(Bir aktörün takip ettiği) İkincisi de, aktörün sahip olduğu kaynaklardan problem tanımlama ve hedef belirleme süreci birbirinden ayrılmaz. Her ikisi de birbirine karşılıklı bağımlıdır. Aktörler hedeflerini belirlerken, gözlemlenen

[357] Genscher, Hanns D.; Erinnerungen, Berlin, 1995, s.165
[358] Hellmann, Günther; a.g.e., s.266

problemleri devamlı bir ‘feedback’ projesiyle kontrol ederek ve diğer aktörlerin problem tanımlamalarını, amaçlarını ve mevcut kaynaklarını dikkate alırlar. Kaynakların yapısı, problem algılamalarında ve hedef belirlemelerinden farklı olarak değişkenliği azdır. ‘Alman gücünün’ her türlü tarifi yapılırken, bu sebeple problem tanımlamaları hedef belirlemeleri ve kaynakları kullanabilme kabiliyeti arasındaki karşılıklı ilişki göz önünde tutulmalıdır. Burada ilk olarak Almanlara göre problem tarifi ve amaçları, diğer önemli aktörlerin problem tarifi ve amaçlarıyla karşılaştırılarak, aralarında ne seviyede örtüşmelerin ya da farklılıkların bulunduğu görülmelidir. İkinci adım olarak her defasında ilgili hedeflere ulaşmak için, Almanya’nın sahip olduğu kaynaklar hakkında soru sorulmalıdır. Böylece ortaya çıkan bağlantılar, Almanya’nın gücünün doğru tespit edilmesine yarayacaktır.[359] Toplum içinde ve uluslararası zemindeki dış politik ve uluslararası meydan okumalar hakkındaki yapılan fevkalade tartışmalara dikkat edildiğinde. Almanya’nın gücü hakkında genel bir fikir edinmek için şu iki noktaya dikkat edilmelidir:

1. Doğu ve Batı Avrupa karşısında Almanya politikası ve,
2. Mevcut büyük küresel meydan okumalar karşısında Alman dış politikasının oluşturulması imkanları.

## 4.9. Mittelage (Merkezi Konum)

İçinde tarihi gerçeklerin ve güncel korkularında bulunduğu bir diğer kavram da, Almanya’nın jeo-politik merkez konumu ‘Mittellage’dir. ‘Güç’ politikasını açıklayıcı unsurlardan biri olarak ‘Mittellage’, Almanya’nın tarihi felaketinin de sebeplerinden biridir. ‘Kıta’sal merkezi konumun temel hayat şartını’ 1924’te Hermann Oneken, ‘Bin yıldan beri Almanların tarihi kaderini derinden belirlediğini’ kanıt olarak göstermektedir.[360] Franz Schnabel’e göre Almanlar, yerleşme yerinin coğrafi şartları sebebiyle oldukça sıkıntı çekmişlerdir. Sonuç olarak Almanların kendine has gelenekleri oluşmuştur. Demek ki, ‘Sonderweg’ meselesi de 1945 öncesi yıllarda da birçok tarihçi tarafından kullanılmaktaydı. 1949 yılında Alman felaketinin için de Friedrich Meinecke, Almanya’nın jeo-politik konumunu Avrupa’nın ortasında ‘Ya depresyon bölgesi olarak kalacak ya da güçlü devlet

[359] Hellmann, Günther; a.g.e.,s.267
[360] Schwarz, Hans-Peter; “Das Deutsche Dilemma”, a.g.e., s.87

olacaktı' şeklinde alternatiflere zorlandığını söylemektedir.[361]

'Merkezi' konum tehlikesine karşı güçlü devlet fikrinin cevap olarak görülmesinde tipik bir Prusya konsepti fark edilmektedir. Bir asırdan fazla bir zamanda Almanya'nın defalarca felaket yaşaması, Carlo Schmidt'e göre de (1944) 'Merkezi' konumdan kaynaklanmaktadır: 'Bu ülke her zaman fikri hareketlerin ve savaşların vuku bulduğu, gelip geçtiği bir coğrafya olmuştur'. Konrad Adenauer, Almanya coğrafi olarak 'Avrupa'nın kalbinde ve ezilme tehlikesiyle karşı karşıyadır' derken, Almanya'nın bin yıllık tarihine bakıldığında, 1945 sonrası görülen itidal (kendine hakim olma) tam anlamıyla rahatlatıcı olamamaktadır. 21. 22. ve 23. yüzyıllarda ne olacaktır? 'Büyük Güç' (Grossmacht), 'Milli Devlet' (Nationalstaat) ve 'Merkezi Konum' (Mittellage), bu üç kavram, tarihi gerekçeli endişeleri birleştirmektedir. Buna bir dördüncüsü ilave edilebilir: anayasal 'Sonderweg'.[362]

Tarihsel olarak bakıldığında tartışmasız Almanya, liberal Batı patentli anayasal devlet olmayı beceremeyiştir. Bismark'tan, Hitler'e kadar gelen gelişimin akışı nasıl açıklanırsa ve ayrıntılar ortaya konursa konsun, Almanya'nın iç düzeninin Avrupa'da kabul görmesi imkansızdır. Sadece demokratik anayasal devlet 'Avrupa uyumlu' daha doğrusu 'Batı-Avrupa uyumlu' olabilir. Yalnız bu sebeple bile, Alman büyük gücü güvenilmez görülmektedir. Yakın geçmişte Almanya, değişik şekildeki milliyetçilik ve antidemokratik totalitarizmle 'Avrupa-uyumsuz' olduğunu göstermiştir. Tüm bu problemler tarihi Alman sorunu 'Deutsche Frage' olarak kendini ortaya koymaktadır. 1990'dan itibaren iki dünyanın kenarındaki Almanya, fiilen tekrar Avrupa'nın merkez devleti olmuştur.

## 4.10. Alman Milliyetçiliği ve İdealizmi

Alman kültürü ve tarihi esas itibariyle Fransızların ‚Charlemange; Almanların ise Büyük Karl adıyla andıkları I.Karl (768–814) ile başlar. Devletini genişleterek tüm Cermen boylarını egemenliği altına almak isteyen I. Karl'ın amacı: Roma geleneklerini, Hıristiyanlık ruhunu ve Cermen menfaatlerini birleştirerek bir bütün

[361] Spiro, Herbert J.; "The Politics of Codetermination", ‚Harvard University Press, Cambridge, 1958, s.88
[362] Schwarz, Hans-Peter; "Das Deutsche Dilemma" a.g.e., s.89

oluşturmaktı. 936 yılında birinci Alman İmparatorluğu'nun kurucusu olarak kabul edilen I. Heinrich' in ölümünden sonra, 962 yılında Büyük Otto, Papa'dan taç giyerek 'Kutsal Roma İmparatoru' unvanını aldı. Söz konusu siyasal yapı, 1806 tarihinde gerçekleşen Napoleon istilasına kadar varlığını devam ettirecektir. 1200'lerin ilk çeyreğinde Almanya'daki yedi Kurfürst seçici Kral Rudolf Von Habsburg'u Kral seçti. Bu dönemde Almanya Prensler arasında bölünmüş olarak yönetiliyordu.

1453'de Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethedilmesinden bir yıl önce, III. Friedrich 1452 yılında Roma'da Alman ulusunun Kutsal Roma İmparatorluğu tacını giyen son Alman İmparatoru oldu. 1500'lerin başında Almanlar' ın pre- kapitalist döneme girmeleri ile belirli bir kesimin ekonomik refahı diğerlerinin yoksullaşmasına neden olduğundan toplumda temel sosyo-ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olması halkı kendisini teselli edecek, fakat o dönemde toplumsal rehabilitasyon merkezi olarak gördüğü ancak, insanları tatmin etmekten uzak olan kiliseye yönelterek, metafizik düşüncenin yolunu açtı. Diğer uluslar yeni bir dünya keşfederken Almanlar yeni bir tanrı keşfetmeye çalışıyordu ya da en azından aksini keşfetmeye çalışıyordu. Bu dönemde Almanya yabancı kültürler karşısından sadece edilgen bir 'alıcı' konumundaydı.[363] İşte bu gelişmeler Almanya' da temsilciliğini Martin Luther'in yaptığı Reform Hareketini başlattı. Reformasyonu meydana getiren diğer sebepler ise Almanların artık Roma'dan yönetilmek istemeyişleri, kilisenin Alman kilisesi olması istekleri, vergilerin büyük bölümünün Roma'ya gitmesine karşı tepkiler ve kilise devleti olmak istememekti. Luther'in reformasyon hareketi ile Almanya'da imparator ile derebeyleri arasındaki siyasi sorun derebeyi prenslerinin lehine sonuçlandı. Bunun anlamı Almanya'da merkezi yönetim olan imparatorluğun gelişmelere etkili olamayacağı tersine gelişmeleri derebeyi prenslerinin yönlendirdiğiydi. 1648 yılında biten 30 yıl savaşları ile temelden sarsılan Almanlar, evrensel düşünce ve duygu ile ulusal duygular arasında bir ikilemi yaşadılar. Vestfelya Barışı ile sonuçlanan savaşlar dizisi, sosyo-ekonomik olarak harap olmuş bir orta Avrupa manzarası sergilerken, siyasal anlamda Almanya, irili ufaklı yüzlerce prensliklere ve şehir devletlerine bölünen bir ülke durumuna düştü.[364]

[363] Gökberk, Macit; "Kant ile Herder'in Tarih Anlayışları", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s.91
[364] Lee, Stephen J.; "Aspects of European History 1494-1789", Second Edition, Routledge, London,

Topraklarını savaş yolu ile genişletmek isteyen Friedrich, Avrupa Uyumu dolayısıyla kendisine karşı oluşturulan ittifak sistemine karşı başlattığı savaşın büyük bir yenilgiyle sonuçlanmasıyla, büyük güçlere saldırarak ülkesini genişletemeyeceğini gördü. 1. Napoleon'un istilası sırasında siyasi olmayan Alman hareketinin özgürlük fikirleri ulusla ilişkilendirildi. Friedrich Schiller' in 'Wilhelm Tell', Friedrich Rölderlin'in 'Anavatan İçin Ölüm', Fichte'nin 'Alman Ulusuna Söylevler' adlı eserleri bağımsızlık ve özgürlük üzerine yazılmış eserlerdir. 1815 Viyana Kongresi' nden sonra milliyetçilik duygusu uyanmıştı. Romantizm fikirleri de milliyetçi halkçı bir renge büründü. Kongre'den sonra eski imparatorluğun yerine bağımsız devletlerden oluşan gevşek bir birlik ortaya çıktı. Yani 'Alman Birliği' kuruldu. Bu birlik Metternich' in önderliğinde 39 devletin bir araya gelmesinden oluştu.[365] Goethe, Schiller ve Hegel gibi idealistlerin gayretlerinin 1848 devrimiyle sonuçsuz kalması üzerine değişen toplumsal koşullar ve gelişen teknoloji insanları gerçekçi olmaya zorlayınca Ludwig Feuerbach, Karl Marx ve Arthur Schopenhauer gibi filozoflar idealist modele tepki gösterdiler. 1848 devriminden sonra Almanya tekrar restorasyon devrimine girdi. Fakat bu kez durum 1815'tekinden farklıydı. Liberal güçler başarısız olmuşlardı ama ulusal birlik çabaları daha çok benimseniyordu. Birliği ne burjuva ne de prensler sağlayamamış olduğuna göre ekonomik ve diplomatik yollar denenecekti. I. Wilhelm 1858'de yönetime geçtiğinde Otto Von Bismarck'ı şansölye ilan etti. Bismarck'la birlikte Prusya' da liberaller büyük darbe yedi. Bismarck Alman birliğini sağlamak üzere gerekli dış destekleri sağlayarak 1864 yılında Avusturya'ya savaş ilan etti. Prusya ile Avusturya arasındaki güç mücadelesi bu savaş ile Prusya'nın lehine son buldu. Bu savaş sonucunda Şansölye Bismarck, Kral 1. Wilhelm' in Avusturya'dan daha büyük tavizler alınması yolundaki tekliflerine hatıratında ifade ettiği şu cümlelerle karşı çıkmıştır: '( ... ) Yargıçlık yapmakla değil Alman politikasını idare etmekle mükellefiz; rekabet hissiyle Avusturya'nın bize karşı mücadelesi, bizim Avusturya' ya karşı olan mücadelemizden daha fazla cezaya müstahak değildir. Vazifemiz, Prusya Krallığı' nın önderliği altında Alman milletinin birliğini kurmak veya bu birliği hazırlamaktır'[366]

---

1990, s.110-116

[365] Anderson, M. S.; "The Rise of Modem Diplomacy 1450-1919", Longman, London, 1993, s.183-184

[366] Bismarck, Otto von; "Düşünceler ve Hatıralar", Çev.: Nijad Akipek, II. Cilt, MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s.65

Burada, önemli bir noktada 'Anschluss' diye ifade edilen ve Almanya ile Avusturya'nın birleşmesini öngören, 1938 yılında da Adolf Hitler tarafından gerçekleştirilen dış politika yaklaşımının Bismarck tarafından reddedilmesidir.[367] Kuzey ve Güney Almanya devletlerini birleşme yolunda ikna eden Bismarck, Fransızları 1871'de Sedan'da yenilgiye uğratmasından sonra, 18 Ocak 1871'de 1.Wilhelm'e Alman imparatoru olarak taç giydirdi.[368]

Bismarck, Alman ulusal birliğini kurmakla haklı olarak övünse de konuya bir başka açıdan yaklaşıldığında Almanya'yı parçalamış da sayılabilir. Çünkü Bismarck'ın kurduğu Alman 'Reich' ında, halkının çoğu Alman olan Avusturya ve bağımsız devletler olarak kalan ve Alman nüfusunun 1/6'sını oluşturan öteki siyasal birimler yoktu. Dolayısıyla Almanya, 19. yüzyılın geriye kalan bölümünde ve 20. yüzyıl başında, bölünmüşlüğünü yani 'Alman ikiliğini' tam anlamı ile gideremedi. Bu iş, bir başka ifadeyle tüm Almanların 'bir tek devlet' içinde birleştirilmesi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Adolf Hitler'in 'ein Reich, ein Volk' söyleminde ifadesini bulacak ve onun tarafından gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. Söz konusu dönemlerde günlük sorunlarla uğraşmaktansa tarihe yönelmek Almanlar' ın kolayına gidiyordu. Bu nedenle bu dönemde tarih bilimi gelişti, tarihsel araştırmalar yapıldı ve tarihsel romanların yazılması moda oldu. Bu tür çalışmaların, Alman milliyetçiliğinin güçlenmesinde önemli katkıları olmuştur. 'Uzaklara hamle etmeliyiz, buna cesaret göstermeliyiz. Gücümüz bizi denizlere zorluyor, bugüne - kadar bütün güneşlerin battığı yerde yeni bir dünyayı biliyoruz' diyen Nietzsche bunu gerçekleştirecek insanın 'üstün insan' olduğunu belirtiyordu.[369]

Bu sırada materyalizme karşı geliştirilen ırkçılık Almanya'da büyük taraftar buldu. Irkçılığın kökeni aslında Fransa'daydı. Gobineau'nun 'İnsan Irkının Farklılığı Üzerine Bir Deneme' adlı eseri daha sonra Richard Wagner' in eniştesi İngiliz H. Stewest Chamberlain tarafından '19. Yüzyılın Temelleri' adlı eserde popüler hale getirildi. Buna göre, önemli olan kültürel başarıların yüksek ırkların becerisi olduğu

[367] Cartier, Raymond; "İkinci Dünya Savaşı", Türkçesi: Kaynak Kitaplar; Yayımlayan; Safa Kılıçoğlu, Meydan Gazetecilik, İstanbul, 1975, s.64
[368] Bismarck, Otto von; :a.g.e., s.178-179
[369] Deutsche Bundesbank; "Währung und Wirtschaft in Deutschland, 1876-1975", Fritz Knapp, Frankfurt, 1976, s.62

bunları özellikle Cermenlerin yaşama geçirdiği belirtiliyordu. Esere göre düşünceyi belirten ırktı (biyolojik materyalizm). Friedrich Schulz, 1845 tarihinde Almanların çıkarlarının kolonileşmede ve doğuya doğru genişlemede yattığı tezini savunuyordu.[370]

Emperyalist anlamda dünya gücü olma arzusu sadece ekonomiye yön verenlerin gözünü değil bilim adamlarının da gözünü karartmıştı. Almanya'nın dünya siyasal sistemini zorlayan gücünün doğasını, Alman düşünürlerinin, 'Büyük Almanya' şeklinde ifade etmiş oldukları ideal düşünce yanında, süreci hızlandıran bir etken olarak, İbni Haldun'un 'tarihin kanunları'nı arama çabası çerçevesinde dillendirdiği, tarihsel süreç incelemelerinin de açıkça ortaya koyabileceği bir ilke ile analiz etmek olasıdır. Büyüyen her güç bulunduğu sistem içerisinde kendi büyüklüğü ile uyuşan bir yer edinmek çabasına girer. 1871 yılında Alman birliğinin kurulmasını takip eden dönem içerisinde temel endüstriyel ürünler alanında çok büyük gelişmeler kaydeden Alman sanayisi iki temel sorunla karşılaşmıştır. Birincisi, sanayi ürünleri imalatındaki büyüme ile orantılı bir hammadde sağlanması. İkincisi de, pazar sorunu. Alman siyasal seçkinleri için, büyük sanayileşme hamlesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu iki sorunu aşmanın da o günkü şartlar içinde tek bir çıkış yolu gözükmüştür: sömürgecilik politikası izlemek. Sömürgecilik politikası, o güne kadar paylaşılmış bir dünya pastasında büyük bir pay elde etme mücadelesini doğurmuştur. Kimi zaman açık bazen de örtük olarak farklı boyutlarda devam eden bu mücadele, bir kıvılcımla Birinci Dünya Savaşı' nın patlak vermesine neden oldu. Bu savaşta Almanya' nın yenilmesi Almanlar' da milliyetçiliğin daha da kuvvetlenmesine sebep oldu. Uluslararası sistemin Birinci Dünya Savaşı' nda yenilmiş bir siyasal birimi olan Alman devleti ile İtilaf Devletleri arasındaki ilişkiler 1919 Versailles Antlaşması'nın ağır hükümleri ile belirlenmiş / şekillendirilmiştir. Almanya' nın siyasal hayatı/gelişmeleri açısından da Birinci Dünya Savaşı sonrası süreci üç döneme ayırmak mümkündür:[371]

1919-1933 arası birinci dönem, liberal bir anayasa ile desteklenmiş Weimar

[370] Lankowski, Carl; "One Step Backward, Two Steps Forward? Between 'Antifa' and Machtpolitik: Die Grünen and the German Question.", German Politics and Society 20, no. 2 (summer 1990), s.41–56

[371] Memiş, Ekrem; "Avrupa'da Meydana Gelen Değişmeler, Anadolu'nun Jeopolitik Konumu ve Tarih Boyunca Anadolu'ya Yönelik Dış Tehditler", Stratejik Etütler Bülteni, Cilt 25, No 86, Eylül 1991, s. 117-139

Cumhuriyeti dönemi. 1933-1942 arası ikinci dönem, Şansölye Adolf Hitler' in liderliğinde gerek Almanya' da gerekse Avrupa Kıtası' nda önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreçtir. Bu süreci de kendi içinde üç safhaya ayırmak mümkündür:[372] 1933-1935 birinci safha, Adolf Hitler' in Versailles' ın sınırlamalarından kurtulmak amacıyla izlemiş olduğu politikalar dönemidir. Bu politikalar liderin, iç siyasal sistemde iktidarın sağlamlaştırmasına katkı sağladığı gibi, kendisine yönelik halk desteğinin genişlemesi sonucunu doğurmuştur. 1935-1938 arası ikinci safha, iç-dış politika etkileşiminin en yoğun yaşandığı bir dönemdir. 'Ein Volk' 'Ein Reich' söylemi bu etkileşim ve uygulanan politikaları en iyi yansıtan bir slogandır. Son olarak 1939' da başlayıp 1942' ye kadar süren üçüncü safha, siyasal, askeri ve ekonomik olarak dünya liderliğine soyunan bir Almanya ve bu yolda onu başarıya götürecek lider, Führer Adolf Hitler' in üstünlüğü dönemi. 1942- 1945 arası son dönemde dünya, Almanya' nın ve Hitler' in düşüş ve çöküşüne tanık olacaktır. Almanya, Müttefik Kuvvetler' in işgali altındadır.[373] 1919'dan 1945 yılına kadar geçen süreç içerisinde farklı boyut ve yoğunlukta da olsa değişmeyen tek olgu, Alman milliyetçiliğinin politik eylemlerin arkasında hissedilen en büyük güç olmasıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya Müttefik kuvvetler tarafından doğu ve batı olarak fiilen ikiye bölünmüş, Sovyetlerin 1948 Berlin Ablukası'nın ardından 1949 Ağustosu'nda Batı Almanya'da seçimler yapılmış, eylülde Konrad Adenauer'in Hıristiyan Demokrat Hükümeti kurulmuştur. Avrupa siyasal haritasında Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ortaya çıkışı ile yeni bir döneme girilmiştir. Sovyetler Birliği ise 7 Ekim 1949'da kendi işgal bölgesinde Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan ederek Alman düalizmini resmileştiriyordu.[374]

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'yı bölme konusunda yapılan planların önemli bir yanı Almanya' nın bölünmesinin tasarlanmış olduğu ise, öteki önemli yanı da Alman militarizmini ve genel olarak gericiliğini ortadan kaldırmayı hedef tutan ilkelerdir. Bu amaçla; demokratik ve barışçı bir yaşam için Alman

[372] Bilge, Reha; "Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na Tam Üyeliğine Yönelik Olarak Federal Almanya'da Yapılması Gereken Tanıtım Faaliyetlerinin Analiz ve Stratejisi, Türkiye Tanıtma Sempozyumu, Ankara, 16-17 Mayıs 1989, Ankara, 1989, s. 504-513
[373] Armaoğlu, Fahir; "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", I. ve II. Cilt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1991, s.361-406
[374] Sander, Oral; a.g.e., s.196

toplum yapısının yeniden düzenlenmeli, bunun için de Alman faşizmi ve militarizminin ortadan kaldırılması, Nazi Partisi ve ona bağlı örgütlerin kapatılması, İkinci Dünya Savaşı' nın çıkmasında önemli rol oynayan Alman ekonomik tekellerinin kendi aralarında birleşmeleri önlenmelidir.[375]

Görüldüğü üzere, Federal Almanya'nın Batı Avrupa devletleri dış politikalarında özel bir konumu vardı. İkinci Dünya Savaşı' ndan sonra Almanya Doğu-Batı gerginliğinin temel konusu olmuş ve bu açıdan hem güvenliğini sağlamak için bölünmüş durumunu sürdürmek, hem de gerginliğin azalması için gelecek bir birleşme konusunda belirli ödünler vermek durumunda kalmıştı. İşte savaştan sonra Federal Almanya'nın dış politikası, ancak bu temel ikilemin iyi bilinmesi ile açıklanabilir.[376]

Şansölye Konrad Adenauer, 14 yıllık yönetimi sırasında bu ikilemi çözmek için gerekli reformları yapmış, Almanya'yı Batı ile ve özellikle Fransa ile barıştırmıştı. Adenauer' in tüm çabası 'Avrupalılaşmış bir Almanya' yaratmak düşüncesine yönelikti. Bu bağlamda Sovyet lideri Josef Stalin' in Doğu Berlin' in Batı Almanya' ya verilmesi karşılığında Almanya' nın 'tarafsız' kalması teklifi Adenauer tarafından kabul edilmemiştir. ABD yanlısı bir siyaset güden Adenauer, Batı Avrupa' nın birleşmesi ve AET'in güçlenmesi için çaba sarf etmişti. Bu politikanın doğal bir sonucu olarak gelişen 'Hallstein Doktrini'ne göre Doğu Almanya'nın ayrı bir devlet olarak tanınmasını dostça olmayan bir davranış biçiminde kabul etmiş ve bu devleti tanıyan ülkelerle ilişkilerini kesmişti.[377]

Federal Almanya'da 1961'de 'Hallstein Doktrini'nin son bulmasından sonra, Schröder dış politikası içinde Doğu bloğuyla ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'yle yüzeysel ilişkiler kurulmaya başlanmıştı. Fakat; Federal Alman dış politikasında olumlu sonuçlar doğuracak değişiklik, 1966 Aralık ayında kurulan Büyük Koalisyon' da Willy Brandt'ın dışişleri bakanı olması ile gerçekleşmiştir. Brandt, önce 'kuvvet', sonra 'yumuşama' yerine; önce 'yumuşama'ya uygun bir politika

[375] Ataöv, Türkkaya; "İkinci Dünya Savaşı", Birinci Baskı, Birey-Toplum Yayınları, Ankara, 1985, s.127
[376] Sander, Oral; a.g.e., s. 197–198
[377] Jarausch, Konrad Hugo; "The Rush to German Unity", Oxford University Press, New York, 1994, s.283

izlemeyi uygun bulmuştur. Brandt'ın doğu politikasının (Ostpolitik) ana çizgileri; Moskova ile bir 'diyalog' içine girilmesi, Doğu Avrupa devletleriyle ilişkileri normalleştirme ve nihayet, Demokratik Alman Cumhuriyeti' ni 'eşit bir ünite' olarak kabul etme yönünde olmuştur. Ayrıca Brandt, dünya barışı için Avrupa' nın ekonomik ve siyasal bütünleşmesini mutlaka gerekli görmüştür.[378]

1969' da Willy Brandt Federal Almanya' nın Başbakanı oldu ve bir yıl sonra Demokratik Almanya ile ilişki kurma girişimlerini başlattı. 1972 yılında iki Almanya arasında temel anlaşma imzalandı. Daha sonra SSCB, Çekoslovakya ve Demokratik Almanya ile saldırmazlık anlaşmaları imzalandı. Artık Federal Almanya İkinci Dünya Savaşı ile ortaya çıkan fiili durumu/gerçekleri kabul etmiş oluyordu.[379]

1985 yılında Sovyetler Birliği komünist partisi birinci sekreterliğine atanan Michael S. Gorbaçov 1986 yılında iktisadi reformlardan söz etmeye ve 1987 ' de bunları geniş olarak halka açıklamaya başladı. Toplumun çeşitli kesimlerinde yapılmasını öngördüğü değişmeler için 'yeniden yapılanma' (Prestroyka) ve 'yönetimde açıklık' (Glasnost) kavramlarını ortaya attı. Doğu bloğunun Batı ile iyi ilişkilere girmesi, bu ülkelerde bağımsız ve demokratik hükümetlerin kurulması sonucunda, Demokratik Alman yurttaşları Federal Almanya ile birleşmek için hükümetlerine yoğun baskı uygulamaya başladı. Bu baskılar sonucu Başbakan Erich Honecker istifa etti ve yeni hükümet 9 Kasım 1989' da sınırı açtı. İnsanlar 'utanç duvarını' yıkmaya başladı. 1 Temmuz 1990'da para, ekonomik ve sosyal anlaşmalar yürürlüğe girdi. 16 Temmuz 1990'da SSCB iki Almanya'nın birleşmesini onayladı. 31 Ağustos 1990'da iki Almanya'nın birleşme antlaşması imzalandı. 12 Eylül 1990'da 2+4 müzakereleri yapıldı ve birleşen Almanya'ya tam bağımsızlık verildi.[380]

[378] Library of Congress, "The Germany Question Forty Years After Yalta" (The Report of US), US Government Printing Office, Washington, 1985, s.6-7
[379] Library of Congress; a.g.e., s.7
[380] Armaoğlu, Fahir: "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", I. ve II. Cilt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, a.g.e., s.158-161

# 5. SOĞUK SAVAŞIN SONRASI ULUSLAR ARASI SİSTEM VE YENİ OLUŞUMLAR, YENİ STRATEJİLER VE İKİ ALMANYA'NIN BİRLEŞMESİ

## 5.1. SSCB'nin Çöküşü ve Avrupa'da Soğuk Savaşın Sonu

Yeryüzünün en çok savaş, çatışma ve anlaşmazlıklarına konu olan Avrupa, 1980'li yılların ortalarından başlayarak, beklenmedik ve şaşırtıcı bir döneme girmiştir. Bu dönemde, üzerinde en çok konuşulan konular, Avrupa'nın doğusundaki demokratikleşme, Almanya'nın birleşmesi ve Avrupa Birliği olmuştur. Soğuk savaş döneminin dar davranış kalıplarının yarattığı iki kutuplu istikrarın yerini nasıl bir düzene bırakacağı merak konusu olmuştur. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken, Avrupa'da 40 yıllık savaşı ortadan kaldıran temel olgulardır. 2 nci Dünya Savaşı'nı takip eden 40 yıl içerisinde SSCB, bölünmüş bir Almanya'yı Avrupa'nın istikrarı ve barışı için anahtar olarak gördüler. Fakat 1990 Temmuzunda Gorbaçov ve Kohl'ün anlaşması Sovyet Rusyası'nın güvenlik anlayışındaki kompleks transformasyonun hızını ortaya koymuştur.[381]

Orta Avrupa tarihinin gölgesinden çıkan, Sovyet-Alman ilişkilerindeki günümüz dostluğunu anlamak imkansızdır.[382] Soğuk savaşın sona ermesi ve 1992 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Doğu-Batı cepheleşmesi şeklinde kendisini gösteren eski dünya düzeni kalkmış, yerine yeni bir Dünya düzenine doğru yönelim başlamıştır. Çeşitli odaklarca birbirinden farklı hesap ve senaryoları paralelinde yönlendirilip şekillendirilmeye çalışılan bu 'Yeni Dünya Düzeni' nin tam olarak nasıl olacağını, beraberinde ne tür bir uluslararası düzen ve sistem getireceğini kestirmek şu an için oldukça zor, hatta olanaksız görünmektedir. Post-komünizm Alman-Rus ilişkileri gelecek yüzyıl Avrupasının kaderini belirleyecektir.[383] Zira,

[381] Shumaker, David H.; "Gorbachev and the German Question: Soviet-West German Relations, 1985-1990", Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Incorporated, 1995, s.1
[382] Stent, Angela E.; "Russia and Germany Reborn: Unification, the Soviet Collapse and the New Europe", Princeton University Press, Ewing, 1998, s.3
[383] Laqueur, Walter; "Russia and Germany", New Brunswick, N. J.: Transaction Publishers, 1990, s.53

dünyada henüz oturmamış, yerini bulamamış siyasi yapılar vardır: Ortadoğu, Balkanlar, Kafkaslar, eski Yugoslavya topraklarındaki uluslar henüz tam anlamıyla istikrara kavuşamamıştır. Orta Asya'nın civar bölgelerindeki dengesizlikler ve otorite boşluğu ile bu bölgeler üzerindeki çeşitli çıkar beklentileri, Hindistan-Pakistan arasındaki ezeli ihtilaflar ve durulmak bilmeyen tehdit ortamı ve daha nice sorunlar, belirsizlikler. Konu edilen bu bölgelerin hepsi de, ya Türkiye'ye sınırdır, ya da Türkiye'nin ilgi ve etki alanı içindedir. Öte yandan, önceleri Avrupa'da salt ekonomik bir birlik (AET) olarak oluşan yapılanma, Avrupa Birliği adı altında siyasal bir birliğe dönüşmeye ve kendi ortak savunma gücünü oluşturmaya başlamıştır. Bu istikrarsız bölgelerde gelecekte nasıl bir siyasal yapılanma olacağı, giderek siyasal bir birlik haline gelmekte olan Avrupa Birliği'nin dünya siyasetini ne yönde etkileyeceği, 1990'lı yıllardan itibaren etkileri artan bir şekilde hissedilmeye başlayan küreselleşmenin hangi sonuçlara yol açacağını tespit etmek oldukça güç görünmektedir. Sözün özü o ki, Dünya yine sancılı bir değişim içindedir ve bu değişim süreci, globalleşmenin etkisinden dolayı tarihte olduğundan daha hızlı, lakin sonucu daha belirsiz biçimde gelişmektedir. Soğuk savaş sonrası düzen, NATO nedeniyle üç problemle karşı karşıyadır: Geleneksel ittifak yapısındaki iç ilişkiler; Atlantik devletlerinin, Doğu Avrupa'daki eski Sovyetler Birliği'nin uydu devletleri ile ilişkileri ve son olarak, Sovyetler Birliği'nin yerine geçen devletlerin, özellikle Rusya Federasyonu'nun, Kuzey Atlantik ve Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkileri. Birleşmiş bir Almanya'nın doğuşu da bu korkuları artırmaktadır. İki kıta devinin, tarihi olarak komşularını parçaladıkları veya onların topraklarında savaştıklarını hatırlayan ve ikisi arasında bulunan devletler, doğan güvenlik boşluğundan çok korkmaktadırlar, bu nedenle NATO üyeliğinde ifadesini bulan Amerikan korumasını istemektedirler.[384]

Son yüzyıl içerisinde yaşanan en önemli gelişme belki de soğuk savaşın sona ermiş olmasıdır. Bu tür bir yargıda bulunmaya yönelten en önemli neden, 1945 yılından itibaren Doğu-Batı kutuplaşmasına dayanan dünya düzenindeki gergin ve gerilimli yapılanmanın barışçı ve beklenmedik şekilde sona ermiş olmasıdır.[385]

---

[384] Kissinger, H.: "Diplomasi", Çev.: İbrahim H. Kurt, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2004, s.797

[385] Baharçiçek, A.; "Uluslararası Sistemdeki Yeni Yapılanmaların Türkiye Açısından Yarattığı Bazı Önemli Sonuçlar Üzerine Bir Değerlendirme", Yeni Türkiye Dergisi 21. yy. Özel Say., C. II,. Ankara, 1998, s.374

Gerçekten bu gelişme, çok ani ve beklenmedik bir zamanda gerçekleştiği için diğer bazı devletler gibi Türkiye'yi de hazırlıksız yakalamıştır. Soğuk savaş döneminin sona ermesinin önemli sonuçlarından biri de, ABD'nin uluslararası sistemde tek süper güç olarak kalması gerçeğidir. Bu nedenle, soğuk savaş döneminin genel olarak Batı'nın, özel olarak ABD'nin zaferi ile sonuçlandığı söylenebilir. Ayrıca, soğuk savaş dönemi sadece Doğu ile Batı arasında askeri alanda yaşanan bir bloklaşmayı değil, aynı zamanda iki zıt ideoloji arasındaki bir mücadeleyi de ifade ediyordu. Bu mücadelede komünist ideoloji, hem Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği' nde başarısız oldu, hem de tüm dünya ister istemez bu mücadeleden etkilenerek bir gerileme sürecine girmiş oldu. SSCB dağıldıktan sonra Rus dış politikası bir parantezin arasına sıkışmıştır. Slavofiller ile batıcılar arasındaki eski tartışma yeniden alevlenirken, "Avrasyacılar" ve "Atlantikçiler" karşı karşıya gelmektedirler. 1991-1993 yılları arasında izlenen siyasete, batı ile bütünleşmeye ve reformlara devam edilmesini savunan Atlantikçiler ağırlık kazanmıştır.[386]

1993'ten sonra ise, Rus halkının Slav çizgisinden uzaklaştırıldığını savunan ve bu yüzden de reformlara son verilerek, Rus halkının geçmişin değerlerine dönmesini savunan Avrasyacılar etkili olmaya başlamıştır.[387] Öte yandan, Komünist Blok'un çöküşünü işleyen en önemli faktör, cepheleşmenin zorunlu sonuç olarak beraberinde getirdiği silahlanma yarışı ve devletçi temele dayalı Sovyet ekonomisinin bu yarışı sürdürememesi olgusu olmuştur. Bu gerçekten hareketle denebilir ki, aslında yıkılan yapı komünist ideolojiden çok, Sovyet ekonomik sistemi olmuştur. Zaten komünist ideolojinin Sovyet dış politikası üzerindeki etkisi 1980'li yıllara gelindiğinde büyük ölçüde azalmıştı.[388] Her şeye rağmen, Sovyetler Birliği'ni soğuk savaşın yenik kanadı olarak ilan etmek de birçok nedenden dolayı doğru görünmemektedir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı bitiğinde Sovyetler Birliği savaş öncesi gücünü hayli yitirmiş, bir süper güç olma niteliğini kaybetmişti; fakat dağıldığı 1992 yılındaki durumu ile hala ABD'nin en büyük rakibi olarak kabul ediliyordu. Kaldı ki, Sovyetler Birliği'nin yerini alan Rusya Federasyonu bugün için uluslar arası sistemde Sovyetlerin yarattığı boşluğu önemli ölçüde doldurmakta ve

[386] Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları; "Sekizinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, 2003, Ankara, s.132
[387] Mütercimler, Erol; "21.YY ve Türkiye, İstanbul, 2000, s.292
[388] Mueller, J.; "Quiet Catalciysm: Some Afterthoughts About World War", Diplomatic History, Tome 16 no.1, s.68

dünyadaki en büyük (Çin de hesaba katılırsa) üç askeri ve nükleer güçten birini oluşturmaktadır. Daha da önemlisi bu ülke, Sovyetlerin dağılması sonucu Kafkasya, Orta Asya ve diğer bölgelerde ortaya çıkan otorite boşluğunu tekrar doldurmaya başlamış bulunmaktadır. Bu durum belki Doğu-Batı cepheleşmesi içerisinde önemsiz bir sonuç olarak görülebilir.

### 5.1.1. Gorbaçov Politikası

1988'de başlayan ve 1990'lı yılların başına kadar devam eden siyasi değişimler ile dış siyaset prensipleri Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle başlamıştır. 1985 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi (S.B.K.P.) Genel Sekreteri olan Mihail Gorbaçov, Sovyet iç ve dış politikasında köklü diye adlandırılabilecek değişiklikleri başlatan bir önder olmuştur. Bu değişikliğin niteliğini anlayabilmek için, geçmişi özetlemek gerekmektedir. 30 yıllık Stalin döneminin özellikleri, Stalin diktası, siyasal terör, komünist parti tekeli, devlet işlerinin her alanında kapalılık olarak nitelendirilebilir.[389]

Sovyetler Birliği'ndeki değişiklikler, küçük çapta da olsa, 1950'1i yılların ortasında Khrushchev döneminde başlamış ve Stalin döneminin siyasal terör ve diktası son bulmuştur. Ancak, Gorbaçov'a kadar parti tekeli ve kapalılık önemli bir değişikliğe uğramadan sürmüştür. Gorbaçov, 'Açıklık' (Glasnost) ve 'Yeniden Yapılanma' (perestroika) politikalarıyla ve belirli bir süreç içinde siyasal, ekonomik ve toplumsal bir dönüşümü başlatmıştır.[390]

Gorbaçov işe, 1985 yılında alkolizmle mücadele ile başlamış ve Sovyet halkına, inandırıcı ve izlenmesi gereken bir önder olduğunu kanıtlamıştır. Daha sonra yolsuzluklara karşı mücadele vererek yönetimde açıklık ilkesini yerleştirmeye çalışmıştır; ama yapılacak büyük reformun kesin çizgileriyle belirlenmesi, Şubat 1986'da S.B.K.P.'nin 27.Kongresi'nde olmuştur. Kongre'nin kabul ettiği kararlar, parti içinde açık eleştirinin getirilmesi, kapitalizmden sosyalizme geçişte proloterya diktatörlüğünün ön koşul olmadığı ve tüketim maddelerinin üretiminin arttırılması ile

[389] Shumaker, David H.; "Gorbachev and the German Question: Soviet-West German Relations, 1985-1990", Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Incorporated, 1995. s.1
[390] Sander, Oral; a.g.e., s.421–426

bu maddelerin niteliğinin yükseltilmesi olarak özetlenebilir. 27.Kongre'de anlatımını bulan kararların gerçekleşebilmesi Gorbaçov'a göre iki koşula bağlıdır:[391]

a) Savunma harcamalarının azaltılmasıyla ortaya çıkacak mali kaynakların ülke ekonomisinin yeniden yapılanmasına ve geliştirilmesine harcanması.

b) Komünist parti ile toplumun köklü dönüşümü. Bu ise, büyük ölçüde Sovyet halkının siyasal reformları içtenlikle benimsemesine bağlıdır. Gorbaçov, ekonomik alanda başarı kazanıp, halkın günlük sıkıntılarını ortadan kaldırmadan, reformların benimsenmesinin ve dolayısıyla 'yeniden yapılanma' nın gerçekleşmesinin mümkün olmadığını anlamıştır. Son 10 yıllık dönemde yaşam koşullarının kötülüğü, merkeziyetçi ekonomik yapı, tüketim malları kıtlığı kara borsayı yaratmıştır. Dolayısıyla, özellikle tüketim mallarındaki üretimi arttırmak yaşamsal önem kazanmıştır. Bu alanda başarı kazanmadan Sovyet halkını 'yeniden yapılanma' ve 'açıklık' politikalarıyla ilgilendirmek ve sürekli desteğini sağlamak çok zordur.

Sovyet Lideri her ne kadar iktidar yıllarının ilk senelerinde dış politikada büyük değişimler için gönülsüz davransa da, geleceğin çatısını kurmaya başlamıştı.[392] Üstelik kısa bir süre içinde, gerçekleştirilmeye çalışan yeniliklere, köktencilerden ve tutuculardan da tepki gelmeye başlamıştır. Gorbaçov, reformlarına tepkiyi denetleyebilmek için Haziran 1988'de 40 yılı aşkın bir süreden sonra S.B.K.P.'nin ilk konferansını toplamıştır. Gorbaçov'un konferansa sunduğu plan kısaca, Yüksek Sovyet'e ve öteki temsili organlara Batı örneği bir parlamenter işleyiş kazandırmayı ve bir tür parlamenter başkanlık sistemine geçişi içermektedir. Gorbaçov bu konferansın sonunda Ekim 1989' da Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun başkanlığına getirilmiştir. 1990 ilkbaharında S.B.K.P. 'nin siyasal tekeline son verilmiş ve piyasa ekonomisine geçişin ilk adımları atılmıştır.

Gorbaçov reformlarının dışarıda ki etkileri arasında, Doğu Avrupa'daki demokrasi hareketlerini hızlandırması ve A.B.D. ile birçok konuda anlayış birliğine vararak, Avrupa yumuşamasına katkıda bulunması sayılabilir. Gerçekten, Gorbaçov,

[391] Welsh, Helga: "German Unification Process And Outcomes", Westview Press, Oxford, 1993, s.6
[392] Kennan, George F.; "Russia and the West under Lenin and Stalin", Brown, Boston, 1960, s.201

Doğu Avrupa'daki katı komünist yöneticilerin arkasında 1980'lerden beri var olan Sovyet desteğini çekerek bölgedeki reform girişimlerine dolaylı katkıda bulunmuştur. Sovyetler Birliği, bu bölgedeki askerleri çekme kararında olduğunu bildirmiş ve böylelikle Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin sonunun başlamasına yardımcı olmuştur. Bu kararı vermedeki en büyük etken, Sovyetler Birliği için büyük problem teşkil eden Doğu Avrupa'da Rus askerlerinin uzun dönemli konuşlandırılmasının yarattığı büyük maliyet ve artık bu maliyeti karşılayacak güçlerinin olmayışı, ayrıca kendi sınırları ötesinde militan bir güç olmanın gereksizliğine inanmalarıdır. Bu kararı takiben de Sovyetler Birliği, 1991 yılı ortalarında Macaristan ve Çekoslovakya'daki askerlerini çekmiş, Polonya'daki askerlerinin miktarını yarıya indirmiş ve Doğu Almanya'daki 380.000 kişilik birliklerinin üç yıl içersinde tamamen geri dönmesine karar verilmiştir.[393] Ayrıca, iki Almanya'nın birleşmesi karşısındaki olumsuz tutumuna bir son vererek, birleşik bir Almanya'nın doğmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Silahsızlanma alanındaki yürekli girişimleri, Amerikan Başkanı ile zirve toplantısındaki olumlu tutumu ve dış gezileriyle de Gorbaçov uluslararası alanda saygınlık kazanmıştır. 1987 tarihli INF Anlaşması ve AGİK zirvesindeki yapıcı rolünün ertesinde 1989 yılında Pekin' e giden ilk Sovyet önderi olmuş ve iki ülke arasındaki ilişkileri normalleştirmiştir. Aynı yılın Temmuz ayında Avrupa Konseyi'nin toplantısına katılarak bir 'Ortak Avrupa Evi' önerisinde bulunmuştur.[394] Atlantik'ten Urallar'a kadar barışçı bir düzeni temsil eden 'Ortak Avrupa Evi' fikri ilk bakışta Batı Avrupalı Ülkelerde, özellikle de İngiltere ve Fransa' da endişeyle karşılanmıştır; çünkü sunulan planı Rusya'nın başat güç olacağı bir Avrupa olarak algılamışlardır. Oysa federal Almanya'nın Serbest Demokrat Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher'in bu yönde bir korkusu olmamıştır.[395] Genscher, Ostpolitik'in en önde gelen uygulamacılarındandır ve 1987 yılında Gorbaçov'un reform politikalarına destek veren ilk batılı politikacı olmuştur. Genscher'e göre yasalara uygunluk ve insan haklarına saygı tüm Ortak Avrupa Evi'nde uygulanmalıdır. Federal Almanya'da konuya yönelik izlenen olumlu tutum sonucunda 'Ortak Avrupa Evi' fikri, Haziran 1989'da Gorbaçov ve Kohl arasında imzalanan siyasi

[393] Bergner, Jeffrey; a.g.e., s.35-44
[394] Sodaro, Michael J.; "Moscow, Germany and the West From Khrushchev to Gorbachev", Ithaca, N. Y.: Cornell University Press, 1990, s.118
[395] Marsh, David; "The New Germany, At the Crossroads", a.g.e., s.50

deklarasyonun bir parçası olarak kabul edilmiştir. Federal Almanya Cumhurbaşkanı Richard von Weizsaker de Doğu-Batı bariyerlerinin yıkılması gerektiğini söyleyerek deklarasyona destek vermiştir. Genscher, Rusya ile hem 1917 Devrimi öncesi hem de sonrasındaki var olan geleneksel dostluğun altını çizerek, 1988 yılında Potsdam' da yaptığı konuşmada büyük bir Doğu-Batı ekonomik ve teknolojik işbirliği için çağrı yapmış, Almanya'nın Rusya ile arasısındaki verimli ilişkileri yeniden canlandırmak istediklerini belirtmiştir.[396] Ancak Gorbaçov'un 'Ortak Avrupa Evi' fikrini ortaya attığında ilk akla gelen soru, iki mi yoksa tek bir Alman devletinin mi olacağıdır. Federal Almanya, Almanya'nın bölünmüşlüğünün Avrupa güç dengesini tehdit ettiğini savunarak, artık Doğu ve Batı arasında geçit rolü oynamak istemediklerini vurgulamaya başlamıştır. Sovyetler Birliği de bölünmüşlüğün artık tehlikeli olduğunu belirterek, Ocak 1990' da birleşmeye yeşil ışık yakmıştır. Bu olaydan bir ay önce Gorbaçov'un, Aralık 1989'da A.B.D. Başkanı George Bush ile bir araya geldiği Malta Zirvesi sonucunda Avrupa'da kalıcı bir işbirliği gerçekleştirilmiştir. Bu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın ortasında yükselen demir perdeyi alçaltmış ve daha az silahlı, daha esnek, işbirliğine yönelik bir dünyanın temelleri atılmıştır. Neticeten Almanya'nın birleşmesinde en büyük faktör SSCB'nin etkin rol alması ve Gorbaçov'un onay vermiş olmasıdır.[397]

### 5.1.2. SSCB'nin Dağılması ve Doğu Avrupa

Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan Rusya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarının yıkılışını ve Almanya'nın yenilgisini Rus devrimi için büyük bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Yeni kurulan Bolşevik hükümet, proleterya ayaklanmasının tüm Avrupa'yı şiddetle sarsacağı varsayımından yola çıkarak, Orta ve Doğu Avrupa'da tekrar kendi jeopolitik değerlerine uygun olarak Avrupa coğrafyasını değiştirebilmenin hesabı içerisinde olmuştur. Ancak, Rusya'daki iç savaş, dalga dalga şiddetini artırarak, 1920'lere kadar tüm ülke sathına yayılmıştır. Ukrayna, Kafkaslar ve Türkistan'da rejime karşı gelen ayrılıkçı milliyetçi akımlar, Kızılordu'nun çok sert askeri tedbirleriyle bastırılmış ve bunların temsil etliği devletler, esasen Rusya''nın dominant olduğu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

[396] Legvold, Robert; "The Russian Question in Russia and Europe: Emerging Security Agenda", ed. Vladimir Baranovsky, Oxford: Oxford University Press, 1997, s.332
[397] Larrabee, F. Stephen; "The Politics of Reconciliation: Soviet Policy toward West Germany", 1961-1972", Columbia University, 1977), s.47

bayrağı altında, federatif sisteme dahil edilmişlerdir. Sovyet rejimi için en büyük güvenlik tehdidi, Paris Konferansı ve Versailles Barış Antlaşmasıyla silahsızlandırılmış Almanya'nın bu statükoyu reddetmesi ve faşizmin bu ülkede giderek güçlenmesi eğiliminin başlangıcı olmuştur. Zira Almanya'daki Nazi rejimi, 1922'leri müteakiben İtalya'da faşizmin iktidara yelmesi, totaliter rejimlerin Avrupa'daki yayılmacılığını güçlendirmiştir.[398]

Yeryüzünün belki de son imparatorluğu 26 Aralık 1991 tarihinde dağılmıştır ve bu süreç, başlangıç olarak Gorbaçov'un 1985 yılında iktidara gelmesini olarak verilirse altı yıl gibi çok kısa bir zaman almıştır. Ayrıca, sonuçları benzerlerinden çok daha yumuşak etkiler doğurmuş ve tarihçilerin olumsuz beklentilerini boşa çıkarmıştır. Dağıldığı yıla kadar olan süreçte hiçbir tarihçi SSCB'nin bu kadar hızlı bir şekilde parçalanacağını tahmin bile edememiştir.[399]

Sovyetler Birliği'nde 20. yüzyılın gördüğü en köklü reformlarından birinin kapısını açan Gorbaçov, 1991 yılında istifa etmek zorunda kalmış ve düzeltmeye çalıştığı devlette yıkılmıştır. Gorbaçov, bir yanda çok ciddi ekonomik sorunlar, öte yanda Sovyet cumhuriyetlerinde etnik ve ulusçu huzursuzluklarla karşılaşmıştır. O kadar ki, 1990 yılında ülke, II. Dünya Savaşı'ndan sonra en kötü yılını yaşamıştır. Bu süreç sonunda yakın Asya bölgesi ve bilhassa Kafkaslar müthiş bir istikrarsızlığa ve çatışma bölgelerine bürünmüştür.[400]

19 Ağustos 1991 tarihinde Başkan Yardımcısı Yanayev, Gorbaçov'un sağlığındaki ani bozulma nedeniyle ülkenin yönetimini ele geçirdiğini ve 6 aylık bir süre için bir Olağanüstü Hal Komitesi'nin tüm yönetim yetkileriyle donatıldığını açıklamıştır.[401] Ancak 21 Ağustos tarihinde darbe başarısızlığa uğramış ve Gorbaçov görevine geri dönmüştür. 24 Ağustos tarihinde Komünist Parti başkanlığından istifa etmiş ve parti merkez komitesinin dağılmasını istemiştir. Böylece, 74 yıllık komünist yönetimi çökmüştür. Aynı yıl, birçok cumhuriyetin arka arkaya bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle başlayan süreç sonunda 26 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliği

[398] Caşın, Mesut Hakkı; "Rus İmparatorluk Stratejisi", Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, Ankara, s.141
[399] Croan, Melvin; "East Germany: The Soviet Connection", Washington Papers, no. 36, Beverly Hills, Calif.: Sage Publications, 1976, s.26
[400] Keworkow, Wjatscheslaw; "Der geheime Kanal", Rohwolt, Berlin, 1995, s.41
[401] Merkl, Peter H.; a.g.e., s.53-61

resmen dağılmıştır.

Geriye dönüp bakıldığında 1985'te Mikail Gorbaçov'un ortaya çıkması, 1989'da Avrupa'nın tarihi dönüşümünün dinamiğini oluşturmuştur. Gorbaçov'un Sovyet İmparatorluğu'nu yeniden yapılandırma girişimine, Batılı devletler ve ABD önce mesafeyle bakmışlardır. Gorbaçov'un girişimlerinin ve söylemlerinin dikkate alınması gereğine inanan Almanya ve Dışişleri Bakanı H.D.Genscher, Batı ittifakı içinde yeniden yapılanmanın (Perestroika) ve şeffaflığın (Glasnost) savunuculuğunu üstlenmişlerdir. Yaşanan devrimci sürecin Almanya'nın birleşmesi için bir fırsat olacağını belki de çok az kimse kavrayabilmiştir. İzleyicilerin büyük çoğunluğu Sosyalist Dünya'daki galeyanı, sosyalizmi reforme etme arayışı olarak algılamıştır. Ancak Gorbaçov'un 'Sosyalist Pazar Ekonomisi', Common Wealth örneğinde olduğu gibi, Sovyetler Birliği liderliğinde farklı dini ve etnik toplulukları bir arada tutma çabası, bir hayal olmaktan ileri gidememiştir.[402]

Gorbaçov, reform için sadece küçük bir pencere açayım derken imparatorluğu batırmıştır. Gorbaçov için 1989'dan itibaren reform sürecini devam ettirmek her geçen gün zorlaşmaktaydı. Çünkü reform talepleri, komünizmin ortadan kaldırılması ve ulusal egemenliğin kurulmasına yönelikti. Gorbaçov'un kendisi kuvvet kullanmama ve karışmama prensibini talep ediyordu. Bundan böyle Sovyet tankları başka ülkelerdeki komünistleri idarede tutmak için yürümeyecekti. Böylece Gorbaçov 'Brejnev Doktrininden' vazgeçmiş oluyordu. Bu gelişmeler komünizmi yıkmak ve yerine milli egemen devlet kurmak isteyenleri cesaretlendirmiştir. 1980'li yılların sonunda Batılı devletler, Alman dışişleri bakanına pek güvenle bakmıyorlardı. 27 Eylül 1989 tarihinde BM'in 44.Genel Kurulunda Polonya dışişleri bakanına hitaben yaptığı konuşmada Genscher, 'Halkınız bilmelidir ki, sınırların güvenliğinin korunması hakkı ne şimdi ne de gelecekte, bizim tarafımızdan toprak talebi yoluyla mesele yapılmayacaktır'[403] demekteydi. Ayrıca Genscher, Alman yumuşama politikasını (detente) barışçı ve tarihi sorumluluğun bilincinde, 'örnek' bir politika olarak tanımlıyordu. Merkezi ve Doğu Avrupa'da meydana gelen baş döndürücü gelişmeler, tarihi ve ekonomik

[402] Shevardnadze, Eduard; "The Future Belongs to Freedom", Free Press, New York, 1991, s.31
[403] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e., s.352

olmak üzere iki boyutta ele alınabilir.[404] Tarihi boyutta öncelikle belirtilmesi gereken, bu ülkelerin de genel Avrupa kültürünün parçası olduklarıdır. Kitle demokrasisi ve çoğulcu siyasal yaşam, Batı Avrupa'da 1945 sonrasında gerçekleşmeye başlamıştır. Bugün Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde tanık olunan olaylar, Batı'dan yarım yüzyıl sonra da bu ülkelerde tek partili yaşamdan çok partili demokratik sisteme geçiş hazırlıkları olmuştur.

Ulusçuluk, 19. yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinin deneyimi olmuştur. Bu patlayıcı ilke, Avrupa ile birlikte dünyaya iki dünya savaşına mal olmuştur. Ancak, bu önemli ulusçuluk deneyiminden sonra, yani II. Dünya Savaşı'nı izleyerek, Batı Avrupa'da birlik ve bütünleşme çabalarına girişilmiştir. Avrupa'nın öteki bölgelerinde self-determinasyon ve ulusçuluk ilkesi hem yeni ilkelerdir ve hem de toplulukların zorla yer değiştirilmelerine, kuvvet kullanımına ve karşılıklı güvensizlik duygularına yol açmıştır. 1990'lı yıllarda ulusçuluğun Orta ve Doğu Avrupa'da aldığı yeni biçim içinde, daha çok siyasal katılım ve ekonomik pastadan daha çok pay alma istekleri ağır basmıştır. Bu gelişmelerin kaçınılmaz sonucu ise, eski Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ve Kafkaslar bölgesinde görülen olaylar, kurulu devletlerin bütünlüğünü zorlayan çatışmalar olmuştur. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde meydana gelen gelişmelerin ekonomik boyutunda ise endüstrileşmenin yol açtığı sorunlar yatmaktadır. [405]

Batı Avrupa ülkelerinde, 19.yüzyılda ve 20.yüzyılın ilk yarısında denetimsiz ve acımasız olan endüstrileşme süreci, daha sonra sosyal devlet anlayışından etkilenerek, içine sosyal hakları, dengeli gelir dağılımını, karma ekonomi anlayışını, kısaca sosyal demokrasiyi almıştır.[406] Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde bugün, dışa açılmayı, merkezi ekonomik planlamaya son vermeyi, tüketim maddelerinin üretimine öncelik tanımayı, dünya ticareti dışında kalmama isteğini görmekteyiz.

---

[404] Sander, Oral; s. 428-435
[405] Dawisha, Karen; "Eastern Europe, Gorbachev and Reform", Cambridge University Press, Cambridge, 1989, s.202
[406] Dean, Jonathan; "Ending Europe's Wars", 20th Century Fund, NewYork, 1994

## 5.2. İki Almanya'nın Birleşmesi

Avrupa devlet sisteminin başlangıcından bu yana Avrupa ve dünya ülkeleri, iki kez Alman sorunu ile karşılaştılar. Soğuk savaşın bitmesiyle üçüncü ve farklı nitelikte bir Alman sorunu ortaya çıkmış bulunmaktadır. İlk Alman Sorunu, bölünmüş ve zayıf bir Almanya' ya nasıl muamele edileceğiydi. İkinci Alman sorunu, birleşik ve güçlü bir Almanya ile nasıl bir ilişki kurulacağıdır. Şimdi üçüncü ve yeni bir Alman sorunu vardır. Bu sorun, dünyanın, birleşmiş, demokratik, sorumlu, saldırgan olmayan fakat güçlü ve etkili olan, kendi ülkesel çıkarlarını kararlılıkla takip eden bir Almanya' ya karşı reaksiyonun nasıl olması gerektiği üzerinde odaklaşmıştır.[407]

Almanya, savaş sonrası üzerine konan diplomatik sınırlamaları azaltmanın bir yolu olarak Avrupa bütünleşmesini görmüştür. Çünkü Nazi döneminin aşırılıkları yüzünden, komşuları ile karşılaştırıldığında, Berlin' in özel statüsü ve yarı egemenliğinin bir sonucu olarak Almanya, dış politikadaki manevra alanını kaybetmiştir. Ancak Almanya dış politikası üzerine konan bu sınırlamaları aşmak amacıyla, savaş sonrası, ilk 'uluslar üstü bir bütünleşme' olan Avrupa Kömür ve Çelik Birliği' nin yaratılmasına öncülük ederek, Ruhr bölgesi üzerinde denetim sahibi olan Uluslararası Ruhr Otoritesi' nin yetkilerinin bu birliğe geçmesini sağlamış, böylece kömür ve çelik endüstrileri üzerindeki egemenliğini bir organizasyon içinde de olsa yeniden kurmuştur. Fransız-Alman ilişkilerinin ürettiği 1950 tarihli 'Schuman Planı'ndan bu yana geçen dönem boyunca Fransa, Federal Almanya' nın Avrupa diplomasisinde merkezi bir yer işgal etmiştir. Bütünleşme süreci boyunca Almanya' nın diplomatik kaynakları somut bir biçimde artış göstermiştir. Örneğin, Avrupa Topluluğu devletleri arasında dış politika alanındaki işbirliği, siyasi bir cüce için (Almanya kastediliyor) önemli birçok taraflı araç olarak hizmet etmiştir. Federal Almanya' ya göre bütünleşme sürecinin bir diğer faydası, komşu devletlerin zamanla Almanya' nın söylemini algılamalarını arttırmasıdır. Uzun dönemde bu algılamalar, komşu devletlerin Alman birliğine karşı çıkmamalarına ve kabul etmelerine katkı sağlayacaktır.[408]

---

[407] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany's New Vision", Foreign Policy, Winter 1994-95, Number 97, s.140

[408] Bulmer, Simon and Peterson, William E.; "Germany In the European Union: Gentle Giant or Emergent Leader?", International Affairs 72, 1996, s.11

Avrupa Birliği bütünleşme süreci, Almanya' nın dış politika alanında manevra alanını genişletmesine olanak tanıdığı gibi, savaş sonrası diplomasi aracıyla kendi kimliğini oluşturmaya çalışan Almanya' ya yönelik bu süreçte izlenen Avrupa politikasıyla, bu ' Avrupalılaşmış Almanya' kimliğinin yerleşmesine katkıda bulunulmuştur. AET Antlaşması ortak bir pazarın kurulması ve üye devletlerin ekonomi politikalarının giderek birbirleriyle yaklaştırılması yoluyla topluluğun bütününde ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir şekilde geliştirilmesini, sürekli ve dengeli bir büyümeyi, daha fazla istikrarı, yaşam standardının hızla yükselmesini ve topluluğun bir araya getirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkilerin kurulmasını amaçlamaktadır.[409]

Almanya' nın Avrupalılaştırılması bir hedef ve Bonn' un Avrupa politikasının başarılması olarak görülmüştür. Amaç, Avrupalı komşuları tarafından kabul edilmekle uluslararası güvenceyi sağlamaktır. Bunun için ulusal çıkarların seslendirilmesinden kaçınılacak ve egemen devletin tek taraflı diplomatik girişimleri Batı Alman diplomasisinde yer almayacaktır. Avrupa bütünleşmesi, sadece dış politika ve dış ekonomi politikasının amacım başarmanın bir kanalı değil, aynı zamanda Batı Almanya için, diplomasi çerçevesi olarak hizmet eden Avrupa, Atlantik ötesi ve global kurumlar ölçekli çok taraflı bir ilişkinin geliştirilmesinin önemli bir aracıdır.[410]

Almanya, Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu (NIS) üyesi devletlere karşı bu yoğun diplomatik ve ekonomik ilişkilerini sürdürürken, Rusya'ya özel bir itina göstermiştir. Şansölye Helmut Kohl, Doğu Avrupalılar' ın barış İçin NATO ortaklığına katılmalarını desteklerken, kendi kabinesi içinde bu ülkelere NATO' ya tam üyelik verilmesini isteyen tavsiyeleri veto etmiş ve Rusya' nın korkularına daima duyarlı kalmıştır.[411] Doğu Avrupa devletlerinin NATO üyeliği ancak 1997 yılına uzanan uzun pazarlıklar sonucu gerçekleşme şansı bulabilmiştir. Kohl, Rusya' nın yıllık G-7 zirvesine de davet edilmesini istemiştir. Bu konuda diğer devletlerin de gösterdiği olumlu yaklaşım neticesinde Rusya 1997 yılındaki G-7

[409] Günuğur, Haluk; "Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Roma Antlaşması)", Ankara, 1988, s.7
[410] Bulmer, Simon and Peterson, William E.; a.g.e., s.11-12
[411] Ash, Timothy Garton; "Germany's Choice", Foreign Affairs, Vol.73, No.4, July-August 1994 s.77-78

zirvesine katılmıştır. Ancak Alman hükümeti, Rusya ile iyi ilişkiler kurmaya devam ederken, onlardan gelen her türlü isteğe de boyun eğmemiştir. Bonn, Ruslar' ın Avrupa' nın savunması üzerinde artık Amerika' ya ihtiyaç olmadığı yolundaki imalarını dikkate almamış, Boris Yeltsin' in NATO' nun Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansına bağlanma isteğine, Rusya' nın Atlantik politikası üzerinde veto yetkisine sahip olacağından dolayı Amerika ile birlikte hareket ederek engel olmuştur.[412]

1998 yılında Almanya' da yapılacak olan seçimler Şansölye Kohl' e Bismarck' ın bu süresini aşmak için en iyi fırsatı sunacaktır. Bir demokratik yönetimde, Helmut Kohl gibi bir liderin uzun süre iktidarda kalabilmesi, kısmen iç siyasal sistemde oluşmuş; Alman Modeli olarak adlandırılabilecek ve temeli büyük sosyal gruplar arasında uzlaşmayı teşvik eden, istikrara birinci derecede önem veren bir siyasal kültür sayesinde· gerçekleşmiştir. Almanya, savaş sonrası ülkenin karşılaştığı birçok büyük zorlukları aşacak niteliklere sahip Konrad Adenauer, Willy Brandt ve son olarak Helmut Kohl gibi liderler çıkarabilmiştir. Savaş sonrası Almanya' nın AB içinde ve dünyada önemli bir ekonomik güç haline gelmesi bu liderlerin izlemiş oldukları iç ve dış politikalarla çok yakından ilintilidir. Adenauer' ün büyük başarısı, ülkesinin güvenli bir şekilde Batı dünyasındaki yerinin tespit edilmesidir. Adenauer' ün en temel iki politikası, Atlantik ekseninde Amerika ile yakın işbirliği kurmak ve Avrupa Birliği' nin gelişmesinin önemli itici güçlerinden birisi olan Fransa' nın lideri De Gaulle ile kurmuş olduğu büyük uzlaşıdır. Willy Brandt' in izlemiş olduğu ve Ostpolitik olarak adlandırılan dış politikasının ekseni, Almanya' nın saldırgan olmadığının Doğu Avrupa ülkeleri ve Rusya tarafından algılanmasına dayanmaktadır. Brandt' in 1969- 1974 arası Şansölye olarak görev yaptığı dönemde izlemiş olduğu bu dış politika, uluslararası konjonktürde 1989 yılında meydana gelen ani değişikler karşısında ülkesinin/siyasal seçkinlerinin hazırlıksız bir şekilde yakalanmasını önleyecek bir vasatın oluşmasına olanak tanımıştır.[413] Helmut Kohl' un büyük başarısı ise, Adenanuer' in Batı ile ittifak uzlaşısına herhangi bir zarar vermeksizin Brandt' ın birleşme amacının gerçekleştirilmesi olmuştur. Kohl soğuk savaş' ın tam olarak bitmediği ve nükleer füze/silahlanma yarışının devam ettiği donemde NATO planlarını desteklemiş,

[412] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany's New Vision", a.g.e., s.140
[413] Brandt, Willy; "Begegnungen und Einsichten. Die Jahre 1960– 1975", Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag, 1976, s.292

Cruise ve Pershing füzelerinin Batı Almanya' ya yerleştirilmesine izin vermiştir. Nükleer füzeler karşısında izlemiş olduğu bu politikalar Kohl' ün popülaritesinin yok olmasına neden olacak büyük riskler taşımasına karşın o, Almanya' nın Batı' ya ve Avrupa Birliği' ne karşı olan yükümlülüklerine önem vermeyi tercih etmiştir.[414] Bir anlamda Kohl popülist politikalar izlememiş; siyasi geleceğini tehlikeye atabilecek dış politika kararlarını desteklemiştir. Ancak tarihsel süreç içinde, Kohl'ün selefleri gibi izlemiş olduğu bu politikalar, 1989 krizinde iki Almanya' nın birleşmesine karşı oluşabilecek cephenin itirazlarının ortadan kalkmasına hizmet etmiştir. Kohl, 1998 yılında yeniden seçilmesi durumunda izleyeceği iç ve özellikle dış politikalarla geçmişte sergilemiş olduğu devlet adamı kimliğini popülist politikalardan uzak bir çizgide yeniden ortaya koyması durumunda dünya barışına hizmet edebileceği gibi ülkesini, dünyanın en etkili ekonomik gücü olmasının yanında bir siyasal gücü konumuna da getirebilecekti. Ancak 1998 genel seçimini Gerhard Schröder' in kazanması Almanya' nın bu aşamaya kadar ortaya koymuş olduğumuz siyasal geleneğiyle de uyumludur. Kohl' ün seçimleri kazanmasının gerek Doğu Avrupa ülkelerinde gerekse Avrupa Birliği' nde birtakım endişeler doğurması olasıydı.[415] Almanya' da Schröder' in kazanmasıyla, daha çok iç politika sorunları ile meşgul olacak ve dış politikada daha 'yumuşak' bir görüntüye sahip olması olası Sosyal Demokrat bir lider profili ortaya çıkmıştır. Bu sonucun, birleşme sonrası sorunlarını ve uyum sürecini daha sağlıklı aşması noktasında, Almanya açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. 1998 yılından bu yana geçen süreç boyunca Gerhard Schröder, Almanya' nın Şansölyesi olarak izlemiş olduğu iç ve dış politika ile Adenauer' in hedeflediği ' Avrupalılaşmış Almanya' tezini güçlendirmeye çalışmıştır.[416]

### 5.2.1. Birleşme Öncesi Durum ve Federal Alman Dış Politikasında Gelişmeler

1871 yılında Almanya birleştiğinde İngiltere, Avrupa'nın ortasında dost mu düşman mı olduğunu bilmedikleri bir gücün doğduğunu ve bu ülkeyi endişe ile takip ettiklerini belirtmiştir. 1990 yılında gerçekleşen ikinci birleşmeye de 120 yıl

[414] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany's New Vision", a.g.e., s.152-157
[415] Clemens, Clay; "The Chancellor as Manager: Helmut Kohl, the CDU and Governance in Germany", West European Politics 17, no. 4 (October 1994), s.28– 51
[416] The Economist, "Europe' s heavyweight", October 26th 1996, s.23

öncesindeki endişeyle bakılmıştır. Acaba Almanya'90 yeniden dünyanın geri kalan kısmı için acı ve keder mi getirecektir? Ancak; 1871 yılında 'kan ve demir' sayesinde Fransa'ya karşı gerçekleştirilen yıkıcı bir savaş sonrasında birleşmiş olan Almanya, 1990 yılında barışçı yollardan birliğe ulaşmıştır. [417]

Bismark'a göre Almanya, daima güçlü bir orduya sahip olmalı ve komşularından gelebilecek her türlü saldırıya karşı hazırlıklı olmalıdır. Weimar Cumhuriyeti'nde, I.Dünya Savaşı'ndan yenik çıkılmış olması sebebiyle demokrasinin hiçbir şansı olmamıştır ve 1933 yılında da Hitler iktidarı sırasında demokrasi paramparça olmuştur. Hitler' den sonra ise Batı Alman Devlet Başkanları, dünyanın geri kalan kısmına Almanya'nın amacının barış ve istikrar olduğunu söylemişlerdir. 1969–74 yılları arasında başbakanlık yapan Willy Brandt, temeli Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkileri normalleştirmek ve köprüleri yeniden inşa etmek olan Ostpolitik ile 1971 yılında Nobel Barış Ödülü'nü kazanmıştır.[418] Brandt'a göre iyi bir Alman milliyetçi olmamalıdır; çünkü Almanca'da milliyetçilik, saldırganlık ve yayılmacılık arasında çağrışım yapan bir kavram olarak algılanmaktadır. 1974–82 yılları arasında başbakanlık yapan Helmut Schmidt, sıklıkla Almanya'nın Batı Avrupa'ya yüzünü çevirmesini ancak yönetmeye çalışmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak 1980'li yıllarda merkez-sağ hükümetinin başbakanı olarak iktidarda bulunan Helmut Kohl; Schmidt'in Batı'ya dönüklük politikasının içeriğini geliştirerek iki yeni mesaj aktarmaya başlamıştır: Federal Cumhuriyet'in artık Nazi geçmişi sebebiyle uluslararası ayrımcılığı kabul etmeyeceği ve Batı'nın Almanya'nın siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki özel çıkarlarına saygı göstermesi gerekliliğidir.[419]

II. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemlerde Federal Almanya'nın tercihini Batı yönünde kullandığına dair hiçbir şüphe kalmamıştır. İlk önemli adım 1951–52 yıllarında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) oluşturulması olmuştur. Ekonomik ve siyasi bağlar, 1957 yılında Federal Almanya, Benelux Ülkeleri, Fransa ve İtalya arasında Roma Antlaşması'nın imzalanmasıyla genişletilmiştir. Askeri açıdan da, Adenauer, 1950'li yılların başında, Avrupa Savunma Topluluğu kanalıyla

[417] Bergner, Jeffrey; a.g.e., s.13-15
[418] Block, William David; "Whither hegemony?: Germany and the politics of European monetary union", Princeton University, 2001, s. 403
[419] Joffe, Josef, When The Wall Came Down, St. Martin's Press, New York, 1993, s.103-105

birleşik bir Avrupa Ordusu kurulması teklifini ortaya atmıştır.[420] 1954 yılında Fransa Ulusal Meclisi, Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması'nı reddetmiştir; çünkü o yıllarda Almanya'nın silahsızlandırılması görüşü üzerinde yoğunlaşılmıştır. Adenauer her zaman Batı taraftarı bir politika izlemiş ve Doğu 'ya yönelik katı siyaseti, özellikle de 1955–67 yılları arasında Doğu Almanya'yı tanıyan ülkelerle diplomatik ilişkilerin kesilmesini içeren Hallstein Doktrini bunun en iyi göstergesi olmuştur. Brandt döneminde ilişkilerde yumuşama meydana gelmiş ve Ostpolitik ile genişlemiştir. Sovyetler Birliği ve Polonya ile 1970 yılında, Çekoslovakya ile 1973 yılında savaş sonrası sınırları kabul eden, siyasi ve ekonomik ilişkilerin arttırılmasını içeren anlaşmalar imzalanmıştır. 1972 yılında, Temel ilişkiler Antlaşması'nda Federal Almanya, Doğu Almanya'yı hala yabancı bir ülke olarak değil; fakat egemen bir devlet olarak kabul etmiştir. Birleşme yılının ilk aylarında Almanların ezici çoğunluğu, büyük partilerin temsilcileri, basının ve bilim dünyasının fikir öncüleri, birleşmenin gerçekçi hiç bir şansının olmadığına inanmaktaydılar. Önde gelen hiçbir politikacı ve devlet adamı, bırakın Almanya'nın birleşmesini, 1989'un Avrupa için bir devrim olabileceğini bile akıllarından geçirmemişlerdir.[421]

Aşağı Saksonya Başbakanı Schröder, 11 Mayıs 1989'da ulusal devleti hedefleyen bir birleşmeyi kesinlikle tasavvur bile edemeyeceğini ifade ederken, 'Tek Almanya'nın gerçekleşmesi için ihtiyacımız olan vizyon, Avrupa için de gereklidir, yoksa vizyon bir illüzyon olarak kalır' diyordu. Berlin Belediye Başkanı Walter Momper ise, binlerce insan DDR'den kaçarken, 14 Eylül 1989 tarihli hükümet bildirisinde şu görüşe yer vermekteydi:[422]

'Bugünlerde birleşme için yapılan denemelerin kimseye bir yararının olmayacağını, tersine DDR'de yapılabilecek reformları da engelleyeceğini, önemli olan Almanya'nın tekrar birleşmesi değil, DDR'in kendi krizini çözmesi ve İnsanlara karar verme hakkının tanınmasıdır'

Momper, bir gün sonra ateşli bir şekilde, 'Dün birleşme günü değildi, aksine

[420] Demir, Ahmet; "Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na Üyeliği Üzerine Tartışmalar", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 27, No 3, Eylül 1972, s.721-756
[421] Whetten, Lawrence L.; "Germany's Ostpolitik: Relations between the Federal Republic and the Warsaw Pact Countries", Oxford University Press, London, 1971, s.213
[422] Die Zeit, 15 Eylül 1989

bizim şehrin yeniden görüşme günüydü' demiştir?[423] Bir diğer SPD'li siyasetçi Egon Bahr ise, bu zamanda iki Almanya'nın birleşmesinde bir şans ve yarar görmemekteydi. Bahr, Brandt'a atıfla, 'Birleşmenin iki Almanya'nın hayat alanı' olduğunu söylüyordu. Birleşmenin acil bir görev olduğuna inanmayan Bahr için böyle bir şey, Almanları ve diğerlerini zehirleyen bir ikiyüzlülüktü. Helmut Schmidt'in haricinde çok az sosyal demokrat politikacı, Almanya'nın birleşmesinden yanaydı. Willy Brandt önce ihtiyatla ama sonra şiddetle birleşme fikrini savunmuştur. Son dakikaya kadar SPD yönetimi, SED'nin DDR'i reforme etme isteğine katıldığını söylemekteydi.[424]

Kısacası, SPD'nin ezici bir çoğunluğu Almanya'nın siyasi birleşmesine karşıydı ve istediği şey, iki egemen devlet temeline dayalı güvenlik politikasında ortaklıktı. SPD, öncelikli olarak barışın garanti altında olmasını, daha sonra da Almanların self-determinasyon hakkını ulusal çıkarlar açısından daha önemli görmekteydi. Bu arada küçük bir azınlık ise, 1937 sınırlarının geçerli olması gereğini savunmaktaydı. Çoğunluk için self-determinasyon hakkı öncelikli konumdaydı. Ancak, DDR'de yaşayan Almanların ne istedikleri konusunda şüpheler vardı. Tek bir millet olmak ortak değerlerin kabul ettirilmesine yönelik bir arzu olmakla birlikte tek bir devlet yaratmayı hedeflememekteydi. Federal Başbakan Kohl, CDU\CSU guruplarına böyle bir Doğu ve Almanya politikası empoze etmekteydi. Milliyetçi ve bağlantısızlık gibi fikirler ileri sürenler karar alma mekanizmasının dışında tutulmuşlardır. Ne hükümet, ne muhalefet, ne de halk ve aydın zümre hiçbir şekilde olağanüstü bir değişikliğe hazır görünmemekteydiler. Federal Başbakan 5 Eylül 1989 yaptığı bir açıklamada:

'İki Almanya'nın birbiriyle olan ilişkileri Avrupa'nın istikrarı için en önemli faktördür. Bazı iddialara rağmen uyararak söyleyebilirim ki, kimler bu istikrarı tehlikeye atarsa, bunun tüm taraflar için nasıl bir sonuç doğuracağını bilmeleri gereklidir. Bizim DDR'in devlet olmasına saygımız değişmemiştir'[425] demekteydi.

---

[423] Collier, David S. and Glaser, Kurt; "Western Policy and Eastern Europe", H.Regnery Co., Chicago, 1966, s.353

[424] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e., s.355

[425] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e., s.356

Federal Alman Cumhuriyeti'nin II. Dünya Savaşı'ndan bu yana başta olan politikacılarının siyasetleri, Batı için bir beceri ve Almanlar için de bir zafer olmuştur. Bu bağlamda, II. Dünya Savaşı sonrasından 1990 yılında gerçekleşen birleşmeye kadar olan 45 yıllık dönemde izlenen dış politikalar ve bu politikalara yön veren unsurlara değinmekte yarar vardır.1947 yılının başlarına gelinildiğinde, II.Dünya Harbi'nden ağır darbeler yemiş olan ve ülke genelinde ekonomik kriz içine giren İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'a yapmakta olduğu geleneksel askeri ve mali yardımı bu tarihten itibaren gerçekleştiremeyeceğini, Yunanistan'da konuşlanmış olan askeri birliklerini de çekmeyi planladığını bölgede ki sorumluluğun Amerikan Hükûmetine düştüğünü iki ayrı nota ile Amerika Birleşik Devletleri Hükûmetine bildirmiştir.[426] II. Dünya Savaşı sonrası yıllarda iki anahtar unsur olarak Almanya sorunu ve uluslararası ekonominin fonksiyonu Federal Cumhuriyet'in dış politikasına yön vermiştir.[427]

II. Dünya Savaşı'ndan Hitler'in yenik çıkması, ülkenin bir kısmının Polonya'ya verilmesi ve Demokratik Almanya'nın kurulması; 1945 sonrası Orta Avrupa'ya yayılmış Germanik toplulukları birleştirecek bir 'Büyük Almanya' kurma ümidini ortadan kaldırmıştır. Sovyetler Birliği, A.B.D. ve Federal Almanya'nın Batı Avrupalı komşuları, iki Almanya'nın, Avrupa'nın gelecekteki barışına yönelik menfaatleri doğrultusunda daha zayıf ve bölünmüş olarak varlığını sürdürmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ancak, Batı Almanya'da, yeniden birleşme amacı Anayasa çerçevesinde varlığını korumuştur. Almanya Sorunu, 'barış ve bağımsızlık' içinde yeniden birleşme amacı ile Alman dış politikasında en önemli konu halini almıştır. 1950 ve 60'lı yıllar boyunca bu amacın gerçekleştirilmesi için izlenen politikalarda değişiklikler olmuştur.[428]

Konrad Adenauer, Batılı müttefiklerce kabul edilme amacını gütmüş, komünizmin yayılması tehlikesini göz önüne alarak A.B.D.'yi desteklemiş ve Sovyetler Birliği'ne karşı katı bir politika izleyerek bu doğrultuda birleşme için çaba harcamıştır. Bu politika sonucunda Federal Almanya, 1955 yılında NATO'ya üye

[426] Ulman, Haluk; "Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947", S.B.F.Dış Münasebetler Ens.Yay., Ankara, 1961, s.93
[427] Derbyshire, Ian: a.g.e., s.244–255
[428] İksel, Settar F.; "Değişen Dünya Düzeni ve Türkiye", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Cilt 14, No 82-84, Temmuz-Eylül 1974, s. 64-67

olmuş, silahsızlanmayı kabul etmiş ve Doğu Almanya'nın kukla rejimlerini resmi olarak kabul etmeyi reddetmiştir. Berlin Duvarı'nın 1961 yılında inşası ve Amerika'nın bunu olumlu karşılaması, 1960'lı yılların başında Alman dış politikasının yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır.[429]

Hem SPD (Sosyal Demokrat Partisi), hem de CDU (Hıristiyan Demokrat Birliği)'nun fikirleri yeni bir politika hareketi gerçekleştirme yönünde birleşmiş ve 1960'lı yılların ortalarında Doğu Bloğu ülkeleri ile Doğu Almanya hariç, daha yakın diplomatik ve ticari ilişkileri içine alan bir program oluşturulmuştur. Ancak bu politika, Doğu Avrupa'nın dengesinin bozulacağını düşünen Sovyetler Birliği'nin muhalefetiyle karşılaşmıştır. Alman Sorunu için radikal bir yeniden değerlendirme gerekmiş; bunu SPD ve FDP (Serbest Demokrat Partisi) ele almıştır.[430]

SPD ve FDP, 20 yıldan fazla bir zaman sonra, Doğu Avrupa'da önemli değişikliklerin olduğunu; hızlı ve barışçı bir Alman birleşmesinin olabileceğini kabul etmişlerdir. Bu gibi koşullarda, Batı Almanya ile doğu komşularının ilişkilerinin uyumlaştırılıp normalleştirilmesi, Demokratik Almanya' da yaşayan Almanların şartlarının iyileştirilip, ailelerle arkadaşların görüşmesini sağlamak için sınırların açılmasına yönelik akılcı bir girişimin yapılması gerektiği iddia edilmiştir. Kısa dönemde, artan bu iletişim ve işbirliğinin iki Almanya arasında büyüyen ayrılığı önleyeceği, uzun dönemde de, bu biçimde bir yakınlaşmanın ekonomik ve sosyal sistemleri yakınlaştıracağı, böylelikle de siyasi engellerin ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Willy Brandt, Egon Bahr ve FDP lideri Walter Scheel bu yeni Ostpolitik'in şekillendirilmesinde anahtar kişiler olmuştur. Bu politika, Brejnev Rusyası ve Nixon Amerikası arasındaki yumuşama havasını arttırma amacı da taşımıştır. Hallstein Doktrini tersine, 1967 yılında Romanya ile kurulan diplomatik ilişkiler, bu yeni Ostpolitik' in ilk adımını oluşturmuştur. SPD-FDP Koalisyonu, ayrıca 1970 yılında Sovyetler Birliği ve Polonya ile Oder-Neisse Hattı'nı tanıyan ve ilişkileri normalleştirme amacı taşıyan antlaşmaları; 1971 yılında Berlin Antlaşması'nı ve Eylül 1972' de Federal Almanya ile Demokratik Almanya'nın mevcut sınırlarını tanıyan Temel Antlaşmayı imzalamıştır. 1973 yılında Doğu ve

[429] Weymar, Paul; "Konrad Adenauer: Die autorisierte Biographie", Kindler Verlag, Munich, 1955, s.132
[430] Blumenwitz, Dieter; "Konrad Adenauer und seine Zeit", Deutsche Verlags Anstalt, Stuttgart, 1976, s.76

Batı arasındaki insani ve ticari sınırları açan Ostpolitik, Federal Cumhuriyet dış politikasının yeni konsensüsü olmuştur.[431]

Federal Almanya ekonomisi dış ticarete bağlı bir ekonomi olmuştur. Ham madde, enerji ve besin maddeleri ithal eden ve GSMH'nın %30'nu oluşturan imalatı ihraç eden bir ülkedir. Federal hükümetler, barışçı ve dostça uluslararası ilişkilerin devamı kaygısı ve tarife politikalarını liberalize etme amacı içinde olmuşlardır. Batı Almanya'nın AKÇT(1952) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET - 1954)'na girişi bu isteğin açık ve başarılı belirtileridir. Ayrıca AT bütçesine net katkısıyla (1981 yılında 1,8 milyar ECU) üyeliğinden kayda değer ticari ve siyasi avantajlar sağlamıştır.[432] Avrupa Topluluğu (AT) hem ürünleri için bir pazar olmuş hem de uluslararası ilişkilerde sesini duyurabilmesi için bir platform görevi görmüştür. 1960'lı yıllardan itibaren de Doğu Avrupa ve Orta Doğu ülkeleri Federal Almanya için ekonomik ve siyasi öneme sahip diğer ülkeler olmuştur.

1973 yılında BM' ce kabul edilmesi ile uluslararası toplulukta yerini alması ve 1960'1ı yıllardan itibaren de artan ekonomik gücü ile Federal Almanya, dünya sahnesinde daha önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

### 5.2.2. Doğu Almanya'nın Ayakta Kalma Çabaları

Baltık ülkeleri ile Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan'da meydana gelen gelişmelerinin oldukça uzun bir zaman dilimine yayılmasına karşılık, Doğu Almanya' da komünist iktidarı, hemen hemen birkaç aylık bir zaman sürecinde yıkılmıştır. İki Almanya'nın birleşmesine varan Doğu Almanya gelişmeleri, Temmuz 1989'da Doğu Alman hükümetinin Doğu Alman vatandaşlarına turistik çıkış vizesi vermesiyle başlamıştır. Doğu Almanya'dan Çekoslovakya ve Macaristan'a geçen Doğu Almanlar, Prag ve Budapeşte'deki Federal Alman büyükelçiliklerine sığınmaya başlamışlardır. Batı Berlin'e geçenler ise buradaki Amerikan elçiliğine iltica etmişlerdir. Bir müddet sonra, Federal Almanya büyükelçilikleri bu

[431] Griffith, William E.; "The Ostpolitik of the Federal Republic of Germany", The MIT Press, Cambridge, 1978, s.301
[432] Kaiser, Karl; "Deutschlands Vereinigung: Die Internationalen Aspekte", Bergisch-Gladbach: Gustav Lübbe Verlag, 1991, s.421

sığınmacıları barındıramaz hale gelmiştir.[433] 11 Eylül 1989 tarihinde Macaristan, Avusturya sınırını açarak Doğu Almanların Avusturya'ya geçişine izin vermiştir. Bu arada, Doğu Alman hükümeti, Varşova'daki Batı Alman büyükelçiliğine sığınmış olan 1500 Doğu Alman vatandaşının trenle Doğu Almanya topraklarından geçerek Batı Almanya'ya ulaşmalarına izin vermiştir. 7 Ekim 1989 tarihinde, Demokratik Almanya'nın 40. Kuruluş yıldönümü törenleri boyunca, Doğu Alman komünist lideri Erich Honecker bu yıldönümü için gelmiş bulunan Gorbaçov'u yanına alarak, adeta bir kuvvet gösterisinde bulunmak istemiştir. Ancak, Gorbaçov'un yaptığı konuşmalar, bu görüntülerle ters orantılı olmuştur. Honecker törenlerde yaptığı konuşmada, 'Biz, kendi meselelerimizi sosyalist metotlarla kendimiz çözeceğiz. Sosyalizmi zayıflatma amacı güden teklifler bu ülkede yeşeremeyecektir' derken, Gorbaçov şunları söylemiştir: 'Şüphesiz, Demokratik Almanya'nın çözüm isteyen meseleleri vardır. Bu meseleler, yeni ufuklara açılan bir toplumun isteklerinden, çağdaşlaşmanın tedrici sürecinden ve sosyalist dünyasının şimdi içinde bulunduğu değişmeden doğmaktadır'.[434]

Bu törenlerin ertesi günü, yani 8 Ekim'de, Doğu Berlin, Potsdam, Leipzig, Dresden, Karl Marx Stadt ve daha birçok şehirde binlerce kişinin katıldığı gösteriler olmuştur. Aynı gün ayrıca, Yeni Forum, Barış ve İnsan Hakları İçin Teşebbüs ve Şimdi Demokrasi adlı muhalif gruplar, demokrasi için barışçı yollardan bir mücadele açmaya karar vermişler ve 1946 yılında Komünist Parti tarafından zorla kapatılan Sosyal Demokrat Parti tekrar açılmıştır. 9 Ekim günü, Leipzig'de 50–70 bin kişinin katıldığı bir demokrasi mitingi yapılmıştır. Leipzig Komünist Partisi yetkilileri göstericilerle görüşmeye girmek istedilerse de Honecker bunu engellemiştir. Bununla beraber Komünist Parti Politbürosu, bir yandan 50.000 kişinin Batı'ya kaçması, diğer yandan artan gösteriler üzerine tedbir alma gerekliğini hissetmiştir.16 Ekim'de Doğu Almanya'nın ikinci büyük şehri Leipzig'de 100.000 kişinin katıldığı muazzam bir miting yapılmıştır.[435] Göstericiler, 'Reform istiyoruz' , 'Yeni yöneticiler istiyoruz' diye bağırırken, meşhur 'We are the people' şarkısını söylemişlerdir. Aynı zamanda, Doğu Berlin ve Dresden'de yapılan gösterilerde de halk bir ay önce

[433] Jeffery, Charlie and William E. Paterson; "Germany's Power in Europe." In Interlocking Dimensions of European Integration", Palgrave, Basingstoke, 2001, s.364
[434] Armaoğlu, Fahir; "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", I. ve II. Cilt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, a.g.e., s. 149–161
[435] Katzenstein, Peter J.; "Policy and Politics in West Germany: The Growth of a Semisovereign State", Temple University Press, Philadelphia, 1987, s.349

kurulan ve bütün gösterilerin arkasında bir güç haline gelen 'Yeni Forum' diye slogan atmışlardır.

Yenileşme ve demokrasi veya asıl adıyla Alman Sosyalist Birliği Partisi lideri Erich Honecker[436], 18 Ekim 1989 günü, 18 yıldır yapmakta olduğu Parti liderliği görevinden alınmış, yerine parti lideri, devlet başkanı ve Savunma Konseyi Başkanı olarak, Politbüro üyesi Egon Krenz atanmıştır. Krenz, ilkesinin yenilenme ve devamlılık olarak belirtmekle beraber, Komünist Parti olmadan bir Demokratik Almanya olmayacağını vurgulamıştır. 500 üyeli Doğu Alman parlamentosu, 24 Ekim'de yaptığı toplantıda Egon Krenz'in liderliğini onaylamıştır. Krenz parlamentodaki konuşmasında da sağlam bir sosyalist temel üzerinde yenileşmeden söz etmiştir. Honecker'in düşürülmesine rağmen, Doğu Alman halkının komünizme tepkisi azalacağı yerde giderek artmıştır. 23 Ekim'de Leipzig'de gerçekleştirilen büyük katılımlı gösteride, 'hür seçim', 'duvarlar yıkılmalıdır' diye bağırılmıştır.[437] Doğu Berlin'de de işçiler ilk defa bağımsız bir sendika kurmuşlardır. 27 Ekim tarihinde, Doğu Almanya'nın en yüksek Anayasa organı olan Devlet Konseyi, Doğu Almanya'dan Batı'ya da kaçanlar dahil olmak üzere, genel bir af ilan etmiştir. Buna rağmen, Leipzig'de 31 Ekim günü yapılan ve 300.000 kişinin katıldığı gösterilerde 'Yeni Forum'un tescil edilmesi, yani yasal hale getirilmesi istenmiştir. Egon Krenz, aynı gün, Gorbaçov ile görüşmek üzere Moskova'ya gitmiştir. Hareketinden önce, 'Demokratik Almanya sosyalist bir ülke olarak kalacaktır' diyen Krenz, Moskova'daki basın toplantısında iki Almanya'nın birleşmesini reddederek, 'Alman topraklarında, sosyalizm ve kapitalizm hiçbir zaman beraber yaşamamıştır' derken, demokratik seçimler konusunda muhalefete bazı tavizler verilebileceğini söylemekten de geri kalmamıştır. Moskova ziyareti sonucu biraz yumuşama gösteren Krenz, ekonomi ve eğitimde geniş kapsamlı değişiklikler yapacağını, Komünist Parti'nin otoriter tutumunu terk edeceğini bildirmiştir. Ancak Krenz'in bu olumlu tutumu, halkı tatmin etmemiş, Krenz'in bu konuşması ardından 4 Kasım gününden itibaren binlerce Doğu Alman vatandaşı, Çekoslovakya'ya geçmeye başlamıştır. Bu arada, yüz binlerce insan, başta Leipzig olmak üzere Doğu Almanya'nın büyük şehirlerinde, demokrasi için gösteriler yapmaya devam etmiştir. Bir yandan gösteriler

[436] Eski Doğu Almanya ' nın son devlet başkanı Erich Honecker'dir.
[437] Klessmann, Christoph; "Zwei Staaten, Eine Nation: Deutsche Geschichte 1955– 1970", Göttingen,1988, s.269

olurken, diğer yandan halk kitleler halinde Batı Almanya'ya kaçmıştır. Bu olaylar doğrultusunda 44 kişilik Bankalar Kurulu 7 Kasım 1989 günü istifa etmiş ve 9 Kasım günü Doğu Alman Hükümeti, Doğu ve Batı Berlin arasındaki Berlin Duvarı'nın açıldığını ilan etmiştir.[438]

Duvarın meşhur 'Checkpoint Charlie' adlı giriş kapısından binlerce Doğu Alman, alışveriş için Batı Berlin'e akın etmiştir. Aynı zamanda, Doğu ve Batı Almanya arasında seyahat ve göç serbestisi de ilan edilmiştir. 13 Kasım 1989 günü de Dresden Komünist Partisi Genel Sekreteri ve ilerici olarak bilinen Hans Modrow Doğu Almanya'nın yeni başbakanı seçildi. Her ne kadar Modrow, DDR'nin 'Sosyalist Demokrasiye' geçiş döneminde bir istikrar faktörü olabileceğini ümit ettiyse de, onun gerçek hedefi önce hayatta kalmaktı. Bazı iddialara göre Modrow eski bir DDR ajanı olan ve Sovyetler Birliği'nde eski dostlarının olduğu bilinen Markus Wolf ile birlikte. SED-rejimini köklü bir reforma tabi tutmak istemiştir. Bu yolla Modrow DDR 'i sadece Sovyet İmparatorluğu'nun Doğu Avrupa'da bir köşe taşı olarak tutmak değil, aynı zamanda Batı'ya karşı DDR 'in rekabet gücünü çok arttırmak istemiştir. Her halükarda SED rejimini ekonomik ve mali açıdan kurtarmak gerekliydi.[439] Hatta gerekirse bu amaçla Federal Almanya ile konfederasyon bile düşünülebilirdi. Böylece Modrow bir taraftan Sovyet sisteminden kopmak istemezken, diğer taraftan da ekonomik çöküntüden Alman bütünlüğü içinde çıkmak fikrindeydi.

Modrow 17 Kasım 1989'da hükümet programını açıklarken. her iki Almanya arasında bir 'Akit Topluluğu' (Vertragsgemeinschaft) önerisi getirmiştir. 4 Aralık 1989'da haftalık 'Der Spiegel' dergisine verdiği mülakatta, 'Alman Konfederasyonu' ihtimalinden söz etmiştir. Gerekçe olarak da Modrow, DDR 'in Avrupa pazarını ihmal ederek, hele Polonya ve Macaristan'ın Brüksel ve Strazburg yolunda olduğu bir dönemde, ekonomik gelişmesini sürdüremeyeceğini belirtmiştir. Açıkça Modrow Federal Almanya ve AT'dan yoğun bir destek almayı denerken, diğer taraftan DDR'in Batı tarafından sömürülmesini istememiştir. DDR 'Sosyalist Pazar Ekonomisi'ne dönüştürülecek ve sadece karma mülkiyet değil, sosyalist

[438] Kuechler, Manfred; "The Road to German Unity: Mass Sentiment in East and West Germany" Public Opinion Quarterly 56 (spring 1992), s.53
[439] McAdams, A. James; "Germany Divided: From the Wall to Reunification", Princeton University Press, Princeton, 1993, s.351

müteşebbislerde olacaktı.[440] Modrow'un bu reformları yapma zamanı kalmamıştır. Ortam gün be gün kötüleşmekteydi. Toplu göçler devam etmekteydi. Reform yanlıları 'yuvarlak masa' etrafında birleşerek. Modrow kabinesine alternatif bir hükümet ve de yedek bir parlamento oluşturmuşlardı. Halk Meclisi halkın güvenini tamamen yitirmişti. Aynı zamanda SED, Honecker'in düşmesinden sonra, 2 ay içinde 3 milyon üyesini kaybetmişti. Bunun en önemli sebebi olarak rüşvet ve yolsuzluk skandallarının ortaya çıkması gösterilmektedir.[441] Modrow için reform politikalarının inandırıcı olmasından ziyade devletin ve yoldaşlarının kendisine desteği önemli görünmekteydi.

Egon Krenz, liberalleşme yolunda bir adım daha atarak 24 Kasım günü Komünist Parti organı olan 'Neues Deutschland' gazetesine verdiği demeçte, muhalefetin istediği gibi, Komünist Partisi'nin Doğu Almanya'nın siyasal ve sosyal hayatındaki egemenliğine son verileceğini bildirmiş; fakat buna karşılık işçilerin iş yerlerindeki Parti örgütlerini dağıtmamalarım istemiştir. Bu durum parlamentoya da aynen yansımıştır. Doğu Alman Parlamentosu, Anayasa'dan, Komünist Partisi'nin ülke üzerindeki kontrolünü öngören maddeyi çıkarırken, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin 'çiftçilerin ve işçilerin sosyalist devletidir' deyimini çıkartmayı reddetmiştir. Doğu Almanya'daki bu gelişmeler karşısında Federal Alman Başbakanı Helmut Kohl, 28 Kasım 1989 tarihinde, Doğu Almanya ve Batı Almanya'nın birleşmesini öngören 10 maddelik bir plan ortaya atmıştır.[442] Bu plan, önce iki Almanya arasında çeşitli alanlarda sıkı işbirliğini, sonra da bir konfederasyonu ve daha sonra da federal bir birleşmeyi öngörmektedir. Kohl, bu süreç için herhangi bir süre vermemiştir.

Başbakan Kohl'ün iki Almanya'nın birleşmesi planına ilk tepki, soğuk savaşı sona erdiren 2–3 Aralık 1989 tarihlerinde gerçekleştirilen Malta Zirvesi'nde Gorbaçov'dan gelmiştir. Gorbaçov, iki Almanya'nın birleşmesi meselesinde acele edilmesinin, Doğu Avrupa ülkelerindeki değişmeleri de tehlikeye sokacağını belirtmiştir. Bunun arkasından 5 Aralık tarihinde Moskova'da yaptığı resmi

---

[440] Der Spiegel, 4 Aralık 1989

[441] Steele, Jonathan; "World Power: Soviet Foreign Policy under Brezhnev and Andropov", Michael Joseph, London, 1983, s.78

[442] Schoenbaum, David, and Elizabeth Pond; "The German Question and Other German Questions", St. Martin's Press, New York, 1996, s.111

açıklamada ise Kohl'ün planının tehlikeli neticeler doğurabileceğini bildirmiş ve Dışişleri Bakanı Şevarnadze de Doğu Almanya'da ki gelişmelerin Sovyet Rusya'nın hayati menfaatlerini ilgilendirdiğini bildirmiştir.[443]

Bu atmosferde Hükümet ile muhalefet grupları arasında 18 Aralık 1989 tarihinde yapılan Yuvarlak Masa Konferansı'nda, iki Almanya'nın birleşmesi fikri reddedilmiştir. Aynı zamanda, İngiltere ve Fransa'da da Kohl'ün iki Almanya'yı birleştirme fikri rahatsızlık yaratmıştır. Avrupa Topluluğu da Alman halkının self-determinasyon hakkını kabul etmekle beraber, bu birleşmenin, yürürlükteki anlaşmalar ve mevcut sınırlar çerçevesinde olması gerektiğini belirtmiştir. Bu resmi görüş ve tutumlara rağmen, Doğu Almanya'da dozunu gittikçe arttıran gösterilerde halk şimdi iki Almanya'nın birleşmesini istemektedir. Bu doğrultuda, halktan gelen yoğun baskı ve tepkiler sonucunda Egon Krenz istifa etmiş ve 21 Ocak 1990 tarihinde Parti' den ihraç edilmiştir. Egon Krenz'in istifasından sonra iki Almanya'nın birleşmesi konusu yeni bir hareketlilik kazanmıştır. 19–20 Aralık 1989 tarihlerinde Helmut Kohl ile Hans Modrow[444] Dresden' de buluşarak, iki Almanya arasındaki sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer alanlardaki işbirliğine ait anlaşmayı 1990 ilkbaharında imzalamaya karar vermişlerdir. Bu, Kohl'ün 10 Maddelik Planı'nın ilk merhalesi olmuştur. Bu anlaşmadan sonra Doğu Almanya Devlet Başkanı Manfred Gerlach, 2 Ocak 1990 tarihinde 'Berlin Duvarı'nın yıkılacağını açıklamıştır.[445] 14 Ocak 1990 tarihinde de Utanç Duvarı yıkılmaya başlamıştır.

Ocak ayı başından itibaren Hükümet ile Yeni Forum liderliğindeki muhalefet grupları arasında genel seçimler konusu tartışılırken, Leipzig başta olmak üzere Doğu Almanya'nın birçok şehrinde yapılan yüksek katılımlı gösterilerde iki Almanya'nın birleşmesi ve komünist partinin kapanması talep edilmiştir. Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl ile Dışişleri Bakanı Genscher, 10 Şubat'ta Moskova'da Gorbaçov ile iki Almanya'nın birleşmesi konusunda yaptıkları görüşmelerden sonra verdikleri demeçlerde, Gorbaçov'un iki Almanya'nın birleşmesini kabul ettiğini, birleşmenin zaman ve şekline iki Almanya'nın karar vermesini istediğini bildirerek Gorbaçov'un birleşmeye yeşil ışık yaktığını

[443] Fritsch, Reneta, "Germany In Tomorrow's Europe", St. Martin's Press, New York, 1992, s.27
[444] Doğu Almanya'nın son başbakanı Hans Modrow'dur.
[445] Die Welt, 8 Ocak 1990

belirtmişlerdir.[446]

Başbakan Hans Modrow, Ocak ayı sonunda Moskova'ya yaptığı ziyaretten sonra 1 Şubat'ta bir birleşme planı ortaya atmıştır. Bu plan, Kohl'ün planı gibi 'yavaş birleşmeyi' öngörmekle beraber, birleşmiş Almanya'nın hiçbir askeri ittifaka dahil olmamasını ve tarafsız bir statüye sahip olmasını da öngörmüştür. Birleşmiş Almanya'nın tarafsızlığı şartı Batı Almanya tarafından derhal reddedilmiştir. Doğası gereği, iki Almanya'nın birleşmesi, Almanya'daki dört işgal kuvveti, yani A.B.D., Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa'yı yakından ilgilendirmiş; çünkü 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasındaki Yalta Konferansı'nda, yenilmiş Almanya'nın sorumluluğu bu dört devlete verilmiştir. İkinci bir konu da Polonya'nın güvenliği olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası Doğu Almanya'dan toprak kazanımı olan Polonya'nın Doğu Almanya ile sının Oder-Neisse Nehri olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla, iki Almanya'nın birleşmesi durumunda mevcut sınırın korunması için Polonya'ya teminat verilmesi gerekliliği durumu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, söz konusu dört ülke, 13 Şubat'ta Ottowa' da yaptıkları toplantıda, Almanya'nın birleştirilmesi görüşmelerine Almanya ile Polonya'nın da katılmasına karar vermişlerdir. İki Almanya'nın birleşme kaderi, Doğu Almanya'da muhalefet gruplan ile Hükümet arasında yapılan seçim görüşmelerine bağlanmıştır ve söz konusu seçimler 18 Mart 1990 tarihinde gerçekleşmiştir. 12.4 milyon Doğu Alman seçmenin seçimlere katılma oranı %93 olmuştur.[447]

Bu seçimlerde, Hıristiyan Demokrat Partisi, Alman Sosyal Birliği ve Demokratik Yenileşme Partileri, iki Almanya'nın birleşmesini savunan 'Almanya İçin İttifak'ı meydana getirmişlerdir. Yeni seçilen Halk Meclisi, 12 Nisan 1990 tarihinde, Hıristiyan Demokrat Partisi lideri Lothar de Maiziere başkanlığındaki, 'Almanya İçin İttifak'; Sosyal Demokrat Parti ve Liberal Demokratlardan meydana gelen 'Büyük Koalisyon' hükümetini onaylamıştır. Büyük Koalisyon ile Doğu Almanya'daki birleşme tabanı iyice genişlemiştir. Bu gelişmelerden en çok mutluluk duyan kişi, iki Almanya'nın birleşmesini tek amaç haline getirmiş bulunan Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl olmuştur. Bu doğrultuda Kohl birleşme ile ilgili uluslararası gelişme ve tepkileri beklemeden, 18 Mayıs 1990 tarihinde Doğu

[446] Fritsch, Reneta:a.g.e., s.29
[447] Menges, Constantine C., "The Future Of Germany And The Atlantic Alliance", The AEI Press, Publisher for the American Enterprise Institute, Washington, 1991, s.125

Almanya ile parasal, ekonomik ve sosyal 'birlik' kurulmasını öngören ve bir ek protokol ile bir ek deklarasyonu bulunan 38 Maddelik bir antlaşma imzalamıştır[448] ve bu antlaşmanın 1 Temmuz 1990 tarihinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.

### 5.2.3. Kohl'ün 10 Nokta Planı ve Modrow'un Girişimleri

Doğu Almanya'da cereyan eden gelişmeleri Federal Almanya büyük bir dikkatle izlemekteydi. Gösterilerde 'Tek Vatan Almanya' sloganları gözden kaçmıyordu. Bu sloganların bir hafta sonra tekrarlanması ve afişlere yazılması üzerine Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher, Brüksel'de Batı Avrupalı meslektaşlarına (WEU), Federal Almanya'nın tek başına bir dış politika izlemeyeceğini söyleyerek onları sakinleştirmeye çalışmıştır. Diğer bir deyişle Genscher, birleşme diye bir konu yoktur demiştir.[449]

Federal Başbakan Helmut Kohl, 14 Kasım 1989'da Polonya ziyareti sırasında Polonya Başbakanı Tadeusz Masowieki ile yaptığı ortak açıklamada, 1970 tarihli Varşova Anlaşması'nı teyit etmiştir. Kohl, Bonn'da da Polonya'nın Batı sınırına garantisini yinelemiştir. Polonya, Doğu Almanya'daki gelişmeler çerçevesinde, Oder-Neisse sınırı için ilave güvence almak istemiştir. Kohl, içerde iki taraflı baskı altındaydı. Bir taraftan SPD gelişen olaylar karşısında Kohl'ün pasif kaldığını ileri sürerken, diğer taraftan da, 1990 yılında yapılacak seçimlerde sağ muhafazakar oyların radikal sağa (Republikaner) kayacağından endişe ediyordu. Kohl ise, Almanya'yı ilgilendiren tüm sorunlarda, dış dünyanın hassasiyetini bilmekteydi.

Kohl oldukça dikkatli gidiyordu. Çünkü yapılacak en küçük bir retorik hata bile, istenmeyen sonuçların doğmasına sebep olabilirdi. Kohl 16 Kasım 1989'da parlamentoda (Bundestag) Polonya ziyaretiyle ilgili yaptığı konuşmada, Doğu Almanya'daki gelişmelerle ilgili olarak soğukkanlılığını muhafaza etmiştir. Mesela Almanya'nın birleşmesi için ortaya çıkan imkanların memnuniyet verici olduğunu,

---

[448] Szabo, Stephen F.; "The Diplomacy of German Unification", St. Martin's Press, New York, 1992, s.64

[449] Görtemaker, Manfred; "Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik", a.g.e., s.27

büyük bir coşkuyla söylemesi beklenirken, o bunu yapmamış soğukkanlılığını koruyarak sadece genel bir tespit yapmakla yetinmiştir. Kohl, Federal Almanya'nın Doğu Alman Halkı'nın 'self-determination' hakkı çerçevesinde vereceği her türlü karara saygılı olunacağının altını çizmiştir. Bundan bir gün sonra Bonn'da, Gorbaçov'un 15 Kasımda yaptığı bir konuşma yankılanıyordu.[450] Gorbaçov konuşmasında Almanya'nın birleşmesinden bahsediyordu. Gorbaçov, bu meselenin her iki Almanya'nın da bir iç meselesi olduğunu söylemekteydi. Bu ifadeler Almanların gözlerinin açılmasını sağlamıştır. Dört gün sonra Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi Müdürü ve Almanya Uzmanı Nikolai Portugolow, Doğu Almanya'daki gelişmeler hakkında Federal Almanya'nın tutumunu öğrenmek için Federal Başbakanlığa geldiğinde, orta vadede bir Alman Konfederasyonu'nun mümkün olabileceğini ve Sovyetlerin buna yeşil ışık yakabileceğini ima etmiştir. Bunun üzerine Almanlar çok geçmeden birleşme meselesine kafa yormaya başladılar. Öyle görülüyordu ki birleşme meselesinde Moskova, Bonn'dan daha ilerideydi. Takip eden günlerde, birleşme için iki Almanya'nın yapacağı işbirliği, DDR'in AT'na alınması, NATO'ya üyeliği ve barış anlaşması vb. gibi birçok soruya cevap aranmaya başlanmıştır. Yapılan istişareler neticesinde 10 maddede toplanan konular bir araya getirilmiştir. Bu 10 konu, 28 Kasım 1989 tarihinde Kohl tarafından bütçe müzakereleri sırasında açıklanması planlanmıştı. Bundan önce ABD Hükümeti bilgilendirildi ve planın çekirdeğinin konfederasyon olduğu söylendi. Sovyet Büyükelçisi konuşma metnini Kohl konuşurken almıştır. İki Almanya arasında konfederasyon fikri, 50'li yıllarda ve 1989'dan önce Egon Krenz ve daha sonra Hans Modrow tarafından da gündeme getirilmişti.[451] Ancak bu fikir o zamanlar bir hayal olarak görülmüş ve dolayısıyla pek etki yaratmamıştı. Bunun da ötesinde bu planın sahipleri inandırıcı olamamışlardır.

Kamuoyu tarafından, '10-Nokta-Planı' (Zehn-Punkte-Plan) olarak adlandırılan Kohl'ün açıklamaları (Federal Hükümet'in Almanya'yı Birleştirme Planı) sürprizle karşılandı: plan somut şeyler içermekteydi. Başka zaman dikkatli olan Federal Hükümet, cesaretle bir yön tespit etmişti: tekrar birleşme ve Alman devlet birliğinin yeniden kazanımı, Federal Hükümet'in politik hedefi olarak

[450] Walker, Martin; "The Cold War", Vintage, London, 1993, s.331
[451] Brautzsch, Hans-Ulrich; "The Economics of Uniting Germany In The Cold War Legacy in Europe", St. Martin's, 1992, s.146

konulmuştur. İçerik olarak '10-Nokta-Planı' bir dizi tedbirleri öngörmekteydi; DDR'e acil yardım; Modrow'un önerdiği 'Akit birliği'; konfederasyon altyapısının belirlenmesi; federal bir sistemin kurulması gibi, bir takım adımlar öngörülmekteydi. Kohl'e göre Birleşik bir Almanya nasıl olacaktı? Kimse bilmiyordu. Ama bir şekilde birleşmenin olacağından da kendisi emindi. Bunun için birinci şart, DDR 'de demokratik bir hükümetin bulunmasıydı. Hür seçimlerden sonra Almanya'nın bütünü için çeşitli kurumlar oluşturulabilirdi. Bu politika başarılı olursa, sonuçta Alman Halkı özgür kararıyla birliğe tekrar kavuşabilirdi. Bu öneriye karşı Yeşiller hariç, Federal Parlamento'daki diğer bütün partilerin tepkileri genelde olumlu olmuştur.[452] Sosyal Demokratlar Kohl'ün planında kendilerinin yıllarca 'Almanya politikası' (Deutschlandpolitik) için söylediklerini de keşfetmişlerdi. Buna rağmen SPD lideri Hans Jochen Vogel ve bazı SPD ileri gelenleri, bu plana gecikmeli olarak onay vermişlerdir. SPD yönetimine göre birleşme esasen gündemde yoktur. Hatta birleşme 'Vereinigung' sözcüğünden SPD özenle kaçınıyor, onun yerine birlik 'Einheit\Einigung' sözcüğünü kullanıyordu.[453]

Kohl'ün bu planına karşı tepkiler Avrupa başkentlerinde farklı olmuştur. Doğu Almanya 'da 10-Nokta Planı, halk üzerinde cesaretlendirici etki yapmıştır. Kısa zamanda değişik siyasi gruplar ve partiler birleşmeyi programlarının temeli olarak kabul etmişlerdir. Özellikle İngiliz ve Fransız hükümetleri, programa ihtiyatla yaklaşmışlardır. Her iki başkentte de Alman Başbakanının bu önemli meselede komşularını ve ortaklarını bilgilendirmediği hatta danışmadığı öne sürülmüştür. ABD'de Kohl'ün planı geniş ölçüde yanıt buldu. Ancak ön danışmadaki eksiklik eleştirilmiştir. Hem Başkan Bush hem de Dışişleri Bakanı Baker, Kohl'ün Almanya'nın birleşmesi yönünde başlattığı adımı prensip olarak kabul etmekteydiler. Ancak bu onay, bir şarta bağlanmıştı. Almanya Batı İttifakı içinde kalacaktı. Baker, 12 Aralık 1989 Berlin ziyaretinde, Almanya'nın tek başına hareket etmesinin önlenmesi gereğine dikkat çekmiştir. Birleşmenin ilk somut adımlarının atılması, Ocak sonu Şubat başlangıcı 1990 tarihlerinde başlamıştır. Birleşmeden en çok endişe duyan Sovyetler Birliği'nde bile, DDR' de durumun çok hızla kötüye gittiği artık gözden kaçmıyordu. Yine Nikolai Portugalow, 24 Ocak'ta

[452] Parness, Diane L.; "The SPD and the Challenge of Mass Politics: The Dilemma of the German Volkspartei", Westview Press, 1991, s.99
[453] Görtemaker, Manfred; "Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik" a.g.e., s.28

‘Bild’ gazetesine yaptığı sansasyon yaratan bir açıklamada, ‘Eğer Doğu Alman Halkı birleşmeyi istiyorsa, o da olmalı.’ diyerek. Sovyetler Birliği’nin böyle bir karara karşı gelmeyeceğini söylemiştir.[454] Daha açıkçası ‘Biz müdahale etmeyiz’ demiştir.

Bonn, bu açıklamaları Almanya’nın birleşmesi konusunda Sovyetlerin tavrında açık bir değişikliğin göstergesi olarak kabul etmiştir. Devlet Bakanı (Kanzleramtminister) Seiters’ın 27 Ocak 1990’da Doğu Berlin’e yaptığı ziyarette, Modrow kendisine Doğu Almanya’nın oldukça acı bir resmini çizmiştir: Devlet otoritesi çökmüş, grevler yayılmış ve kamuoyunun havası saldırganlaşmıştı. Modrow’a göre Doğu Almanya’nın çöküşünün önlenmesi için, ‘Vertragsgemeinschaft’ hemen kurulmalı, mali yardımlar ve sanayi işbirliği kayıtsız şartsız hemen devreye girmeliydi. Modrow’un Alman Birliği için öngördüğü plan dört adımdan oluşmaktaydı:[455]

1. Ekonomi, para ve ulaştırma birliği ile hukuki intibak gibi federatif unsurları ihtiva eden bir ‘İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşmasının’ yapılması.
2. Ortak organ ve kurumlara sahip bir konfederasyonun kurulması.
3. Her iki devletin egemenlik haklarının bir konfederasyon organına devredilmesi,
4. Konfederasyonun her iki tarafında yapılacak seçimlerde, ‘Alman Federasyonu’ ya da ‘Alman Birliği’ formunda tek bir Alman devletinin kurulması.

Bu plan bazı ön koşullara bağlanmıştı. Ortak bir düzenleme yapılıncaya kadar Almanya’daki ‘Dört Güç’ün haklarına bağlı kalınmaktan başka. Federal Almanya ve DDR ‘in birbirlerinin içişlerine karışmamaları da öngörülmüştür. Ayrıca her iki devlet, federasyona giden yolda askeri tarafsızlığını koruyacaktı. Modrow’un konsepti, 30 Aralık tarihinde Gorbaçov, Başbakan Rişkov, Dışişleri Bakanı Şevardnadze ve KP Merkez Komitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı Falin tarafından tartışılarak Modrow’un girişimi, ülkesindeki olaylar muvacehesinde hayal kırıklığı ve umut arasında ortaya konmuş bir çırpınış olarak değerlendirilmiştir. Gorbaçov, benzer tedbirlerin kendi hükümetince de

[454] Bild, 24 Ocak 1990
[455] Görtemaker, Manfred; “Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik”; a.g.e.,s.29

düşünüldüğünü ifade ederken, Almanya'nın birleşmesinin gelecekte mümkün olabileceğini. Sovyetler Birliği'nin Alman Halkı'nın self-determinasyon hakkına saygı duyacağını ifade ederek, kısa sürede ABD, İngiltere ve Fransa ile mümkün mertebe yüksek seviyede müzakerelerin başlatılması gerektiğini de söylemiştir. Moskova'nın bu açıklaması, Bonn'da büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Demek ki Gorbaçov, prensip olarak birleşmeye karşı görünmüyordu. Modrow ise kendi konfederasyon fikrini ve hatta birleşme düşüncesini bir defa daha teyit ediyordu. Helmut Kohl, 31 Ocak'ta yapılan kabine toplantısında, 'Devlet birliği, düşündüğümüzden de hızlı gerçekleşecektir'' diyerek, toplantının hemen arkasından 'Almanya politikası çalışma grubu' adında bir çalışma grubu oluşturularak, başbakanlıkta hemen çalışmaya başlamıştır. Modrow'un konfederasyon planı, Bonn'da fazla müspet karşılanmadı. Hele Birleşik Almanya Konfederasyon'un, siyasi ve askeri tarafsızlık fikri, hem hükümet hem de Muhalefet partileri tarafından hemen reddedildi. Berlin Belediye Başkanı Walter Momper (SPD), bu planın 50'li yıllarda Sovyetler Birliği'nin yapmış olduğu önerileri hatırlattığını söyleyerek: 'Böyle bir plan bugünkü zamana uygun düşeceğinden şüphelerim var'[456] demiştir.

### 5.2.4. Birleşme Süreci ve Yeni Almanya

1989 Sonbahar Devrimleriyle doruk noktasına ulaşan Doğu ve Orta Avrupa'da ki değişimler, bu bölgede yaşayan halkların ve komşularının bilincini, şu an boyutları kestirilemeyecek ölçüde değşitirmiştir. Doğuda özlemle beklenen ve mücadeleyle kazanılan Stalinizim'in yıkılışı –kurtuluş umulmadık bir süratle gerçekleşmiştir ki- geride, bu fırtınanın merkezinde ileriyi düşünmekten çok şaşkın insanlar bıraktı. Altı aydan kısa bir sürede DDR iskambil kağıtlarından bir ev gibi çöktü.[457]

SED rejiminin DDR'i sosyalist bir devlet olarak ayakta tutması artık mümkün görünmüyordu. 1989 yılının yazında ve güzünde meydana gelen toplu hareketler. DDR'in bir kaç gün içinde çökmesine yetmiştir. 1989'da Başbakan Stoph istifa etmek zorunda kalmıştır. Üç gün sonra da Politbüro istifa etmek mecburiyetinde kalmıştır. Halkın baskısı ve Macaristan üzerinden yapılan kitlesel

[456] Görtemaker, Manfred; "Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik" a.g.e., s.30
[457] Delius, F. C. , G. Grass, P. Schneider, D. Wellershoff; "Almanya nereye gidiyor?", Çev.: Füsun Ant, Alfa Yayınları, İstanbul, 1990, s.7

kaçışların etkisiyle, Berlin Duvarı 9 Kasım'da açılmıştır. Honecker ve Stoph'un halefleri, yüzeysel reform söylemleriyle arızalı ve eksik demokratik meşruiyeti kurtaramamışlardır. Toplumun 'Halk Biziz' sloganı, 'Biz Bir Halkız' sloganına dönüştüğünde, DDR'in eksik ulusal meşruiyeti de açığa çıkmıştı.

Doğu Almanya'nın Federal Almanya'ya iltihakı, birçok kişi tarafından eleştirilmiştir. Hatta bazıları bu olayı, Avusturya'nın 1937 yılında Almanya 'ya iltihakı gibi görmüşlerdir.[458] Ancak DDR'in Almanya'ya iltihakı bu olayla tam olarak bire bir örtüşmediği söylenebilir. Çünkü bu çoğunluğun serbest iradesinin bir göstergesi olarak, demokrasiye ve özgürlüğe katılması şeklinde değerlendirilmiştir. 1989–90 kışında DDR'in Federal Almanya ile anayasanın 23. maddesi uyarınca hemen birleştirilmesi gündeme getirildi.[459] Berlin Duvarı'nın yıkılışından sonra inisiyatif halkın eline geçmiştir. Birleşme talebi politikacıları, aşağıdan yukarıya, hem Doğu'da hem de Batı'da baskı altına almıştı. Federal Almanya'nın tüm Almanya ve Almanlar için sorumluluğu Üstlenmesi isteniyordu. Federal Hükümet için DDR 'de yaşanan olaylar sürpriz olmuştur. Olaylar göstermiştir ki, Federal Başbakanlık ve Almanya ilişkilerinden sorumlu bakanlık 1945'ten bu yana en büyük meydan okumaya hazırlıklı değildi. Raflarda birleşme ile ilgili hiçbir ciddi plan gözükmüyordu. Başbakan Kohl'ün 80'li yıllardaki Batı politikasında, AT-Entegrasyonu (önemli bir ağırlık teşkil etmekteydi. Bunun yanında Avrupa ve Almanya için işbirliğine dayalı genel görüş terk edilmemiştir. Kohl/Genscher Hükümeti'nin Doğu politikası, komşularla ve özellikle Sovyetler Birliği ile barış ve yumuşama üzerine kurulmuştur.[460] Böyle olmakla birlikte, birleşme fikri her zaman önemini korumuştur. Almanya politikasında (Deutschlandspolitik) Kohl, bir taraftan iki Almanya arasındaki değerler karşıtlığını harekete geçirirken, diğer taraftan halkın görüşme ve seyahat özgürlüğüne kavuşması için çalışmaktaydı. AGİK-Viyana Müzakereleri esnasında Kohl/Genscher Hükümeti, konvansiyonel silah indirimi için de yeni girişimlerde bulunmuştur.

Duvarın yıkılışından sonra meydana gelen infialler, diplomatik yollara

[458] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush" a.g.e., s.364
[459] Reich, Jens; "Rückkehr nach Europa: Bericht zur neuen Lage der Deutschen Nation", Munich: Carl Hanser Verlag, 1991, s.213
[460] Stark, David; "Path Dependence and Privatisation Strategies in East Central Europe", East European Politics and Societies, 1992, s.17

kanalize edilmek durumundaydı. Çünkü halktaki hissi dalgalanmalar yükseldikçe Almanya politikası kontrolden çıkabilirdi. Değişim sürecinin etkisi ve ne yapılacağının bilinmediği bir ortamda, 28 Kasım 1989'da H. Kohl, Almanya ve Avrupa'nın önüne 10 maddelik bir program koymuştur. Bu program şu hususları öngörüyordu: İki Almanya'nın birliği istikametindeki ilerleme konfederal bir yapılanmayla mümkün olabilir. Her alanda gelişen işbirliği iki ülke arasında bir uzlaşma gereksinimini göstermektedir. Program maddeleri değişkendi ve ilk olarak Doğu Almanya'da demokrasinin ve insan haklarının güçlendirilmesini amaçlıyordu: Aynı zamanda Sovyetler Birliği ve müttefikler sakinleştirilecekler ve Alman sorununu çok taraflı süreçlerle ve Avrupa'daki yapılanmayla birlikte değerlendirilmesi sağlanacaktı.[461]

Başbakanın bu planı içerde ve dışarıda büyük yankı bulmuştur. Bütün partiler birleşme hakkındaki düşüncelerini hemen revize etmişlerdir. SPD bu plana 29 Kasım 1989'da katılmıştır. CDU ve CSU, başbakana bu yönde desteklerini verdiler. 1982'den 1989'a kadar federal Almanya'nın Doğu politikasının babası H.D.Genscher'di. H.Kohl bunu, 10 maddelik planla Genscher'in elinden almıştır. Ayrıca bu plan, Genscher'e danışılmadan yapılmıştı. Buna rağmen FDP de bu plana desteğini derhal vermiştir. Bu plan, Doğu Almanya'da etkisini hemen göstermiştir; eski yeni bütün partiler, planın birleşme programının esnek temelini oluşturmasını kabul etmişlerdir. Ancak Avrupa başkentlerinde reaksiyonlar farklı olmuştur. İngilizler ve Fransızlar duruma çekimser bakmaktaydılar. Her iki başkent, kendilerinin gelişmelerden haberdar edilmemesini eleştiriyorlardı. ABD Başkanı'nın Aralık 1989' da 'Alman Sorununda 4 Nokta' açıklamasında, Kohl'ün planına destek verilmekteydi. İngiliz Başbakanı Thatcher ise, gelişmelere çekimser yaklaşmaktaydı. Fransa Cumhurbaşkanı da fazla yardımcı görünmemiştir. Hatta Bonn'a haber vermeden alelacele Doğu Berlin'e bile gitmiştir. Mitterand'ın 7 Aralık 1989'da Kiev'de Gorbaçov'la yaptığı görüşmede, 'Avrupa sınırlarının dokunulmazlığı' konusu ele alınmıştır.[462]

Bu konu doğal olarak Almanlarla ilgili bir konuydu, dolayısıyla böyle bir

[461] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush" a.g.e., s.366
[462] Henry A. Kissinger, "Die Sechs Saulen der Weltordnung", Siedler Vlg, Berlin, 1992, s.135-136

görüşme Bonn'u rahatsız etmiştir. Bunun Alman birleşmesine karşı haklı olmayan bir engelleme klozu olduğu sadece Almanya'da değil, başka yerlerde de düşünülmekteydi. Almanlar sadece bu sebeple üzülmemişler, aynı zamanda; Mitterand'ın Alman Başbakanı Kohl ile birlikte, Brandenburg Kapısı'na gitmemesine de tepki göstermişlerdir. 1989–90 kışında Batı Avrupa' da ve ABD'de, birleşmeye karşı endişeler giderek artma yoluna girmiştir. Birtakım itirazlar, aslında korkuların bir yansımasıydı. Yapılan eleştirilerin dozu, güvensizlik ve antipati Almanları hayrete düşürüyordu. Acaba savaş öncesi ittifaklar yeniden ortaya mı çıkıyordu? Almanya'nın senelerce sürdürdüğü 'örnek' Batı entegrasyonu politikasının, ortakları tarafından takdir edildiği düşünülmekteydi. Batı'daki eleştirilerin aksine, Doğu ve Orta Avrupa'da daha anlayışlı bir ortam vardı. Macaristan ve Çekoslovakya, Kohl'ün 10-Nokta Planı'na olumlu reaksiyonlar vermekteydiler. [463] Kohl, DDR tarafını kesin bir tavır alması için zorlamaktaydı. Kohl geçmişin gölgesinin birleşme üzerinde etkisinin olacağını biliyordu. Bu yüzden, ancak Batı içinde entegre olmuş bir ulusal Alman devleti düşünülebilirdi. Kohl birleşmenin harcını Batı Avrupa entegrasyonu içinde aramıştır. Bazı çevrelerin siyasi ve askeri bağlantısızlık (Neutralitat) taleplerini kesin olarak reddeden bir birleşme politikası izlenmiştir. Kohl'ün 10-Nokta Planı'nın iki boyutu vardı: Almanya'nın ve Avrupa'nın birleşmesi. Berlin duvarı yıkılmıştı fakat bu, iki Almanya'nın birleştiği anlamına gelmemekteydi, 80'li yılların ortalarından itibaren başlayan gelişmeler aksi yönde olmuştur. Ne Almanya'nın kendi içinde, ne de Dünya'da 1945 sonrası Avrupa düzenin (iki Almanyalı), Avrupa'da barışı tehlikeye atmadan revize edilebilirliği üzerinde hiç düşünülmemişti. Mevcut bölünmüşlüğün (status quo) normal durum olarak görülmesi, genellikle tercih edile gelmiştir.[464]

1989 sonbaharında meydana gelen değişim, bu nedenle hem Batı'yı hem de Doğu'yu hazırlıksız yakalamıştır. Gelişmeler genelde şüpheci reaksiyonlarla karşılanmıştır: Bir taraftan Sovyetler açısından hürriyet vadeden 'Perestroika' nın başarısı; diğer taranan ise muhtemel 'Alman sorununun' tekrar yeşermesinden ve 1945 öncesi duruma geri dönüşten duyulan korku. 10 Kasım 1989 tarihinde Berlin

[463] Wagner, Wolfgang; "German EU constitutional foreign policy, In German foreign policy since unification: theories and case studies", Manchester University Press; Palgrave, New York, 2001, s. 385

[464] Oldenburg, Fred; "Sowjetische Europa-Politik und die Lösung der Deutschen Frage.", Osteuropa 41, no. 8 (August 1991), s.751

Duvarı'nın yıkılmasından hemen sonra, Gorbaçov ve ekibi, ABD yetkilileri, federal hükümet ve SED yönetimi de dahil olmak üzere, gelişmelerin kontrolsüz tırmanışını önlemek (Doğu ve Batı halkının ani birleşmesi gibi) ve DDR'de barışçı bir değişikliği mümkün kılmak için, birbirleriyle temas halinde yoğun çaba harcamışlardır. Moskova'da parti yönetiminde ve silahlı kuvvetler içinde bazı güçler, durumu kontrol altına almak için az veya çok güç kullanılmasını savunmaktaydılar: 'Çin usulü' bir çözümü (Çin'in reform hareketlerini bastırma şekli) asla göz ardı etmemek gerekiyordu. Hatta Honecker, kısa bir süre önce veliahdı Egon Krenz'i, Çin yoldaşlarını reform taraftarlarına yapılan sert müdahaleden dolayı, Pekin'e kutlamaya göndermişti.[465]

Sovyet Komünist Partisi Uluslararası Bölüm Başkanı ve Eski Bonn Büyükelçisi Valentine Falin, Doğu Berlin'de bir resepsiyonda yakın çevresine: '1 milyon asker gönderilerek sınırlar tekrar kapatılmalı' diyerek, adeta tehdit eden bir tavır sergilemiştir. Daha sonra Falin, 'Der Spiegel' dergisine verdiği mülakatta: 'Eğer Gorbaçov isteklerini sert bir şekilde kabul ettirmek isteseydi, bunun için bir kaç saat yeterliydi' demiştir.[466]

Daha sonra bu konuşmalarını sürekli inkar eden Falin, generallerden ve Komünist Partisinde Jegar Ligetschow'un liderliğini yaptığı Ortodoks kanadından destek bulmuştur. Bu grup, DDR'nin kaybedilmesinden endişe duymaktaydı. Gorbaçov ve özellikle Dışişleri Bakanı Edward Şevardnadze, Orta Avrupa'da askeri bir hareketin muhtemel sonuçlarına dikkati çekmekteydiler. Daha sonra Edward Şevardnadze bir röportajda, o saatlerde II. Dünya Savaşı'nın kenarından dönüldüğünü iddia etmiştir.[467]

Batı'da ki reaksiyonlar farklı olmuştur. Paris ve Londra, birleşmiş bir, Almanya'nın Avrupa düzeni için yeni riskler getirebileceğinden endişe duyarlarken, Washington bu gelişmelere soğukkanlı ve hatta memnuniyetle bakmaktaydı. Çünkü Batı'nın amacı Doğu Avrupa'yı komünizmden kurtarmaktı. Bu hedef de yakın görünmekteydi. Bonn yanlış bir adım atmamak için, olaylara pek müdahil

[465] Maibaum, Werner; a.g.e, s.112
[466] Görtemaker, Manfred; "Beginn der deutschen Einigung". Informationen zur politischen Bildung. Der Weg zur Einheit, No: 250, 1. Quartal. 1996, s.25–35
[467] Görtemaker, Manfred; "Beginn der deutschen Einigung" a.g.e., s.26

olmamaya özen göstermekteydi. Böyle olmasına rağmen Alman Başbakanı Helmut Kohl, tüm politik gerekleri bir tarafa atarak, 10 Kasım 1989 tarihinde Berlin Schöneberg Rathaus[468] önünde Doğu Almanlara seslenerek, onların bu önemli ve tarihi anda yalnız olmadıklarını ve özgürlük için mücadelelerine devam etmeleri gerektiğini söylerken, 'Biz sizin tarafınızdayız. Biz bir milletiz!' diye slogan atarcasına konuşma yapmıştır. 9 Kasım 1989, Alman bölünmüşlüğünün fiili olarak ortadan kalktığı bir tarihtir. Ancak birleşmenin şeklen tamamlanması için, 3 Ekim 1990 tarihine kadar beklenmesi gerekiyordu. Bu zaman içinde yeni problemler ve projeler kendini göstermeye başlamıştı ve bunların çözümü ve tamamlanması da uzun yıllar devam edecektir. Doğu Almanya' da ki 18 Mart seçimlerinden ve birleşmeyi gerçekleştirmek üzere Büyük Koalisyon kabinesinin kurulmasından sonra, iki Almanya'nın birleşmesi konusu uluslararası plana intikal etmiştir. Birleşme, hukuki bakımdan, 1945 Yalta ve Potsdam Konferansları gereğince, birinci planda A.B.D., Sovyet Rusya, İngiltere ve Fransa'yı ilgilendirmektedir. Bu sebeple dört önemli konu ortaya çıkmıştır.[469]

a) A.B.D., iki Almanya'nın birleşmesini her zaman istemiştir. Ancak birleşmiş Almanya'nın NATO üyesi olması önemlidir. Bir yandan da bu konuda Sovyetler Birliği'nin hassasiyetini bildiği için, 31 Mayıs–3 Haziran 1990 tarihlerinde Washington'da yapılan Bush-Gorbaçov zirvesinde, iki Almanya'nın birleşmesine dair 9 maddelik bir plan teklif etmiştir. Bu plana göre, birleşmiş Almanya; nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlara sahip olmayacak. Birleşmiş Almanya NATO üyesi olsa bile, Doğu Almanya parçasında hiçbir NATO kuvveti bulunmayacak ve birleşik Almanya'nın Polonya ile olan sınırlarının değişmezliği kabul edilecektir.

b) Sovyet Rusya başlangıçta, Amerikan planında öngörüldüğü şekilde bile olsa birleşmiş Almanya'nın NATO üyeliğine şiddetle karşı çıkmıştır. Bu sebeple, 7 Haziran'da Varşova Paktı liderlerinin Moskova'da yaptığı toplantıda Gorbaçov, Varşova Paktı'nın bağımsız devletlerden meydana gelen demokratik bir grup olmasını savunurken, Varşova Paktı ile NATO arasındaki ilişkilerin geliştirilerek bir Pan-Avrupa kurulmasından söz etmiştir.

c) İki Almanya'nın birleşmesi, başlangıçta İngiltere ve Fransa tarafından da tereddütle karşılanmıştır. Avrupa'da güçler dengesini geleneksel politika haline

[468] Berliner Rathaus (1991'dan önce Rotes Rathaus) ; Şimdiki Berlin Belediye Sarayı'dır.
[469] Osmand, Jonathan; a.g.e., s.50-51

getiren İngiltere ile geçmişte Almanya'dan çok çekmiş olan Fransa, güçlü bir Almanya'nın ortaya çıkmasından doğacak endişelerini saklamamışlardır.

d) İki Almanya'nın birleşmesi, Almanya'nın komşuları Polonya ve Çekoslovakya'da da endişe ile karşılanan bir gelişme olmuştur. Polonya'nın endişesinin kaynağı, Oder-Neisse Sınırı ile Doğu Almanya'dan toprak almış olması, Çekoslovakya'nın endişesi ise 1939 Almanya'sının tekrar ortaya çıkması ihtimali olmuştur.

Bütün bu engelleri aşmak, Batı Almanya Başbakanı Helmut Kohl'e düşmüştür. Kohl, önce Fransa olmak üzere, bütün Batılı ortakları ve Sovyet Rusya ile temaslara girişmiştir. Bonn Hükümeti, Sovyetler Birliği'nin muhalefetini kırmak için 21 Haziran 1990 tarihinde yaptığı bir açıklamada, Sovyet Rusya'nın içinde bulunduğu sıkıntıları karşılamak için bu ülkeye 5 milyar DM'lık bir kredi açabileceğini bildirmiştir. Dışişleri Bakanı Genscher ise bu karara yeni bir ilave getirerek, Doğu Almanya' da geçici bir süre kalacak Sovyet kuvvetlerinin masrafları ile bu geçici sürenin sonunda bu kuvvetlerin geri çekilmesine ait masraflara Almanya'nın katkıda bulunabileceğini söylemiştir.[470] Başbakan Kohl, iki Almanya'nın birleşmesi konusunda, müttefikler nezdinde ki ilk başarısını Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand ile 22 Haziran'da yaptığı görüşmede elde etmiştir. Ayrıca bu görüşmeler sonunda iki devlet, Batı dünyasına çağrıda bulunarak, Sovyet Rusya'ya geniş bir yardım organize edilmesini istemişlerdir. Kohl-Mitterand görüşmelerinin yapıldığı gün, Almanya'nın işgalinden sorumlu A.B.D., Sovyetler Birliği, Fransa ve İngiltere ile her iki Almanya'nın dışişleri bakanları Doğu Berlin'de toplanmışlardır. Bu toplantılara '4+2 Görüşmeleri' denmiştir. Sovyet Dışişleri Bakanı Şevardnadze, bu toplantıda bir anlaşma tasarısı sunmuştur.[471] Sovyet Rusya açısından 'güvenlik endişesi'ni yansıtan bu belge, birleşmiş Almanya'nın NATO üyeliğini kabul etmekle beraber, bu üyeliği ancak birleşme tarihinden beş yıl sonrası için öngörmüştür. Bu süre içinde Almanya' da Sovyet ve Amerikan kuvvetleri bulunmaya devam edecek, birleşmiş Almanya'nın asker sayısı 250 bine indirilecek ve birleşme seçimleri yapılır yapılmaz dört devlet Berlin'in işgaline son verecektir. Sovyetler Birliği'nin bu tasarısı diğer üç müttefik

[470] İkinci Dünya Savaşı sonrasından itibaren Yahudilere başlayan "çek diplomasisi" bu tarihte Ruslarla devam etmiştir. Alman Dış Poilitikası'nın da genel karakteri bu olmuştur.
[471] Osmand, Jonathan; a.g.e., s.63

tarafından reddedilmekle beraber bu tasarı, Sovyetler Birliği'nin iki Almanya'nın birleşmesi ve NATO üyeliğini kabul ettiğini göstermiştir.[472] 25–26 Haziran tarihlerinde Dublin' de yapılan Avrupa Konseyi devlet ve hükümet başkanları zirvesinde de iki Almanya'nın birleşmesine ve birleşmiş Almanya'nın Avrupa Konseyi'ne Üyeliği desteklenmiştir. 5–6 Temmuz 1990 tarihlerinde Londra'da yapılan NATO zirvesinde de Almanya'nın birleşmesi desteklenmiştir.

10- 11 Temmuz 1990 tarihlerinde, Houston' da gerçekleştirilen 'G–7' zirvesinde en önemli konu Sovyetler Birliği'ne organize bir yardım yapılması konusu olmuştur. Bu konuda Federal Almanya Başbakanı Kohl kayda değer bir çaba harcamıştır. 14 Temmuz 1990 tarihinde Moskova'ya yaptığı resmi ziyarette, birleşmiş Almanya'nın NATO'ya üyeliğini kayıtsız şartsız denebilecek şekilde Gorbaçov'a kabul ettirmiştir. 16 Temmuz 1990 tarihinde Moskova'da 8 maddelik bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre birleşik Almanya, tam egemenliğe sahip olacaktır. Birleşik Almanya, Doğu Almanya'da ki Sovyet kuvvetlerinin 3 veya 4 yıl içinde geri çekilmesi hususunda Sovyet Rusya ile bir anlaşma imzalamıştır. Buna göre Sovyet kuvvetleri Doğu Almanya' da bulunduğu sürece, NATO'nun herhangi bir düzenlemesi Doğu Almanya bölümüne uygulanmayacak, bununla beraber Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. ve 6. maddeleri Doğu Almanya toprakları için söz konusu olacaktır ve Doğu Almanya topraklarında Sovyet kuvvetleri bulunduğu sürece Almanya, diğer üç Batılı müttefikin Berlin' de kuvvet bulundurmasına izin verecektir. İkinci olarak, Viyana'da yapılmakta olan konvansiyonel kuvvet indirimi müzakerelerinde de bir anlaşmaya varılması halinde Almanya, bu antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren üç yıl içinde asker sayısını 375.000'e indirecektir.[473] Bunların yanında, birleşmiş Almanya, nükleer, biyolojik ve kimyasal silah imal etmeyecek ve bu silahlara sahip olmayacaktır. Bu antlaşmanın imzalanması ile Almanya'nın birleşmesi önündeki engel bu şekilde ortadan kalkmakla beraber, başka bir engel henüz aşılamamıştır. Bu da Polonya sorunudur. Sovyetler Birliği II. Dünya Savaşı sonrasında 'Curzon Hattı' denilen çizgiye kadar olan Polonya topraklarını almış, bu kaybın karşılığında da Oder-Neisse Nehri'nin meydana getirdiği çizginin doğusunda kalan Doğu Alman

[472] Heller, Francis H.; "NATO: The Founding of Atlantic Alliance and the Integration of Europe", St. Martin's Press, New York, 1992, s.241
[473] Mearsheimer, John J.; "Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War." International Security 15, no.1 (summer 1990), s.5

topraklarını (Pomeranya, Silezya ve Mazurya, yani eski Doğu Prusya) Polonya'ya vermiştir. Bu konunun birleşme öncesi açıklığa kavuşturulması gerekmiştir. Almanya'dan sorumlu dört devlet, Bonn Hükümeti'ne Oder-Neisse Sınırı'nı kesin olarak kabul ederse, Almanya'nın birleşmesine itiraz etmeyeceklerini bildirmişler ve Federal Almanya da ister istemez bu şartı kabul etmiştir.[474] 17 Temmuz 1990 tarihinde dört müttefik devlet ve iki Almanya'nın dışişleri bakanları Paris'te toplanarak Polonya sınırının mevcut durumunu koruyacağına karar vermişlerdir.

İki Almanya'nın resmi birleşme antlaşması, 12 Eylül 1990 tarihinde Moskova'da gerçekleştirilen '2+4 Görüşmeleri'nden sonra imzalanmıştır ve 10 maddelik bir metin ile ek mektup ve deklarasyondan ibarettir. Bu antlaşma ile iki Almanya'nın birleşmesi resmen 3 Ekim 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bunun üzerine 45 yıldır ayrı olan ve birleşmesine imkansız gözüyle bakılan Almanya'nın birleşmesi gerçekleşmiştir. Birleşik Almanya'nın gelecekteki uluslararası rolü Aralık 1989'da yapılan ilk ulusal seçim sonuçları tarafından şekillenmiştir. Berlin Duvarı'nın açılmasını takiben Kasım 1989' da Başkan Kohl ve CDU-CSU-FDP Koalisyon Hükümeti, yeniden birleşme gerçekleştiği zaman NATO ile üyeliğin devam edeceğini taahhüt etmişlerdir ve Başbakan Kohl bu amacından hiçbir zaman ödün vermemiştir.[475]

Koalisyon 'un aksine ana muhalefet konumunda olan SPD, 1989 yılında, 1980'lerin başında sonsuza dek kaybetmiş oldukları yeniden birleşme fırsatının ufukta belirdiğini anlamakta geç kalmıştır. Aralık 1989'da SPD yeniden birleşmeyi onayladığında dahi sürekli Kohl Hükümeti ve siyasi koalisyonun çok hızlı davrandığını ve Doğu Almanya için açık pazar ekonomisine dönüşümün doğuracağı sonuçları dikkate almadıklarını belirtmiştir. Nazi yönetimi öncesinde bölgelerinde SPD'yi çoğunlukla destekleyen Doğu Alman seçmenler, Mart 1990 seçimlerinde partiye sadece %20'lik bir oranda oy vermişlerdir. Oyların büyük çoğunluğu da Batı Alman CDU-CSU ile yakın ilişkileri olan partilere gitmiştir. Bu yenilgiden bir ders almanın yerine etkili biçimde muhalefet yaparak ve Federal Konsey'de (Bundesrat) veto gücünü kullanacağı tehdidinde bulunarak SPD, Temmuz 1990 tarihinde her iki

[474] Smith, Gordon, William E. Paterson and Stephen Padgett; "Developments in German Politics-2 ", Duke University Press, Durham, 1996, s.624
[475] Bergner, Jeffrey, a.g.e., s.31

Almanya'nın ekonomik birleşmesini engellemek için çalışmıştır.[476] SPD bu tehdidini hiçbir zaman yerine getirmemiş, ancak tüm birleşme süreci boyunca birleşmenin maliyetinin beklenenin üzerinde olacağını içeren olumsuz açıklamalarda bulunmuştur. Berlin Duvarı'nın Kasım 1989'da yıkılmasıyla, birleşme Alman halkının %70-90'1 için en önemli konu haline gelmiştir. Başbakan Helmut Kohl ve Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher, Almanya'nın karşı karşıya olduğu tarihsel olanağı anlamışlar ve bu uzak görüşlülüğün ve birleşme yolunda harcanan çabaların meyvelerini Aralık 1990'da gerçekleşen birleşik Almanya'nın ilk genel seçimlerinde almışlardır; Alman seçmenler seçim sonucunda CDU-CSU-FDP siyasi koalisyonuna hükümeti oluşturma görevi vermiştir. Kohl seçim sonuçları üzerine, Doğu Alman ve Batı Alman seçmenlerinin oylarının benzerliğinin, sorumluluğun hep birlikte üstlenileceğinin göstergesi olduğunu söylemiştir. Helmut Kohl, 17 Ocak 1991 tarihinde, yeni Bundestag'ın resmi olarak başkanı seçilmiştir. 20 Üyeli yeni kabinenin birleşme ve seçimlerden önceki yapısından biraz farklı olduğu gözlenmektedir. Yeni kabineye sadece 5 yeni üye atanması yapılmış, 4 kadın üyesi olan ve Doğu Almanya' dan 3 üyeye sahip (Kadın ve Gençlik, Ulaştırma ve Eğitim) bir yapı sergilemiştir.[477]

Yeni hükümetin siyaset programının uyumlaştırılmasına yönelik müzakerelerde Liberal Serbest Demokratlar, iki girişimin gerçekleşmesinin taahhüt edilmesi için baskı yapmışlardır. Bunlardan ilki savunma bütçesinde büyük kesintileri öngören bir anlaşma, diğeri de Doğu Alman topraklarına özel, düşük vergi bölgesi olarak davranılması ve içe dönük yatırımların garanti altına alınması şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca işsizlik sigortası ve telefon ücretlerinin de arttırılmasına karar verilmiştir. Yeniden birleşmiş Almanya'nın toprakları, Federal Alman topraklarından %25 daha büyük, nüfusu da 1/4 oranında daha fazladır.[478] Bu da şunu göstermektedir ki, Batı ve Doğu Avrupa'nın en fazla nüfuslu ülkesi olarak Almanya, Avrupa Parlamentosu'nda ek sandalyeler kazanarak etkisini ve pazarlık gücünü arttıracaktır. Bunun da ötesinde, Almanya'nın dünya ekonomik devlerinden biri olacağı iddiası da yaygınlık kazanmıştır. Artan ekonomik ve demografik ağırlığı ile Almanya, 1994-95'lerde uluslararası arenada daha önemli ve etkili bir konuma gelişmiştir. Doğu

[476] Smyser, W. R.; " U. S. S. R.Germany: A Link Restored.", Foreign Policy 84 (fall 1991), s.125
[477] Derbyshire, Ian, a.g.e., s.185–196
[478] Bullock, Alan and Louis Charles; "Hitler and Stalin: Parallel Lives", London: Harper-Collins, 1991, s.142

sınırları Elbe'den 100 km. doğuya kaymış ve başkenti tekrar Berlin olan Yeni Almanya, şimdi daha çok doğuya bakan bir devlet olmuştur. Çekoslovakya ve Polonya ile paylaşılan sınırlar, merkezi Avrupa'da siyasi denge ve ekonomik yaşanabilirliğin garanti altına alınmasına yönelik çıkarları su yüzüne çıkarmıştır. Özellikle, Federal Almanya Cumhuriyeti liderleri, komşularında yaşanacak bir ekonomik çöküntü sonucu birçok insanın Batı'ya akın edebileceğinden endişe duymuşlardır. Bu sebeplerden dolayı, yeni Kohl hükümeti, belirli siyasi ve ekonomik kaynakların Orta Avrupa'nın yeniden inşasına yöneleceğine ve AT Konsey toplantılarında, Doğu ve Batı'yı ikiye bölen yeni bir ekonomik demir perdenin oluşmasına izin vermemek için çaba sarf edeceklerine dair garanti vermiştir. Bu yeni Ostpolitik'e özel sektörün de katkısı istenmiştir. Ayrıca Sovyet askeri birliklerinin Doğu Alman topraklarından 1994 yılı sonuna kadar çekilme kararı, Sovyetler Birliği ile ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır.[479]

Batı ve Doğu Almanya arasındaki asıl farklılık daha çok bir sosyo-ekonomik farklılıktır. Bu sebeple Başbakan Kohl'ün amacı, bu bölünmüşlüğü ortadan kaldırmak olmuştur. Birleşmenin en belirgin unsuru, siyasi, yönetsel ve sosyo-ekonomik alanlarda kurumsal değişiklikler yapmış olmasıdır. Federal düzeyde, Doğu Alman, Federal Alman oluşumlarının (Bundesrat, Federal Anayasa Mahkemesi, Bundesbank ve Bundeswehr) değişmeden genişleyip varlığını sürdürmesi onaylanmıştır. Aynı şekilde siyasi partiler, ticaret birlikleri ve Protestan Kilisesi'nin doğu ve batı kanatları birleştirilmiş veya Batı Almanya' da bulunanların faaliyetlerinde bir genişleme yoluna gidilmiştir. 1980'li yılların sonlarında Batı Almanya yılda 2,6 milyar $ (5 milyar DM), Doğu Berlin ile iletişimin arttırılması, nüfusun azaltılması için kredi olarak vermiştir. Birleşmenin gerçekleştiği yılda bu rakam 6 milyar $'a çıkmış ve Doğu Almanya topraklarının modernleşmesi ve batıya entegrasyon için bu rakamın 1990'lı yıllar sonunda 6–7.75 milyar $'a çıkması beklenmektedir. Ek olarak, 'Almanya Projesi' adı altında 8,3 milyar $ 1994 yılı sonuna kadar Sovyet birliklerini çekilmesi karşılığı olarak ve 4 milyar DM da ihracat kredileri ve Sovyetler Birliği'ne yardım amacıyla verilmiştir. [480]

[479] Berlin artık III. Reich döneminde olduğu üzere tekrar Almanya'nın başkenti olmuştur.
[480] Glaessner, Joachim G.; "The Unification Process In Germany", St. Martin's Press, New York, 1992, s.37–49

1.4 milyar $, Doğu Almanya'daki kirliliğin temizlenmesi; Batı Alman, AT ve hava kirliliği ve korunması standartlarının getirilmesi için tahsis edilmiştir. Bölgenin güvenli olmayan nükleer santrallerinin en kısa zamanda kapatılmasına, çevreyle dost yeni güç istasyonlarının kurulmasına, elektrik ağının Batı Alman mekanizmasına bağlanmasına ve enerjinin daha etkili kullanılmasına karar verilmiştir. Fabrikaların yeni makinelerle donanımı için 1.55 milyar $, iletişim sisteminin modernizasyonu için 2-3 milyar $, işsizlik ödemeleri için ödenilmesi tahmin edilen miktar 5-10 milyar $' dır. Kısacası, birleşmenin maliyeti, rakamların da gösterdiği gibi çok yüksek olmuştur.[481] Birleşme sonrası yeniden seçilmiş Kohl hükümetinin 1991 yılı içinde, Doğu Almanya toprakları için acilen dört konuda tedbir alması gerekmiştir:[482] i) Altyapının düzeltilmesi için kaynak aktarımı, ii) Devletin sahip olduğu endüstri kuruluşlarının özelleştirilmesi, iii) Tüm okulu bırakmış kişiler için çıraklığın garantisi ve daha eski işçilerin yeni sistemlere uyumu için eğitilmesi, iv) Bağımlı bir yasal ve yönetimsel çerçevenin oluşturulması ve bunun özel sektör tarafından içe yönelik yatırım için cazip hale getirilmesi. Ek olarak, işsizlik ödeneklerinin ve özelleştirmenin artırılması da planlanmıştır.

Bu tedbirler doğrultusunda, 1990 yılının ilk on ayında, 226 binden fazla yeni özel girişim Doğu Almanya'ya yerleştirilmiştir. 80 bin kadarı da 1991 Mart ayı itibariyle oluşturulmuştur. Bunların bir kısmı küçük çaplı da olsa, taksi şoförlüğü, hot-dog satıcılığı gibi, pazar ekonomisi doğu topraklarında kurulmaya başlanmıştır. 1990 yılının sonunda Batı Alman otomotiv sektörü piyasaya girmiş, elektronik ve sigorta şirketleri oluşmaya başlamış ve aynı yıl içinde 3 milyar DM'lık Batı Alman yatırımı doğuda gerçekleşmiştir. Birleşmenin hızı herkes için sürpriz olmuştur ve başlangıç olarak Batı Almanya Başbakanı Helmut Kohl'ün Aralık 1989' da sunduğu 'On Maddeli Plan' alınırsa, birleşme 3 Ekim 1990 tarihinde Moskova Antlaşması'nın resmi olarak yürürlüğe girmesiyle yaklaşık 10 ay içinde gerçekleşmiştir. Ancak bu dönemde halk bazında bazı problemler ortaya çıkmıştır.[483] Öncelikle, Doğu ve Batı Alman halklarının birleşmeden beklentileri, birleşme sürecinde ekonomik açıdan anlayışlarının derecesi, 45 yıllık komünist yönetimden

[481] Tipton, Frank B.; "A History of Modern Germany Since 1815", University of California Press, Berkeley, 2003, s.211
[482] Briel, Holger; "German Culture and Society: The Essential Glossary", Arnold, London, 2002, s.297
[483] Welsh, Helga; a.g.e., s.245-250

sonra, Doğu Alman halkını düzenleyecek kavramların ne olacağı ve birleşmenin Alman siyasi sisteminde ne gibi değişiklikler yapacağı soruları ortaya çıkmıştır. Batı Almanlar birleşmeyi, 1980'li yıllar boyunca biriken ekonomik problemlerinin üstesinden gelmek için bir olanak olarak görmüşlerdir. Birleşmenin gerçekleştiği üç yıl içinde yeni Alman vatandaşları, güvenilir bir iş sahibi olma, dengeli bir ekonomi ve Batı Alman standartlarının yerleşmesinin uzun zaman alacağını hissetmeye başlamışlardır.

Doğu Almanların 3/4'ü Batı Almanya'nın Doğu için yaptıklarından memnun olmamıştır. Nisan 1991' de, binlerce kişi çok kısa zamanda işsiz kalmış ve yaşam standartlarının al1acağına dair herhangi bir belirti görememişlerdir. Doğu Almanların, kişilerin kendi hayatlarını sürdürmek için uğraşmak zorunda oldukları ve kişilere büyük sorumlulukların düştüğü siyasi sisteme uyumları açısından hala sorunları vardır. Batı Almanlar da birleşme sonrası sürekli artan vergilerden şikayetçi olmuşlardır. Ocak 1993'e gelindiğinde neredeyse yeni Alman vatandaşlarının %50'si Almanya'nın büyük problemlerle karşı karşıya olduğunu düşünmektedir. Ayrı ayrı ele alınacak olursa Batı Alman halkı için bu oran %32, Doğu Alman halkı için %43 'tür.[484] Bu oranlar halk bazında Almanya'nın büyük bir krizle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. En önemlisi ve en endişe verici durum da gençler arasında özellikle yabancılara karşı başlayan Neo-Nazi hareketleridir. Tüm bu olaylar, Almanya'nın 1949 yılından bu yana gerçek bir demokrasi testi ile yüz yüze olduğunu göstermektedir.

### 5.2.5. Ekonomik Plan ve 1990 Seçimleri

Kohl ve Modrow 02 Şubat 1990' da bir araya geldiklerinde[485] Modrow, Doğu Almanya'nın çöktüğünü Kohl'e itiraf etmiştir. Modrow görüşmede, uzun zamandır Batı'da da mevcut olan 'Para Birliği' fikrini ortaya atmıştır. Ancak sorun, bunun pratikte mümkün olup olamayacağı ve maliyetinin ne olacağı sorunuydu. Federal Almanya Maliye Bakanı Teo Weigel, D-Mark'ın Doğu Almanya'da

[484] McAdams, A. James; "Germany Divided: From the Wall to Reunification", Princeton University Press, Princeton, 1993, s.333
[485] Davos'ta yapılan Dünya Ekonomik Forumunda bir araya gelmişlerdir.

kullanılmasının uzun bir uyum süresinden sonra devreye girmesi taraftarıydı. Buna rağmen 2 Şubat 1990 tarihinde, Para Birliği'nin kurulması gereğine O'da katılmıştır. Bonn, politik hücuma geçmeye hazırlanmaktaydı. Birleşmeye tedricen gidilmesi fikri artık geride kalmıştı. Modrow'un Davos'ta yaptığı açıklama, bunu teyit ediyordu. 18 Mart 1990'da Doğu Almanya'da Halk Meclisi seçimleri yapılacaktı. 6 Şubat günü Federal Başbakan Kohl, D-Mark'ın Doğu Almanya'da kullanılacağını kamuoyuna açıklıyordu. Bu bir politik karardı. Bu açıklamayla Şansölye, Doğu Alman vatandaşlarına net bir ufuk göstermek istemiştir.[486]

Para Birliği planıyla birlikte yeni bir yola girilmiş oluyordu. Böyle bir olayın daha önce bir benzeri yoktu. Ayrıca para birliği, ekonomik ve siyasi bir entegrasyonun ilk adımını da oluşturmaktaydı. Doğu Almanya'daki politik manzara karşısında Almanya, 'siyasi atı', ekonomik arabanın önüne koşmak zorunda kalmıştır. 18 Mart seçimleri, ekonomik ve para birliği kurulması tartışmaları ile Batı Almanya partilerinin ve politikacılarının etkisi altında, geçmiştir. Şubat ayları başlarında yapılan bir kamuoyu araştırmasında, Doğu Almanların % 75'nin yeniden birleşme yanlısı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, Doğu Almanya'da devlet otoritesinin hızlı bir şekilde çöktüğünü göstermekteydi, DDR 'de ilk serbest seçimler bu havada yapılmıştır. Seçimlere SED (sonra PDS) ve 50 kadar yeni politik grup katılmışlardır. SED, üyelerinin kısa zamanda 2,4 milyondan 890 bine düşmesine rağmen, tecrübe, parti disiplini ve organizasyon bakımından diğerlerinden daha iyi durumdaydı.[487] Federal Başbakan Kohl, Almanya için ittifak'ın kuruluşundan bir gün sonra 6 Şubat 1990 tarihinde, kısa zamanda para ve ekonomik birliğin kurulacağını açıklamıştır. SPD lideri H. Jochen Vogel'in 15 Şubat 1990'da Alman Parlamentosu'nda, böyle bir adıma karşı çıktığını açıklaması karşısında, hava birden bire değişmiştir. Buna rağmen başbakan, seçim çalışmaları için DDR'e gitmiştir. Başbakan Doğu Almanya'da çok büyük kalabalıklar tarafından karşılanmıştır. Seçim sonuçları Kohl'ü haklı çıkarmıştır. 18 Mart seçiminde seçmenin % 48,1'i İttifaka, sadece %21,8'i SPD'ye, % 16,3 'ü PDS'e ve %5,3 'ü de Liberal Demokratlara oy vermişlerdi.[488] Seçim sonuçları seçmenlerin

[486] Görtemaker, Manfred; "Die Deutsche Frage in der Internationalen Politik" a.g.e., s.32
[487] Carr, William; "A History of Germany, 1815-1990", 4th ed., Routledge, Chapman, and Hall, New York, 1991, s.86
[488] Orlow, Dietrich; "A History of Modern Germany: 1871 to Present", 3th ed. Englewood Cliffs, Prentice Hall, New Jersey, 1995, s.372

hemen birleşmek ve pazar ekonomisini istediklerini, sosyalizmin her türlü şekline karşı olduklarını da ortaya çıkarmıştır. Batı Alman SPD'si bu sonuçlardan menfi şekilde etkilenmiştir. SPD Doğu Almanların birleşme beklentilerini hayal kırıklığına uğratırken, aynı zamanda sosyalist fikirlere yakınlığı nedeniyle de seçmenlere hoş görünmemiştir. Bu seçim sonuçları aynı zamanda DDR 'in sonu anlamına da geliyordu. Daha sonra bu gelişmelere ne Doğu Alman Hükümeti ne Bonn ve ne de, 1945 yılından bu tarafa Almanya'nın tümünün sorumluluğunu taşıyan 'Dört Güç' karşı durabileceklerdi.[489]

## 5.3. Aktör Devletlerle Yapılan Müzakereler

Helmut Kohl'ün 10-Nokta Planı çerçevesinde öngörülen konfederasyon fikri, artık güncelliğini kaybetmişti. Doğu Almanların büyük bir çoğunluğu şiddetle ve hızlı bir şekilde birleşmeyi istemekteydi. Bu itibarla dış politika bağlamında bir takım sorular acilen açıklığa kavuşturulmak zorundaydı:[490]

1. Dış politika bağlamında iki Alman devletinin birleştirilmesi nasıl gerçekleştirilebilecekti?

2. Almanların dış politikada egemenliğini yeniden kazanması için dörtlü ittifakın onayı nasıl alınacaktı?

3. Yeni ve güçlü bir Birleşik Almanya'ya karşı dış dünyada duyulan endişeler nasıl bertaraf edilebilecekti?

4. Ve nihayet. II. Dünya Savaşı'ndan beri çözümlenmemiş sorunlar nasıl çözülecekti?

Federal Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı, büyük bir zaman baskısı altında birleşme diplomasisini geliştirmekteydiler. Çeşitli ikili ve çok taraflı istişareler ve görüşmeler yapılıyordu, Özellikle ABD ve Sovyetler Birliği ile yapılan görüşmeler neticesinde; ABD, Sovyetler Birliği. Fransa, İngiltere, Doğu ve Batı Almanya Dışişleri Bakanlarının 5 Mayıs 1990 tarihinde Bonn'da, '2+4 Müzakerelerine' başlamaları yönünde karara varılmıştır.

---

[489] Sheehan, James J.; "German Liberalism in the Nineteenth Century, Atlantic Highlands", Humanities Press International, New Jersey, 1995, s.32

[490] Görtemaker, Manfred; "Verhandlungen mit den Vier Machten, Informationen zur Politische Bildung, Der Weg zur Einheit", No: 250, 1.Quartal, 1996, s.36-46

### 5.3.1. Batıda Görüş Farkları ve Dünya Gözünde Birleşmeye Yönelik Tepkiler

Kimi tarihçilere göre yeniden birleşme, Macaristan ile birlikte anılmalıdır; çünkü Macaristan'ın Mayıs 1989'da Avusturya sınırlarını açması ile Doğu Almanlar Batı'ya geçmeye başlamış ve Doğu Almanya'da Honecker rejiminin dağılmasına kadar uzanan süreci başlatmıştır. Bazı gözlemciler ise, bunun bir birleşme başlangıcı olduğunu ve Gorbaçov ile anılması gerektiğini beli1mektedirler. Sebebi ise, Gorbaçov'un Perestroika ve Glasnost politikalarının geçmişi ve Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'ya yönelik aşın özgürlük tanıyan politikasıdır. Gerçek başlangıcın 1989 yılında Macaristan ve Polonya'dan geldiğini belirtmekte yarar vardır. Her iki ülkede meydana gelen değişikliklere reform ve devrimin birleşimi olarak bakılabilir.[491]

Polonya, Ağustos 1989'da Doğu Avrupa ülkeleri arasında ilk komünist olmayan başbakanı, Tadeusz Mazowieski, seçen ülke olmuştur ve Moskova bunu onaylamıştır.[492] Ancak, Macaristan'ın hala iktidarda olan sözde sosyalist hükümetinin kararları, Doğu Almanya üzerinde büyük etki yapmıştır. Demir Perde'nin parçalanması birçok Doğu Alman'ın kaçışını teşvik etmiş ve Budapeşte, Prag ve Varşova'daki Batı Alman elçilikleri Doğu Alman mültecilerle dolmuştur. Macaristan sınırlarının resmen açılmasıyla da göç bir sele dönüşmüştür. 1989 yaz aylarına kadar, Demokratik Almanya'da göç ve muhalefet hala, tamamlayıcı olmak yerine çelişkili olmuştur. Ancak Ağustos 1989'da göçün miktarı içteki muhalefete yeni bir nitelik vermiştir. 9 Ekim 1989 tarihinde Leipzig'te güvenlik güçlerinin karşı karşıya geldiği kitlesel kalabalık, birçok Batı ve Doğu Alman'ın bir Alman Devrimi olarak gösterebileceği ilk büyük çaplı eylem olmuştur. İkinci büyük çaplı eylem, 9 Kasım 1989 tarihinde gerçekleşmiş ve Berlin Duvarı yıkılarak iki Almanya'yı soğuk savaş sırasında bölen sınır ortadan kalkmıştır. Kasım Devrimi olarak nitelendirilebilecek bu olaydan sonra eylemlerde kullanılan slogan 'Biz Halkız'dan 'Biz Tek Bir Halkız'a dönüşmüştür. 28 Kasım 1989 tarihinde Federal Almanya

[491] Ash, Timothy Garton; "Germany's Choice", a.g.e., s.344-347
[492] Polonya' dan gelen devrimci cesaret ve Macaristan'daki reformlar birleşince Merkezi Avrupa'daki değişim süreci başlamıştır.

Başbakanı Kohl'ün 'On Maddeli Plan'ı birleşme sürecinde önemli bir basamak olmuştur.[493]

Bu plan, biraz Doğu Almanya içindeki gelişmelere, biraz Sovyetler Birliği'ni meşgul eden sorulara cevap, biraz da atıf niteliğindedir ve demokratların devamlılığını sağlamak için oluşturulmuş bir programdır. 1989 yılında, gelişmelerin bir sonucu olarak, 350.000 Doğu Alman, Batı'ya geçmiştir. Bu kapsamda hayati önem taşıyan Doğu Alman seçimlerinden, Hıristiyan Demokratlar ve onlara bağlı partiler galip çıkmış ve bu, Federal Alman Anayasası Madde 23 doğrultusunda gerçekleşmesi istenen bir birliğe verilen oy olmuştur. 1 Temmuz 1990 tarihinde Federal Alman Markı 'nın ekonomik ve para birliğinde kullanılmaya başlaması ile Demokratik Almanya'nın etkin ve bağımsız kimliği sona ermiştir. Dünya siyasi, ekonomik ve askeri arenasında büyük değişiklikler meydana getirecek olan birleşmeye Batı dünyasının yaklaşımının nasıl olduğunu değerlendirmekte yarar vardır. 1940'1ı yıllarda komünizmden korunmak amacıyla Batı Almanya'nın Batı toplumuna üyeliği amaçlanırken, 1990'lı yıllarda süper güçler arasındaki ideolojik ve askeri silahsızlanmanın devam ettiği farz edilerek Federal Almanya'nın batı bağlarının, batının demokratik değerleri doğrultusunda sağlamlaştırılması gözetilmiştir. Eğer iki Almanya'nın birleşmesi söz konusu olursa, bu yeni devletin batı bağlarının güvence altına alınması gerekmektedir. Batılılar 1955 yılında, birleşmiş bir Almanya'nın Avrupa Topluluğu'na entegre edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. 1989 yılında birleşme gündeme geldiğinde, birleşik bir Almanya'nın Batı'ya uyumu için üç unsur önemli konuma gelmiştir:[494]

a) Batı Avrupa ile ekonomik entegrasyonun hızı azaltılmalıdır. Batı ile Doğu Almanya'nın parasal, ekonomik ve yasal sistemlerinin birleştirilmesi 1992 sonrası AT'ın gerçekleştireceği tek pazar hedefi ile uyumlu olmalıdır.

b) Almanya'nın yeniden birleşmesinden etkilenen bütün ülkelerin güvenlik çıkarlarının da dikkate alındığı Avrupa Savunma İttifakı yeniden gözden geçirilmelidir.

c) Yeni Almanya, federal bir devlet olarak, Avrupa'nın geri kalan kısmıyla

[493] Gann, Lewis H.; "Germany: Key to A Continent", Hoover Instution D. University, Stanford University, 1992, s.13-28
[494] Long, Robert E.:a.g.e., s.43

ilişkilerini sağlama almak için antlaşma yükümlülüklerine girme ihtiyacı duyacaktır. Her iki Almanya da birleşme öncesi dönüşüm sürecinde, Oder-Neisse Hattı 'nın geçerliliğinin devam ettiğini açıklığa kavuşturmalılardır. Ayrıca, Berlin'in yeni statüsü de açıklığa kavuşturulmalıdır. Eğer Almanya, Berlin'in yeniden başkent olmasına karar verirse Helsinki İşbirliği Antlaşmaları içinde özel bir rol oynayan şehrin durumu üzerinde yeni bir karar alınmalıdır.

1989 yılında meydana gelen gelişmelerden sonra, iki Almanya'nın 45 yıl aradan sonra yeniden birleşmesi ihtimali artınca, bu ihtimale yönelik tepkiler farklı boyutlarda olmuştur.[495]

Benelux ülkeleri birleşmeye endişeyle bakmışlardır. Almanya'nın birleşme sonrası yürüteceği doğu yönlü politikalara karşılık, Avrupa'nın barış ve denge ortamını devam ettirmek için AT ve NATO ile bağlarının güçlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Sovyetler Birliği, 20.yüzyıl içersinde iki defa Alman işgaline uğramış bir devlettir. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan iki Almanya'dan biri, Demokratik Almanya üzerinde çok büyük etkisi olmuş; siyasi, askeri ve ekonomik açıdan Doğu Almanya'yı diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi uydusu haline getirmiştir.[496] 45 yıllık bu ağır baskının, Almanya'da meydana gelen siyasi olaylar sonucunda 1989 yılında sona ereceğinin ilk işaretleri Sovyetler Birliği'nin kendi içindeki değişiklikler sonucunda görülmüştür.

İki Almanya'nın birleşmesine yeşil ışık yakan Sovyet hükümeti, Batı Almanya'dan mali yardım almayı gözetmiştir. Sovyetler Birliği'nde Alman yardımı, ülkeye dönen Rus askerlerinin yaratacağı yüksek maliyeti karşılamak ve kötü durumda olan ekonomilerini düzeltmek için bir araç olarak görülmüştür. Almanya'nın tarih boyunca Polonya için bir tehdit kaynağı olduğu gerçeği, Polonya halkını birleşme düşüncesi karşısında endişeli bir tutum izlemeye itmiştir.[497] Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında kendisine verilen Alman toprakları ve mevcut sınırın ne olacağı sorusu kafaları en çok meşgul eden konu olmuş; ancak bu konuda her iki Alman parlamentosunun garanti vermesi Polonya' daki endişeleri

[495] Gann, Lewis H.:a.g.e., s.29-32
[496] Dalton, Russell J.; "Politics in Germany", 2nd ed., Harper Collins, New York, 1993, s.71
[497] Jarausch, Konrad H.; "The Rush to German Unity", Oxford University Press, New York, 1994, s.64

hafifletmiştir. II.Dünya Savaşı sonrası dönemde A.B.D., Almanya'nın bölünmüşlüğüne son verilip birleşmesi yönünde çaba harcamıştır. Amerika, yeni ve birleşmiş bir Almanya için, Avrupa ve gelişen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinden daha aktif bir rol istemiştir. Birleşmiş bir Almanya'dan anlaşılan, AT içinde başat bir devlet ve topluluğu serbest bir ticaret alanı olarak tutacak güçtür.[498] Almanya'nın birleşmesi durumunda; AT'a, NATO'ya ve Atlantik İttifakı'na bağlılığını kesinleştirme ihtiyacı duyulmuştur. A.B.D.'de, birleşik bir Almanya'ya, Avrupa Evi ile olan ekonomik, siyasi ve askeri ilişkilerinin artarak devam etmesi için gerekli olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Soğuk savaşın sona ermesiyle NATO'nun kurucu temelini oluşturan Sovyet tehdidi ve komünizmin yayılmasını önleme amacı ortadan kalkmıştır. Sovyetler Birliği, zayıf bir birlik olan Bağımsız Devletler Topluluğu'nun bir üyesi Rusya Federal Cumhuriyeti'ne dönüşmüştür.1991 yılında A.B.D. Başkanı Bush, Amerikan askeri politikasındaki, tüm kısa menzilli nükleer silahların çekilmesi dahil, geniş kapsamlı bir dizi değişikliği bildirmiştir. Bu karar, A.B.D. ile NATO üyesi ülkeler arasındaki çeşitli anlaşmazlıkları da ortadan kaldırmıştır. Sovyet ilhakı tehdidinin de ortadan kalkmasıyla, tüm Batı Avrupa Ülkeleri savunma kuvvetlerinin boyutunu küçültmüşlerdir. Almanya'nın birleşmesi Avrupa'da yeni bir düzen başlatmış ve NATO'nun içeriği ve gücünün boyutları yeniden bir düzenlemeyi gerektirmiştir.[499]

İngiltere savaş dönemi dört müttefik gücünden bir tanesi olarak Almanya'nın birleşmesi konusuna öncelikle Avrupa güvenliği açısından bakmıştır. Almanya konusu İngiltere' de iki soruyu da beraberinde getirmiştir:[500]

a) Avrupa'da varolan güvenlik oluşumlarına, Almanya'nın birleşmesinin sonuçları nasıl adapte edilecek ve birleşmenin NATO'daki Almanya'nın rolü ile Sovyetler Birliği'nin siyasi - askeri statüsüne etkileri ne olacaktır?

b) Almanya birleşme sonrasında daha da güçlenip komşuları için bir tehdit unsuru olacak mıdır? Ayrıca, NATO ve Batı Avrupa Birliği (BAB) içinde oluşan sağlam bir Avrupa güvenlik sisteminde, demokratik ve birleşik bir Almanya'nın ağırlığı ne olacaktır? Birleşme öncesinde İngiltere, Almanya konusu hakkındaki

[498] Pulzer, Peter, "German Politics, 1945-1995", Oxford University Press, New York, 1995, s.224
[499] Menges, Constantine C.; a.g.e., s.29-30
[500] Lippert, Barbara; "German Unification and EC Integration", Pinter Publishers Ltd., London, 1994, s.14-16

görüşlerini üç genel kategoride sıralamıştır:

c) 'Königswinter Kategorisi', Berlin Duvarı'nın yıkılmasını Almanya'nın 'normalleşmesini' müjdeleyen bir işaret olarak görmüş ve bunun Avrupa'nın dengesine katkıda bulunması gerektiğini belirtmiştir. Normalleşme, birleşik bir Almanya'nın hem AT hem de Uluslararası Hukuk içinde tam bağımsız haklar ve yükümlülükler üstlenmesi anlamına gelmektedir.

d) II. Kategori resmi hükümet politikasında ifade bulmuştur ve birleşik bir Almanya'yı Batı güvenlik ve ekonomik yapılarına bağlamak şeklinde ifade edilmiştir.

e) Bu kategori, birleşik ve daha da güçlenmiş bir Almanya'ya karşı duyulan güvensizlik sonucu oluşmuştur. Bu görüş, daha çok gelenekçi yapıdaki ve II.Dünya Savaşı deneyimini yaşamış politikacıların görüşü olmuştur.

24 Mart 1990 tarihinde İngiltere Başbakanı Thatcher, Königswinter Toplantısı öncesinde, Almanya tarihi ve politikası üzerinde otorite olan altı kişilik bir heyet ile bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda, II. Dünya Savaşı sonrası Federal Almanya'nın tutumunun olumlu olduğu ve Almanya'ya güvenilebileceği ortak kanaati oluşmuştur. Toplantıda, ilginç olan, AT veya birleşmenin ekonomik boyutu üzerinde hiç durulmayışıdır. Sonuçta İngiltere, birleşmeye sıcak bakma kararı almıştır. Almanya konusu, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Fransız-Alman ilişkilerinde her zaman yer tutmuştur. İlk önceleri Fransa sürekli olarak, Federal Almanya'nın batı bağlarının ve Batı Avrupa Birliği sürecindeki taahhütlerinin azalması durumlarında bir koruyucu görev üstlenmiştir.[501] Diğer yandan Federal Almanya-Fransa uzlaşması Avrupa'da, AT ve NATO gibi önemli kurumların inşasında temel oluşturmuştur. Fransa, birleşme ile bu imtiyazlı ilişkinin değerinde bir azalma olacağı endişesini taşımıştır. Aralık 1989 sonrasında Almanya'nın ekonomik lider olabileceği endişesi yerini, Almanya'nın ekonomik zayıflığına nasıl etki edebileceği düşüncelerine bırakmıştır. Fransa, birleşik bir Almanya'nın Avrupa'nın geleceğine daha çok bağlanmasının AT'ın güçlenmesi demek olduğunu görmüştür. Fransa, hızlı bir birleşmenin sadece, zaten kırılgan bir yapıya sahip olan

[501] Johnsen, William T., and Thomas-Durrell Young; "Franco-German Security Accommodation: Illusion of Agreement", Carlisle Barracks, Pennsylvania: Strategic Studies Institute, United States Army War College, January 1993, s.331

Gorbaçov ve Sovyet reform sürecini değil, aynı zamanda Avrupa' da ki dengeleri de tehlikeye sokacağına inanmıştır. Avrupa Konseyi'nin Aralık 1989 Strasbourg Toplantısı'nda birleşmeye yönelik destek verilince, bu durum Fransa'nın düşüncelerini etkilemiştir. Mitterand'ın Ocak 1990 tarihinde Kohl'ün 'On Maddeli Planı'na karşı dolaylı mesajında, Almanya'nın birleşmesi ve Avrupa Birliği'nin elele gitmesi gerektiği vurgulanmıştır.[502] Birleşmenin ilişkileri tehlikeye sokmayacağının Almanya tarafından güvence altına alınması Fransa için önemli olmuştur. Federal Almanya Başbakanı Kohl'ün 17 Ocak 1990 tarihinde Paris'te Polonya sınırının mevcut durumunun korunacağını ve Fransa ile Avrupa entegrasyonun derinleştirilmesi için ortak çaba harcayacağını bildirmesi ile Fransa'nın Alman birliğine karşı olan tutumu kesin çizgileri ile oluşmuştur. Bundan sonra Fransa ve Almanya, Avrupa Birliği ve entegrasyon üzerine ortak bir çalışma içine girmişler ve 14 Nisan 1990 tarihinde AT üye ülkelerine gönderdikleri mektupta, ekonomik ve para birliği ile siyasi birliğe yönelik ikinci bir hükümetler arası konferansın en kısa zamanda toplanmasını önermişlerdir. 1954 yılında, savaştan galip çıkan üç ülke Fransa, İngiltere ve A.B.D., Almanya Antlaşması'nın 7. maddesinde liberal bir yapıdan yararlanacak olan yeniden birleşmiş ve AT'a entegre edilecek bir Almanya'yı onaylamakla yükümlü kılınmışlardır. Ancak, Kasım 1989 tarihine kadar, Avrupa Konseyi ve Avrupa Siyasi Birliği'nin hiçbir bildirisinde, Alman halkının self-determinasyon hakkı ve birleşme amacından bahsedilmemiştir.[503]

Almanya'nın birleşmesinin AT açısından nasıl ele alınacağı konusu ortaya çıkınca, Topluluğu oluşturan antlaşmalarda meydana gelecek değişiklikler ve Doğu Almanya'nın Topluluğa nasıl entegre olacağı konuları önem kazanmıştır. AT ve Topluluğa üye ülkeler, 1972 Temel Antlaşması'ndan beri Demokratik Alman Cumhuriyeti 'ne ve Alman-Alman ilişkisinin kendine özgü doğasına saygı duymuşlardır. AET Antlaşması'nda bu durum açıkça görülmektedir: 'Almanya'nın iç Ticaretine ve Buna Bağlı Sorunlara ilişkin Protokol'[504], Federal Almanya ve Demokratik Almanya arasında malların değişiminin bir görev ve tarifelerden bağımsız olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, 'Berlin ile ilgili Protokol,' 'Roma

[502] Kappler, Arno, and Adriane Grevel; "Facts about Germany", Frankfurt am Main: Societäts-Verlag, 1994, s.26
[503] Lippert, Barbara; a.g.e., s.12-14
[504] Günuğur, Haluk; "Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Roma Antlaşması)" , Barışcan Yayıncılık, Ankara, 1998, s.231

Antlaşması'nın Berlin'de Uygulanması ile ilgili Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümet Bildirisi', Federal Almanya tarafından 'Alman Vatandaşlığı'nın tanımlandığı deklarasyon ve Roma Antlaşması'nın devlet yardımlarının kabulü ile ilgili özel düzenlemeleri mevcuttur. Bunlardan daha önemlisi de Federal Almanya, Roma Antlaşması'nı imzalarken, çok taraflı bir deklarasyonla Federal Cumhuriyet'in bir birleşme olasılığında, AET ve EURATOM[505] Antlaşmaları 'nı yeniden değerlendireceğini bildirmiştir. Bu deklarasyon, 1989 ve 1990 yılında hükümette çok tartışılmış ve baskın çıkan görüş birleşmenin, antlaşmalarda herhangi bir değişiklik olmadan gerçekleşmesinin gerektiği olmuştur.

Federal Alman hükümetleri geleneksel olarak, AT'taki gelişmelerle Almanya içindeki gelişmelere her zaman paralel önem vermiştir. Federal Alman Anayasası'nda, ulusal ve devlet birliğinin korunması ve dünya barışına hizmet, birleşik bir Avrupa'da eşit öneme sahiptir, ifadesi mevcuttur. 1989 yılının kış aylarında, Federal Alman stratejisinin anahtar elemanları şu şekilde belirlenmiştir: [506]

a) Almanya gücünün, siyasi birlik ile ekonomik ve para birliği tarafından güçlendirilmiş bir AT kanalı ile oluşumu.

b) II. Helsinki Zirvesi ve AGİK sürecinin kurumlaştırılması kanalıyla daha geniş bir Avrupa işbirliği.

c) NATO'da bir reform ve AGİK şemsiyesi altındaki silahsızlanma antlaşmaları tarafından oluşturulacak bir Pan-Avrupa güvenlik çerçevesinin desteklenmesi.

d) 9 Kasım 1990 tarihinde eski Varşova Paktı ülkeleri ile gerçekleştirilen iyi komşuluk, karşılıklı destek ve işbirliği antlaşmaları çerçevesinde Alman-Sovyet ilişkilerinin müzakere edilmesi.

---

[505] Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (European Atomic Energy Community); Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşması, Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması ile birlikte 25 Mart 1957 tarihinde Roma'da imzalanmıştır. EURATOM, AET ve AKÇT ile beraber Avrupa Topluluklarını oluşturan üç Topluluktan biridir. EURATOM bugüne kadar olan faaliyeti çerçevesinde, nükleer enerji alanındaki faaliyetlerin gelişmesine çalışmış, sivil amaçlar için nükleer enerji kullanan kurumlara kredi vermiş, Topluluk içerisinde tüketilen nükleer maden ve akaryakıtın tedarikini kolaylaştırmış, nükleer enerjinin denetimi ve merkezlerde çalışanların güvenliği ile gerekli önlemlerin alınmasını sağlamıştır. Fransa ve İngiltere gibi Topluluk üyesi ülkelerin savunma politikalarının EURATOM'un dışında tutulması ve ayrıca kamuoylarının nükleer enerjiye karşı gösterdikleri duyarlılık "Atom enerjisi iç pazarı"nın kurulmasını engellemiştir.

[506] Shingleton, Bradley A.; a.g.e., s.25-31

Kohl liderliğindeki Federal Almanya Hükümeti, birleşmenin Avrupa sürecinin bir parçası olarak gerçekleşmesi için büyük çaba sarf etmiş ve Thomas Mann'ın 'Biz bir Avrupalı Almanya istiyoruz, Almanyalı Avrupa değil' şeklindeki ünlü sözü sıklıkla belirtilmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand tarafından, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde meydana gelen gelişmeler Üzerine toplantıya çağrılan Avrupa Konseyi' nde İngiltere Başbakanı Thatcher ve Hollanda Başbakanı Lubbers, görünürde birleşmenin çok sakin olacağı beklentisine tepki göstermişlerdir. 8 Aralık 1989 tarihinde Strasbourg' ta gerçekleşen Avrupa Konseyi Toplantısı'nda, Almanya hakkında şu sözler sarf edilmiştir:[507]

Self-determinasyon kanalıyla Alman halkının yeniden kazanacağı birliği bünyesinde bulunduran Avrupa, barışın güçlendirilmesini gözetecektir. Bu süreç, demokratik ve barışçı yollardan, Helsinki Nihai Senedi içindeki tüm hükümlere ve ilgili antlaşma ve anlaşmalara tam saygılı ve Doğu-Batı işbirliği ile yürütülmelidir. AT Komisyonu, Almanya'nın birleşmesi konusunu özel olarak ele alınması gereken bir konu olarak görmüştür. Komisyon, Federal Alman Anayasası'nın 23. maddesinin özel olarak genişletilmesini talep etmiş ve böylelikle uzun ve yorucu antlaşma değişiklikleri ve onaylama prosedürlerini önleme amacı taşımıştır. 17 Ocak 1990 tarihinde, Komisyon Başkanı Delors, Demokratik Almanya'ya AT'a entegrasyon konusunda üç yol önermiştir:[508] Ortaklık, üyelik veya Federal Almanya ile birlik kanalıyla AT'a dahil olma Federal Almanya, bu süreç zarfında, AT'nu kuran antlaşmalarda bir değişiklik yapılmaması için çaba sarf etmiş ve Nisan 1990 tarihinde Dublin'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi zirvesinde de değişiklik yapılmamasını benimsenmiştir. Doğu Almanya'nın hukuki ve resmi varlığının sona ermesi, tüm Avrupa için olumlu bir gelişme olmuştur. Birleşik bir Almanya, ayrı iki Almanya'dan daha az tehdit oluşturmaktadır. Birçok Avrupalı, bir kez daha birleşmiş, daha büyük hatta daha güçlü bir Almanya'nın hem AT'ı hem de eski komünist Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ni idare edeceğinden korkmuştur. Avrupa'da, gayretli, etkili ve düzen aşığı, otokratik bir Almanya'nın yeniden canlanacağı endişesi doğmuştur. Ama dördüncü bir Reich asla olmayacaktır; çünkü

[507] Gordon, Philip H.; "France, Germany, and the Western Alliance", Westview Press, Colorado, 1995, s.199
[508] Bulletin of the European Communities, The European Community And German Unification, Federal Republic of Germany, 1990, s.10

Almanya AT'na bağlı, Atlantik bölgesi ile yakın ekonomik bağları olan ve Nazi geçmişini asla unutmayan bir ülkedir. Almanya'nın birleşmesine karşı komşu ülkelerde duyulan endişe ve korku, kendisini daha Berlin Duvarı'nın yıkılmasından hemen sonra belli etmeye başlamıştı. Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand, yeni gelişmeleri tartışmak ve değişimler üzerinde kontrol kazanabilmek için, AT Üyesi Ülkeleri 14 Kasım 1989 tarihinde toplantıya çağırmıştır. Helmut Kohl'ün '10-Nokta Planı'nı takdim etmesinden sonra, 28 Kasım'da Mitterand bir grup Fransız gazetecilere yaptığı açıklamada Alman birleşmesini 'hukuki ve politik imkansızlık' olarak gördüğünü söylemiştir.[509] Mitterand dışişleri bakanı Genscher'e de birleşmiş bir Almanya'nın 'bağımsız ve kontrolsüz bir güç' olmasının Avrupa için kabul edilemez olduğunu ve hiçbir zaman 1913 öncesi (I.Dünya Savaşı öncesi) bir durumun ortaya çıkmaması gerektiğini söylemiştir. Mitterand'ın uzun yıllar yakın çalışma arkadaşlarından Regn Debray, daha da ileri giderek. Birleşik Almanya'nın güç kazandığı takdirde, eski Fransız/Rus İttifakının tekrar canlandırılabileceği tehdidinde bulunmuştur. Eski Fransız Dışişleri Bakanı Jean François-Poncet ise, 80 milyonluk Avrupa'nın ekonomik devi olan bir milletin, ekonomik ve siyasi emperyalizm tehlikesine dikkatleri çekmiştir.[510] Bunun anlamı tarihten gelen endişe ve yük. Birleşik Almanya'nın. Avrupa düzeni ve barışı için bir tehlike olarak algılanmasına sebep olmaya sürdürmekte olduğudur.

İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher için Avrupa düzeni özel bir rol oynamaktaydı. İngilizlerin geleneksel kuvvetler dengesi düşüncesi içinde İngiliz Başbakanı, birleşik ve güçlü bir Almanya'yı, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana alışılmış Avrupa istikrarı açısından ciddi bir meydan okuma olarak görmekteydi. Bu bakımdan Almanya'nın yeniden birleşmesi için çok acele edilmekteydi. Buna benzer bir yaklaşımda İtalyan Başbakanı Giulio Andreotti'den geliyordu. Ona göre '10 Nokta Planı' yanlış zamanda ortaya atılmıştı; bir Alman Konfederasyonu ve hatta Almanya'nın yeniden birleşmesi güncel bir gereksinim olmaması gerekirdi. ABD'de ise, Almanya'daki gelişmelere tamamıyla müspet bakılmaktaydı. 1945 yılından itibaren talep edilen yeniden birleşme reddedilmeyerek, tam tersine bu, Batı politikasının uzun vadeli hedeflerinin gerçekleşmesi olarak karşılanmaktaydı.

[509] Kramer, Heinz; "The E.C. and the Stabilization of Eastern Europe", Aussenpolitik, Hamburg, 1992, s.12
[510] Stuth, Reinhard; "Germany's New Role in a Changing Europe", Aussenpolitik, Hamburg,, 1992, s.22

ABD Başkanı Bush ve Dışişleri Bakanı Baker, birleşme sürecini sadece ABD-Sovyet ilişkilerindeki yapıcı gelişmelerle örtüştürülmesine önem vermekteydiler. Ayrıca Alman birleşmesi, NATO ve AT kurumları çerçevesinde olmalı ve Dört Güç'ün hakları göz önünde tutulmalıydı. İngiliz ve Fransızlar tarihi deneyimleri sebebiyle, daha ziyade geriye dönük argüman getirirken, ABD ileriye bakmaktaydı. 'Yeni devir için yeni mimari', Dışişleri Bakanı Baker'in 12 Aralık 1989 yılında Berlin'de söylediği bu söz, geliştirilmeliydi.[511]

15 Aralık'ta yapılan NATO Konseyi toplantısı sonrasında yapılan ortak bildiride (Fransa dahil), NATO'nun Avrupa'da barışı koruma çabalarına devam edeceği ve Almanların birleşmeye kendi kendilerinin karar vereceği hususu yer almıştır. Yine de bazı müttefiklerin endişeleri henüz tam olarak ortadan kaldırılamamıştı. Bir hafta sonra Fransa Cumhurbaşkanı'nın Doğu Almanya'yı ziyaretinde, Almanların birleşmeyi gerçekleştirmek için karar verme haklarının olduğunu söylemesine rağmen, Fransa ve İngiltere muhtemel Alman birleşmesine yaklaşımları çekimserdi. Fransa'nın bu tutumuna yol açan gerçek sebep ise, birleşmeden sonra Almanya'nın Batı bağlantısı ve Avrupa-Batı kurumlarındaki durumunun ne olacağı sorunu idi. Ocak 1990 yılında Kohl-Mitterand görüşmesinde Mitterand, Almanya'nın birleşmesinin önündeki en büyük engelin 'Almanya'nın tarafsızlaştırılması' olduğunu belirtmiştir. Bu itibarla Alman birleşmesinin Avrupa entegrasyonunun hızlandırılması ile birlikte yürümesi gerekliliğine işaret edilmiştir. Paris, AB ve Ortak Para Birimi için direndiğinde Kohl, bu görüşlere katıldığını söylemiştir. Daha sonra her iki mesele Maastricht' de akte bağlanmıştır.[512] Bu olayın gerçekleşmesinde Almanya ve Fransa ortak çaba harcamışlardır. Bu yolla ancak Fransa'nın tutumu büyük ölçüde yumuşatılabilmiştir. Buna karşı İngiltere'nin tutumu son ana kadar değişmemiştir. İngiltere Başbakanına göre Maastricht Antlaşması ile Almanya, Avrupa'da hakimiyet kurmak için yeni bir enstrümana sahip oluyordu.[513]

---

[511] Görtemaker, Manfred; "Verhandlungen mit den Vier Machten", a.g.e. , s.37

[512] 10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te düzenlenen Zirve'de Topluluk, daha önce toplanmış olan Hükümetlerarası iki Konferans çerçevesinde varılan sonuçları temel alarak yeni bir Avrupa Toplulukları Antlaşması yapılmasına karar vermiştir. 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. AB'ni kuran Maastricht Antlaşması'yla Avrupa Topluluklarına yeni boyutlar kazandırılmış ve AB'nin "üç temel direği" oluşturularak, yeni bir hukuksal yapı düzenlenmiştir

[513] Thatcher, Margaret; "Downing Street No.10", a.g.e., s.105

## 5.3.2. SSCB Çıkmazı

Batı DDR 'in beklenmeyen çöküşü ile bir kazanın hesabı yaparken ve belki de Almanya'nın artan gücünün sonuçları üzerinde tartışırken, Sovyetler Birliği'nde durum oldukça kritik bir haldeydi. Askeri bir müdahale olmadan SED[514] rejimini kurtarmak ve yeniden birleşmeyi engellemek mümkün görünmüyordu. Sovyetler DDR 'in kaybedilmesini Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'nın takip edeceğinden endişe duymaktaydılar. SED rejiminin kontrolü kaybetmesi ve dolaysıyla birleşmenin engellenemez noktaya gelmesinin görülmesi, Sovyetleri nasıl bir tepki koyması gerektiği noktasında, daha dikkatli olmaya itmiştir. Çünkü Sovyetlerde krizler hızla artmakta ve ülke sosyo-ekonomik olarak batma noktasına gelmekteydi. Sovyetler Birliği'ndeki durumla ilgili bir rapor, Gorbaçov'un çok ciddi problemlerle karşı karşıya olduğunu göstermekteydi.[515]

Sovyetler Birliğinde ki bu karışık durum Kohl'e, Sovyetlerin ve Batılı Güçler'in karşısına daha güvenle çıkma imkanı vermiştir. Kohl sırtını sadece birleşmeyi isteyen Doğu Almanlara dayamıyordu. O aynı zamanda ABD ve Fransa'nın da onayı alındıktan sonra birleşmeye karşı fazla bir direncin olamayacağını bilmekteydi.

Şansölye Kohl bir taraftan da Sovyetlerdeki havayı olumlu yönde etkilemek için uğraşmıştır. Bunun için Sovyetler Birliği'ne bol miktarda yiyecek maddesi gönderilmesi ve birleşmeden sonra da geniş ölçüde işbirliği yapılacağı vaadinde bulunulmuştur. Bu yaklaşım, Sovyetlerde belirsizliklerin hüküm sürdüğü bir dönemde oldukça etkili olmuştur.

## 5.3.3. Ottowa Görüşmeleri

Hem Batı'da hem de Sovyetler Birliği'nde yeniden birleşmenin önüne geçilemeyeceğine dair kanaatler giderek güçlenmişti. Bu arada DDR'in çöküşü de hızlanmaktaydı. 28 Ocak 1990 tarihinde Doğu Berlin'de seçimlerin öne alınması

[514] Sovyetler Birliği'nin işgalindeki bölgede 7 Ekim 1949 tarihinde Demokratik Almanya Cumhuriyeti kuruldu. Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin (DDR) 1949 yılındaki anayasası parlamenter demokrasi ilkelerinden yola çıkmasına karşın, politika Sosyalist Birlik Partisi'nin (SED) tekelinde gelişti.
[515] Görtemaker, Manfred; "Verhandlungen mit den Vier Machten", a.g.e. , s.38

tartışılırken, aynı gün ABD'de birleşmenin dış politika açısından çerçevesinin nasıl oluşturulacağı üzerine müzakereler yürütülmekteydi. Yapılan görüşmeler esnasında Sovyetlerin 'Dört Güç'ün buluşma teklifi gündeme getirilmiştir. Gerçekten de Dörtlü Güç, Alman sorununun düzenlenmesinde kendilerinin dışlanmasına izin vermediler. Bunun yanında zaman uluslararası ortamı öyle değiştirmişti ki, Almanya'nın da saf dışı bırakılmasına imkan yoktu. ABD Dışişleri Bakanlığı Siyasi Planlama Dairesi 28 Ocak'ta, sonradan '2+4 Müzakereleri' adını alacak olan bir konsept geliştirmiştir.[516] Bu konsepte göre, her iki Almanya önce birleşmenin ekonomik, politik ve hukuki boyutlarını inceleyeceklerdi. Daha sonra da ABD, Fransa, İngiltere ve Rusya, Federal Almanya ve DDR ile birlikte birleşme sürecini; dış politika, egemenlik, sınırların garantisi, Alman ordusunun durumu, Birleşik Almanya'nın ittifaklarda üyeliği ve komşularının güvenliği gibi açılarından müzakere edeceklerdir. ABD Dışişleri Bakanı Baker, İngiliz Dışişleri Bakanı Douglas Hurd'e bu fikri açtığında Hurd, prensip olarak bu konsepte karşı olmadığını, ama hükümetinin müzakerelerin Almanya olmadan (4+0) olarak yapılmasını tercih edeceği sinyalini vermiştir. Alman Dışişleri Bakanı Genscher bu teklifi kategorik olarak hemen reddederek, (2+15) iki Almanya ve NATO Üyeleri arasında yada 35 AGİT[517] üyesi devletlerin katılacağı bir forum önerisi ortaya atmıştır. 2+4 Prosedürünün kabul edilmemesi durumunda Almanlar, 'Alman Sorunu'nu sonbahar 90'da yapılacak AGİT zirvesine taşımaya da hazırdılar. Genscher, birleşmenin 2+4 (Almanlar + Müttefikler) tarafından sonuçlandırılmasını, sonra da AGİK sürecinde bütün Avrupa devletleriyle ABD ve Kanada'yı konunun içine çekerek, Almanya'nın 21.Yüzyıla girerken izole edilmesini engellemek düşüncesindeydi. Bu yaklaşım Kohl tarafından da destek görmüştür. Bunun arkasında yatan gerçek neden ise, Birleşik Almanya'nın bir gün genişleme ve emperyalist politikaya geri dönme endişelerinin de önüne geçme planıydı. 3 Şubat 1990 tarihinde Davos'ta yapılan Dünya Ekonomik Formunda yaptığı konuşmada Kohl:

'Federal Almanya' NATO'nun, AB ve AGİK Süreci'nin kararlı bir savunucusu olmuştur ve bunun için silahsızlanma ve silahların kontrolü çabalarını

[516] Verheyen, Dirk, and Christian Soe; "The Germans and Their Neighbors", Colorado, Westview Press, 1993, s.248

[517] Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı adı altında 1970 yılların başında soğuk savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasinda bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuştur.

desteklemiştir. Gelecekte de bu tutum değişmeyecektir. Birleşik Almanya, Avrupa sulh düzeninin kurulmasında güvenilir bir partner olacaktır. Bunun ötesinde Avrupa, her Almanın geleceğidir'[518] demiştir.

NATO ve Varşova Paktı ülkeleri dışişleri bakanlarının 13 Şubat 1990 tarihinde Ottowa'da yaptıkları 'Açık Semalar' (Havadan kontrol izni) görüşmelerinde bir mutabakata varılmıştır. Ruslar da artık geri dönüşün olamayacağını anlamış durumdaydılar. İki Almanya'nın Dışişleri Bakanları ve Dört Güç'ün Dışişleri Bakanları Ottowa' da, 2+4 çerçevesinde Alman birleşmesinin dış politika açısından ve komşu devletlerin güvenliği de dahil görüşmeyi kararlaştırmışlardır.

### 5.3.4. Kafkasya Buluşması ve 2+4 Antlaşması

2+4 Müzakereleri'nin (Zwei plus Vier Verhandlungen) hazırlık çalışmaları, 14 Mart ve 16 Nisan 1990 tarihleri arasında altı ülkenin dışişleri bakanlarının başkanlığında Bonn ve Berlin'de yapılmıştır. Bu hazırlık çalışmalarında taraflar şu konular üzerinde müzakere etmeyi kararlaştırmışlardır: Birleşik Almanya'nın ittifak üyeliği; Alman Silahlı Kuvvetleri'nin gücü; komşu ülkelerin güvenlik garantileri; Polonya'nın batı sınırının nihai tespiti; Müttefik devletlerin askeri gücünün çekilmesi; Müttefiklerin kaydı itiraz haklarının kaldırılması ve Almanya'nın devletler hukuku alanında egemenliğinin yeniden tanınması.[519] Özünde tartışılan mesele şuydu: Gelecekteki Avrupa'da oluşacak bu yeni güç, Avrupa içinde ve iki Süper Güç arasında öyle bir dengelenmeliydi ki, bu güç ne sadece geminin güvertesinde duran bir top, ne de yeni bir Alman hakimiyetinin aracı olmamalıydı. Müzakereler, 5 Mayıs 1990 tarihinde dışişleri hakanları düzeyinde Bonn'da başlamıştır. Sonra sırasıyla Haziran 90'da Berlin'de, Temmuz 90'da Polonya'nın katılımıyla Paris'te devam etmiştir. Son olarak ta 12 Eylül 1990 tarihinde Moskova'da görüşmelere devam edilmiştir. Moskova'da yapılan görüşmelerde, Almanya ile ilgili nihai düzenleme sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme aynı zamanda, 1945 yılından bu yana açık olan 'Alman Sorunu'nu da nihayet ortadan kaldıran bir anlaşma niteliğindeydi. Müttefikler arasında, Birleşik Almanya'nın

[518] Pond, Elizabeth, "Beyond the Wall: Germany's Road to Unification", Brookings Institution, Washington, 1993, s.39
[519] Görtemaker, Manfred; "Verhandlungen mit den Vier Machten", a.g.e. s.40

tarafsızlık yada ittifak üyeliği konularında tartışmalar ve uzlaşmazlıklar devam etmekteydi. ABD, Fransa ve İngiltere, Birleşik Almanya'nın NATO üyeliğinin ve sorumluluğunun devam etmesini isterlerken, Doğu Alman Başbakanı Modrow ve Sovyetler, Birleşik Almanya'nın tarafsız kalmasını savunmaktaydılar. Her iki tarafın arasını bulmak için Federal Dışişleri Bakanı Genscher, Tutzing'de Protestan Akademisinde yaptığı konuşmada şöyle diyordu: 'Birleşik Almanya NATO üyesi olmalı ama NATO gücü, Doğu Almanya'da konuşturulmamalı'[520]

Böylece Batı'nın Almanya'nın birleşmesinden bir avantaj sağlamayacağına vurgu yapılmaktaydı. Gorbaçov, baştan itibaren Almanya'nın tarafsız kalmasını ve hatta Sovyetler Birliği ile de özel ilişkiler kurmasını istemekteydi. Gorbaçov'un bu düşüncesinin 'Rapallo Geleneğinden'[521] geldiği gözden kaçmıyordu. Rapallo Anlaşması, Rapallo'da devam eden uluslararası bir konferans esnasında kendilerini dışlanmış hisseden Almanya ve Sovyet Dışişleri Bakanlarının (Rathenau/Çiçerin) 16 Nisan 1922 tarihinde yaptıkları ve iki ülke arasında tam bir diplomatik ilişki kuran anlaşmadır. Bu anlaşmanın üzerinden daha bir yıl geçmeden, iki ülke ekonomik ve askeri işbirliği için gizli görüşmelere başlamıştır. Daha sonra bu anlaşma Alman-Sovyet yakınlaşması tehlikesinin sembolü haline gelmiştir.[522]

Kohl ve Genscher ustaca manevraları sayesinde Gorbaçov'u, Almanya'nın Batı ile sıkı bir entegrasyon içinde kalmasının, aynı zamanda Sovyetlerin menfaatine de uygun düşeceği konusunda ikna etmişlerdir. Genscher'in önerisi ABD tarafından olumlu bulundu ve Batı ile Doğu arasındaki fikir ayrılığı ancak bu şekilde giderilebildi. Tarafsızlaştırma ile ilgili her fikir, ABD, Fransa ve İngiltere tarafından ittifakla reddedildi. Modrow'un konsepti, Sovyet müttefiklerince de sıcak karşılanmamıştır. Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Vaklav Havel, 6 Şubat 1990 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Baker'a, tarafsız bir Almanya'yı kabul etmeyeceklerini ve bu düşüncesini Gorbaçov'a da ileteceğini söylemiştir. Aynı şekilde Polonya Dışişleri Bakanı Skubiszewski Kohl'e, Almanya'nın tarafsız

[520] James, Harold and Stone, Marla; "When the Wall Came Down, Reactions to German Unification", Routledge, New York, 1992, s.41
[521] Krüger, Peter; a.g.e., s.178-187
[522] Henry A. Kissinger; "Die Sechs Saulen der Weltordnung" a.g.e., s.178

olmaması gerektiği yönündeki fikrine katıldıklarını bildirmiştir.[523] Burada kamuoyunun dikkatini pek çekmemiş bir hususta şudur: Kohl birleşme sürecinde baştan itibaren AT'nun da payının olmasını arzu etmiştir. AT Komisyon Başkanı Jaques Delors 2+4 Müzakereleri'ne katılmamıştır ama Kohl tarafından diğerleri gibi muamele görmüştür. Bunun arkasında yatan düşünce, Birleşmiş bir Almanya'ya karşı duyulan güvensizliği, AT aracılığı ile gidermekti. Kohl aradığı mükafatı ve 2+4 Görüşmeleri esnasında Almanya ve Avrupa ile ilgili düşüncelerini gerçekleştirme yönünde desteği, Delors'dan görmüştür. Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya'nın, Sovyet ordusunun yakın zamanda ülkelerinden çekilmesini istemeleri, Batı ile mümkün mertebe hızlı bir anlaşma yapmaya yönelik Moskova üzerindeki baskıyı artırmıştır.[524]

Bu arada Sovyetlerin sadece Doğu Avrupa'daki imparatorluğu parçalanmakla kalmıyor. Sovyetler Birliği'nin de dağılması gündeme geliyordu. KP-Merkez Komitesi'nin 7 Şubat 1990 tarihinde Sovyet Anayasası'nın 6. maddesini değiştirerek 'Partinin tek hakim konumuna'' son vermesi, Sovyetler Birliği içinde eleştirilerin de yükselmesine yol açmıştır. Toplu gösterilerin yanında Azerbaycan, Tacikistan ve Ermenistan'da etnik çatışmalar da başlamıştır. Ottowa görüşmesinden sonra Moskova'nın, Birleşik Almanya'yı NATO içinde kabul etmekten başka gerçekçi bir alternatifinin olmadığı açıkça ortaya çıkmıştır. KP'nin yüksek seviyede bir üyesi, 'Biz Alman iç politikası üzerinde etkili olmak için yeteneklerimizi kaybettik. Uzun vadeli bir dış politika stratejisini uygulamaya koymak için artık zamanımız kalmadı.'[525] şeklinde açıklama yaparken, Modrow'un Bonn ziyaretinden bir gün önce ve Ottowa görüşmelerinden Önce 12 Şubat'ta Gorbaçov telefonla Modrow'a, Sovyet Yönetimi olarak daha ne kadar Birleşik Almanya'nın NATO üyeliğine karşı taleplerinde ısrarlı olabileceklerinin şüpheli olduğunu bildirmiştir.

Kohl'ün 23 Nisan 1990 tarihinde yapmış olduğu işbirliği önerisiyle, Almanya ve Sovyetler Birliği arasında özel bir ilişki başlamış oluyordu. Kohl ile Gorbaçov Kafkaslarda bir av kulübesinde buluşarak, Almanya'nın birleşmesi için önemli bir

[523] Gedmin, Jeffrey; "The Hidden Hand: Gorbachev and the Collapse of East Germany", American Enterprise Institute, Washington, 1992, s.152
[524] Gordon, Philip H.; "France, Germany, and the Western Alliance", Westview Press, Colorado 1995, s.150
[525] Görtemaker, Manfred; "Verhandlungen mit den Vier Machten", a.g.e. s.42

adım atmışlardır. Bu olumlu neticenin alınmasında 'para' önemli bir rol oynamıştır. Zira Sovyetler Birliği ağır bir ekonomik ve sosyal kriz içinde bulunmaktaydı ve krizden kurtulmak için de Batı'nın yardımına ihtiyacı vardı. Almanya, Moskova'nın onayını almak için çareler aramaktaydı. Bu çerçevede Sovyetlere kapsamlı bir işbirliği ve saldırmazlık anlaşması teklif edilebilirdi. Kohl böyle bir işbirliği düşüncesini, 23 Nisan 1990 tarihinde Sovyetlerin Bonn Büyükelçisi Juli Kwizinski'ye açtığında, Büyükelçi bunu son derece olumlu karşılamıştır. Kohl'ün Dış Politika Danışmanı H.Teltschik'e göre, Sovyet yönetimi açıkça böyle bir öneriyi beklemiştir.[526]

Sovyet Dışişleri Bakanı E. Şevardnadze 4-5 Mayıs 1990 tarihlerinde Bonn'da yapılan 2+4 Müzakereleri'nin ilk raundunda kulislerde, Almanya'ya yeni kredi talebini dile getirmiştir: Almanya'nın NATO üyeliği meselesinde bir uzlaşma dışarıda tutulmamalıydı. Kohl bu şansı fazla tereddüt göstermeden, ilişkilerin yumuşaması ve 2+4 Müzakerelerindeki zor sorunların aşılmasında bir uzlaşı zemininin hazırlanması için kullanmıştır. Sovyetler' in 5 veya 7 yıl için kredi ihtiyacı 20 milyar DM civarındaydı. Eğer bu kredi bulunamazsa, Gorbaçov'un Temmuz 1990'da yapılacak KP-Kongresinde düşürülebileceğine dair ciddi tehlikeler mevcuttu. Kohl'ün bu isteği yerine getirmekten başka şansı kalmamıştı. 13 Mayıs 1990 tarihinde H.Teltschik, Hilmar Kopper ve Wolfgang Röller (Deutsche Bank ve Dresdner Bank Başkanları), kredi meselesini yoluna koymak için gizlice hemen Moskova'ya gitmişlerdir. Giden heyet, Başbakan Rişkov tarafından somut bir taleple karşılandılar: Sovyetler Birliği'nin kısa vadede şartsız olarak 1,5–2 milyar DM krediye ihtiyacı vardı. Sovyetler böylece hem ödeme kabiliyetini garanti altına almak, hem de uluslararası bir dedikodunun önüne geçmek istiyordu. Bunun ötesinde uzun vadede, 4-5 yıl ödemesiz 10-15 yıl vadeli 15 milyar DM da özel şartlarda kredi talep edilmekteydi.[527] Kredi ta1epleri, Sovyetlerin ne denli büyük bir ödeme zorluğu içinde bulunduğunu göstermekteydi. Dolaysıyla Gorbaçov'un ve Şevardnadze'nin siyasi hayatı Almanya'ya bağlı hale gelmişti. Onun için her iki liderde Alman-Sovyet ilişkilerine azami ölçüde değer vermekteydiler. Bu durum kullanmaya oldukça elverişliydi. Kohl bunu iyi kullanarak kredi musluklarını açmıştır. Kohl, Sovyetler Birliği'ne şartsız 5 milyar DM bir kredi teklif etmiş ve

[526] Teltschick, Horst; "329 Tage. Innenansichten der Einigung", Siedler Verlag, Berlin, 1991, s.90
[527] Conradt, David P.; "The German Polity", 5th ed., Longman, New York, 1993, s.4

Sovyet Hükümetinden 2+4 Müzakerelerinde aynı şekilde jest yapmasını beklediğini bildirmiştir. Bonn'un mali yardımı beklendiği üzere, Alman birleşmesinin dış garantisinin oluşturulması anında önemli katkı sağlamıştır. Kremlin daha Haziran ayında, Birleşik Almanya'nın NATO üyeliğinin kabulü yönünde harekete geçmiştir. Dikkat çekici nokta, kredi anlaşmasının 1 Haziran'da yapılmış olmasıdır. NATO zirvesinin Londra'da yapıldığı sırada Moskova'da Komünist Partisi Kongresi yapılmaktaydı. Bu kongrede Gorbaçov'un ve Sovyetlerin Almanya diplomasisi karara bağlanacaktı. NATO'nun Londra Barış Bildirisi, Bonn'un milyarlarca DM'lik açtığı kredi kadar yerinde yapılmıştı. Şevardnadze hatıralarında NATO Bildirgesi 'nin kendi politikasını kurtardığını yazmıştır.[528]

Bu gelişmeler Almanya'nın birleşmesinde oldukça belirleyici rol oynamıştır. Konu 14 Temmuz'da Gorbaçov'un Kanzler'i Moskova'da dışişleri konuk evinde, dar bir çevreyle kabul ettiği sırada çözülmüştür. Sovyetlerle yapılan ayrıntılı Müzakerelerin bitmesi ve Federal ordunun üst sınırının 370.000 kişi olarak belirlenmesiyle, artık en önemli engeller aşılmış durumdaydı. Almanya açısından sonuç fevkaladeydi: Almanya birleşecekti ve tamamıyla egemen olacaktı. Alman Silahlı Kuvvetleri bütün Almanya'da konuşlanabilecekti. 5-6 Temmuz 1990 tarihinde Londra'da yapılan NATO zirvesinde, Atlantik İttifakında önemli değişikliklerin yer aldığı bir bildiri imzalanmıştır: NATO ve Varşova Paktları birbirlerini artık daha fazla düşman olarak görmemelidir.[529] NATO, savaş gücü yapısını ve stratejisini dünyanın değişen şartlarına (Soğuk Savaş sonrası) uyarlayacaktır. Nükleer silahlarda indirime gidilecek ve 'Esnek Karşılık Verme Stratejisi', azaltılmış nükleer silahlara dayandığını gösterecek şekilde değiştirilecektir. 2+4 Antlaşması'nın 5. ve 6. maddeleri Almanya'nın tamamında geçerli olacaktır. Bütün bunlar 2+4 Müzakereleri'nin yürürlüğe girişiyle birlikte işlerlik kazanacaktı.

Kafkasya'da yapılan görüşmelerden çıkan sonuç, Sovyetlerde herkesi haliyle memnun etmemişti. Hatta gazeteciler Şevardnadze'yi adeta sorguya çekerek, bütün sorunların niçin çok acele bir şekilde çözümlenmiş olduğunu bilmek istemişlerdir. Şevardnadze hatıralarında Sovyet yönetiminin davranışındaki motifleri şu şekilde

[528] Şevardnadze, Edvard; "Die Zukunft gehört der Freiheit", Rowolt Verlag, Reinbeck, 1991, s.120
[529] Cooper, Mary H.; "NATO's Changing Role", CQ Researcher, 31, No. 2, August 21, 1992, s.713

ortaya koymuştur:

'Almanya'nın birleşmesini ancak güç kullanmak suretiyle durdurabilirdik. Bu da bir felaket olurdu, Eğer böyle bir süreçten kendimizi soyutlasaydık, bunu pahalıya öderdik, Almanya'ya karşı ilişkilerimizde bir temel oluşturamazdık ve bütün Avrupa'nın durumuna halel getirirdik'[530]

Batı'nın şartları doğrultusunda Almanya'nın birleşme kararına karşı Sovyetler Birliği'nin farklı bir seçeneği yoktu. Ancak 17 Haziran 1953 yılında yapılan askeri müdahalenin yeni bir benzeri, birleşme sürecini durdurabilirdi. Buna da Gorbaçov ve Şevardnadze hazır değillerdi. DDR, Avrupa barışı adına ve yeni düzende Sovyetlerin Batıyla ilişkileri - özellikle de Federal Almanya ile - için serbest bırakılmıştı. Buna karşı Sovyetler, Birleşik Almanya ile işbirliğini ümit etmişlerdir. Böylece Sovyetler mali ve ekonomik krizi çözebilecekti. Çünkü Batı yardımı olmadan durum kontrol altına alınacak gibi görünmüyordu. Kafkasya'daki uzlaşmadan sonra, 2+4 Müzakereleri'ni sonuca bağlamak, sadece bir formaliteden ibaretti. Üçüncü tur görüşmeler 17 Temmuz 1990'da Polonya Dışişleri Bakanının da ara sıra katılımıyla Paris'te yapılmıştır. Polonya'nın isteği olan Oder-Neisse Hattı, Polonya'nın Batı sınırı olarak sonuç belgesine alınması kararlaştırılmıştır.[531]

Bunun arkasından Federal Almanya ve Sovyetler Birliği arasında iki taraflı anlaşmalar ele alınmıştır. Bu anlaşmalar özellikle Sovyetler Birliği ile Federal Almanya arasında işbirliğini öngören 'Genel Anlaşma' (Generalvertrag) ve Sovyet birliklerinin 3-4 yıl daha DDR 'de kalmasını ve akabinde DDR topraklarından geri çekilmesini öngören (Überleitungsvertrag) anlaşmalardır. Ayrıca DDR Hükümeti ile birlikte yapılan üçlü görüşmelerde, DDR ve Sovyet firmaları arasındaki işbirliğinin devamı istenmekteydi.

Ağustos ayı içinde büyük bir sorun ortaya çıkmıştı. Sovyet Dışişleri Bakanı Şevardnadze, Alman meslektaşına yazılı olarak, Sovyet birliklerinin geri çekilmesinin 3-4 yıl içinde değil, ancak 5-7 yıl içinde mümkün olabileceğini

[530] Şevardnadze, Edvard: a.g.e. s.122
[531] Asmus, Ronald A.; "Germany's Geopolitical Maturation: Strategy and Public Opinion After the Wall", ,Rand Corporation, Santa Monica, 1993, s.259

bildiriyordu. Geri çekilme, Almanya'nın yapacağı maddi ve mali yardımların kapsamına bağlıydı. Mektupta Sovyet askerlerinin geri çekilme masraflarını, geri dönen askerlerin barınacağı kışlanın yapımının Almanlar tarafından üstlenilmesi isteniyordu. Ayrıca Almanya, DDR'de kalan Sovyet askerlerinin masraflarını da karşılayacaktı. Mektubu getiren Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı Kwizinski'ye göre bu istekler yerine getirilmezse, Sovyet Silahlı Kuvvetlerinde isyan (ihtilal) olabilirdi, Anlaşılan Sovyetler şantaj taktiği uygulayarak mümkün olduğu kadar Almanya'yı kesenin ağzını açmaya zorlama niyetindeydi. Bunda da başarılı olmuşlardır. Yapılan sıkı pazarlıklar sonucunda Almanya, 12 milyar DM yardım ve 3 milyar DM de faizsiz kredi vermek zorunda kalmıştır.[532] Gorbaçov rahatlamıştı, böylece problem çözülebilirdi. Birkaç saat içinde Kwizinski Federal Başbakanlığı arayarak, Gorbaçov'un Nakil Sözleşmesini bağıtlama talimatını verdiğini bildirmiştir. 2+4 Müzakereleri, 12 Eylül 1990 tarihinde dışişleri bakanlarının Moskova'da buluşmaları ve ''Almanya'ya Müteallik Sonuç Hükümleri Anlaşmasının' imzalanmasıyla sona erdirilmiştir.[533] Sözleşmeyi en son Sovyetler Birliği 3 Mart 1991 tarihinde onaylamıştır. Ama Almanya 3 Ekim 1990 tarihinde tam egemen devlet statüsüne kavuşmuştur. Diğer ülkelerin barış görüşmelerine katılımları sağlanmamıştı. Fakat bu eksiklik 35 AGİK üyesi ülkelerinin 2 Ekim 1990 tarihinde resmen bilgilendirilmesiyle giderilmeye çalışılmıştır. Böylece DDR 'in Federal Almanya'ya iltihakı sadece Dört Güç'ün anlaşmasıyla değil, AGİK üyesi devletlerin de onayı ile sonuçlanmıştır. Alman Reich'ının 1871 sonrası içine düştüğü ve 1945 yılında Almanya'nın bölünmesine kadar, ağır ve dayanılmaz bir yük oluşturan izolasyon politikası, bu sefer önceden engellenmek durumundaydı. Artık Birleşik Almanya kendini yabancı olarak değil, tersine herkesin kabul ettiği ortak bir oyuncu ve yeni Avrupa düzenin bir parçası olarak hissedebilirdi. 19. ve 20. yüzyıl boyunca sadece küçük Alman devletlerinin ulaştığı bir takım şeyler, ilk defa Birleşik Almanya için de mümkün hale gelmiştir; diğer devletler için de geçerli olan bütün hak ve sorumluluklarla birlikte Avrupa politikasına eşit ve barışçı katılım. Nihayet Bismark'tan ve en sonunda II. Willhelm'den bu yana, Almanya'nın ve Avrupa'nın çizgisine damgasını vurmuş olan 'Sonderweg'ten tamamıyla dönüş yapmak için de

[532] Baring, Arnulf; "Germany's Position in the New Europe: Problems and Perspectives", Providence, Berg, Rhode Island, 1994, s.116

[533] Anlaşma, Alman birleşmesinin 10 maddeden oluşan dış politika çerçevesini düzenlemekteydi. Böylece II. Dünya Savaşı'nın galipleriyle, Almanya'yı birbirine denk yapan bir 'Barış Anlaşması' ortaya çıkmıştır. Sonuç, Alman birliğinin ve Almanya'nın içerde ve dışarıda tam egemenliğinin yeniden kazanılmasıydı.

bir fırsat doğmuştur.[534]

Almanya'nın birleşmesi, Federal Alman Hükümeti'nin başarılı diplomasisi ve komşularının onayı ile mümkün olmuştur. Bunun yanında ABD ve AT'nun, Alman menfaatlerini aktif şekilde desteklemeleri çok etkili olmuştur. 2+4 Müzakereleri öyle dışarıya yansıdığı gibi pek kolay ve pürüzsüz geçmemiştir. Her an toplantıların kesilmesi tehlikesi yaşanmıştır. Gizli diplomasi ve güç oyunu en üst seviyede cereyan etmiştir. Şunu söylemek gerekir ki, eğer ABD bu konuya tam destek vermemiş olsaydı, belki de Almanya'nın birleşmesi geçekleşmeyebilirdi. 2+4 Antlaşması'nın Almanya'nın gerçekçi tüm beklenti ve hedeflerine cevap veren bir anlaşma olduğu söylenebilir. İki devletli Almanya anlamını taşıyan savaş sonrası dönem kapanmıştır. 2+4 Antlaşması birleşmeyi ve bunun uluslararası düzeyde tanınması ve devletler hukuku açısından tescilini kapsamaktadır. Yakın tarihte ilk defa bir ülke birliğini savaş, acı ve kaos yaşanmadan gerçekleştirebilmiştir. Almanya'nın bunun için ödediği bedel ise, eski Alman toprağı olan Schlesien, Ostbrandenburg, Pommer, Ostpreusen gibi toplam 114,000 km2 'lik bir topraktan feragat demek olmuştur.[535] Bu anlaşmayla savaş sonrası tarihe bir çizgi çekilmiş olunuyordu. NATO'nun 'Harmel Raporu' formülü ile 1987 yılındaki talebi de böylece yerine getirilmiş oldu: 'Avrupa'da kesin ve istikrarlı bir düzenleme Alman sorununa bir çözüm bulmadan imkansızdır. Buna benzer tüm düzenlemeler Doğu-Batı arasında tabi olmayan sınırları ortadan kaldırmak zorundadır. Bunun en çarpıcı örneği Almanya'nın birleşmesidir.

Alman Hükümeti'nin dış politikası birleşmeyi, Konrad Adenauer geleneği içinde Batı'ya bağlı kalarak başarmıştır. Gerçekten de ancak bu şekilde komşuların onayı alınabilmiştir. Almanya'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi bu yüzyılın en önemli olayı olmuştur. George Bush'a göre Almanya, 5. Üye olarak Büyük Güçler safına dahil olmuştur. Son olarak şunu da söylemek gerekir ki, Federal Almanya bu meseleyi ABD'nin yardımı ve Sovyetler' e rüşvet vererek halletmiştir.

[534] Görtemaker, Manfred; "Verhandlungen mit den Vier Machten", a.g.e. s.46–47
[535] Bergsdorf, Werner; "Deutschland im Stress: Politische und gesellschaftliche Herausforderungen nach der Wende", Aktuell, Bonn, 1993, s.241

## 5.4. Birlik Antlaşması Sonrası Almanya ve 21.Y.Y. Politikalarının Şekillenmesi

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın güvenlik sistemini tanıtıcı unsurlar, iki Almanya'nın birleşmesi ile ya ortadan kalkmış ya da şekil değiştirmiştir; çünkü ideolojik nefret yerini liberal demokrasi ve serbest pazar sistemine bırakmıştır. Bu da Avrupa'nın artık Doğu-Batı) karşıtlığı üzerine kurulu dengeler üzerine tanımlanıp tartışılmayacağını göstermektedir. Sovyetler Birliği, birçok bağımsız devlete ayrılmış, Varşova Paktı dağılmıştır. Diğer yandan, birleşik Almanya, Avrupa'nın coğrafik ve siyasi merkezini işgal etmeye başlamış, NATO bu global değişiklikler doğrultusunda yeni askeri ve siyasi arayışlar içine girmiştir. Askeri ve siyasi iki kutupluluk yerini ekonomik çok kutupluluğa bırakmıştır. Birleşik bir Almanya, Avrupa'nın gelecekteki güvenlik sisteminin oluşturulmasında lider bir rol oynamaya adaydır. Ancak bu durum beraberinde bazı soruları da getirmiştir ve Almanya'nın Yalta sonrası sistem için düşüncelerinin ne olduğu konusu ön plana çıkmıştır. Bu konunun ele alınabilmesi için, öncelikle birleşmenin dışsal boyutunu oluşturan '2+4 Görüşmeleri'nin ayrıntıları ile ele alınması gerekmektedir. 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesi üzerine üç değişik boyut ortaya çıkmıştır:[536] Dışsal boyut, içsel boyut ve AT boyutu. Birleşmenin dışsal boyutunu '2+4 Görüşmeleri' olarak anılan ve Doğu ve Batı Almanya hükümetleri ile dört II. Dünya Savaşı galip devlet hükümetleri arasında gerçekleştirilen bir dizi toplantı oluşturmaktadır. İçsel birleşmenin Almanya'nın kendisine bırakılmasına karar verilmiştir. Duvarın açılması ile Birleşme Antlaşması'nın Eylül 1990 tarihinde imzalanması arasındaki dönemde, birleşmenin güvenlik boyutu en büyük ilgiyi toplayan boyut olmuştur. Bu süreç, üç döneme bölünebilir:[537]

1. Malta'dan Moskova'ya,
2. Ottawa'dan ilk 2+4 Bakanlar Toplantısı'na,
3. Moskova Toplantısı ve Paris'te Antlaşmanın Onaylanması

Birleşik bir Almanya'nın yeni Avrupa düzeni içine nasıl yerleştirileceği

[536] Asmus, Ronald A.; "Germany in Transition: National Self-Confidence and International Reticence", Rand Corporation, Santa Monica, 1992, s.49
[537] Lippert, Barbara; a.g.e., s. 17-24

hakkındaki ilk çalışmaları, 2-3 Aralık 1989 tarihinde A.B.D. Başkanı Bush ile Sovyet lideri Gorbaçov'un soğuk savaşın sonunu ilan ettikleri Malta Zirvesi ile Şubat 1990 tarihinde Federal Almanya Başbakanı Kohl ve Sovyet Lideri Gorbaçov'un, iki ülke dışişleri bakanlarının da katılımıyla gerçekleştirdikleri Moskova Toplantısı arasındaki dönemde yapılmıştır.[538] Bu sürede en büyük belirsizlik Sovyetler Birliği'nin durumu olmuştur. Sovyetler Birliği, çöken imparatorluğunun ardından, yeni bir rol arayışına girmiştir.

Savaş sonrası galip dört müttefik ülkeden biri ve Varşova Paktı'nın başat gücü olduğu için birleşme müzakerelerinde açık sorumlulukları olmuştur. Ancak Berlin Duvarı'nın yıkılması karşısındaki tutumu net olmamış ve Almanya'nın birleşmesi sürecinin daha geniş bir Avrupa platformunda, özellikle de AGİK çerçevesinde ele alınmasını arzu etmiştir. Bunun yanında 1971 yılından beri bir araya gelmemiş dört müttefikin, birleşme sürecindeki statülerini belirleyecek bir müzakere çerçevesi oluşturulmasına gerek duyulmuştur. Tüm bunlara ek olarak, Almanya-Polonya sınır sorunu, Federal Almanya tarafından ayrıntıları ile ele alınmamış ve bu konuda o güne dek herhangi bir garanti verilmemiştir.[539]

Sınır konusundaki endişeleri Polonya dışında Avrupa Parlamentosu da taşımıştır. 23 Kasım 1989 tarihindeki toplantısında Avrupa Parlamentosu, Polonya'nın batı sınırlarının garanti edilmesini bildirmiştir. Ayrıca, Fransa'nın Federal Almanya Başbakanı Kohl'ün '10 Maddeli Planı'na tepkisi, Polonya'nın sınırlarına herhangi bir garanti vermemesinden kaynaklanmıştır. Bunun üzerine 21 Temmuz 1990 tarihinde hem Batı Alman Parlamentosu Bundestag, hem de Doğu Alınan Parlamentosu, Volksammer'den Almanya'nın doğu sınırlarının mevcut durumunu koruyacağına dair bir karar çıkmıştır. Birleşik Almanya'nın bir ittifaka üye olması konusunda Bonn, Moskova'yı memnun etme ihtiyacı ile batıya bağlılığı arasındaki dengeyi kurmada başarılı olmuştur. Federal Almanya Dışişleri Bakanı Genscher'in Ocak 1990 sonunda NATO'nun yapısının Doğu Almanya'ya genişlemesi gerektiğine dair formülü sunması, 10-11 Şubat 1990 tarihindeki

[538] Manisalı, Erol; "Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Dönem", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Cilt 32, No 383, Şubat 1998, s. 12

[539] Uluslararası Hukuk ışığında Polonya sınırı için bağlayıcı bir garantinin olmayışı, yıllar boyunca Bonn-Varşova arasındaki ilişkileri zedelemiş ve somut bir düzenlemenin eksikliği sonucunda da Almanya'nın yayılmacı bir politika izleyebileceği endişelerini, Batılı ortakları arasında bile canlı tutmuştur.

Moskova ziyaretini hazırlayıcı unsur olmuştur.[540]

Aynı zamanda, Batı'ya bağlılığı onaylayarak, Alınan tarafsızlığı olasılığını reddetmiştir. Genscher, Sovyet lideri Gorbaçov'un bir AGİK zirvesi teklifini memnunlukla karşılamış ve Demokratik Almanya'nın AT'na ayrı üyeliği fikrini kabul etmemiştir. A.B.D. AGİK önerisinin, kendisinin katılmadığı ayrı bir barış görüşmesi konumuna geleceğinden endişelendiği için 7 Şubat 1990 tarihindeki Kuzey Atlantik Konseyi kararına kadar reddetmiştir. Batılı müttefikler birleşme görüşmelerinin iki Almanya ve savaş galibi dört galip devlet arasında gerçekleştirilmesi üzerinde anlaşmışlar, ancak formül hakkında farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Federal Almanya ve Demokratik Almanya'ya ikincil bir rol veren '4+2 formülü' İngiltere ve Fransa tarafından; '2+4 Formülü' de Federal Almanya ve A.B.D. tarafından önerilmiştir. Sonuçta, görüşmeler için ikinci formülün uygulanması üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Federal Almanya Başbakanı Kohl ve Dışişleri Bakanı Genscher'in Şubat 1990 tarihindeki Moskova ziyareti sırasında yapılan toplantılarda Gorbaçov, Almanya'nın birleşmesine yeşil ışık yakmış ve Moskova'nın birleşme kararını verecek olanın her iki Almanya olduğunu kabul ettiğini ve buna saygı duyduğunu belirtmiştir. Sovyetler Birliği'nin bu olumlu tutumunun arkasında bazı sebepler yatmaktadır. Bunlardan birincisi, kendi içindeki gelişmeler, bir diğeri Doğu Avrupa ülkelerinde komünist rejimlerin terk edilerek hızlı bir dönüşüm sürecine girilmesi, son olarak da Batı'nın izlediği aktif ve barışçı politikalardır.[541]

Birleşmenin dışsal ve savunma boyutu hakkındaki ikinci aşama, 13 Şubat 1990 tarihindeki 'Açık Semalar Konferansı' çerçevesinde 2+4 formülünün resmi olarak açıklandığı Ottowa Toplantısı'ndan, 5 Mayıs 1990 tarihindeki dışişleri bakanları düzeyindeki 2+4 Görüşmeleri'ne kadar olan süreçtir. Ottowa'daki toplantıdan sonra ilk resmi düzeydeki görüşmeler 14 Mart 1990 tarihinde Bonn'da gerçekleşmiştir ve sınır sorunu, siyasi ve askeri sorunlar, özellikle Birleşik Almanya'nın ittifak üyeliği, Alman silahlı kuvvetlerinin üst limiti, Berlin ile ilgili sorunlar ve dört müttefik devletin görev ve sorumlulukları şeklinde belirtilebilecek

[540] Gann, L.H., and Peter Duignan; "Germany: Key to a New Continent"; Essays in Public Policy Series; Hoover Institution, Stanford, 1992, s.251
[541] Ash, Timothy Garton; "Germany's Choice" s.347–356

ve birleşmenin dış boyutunu etkileyen anahtar konuları ele alan bir de gündem üzerinde anlaşılmıştır.[542] AT, güvenlik ile ilgili konuları içeren tartışmalarda aktif bir rol oynamıştır. Ancak, Avrupa Parlamentosu ve Amerikan ile Sovyet görüşmecileri arasındaki bilgi alışverişi Haziran ayı sonunda başlayabilmiştir. Şubat 1990 itibariyle Federal Almanya Hükümeti, Almanya'nın birleşmesi senaryosuna Moskova'yı koymanın gerektiğine inanmıştır. Moskova'daki Şubat toplantısı, iki askeri ittifakla nasıl uğraşılacağı konusunda Sovyetler Birliği'nin çok önemli bir yeri olduğunu göstermiştir. Varşova Paktı'nın dağılacağı kesinleştiğinde NATO'nun Demokratik Almanya toprakları üzerindeki konumu Sovyetler Birliği için önemli bir duruma gelmiştir. Kohl, Mayıs sonunda Washington'daki Sovyet-Amerikan zirvesinden önce, birleşik Almanya'nın ittifak üyeliği konusunda daha ılımlı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım 'Hamlet Formülü' adı altında sunulmuş ve her devlet bir ittifaka üye olma veya olmama hakkına sahiptir şeklinde açıklanmıştır.[543] Ancak, Washington Zirvesi ne temel konuları çözebilmiş ne de Moskova'nın durumunu açıklığa kavuşturmuştur. 4 Temmuz 1990 tarihindeki 6.Tur 2+4 Görüşmeleri'ndeki gelişme ufak çaplı olmuş ve Sovyetler Birliği, Batı'nın egemenliğini test etmeye devam etmiştir. 7-8 Haziran tarihlerindeki NATO toplantısında, NATO'nun 7 yıl Doğu Alman topraklarında etkili olmayacağı karara bağlanmış, böylelikle NATO, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerine dostluk elini açıkça uzatmıştır. NATO'nun 5-6 Temmuz tarihlerinde Londra'daki özel zirvesinde iki pakt arasında saldırgan olmama önerisini içeren bir deklarasyon oluşturmuş ve bu deklarasyon NATO ve Varşova Paktı veya Doğu Avrupa Ülkeleri arasındaki ilişkinin yeni çerçevesini belirlemiştir. Ayrıca zirvede, Federal Almanya, Birleşik Alman silahlı kuvvetlerinin üst limiti hakkında bağlayıcı taahhütte bulunmaya hazır olduğunu ilan etmiştir. Birleşik Almanya'nın NATO'ya üyeliği konusundaki ilk hareketlenmeler, Kohl ve Gorbaçov arasındaki özel görüşmeleri ve Kohl'ün Dışişleri Bakanı Genscher ile 14-16 Temmuz 1990 tarihleri arasında Moskova'yı ziyaretleri sırasında ortaya çıkmıştır. Bu toplantının kararları ana başlıkları ile şunlardır:[544]

i) Bir ittifaka üyelik tamamen birleşik Almanya'nın kendi iradesine

---

[542] Young, Thomas-Durell; "Trends in German Defense Policy: The Defense Policy Guidelines and the Centralization of Operational Control. Carlisle Barracks, Strategic Studies Institute, United States Army War College, Pennsylvania, 1994, s.341

[543] McFalls, Lawrence H.; "Communism's Collapse, Democracy's Demise?" New York University Press, New York, 1995, s.44

[544] Watson, Alan; a.g.e., s.45-47

bağlıdır;

ii) Birleşme sonrasında dört müttefik gücün Almanya üzerindeki haklarının tamamen ortadan kalkması ve Almanya'nın tam bağımsızlığına kavuşması;

iii) Doğu Alman topraklarındaki askerlerin çekilmesine yönelik anlaşmaların onaylanması;

iv) Federal Almanya tarafından üç veya dört yıl içinde silahlı kuvvetlerin sayısının 370.000'e indirilmesine yönelik taahhüdün verilmesi;

v) NATO'nun Demokratik Almanya'ya genişlememesi

Bu koşullar, 17 Temmuz 1990 tarihinde Paris'te yapılan 2+4 Toplantısı 'nda, Polonya Dışişleri Bakanının da katılımıyla uygun bulunmuştur. 30 Ağustos tarihinde Dışişleri Bakanı Genscher, Birleşik Almanya için maksimum 370.000 kişilik bir kuvvet için taahhütte bulunmuş ve 19 Kasım günü, söz konusu indirimlerin yapılacağı Federal Almanya hükümeti tarafından ilan edilmiştir. 12 Eylül 1990 tarihinde, Moskova' da '2+4 Görüşmeleri'nin nihai antlaşma metni imzalanmış ve tarafların kendi parlamentolarında onaylanarak 15 Mart 1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir. '2+4 Görüşmeleri'nin en önemli sonucu, Birleşik Almanya'nın toprak taleplerinde bulunmayacağı ve Alman topraklarının sadece barışın kaynağı olacağını taahhüt etmesidir. Ancak görüşmeler Almanya üzerindeki uluslararası açıdan en önemli sorunları çözmüş olsa da yeni bir güvenlik sistemi için yol göstermemiştir.[545]

### 5.4.1. Birleşmenin Orta ve Doğu Avrupa'da Meydana Getirdiği Güvenlik Sorunları

Birleşme, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri için üç önemli imkan doğurmuştur.[546] Bunlardan bir tanesi, Almanya'nın sınırları sorununun nihai bir çözüme ulaşması şansının doğmasıdır; bir diğeri, Batı Avrupa ve bölge arasındaki coğrafik uzaklığı kısaltma olasılığıdır ve sonuncu olarak da birleşik bir Avrupa'ya

[545] Haglund, David G.; "Alliance Within The Alliance?", Westview Pres, Studies in Global Security , USA, 1991, s.41-45

[546] İki Almanya'nın birleşmesi Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri tarafından memnunlukla karşılanmıştır; ancak birleşmenin beraberinde getirdiği belirsizlikler sebebiyle bu ülkelerde bazı endişelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

katılma amaçlarını gerçekleştirebilecek imkanın ortaya çıkarmasıdır.[547]

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, çözüme ulaştırılmayan tek sınır problemi, Almanya-Polonya sınırı, yani Oder-Neisse Hattı olmuştur. Bu sınır, 1950 yılında Demokratik Almanya ve Polonya arasındaki Zgorzelec Anlaşması, aynı yıl Federal Almanya-Polonya arasındaki Varşova Anlaşması ve 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi ile konferansa katılan ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Ancak iki Almanya'nın birleşmesi bu sınırın ne olacağı sorununu ortaya çıkarmıştır. Polonya dış politikasının temel amacı daima, batı sınırlarının bütünlüğünü güvence altın almak olmuştur ve bu sınır yeni Avrupa çerçevesinin anahtar unsurudur. Bu konu Polonya lehine sonuca ulaştırılmıştır. 17 Temmuz 1990 tarihinde Paris'te gerçekleştirilen 2+4 Görüşmeleri'ne Polonya da davet edilmiş ve Almanya'nın komşularının güvenlik ihtiyaçlarına yönelik yapılan bir toplantıya katılmıştır. Polonya, böylece II. Dünya Savaşı galibi dört müttefikin desteğini sağlamıştır. Ayrıca, 12 Eylül 1990 tarihinde Moskova'da imzalanan 2+4 Antlaşması'nda, Birleşik Almanya ile Polonya Cumhuriyeti'nin, Uluslararası Hukuk açısından bağlayıcı olan bir anlaşma ile mevcut sınırları onaylayacakları bildirilmiştir. Bu doğrultuda 14 Kasım 1990 tarihinde, Polonya ve Almanya'nın imzaladığı bir anlaşma ile sınırların mevcut durumunu koruyacağı garanti altına alınmış; bu da Polonya ve Almanya arasındaki ilişkilerin olumlu yönde artmasına yol açmıştır. İki Almanya'nın birleşmesi Batı Avrupa'yı, Merkezi ve Doğu Avrupalı komşularına yakın bir konuma getirmiştir. Birleşme sonrasında, demokratikleşme sürecine giren ve ekonomilerini hızla pazar ekonomisine uyumlaştırmaya çalışan bu ülkeler için, AT ve NATO gibi Batılı kuruluşlarla ilişkilerinde bir artış meydana gelmiş ve hatta bu kuruluşlara katılımları olasılığını ortaya çıkarmıştır.[548]

Varşova Paktı' nın geçerliliğini yitirmesi ve Almanya'nın birleşmesi ile birlikte, Yalta ve Potsdam konferanslarında kurulan savaş sonrası düzen de geçerliliğini yitirmiş ve **Avrupa Entegrasyonu** olgusu ortaya çıkmıştır.[549] Zaten Almanya'nın birleşmesinden çok kısa bir süre sonra da AGİK zirvesinde üye ülkeler, amaçlarından bir tanesinin birleşik ve demokratik bir Avrupa olduğunu

[547] Stares, Paul B.; "The New Germany And The New Europe", The Brookings Institution, Washington D.C., 1992, s.305-323
[548] Welsh, Helga; a.g.e., s.74-85
[549] Gann, Lewis H.; a.g.e., s.37-41

belirtmişlerdir. Bu da Almanya'nın birleşmesi gerçekleşmeden başarılamayacak bir durumdur. Değişen dünya düzeni sonucunda Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri de birleşik bir Avrupa içinde yer almayı başlıca amaçlarından biri haline getirmişlerdir.

Almanya'nın birleşmesi, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için ne gibi tehditler veya tehlikeler ortaya çıkarmaktadır? Bu soruya verilebilecek cevaplardan bir tanesi, Almanya ve Rusya'nın birleşmesi halinde bu bölgeye yayılma tehdidi, bir diğeri de bölgenin varlığını göz ardı ederek Alman askeri gücünün artmasıdır. Ancak, bu ülkeler için en önemli tehlike Almanya'nın bölgede kuracağı ekonomik egemenliktir. Polonya ve diğer Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri, birleşik Almanya'nın yeni Avrupa ve uluslararası düzenin inşa edilmesinde önemli rol oynayacağına inanmışlardır. Ancak Almanya'nın yayılmacı bir politika izlemesi büyük ölçüde mümkün olmayan, ama aksi de düşünülemeden edilemeyen bir durumdur. Böyle bir gelişme Avrupa için çöküş demektir. Avrupalılaştırılmış bir Almanya'nın AT ve NATO'ya bağlanması, bu olasılıktan korunmak için en etkili yol olarak görülmüştür.[550] Bundan dolayı, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri, Avrupa entegrasyonu sürecini şiddetle desteklemişlerdir. Aynı sebepten dolayı, ayrıca, Avrupa'da Amerikan askeri varlığının devamına sıcak baktıklarını da birçok kez açıklamışlardır. Olası Alman-Sovyet ittifakı, yeni bir Berlin-Moskova ekseni korkusu, özel1ikle Polonya'da kendini hissettirmiştir. Ancak Avrupa'daki mevcut siyasi durum, birleşmenin böyle bir sonucu doğurmasını muhtemel kılmamaktadır.[551] 2+4 Antlaşması'nda Almanya, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan ülkeyi arındıracağını taahhüt etmiştir. Ayrıca, silahlı kuvvetlerinde indirime gidecek ve maksimum 370.000 kişilik bir kuvvete sahip olacaktır. Tüm indirimler sona erdiğinde de Alman askeri gücü, tüm eski Doğu-Batı Almanya toplamının yarısı kadar olacaktır. Hem uluslararası alanda hem de kendi içlerinde meydana gelen değişiklikler sonucu Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri, yeni bazı dış ve güvenlik politikaları formüle etmeye ihtiyaç duymuşlardır. Bu ülkelerin yeni güvenlik politikaları üç temel esasa dayanmaktadır:[552]

---

[550] Glaessner, Joachim G.; a.g.e., s.74-85

[551] Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için gerçek risk, güçlü Alman ekonomisinin kuracağı egemenliktir. Ayrıca, Alınan askeri gücünün, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerindeki güvenliği bozacağı olasılığı da mevcut değildir.

[552] Stares, Paul B.:, a.g.e., s.258

a) Yalta ve Potsdam'da kurulan ve Avrupa'nın kalıcı bölünmüşlüğü ile bölgedeki Sovyet hegemonyasını kabul eden Avrupa güvenlik düzenin reddedilmesi.

b) Tarafsızlık politikasının bölge için bir alternatif olmasının reddedilmesi.

c) Dış politikanın temelinin, Avrupa olasılığı üzerine inşa edilmesi ve bu doğrultuda Batı Avrupa ile yakın güvenlik bağları oluşturma amacı.

Tüm bu unsurlar, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin, Doğu ve Batı arasında varolabilecek bir güvenlik bölgesi içinde olmak istemediklerinin bir göstergesidir. Bu ülkeler, Batı Avrupa'nın bir parçası olmayı istemektedirler.[553] Birleşik Almanya'nın kendi içindeki istikrarı ve Avrupa'nın geri kalanı ve A.B.D. ile iyi ilişkileri, Almanlara Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerindeki istikrarın gelişimine katkıda bulunmalarına yardımcı olacaktır. Kıtanın bu bölümünde Almanya'nın rolü, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini Batı'ya yaklaştırmada etkili olacaktır. Ayrıca, Birleşmiş Almanya'nın bu bölgedeki ekonomik rolü, biten Doğu-Batı ayrımının yerini zengin-fakir ayrımına bırakmamasında da önemli bir rol oynayacaktır. Birleşme öncesinde Federal Almanya ve Demokratik Almanya'nın güvenlik ilişkilerini belirleyen unsurları şunlar olmuştur:[554]

Öncelikle, savaş sonrası dönemin başlarında, ilişkilerin temeli güvensizlik üzerine kurulu olmuştur. Bunun yanında, her iki Almanya'da da iki dünya savaşının çıktığı ülke olmanın sorumluğunu her zaman hissetmiş ve Demokratik Almanya bir daha Alman topraklarından savaş çıkmayacağına dair garanti vermiştir. En önemlisi de, Avrupa'daki askeri mücadele, iki Almanya'yı bağlı oldukları farklı paktlardan dolayı karşı karşıya gelmelerine yol açmıştır. 1949 yılından bu yana, iki ayrı devlet olarak yaşamını sürdüren Demokratik Almanya ve Federal Almanya, farklı sistemlere ve ittifaklara bağlı kalmış ve coğrafi konumu sebebiyle bu bölünmüşlük Avrupa'nın da bölünmüşlüğünü temsil etmiştir. Federal Almanya'nın 1954 yılında NATO'ya girmesi, Varşova Paktı'nın oluşmasında birinci derecede etkili olmuş ve kurucuları arasında Demokratik Almanya da yer almıştır. Bu da güvenlik çıkarları açısından iki devletin birbirinden ayrılmasına sebep olmuştur. İki Almanya

[553] Bu amaç doğrultusunda, Batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmişler, pazar ekonomisi koşullarını benimsemişler ve insan haklarına saygılı olacaklarını taahhüt etmişlerdir. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin yeni güvenlik politikaları, çok taraflı kararlar, ikili düzenlemeler, bölgesel girişimler ve geniş Pan-Avrupa güvenlik ve işbirliği terimleri ile karakterize edilebilir.

[554] Larrabee, Stephen F; "The Two German States And European Security", MacMillan Press, lnstitution for East-West Security Studies, U.S.A., 1989, s.106-128

arasındaki ilişkiler, her zaman ikili düzeyi aşan bir konumda olmuştur. Her iki Almanya da kendi çıkarlarını gözetmiş ve gerçekleştirmeye çalışmıştır. Zaman içinde, iki devletin barışı korumadaki sorumlulukları belirlenmiş ve karşılıklı saygı içersinde barış, ekonomik, teknolojik, ekolojik, kültürel ve insani işbirliği için konsensüse varılmış ve bu alanlarda birçok anlaşma imzalanmıştır. Federal Almanya için NATO, her zaman Alman ulusal güvenliğinin anahtarı olmuştur. İttifak üyeliği Batı Almanya'nın modern ve bağımsız bir devlet olarak doğuşunun sertifikası olmuştur. 1949 yılından bu yana Almanya güvenliği, NATO'ya özel olarak da A.B.D. nükleer garantisine bağlı olmuştur. Almanya, güvenliğini tamamıyla Batı ile tanımlamış, tüm aktif askeri birimlerini NATO'ya taahhüt etmiş ve savunma planlamasını iç güvenliği garanti altına almak için örgüte uyumlaştırmıştır.[555]

Dünyada meydana gelen değişiklikler sonucunda Almanya, NATO'yu güçlendirmenin yollarını aramıştır. Bunlardan birincisi, Fransız-Alman işbirliği, ikincisi de NATO içinde güçlü bir Avrupa kanadının oluşturulmasıdır. Fransa ile güvenlik işbirliği, Alman politikası için bir amaç olmuştur ve her iki taraf ta batı güvenliği için potansiyel önemlerinin farkında olmuşlardır. Fransız askeri kuvvetleri olmaksızın NATO'nun savunma birimleri, saldırıya karşı caydırıcı olmada veya saldırı sırasında daha az başarılı olacaktır. Federal Almanya'nın amacı, Fransa'nın Avrupa'nın güvenlik sorunları ile daha yakından ilgilenmesini sağlamak, Batı Avrupa Birliği (BAB)'ni kuvvetlendirmek olmuş ve Fransa da bu doğrultuda girişimlerde bulunmuştur. 1984 ve 1985 yıllarında Fransa, BAB'ne Avrupa güvenlik ve işbirliği koordinasyonunda daha geniş ve aktif bir rol vermeyi önermiştir. Bu girişim, Almanya tarafından da destek görmüş ve bir dizi BAB toplantısı, savunma bakanlarının da katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak bu toplantılarda ayrı bir savunma birimi olmak yerine, BAB faaliyetlerinin NATO'yu kuvvetlendirip desteklemesi gerektiği vurgulanmıştır. Almanya'nın birleşmesinin Fransız-Alman güvenlik ilişkilerine etkisi üç açıdan olmuştur:[556]

Almanya'nın birleşmesi sonucunda Fransa, Almanya ile ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini düşünmüş, ancak komşusunun saldırgan bir tutuma

[555] Reed, John A.; "Germany And NATO", National Defense University Press, Washington D.C., 1987, s.183-206
[556] Haglund, David G.; "Alliance Within The Alliance?", a.g.e., s.130-203

girmeyeceğini garanti altına alma ihtiyacı hissetmiştir. Bunun yanında Fransa'da Avrupa'nın Almanya'nın çıkarları doğrultusunda genişleyebileceğine dair bir endişe oluşmuştur. En önemlisi de Almanya'nın birleşmesinin iki ülkenin güvenlik politikalarındaki uyumda bir değişiklik yapma ihtimalini ortaya çıkarmasıdır. Genel olarak da her iki ülke için de önemli olan güvenlik ilişkilerinde karşılıklı yardım ve uyum olmuştur. NATO'nun güçlendirilmesi için ikinci yol olan NATO'nun Avrupa kanadını kuvvetlendirmek, birçok Alman için güçlendirilmiş bir Atlantik ittifakı içinde Avrupa'nın rolünün artacağı anlamına gelmektedir. Ancak bir Avrupa kanadını inşa etmenin kolay bir iş olmadığı herkesçe bilinen bir şey olmuş; bunun yanında, Avrupa askeri işbirliğinin Avrupa kanadını kuvvetlendirmeye başlamak için önemli bir yol olduğu görülmüştür.[557] Alman birliği ile Federal Cumhuriyet, artık Sovyetler Birliği'ni bir askeri tehdit olmaktan çok bir ortak olarak görmektedir. Birlik süreci bazı açılardan Alman-Sovyet yakınlaşmasını da mümkün hale getirmiştir.[558]

Konvansiyonel güçler 45 yıl boyunca, sadece Federal Almanya'yı korumada kullanılmamıştır. NATO Doktrini her zaman, nükleer silahların Doğu'dan gelecek bir saldırı sonucu kullanılacağı fikrini yerleştirmiştir. Yeniden birleşme müzakereleri süresince Batılı gözlemciler, Sovyetler Birliği'nin, birleşmenin ön koşulu olarak, Sovyet birliklerinin Doğu Almanya' dan Batılı güçler nükleer silahlarını çektiği zaman geri çekeceği çekincesini koymasından korkmuşlardır. Ancak Sovyetler Birliği beklentilerin tersine, bu çekinceyi koymamıştır; çünkü 1990 yılına gelindiğinde Almanya'nın birleşmesine koşul koyma kabiliyeti sınırlı duruma gelmiş ve zaten Almanya'nın kendisinin Sovyet birliklerinin çekilmesini isteyeceği için bunu talep etmeye ihtiyaç duymamıştır. 1987 yılında yapılan INF Anlaşması çerçevesinde orta ölçekli nükleer silahların Avrupa'dan kaldırılması ile Almanya'da kalan silahlar, herhangi bir saldırıda Sovyetler Birliği'ni vurmak için çok küçük ölçekli kalmıştır. Bu silahlar sadece Alman topraklarındaki daha çok da Polonya topraklarındaki hedefleri vurmaya uygundur. Sovyetler Birliği bu aşamada, sadece Alman olmayan nükleer silahların Almanya'dan çekilmesini istemekle kalmayacak,

[557] 1955 yılında Federal Almanya'nın NATO'ya üye olmasıyla, aynı anda ülkeye ittifak ortaklarının kollektif birliği ve silahları kanalıyla koruma sunulurken, sınır hattı ülkesi statüsü de verilmiştir. Bu denge, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesi ile bozulmuştur.

[558] Marsh, David; "The New Germany, at the Crossroads", a.g.e., s.337-340

bunun gerçekleşmesine de aktif olarak katılacaktır. Amerikan nükleer gücünün Almanya'dan çekilmesi ile Almanya üzerinde bir nükleer şemsiye olmayacaktır. Bu doğrultuda öne sürülen birleşik Almanya'nın nükleer bir koruma istemeyeceğine dair iddialar pek gerçekçi olmamıştır. Dünyadaki en üretken ve güçlü üç ülkeden biri olarak Almanya, diğer ülkeler kadar bir nükleer koruma bekleyecek ve isteyecek ve bu korumadan yararlanacaktır.[559]

Ayrıca Almanya yalnızlığı reddettikçe, bunun iki önemli yansıması görülecek veya tüm ülkeler nükleer silahlarını tamamen yok etmeye yönelecekler ya da Almanya da nükleer silahlara sahip olacaktır. Alman Anayasası'nda uluslararası problemlerin çözümü sırasında kuvvet kullanımı sınırlandırılmıştır ve geniş bir savaşkan ordu varlığı garanti altına alınmamıştır. Ayrıca Almanya'nın nükleer silahların varlığına yönelik gelecekteki bakış açısını değerlendirirken, tek başına Avrupa'ya liderlik etmeyeceğini düşünmek gerekmektedir. Almanya dünyada ciddi bir rol edinmek amacıyla, teknolojik olanaklarını da kullanarak kabul edilebilir bir nükleer şemsiyeye sahip olacaktır.

### 5.4.2. Birleşik Almanya Dış Politikasının Ulusal ve Uluslar Arası Başlangıç Şartları

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, daha öncesinde hiç görülmediği kadar karmaşanın, güvensizliğin ve hızlı değişimlerin yaşandığı yeni bir uluslararası ortam oluşmuştur. 90'lı yılların uluslararası sistemi henüz net çizgisi olmayan, çelişkili gelişmelerin karakterize ettiği adeta bir 'Dünya Geçiş Toplumu' özelliğini taşımaktadır.

Oryantasyon krizleri geçiş dönemlerinde hep politik gelişmelerin kaçınılmaz sonuçları olagelmiştir. Yine de bir ulusal devletin dış ilişkilerinin bir çerçevesinin çıkarılması her zaman kaçınılmazdır. Bugünkü uluslararası sistemin yapısal ve

[559] Bergner, Jeffrey; a.g.e.,s.95-100

caydırıcı özellikleri şu şekilde özetlenebilir: [560]

1. Ulusal devletlerin ya da teritoryal devletlerin varlığı devam etmektedir: 80'li yılların sonu ve 90'lı yılların başında komünizmin çökmesi, ulusal devletler için bir Rönesans olmuştur. Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Çekoslovakya gibi devletlerden 20 civarında yeni devletler ortaya çıkmıştır. Bugün dünyada farklı büyüklükte, politik ağırlıkta ekonomik yetenekte ve askeri güçte 200 ülke mevcuttur.

2. Sayıları her geçen gün artan hem NGO hem de INGO örgütleri, giderek uluslararası politikanın aktörleri olarak belirmektedirler. Bu uluslararası örgütler ulusal ve teritoryal devletlerin politik alanda artık yerine getiremedikleri yönetim işlevlerini üstlenmektedirler. Bunlara en iyi örnek 1945'te uluslar üstü düzenleme mercii olarak kurulan BM ve onun alt örgütleri verilebilir.

3. Son yirmi yılda uluslararası politikada artan bir küreselleşme görülmektedir. Ülkeler birbirine oldukça yakınlaşmışlardır. Onun için herhangi bir yerde anlamsız gibi görünen bir gelişme, uluslararası sistemi hem pozitif hem de negatif bir yönde etkileyebilmektedir.

4. Dünyada bir bölgeselleşme ve multipolarizasyon kendini hissettirmektedir. Soğuk Savaş figürleri artık yapısal belirleyici değillerdir. AB, NAFTA[561], ASEAN[562] gibi bölgesel örgütler uluslararası sistemin önemli yeni aktörleridirler.

5. Bunun ötesinde çok kutupluluk kendini, Batı Avrupa ve Japonya' nın da dünya ekonomik gücü olarak yükselmelerinde göstermektedir.

---

[560] Woyke, Wichard; "Von der Orientierungslosigkeit zur Konzeption-Die Aussenpolitik des vereinten Deutschland. Die neue deutsche Aussenpolitik", ed. Wichard Woyke, Schwalbaeh/Ts, Wochenschauverlag, 1997, s.9-26

[561] The North American Free Trade Agreement (NAFTA), Türkiye'de Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması olarak bilinen anlaşmadır. Bu anlaşmanın tarafları Kanada, ABD ve Meksika'dır. 1 Ocak 1994'te yürürlüğe giren NAFTA kapsamında, söz konusu üç ülke arasındaki ticaret ve yatırımlar liberalize edilmiş, ilk kez yabancı şirketlere, anlaşma ülkelerini uluslararası tahkim kurullarında tek taraflı olarak dava etme hakkı tanınmıştır.

[562] Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) 8 Ağustos 1967'de Bankok'ta, 5 üyenin (Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland) Bankok deklerasyonu'nu imzalamasıyla kurulmuştur. 8 Ocak 1984' de Brunei Darussallam altıncı üye olarak Birliğe katılmıştır. Bankok deklerasyonu birliğin amacını şöyle sıralar: 1 ) Ekonomik büyümeyi hızlandırmak, birliğin Güney Doğu Asya ülkeleri adı altında sosyal ve kültürel gelişimini sağlamak 2) Bölgesel barış ve tutarlılığı sağlamak 3) Ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, bilimsel alanlarda karşılıklı yardımlaşmayı artırmak 4) Eğitim, teknik ve yönetim konularında araştırma olanaklarını desteklemek 5) Ülkelerin tarım ve endüstride daha etkin kullanımını sağlamak, ticareti geliştirmek, uluslararası mal ticaretini artırmak, ulaşım ve iletişim olanaklarını geliştirmek ve hayat standardını yükseltmek 6) Güney Doğu Asya çalışmalarını ilerletmek 7) Uluslararası ve bölgesel organizasyonlarla yakın ve faydalı işbirliği kurmak.

6. Uluslararası sisteme gelecekte de 'Kuzey-Güney' çekişmesi damgasını vurmaya aday görünmektedir. Üçüncü Dünya ülkelerinde olmamakla birlikte, sanayileşmiş ülkelerde silahlı kuvvetler bir muhteva değişimi yaşamaktadırlar. Bir devletin egemenliğinin ve gücünün klasik göstergeleri değerinden çok şey kaybetmiştir. Şimdi teknoloji ve bilimsel altyapı, endüstriyel ve finansal üretim gücü, paranın değeri, insan gücü, sosyal güvenlik ve devletin yaşam endişesi bir devletin gücünü, yerini ve değerini belirlemektedir. Askeri güç yine de önemli bir ölçüdür.

7. Savaşlar Doğu-Batı çekişmesinin sona ermesinden sonra yeniden hissedilir duruma gelmiştir. Artan etnik ve sosyal anlaşmazlıklar, kitlesel sefalete ve korkunç vahşetlere sebep olmaktadırlar.

Bunlara ayrıca 12 Eylül 1990 tarihli Almanya ile ilgili nihai düzenleme anlaşması neticesinde ortaya çıkan uluslararası normatif temeller ilave edilebilir. '2+4 Anlaşması' olarak bilinen düzenlemeler, galip güçler ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği ile Federal Almanya ve Alman Demokratik Cumhuriyeti tarafından imzalanmış ve Rusların onay sürecinin tamamlanmasıyla 15 Mart 1991 yılında şeklen yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın giriş bölümünde Almanya'nın sınırları tespit edilmiş ve Almanya'nın Avrupa'da barış ve istikrara katkı yapacağı garanti edilmiştir. Bu anlaşmayla Almanya, devletler hukukuna göre tam ve nihai egemenliğini tekrar kazanmıştır. Böylece müttefiklerin o güne kadar ellerinde tuttukları egemenlikle ilgili çekince hakları da düşmüştür. Birleşik Almanya, Federal Almanya'nın daha 1955 yılında BAB[563] 'ne Üyeliği çerçevesinde atom, biyolojik ve kimyasal silahların üretimi, bulundurulması ve kullanma erkiyle ilgili taahhüt ettiği özveriyi yeniden teyit etmiştir. Aynı zamanda silahlı kuvvetlerin sayısının 1995 yılına kadar 370000'e düşürülmesi garanti edilmiştir. Anlaşmaya göre, Doğu

[563] Batı Avrupa Birliği - BAB (Western European Union); Batı Avrupa Birliği bir savunma ve güvenlik işbirliği kurumu olarak 1948'de Brüksel Antlaşması'yla kurulmuştur. Kurucuları Fransa, İngiltere, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'ya karşı bir savunma sistemi olarak düşünülmüş, ancak 1949 yılında NATO'nun kurulmasıyla daha örgütlenemeden önemini yitirmiş, buna rağmen lağvedilmemiştir. Almanya ve İtalya 1954 yılında BAB'a katılmışlardır. Londra'da kurulan sekretaryası, BAB'ın 1980'li yıllarda Alman-Fransız işbirliği çerçevesinde yeniden canlandırılmasına karar verilinceye kadar BAB, Batı'dan Komünist ülkelere yapılan silah satışlarını denetleyen bir kuruluş olarak kalmıştır. 1991'de Maastricht'te kabul edilen bir kararla BAB'ın Topluluklara bağlı bir Avrupa Savunma sistemi olarak yeniden yapılandırılması kararlaştırılmıştır. AB üyesi ülkeler 1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ile daha gelişmiş bir AB-BAB işbirliğinin yanısıra Avrupa Konseyi tarafından onaylanması halinde BAB'ın AB'ye entegre edilmesine karar vermiştir.

Almanya eyaletlerinde Rus askerlerinin çekilmesine kadar, sadece Alman askerlerinden oluşan bir güç, ülke savunması amacıyla konuşlandırılabilecekti. Rusların çekilmesinden sonra, NATO içindeki Alman Silahlı Kuvvetleri'nin atom silahlarından arındırılmış olarak, Doğu Almanya'da konuşlandırılması öngörülmüştür. Almanya'nın bu bölgesine yabancı silahlı kuvvetler konuşlandırılamayacak ve atom silahları taşıyıcıları aktarılamayacaktır (m,5). Ve son olarak bu anlaşma, Almanya'ya her türlü hak ve yükümlülüklerle birlikte, ittifaklara üye olma hakkı da tanımıştır (m.6).[564]

Alman dış politikasının diğer normatif temelleri, BM üyeliğinden oluşmaktadır. Yani BM Şartnamesinde öngörülen hak ve yükümlülüklerdir: Dünya barışının korunması ve uluslararası güvenlik ile diğer uluslararası örgütlerdir. Özellikle de NATO, AB ve BAB gibi örgütler bunların başında gelmektedir. Federal hükümet dış politika yürütürken, uluslararası koşulların yanında göz önünde tuttuğu ulusal yönergelerde vardır. Alman dış politikasının normatif temellerinin çerçevesini anayasa çizmektedir. Birleşmeden sonra yeniden yapılan anayasanın giriş bölümünde şöyle denmektedir: 'Almanya, birleşik bir Avrupa'nın eşit haklara sahip bir üyesi olarak dünya barışına hizmeti taahhüt eder'. Alman Halkı 'dokunulmaz ve devredilemez insan haklarını. her insan topluluğunun, barışın ve adaletin temeli kabul eder'(m.1). Madde 23'te de Birleşik Almanya, Avrupa entegrasyonuna olan geniş inancını teyit etmektedir. Madde 24, Federasyona, uluslararası organlara egemenlik haklarını devretme imkanı vermektedir: Federasyon, barışın korunması için karşılıklı kolektif güvenlik sistemine girebilir: dünyada ve Avrupa'da barış içinde devamlı bir düzeni kurmak ve garanti etmek adına, egemenlik haklarının daraltılmasına rıza gösterir:' Egemenlik haklarının devredilmesiyle (Örn: Avrupa Birliğine), Alman topraklarında Alman vatandaşlarını direk etkileyecek eylemler yapabilmelerine imkan verilecektir. Birlik hukuku, davalarda iç hukukla uyuşmazlık durumunda, Alman mahkemelerinde uygulama önceliğine sahip olacaktır.[565]

Alman Anayasası'nın diğer bir normatif hükmü de, devletler hukuku genel

[564] Woyke, Wichard; a.g.e., s.28
[565] Hesselberger, Dieter; "Das Grundgesetz. Kommentar für die politische Bildung", Neuwied, Frankfurt, 1991, s.185

kurallarının federal hukukun bir parçası olduğunun ve kanunların önünde geldiğini fakat anayasanın önünde olmadığının tanınmasıdır. Madde 32, Federasyona (Bund) yabancı ülkelerle olan ilişkileri koruma görevi vermektedir. Eyaletler istisnai olarak (Örn. Kültür politikasında) devletler hukuku anlaşmaları yapabilirler. Bund onay verdiği taktirde ancak, Federal Cumhurbaşkanına devletler hukukuna göre temsil öngörülmektedir. Yani cumhurbaşkanı federasyon adına yabancı ülkelerle anlaşma yapabilir (m.59). Diğer bir dış politika ile ilgili normatif kural, madde 87 a 'da düzenlenmiştir. Buna göre Bund, silahlı kuvvetleri savunma amaçlı kurar ve savunma dışında yalnız anayasanın açıkça izin verdiği durumlarda kullanabilir. Nihayet Alman AY'nın 115 a maddesi de, Alman dış politikasının anayasal bağlantısı olarak görülebilir. Bu madde savunma durumu kavramını düzenlemektedir.[566] Avrupa'nın tamamı, Orta-Doğu ve Güney Avrupa'daki devrim mahiyetindeki değişimden sonra bir hareket içine girmiştir. Avrupa dışındaki olaylar da, Körfez Savaşı gibi, Almanya'nın tutumuyla ilgili bir cevap beklemektedir. Alman dış politikası, uluslararası politikanın ve kendi toplumunun ulusal politik sisteme etkisinin sonuncunda oluşmaktadır. Bu itibarla Alman dış politikasını ulusal ve uluslararası normatif kuralların yanında, aşağıdaki süreçler birlikte belirlemektedir: [567]

1. Batı Avrupa entegrasyonu,

2, ABD ile lider güç olarak transatlantik güvenlik sistemi içindeki bağlılığı.

3. Avrupa' da ki merkezi konumu (Mittellage) dolayısıyla Doğu ile iyi ilişkilerin kurulması mecburiyeti.

4.Dış ekonomik örgüsü vasıtasıyla Almanya'nın dünya pazarına entegrasyonu.

5. Yüksek hammadde ve ihracata bağımlı olması ve nihayet,

6. Tarihi, özelliklede NS-rejiminin cinayetlerinin sorumluluğu

Avrupa'nın II. Dünya Savaşı sonrasındaki savaş yapısının çözülmesi, Alman dış politikasının şartlarını temelden değiştireceğine dair kuşku yoktur. Birleşmeden sonra Almanya'nın rolü ile Federal Almanya'nın rolü arasındaki temel farklılık, yeni

[566] Alman birliğinin kurulması ve dış politikada tüm egemenliğinin tekrar kazanılmasından sonra, Birleşik Almanya için bundan sonra hangi dış politikanın izleneceği sorusu sorulmaktadır.
[567] Woyke, Wichard; a.g.e. s.12

Almanya'nın aktör kalitesinin son derece büyümüş olmasıdır.[568] Bloklar çatışmasının aşılması, Almanya'nın hem birliğini hem de egemenliğini kazandırmıştır. Avrupa'nın Almanya dışında hiçbir ülkesi, 1989-91 yıllarında uluslararası sistemdeki radikal değişimden benzeri bir kazanç elde etmemiştir:

- Almanya İki+Dört Antlaşmasıyla müttefiklerin egemenlik itirazının - bir bütün olarak Almanya, Berlin, Müttefik Güçler - üstesinden gelmiştir.

- Almanya aktör kalitesini her alanda artırmıştır. Almanya 82 milyonluk nüfusuyla Avrupa'nın en kalabalık ülkesidir. Avrupa'da Almanya coğrafi yönden merkezi bir konuma sahiptir. Bu nedenle önemli tüm Doğu-Batı ve Kuzey- Güney bağlantıları Almanya üzerinden olmaktadır. Birleşmeyle büyümüş olan ekonomik, bilim ve teknoloji potansiyeli, orta ve uzun vadede Almanya'nın ağırlığını artıracaktır. Doğu'ya transfer edilen kamu kaynakları (750 milyar DM), Alman ekonomisindeki büyümeyi frenlemiş olmasına rağmen, ilerdeki yıllarda özel sektör katkılarıyla beraber orta vadede uluslararası ekonomik sistemde Alman ekonomi sektörünün büyümesine katkıda bulunacaktır.

- Sovyetler Birliği'nin dağılması ve BDT'nun kurulmasıyla birlikte, Doğu Avrupa'da Ekonomik ve politik ağırlığı ile Almanya'yı dengeleyecek başka hiçbir politik karşı güç bulunmamaktadır.

- Doğu-Batı çatışmasının sona ermesiyle Almanya artık güç bloklarının dünya politikasını ayıran çizgisi Üzerinde değil, Orta Avrupa'nın göbeğinde bulunmaktadır. Şimdi Almanya farklı yoğunlukta da olsa, dostluk anlaşmaları yaptığı komşularla çevrilidir.

- Doğu-Batı çatışmasının sonunda, Batı'nın Doğu'ya kayması temeli üzerinde iki kutuplu sistem modelinden daha güçlü, çok kutuplu bir model ortaya çıkmıştır. Böylece Avrupa'nın büyük güçleri Almanya'da dahil, Doğu ve Orta Avrupa'da yeniden yapılanma programında büyük politik önem kazanmışlardır.

- Soğuk Savaş engelinin kalkması askeri gücün daha da nispileşmesine katkı yapmıştır. Ekonomik gücün değeri daha da artmaktadır. Avrupa'nın ekonomik olarak güçlü devletlerinin bu arada Almanya'nın da değeri artmaktadır. Almanya, GSMH'ya göre ABD ve Japonya'nın arkasından, dünyanın üçüncü büyük ekonomik

[568] Haftendorn, Helga; "Gulliver in der Mitte Europas: Internationale Verflechtung und Nationale Handlungsmöglichkeiten. Deutschlands neue Aussenpolitik", Ed. Karl Kaiser, Oldenburg Verlag, München, 1997, s.124

gücüdür. Askeri güvenlik garantileri, özelliklede ABD'nin Batı Avrupa için nükleer garantisi, pratik olarak değerinden devamlı kaybetmektedir.

Avrupa 1989/91 yıllarında köklü bir değişim yaşamıştır. Bunun sonrasında düşmanlıklar da ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa'da AB'nin derinleşme süreci ( İç Pazar, Ekonomi ve Para Birliği, Siyasi Birlik) yaşanırken, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri tamamıyla yeni ekonomik, politik ve toplumsal bir düzen aramaktaydılar. Eski Sovyet Cumhuriyetlerinde ve Yugoslavya'da, ekonomik ve toplumsal problemlerle uğraşmak yerine daha ziyade, uluslaşma sürecine öncelik verilmiştir. Birleşik Almanya'da ise, 'Multilaterizm' başlığı altında dış politik öncelikler ortaya konmuştur: 'Avrupa Topluluğuna Bağlılık', 'Transatlantik İlişkilerin Sürdürülmesi' ve 'Uluslararası Ticaret Sistemine Entegrasyon' gibi.[569]

Birleşmeden sonra Alman dış politikası kuşkusuz AB'nin politik çekim merkezini oluşturmaktadır. Almanya kendisini yeni anayasanın 23. maddesi uyarınca fiilen Maastricht Antlaşmasında öngörülen AB'ne bağlı görmektedir. Bu maddeye göre Almanya, 'Birleşik bir Avrupa'nın gerçekleşmesi için, AB'nin derinleştirilmesine birlikte etki yapar. Federasyon, Federal Senato' nun onayı ile kanunla egemenlik haklarını devredebilir. Federal Almanya önceden AT ile karşılıklı ekonomik bağımlılık örgüsü içindeydi. 1989 yılında Almanya'da üretilen malların %55'i AT ülkelerine ihraç edilmiş ve karşılığında da son derece az ithalat yapılmıştır. Eski Federal Almanya'nın ekonomisi önemli ölçüde çevresini oluşturan ve politik istikrarı, hukuk garantisi, detaylı altyapısı, kalifiye iş gücü, talep gücü ve iç pazarı olan OECD pazarına dönüktü.[570]

Bu veriler birleşme sonrası da çok az değişmiştir; Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın 1.1.1995 tarihinde AB'ne girmesiyle, Almanya'nın ihracatı % 62'nin üzerine çıkmıştır. Bu nedenle, anayasanın Avrupa politikası kuralları ile entegrasyon politikasının devamı için çok taraflılık mantığı ulusal çıkarlar ile örtüşmektedir. Eskiden AT, şimdi AB olan örgüt, Avrupa'da yegane istikrarlı toplum olarak görülmektedir. Bu durum sadece üye ülkeler için değil, üye olmak isteyen diğer

[569] Wichard Woyke, a.g.e. s.13
[570] Senghaas, Dieter; "Verflechtung und Integration", Die Zukunft der Deutschen Aussenpolitik, Ed: Karl Kaiser, Hans W. Maull, Bonn, 1992, s.154

Avrupa devletleri içinde böyledir. AT üyeliği Federal Almanya'da liberal demokrasinin kurulmasına destek olmuş, yeni Alman devletini eşit hukuka götürmüş ve nihayet Federal Almanya'nın dünya politikasına güçlü bir şekilde ağırlık koymasına imkan vermiştir. 'Avrupa Topluluğu, zorbalığı politik bir araç olmaktan çıkaran, tamamıyla Almanya'yı da bağlayan bir barış düzeni yaratmıştır. Topluluk demokrasiyi, Batı Avrupa'da kökleşmiş bir yönetim şekli olarak benimsemiş, Almanya'nın da buna tabi olması, O'nu Batı'da daha inandırıcı kılmıştır. Nihayet Topluluk Doğu'da ve Batı'da çekim gücüne sahip, büyük bir ortak pazar yaratmıştır.[571]

Bunun anlamı şudur: Gelecekte de ulusal çıkarlarını çok taraflılık ve entegrasyona endeksleyen Alman hedefleri ile AB örtüşecektir. Bundan dolayı AB, Almanya'yı ilerde muhtemel lider güç olarak kendine bağlayacaktır. Bu çerçevede AB, Almanya'ya dış politikadaki temel çıkarlarını gerçekleştirebilecek ve takip edecek bir alan sunmaktadır. Alman menfaatlerinin, kendini hakim bir pozisyona getirmeksizin ama gelişmesini de sağlayacak bir Avrupa düzeninin oluşturulmasında yattığına inanılmaktadır. Bu ancak Avrupa entegrasyonu vasıtasıyla mümkün olabilir. Yani dışlamadan ve korumadan karşılıklı kısıtlama ve kontrol aracılığıyla mümkündür. Almanya coğrafi konumunun kendine sunduğu şansları, politik ve ekonomik olarak optimal değerlendirebilir[572].

Almanya'nın Avrupa kurumları ile olan sıkı bağı, birleşmeden sonra tartışma konusu yapılmamıştır. Başbakan Helmut Kohl, 28 Kasım 1989'da önerdiği 10 Nokta Planında, Alman Konfederasyonu ile bağlantılı olarak geleceğin Almanya'sının yerinin AT içinde olduğunu açık bir ifadeyle belirtmişti. Nisan 1990' da ise Kohl ve Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand AT'nun daha da derinleştirilmesi yoluna gitmişlerdir. Her iki politikacı siyasi, ekonomik ve para birliğinin hızlandırılması yönünde bir plan hazırlamışlardır. Her iki lider daha sonra Ekim 1991'de, ortaklaşa Avrupa savunma taburu inisiyatifini geliştirmişlerdir. Ancak bu, Almanya'nın yüksek güvenlik politikası stratejisini hedeflemekten uzaktı. Almanya'nın AT'na bağlanmasının en yüksek noktası. 1991/92' de imzalanan

[571] Kaiser, Karl; "Deutschlands Vereinigung-Die internationalen Aspekte", Bergisch-Gladbach, 1991, s.91
[572] Link, Werner, "Deutschlands europaeische Handlungsmaxime", Die politische Meinung, No: 288, 1993, s.50

Maastricht Antlaşmasıdır. Bu Antlaşma sadece 1999 yılına kadar Ekonomi ve Para Birliği'nin kurulmasını öngörmemekte, bunun yanında ortak bir dış ve güvenlik (ODGP) ile merkezi bir iç ve adalet politikası da amaçlamaktadır. BAB'nin, AB Güvenlik Politikası'nın bir ayağı olarak ele alınması da, Maastricht Antlaşmasıyla programlanmıştır. Maastricht Antlaşması'nın gerçekleştirilmesinde, Alman-Fransız tandemi fevkalade önemli bir rol oynamıştır. Bu Antlaşma, Almanya ile uluslararası statüsü zayıflamış, Fransa arasında tam bir uyumluluk ortaya koymakla birlikte, Fransa elit kadrosuna göre önemli olan Birleşik Almanya ve Fransa ikilisinin ortak hareket kabiliyetinin meydana çıkmasıdır. Bilindiği gibi Almanya'nın birleşmesi, Fransa'da pek memnuniyetle karşılanmamıştır. Dolayısıyla Almanya'nın AT'na bağlanması Fransa için oldukça önemliydi. Diğer bir önemli mesele de, ABD'den bağımsız bir Avrupa'nın oluşturulması idi. Almanya'nın istediği ise, Fransa'nın NATO'ya yakınlaştırılması ve ABD ile Fransa arasında bir arabuluculuk rolü oynamaktı. Almanya'nın diğer önde gelen politikacıları, bu arada Genscher için ise söz konusu olan, Washington'a karşı geniş bir hareketlilik kazanmaktır.[573]

Avrupa Birliği'nin Doğu'ya gelişmesindeki Alman çıkarları giderek Avrupa'nın menfaati haline dönüşebilir. AB Komisyonu'nun Almanya'nın Komisyon Başkanlığı altında Aralık 1994'te Essen'de yaptığı Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde Orta ve Doğu Avrupa'nın ortaklık anlaşması yapılan ülkeleriyle 'yapısal diyalog' kurulması kabul edilmiştir.[574] Alman Hükümeti devamlı, ekonomik alandaki gelişmeye paralel olarak yürütülmesi gereken siyasi birliğin pekiştirilmesindeki menfaatinin altını çizmiştir. Almanya'nın Avrupa entegrasyon süreciyle sıkı bağlantısı sadece kendi çıkarlarına hizmet etmekle kalmamakta, aynı zamanda örtülü yada yeniden açıkça ortaya çıkan Almanya'nın AB içindeki etkin rolünden korkanların da yumuşatılmasına hizmet etmektedir. Almanya'nın diğer bir menfaati de, Almanya'nın dış ve iç baskılarla bölünemeyeceği bir Avrupa yapısının oluşturulmasıdır. Aksi takdirde Almanya, Birliğin diğer büyük ülkeleriyle karşılaştırıldığında, her halde daha kötü pozisyona düşerdi. Avrupa, önemli iç meselelere yapıcı çözümler bulmak ve ciddi tehditlere

[573] Soutou, Georges-Henry; "Die Opposition gegen Maastricht - Beweggründe und Argumente nach den Erfahrungen von 1993", Frankreich in Europa, Ein deutschfransösischer Rundblick, Ed. Ingo Kolboom, Ernst Weisenfeld, Bonn, 1993, s.93

[574] Janning, Josef; "Die Europapolitik der Bundesrepublik Deutschland, Jahrbuch der europaeischen Integration", Ed. Werner Weidenfeld, Wolfgang Wessels, Bonn, 1995, s.289.

karşı cevap verebilmek için yeteri kadar yetenekli olma zorunluluğu vardır.[575]

Doğu-Batı çatışmasının atlatılması, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve silahsızlanma politikasındaki önemli başarılar. Batı Avrupa-ABD ve Alman-ABD ilişkilerinin temellerini tamamıyla değiştirmiştir. ABD'nin Dünya'daki rolünün azaldığını buna karşın, birleşmeden sonra Almanya'nın rolünün genişlemekte olduğunu iddia edenlere göre Almanya, yeni sorumluluğunun boyutlarını tahmin etmeye gayret etmektedir.[576] Bu görüşü paylaşmak pek mümkün görülmemektedir. Çünkü ABD'nin rolü, özellikle Tek Kutuplu Dünya'da daha çok önem kazanmıştır. Ancak bu tek kutuplu sistemin daha ne kadar devam edeceğini şimdiden söylemek mümkün değildir. Yugoslavya İç Savaşı, Körfez Krizi, Amerika'nın Dünya'da nasıl bir rol üstlendiğini gösteren iki önemli örnektir. ABD olmadan ne teker teker Avrupa devletleri ne de AB krizler ve savaşlar karşısında ne kadar çaresiz kalabileceklerini utanç verici bir şekilde göstermemişler miydi?

Komünist tehdidin ortadan kalkması, NATO'yu önemsiz hale getirmemiştir. Ama etkisini ve üyelerin ilişkilerini değiştirmiştir. Gelecekte NATO içinde Almanya'nın öneminin zorunlu bir biçimde artacağı ve simetrik bir yapının oluşacağını iddia edilmektedir. Daha Berlin Duvarı yıkılmadan önce başkan Bush, 31 Mayıs 1989 tarihindeki Almanya ziyaretinde Almanya'ya, 'Partnership in Leadership' teklifini yapmıştır.[577] Aynı teklifi Bush, Cumhurbaşkanı von Weizsacker'in Nisan 1992 yılındaki ABD ziyaretinde de tekrar etmiş olması dikkat çekicidir. Transatlantik işbirliğinde tabii ki ABD'nin köklü menfaatleri geçerliliğini korumaktadır. ABD Almanya'yı 'Avrupa'nın yeniden yapılanmasında bir partner olarak ve Avrupa Birliği'nde de serbest ticaretin bir tarafı olarak görmektedir. ABD'nin, Avrupa da liberal çoğulcu kapitalist bir toplumun yerleşmesi ve kökleşmesinde ve de uluslararası görevlerde, Almanya tarafından ekonomik yönden yükünün hafifletilmesinde menfaati vardır.

Başkan Clinton 1994 yılındaki Almanya ziyaretinde, Almanya'ya Avrupa'da

---

[575] Deubner, Christian; "Deutsche Eurapapolitik: Von Maastricht nach Kerneuropa?", Baden, Baden, 1995, s.45
[576] Kaiser, Karl; "Die Deutsch-Amerikanischen Sicherheitsbeziehungen in Europa nach dem Kalten Krieg", Europa-Archiv, No: 1/1992, s.13
[577] Europa-Archiv, No: 12.1989 D.356–361

liderlik rolü atfetmiş ve dünya politikasında daha fazla sorumluluk almasını istemiştir. 'Süddeutsche Zeitung' gazetesine verdiği mülakatta Clinton:[578]

"Almanya'nın politikası olarak neyi anlıyorsam, yani büyüyen Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesini ve doğuya yakınlaştırılması çabasını destekliyorum. Ve bundan dolayı da çok mutluyum ... Almanlar kendi rollerini kendileri tanımlamak zorundadırlar. Bu ABD'nin bir meselesi değildir. Almanya'nın kendini bir liderlik rolünden nasıl geri çekebileceğini anlamıyorum. O üçüncü büyük ekonomi ülkesidir ve büyük bir nüfusa sahiptir. Federal Almanya Doğu Almanya'yı entegre etmiş ve bunu ekonomik gücünü koruyarak başarmıştır. Tüm bu devasa isteklerin yanında ayrıca Almanya Birleşmiş Milletlerin çok sayıdaki aksiyonlarında oldukça yapıcı bir rol oynamıştır. Almanya'nın liderlik rolü üstlenmekten başka bir seçeneği kalmamıştır. Diyorum ki, Almanya'nın liderlik rolü oynamadığı bir dünyadan bahsetmek hiçbir şekilde mümkün değildir. Federal Almanya sorumluluklarından geri duramaz. Bunu istese dahi, bu sebeple meydana gelen boşluk Almanya'yı aktif olmaya zorlayacaktır."

Maastricht Antlaşması Üzerinde Fransa'da yapılan tartışmalar açıkça göstermiştir ki, ekonomisine Almanya'nın hakim olduğu, politikasının geniş ölçüde ABD'nin belirlediği bir ABD-Almanya Avrupası, Fransa tarafından kesinlikle reddedilecektir.[579] Bağımsız bir Avrupa savunma örgütü olmadığı sürece, ABD bir çatışma durumunda tek güvenilir güvenlik garantisidir. Bu nedenle Almanya'nın ABD ile iyi ilişkiler sürdürmesinde menfaatinin olduğu açıktır. ABD ile yakın işbirliği, Almanya'nın süper güç ABD'nin politikalarını etkileme ve belli sınırlar içinde ona katılma imkanı vermektedir. Bunun için Kohl hükümeti özellikle de güvenlik politikalarında Atlantik Paktı içinde ABD ile ortak yönleri geliştirmeye gayret sarf etmiştir: NATO'nun yeni yapısı, Avrupa'nın ileride münferit olaylarda ittifak içinde askeri görevleri yerine getirmesine müsaade etmelidir. Bunun ötesinde ittifak, ittifak dışındaki ortaklarla krizlerin giderilmesi ve barışın güvence altına alınması operasyonlarında gerçekten müştereken etkili olabilecek bir durumda

[578] Süddeutsche Zeitung , 5 Mayıs 1999
[579] Ancak ABD'nin teklif ettiği 'Partnership in Leadership' Almanya'yı zora sokmuştur. Çünkü ABD-Almanya arasındaki özel ilişki yeniden Almanya'nın Avrupa entegrasyon sürecindeki rolünü tartışmaya açabilecektir.

olmalıdır.[580]

Almanya, ABD politikasında kendi menfaatleri yanında, Avrupalı ortaklarının menfaatlerini gözetmek zorunda olması ve AB-Avrupa'sının da bağımsız olması nedeniyle, ABD ile menfaat çatışmalarının çıkması adeta programlanmıştır.[581] Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana, ABD AGİT - sürecini, önemi artan bir organizasyon olarak algılamaktadır. Çünkü bu kurum ABD'ye Avrupa'daki gelişmelerde söz sahibi olma imkanı vermektedir. Bununla birlikte Clinton yönetimi NATO'ya, Avrupa'nın istikrar ve düzen sistemi olarak daha çok öncelik vermiştir. NATO'nun 1994 Ocağında kararlaştırdığı 'partnership for the peace' projesiyle ABD, Doğu ve Orta Avrupa'da istikrarı gerçekleştirmeyi ümit etmektedir. Görünür bir zamanda bir Avrupa güvenlik politikasının gerçekleştirilmesi mümkün görülmemektedir. Her ne kadar bu yönde Ortak Dış ve Güvenlik Politikasıyla (AGSP) belli adımlar (Örneğin Avrupa Ordusunun kurulması gibi) atılmış olsa da. Doğu ve Orta Avrupa'daki toplumsal uzlaşmazlıklar tümüyle bir askeri çatışmaya gidebilir. Bu bakımdan ABD'nin güvenlik garantisi, Rusya'nın ve diğer BDT Ülkelerinin politik bir U-dönüşüne karşı yegane sigorta olarak durmaktadır.[582] Soğuk Savaş'ın bitmesi Doğu Avrupa bağlamında tamamıyla yeni roller ortaya çıkarmıştır. Almanya artık NATO ve AB'nin doğu sınırı ve cephe ülke değildir. AB'nin koordinatları Doğu'ya kaymıştır. Böylece Almanya'nın Doğu politikası (Ostpolitik), olduğundan daha fazla AB'nin ortak politikasının bir parçası olmuştur. Orta ve Doğu Avrupa'da reform sürecinin başarılmasında, Almanya'nın doğrudan ve önemli menfaatleri vardır. Orta ve Doğu Avrupa'daki istikrarsızlıkta ve sarsıntılardan en çok etkilenecek ülke Almanya'dır. Fakirliğin sebep olduğu göçler yada iç savaş, çevre felaketleri, kriminal vakalarının artması süreci ve yardım arayışları Avrupa'da önce Almanya'yı etkilemektedir. Bu açıdan bu bölgedeki transformasyon sürecinin başarılmasında Almanya'nın ağırlıklı menfaati vardır. Bu sebeple Almanya, hem bu ülkelerle teker teker, ikili, hem de AB, NATO ve OECD

[580] Kohl, Helmut; "Rede vor dem NATO-Rat in Berlin am 4.6.1996", Internationale Politik, No: 10/1996, s.99
[581] Woyke, Wichard; a.g.e. s.17
[582] Ayrıca Doğu Avrupalılar ABD'nin Avrupa'daki mevcudiyetine büyük önem vermektedir: Bir taraftan Rusya ve Ukrayna'ya karşı bir güvence olarak' diğer taranan da potansiyel Alman hakimiyetine karşı bir güç olarak Almanya'da da Almanya'nın NATO Üyeliği, gelecekte de bu ülke için önemli olduğu görüşü hakimdir.

çerçevesinde çok taraflı bir 'Ostpolitik' yürütmektedir.[583]

Birleşik Almanya'nın yeni bilateral Doğu politikasını, ortaya çıkan yeni mecburiyetlerin yanında, tarihi sebeplerle de açıklamak mümkündür. Bu politika Almanya'nın ortaklarında her zaman, Almanlar Batı entegrasyonunun dışına çıkar korkusu yaratmıştır.[584]

Almanya'nın Avrupa'nın merkezi gücü olarak tarihi rolünü yeniden alacağından söz edilmekte ya da açıkça bundan korkulmaktadır. Olası bir Alman-Rus ittifakı karşısındaki korkular dile getirilmektedir. Ancak Almanya için 'Ostpolitik', çok sebepleri olan zorunlu bir ihtiyaç olarak gündeme getirilmektedir. Bu sebeplerden birincisi, Orta ve Doğu Avrupa'daki elit tabakanın ve halkların, Fransa ve İngiltere'den ziyade Almanya'ya yönelik beklentilerinin olduğudur. Birleşik Almanya'nın Doğu politikasında lider pozisyonunda olmasının ikinci gerekçesi ise, diğer devletlerce de kabul edilmiş olan Almanya'nın rolüdür. Almanya, daha büyük bir rol oynaması için cesaretlendirilmiş, hatta zorlanmıştır. Üçüncü olarak ta, Almanya'nın olayların yakınında bulunması ve Orta ye Doğu Avrupa'da reform sürecinin fiyaskoyla sonuçlanmasından doğrudan etkilenecek bir ülke olmasıdır. Reform sürecinin başarılması, göç dalgasının ve dolayısıyla Almanya'da sosyal barışın tehlikeye düşmesi karşısında en etkili önlem olarak görülmektedir. Son olarakta ekonomik perspektiften bakıldığında, pazar ekonomisinin yerleştiği bir Orta ve Doğu Avrupa, gelecekte Alman malları için bir pazar Alman sermayesi için bir yatırım alanı ve ihtiyaç duyulan hammadde kaynağı olacaktır. Bu nedenlerle Almanya'nın Doğu politikası, öncelikle Doğu-Batı Avrupa'nın istikrar politikasıdır. Almanlara göre bu politika kendilerine sık sık izafe edilen Doğu ve Orta Avrupa'da bir hakimiyet çabası olarak algılanmamak gerekir. İkili ilişkilere dayalı Doğu politikası bağlamında Almanya, önce 1990 yılında Sovyetler Birliği ile bir iyi komşuluk ve dostluk anlaşması imzalanmıştır. Hemen arkasından Polonya ile 1991 yılında aynı yönde ikinci bir anlaşma yapılmıştır. Aynı tarihte Polonya ile Oder-Neisse sınırını nihai olarak tanıyan bir anlaşma daha yapılmıştır. 1992 yılında Macaristan ve Çekoslovakya ile de işbirliği, iyi komşuluk

[583] Bredow von Wilfried, Jager, Thomas; "Neue deutsche Aussenpolitik: nationale Interessen in internationalen Beziehungen", Opladen, Leske und Budrich, 1993, s.208
[584] Helmut Hubel; "Das Vereinte Deutschland aus Internationaler Sicht", Eine Zwischenbilanz, Bonn, 1993, s.74

ve dostluk içeren bir anlaşma yapılmıştır. Yapılan tüm bu anlaşmalar, transformasyon süreçlerinin desteklenmesini ve de taraf devletlerdeki azınlıkların durumlarını iyileştirilmesini içermektedir. Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ile Macaristan'daki Alman azınlıkları için anlaşmalarla güvence altına alınmış hükümler, Almanya'daki yabancı azınlıkların tersine şüphesiz daha anlamlıdır. Almanya'nın Doğu-Batı Avrupa devletlerinin AB'ne girmesi yönünde, Doğu Avrupa ülkeleriyle yaptığı anlaşmalarla çaba harcaması, aynı zamanda istikrar için bir başka katkı oluşturmakta olduğu iddia edilmektedir. Almanya Orta ve Doğu Avrupa'ya yönelik istikrar politikasını çok taraflı zeminlerde de yürütmektedir. AB, OECD ve G-7 ülkelerinin, Doğu ve Orta Avrupa için daha büyük destek olmalarını sağlamak, federal hükümetlerin geçmişte olduğu gibi şimdi de politikasıdır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin istikrar topluluğu AT'ye yaklaştırılması, yeni demokrasilerin istikrara kavuşturulması için önemli bir katkı olarak görülmektedir. Almanya Doğu-Orta Avrupa'yı OECD ülkelerinin hepsinden siyasi, ekonomik, mali, eğitim ve idari yardımlar olarak daha fazla desteklemiştir. Tabii bu destekleri, Almanya'nın birleşmesinde bu ülkelerin göstermiş oldukları müspet tutumlarından dolayı bir şükran yardımı olarakta algılayabiliriz. Özellikle Rusya'ya yapılan yardımları bir 'rüşvet' olarak dahi değerlendirebiliriz. Sadece Rusya'nın Alman topraklarından askerlerini çekmesi için ödenen para 15 milyar DM. tır. Ancak reform sürecinin düzenlenmesinde ve teşvik edilmesinde sadece dışardan yapılan teknik ve mali yardımların mali ve ekonomik etkisi tartışmalıdır. [585]

1994 yılında Federal Almanya'nın güvenliği hakkında çıkan beyaz kitapta, Birleşik Almanya'nın güvenlik ve dış politikasının temelinde şu beş önemli menfaatin yattığı görülmektedir:

1. Alman vatandaşlarının özgürlüğünün, güvenliğinin ve refahının korunması ve ülkenin bölünmezliği

2. AB içinde Avrupa demokrasileriyle entegrasyon zira Avrupa'da demokrasi, hukuk devleti ve refah seviyesi Almanya'nın da barış ve güvenliği demektir.

[585] Weidenfeld, Werner; "The German Christian Democrats", Moderates and Conservatives in Western Europe Political Parties, the European Community and THA Atlantic Alliance", ed. Roger Morgan and Stefano Silverti, l.ed., Heinemann Educational Books Ltd., London, 1982, s.13

3. Devamlı aynı yöndeki menfaatler ve değerler topluluğu üzerine kurulmuş Transatlantik ittifakı zira ABD'nin potansiyeli dünya gücü olarak uluslararası istikrar için vazgeçilmezdir

4. Komşu Doğu Ülkelerin, eşitlik ve ortaklık temelinde batı kurumlarına yakınlaştırılmaları ve Avrupa'nın tüm devletlerini kapsayan iş birliğine dayalı yeni bir güvenlik sisteminin kurulması

5. Devletler hukukuna ve insan haklarına saygılı, pazar ekonomisi kurallarına dayalı adil bir dünya ekonomik düzeninin kurulması; zira her ülkenin güvenliği sağlanması global bir güvenlik sistemi içinde herkes için barışın, hukukun ve mutluluğun gerçekleştirilmesine bağlıdır.[586]

Kohl/Genscher Hükümeti birleşmeden hemen sonra, dış politikayla ilgili olarak şunların altını çizmiştir: Birleşik Almanya'nın uluslararası sorumluluğu artacaktır. Almanya bu sorumluluğa sadece dünya barışını koruma adına değil, BM nezdinde, AB içinde ve Atlantik Paktı ile ikili ilişkilerinde de sahip olacaktır. Sorumluluğun artması, birleşmeyle birlikte hareket alanının da genişlediğini göstermektedir. Soğuk Savaş sonrasında Almanya'nın cephe devlet olma durumu ortadan kalkmıştır. Böylece Birleşik Almanya, Avrupa'nın kalbinde yeni bir güç bölgesi yaratabilecek konumdadır. Entegrasyon ve ekonomik politikalarda yeni bir takım angajmanlara girebilecektir. Almanya artık potansiyel bir Atom Savaşı'nın yayılma sahası olmaktan çıkmıştır. Almanya'nın birleşmesiyle, 1945'ten bu yana en karmaşık ve tehlikeli anlaşmazlık konularının ortadan kalktığına inanılmaktadır. Birleşmeyle müttefiklerin rezerv hakları ortadan kalkmış, Almanya tam anlamıyla egemen bir devlet olmuştur. Dış politikada, Federal Almanya ve DDR arasındaki dış politik menfaatleri daraltan rekabet artık kaybolmuş, iki devlet birbirine karşı koz olarak kullanılmaktan kurtulmuşlardır. Jeopolitik olarak da Almanya'nın birleşmesinden sonra çok şey değişmiştir. Almanya'nın nüfusu 1/4 oranında artarak 63 milyondan 80 milyona çıkmıştır. Toprak büyüklüğü 248.000 km² den 357.000 km² ye ulaşmıştır. Almanya'nın jeopolitik ağırlık merkezi Kuzey Doğu'ya kaymıştır. Deniz kıyılarının büyümesiyle birlikte Almanya, aynı zamanda bir deniz ülkesi de olmuştur.[587] Federal hükümet Ekim 1990 yılında yaptığı açıklamada.

[586] Weisbuch, 1994, s.42 (Alman Savunma Bakanlığının hazırladığı yıllık rapor)

[587] Toprak ve nüfus olarak büyüme, uzun vadede güç olma potansiyelini arttırma anlamına da gelmektedir.

Almanya'nın Federal Almanya (Batı Almanya) dış politikasının temel çizgisini ve geleneğini devam ettireceğini açıkça beyan etmiştir. Bu açıklamadan DDR'in dış politikasının üzerinin tamamen silinmiş olduğu anlaşılmaktadır. Federal Almanya geleneği içinde, AT'nin (AB) genişletilmesinin hızlandırılması ve bu yolla, tüm Avrupa'nın birliğinin teşvik edilmesi de yer almaktadır. Genscher'e göre Avrupa tekrar bölünmemeli ve yeni ulusal akımların içine düşülmesinin önüne geçilmelidir. Genscher, yeni Alman dış politikasının özelliğini 'örnek dış politika' olarak nitelendirmektedir. Öyleyse bu politika şu anlama gelmektedir: [588]

1. Eski Federal Almanya'nın dış politikası Birleşik Almanya için de geçerli olacaktır.

2.Yeni Almanya'nın egemen dış politikası, öncelikle Batılı ortaklarla işbirliği ve entegrasyon içinde Avrupa barışı sorumluluğu çerçevesinde yürütülecektir.

3. Almanya ekonomik, jeopolitik, nüfuz politikaları ve tüm politik ağırlığı ile daha fazla güç için çalışmayacak ama daha fazla sorumluluk için gayret gösterecektir.

4.Avrupa'nın yeni bir dünya düzeninin kurulması sorumluluğunu yerine getirilmesi için. Almanya üzerine düşen her türlü katkıyı yapacaktır.

Genscher'e göre uluslararası ölçekte sorumlu dış politikanın global özelliği, barışın ve işbirliğinin emrinde, dünya ölçeğinde dış politik sorumluluğun şuuruna sahip olmaktır. Genscher, 'Birleşik Almanya dünyaya açık ve büyük sorumluluklara layık olmalıdır. İyi örnek olmanın gereği, bizim global meydan okumaları göğüslememizdir' diyerek bunun altını çizmektedir. Yeni politikanın global boyutu açıkça ortaya konmuştur. Doğu ile ilgili çıkar tanımlaması, Batı Almanya döneminden farklı olacaktır.[589] Küresel olarak ve özelde de Doğu'ya bakıldığında, bir değişim kendini göstermektedir. Ancak tüm bunlara rağmen, Almanya'nın ulusal ve tek başına bir adım atmak peşinde olmadığının özellikle altı çizilmektedir. Batılı ortaklarla beraber hareket etme mecburiyeti hatırlatılmaktadır. Avrupa'nın doğusu

[588] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e. s.385

[589] Önceki 'Ostpolitik', öncelikli olarak yumuşamayı ve ideolojik düşmanlığın giderilmesini hedeflerken, en önemlisi de önce Almanya'nın ve Avrupa'nın bölünmüşlüğünün giderilmesine yönelikken, yeni Doğu politikasını hem yeni fırsatlar hem de riskler beklemektedir.

Almanya için keşfedilmemiş topraklar haline gelirken, ilişkiler yumağı büyümüş ve aynı zamanda da karmaşık hale gelmiştir. Soğuk Savaş düzeni aynı zamanda bir denge üzerine kurulmuştu. Bu nedenle askeri ve sistem politikaları öngörülebilir durumdaydı.[590] Milliyetçi ve etnik çatışmalar 1990'dan itibaren Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluğundan da cesaret alarak alevlenmektedir. İnsanlar adeta köklerinden koptuklarını hissetmektedirler. 21 Kasım 1990 Paris AGİK-Şartı, tüm Avrupa'da barışa ve refaha olan inancı sembolize etmekteydi. İnsanların yıllarca sakladığı ümit ve beklentilerinin gerçekleşeceği an sanki gelmişti; bütün ülkeler, insan haklarına ve temel özgürlüklere dayalı bir demokrasiye olan sarsılmaz inançlarını teyit ederken, ekonomik özgürlük ve sosyal adalet ilkelerine dayalı, sosyal refah düzeninin kurulması için çaba harcanacaktı. AGİT Toplantısında NATO'nun yapısının ve stratejisinin, ortaya çıkan yeni duruma uyarlanması istenmiştir. Almanya, bölünmüşlüğün ve eski Doğu-Batı çatışmasının yükünden kurtulmuş olarak, Batı Avrupa Entegrasyonu ve tüm Avrupa sorumluluğu arasında açıkça yapıcı bir denge unsuru olma arzusundaydı. Bu, Almanya'nın diğer NATO ve AT ortaklarının yaptığı gibi, yeni bir menfaat tanımlaması idi. Almanya yeni egemenlik hakları değil, daha da ileri milli egemenlik haklarından feragat etmeyi, Kohl'ün ağzından teklif ediyordu: [591]

''Biz tek başımıza ne bir çıkış ne de yalnız bir yol (Sonderweg) arıyoruz. Tam tersine, egemenlik haklarımızdan, şimdiye kadar olduğundan daha fazlasını AT'na devretmeye hazırız. Birleşik Avrupa'yı inşa etmek için çalışıyoruz. Birleşik Almanya daha fazla dış politik sorumluluk almaya hazırdır. Bunu tek başına değil, AT'nu güçlendirerek, ortak dış politikayı gerçekleştirerek, geliştirerek ve her şeyden önce egemenlik hakkından feragat ederek yapmak istiyoruz'

1990/91 kışında Almanlar arasında birleşmenin Dünya'da ve Avrupa'da Almanya'nın rolüne nasıl bir etki yapacağı hakkında belirsizlik hakimdi. Status quo düşüncesinin, 1949 sonrası olduğu gibi, 1989 sonrasında da devam ettiği söylenebilir. Acaba statükonun tersi ne anlama gelmektedir? Almanlar, ülkelerinin

[590] Buna karşın 1989 sonrası birleşen Almanya ve Batı için, Doğu-Batı arasında hesap edilemeyen bir güç boşluğu doğmuştur. Sadece buda değil, aynı zamanda zengin Batı ile fakir Doğu arasında emme basma etkisi yapacak bir uçurumda ortaya çıkmıştır. Sosyal çöküntünün çıkardığı suçlarda büyük bir artış görülmektedir. Ve bu, Batı Avrupa'yı tehdit etmektedir.

[591] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e. s.387

barışa yaptığı katkılardan dolayı gururluydular. Diğer yandan da hükümetleri tarafından rahat bırakılmayı istiyorlardı. Ancak güvenlik politikalarıyla ilgili meseleler çıktığında, sokaklarda gösteri yapmaktan da geri durmamışlardır. 80'li yılların başında olduğu gibi Alman hükümetleri protestoların korkusundan yıllarca, hatta on yıllarca, her türlü dış politik sorumluluklarından kaçmışlar, birleşmeden sonra da bunu barış retoriği ile örtmeye çalışmışlardır. Almanların 1990 birleşmesinden hemen sonra içlerine kapanmaları, belki bu şekilde izah edilebilir. Alman dış politikası, 1989'a kadar önemli ölçüde reaktif karakterdeydi. Federal hükümetlerin idealist retoriği ve dış politik meselelerdeki pasifliği, güç politikası ve askeri çıkarlara karşı ortak bir antipati doğurmuştur.

Yeni Almanya kendisini sivil gelişmelerin bekçisi göstermiş, savaşlara ve askeri enstrümanlara ise eskinin bir kalıntısı olarak bakmıştır. Sadece 'Macht' kelimesini ağzına almaya cesaret etmiş, siyasi, sosyal ve bilim çevrelerine Dışişleri Bakanı Genscher şöyle seslenmiştir: 'İyi Örneğin' dış politikası, güç politikasının reddidir. Bu sorumluluk politikası anlamına gelir:' Federal Cumhurbaşkanı da çok açık bir dille, Federal Almanya'nın artık bir Dünya Gücü olmadığını söylemiştir. Kim buna açıktan karşı çıkmaya cesaret edebilir ki'? Ama: 'güç' (Macht) ve 'sorumluluk' (Verantwortung) kavramlarını birbirlerinin tersi olarak görmek, Alman tarihinin kaderci bir yanılgısıdır ve hatta bu tahrik bile edilmektedir.[592]

İki+Dört Müzakereleri, adeta Almanya'nın birleştirilmesine mahkumdu.[593] Bu tespit, hiçbir şekilde birleşme diplomasisini yürüten katılımcıların başarısını gölgelemez. Ancak Federal Almanya'nın politikasında birleşme arzusu, Doğu Almanların sokaklarda bunu etkili ve güçlü bir şekilde dile getirmelerinden sonra ancak gündeme gelmiştir. Komünizmin yıkılmasıyla bir devrimin nasıl barış içinde ve başarılı bir şekilde gerçekleşebileceği dünyaya gösterilmiştir. Şimdi birleşmeden sonra Almanların ne olmak isteyecekleri sorusu gündeme gelecektir: geleneksel çerçevede ulusal büyük bir güç mü?, Hans Peter Schwartz bunu, Federal Alman dış

[592] Hacke, Christian; "Zur Weltmacht verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush", a.g.e. s.389

[593] Almanya'nın birleşmesi sadece aktif Alman diplomasisinin bir sonucu değil, Orta ve Doğu Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluğunun yarattığı çekim etkisinin bir sonucu, hatta buna karşı bir reaksiyondur da. Abartarak söylemek gerekirse: güç politikasındaki yeni değişiklikler aynı zamanda Almanya'yı bir araya getirmiştir.

politikasında ‘Cılız bir küstahlık’ olarak ifade etmektedir.[594] Yoksa Alman dış politikasının özelliği olan bu korkaklık ve cılız küstahlık 1990 sonrası da devam edecek midir?

### 5.4.3. Birleşik Almanya Dış Politika Motivasyonlarının Temel Değerleri

1945 sonrası Almanların merkezi dış politika kategorisi, ‘Almanya’dır. Savaş yenilgisi, istila ve bölünme, Almanların dış politikasının öncelikli referans noktası olmuştur. Bir araştırma kuruluşu olan ‘Institut für Demoskopie’ nin yaptığı bir araştırmanın neticesinde, Almanların temel düşünceleri hakkında önemli bilgiler ortaya çıkmıştır. Dış politika değerlendirmeleriyle ilgili ve çıkar tespiti hakkında birkaç önemli bulgu şunlardır:

Uluslararası politikada Alman gücünün muhtemel projeksiyonu, Nasyonal Sosyalizm Diktatörlüğü zamanından kalma tarihi ipotek altında açıkça sürmektedir. Körfez Savaşı bağlamında Almanların özellikle ahlaki görevleri hakkında şu soru sorulmuştur. ‘Saldırgan Saddam Hüseyin düşürülmeli midir ?’ Ancak bu soruya bir de yorum ilave edilmiştir. Eğer zamanında dünya kararlı bir şekilde Hitler’e karşı savaşmamış olsaydı, Almanya kurtarılmamış olurdu:’ 1991 yılında bu soruya Batı Almanların % 47’si ve Doğu Almanların % 32’si şöyle cevap vermişlerdir: ‘ABD’ni desteklemek özellikle ahlaki bir görevdir’. Buna karşılık Batı Almanların % 34’ü ile Doğu Almanların % 43’ü böyle düşünmemektedir. Kararsızların oranı ise Batıda % 19, Doğu’da % 25 olmuştur.[595]

Dünyada devam eden krizler Almanya’da birleşmeden sonra yoğun tartışmalara ve dünya politikasında kendi davranış biçiminin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu problemlerin çoğu askeri olarak tırmanışa geçmiş ve kolay çözülebilir görünmemektedir. Klasik egemenlik anlayışı içinde en son çare olarakta savaş yeteneği ve isteği sorusu gündeme gelmektedir. “Eğer savaş gündeme gelse, ülkeniz

[594] Schwarz, Hans-Peter; “Die gezahmten Deutschen. Von der Machtbessenheit zur Machtvergessenheit”, Stuttgart, 1985, s.193
[595] Kühnhard, Ludger; “Wertgrundlagen der deutschen Aussenpolitik. Deutschlands neue Aussenpolitik”, C.1 Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hans W. Maull. Oldenburg Verlag, München, 1997, s.99-117

için savaşmaya hazır olur muydunuz?" sorusuna Nisan 1991 yılında Batı Almanların % 32'si evet, % 43'ü hayır cevabı verirken; % 25'i kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Allensbach Enstitüsü aynı soruyu bu defa Haziran 1991'de Doğu Almanya'da yöneltmiştir. Doğu Almanların % 40'ı savaşmaya hazır olduklarını yani 'evet' ile cevap verirken, % 34'ü ise böyle bir şeye hazır olmadıklarını dolayısıyla 'hayır' ile cevaplamışlardır. Ve nihayet % 26' sı da 'kararsız' olduklarını beyan etmiştir. 1990 yılının Haziran ayında Almanların tamamına dönük yapılan ankete göre; Batı Almanların % 52'si ve Doğu Almanların % 3'ü Almanya'nın NATO'da kalmasını benimserken, Almanya'nın bağlantısızlığını isteyenlerin oranı ise her iki tarafta % 32 ve % 51 düzeyinde çıkmıştır. Kararsız kalanların oranı ise % 16 ve % 18 olmuştur. 1991 yılı Eylül ayında aynı soru tekrar sorulmuştur. Ancak soru bu defa şöyle formüle edilerek yöneltilmiştir: 'Komünizmin yıkılmasından sonra Sovyetler hala bir tehlike oluşturmakta mıdır? Eğer değilse NATO artık önemini kaybetmiş midir?' Bu soruya Batı Almanların % 23'ü ve Doğu Almanların % 42'si 'evet' derken, Batı Almanların % 62'si ile Doğu Almanların % 39'u 'hayır' diyerek, NATO'nun öneminin devam ettiği görüşünü paylaşmışlardır. Hatta NATO'nun güçlü bir ittifak olarak kalması istenmiştir. Çünkü Sovyetler Birliği'nin ne olacağı hiç bilinmez denmiştir. Kararsızların oranı ise, % 15 ve % 19 olarak çıkmıştır.[596]

Kasım 1991 yılında yapılan bir ankette: "Almanya'nın NATO üyeliği hala önemli mi?" sorusuna, Batı Almanların % 63'ü ve Doğu Almanların % 42'si 'evet' derken, "hayır bugün artık önemli değildir" diyenlerin oranı ise, Batıda % 19, Doğu'da % 32 olmuştur. Katılanların % 4 ve % 6'sı bunun hiçbir zaman önemli olmadığını söylerlerken, % 15 ve % 20 gibi yüksek bir kesim ise bu soruyu nasıl değerlendireceklerini bilmemektedirler.[597]

Kasım 1990 yılında Almanların AT'dan ne gibi menfaatlerinin olduğu sorulmuştur. Batı Almanların % 30'u ile Doğu Almanların % 37'si 'ekonomik menfaatler' derken, sadece % 15'i ve % 10'nu 'siyasi menfaatler' diyerek fikir belirtmişlerdir. Bunun yanında % 3 ve % 2 oranında 'Avrupa'da politik durumu daha fazla etkileme', % 4 ve % 2'si de 'Barışın korunması' cevabı vermişlerdir.

[596] Kühnhard, Ludger: "Wertgrundlagen der deutschen Aussenpolitik". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1 Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hans W. Maull. München. Oldenburg Verlag, 1997, s.104

[597] Haftendorn, Helga; a.g.e. s.135-140

Almanya'nın Avrupa'daki gelecekteki muhtemel liderlik rolüyle ilgili soru göstermektedir ki, Almanların dış politika düşüncesi ekonomik ilişkiler ve refahın korunmasıyla sıkı ilişki içindedir. 1990 yılı Ekim ayında yapılan bir araştırmada, Batı Almanların % 30'u ile Doğu Almanların % 28'i Almanya'nın ekonomik yönden en güçlü ülke olarak, 'Avrupa'da da lider rolünü üstlenmesi gerektiği' fikrindedirler. Aksi halde Alman menfaatleri Avrupa'da dikkate alınmayacaktır gibi, bir değerlendirme mevcuttur. Eylül 1992'de bu görüşe katılma oranı Batı Almanlarda , % 44'e, Doğu Almanlarda ise, % 29'a yükselmiştir. 'Almanya için ekonomik olarak güçlü olmak yeterlidir, komşulara saygı babında tekrar politik bir rol oynamaması gereklidir' değerlendirmesini, 1990 Ekiminde Batı Almanların % 57' si ile Doğu Almanların % 62'si paylaşmaktadır. 1992 yılı Eylül ayında ise bu değerler Batı Almanlarda % 34'e ve Doğu Almanlarda % 5'e düşmüştür. Kararsızların oranı Ekim 1990'dan Eylül 1992'ye kadar Batı Almanlarda % 13'ten % 22'ye, Doğu Almanlarda ise, % 10'dan % 20'ye yükselmiştir. Demek ki Almanlar, yavaş yavaş politik güç olma eğilimine girmişlerdir. 1991 yılı Nisan ayında 'Gelecek yıllarda karşı karşıya kalacağımız en ciddi gelişme nedir?' sorusuna. 'Devamlı artan göçler' cevabı verenlerin Batıdaki oranı % 78, Doğu'daki oranı ise % 70'tir. Her iki tarafta da bu konuda yüksek oranda aynı görüşün paylaşıldığını görmekteyiz. AT Ülkelerinde sınırların kalkacağını, tek para biriminin olacağını ve ABD gibi bir araya gelineceğini mümkün görenlerin oranı, hem Batı Almanlarda hem de Doğu Almanlarda % 64 seviyesindedir.[598]

Acaba NATO bir tehlikeyle karşı karşıya mıdır? Spesifik ulusal çıkarların büyüyen anlamının, NATO'nun işlevsel yeteneğinin içini boşaltması mümkün olur mu? Fransa'nın BAB'ni AB'nin sadece bir savunma kolu olmaktan öte, Avrupa Savunma Birliğine götürme çabası ittifak içindeki dayanışmayı gevşetebilir.[599] Almanya bir taraftan Atlantik Güvenlik Topluluğu NATO'yu, aynı zamanda da ortak değerler ve çıkar birliğini korumak isterken, diğer yandan da Avrupa siyasi birliğinin dış ve güvenlik politikalarında hareket kabiliyeti kazanmasını istemektedir. Savaş sonrası dönemde Alman dış politikasının en belirgin özelliklerinden biri de 'çok taraflılık' olmuştur. Almanya uluslararası kurumlarda

[598] Haftendorn, Helga; a.g.e. s.138-140

[599] Almanya'nın da ABD ile bağlarının zayıflaması ve ABD'nin ittifak içindeki rolünün azalması sonucu ortaya çıkabilir. Ancak şu andaki genel kanaat böyle bir gelişmede Almanya'nın bir menfaatinin olmadığı yönündedir. Almanya bu sebeple bir ikilem ile karşı karşıyadır.

yer almakla, bu örgütlerin politikalarını birlikte oluşturma imkanı bulmuş ve müttefiklerin üzerinde etkili olmuştur. Bu bağlamda bir güç unutkanlığından 'Machtvergessenheit' söz etmek pek gerçekçi bir yaklaşım değildir. NATO içinde ABD'nin baskın rolünün nispileştirilmesinde ve AB içinde Fransa baskısının zayıflatılmasında Almanya önemli roller oynamıştır. Kurumlar bir politik aktör değildirler. Ancak bunlar yalnızca bir ya da birden fazla milli politikalar için zemin hazırlarlar. Almanya'nın geçmişte olduğu gibi gelecekte de işbirliği yapabileceği ortaklara gereksinimi olacaktır. Öyle görülüyor ki, Almanya ancak kendiyle birlikte hareket edecek ortaklar bulduğu zaman, kendi politik görüşlerini kabul ettirme imkanı bulabilecektir. Birleşik Almanya egemenliğini kazanmasından sonra bölünmüşlüğün yükünden ve egemenliğinin sınırlandırılmışlığından kurtulmuş olarak, dış politikada bir konsept arayışına girmiştir. (Bu arayış bugün de devam etmektedir.) Bu konseptte Avrupa entegrasyon sürecinin yanında, Atlantik işbirliği, yenilenmiş Doğu ilişkileri ve Almanya 'nın Dünya barışı için daha fazla rol oynaması gerektiği görüşü yer almaktadır. Her iki Alman devletinin 3 Ekim 1990 tarihinde birleşmesi münasebetiyle Federal Başbakan şu açıklamayı yapıyordu: "Biliyoruz ki, birleşmeyle beraber uluslararası toplumda daha büyük sorumluluk üstleniyoruz"[600]

Almanya iki nedenle daha büyük sorumluluk üstlendiği görüşündeydi: Birincisi devletler hukuku bağlamında egemenliğin yeniden kazanılması, ikinci olarakta Almanya'nın Avrupa'da ki jeostratejik konumudur. Bu sebeple Batı Avrupa'nın en büyük demokrasisi devletler hukuku düzeninin hakim kılınması için ekonomik, diplomatik ve askeri araçların kullanılmasında, paylaşma sorumluluğundan kaçamazdı. Zira saldırganlığa ve yoğun insan hakları ihlallerine karşı meşru güç kullanmadan, BM Şartı ile amaçlanan dünya barışının ve uluslar arası güvenliğin korunması gerçekleştirilemezdi.[601]

1990'da uluslararası sorumluluğun nasıl daha fazla üstlenilebileceği sorusu muğlaktı. Mesela Almanya Soğuk Savaş'tan sonra, Kalkınma politikasında Üçüncü Dünya Ülkelerinin durumlarındaki ciddi değişimlerde örnek bir davranış

[600] Kaiser, Karl; "Deutschlands Vereinigung", Die internationalen Aspekte, 1991, s.131
[601] Kaiser, Karl; "Das vereinigte Deutschland in der internationalen Politik", Deutschlands Neue Aussenpolitik, C.1. Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, Oldenburg, München, 1994, s.12

sergileyerek, öncülük etmek ister miydi? Ya da Almanya çevrenin korunmasında uluslararası liderlik rolü almak ister miydi? Veya geniş çapta sorumluluğa hazır olmak, uluslararası örgütlerde daha çok parasal bir katkıda bulunmaya hazır olmak anlamı mı taşımaktadır? Yoksa yüksek sorumluluk kendini güvenlik politikasında mı göstermelidir?[602]

Birleşmeden üç yıl sonra Almanya, birleşmeyle birlikte uluslararası konumunun güçlenmiş olduğu gerekçesiyle BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik talebinde bulunmuştur. Güvenlik Konseyi'nde daimi koltuk demek, bu koltuk sahibinin aynı zamanda da buna bağlı sorumluluğu paylaşması demektir. Buna göre Almanya GK'nin daimi üyesi olarak, barışın korunması ve barışın yapılması doğrultusunda, askeri önlemlerle ilgili birlikte karar alabilecek ve kararlaştırılan bu önlemlerin gerçekleştirilmesi için de hazır olmak zorunda kalacaktır. Bir başka deyişle Almanya, diğer BM Üyelerinin yanında aynı hak ve sorumluluklara sahip olarak bu önlemlere katılmak ve gerektiğinde de BM misyonu çerçevesinde askerlerini de kullandırmak zorunda kalacaktır. Kamuoyundaki tartışmalarda Almanya'nın dünya politikasındaki yeni sorumluluğunun, sanki sadece güvenlik politikasında olması gerekirmiş gibi bir görüntü hakimdir. Gerçi Federal Ordu 60'lı yılların ortalarından itibaren 56 Ülkede 120 katılımı başarılı bir şekilde (İnsani yardımlar çerçevesinde) gerçekleştirmiştir. İlk gerçek adım 'Mavi Bereliler' misyonuna katılmak üzere 1992/93 yılında Kamboçya'ya bir sıhhiye birliğinin gönderilmesiyle atılmıştır. Ağustos 1992'den Mart 1994 yılına kadar Federal Orduya mensup askerler, 'restore hope'[603] operasyonu çerçevesinde Somali'de barış misyonuna katılmıştır. Anayasa Federasyon'a (Bund), sadece kollektif güvenlik sistemine girmeyi ve buna bağlı olarak egemenlik haklarını kısıtlama yetkisi vermiyor, ayrıca böyle bir sistemin üyesi olmaya bağlı tipik görevleri de, bu sistem içinde ve onun kurallarına uygun olarak yerine getirecek bir ordunun görevlendirilmesi yetkisini de vermektedir. Anayasanın 87(a) maddesi, silahlı kuvvetlerin karşılıklı kollektif güvenlik sistemi içinde görevlendirilmesini öngören anayasanın 24.maddesinin 22, bendine de bir engel teşkil etmemektedir. Ayrıca Alman Silahlı Kuvvetleri'nin ittifak dışı (out of area) görevlendirilebilmesi için,

[602] Woyke, Wichard; a.g.e., s.21
[603] George Bush zamanında "Restore Hope" adı verilen uluslararası operasyonda, 20 bin askerle tabii ki Amerika ağırlıktaydı, çünkü Somali ABD'nin arka bahçesi sayılıyordu.

meclisin basit çoğunluğunun kararı gerekmektedir.[604]

Federal Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı yeni Alman dış politikası için bir kapı açmaktadır. Adenauer'in Batı entegrasyonu döneminden sonra ve Sosyal Liberal Koalisyonun 70'li yıllardaki Doğu politikasının arkasından şimdi de Almanya'nın uluslararası politikada daha güçlü bir rol alacağı dönem başlamaktaydı. BM Genel Sekreteri Ghali, ya da ABD Başkanı Clinton veya kendi politik sınıfının bir bölümü tarafından olsun, dışarıdan verilen roller, Almanya'nın gelecekteki angajmanları için önemli sebepler olarak değerlendirilmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin kararı hiçbir şekilde 'Almanya cepheye' anlamı taşımamaktadır. Karar sadece silahlı kuvvetlerin 'out of area' görevlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Her şeye rağmen Almanya'nın ne zaman ne yapacağı konusu belirsizliğini korumaktadır. 1991 yılında Federal Ordu birlikleri, Ağustos'tan Aralık'a kadar Ruanda'da mültecilere yardım maksadıyla kurulan hava köprüsüne katılmıştır. Almanya'nın bugüne kadar en ciddi sayılabilecek askeri katılımı, Dayton Anlaşması'nın denetimi için 3600 askerle, Bosna-Hersek'te ki BM IFOR gücüne katılımıdır. Bütün bu katılımları, Almanya'nın artan sorumluluk anlayışının bir delili saymak acaba mümkün müdür? Hala Almanya'nın uluslararası sistemdeki rolü hakkında bir konsepti bulunmamaktadır. Bu tür aksiyonlar genellikle Almanya'nın, ümit ettiği GK'de daimi üyelik koltuğu kapmak için girişilmiş, dünya politikasındaki sorumluluğunu ispat etme çabası olarak algılanmaktadır. Bu olay bir model oluşturdu ve süreç NATO'nun Kosova'yı bahane ederek Sırbistan'ı havadan bombalamasıyla sona erdi.[605]

Benzer bir süreç Arnavutlukta da yaşandı ve Balkanlar'da UÇK gibi ırkçı ve dışarıdan beslenen milis güçleri oluşturuldu. Yugoslavya'da yaşanan iç savaşlar, aynı zamanda Balkanlar üzerinde bir ABD-Avrupa çekişmesiydi. AGSP (Avrupa Güvenlik ve Savuma Politikası), yani NATO'ya altenatif bir Avrupa ordusunun kurulması fikriyatı bu çekişmenin yan ürünlerinden biri oldu. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin parçaları kapitalist "serbest" piyasaya teslim edildi ve Avrupa'nın "demokratik" değerleri ve bütün üst yapı kurumları Yugoslavya'nın

[604] Woyke, Wichard; a.g.e. s.22
[605] Arrighi, Giovanni; "Evrenin Efendileri, NATO'nun Balkan Seferi", Çev.: Tarık Ali, OM Yayınları, İstanbul, 2001, s.121

özgün hukuksal yapısının ve sosyalist özyönetim ilkelerinin yerini aldı.[606]

Üç yıl boyunca Alman dış politikası, uluslararası sistemdeki gelecekteki rolüyle ilgili, özellikle muhalefet ve hükümet arasındaki anayasal tartışmalar sebebiyle felce uğramıştır. Federal Anayasa Mahkemesi'nin 12 Temmuz 1994 tarihinde vermiş olduğu karara göre, Federal Ordu'nun (Bundeswehr) ülke ve ittifak sınırları dışında da görevlendirilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu karara göre görevlendirme, BM- Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararların icrası, NATO ve BAB aksiyonları dahilinde gerçekleştirilmesi durumunda mümkün olabilecektir. Ancak bu demek değildir ki, krizlerin çıktığı her yerde Almanya olacaktır. Hele askeri güç olarak bu asla mümkün olmayacaktır. Genel olarak uluslararası sistemde meydana gelen krizler ve savaşlarda askeri çözüm, prensip olarak pek olası değildir. Somali ve Ruanda'da ki etnik çatışmalarda olduğu gibi, Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki insan hakları ihlallerinin de, askeri güçle çözümlenmesinin pek gerçekçi bir tarafının olmadığı açıktır. Askeri önlemler ancak 'ultima ratio' olabilir. 1996 yılında BM Barış Gücü, toplam 18 barış misyonunda görev yapmışlardır. Almanlar kendi askerlerinin görevlendirilmesini haklı gösterecek kriterlerin gerçekleştirilmesini zorunlu görmektedirler.[607] Bunun anlamı Alman askerlerinin görevlendirilmesi sadece barışın korunması ya da devletler hukukuna ve insan haklarına saygı duyulmasına hizmet edebilecektir. Ayrıca görevlendirmenin net bir hedefinin olması gerekmektedir. Bunun ötesinde de uluslararası menfaatleri ilgilendirmelidir.

'Alman askerlerinin dış ülkelerde görevlendirilmesi, yalnız ağır insan hakları ihlallerinde söz konusu olabilecektir, Sadece 'ultima ratio' (son çare) olarak; eğer ambargo, boykot ya da diplomatik ilişkilerin kesilmesinin de bir faydası olmamışsa; yine de askeri bir müdahalenin riskleri hesap edilebilir olması gereklidir:'[608]

Uluslararası politikanın küreselleşmesi, tehlikelerinde daha fazla küresel olmasını ve dolayısıyla ulus devlet olarak bunlarla tek başına uğraşmanın imkansızlığını beraberinde getirmiştir. Böylece çevre, hammadde kaynakları, nüfus, göç, köktencilik ve şovenizm, silah kaçakçılığı gibi meseleler, ülke sınırlarını da

[606] Poulton, Hugh; "Balkanlar", Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1993, s.154
[607] Barata von Mario; "Der Fischer Weltalmanach", Frankfurt, 1996, s.871
[608] Prantl, Heribert; "Das deutsche Reifezuegnis", Süddeutsche Zeitung, 16/17.7.1994, s.4

zorlayan birer potansiyel tehlike haline gelmişlerdir. Bu problemlerin tamamının silah kullanarak çözülmesi elbette mümkün değildir. Çatışmalar ve savaşlar genellikle iç işleri karakterine sahiptirler. Yani bunlar daha çok rakip grupların güç savaşından ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çatışmaların ve savaşların çıktığı anda bir müdahale söz konusu olamamaktadır. Ancak bunların, sebepleri ile mücadele edilebilir. Alman dış politikasının amacı uluslararası düzeyde düzenleyici bir rol oynamak ise, Alman dış politikası mevcut düzenleyici gücünü işbirliği içinde kullanmalıdır. Yoksa hastalık haline getirdiği gibi, başka ülkelerin içindeki birtakım bölücü grupları kendi menfaatleri doğrultusunda kışkırtarak ve destekleyerek değil, Almanya kendi tarihi kompleksleri yüzünden, özellikle başka ülkelerdeki azınlık ve etnik grupları insan haklarını bahane ederek kışkırtan bir ülke özelliğindedir. Her ülke gibi Almanya'nın da dış politikasının amacı, uluslararası sistemin istikrara kavuşması için katkı sağlamaktan ileri olmamalıdır. Bu katkı ekonomik, güvenlik ve teknolojik alanlarda olabilir. Demokratik ülkeler kendi aralarında hiç ya da çok az savaş yapmaktadırlar. Dolaysıyla dünyada demokrasilerin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi aynı zamanda refah ve güvenliğin sağlanmasına hizmet edebilir. Federal Almanya nasıl serbest piyasa ekonomisin genişlemesinden karlı çıkmışsa, Birleşik Almanya'da küreselleşmiş bir demokrasiden daha fazla fayda sağlayacaktır. Almanya % 12'lik bir payla, dünya ticaret hacminde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple dünya ticaretinin liberalleşmesi, Alman ekonomisi açısından son derece önemlidir. Almanya uzun vadede menfaatlerin dengelenmesi için dünya ticaret sisteminin serbest hale getirilmesine öncülük edebilir. 'Güç' devleti kendi kendine yardımı ön planda tutarken ticaret devletinin dış ilişkilerdeki davranışı efektif işbirliğine dayalı, problemlerin çözümünü kolaylaştıracak kurumları canlandırma biçiminde olmaktadır.[609]

Doğu ve Orta Avrupa'da siyasi ve ekonomik transformasyonun başarıyla tamamlanmasında Almanya'nın fevkalade önemli menfaati bulunmaktadır. 'Biz Doğuyu istikrara kavuşturmazsak, Doğu bizi istikrarsızlığa kavuşturacaktır'[610] Cumhurbaşkanı Herzog'un bu açıklamasına göre. Almanya kendini bir tehdit altında görmektedir. Bunun içinde batılı ortaklarını ikna ederek, AB'nin Doğu'ya

[609] Maull, Hanns W.; "Zivilmacht Bundesrepublik Deutschland. Vierzehn Thesen für eine neue deutsche Aussenpolitik", Europa-Archiv, No: 10/1992, s.270
[610] Herzog, Roman; "Ansprache zum 40 jaehrigen Bestehen der deutschen Gesellschaft für Auswaertige Politik", Internationale Politik, No: 4/1995, s.7

genişlemesini var gücüyle istemektedir. Almanya, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin her şeyden evvel ekonomik ve toplumsal yenilenme sürecini desteklerken ekonomik ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını ileri sürerek, bu ülkelerin Batı organizasyonları içine alınmalarını savunmaktadır. Almanya bir taraftan Orta ve Doğu Avrupa'ya yönelik aktif bir politika izlerken, diğer taraftan da Batı Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi için çaba harcıyor görünümündedir. Çünkü AB, uluslararası bir organizasyon olarak, güvenilir bir barış sisteminin çekirdeğini oluşturmaktadır. Almanya'nın ihracatının 2/3 si AB'ne yapılmaktadır. AB, Almanya için vazgeçilmez bir kaledir. Almanya yalnız AB ile beraber, ya da onun bir parçasıyla menfaatlerini optimal gerçekleştirme şansına sahiptir. Alman dış politikasının başarısı, AB içinde ve AB ile diğer ortaklarını müştereken harekete ikna edebilme yeteneğine bağlı olacaktır.[611] Ancak bu bağlamda açıklığa kavuşturulması gereken soru, Bir 'Almanya Avrupa'sı mı'?' yoksa bir 'Avrupa Almanya'sı mı'?' sorusudur.

### 5.4.4. Birleşik Almanya'nın Avrupa Politikasına İlişkin Tavır ve Tercihleri

Daha önce, olası birleşme sürecinde izlenebilecek stratejiler tartışılırken belirtildiği gibi, Kohl ve Mitterrand, Nisan 1990'da Avrupa Parasal Birliği'nin yanında, Avrupa Siyasal Birliği üzerinde de, bir hükümetler arası konferans toplanmasını tasarlamışlardır.[612] Zira, A.B.D.'nin liderlikte ortak olarak gördüğü ve

[611] Woyke, Wichard; a.g.e. , s. 24

[612] Maastricht sürecini de, Avrupa'nın uluslararası çevresine yönelik içinde bulunduğu ortamdan soyutlayarak spontane bir süreç olarak değerlendirmek olası değildir. Nitekim. Japonya ve A.B.D., birinci round sonunda, sermaye-yoğun endüstriler itibariyle Batı Avrupa'nın aralarındaki boşluğu kısa sürede kapatabilmesi sonucu karşılaştıkları resesyondan çabucak sıyrılmış gözükmektedirler. İncelenen dönem itibariyle, A.B.D. ve Japonya, çok yoğun teknolojik atılımlar yapmışlardır. Bu atılımlar, sermaye mallarının niteliklerinde bir takım değişiklikler yaparak, Almanya merkezli Batı Avrupa klasik-sermaye-yoğun endüstrisini tehdit etmeye başlamıştır. Dolayısıyla, A.T. üyesi devletler veya en azından nispeten büyük devletler. Batı Avrupa'nın yeniden kapitalist sistemin yarı-peripheri'si durumuna düşmesini engellemek için, A.T. 'ye yeni bir dinamizm kazandırmayı ortak faydalan açısından rasyonel olarak algılamışlardır. Bu bakış açısından. 1980'lerin başlarından itibaren derinleşmeye başlayan A.T.-entegrasyonu ve diğer çok taraflı işbirliği örnekleri şunlardır: Genscher-Colombo Planı, Avrupa Tek Senedi, EUREKA inisiyatifi ve 1992 Maastricht süreci. A.B.D. ve Batı Avrupa arasındaki ekonomik rekabet, politik alanlara da sıçrama (spillo over) temayülü göstermektedir. Rummel, Reinhardt: "Integration,. disintegration, and Security in Europe: Preparing the Community for a multiinstitutional response", International Journal, Vol. XL VII No.1, Winter 1991–92, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1992, s.20; Rummel,

tanımladığı, peşinden Yeni Atlantikçilik tasarısını ileri sürdüğü, ancak bunun karşılığında, Almanya'nın birleşme sürecinde izlediği bireysel dış politika (Kohl'ün Houston'daki Gelişmiş Üç Devlet toplantısında, S.S.C.B. yardımı ile ilgili bireysel politika izlemesi, G.A.T.T Uruguay Raunt'unda, A.B.D.'nin tarımsal ürünlerde liberalizasyon baskısına rağmen, Almanya'nın ortağı Fransa lehine, kavramlaştırma doğruysa, Avrupa bloğu ile hareket etmesi, 1991 başında G-7 toplantısında uluslararası mali işbirliğinin bozulması, birleşmeye yönelik 10-Nokta Planı ve bu planı S.S.C.B.'ye onaylatmak için yapılan Moskova ziyareti ve daha sonra Almanya'nın Körfez Krizi'nde aldığı tavır gibi) dikkate alınacak olursa, A.B.D., ekonomik ve siyasi alanda işbirliğine yanaşmayan Almanya'yı ve dolayısıyla, kendi hegemonyasını yansıtan sistemi, kaybetmek üzere idi. Bütün bu gelişmelerden hareketle, A.B.D., elindekileri kaybetmeme psikozu içinde, önce Polonya ve Mısır'ın borçlarını silerek ve eski Doğu Bloğu ülkelerine yapılacak yardımların koordine edilmesi hususunda Washington'da tüm devletler arasında bir uluslararası konferans toplanmasını teklif ederek, kendisi ile işbirliğine yanaşmayan ve uluslararası finansör rolleri ağır basan Almanya ve Japonya'ya yönelik olarak, bir propaganda başlatmıştır.[613] F.Almanya ise, Fransa ile parasal ve siyasal entegrasyonu geliştirmek üzere, işbirliği yapma faydasını işbirliği yapmamak faydasından daha yüksek algılamaktadır. Şüphesiz, A.T içindeki üstünlüğü açık olan, F.Almanya, diğer alanlarda da entegrasyon sürecine önayak olma hedefini gütmüştür.[614] Bu hedefe yönelik girişimlerden ilki, hatırlanacağı gibi Genscher-Colombo inisiyatifi, daha sonra ise, Avrupa Tek Senedi'dir. Tek Senet, şüphesiz entegrasyon sürecinde daha da derinleşmeyi ifade etmesine rağmen, F.Almanya'nın hedeflediği ölçüde yeterli bir girişim olarak da algılanmamaktadır. Kısacası, F.Almanya, A.T. içi entegrasyonu, kendisine daima daha faydalı bulmuştur. Daha önce ulaşılan entegrasyon seviyesine adapte olmuş ve ekonomik üstünlüğü tartışmasız olan F.Almanya'nın, yeni entegrasyon alanlarını savunması da doğal karşılanmalıdır. Bu yönde bir takım plan ve tasarıların hazırlanması için, görüşme-

---

Reinhardt: "Regional Integration in the Global Test Toward Political Union Planning a Common Foreign and Security Policy in the European Community", ed., USA: Westview Press, 1992, s.76: Hanrieder, Wolftam F.: "Germany, the new Europe, and the transatlantic connection", International Journal, 'Regional Powers', Vol. XLVI, No.3, Summer 1991, Canada: Canadian Institute of International Affairs, 1991, s.406

[613] Garten, Jeffry E.; "Soğuk Barış, ABD, Almanya ve Japonya Arasındaki Hegemonya savaşı", Çev.: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1994, s.44-48

[614] Schwarz, Hans-Peter; "Germany's National and European Interests", Çev.: Deborah Lucas Schneider, Daedalus, Vol 123, No.2, Spring 1994, s.81-105

konferans yöntemi benimsenmiştir. A.T.-entegrasyon sürecinin geleceği üzerine önerilerin somutlaştırılması ve bunların genelin kabulüne sunulması, üye devletlerin özgür iradelerini yansıtan bir sürecin varlığına delalet olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, üye devletler görüşmelerde, aralarında işbirliğine yönelik algılama yapılarını öğrenebilecek ve belki de bu algılamalarında işbirliği ile uyuşmayan yönlerini yeniden gözden geçireceklerdir. Kısacası, hükümetler arası konferans yöntemleri, A.T. entegrasyonunun derinleştirilmesi için, konsensüsün sağlanacağı platformlar olmuşlardır.[615] Bazı üyeleri bazı alanlarda dışlayarak entegrasyona gitmek durumu ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, İngiltere, bahsedilen Maastricht sürecinde, parasal entegrasyona tamamen karşı olduğundan dolayı, ortak para sisteminin kurulması sürecine katılmamıştır. Bu anlamda, A.T. süreci, Para Politikası alanında ya da ortak sınır kontrolleri ile ilgili hükümetler arası karakterdeki Schengen uyumunda olduğu gibi, işbirliği sürecinin dışlama / dışlanma yöntemlerinin mubah sayılmasına cevaz vermektedir. Bu gibi dinamizm unsurlarının varlığını, A.T. gelişim süreci içinde entegrasyonu tehdit eden tıkanıklıkların giderilebilmesi için ortaya atılan 'iki veya daha fazla vitesli Avrupa modelleri'nde de tespit etmek olasıdır. Şüphesiz, A.T. bazında, performans ve karşı performansların zamansal olarak derecelendirilmesi, Almanya için de işbirliği faydaları açısından daha rasyonel bir strateji olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Zira Almanya, ekonomik entegrasyon itibariyle hedeflediği faydalara ulaşıp, A.T. içinde ekonomik üstünlük elde etmesinin ardından, atılacak adımların tespitinde daha derin ve geniş fayda algılamalarına sahip olacaktır. Diğer taraftan ise, zaten, Almanya, bu şartlarda yeni işbirliği ve entegrasyon alanlarında entegrasyon seviyesinin ve niteliğinin kendi faydası ağırlıklı olarak şekillendirilmesi imkanına kavuşacaktır. Bir anlamda, Almanya entegrasyon sürecinin yönlendirilmesinde temel aktörlerden biri olma fonksiyonunu yerine getirmektedir. A.T. bazında yeni işbirliği ve entegrasyon konularının ortaya çıkması ihtimali ise, bir o derecede yükselecektir.[616]

Zira ortaklar, aralarında ne kadar fazla işbirliği teşebbüsüne girişirlerse ve aralarında bir entegrasyon sürecini geliştirirlerse, işbirliğine hazırlık dereceleri de o ölçüde artmaktadır. Dolayısıyla, A.T. bazında gerek parasal ve gerekse siyasi

[615] Tezel, Yahya Sezai; "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği", İmaj Yayıncılık, Ankara, 1996, s.114
[616] Speier, Hans and Davison, W. Phillips; "West German Leadership and Foreign Policy Evanston", Peterson and Company, 1957, s.254

entegrasyona gidilmesi de kaçınılmaz hale gelmiştir. Ancak tek bir entegrasyon süreci veya olgusundan bahsetmek olasılığı bulunmamaktadır. Bu anlamda, entegrasyonun derecesi ve hangi konularda ne nitelik ve boyutta olacağı gibi teknik, ancak entegrasyon sürecinin seyrini, dolayısıyla tarafların fayda beklentilerini ve elde ettikleri fayda miktarlarını doğrudan doğruya etkileyebilecek konular, önem kazanmaktadır. Entegrasyonun muhatabı olan katılımcılar, üzerinde konsensüse kavuşacakları bir süreç tespit ve tesis etme iradesini ortaya koymak zorundadırlar. Dolayısıyla, F.Almanya da sürecin kendi faydasını en çok gözetecek nitelikte tespit edilmesini ve şekillenmesini arzulamaktadır. Yukarıda değinildiği üzere, F.Almanya, bu doğrultuda, kendi projelerini üretmek ve bunları savunmak durumundadır. Taraflar arasında bir konsensüsün ortaya çıkabilmesi için, bunu öncelikle topluluk içinde kabul ettirebileceği bir ortağa ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ortağın, yine kendi adına faydalarını gözetebilecek seviyede güçlü bir ortak olması gerekmektedir ki, A.T. çerçevesinde kuvvetli bir muhalefetle karşılaşmasın ve diğer büyük güçlerin karşı projelerini aşabilsin.[617] Dolayısıyla, A.T. sürecini, F.Almanya Fransa arası çok boyutlu işbirliği halkasının etrafında gelişimini sürdüren bir süreç olarak değerlendiren yaklaşımların inandırıcı olduğunu iddia etmek olasıdır.[618] Nitekim Almanya entegrasyon sürecini derinleştirebilmek için özellikle Fransa ile işbirliğine büyük önem vermek durumunda kalmaktadır. Taraflar, bir işbirliği alternatifinin kabul edilmesine karşılık nerede ise, bir fedakarlıklar kataloğu hazırlamak aşamasına gelmişlerdir. Bu anlamda, özellikle iki ortak arasındaki entegrasyona veya tek taraflı özel faydalara yönelik algılanan bir havuzu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu havuzda taraflar feragatte bulundukları performanslarını biriktirmeyi hedeflemektedirler. Dolayısıyla, taraflar, A.T. sürecinin çok taraflılığına ve bir ortak fayda yapısı oluşturulmasına yönelik bazı keskin ikilemleri yaşamaktan kolay kolay kurtulamamaktadırlar.[619] Zira işbirliği ve entegrasyon süreci büyük boyutlarda iki

---

[617] Bu durumda, F.Almanya'nın olası ortağı, ne tam bekleneni verebilecek potansiyele sahip olmayan, büyük güç olarak nitelendirilebilecek İtalya, ne de entegrasyona ilişkin projelerinde F.Almanya'yı, kendi fayda algılamaları ile taban tabana zıtlık teşkil ettiğinden dolayı, destekleme iradesi gösteremeyecek olan İngiltere olabilirdi. Almanya'nın, entegrasyonu geliştirme hususunda ortaklığına ihtiyaç duyduğu partneri, başlangıçta da olduğu gibi, Fransa'dır.

[618] Morgan, Roger; "The Franco-German partnership and the European Union." In France-Germany in the twenty-first century, Palgrave, 2001, s.202

[619] Haglund, David G.; "Being There: North America and the Variable Geometry of European Security", International Journal, Vol.XLVI, No.1, Winter 1990-91, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1991, s. 99. Bu ikilem durumunun ileride daha sert sonuçlar doğurabileceğinin en somut kanıtlarından biri de, özellikle Alman Başbakanı Kohl ve S.P.D. lideri Rudolf Scharping'in kişisel tercih listelerinde ilk başlarda yer alan Almanya-Fransa-Benelüx

taraflı bir hal alma tehlikesi ile karşı karşıya kalabileceği gibi, süreç, bir takım alanlarda özel faydaları elde etmek için feragatte bulunulacak ortak fayda alanlarının sayısı ile ortak fayda bazında işbirliği yapılan alanların sayısının çokluğunun gerekli olmasını bir zorunluluk haline getirmektedir. Sonuç itibarıyla taraflar entegrasyonu derinleştirmeden değişik alanlara da yaymayı, entegrasyon üzerinde kendi özel faydalarına, karşılıklılık ilkesini geliştirerek, gerçekten derinleştirmeye tercih etmektedirler. Dolayısıyla, genişleme salt üye sayısının artışı olarak alınırsa eksik bir ifadelendirme olur. O halde, entegrasyon sürecinde veya buna bağlı diğer işbirliği alanlarındaki fayda beklentileri, birisinden birinde feragatte bulunulması gereğini yansıtır hale gelir. Kısacası, başlangıçta ortak fayda bazlı olarak oluşturulduğu iddia edilen, ancak bu özelliği dahi tartışılabilecek olan entegrasyon süreci, tek kelime ile sulandırılmaktadır. Almanya, giriş kısmında da belirttiğimiz gibi büyük devlet havasına girmiş ve uluslararası alanda kendi müttefiklerini de şaşırtan davranışlarda bulunmuştur. Örneğin, 1990'ların sonunda Almanya'nın uluslararası alana hızlı çıkışı, Ortak Pazar, daha sonra Avrupa Topluluğu' ndaki rolü, Yugoslavya buhranındaki davranışları uluslararası alanda çok sayıda spekülasyonlara yol açmıştır. 1990'da Almanya Avrupa Topluluğu' nda çalışma dili olarak Almanca' nın da kullanılmasını istemiş ve buna gerekçe olarak Avusturya, İsviçre ve Almanya ile birlikte 100 milyon insanın Almanca konuştuğunu ileri sürmüştür. Almanya Avrupa Parlamentosu'nda yeni birleşme nedeniyle daha fazla üyelik istemiş ve çalışma dilinin Almanca olması gerektiğini açıklamıştır. Almanya'nın diğer bir hamlesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi' nde kendisine yer verilmesi, daimi üyelik ve veto hakkına sahip diğer büyük devletler gibi daimi üyelik-veto hakkı istemesi olmuştur.[620]

Almanya, Fransa ve İngiltere'nin Alman Birliğine daha ılımlı yaklaşmaları için, Avrupa Birliği'nin siyasi ve ekonomik birliğinin tamamlanmasına yönelik hareketin önemli bir parçası olan topluluğun daha fakir bölgelerine yardım yapılmasını içeren ekonomik yardımı arttırmakta kendi inisiyatifiyle yükümlülük üstlenerek mali birlik konusunda da uzlaşmacı bir tavır sergilemiştir. Bu şekilde Almanya'nın Avrupa bütünleşmesi kavramına sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermek

---

devletleri arasında kurulması tasarlanan, Almanya'nın merkezde olduğu ve realiteden ziyade bir fiksiyon olarak görülen Karoling'ci (Carolingian) Kutsal Roma İmparatorluğu'nun günümüze yansıması kabul edilen Kuzey-Batı Avrupa Konfederal Yapılanması'dır.

[620] Ash, Timothy Garton; "Germany's Choice", a.g.e., s.78–79

istemiştir.[621]

Bu durumu bir Macar ekonomisti şu şekilde yorumlamıştır: "Batı'nın daha uzun bir süre Alman hakimiyetinden korkması için herhangi bir sebep kalmamıştır. Doğu Almanlar problemi çözdüler."[622] Dış politika alanında da Birleşik Almanya'ya bağlanan ümitlerle ulusun bunları yerine getirebilme yeteneği arasındaki uçurum oldukça büyüktür. Ekonomi ve dış politika alanında var olan bu yetersizliklerin gelecek yıllarda anlaşmazlık potansiyelini arttırması olasıdır.[623]

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Almanya'nın birleşmesi, İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan sistem içindeki pozisyonunda bir zayıflama meydana getirmiştir. Birleşme, İngiltere'nin soğuk savaş sonrası bir lider olarak Kıta Avrupası'ndaki rolünü çökertmiştir.[624] Almanya'nın yeniden birleşmesinin doğurduğu güçlükler (eski İngiliz Başbakanı) Margaret Thatcher'ın halefinin hayatını da büyük oranda karmaşıklaştırmıştır. Başbakan John Major'ın izlemiş olduğu ekonomi politikaları Almanya' nın izlemiş olduğu faiz politikası sonucu başarısız olmuştur. İngiltere, Alman hakimiyetindeki bir Federal Avrupa'dan endişe duymakta ve Fransa ile Almanya'nın içinde bulunduğu, merkezdeki zengin ülkeler sınıfının dışında kalmaktan korkmaktadır.[625]

40 yıllık bir süreyle birbirlerinden bağımsız olarak var olmuş iki ayrı Alman devleti bir araya gelirken M. Thatcher gibi, Fransa Başkanı F. Mitterand da Kıta Avrupası'nda yeniden istikrarsızlığa dönüş konusunda duyarlılık göstermiştir. Ancak Başbakan Major'un izlemiş olduğu para politikasının başarısız olması gibi Fransa'nın bu yönde izlemiş olduğu politikalarda Bundesbank'ın Avrupa parası üzerindeki hakimiyetini onaylamaya hizmet etmiştir.[626]

---

[621] Marsh, David; "Germany and Europe-Crisis of Unity", London, 1994, s.8
[622] Niblett, Robin, and Wallace, William; "Rethinking European order: West European responses, 1989-97", New York: Palgrave, 2001, s.298
[623] Palleo, David; "Old Bones for New Bodies: the Geopolitics of Franco-German Europe." In France-Germany in the Twenty-First Century, Palgrave, 2001, s.202
[624] Marsh, David; "Germany and Europe-Crisis of Unity" a.g.e., s.16
[625] Schwarzer, Daniela and Henrik Uterwedde; "French and German Competitiveness Strategies from the Perspective of European Integration and a Global World Economy In France, Germany, and Britain: Partners in a Changing World", Basingstoke: Palgrave, 2001, s.208
[626] Marsh, David; "Germany and Europe-Crisis of Unity", a.g.e. s.18

Almanya'nın Avrupalılaştırılması, Alman Şansölyesi Helmut Kohl'un konuşmalarında ve diplomasisinde ortaya koyduğu temel bir politik amaç olmuştur. Almanya'nın yeniden Avrupalı kimliğini öne çıkarmasında, Avrupa devletlerinin şüpheleri ve endişelerinin önemli bir rolü vardır. Gerçekten de Avrupa liderlerinin duyduğu bu endişeler çeşitli vesilelerle açık bir biçimde ifade edilmiştir. Bu bağlamda, son olarak Lord Ridley çok açık biçimde, Fransa ve Polonya'daki politikacılar değişen ton ve kavramlarla endişe ve şüphelerini dile getirmişlerdir. Almanya'nın bu görünümünün doğurduğu endişeler, Avrupa Birliği içinde Almanya'nın en önemli partneri olan Fransa'nın İngiltere'ye belli alanlarda yakınlaşması sonucunu doğurmuştur.[627] Ancak Alman liderleri, Almanya'nın Avrupalı kimliği çerçevesinde güçlü bir Fransız-Alman ortaklık boyutunun yeniden güçlendirilmesine yönelik diplomatik çabalara öncelik vermişlerdir.[628] Bu nokta, Avrupa Birliği'nin siyasal bütünleşme sürecinin hızlandırılması açısından çok önemlidir. Avrupa'nın siyasi bütünleşme sürecine sürekli olarak birçok konuda karşı çıkan İngiltere ile Fransa'nın yakınlaşması Birliğin federal bir yapıda bütünleşmesini arzulayan Almanya için bir endişe nedenidir. Almanya'nın şu an ki ve gelecekteki dış politika stratejisi, Birlik içindeki en yakın partneri olan Fransa ve diğer Avrupalı komşularının şüphe ve endişelerini gidermek üzerine yoğunlaşacaktır.[629]

Eski Dışişleri Bakanı Hans D. Genscher, iki Almanya'nın birleşmesi sonucu Almanya'nın kendisine daha yakın olan Skandinav ve Doğu Avrupa ülkelerini tercih edebileceği fikrine karşı, Avrupa 'da Almanya'nın yerine getirmesi gereken çok önemli bir rolü olduğunu, bu rolün de Avrupa Topluluğu'nu güçlendirmek ve

---

[627] İngiltere ve Fransa arasında her yıl ortak bir zirve düzenlenmektedir. Bu bağlamda, 18 Kasım 1994 yılında toplanan zirve İngiliz-Fransız ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Başkan Mitterand, müzakerelere hakim olan atmosferi, yıllardır bildiğim zirvelerin en iyisi şeklinde tanımlamıştır. İngiltere- Fransa arasındaki bu yakınlığı İngiliz Dışişleri Bakanı Douglas Hurd şu şekilde tanımlamıştır: "Çıkarları, görüşleri, dış dünyayla ilgili korku ve ümitleri Fransa ve İngiltere kadar birbirine benzeyen başka bir ülke yoktur." 1994 yılındaki zirvede Başkan Mitterrand ve Başbakan Major, 1996' da düzenlenecek IGC toplantısında birlikte hareket etmekte anlaşmışlar, ayrıca iki ülke arasında Fransız-İngiliz Avrupa Hava Grubu' nun yaratılacağını ilan etmişlerdir. Avrupa Birliği' nin nükleer güce sahip olan bu iki ülkesi, nükleer silahlar konusunda ortak bir doktrin geliştirmek için iki yıldır yakın bir çalışma yürütmektedirler. Ancak tüm bu yakınlaşmalara karşın AB' nde 'İngiltere Almanya' nın Fransa ile 'olan özel ortaklığının işgal ettiği yeri dolduramayacaktır. Çünkü geçmişteki bir Fransız Dışişleri Bakanı Almanya ile olan özel ilişkilerini şu şekilde ifade etmiştir: "Kültürümüz ve tarihimiz tarafından Almanlarla birlikte çalışmamız takdir edilmiştir." The Economist, November 26th 1994, s.33–34

[628] Croft, Stuart; "European Integration, Nuclear Deterrence and Franco-British Nuclear Cooperation", Interanational Affairs", 1996, s.777-780

[629] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany' s New Vision", a.g.e., s.151

Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Antlaşmasını uygulamak olduğunu belirtmiştir.[630]

19. YY. ın birbirine rakip milliyetçiliklerine, düşman koalisyonlarına ve bir güç dengesinin barışı ayakta tutabileceğine yönelik yanılgılarına doğru tehlikeli bir geri dönüş olmaması için Topluluk ve NATO, dünya üzerinde yeni Avrupa'nın biçimlendirilmesinde gerekli temel direkler olarak kalmaktadır. Bu, yalnızca Avrupalı bir Almanya ya da Almanlaşmış bir Avrupa ya da kendisi ve dünyanın kendisiyle ilişkideki her parçası tehlikelerle kaynayan bir Avrupa'dır.[631]

## 5.5. Birleşik Almanya'nın, Savaşlar ve Krizler Karşısında İlk Dış Politika Sınavları

26 Eylül 1973 tarihinde Federal Almanya'nın BM'e katılımı münasebetiyle zamanın Başbakanı Willy Brandt şu konuşmayı yapıyordu: "Biz buraya Alman problemlerini anlatmak için gelmedik. BM'i bir ağlama duvarı olarak görmüyoruz. Biz buraya daha ziyade dünya politikasında birlikte sorumluluk almaya geldik'' Dışişleri Bakanı Walter Scheel ise tamamlayıcı ve sempatik bir üslup ile şöyle diyordu: "Nerede insanlar fiziki bir ihtiyaç halinde ise ve insanların yaşama hakları ellerinden alınıyorsa Federal Almanya'yı orada en ön saflarda göreceksiniz"[632]

Helmut Schmidt, Almanya'nın NATO dışında (out of area) fakat BM şemsiyesi altında askeri krizlerin önlenmesinde katkıda bulunmasının, Alman politikasında önemli bir konu olarak geliştiğinin önceden farkına varmıştı. Uluslararası toplumun ve Batı'nın lideri olarak ABD, 70'li yılların ortalarından itibaren Almanya 'yı ciddi bir şekilde NATO dışında da güvenlik amacıyla katılıma zorlamıştı. Helmut Schmidt 1982 yılında istifa etmeden önce, Almanya'nın güvenlikle ilgili çıkarlarının 'out of area' yani NATO sınırları dışında da düşünülmesi gerektiğini söylemiştir. Federal Güvenlik Konseyi'nin Adalet Bakanı Schmude'ye 1982'de verdiği raporda; anayasanın, Almanya'nın BM

[630] Ash, Timothy Garton; "Germany's Choice", a.g.e., s.72
[631] Lewis, Flora; "Almanya Nereye Gidiyor", NPQ, 6/1993, s.33
[632] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.391

operasyonlarına katılımına cevaz vermediği görüşüne yer verilmiştir. Daha sonra Helmut Kohl de aynı görüşü benimsemiştir. Böylece Alman kuvvetlerinin NATO sınırları dışında kullanılması anayasal gerekçelerle rafa kaldırılmıştır. Almanya'nın bu tutumu 80'li yıllardan itibaren, ABD ve diğer müttefiklerin hoşnutsuzluğunu arttırmıştır. 1983 yılında H. Kohl iktidara geldiğinde bu konuya yönelik olarak: "Herkes bilir ki, Almanya'nın menfaatleri NATO sınırları dışına taşmıştır. Dünya'da ortaya çıkan krizlerden bizde etkilenmekteyiz. Bu yüzden müttefiklerimizle dayanışmaya ihtiyacımız vardır"[633] açıklamasını yapmıştır. Kohl'ün dayanışmaya vurgu yapması, boş bir ifade olarak görülüyordu. Çünkü Almanya kendisini askeri sorumluluktan devamlı kaçırmaktaydı.

Almanya'nın politikası, telafi etme (Kompensation) politikasıydı. Bu politika, 1985 yılında Kızıl Deniz'de mayın tarama botuna ihtiyaç hasıl olduğunda iyiden iyiye kuşkulu hak gelmişti. Federal Almanya kendisine bu konuda yardım talebi iletildiğinde, bu talebi reddetmiştir. 1987 yılında İran-Irak Savaşı'nın şiddetlendiği günlerde, Körfez'in mayından temizlenmesi amacıyla Almanya'ya tekrar bu yönde bir talep iletilmiştir. Almanya bu defa da dostlarını hayal kırıklığına uğratıyordu. Almanya'nın birleşmesinin arka planında ve ABD'nin bu süreci desteklemesinde, muhtemel bir Körfez Savaşında, Almanya'nın hala kendi yolunu izleyeceğine dair emarelerin fark edilmesi de kuşkusuz etkili olmuştur. 4 Ekim 1990 tarihinde Reich Meclis binasında Başbakan Kohl şu açıklamayı yapıyordu: "Birleşik Almanya'nın Dünya barışını korumaktan öte, uluslararası toplumda sorumluluğu oldukça artmıştır"[634] Kohl bu açıklama ile güvenlik politikasında görüş alanını genişletmiş olabileceği intibaını uyandırmıştır. Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanı Cheney, meslektaşı Stoltenberg'ten Körfez'deki BM gücüne yardımcı olmasını ve bazı tedbirleri desteklemesini istemiştir: Bölgeye Alman kuvvetlerinin sevk edilmesi, hava ve deniz taşıması için imkanların hazır hale getirilmesi, ABD Savunma Sistemi'nin hazır duruma getirilmesi ve Türkiye'ye mali yardım gibi…

ABD bir taraftan birleşmeden dolayı Almanya'nın zorluğunu anlayışla karşılarken, diğer taraftan da Alman dayanışmasını ümit etmekteydi. Hem de

---

[633] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s.392

[634] Tewes, Henning; "Germany, Civilian Power and the New Europe: Enlarging NATO and the European Union", Palgrave, Basingstoke, 2001, s.256

ABD'nin 1989 yılında 'partner in leadership' ilan ettiği Almanya'dan! Federal Almanya bu beklentiye bilinen 'kompensation' stratejisiyle karşılık verdi. "Maddi ve mali yardım evet. Silahlı Güç göndermeye hayır." Almanların cevabı bu olmuştur.

### 5.5.1. Almanya'nın Körfez Savaşında İzlediği Strateji ve Yönelimler

Almanya'nın AB- Konsey Başkanlığı döneminde dış politikada attığı ilk önemli adım, uluslararası askeri aksiyonlara aktif katılma kararı almasıdır. Ve ilk uygulama, özellikle Yeşillerin partisinde ciddi açıklamalar gerektiren Kosova Savaşı sırasında başladı ve başarıyla yürütüldü. Kosova uyuşmazlığında siyasi destek dışında düzenleyici güç olarak askeri destek de sağlandı. 11 Eylül sonrasında ise sınırsız dayanışmadan söz edilmekteydi. Bu sınırsız dayanışma Alman askerlerini Afganistan olayına dahil etti. Daha sonra da Irak Savaşı patlak verdi.[635]

Federal Almanya gerçekten bir takım sıkıntılar ve anayasal gerekçelerle mi bu tavrını sürdürmekte, yoksa bunun arkasında klasik Alman 'Sonderweg' politikası mı yatmaktadır tartışılabilir. Çünkü Federal Almanya yönetiminin Irak konusunda aldığı karar, esasında iç politikadaki bir paradigma değişikliğiydi.[636]

Bunun gerekçelerini Almanya'nın Körfez ülkeleriyle olan ilişkilerinde ve genel olarak da Almanya'nın Dünya'ya vermeye çalıştığı imaj değişikliğinde aramak daha gerçekçi olur. Irak Savaşı sırasında Alman hükümetinin savaş karşıtı tutumunun, hiçbir parti ayrımı yapılmaksızın nüfusun % 80'ininden fazlası tarafından onaylanması, aslında bu aşamada dahi, kesinlikle koalisyon hükümetinin lehine bir durumun anketlere yansımış hali değildi. Şu sıralar dış politika konusu, medyada olduğu kadar kamu oyunda da, Irak Savaşı biter bitmez yine güncelliğini yitirdi. Ortak bir AB anayasasına sahip olmak için verilen mücadele ve Fischer'in son dönemdeki Yakındoğu seyahatleri, kamuoyunun merak ettiği Alman dış politikasının, Amerikalılarla ilişkilerin nasıl yeniden yoluna koyulabileceği

[635] Gözen, Ramazan; "Amerikan Kıskacında Dış Politika: Körfez Savaşı ve Turgut Özal", Ankara, Liberte Yay., 2000, s.132
[636] Orhun, Ömür; "European Security and Defence Identity-Common European Security and Defence: A Turkish Perspective", Perceptions, Vol.V, No.3, September-November 2000, s.25

konusuna odaklandığını göstermektedir.[637] Körfez Savaşı'na Almanya'nın silahlı kuvvet göndermemesinin arkasında şu sebeplerin olduğu varsayılmaktadır:

1. Birleşmeden sonra kendi içinde çıkan problemler
2. Körfez Savaşında Alman kuvvetlerinin kullanılması, Sovyetlerin anı reaksiyonunu çekebilir ve Gorbaçov'un durumunu zora sokabilirdi
3. Alman kuvvetlerinin hiçbir hazırlığı olmadan yabancı bir yerde kullanılması, içerde sorunları daha da ağırlaştırabilirdi.
4. Dış kamuoyunun ve hatta bazı müttefiklerin, Almanya'nın askeri rolüne henüz hazır olmamaları, neticede belki kritik reaksiyonlara sebebiyet verebilirdi.
5. Alman askerlerinin Körfez Savaşında kullanılması, ne ordu için normal bir durum, ne de askeri gelenek ve Almanya'nın siyasi şartları ile örtüşebilirdi.[638]

Bunların haricinde Almanya'nın bu politikasının altında şu düşüncelerinde varlığı kabul edilebilir: Almanya orta ve uzun vadeli menfaat hesapları yapmaktadır. Çünkü Almanya'nın bölge ülkeleri ile son derece iyi ekonomik, hatta askeri ve teknoloji alanlarında iyi ilişkileri mevcuttur. Almanya'nın Irak'a kimyasal silah yapımında ve nükleer reaktör kurulmasında teknolojik yardım yaptığı bilinmektedir. Bölge ülkeleri ile iyi ilişkilerin korunmasında, orta ve uzun vadede Almanya'nın ciddi çıkarları vardır. Orta Doğu'da Alman etkisinin arttırılmasında, izlenen bu politikaların, Almanya'ya büyük avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Asıl sorun, Almanya'nın dış politikasının, Amerika ile Almanya arasındaki ilişkilerin neden bozulduğunu açıklayabilecek kadar değişip değişmediğidir.[639]

Alman Hükümeti, değişik argümanlarla bir çifte strateji geliştirmiştir: Birincisi, Birleşik Almanya müttefiklerini geniş çaplı bir programla destekleyecektir. Bu 17 milyarlık mali bir programdır. Almanya'nın savunma bütçesinin 1/3'ü tutarında bir destek. İkincisi de, Almanya, anlaşmazlığın diplomatik yollardan çözümlenmesini destekleyecektir. Almanya, Saddam Hüseyin'in fikrini değiştireceğini ümit etmekteydi. Saddam'ın Kuveyt'ten ancak silah zoruyla

[637] Yıldız, Ali; "Turkey and the European Security and Defence Policy: Anatomy of a Problematic Relationship", Unpublished M.Sc. Thesis, Middle East Technical University, Ankara, 2002, s.34
[638] Kaiser, Karl; Becher, Klaus; "Deutschland und der Irak-Konflikt", Internationale Politik, No: 68. Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswartige Politik, Bonn, 1992, s.65
[639] Turkish Daily News, 25.10.2001

çıkarılabileceği açıkça ortaya çıkınca, Almanlar üzerindeki uluslararası baskıda artmıştır. Buna karşılık Almanya silahlı birlik gönderme yerine, mali yardımlarını daha fazla arttırmayı yeğlemiştir. Sonuç olarak Almanya, ne kadar siyasi dayanışmaya hazırsa, o kadar çok mali yardım ortaya çıkmıştır. Almanya kötü bir zamanda ailesinin yanında olmak istemeyen, ama bol keseden para harcayan zengin bir kardeş gibi davranmıştır. Almanya, baştan itibaren savaş planında bulunmamakla kalmayıp, ne diplomatik-askeri bir konsept, ne de kendi ulusal menfaatine uygun bir tavır geliştirebilmiştir. Çok büyük yardımlar nedeniyle içerde eleştirilmekten korkan hükümet, bunları kamuoyuna açıklamakta da kendini zor duruma sokmuştur: desteği gizlemiş ama Anti-Amerikan gösterilere izin vererek, kamuoyunun kanaatini etkilemiştir.[640] Sonuçta Körfez Savaşıyla ortaya çıkan şudur:

Yeni Almanya çelişkili ve belirsiz bir menfaat tanımlaması ile hareket etmiştir. Körfez Krizi, Almanların bir cilvesini daha ortaya çıkarmıştır. Federal Hükümet belki müttefiklere yardım etmek istemişti, fakat askeri güç kullanarak kendi halkını rencide etmek istememiştir. Sol muhalefet ve bazı medya grupları da, yeni Alman topraklarında savaş çıkmayacağını göstermek isterken silahlı kuvvetler bu olaya sıcak bakmamış olabilirler. Almanya, Irak Savaşı'nda ABD'ye en çok karşı çıkan ülkelerden biri olmuştur Fransa ile birlikte "yaramaz çocuklar"ı oynayan Schröder Almanyası Irak'a asker göndermeyi reddettiği gibi savaş karşıtlığını Avrupa Birliği dış ve güvenlik politikasını zedeleyecek noktaya kadar getirmiştir. Diğer bir deyişle Irak'ta savaş sonrasında dezavantajlı ülkelerden biri de Almanya olmuştur. Tıpkı Türkiye gibi Almanya da ABD tarafından cezalandırılmak istenen ülkeler listesindeydi. Ne var ki Almanya Türkiye gibi yapmamıştır. "Artık Irak'ta yapabileceğim bir şey yok" dememiştir. Almanya'nın savaş sonrası Irak'ta devlet olarak izlediği politika Türkiye'ye örnek olabilecek türdendir.[641]

Öncelikle Almanya devlet olarak Irak polisi ve askerinin eğitimine el atmış, bunun için Irak'lı polis ve asker adaylarını Almanya'ya dahi getirmeden, Birleşik Arap Emirlikleri ile anlaşma yaparak eğitimi bu ülkede vermiştir. Alman ekolü Irak polisine aktarılmaya çalışılmış, diğer ülkeler ile ortak gerçekleştirilen bu programa

[640] Inacker, Michael; Unter Ausschluss der Öffentlichkeit. Die Deutschen und der Golfkrieg, Bonn/Berlin, 1991, s.156
[641] Pulzer, Peter; "German Politics: 1945-1995", Oxford: Oxford University Press, 1995, s.213

ek olarak Alman Federal Kriminoloji Dairesi uzmanları 30 Iraklı koruma görevlisinin yetiştirilmesine de katılmıştır.[642]

Polis ve asker eğitimine ek olarak Irak'ın geleceğini kuarcak olan kadroların yetiştirilmesi de Almanya'nın Irak'ta öncelikleri arasındadır. Siyasi yeniden yapılanma için ilk etapta 5 milyon Euro ayrılmıştır Bu bütçe içinde seçim gözlemi için 1 milyon Euro ve BM misyonunun desteklenmesi de vardır. Alman Hükümeti bu harcamalarının bir kısmını Friedrich-Ebert Vakfı gibi diğer Alman kuruluşlarını da siyasi yapılanma faaliyetlerinde kullanmaktadır.[643]

Almanya uzmanı Timothy Garton Ash, Almanların Körfez Savaşındaki tutumunu şu şekilde karakterize etmiştir:

"Cennette dostane ilişkiler ve Dünya ile köklü bir ortaklık, ama cehennemle de verimli bir işbirliği istenmektedir. Kararsızlık, çelişkiler, istikrarsızlık ve ağır itibar kaybı ortaya çıkan sonuçlardı. Her sorunda akla gelen herkesle uzlaşma çabası adeti Alman dış politikacılarının ikinci huyu olmuştur"[644]

Bir anlamda, Almanya'nın ısrarla Irak savaşında rol almayacağını tekrarlaması, Batı Almanya'nın 1945 sonrası asker kullanımında çekimser kalma geleneğine döndüklerini göstermektedir. Kosova ve Afganistan'a Alman askerleri göndererek, bu gelenekten ihtiyatlı bir şekilde sapmışlardı. Almanya'nın savaşa katılmama ısrarı, başka bir anlamda, 1945 sonrası Batı Almanya dış politika geleneğinin birinci kuralından (riske girme, konvoyun her zaman ortalarında kal, doğu - batı, Avrupa - ABD arasındaki uçurumları köprü kurarak kapat), dramatik bir şekilde saptığını göstermektedir.[645]

Eğitim alanında Almanya Irak'ta savaş sonrasında Almanca'nın ve Alman kültürünün ayakta kalması için de uğraş vermektedir. 'Irak İçin Kitap' adı altında

---

[642] Tayfur, M.Fatih; "Security and Co-operation in the Mediterranean", Perceptions, Vol.V, No.3, September-November 2000, s.138

[643] Lesser, Ian O; "Turkey in a Changing Security Environment", Journal of International Affairs, Fall 2000, Vol.54, No 1, s.3

[644] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s. 396

[645] Maier, Charles S.; "The Crisis of Communism and the End of East Germany", Princeton University Press, Princeton, 1997, s.271

başlatılan kampanyada Bağdat Üniversitesi ve diğer üniversitelerin Alman dili ve kültürü bölümlerine gönderilmek üzere 11.000 kitap bağışlanmıştır. Irak'taki müzeler de Almanya tarafından desteklenmektedir.Yukarıda sayılanlar Almanya'nın Irak'ta devlet eliyle yaptıklarıdır. Bilindiği üzere Alman özel sektörü çok daha güçlüdür ve Almanya gibi devletler asıl çalışmalarını özel sektör eliyle gerçekleştirirler. Sivil toplum kuruluşları da başka bir faaliyet koludur. Bir de bunların çalışmalarına değinsek herhalde Irak'ın yanıbaşındaki bir ülke olarak moralimiz daha fazla bozulur.[646]

Alman Hükümeti, Körfez Savaşı'nı bir felaket olarak nitelendirirken, kendini de bu felaketten para ödeyerek kurtarmak istemiştir. Körfez'deki Almanya'nın katılımı tipik bir şekilde Alman usulü sona ermiştir: enternasyonalleştirilmiş sosyal politika. Almanya yardım gönderme işinde yıllardan beri deneyim kazanmıştır. İster açlıktan kıvranan Sovyetlere, ister Irak'tan kaçan Kürtlere, daha sonra da Yugoslavya'daki Müslümanlara ve Hırvatlara... Ancak bu yardımlar yardımseverlik duygusuyla mı, şaşkınlıktan mı, yoksa vicdan azabından mıdır? Bilinmemektedir. Ama her durumda Alman Hükümeti, problemin köküne inmeye hazır olmamıştır. Bunun yerine para, ilaç ya da çadır gönderilmiştir. İnsanları açlıktan, savaştan ve baskıdan askeri güçle kurtarmak varken, Almanya her zaman hümanizm şampiyonluğuna soyunmuştur. Kohl/Genscher Hükümeti'nin en büyük hatasını, Alman kuvvetlerinin 'out of area' kullanımını anayasal kısıntı yanında, tarihi ve siyasi gerekçelerle reddetmesi olarak görenler de vardır. Örneğin 'Bundeswehr''in kullanımında bölge sınırlamasıyla ilgili anayasa maddesine, farklı bir yorumun da getirilebileceği iddia edilmektedir: anayasanın 26. maddesi açık olarak saldırı savaşını yasaklamaktadır. Ancak yine anayasanın 24. maddesinde ise, ''Federasyonun (Bund), barışın korunması amacıyla kendini karşılıklı kollektif bir güvenlik sistemine sokabilir' denmektedir. Bunun yanında 'Avrupa ve dünya milletleri arasında barışçı ve devamlı bir düzeni kurmak ve garanti etmek için, egemenlik haklarının kısıtlanmasına rıza gösterilebilir'[647] denmektedir.

Federal Ordu'nun (Bundeswehr), BM şemsiyesi altında NATO sınırları

[646] Girgin, Kemal; "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz, Teşkilat ve Protokol", Ankara, TTK, 1992, s.82
[647] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s. 397

dışında savaşa girmesi sorunu, aslında anayasal bir sorun olmaktan ziyade, ilkesel ve politik bir karardır. Kohl ve Genscher zamanında, Alman güvenlik politikasını, ortak güvenlik sistemine dahil etme istek ve kararlılığını gösterememişlerdir. Yıllarca müttefik ülkelerin ortaya koydukları gibi, mevcut siyasi koi1jonktüre de uygun tavır alınamamıştır. Federal Almanya BM'e girmekle BM-Şartını da kabul etmiştir. Böyle olmakla birlikte Federal Almanya'nın güvenlik politikası, 80'li yıllardan itibaren farklı kulvarda gelişmiştir. Yılgınlık gösterilerek müttefiklerin dayanışma talepleri, kendi anayasal sınırlarına atıf yapılarak geri çevrilmiş, çek defterine sarılınmış ve sonunda Alman dış politikasının sarsılmaz barışçıl karakteri vurgulanmaya devam edilmiştir. Bu tip diplomatik bir hareket tarzında, güvenlik politikasıyla bir ilintinin olmamasının ötesinde daha çok kendini para ile rahata çıkarma endişesi sezilmektedir. Almanya ne zaman harekete geçse, bunu uluslararası baskılar neticesinde yapmıştır.[648] Almanya'nın katkısı hemen her zaman geç gelmiştir. Gönüllü olmamıştır ve kendi güvenlik politikasıyla ilgili bir çıkar tanımlamasının da belki bir sonucu olmamıştır. Tam tersine, dış baskılara, şikayet ve taleplere bir reaksiyon olarak gündeme gelmiştir. Tüm bunların sonucu olarak Almanya, Körfez Savaşı'nda ortaklarının şantajına müsait hale gelmiştir. Ya asker gönderecekti ya da bunun bedelini çok ağır ödeyecekti. Tabii ki, bu sadece mali olarak da olmayacaktı. Körfez Savaşı göstermiştir ki, uluslararası kriz yönetiminde Almanya'nın etkisi, ancak sorumluluklarının ve yükümlülüklerinin payını daha çok arttırırsa mümkün olabilecektir. Alman askerlerinin katılımı belirleyici bir unsurdur. Eğer Birleşik Almanya gelecekte kendine güvenilmesini istiyorsa, güvenirliğini sadece göstermelik olarak değil, diğerleri gibi askeri katkıyı yaparak da göstermelidir. Almanya'nın dış ve güvenlik politikasının NATO sınırları dışında, güzel havalara göre yapıldığı çok açıktır. Kriz ve savaş kokan dönemler, tehlikeler bir anlamda sabır ve ittifak sadakati istemektedir. Soğuk savaş sırasında uluslararası politikada etkinliği bulunmayan bölgelerin, 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte sistemde önemli rol oynamaya başlamaları, Balkanlar'ın özellikle Yugoslavya'nın dağılması sırasında yaşanan savaşlarla beraber dünya gündeminde önemli bir yer işgal etmesine sebep olmuştur. Aradan geçen 10 yıldan sonra bu kez Balkanlar'a yakın olmayan başka bir bölgede, Orta Doğu'da dönemin hegemon gücü olarak algılanmaya başlayan ABD'nin, AB üyesi olmakla beraber ABD ile

[648] Webber, Douglas; "New Europe, New Germany, Old Foreign Policy?: German Foreign Policy Since Unification", Frank Cass, 2001, s.226

Atlantik ötesi bağını hiç koparmayan İngiltere ile birlikte Irak'a müdahalesi, uluslararası sistemde meydana gelmekte olan değişiklikler konusunda önemli ipuçları vermektedir. Sistemdeki bu değişikliğin Balkan ülkelerinin Irak savaşında farklı taraflarda yer alan ABD ve AB'ye bakış açılarında yarattığı farklılıklar ve izlemekte oldukları politikalar, aynı ikilem içerisinde olması beklenen Türkiye açısından da büyük önem taşımaktadır.[649]

Körfez Savaşı, Alman güvenlik politikasının temelinin yokluğunu hatırlatmıştır. Alman dış politikasını 20 yıl boyunca temsil eden Genscher, buradan bir sonuç çıkarmış görünmektedir. 1991 başlarında Genscher şu açıklamayı yapmıştır: 'Mevcut Körfez anlaşmazlığı sonucunda Alman kuvvetlerinin BM aksiyonları çerçevesinde kullanılmasına imkan verecek anayasal değişikliklere gidilmesi için çaba sarf edeceğiz; bu konuda muhtemel alternatifler arasından bir seçim yapılacağına. BM ile ne yapılanabiliniyorsa o yapılmalıdır'[650] Daha sonra 'out of area' tartışması henüz bitmeden, yeni bir çatışma kendini göstermiştir.

Körfez Krizi'nde Almanya'nın durumu bir istisna idi. Kohl Hükümeti, batılı müttefikleri ile fiili işbirliğine gidememiş, Anayasal bir takım sınırlamalarla karşılaşmıştır. Bu sınırlamaları, koalisyonun küçük ortağının (FDP) anayasa yorumuna dayandırmak daha doğru olur.[651] Almanya, Batılı ortaklan ile Doğu Akdeniz'e mayın tarayıcılar göndermek ve koalisyon güçlerinin çabalarına önemli derecede mali ve maddi yardım sağlamak dışında, işbirliğine girmemiştir.[652] Zira kuvvetli bir iç muhalefet ile karşılaşmıştır. Yukarıda da değinildiği üzere, muhalif bakış açısının başta gelen temsilcilerinden biri, koalisyonun küçük ortağı olan F.D.P. idi. Bu bakış açısından F.D.P. dış politik anlamda batılı müttefiklerle işbirliğine gitmeyi rasyonel değerlendirmiyordu. F.D.P. Almanya'nın üçüncü dünya ve özellikle de enerji kaynaklan itibariyle de bağımlı olduğu, Orta Doğu ile işbirliği olanaklarını kaybetmesini istemiyor olabilirdi. Bunun da ötesinde, olası bir askeri

---

[649] Özdağ, Ümit; "Irak Krizi ", Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2003, s.199
[650] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?", a.g.e., s. 399
[651] Anderson, Scott; "Western Europe and Gulf War", Toward Political Union Planning a Common Foreign and Security Policy in the European Community, ed. Reinhardt Rummel, USA: Westview Press, 1992, s.152
[652] Salmon, Trevor C.; "Testing Times for European Political Cooperation: the Gulf and Yugoslavia, 1990-1992", International Affairs, Vo1.68, No.2, April 1992, Cambridge UK, Royal Institute of International Affairs, Cambridge University Press, 1992, s.238

koalisyon, Orta Doğu'da A.B.D.'nin askeri hakimiyetini sembolize edecekti. Almanya, kriz bölgesinde kendine rakip olarak A.B.D.'yi görmektedir. Bu rekabetin tarihsel olarak en açık delillerini, F.Almanya'nın NATO'nun bölge-dışı angajmanına olan olumsuz tavrından[653] ve bölgede kimi zaman tersi örneklerine de[654] rastlansa da, A.B.D. ile işbirliğine gitmekten kaçınmasından çıkarabiliriz.[655] Bonn, Almanya'nın bölge ülkeleri ile ikili sıkı ilişkiler kurmasına ve bunların devamına büyük önem vermektedir. Özellikle, Irak silah ve savunma sistemlerinin inşaa edilmesinde en önemli işbirliği partnerleri arasında Almanya'nın bulunduğu gerçeği, Almanya'nın bölge ile ne kadar sıkı ilişkiler içerisinde olduğunun bir göstergesidir.[656] Almanya, Orta Doğu'da bir askeri teşebbüse girmemiştir. NATO ittifakının bölge dışına genişletilerek angaje edilmesine de taraflar değildir.[657] Bu anlamda, NATO'ya kendisi için de çok önemli olan bir bölgede işbirliğinin zemini olarak bakmak istememektedir. Şüphesiz, Almanya, Orta Doğu ülkelerine yönelik ABD hakimiyetindeki NATO çerçevesinde angaje olmuş olsa idi, kendisinin bölge ülkeleri ile arasındaki işbirliğini büyük boyutlarda A.B.D. güdümünde yürütmek zorunda kalacağını algılamakta idi. Nitekim bu noktada bazı yorumcuların Körfez Krizi'nin A.B.D.'nin bölgeye angajmanını kolaylaştırmak için bilinçli olarak organize edildiğine dair eksantrik fikirleri, önem kazanır görünmektedir. Almanya, Orta Doğu gibi, dünya petrol ihtiyacının çok büyük bir kısmını karşılayabilecek rezervlere sahip olan böyle bir bölgede, ABD.'nin önderliğini yaptığı bir askeri operasyon ve onun sonrasında meşrulaşacak denetim mekanizması çerçevesinde işbirliği yapılmasını, ortak ve özel faydaları açısından rasyonel algılamamıştır. Nitekim ABD, bu bölgeye, askeri varlığı ile angaje olduktan sonra, hem bölgede etkin olma yollarına ve hem de diğer batılı güçlerin bölge ülkeleri ile ikili ilişkiler ve işbirliğini geliştirmesi olanaklarını sınırlama ve bunları adeta tespit ve denetim yetkisine kavuşabilecek idi. Bu anlamda, "Almanya, ABD.'nin bu çerçevedeki

---

[653] Nuttall, Simon J.; "European Political Cooperation", Oxford: Clarendon Press, 1992, s.214; F.Almanya, 03.08. 1981'de Mısır ve İsrail arasında imzalanan protokole göre oluşturulacak Çok Uluslu Gözlemci Güç'e (M.F.O. ) katılmamıştır. Zira. Alman Anayasası, askeri güçlerin dışarı gönderilmesini sınırlamaktadır.

[654] Örneğin. 1987'de, NATO misyonu çerçevesinde Akdeniz'e gemiler göndermesi gibi.

[655] Sherwood, Elizabeth D.; "Allies in Crisis Meeting Global Challenges to Western Security", N.Haven, Yale University Press, 1990, s.180-181

[656] Krause, Axel; "Inside the New Europe", Harper Collins Publ., 1991, s.273

[657] Sherwood, Elizabeth D.; a.g.e., s.151; NATO'nun bölge dışı sorunlara angaje edilmesi stratejisi, Orta Doğu ve Basra Körfezi'ne yönelik olarak 1980 başlarında Carter yönetimi tarafından izlenmiştir. Bu çerçevede, A.B.D., NATO kapsamında ortak bir acil müdahale gücü (R.D.J. T.F.) kurulmasını önermiştir.

işbirliği önerilerini, bu gibi istismar beklentileri ile rasyonel bulmamıştır" tezi, gerçeğe yakın gözükmektedir. İstismar beklentileri nedeniyle, Almanya, aşılabilecek Anayasal sınırlamalarını bahane ederek, Körfez Krizi'nde işbirliğine yanaşmamıştır. Ancak, acaba Almanya'nın Körfez Krizi'nde Batılı müttefikleri ile işbirliğinden uzak kalması kendisi açısından ne kadar faydalı veya rasyonel idi? Nitekim bu sorunun cevabı, diğer Batı Avrupalı müttefiklerinin durumundan, doğrudan bağımlıdır. İngiltere ve Fransa, bu çerçevede ABD ile askeri işbirliğine katılmışlardır. Dolayısıyla, Almanya'nın birbirinden farklı üç seçeneği olabilirdi. Bunlardan ilki; Batı Avrupalı ortakları ile (AT)[658] ya da Kohl'ün ilk başta savunduğu gibi, B.A.B. çerçevesinde hareket etmek.[659] Ancak, ortaklar arasında bu konuya ilişkin bir konsensüsün oluşturulması mümkün olmamıştır, Batı Avrupalı ortaklarının bir konsensüse yanaşmamaları ve askeri operasyona katılmaları üzerine, hiç olmazsa ABD.'nin öncülük ettiği askeri girişime tarafsız kalmamak ve girişimi gerek mali gerekse askeri teçhizat yardımları ile desteklemek ikinci bir olası strateji oluştururken, krizde tek başına hareket etmek de diğer bir strateji olarak izlenebilirdi. Şüphesiz, Almanya, bu üç stratejiyi krizin çeşitli aşamalarında ardı ardına kullanmıştır. Krizin doğduğu aşamadan. A.B.D. liderliğindeki koalisyonun teşekkül ettiği aşamaya kadar, Almanya., A.B.D. ile işbirliğinden kaçınmış ve Batı Avrupalı ortakları ile işbirliğini somutlaştırmaya çalışmıştır. Batı Avrupalı ortakları ile somut bir çözüm üzerinde işbirliğine gidemeyeceğini algıladığı andan itibaren ise, bölge ülkeleri ile ikili ilişkilerine ağırlık vermiş ve krize tek başına çözüm aramaya gayret etmiştir. Şüphesiz, bunun en somut örneği, Irak'ın elindeki Batılı rehinelerin kurtarılması için, İngiliz eski Başbakanı, Edward Heat'in daha önceki bir

---

[658] Salmon, Trevor C.:a.g.e., s. 236; Cromwell, William C.: "Europe, the United States, and the Pre-war Gulf Crisis", International Journal, Vol. XLVIII, No.1, Winter 1992–93, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1993, s.139–141; Aralarında Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Yunanistan'ın olduğu devletler grubu. Avrupa Siyasi İşbirliğinin hızla reaksiyon verecek tarzda güçlendirilmesini kendi rasyonel faydaları olarak algılamakta idiler. Ocak 1991'de, Washington-Bağdat arasında doğrudan görüşmeler yapılması olasılığının kuvvetlenmesi üzerine, Almanya ve Fransa, Avrupa inisiyatifinin yeniden canlandırılması için, A. T. dış işleri bakanlarını olağanüstü toplantıya davet etmişlerdir. Fransa'nın Orta Doğu meselelerinin toptan görüşülebileceği bir uluslararası konferans toplanması önerisi (7 Ocak 1991), Almanya ve İtalya tarafından da kabul edilmiştir.

[659] Starr, Donna G.; "An Analysis of European Political Cooperation During the Persian Gulf Crisis", Dickinson Journal of International Law, Vo1.10, No.3, Spring 1992, Carlisle PENN: The Dickinson School of Law, 1992, s. 452; 21 Ağustos 1990'da. BAB üyesi devletlerin dış işleri bakanları bir bildiri yayınlamışlar ve bu bildiride, Atlantik İttifakı'na hiç atıfta bulunmadan sadece, Avrupa aksiyonunun temeli olarak, Güvenlik Konseyi, kararlarına uyulacağını vurgulamışlardır. Hakikaten de, 16 Ocak 1991'de, Fransa ve Almanya, ABD. 'nin Irak'a karşı hava saldırısının başlatılması üzerine NATO'nun tasvibini alma teklifini de engellemişlerdir.

teşebbüsüne benzer mahiyette, Bonn Hükümeti'nin Almanya eski Şansölyesi, Willy Brandt'ın Bağdat misyonunu desteklemesidir. Nitekim Bonn'un bu kararı, 12'lerin (A.S.İ.), 'Bağdat Yönetimi ile hiç bir vesile ile müzakerede bulunmama' kararına açıkça ters düşmektedir.[660] Askeri operasyon başladıktan sonra ise, Almanya, ortaya çıkan krize tarafsız kalmak istememiş ve maddi katkılarda bulunmuştur.[661] Kriz boyunca, Almanya'nın temel amacı, krizin barışçıl bir çözüme kavuşturulması ve A.B.D.'nin bölgeye angaje olması sonucunu doğuracak bir askeri müdahaleden kaçınılması olmuştur. Bunun için, Batılı devletlerin tırmandırma stratejisi izlememeleri teşvik edilmiş ve bu hususta işbirliği zemini olarak, A.S.İ. kullanılmaya çalışılmıştır.[662] Ancak, başta İngiltere, ortak tavrın alınması ve devam ettirilmesine imkan vermeyecek stratejiler izlemiştir. Fransa ise, öncelikle A.S.İ. üyesi ortaklarına danışmadan, B.M. Güvenlik Konseyi nezdinde, daha sonradan Belçika, Almanya, İtalya ve İspanya tarafından desteklenecek, solo girişimlerde (örneğin, Orta Doğu meselelerinin bir bütün olarak ele alınacağı uluslararası bir konferans toplamak gibi... ) bulunmayı denemiştir.[663] Uyuşmazlığın çözümüne yönelik tırmandırma unsurları taşımayan bir ortak tavrın alınamaması neticesinde ise, Almanya, yumuşamayı tek taraflı olarak gerçekleştirmeye çalışmıştır. Koalisyonun operasyonu, yürütülmeye başladıktan sonra ise, Almanya, bu operasyona tarafsız kalmayı kendisi için faydalı bulmamış ve sembolik düzeyde katılımı kabul etmiştir. Ancak, askeri operasyonlara, bir takım anayasal engellerini (Anayasasının 24., 26. ve 87a. Md.leri) ileri sürerek katılmamayı tercih etmiştir.[664]

Almanya, krizin ilk aşamalarında, batılı ortaklan nezdinde, görüşme sürecini kullanarak, algılama yapılarını etkilemeye ve konsensüse ulaşmaya çalışmıştır. Misilleme yöntemlerini harekete geçirmek için, A.T. sürecini işlevsel hale getirmeye gayret göstermiştir. Ağırlıklı olarak, diplomatik ve savaşa varmayan yöntemlerin harekete geçirilmesi taraftarı idi. Ancak, Irak üzerinde açıkçası bunların somut bir

---

[660] Allen, David and Michael Smith; "Western Europe's Presence in the Contemporary International Arena", The Future of European Political Cooperation 'Essays on Theory and Practice', ed. Martin Holland, St. Martin's Press, New York, 1991, s.153

[661] Krause, Axel; a.g.e. s.273

[662] Tıpkı A.S.İ.'nin 1980-Venedik Deklarasyonunda olduğu gibi; Ifestos, Panayiotis: "European Political Cooperation "Towards a Framework of Supranational Diplomacy?", UK: Avebury Publ., 1987, s.469

[663] Cromwell, William C.; a.g.e. s.144

[664] Naumann, Klaus Dieter; "Mission and Structure of the Bundeswehr," NATO's Sixteen Nations [Brussels], 36, No. 6, November 1991, s.56

etkisi de olamamıştır. Almanya, kendisinin de taraf olduğu A.S.İ. kararlarına aykırı hareket etme stratejisini benimsemeyi, silahlı müdahalenin olmasına tercih etmiştir. Bu anlamda, bizzat Almanya, ortak tavır ile krizin önlenemeyeceği bilincine ulaşmıştır. Bu aşamada, krizin önlenebilmesi faydasının güdülemesi ile hareket ettiğinden dolayı, Almanya, batılı ortakları ile işbirliğinin faydasını göz ardı edebilmiş ve krizin savaşa dönüşmemesi ve dolayısıyla A.B.D. 'nin bölgeye angaje olmaması faydasını, batılı ortakları ile işbirliğini devam ettirme faydasından daha ön planda görmüştür. Bunun doğal sonucu ise, Almanya'nın batılı ortakları ile arasındaki işbirliğini istismar etmesidir. Nitekim önce Bağdat yönetimi ile hiç bir surette müzakere yapılmaması ortak tavrını ve bu anlamda da bu konudaki işbirliğini kabul etmiş, ancak ya A.B.D. 'nin stratejisine yakın taraf olmamak için, ya da daha büyük bir ihtimalle, kendisinin bu karara rağmen Bağdat ile yakınlaşıp müzakerelere girerek ikili ilişkiye angaje olmasının daha büyük ve daha uzun vadeli bir fayda sağlayacağının hesabını yaparak, Batı Avrupalı ortakları ile arasındaki işbirliğini kötüye kullanmış ve dolayısıyla istismar etmiştir.[665] İstismar olgusunu dayandırdığımız husus, Almanya'nın önce, ortaklarının Irak'la görüşmelerini engelleme veya kendi inisiyatifi dışında ki büyük boyutlarda gerçeği yansıtan seçenek budur iddiasındayız Ortaya çıkan bu görüşe itiraz etmeme tercihinde bulunması ve adeta bunu sağlaması, daha sonra ise, kendisine barışçıl bir imaj vererek, en azından Irak'ın ve onun destekçisi bazı bölge ve bölge-dışı devletlerin yararına ve salt kendi özel faydası yönünde hareket etmesidir.[666]

Almanya, birleşmeden sonra ticari anlamda etki edebileceği ve hakim olabileceği pazarlar aramakta mıydı? Bu soruya hiç şüphesiz hem olumlu ve hem de olumsuz cevaplar vermek olasıdır. Dolayısıyla, Almanya, bu tip amaçlara sahip olmasına rağmen, henüz somut bir neticeye ulaşmamış idi. Bunu, 1990'da Almanya'nın Doğu Avrupa ülkeleri ile arasındaki ticaret oranının, toplam dış ticareti içinde % 3,8 gibi zayıf bir seviyede olmasından çıkarabiliriz. Dolayısıyla, Körfez Krizi'nin Çıktığı 1990'da, Almanya'nın gerek Doğu Avrupa ve gerekse Balkanlar ile arasındaki nispeten düşük ticaret seviyesi, bu ülkelerle ilişkilerin ulaştığı genel status quo'nun, salt ekonomik faktörlerle şekillenmediği ve dolayısıyla

[665] Zira önce tavrında, Batı Avrupa'ya ters düşmemeye çalışmış, ancak daha sonra açıkça kendisi için daha yararlı/faydalı olacağına hükmettiği bir stratejiye dönmüştür.
[666] Moens, Alexander and Christopher Anstis; "Disconcerted Europe: The Search for a New Security Architecture", Boulder, Colorado: Westview Press, 1994, s.201

açıklanamayacağı görüşünü desteklemektedir. Nitekim Balkan ülkelerinin ekonomik gelişme seviyelerinde hızlı bir artış olmadığı halde, Alman endüstriyel ürünlerine yönelik potansiyel talepleri sınırlı kalmıştır.[667] Bu veriden hareketle, Almanya'nın bölge itibariyle, genel anlamda dış ticaretine ilişkin, hammadde zengini ve hammadde zengini olmayan üçüncü dünyaya yönelik ilişkileri ve bu ilişkilerde ticaretin oynadığı fonksiyon ve bu anlamda da Orta Doğu'nun Alman dış politikasındaki konumu itibariyle bir takım sonuçlar çıkarılabilmesi olası gözükmektedir.[668]

Almanya, üçüncü dünya olarak tanımlanan az gelişmiş ve ekonomileri hammaddelere dayalı ülkelerle ilişkilerinde farklı işbirliği stratejileri takip etmektedir. Nitekim sonuçta bu ülkelerin hemen hepsi ile ticaret ağırlıklı bir işbirliği süreci içerisinde bulunduğu yadsınamaz.[669] Üç ticari strateji, kısmen beraber veya ayrı ayrı yürütülmeye çalışılmaktadır. Bunlar, ortaklık, doğrudan yatırım ve ekonomik yardım ilişkileridir. Bu stratejiler kendi aralarında, muhatabın ekonomik seviyesi veya hammaddenin türünden bağımlı olarak, yukarıdan aşağıya bir hiyerarşiyi yansıtmaktadırlar. Almanya'nın bu bağlamda, katıldığı ekonomik işbirliği sürecinin nitelik ve derecesini belirleyen bir başka olgu ise, siyasi-jeopolitik tarihi sebeplerin bir kombinasyonu ile açıklanabilir.[670] Bu itibarla Almanya, bazı ülkelerle işbirliğine daha açık gibi görünürken, bir kısmı ile yoğun işbirliği içerisinde olmayabilir veya bunun arifesinde ve hazırlık aşaması içinde bulunabilir. Almanya'nın Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki ticari ilişkilerinin seviyesindeki düşüklüğü, göreceli bir tespit olarak değerlendirmek gerekmektedir. Nitekim Almanya için belki de en az, anılan bu bölge kadar önem taşıyan bir başka jeopolitik-siyasi-ticari hareket alanı, şüphesiz Orta Doğu'dur.[671] Zira bölgenin sahip olduğu enerji kaynaklarının neredeyse en büyük bağımlısı, gelişmiş endüstrisine hammadde sağlama endişesi içinde bulunan, Almanya'dır. Dolayısıyla, Almanya

---

[667] Axt, Hans-Jürgen: "Did Genscher Disunite Yugoslavia? Myths and Facts About Foreign Policy of United Germany", Balkans LA Mirror of the New International Order, ed. Günay Göksu Özdoğan ve Kemali Saybaşılı, Muhittin Salih Eren, İstanbul, 1995, s.225

[668] Manisalı, Erol; "Dünya Bütünleşiyor mu, Parçalanıyor mu?", İktisat Dergisi, söyleşiyi yapan: Şule Türcan, s.25–26

[669] Krause, Axel; a.g.e. s.278 (Bölgeye yönelik Almanya'nın ekonomik yaklaşımı için )

[670] Treverton, Gregory F.; "America Germany and the Future of Europe", Princeton University Press, Princeton, 1992, s.177

[671] Bulmer, Simon, William Paterson; "The Federal Republic of Germany and the European Community", Allen and Unwin, London, 1987, s.11

bölge ile ilişkilerinde üç unsur üzerinde hassasiyet göstermektedir. Bölgedeki problemleri savaşa başvurmayan, barışçıl (diplomatik) yollarla çözümlemek, bölgede dış güçlerin etkilerini mümkün olduğunca düşük seviyeye indirmek, dolayısıyla direkt kendi etkisini artıncı aksiyonlarda bulunmak. Dikkat edilirse, Almanya'nın hassasiyet gösterdiği ilk iki nokta, siyasi, son nokta ise, siyasi-ticari işbirliği ağırlıklı görünmektedir. Bu anlamda, Almanya, işbirliğine gitmesi gerektiğini rasyonel bulduğu gelişen ülkelerin bir kısmı ile ticari, bir kısmı ile de en az o derecede olmak üzere, siyasi ilişkilerini geliştirme stratejisini tercih etmektedir. Bu yaklaşımını doğrulayan aksiyonlarından biri ise, bazı Doğu Avrupa ülkelerini A.T. sürecine angaje etmeye çalışması veya Yugoslavya krizinde olduğu gibi, daha sonra da değinileceği üzere, krizi çözmek için ileri sürdüğü veya direkt olarak A.T.'ye empoze ettiği öneri ve planlarının, Hırvatistan ve Slovenya dışında sorunu çözmenin ötesinde, daha da akut hale getirme eğilimine sahip olmasıdır. Bu bağlamda, Almanya'nın Orta Doğu'da A.B.D. hakimiyeti sonucunu yaratacak teşebbüslerden uzak kalmasını doğal karşılamak gerekmektedir. Dolayısıyla, Almanya, A.B.D.'nin önderliğindeki askeri koalisyona katılmamayı daha rasyonel bulmuştur. Ancak, Almanya, kriz savaşa dönüştükten sonra, koalisyondan/askeri işbirliğinden tamamen uzak kalamamıştır. İşbirliği yapan taraflar, Almanya'nın işbirliğinin dışında kalarak, genele yönelik sağlayacağı faydadan, maliyetlerine katlanmaksızın yararlanmasının istismar stratejisi izlemek ile eş-anlamda olacağı mesajını vermektedirler.[672] Dolayısıyla, Almanya açısından krizin sağlayacağı ticari ve ekonomik maliyetleri koalisyona katılarak çözüme kavuşturma faydası, krize askeri bir müdahalenin yol açacağı yeni status quo'nun Almanya aleyhine ortaya çıkaracağı siyasi ve dolayısıyla daha uzun vadede ticari / ekonomik maliyetleri karşılayamayacak boyutlarda yetersiz kalmaktadır veya yetersiz kalacağı algılanmaktadır.[673]

Koalisyona katılan diğer devletler de, bir anlamda bu aksiyonlarına gerekçe oluşturacak fayda/maliyet dengelerine sahiptiler. Halbuki Fransa, bölgeye yönelik

[672] Nitekim kısa vadeli bir bakış açısından, körfezde kriz çıkması, petrol fiyatlarında sağlayacağı artışlarla, Almanya'nın bu krizi önlemeye yönelik işbirliği yapmasına gerekçe oluşturmakta idi. Nitekim böyle de olmuştur. Ancak Almanya, soruna getirilecek çözümün, koalisyon çerçevesinde A.B.D. üstünlüğünü pekiştirir nitelikte olmasını, bu kapsamda işbirliğine katılmasının önündeki engel olarak görmüştür.

[673] Flockton, Chris; "Policy Agendas and the Economy in Germany and Europe In the New Germany in the East: Policy Agendas and Social Developments Since Unification". Portland, London, 2000, s.286

angajmanları dikkate alındığında, daha başka türlü bir hareket tarzı benimseyebilir mi idi sorusu akla gelmektedir. Ancak, Fransa dahil, bu devletler, ABD'ye bu konuda kontra çıkmalarına yol açacak ekonomik gelişmişlik seviyesine sahip olmadıkları gibi, bilakis, bölgedeki krizi çözmeye yönelik olarak organize edilmiş olan bu koalisyona katılmayarak bölgenin müdahale sonrası status quo'sunun şekillendirilmesinde aktif rol almışlardır.[674] Almanya, krizi kendine göre yönlendirmede başarısız olmuştur. Bu anlamda, kriz, koalisyonun askeri müdahalesi aşamasına girdiğinde, Almanya bir strateji değişikliğine zorlanmış ve kendi anayasal sınırlamalarının ardına sığınarak askeri işbirliğine sembolik düzeyde katkıda bulunma alternatifini seçmiştir. Bu strateji değişikliğini ise, bir zorunluluk olarak değerlendirmek gerçekçi olsa gerektir. Dolayısıyla, Almanya üzerine işbirliğine yönelik baskı ve tehditlerin empoze edilmesi, doğal karşılanmalıdır. Almanya ise, sembolik düzeyde de olsa, işbirliğine katılır gözükmeyi, aksinin yaratacağı maliyetleri açısından değerlendirmiş ve faydalı olarak algılamak zorunda kalmıştır. Almanya'nın dış politik tavır ve davranışlarında rasyonel olması, onun kendisi açısından en büyük faydayı elde etmesine yetmemiş, ancak en büyük zararlardan uzak kalmasını sağlamaya muktedir olabilmiştir. Genscher ve Fransa Dış İşleri Bakanı Dumas, Şubat 1991'de, A.T.'nin güvenlik politikasının geliştirilmesi yönünde bir inisiyatifte bulunmuşlardır.[675] Körfez Krizi süresince, özellikle Almanya, A.T./A.S.İ. bazında bir ortak tavır alma mekanizmasının yetersizliğini ve daha da önemlisi, alınan ortak tavırların hayata geçirilmesi için dayanılması gereken ortak bir gücün yokluğunu hissetmiştir. Almanya, yukarıda da değinildiği gibi, A.B.D. liderliğinde böyle bir koalisyon teşebbüsüne sıcak bakmamıştır. Bu durum, Batı Avrupa'nın belki dünya ticaretinde, bütünleşme neticesinde söz sahibi olma başarısını yakalamış olmasına rağmen, henüz ticari/ekonomik gücünü kullanarak politik bir güç haline gelemediğini çok net bir şekilde göstermiştir ve göstermektedir.

Almanya'nın dış politik hedefleri arasında bulunan, bir dünya gücü (Weltmacht) haline gelme, en az iki süper gücün bulunduğu bir uluslararası ortamda, ancak Batı Avrupalı ortaklan ile güç unsuru haline gelmesinde önemli olarak telakki

[674] Schlör, Wolfgang F.; "German Security Policy", Adelphi Paper No. 277, Brassey's for International Institute for Strategic Studies, London, June 1993, s.95
[675] Rummel, Reinhardt, "Integration,.disintegration, and Security in Europe: Preparing the Community for a multiinstitutional response", a.g.e. s.77,81,82

ettiği egemenlik yetkilerinde bütünleşmeyi ve uluslararası aksiyonların elzem olduğu ortamlarda ise, ortak hareket ve tavırların varlığını gerektirdiğinden dolayı, sadece uluslararası bir ekonomik güç haline gelmesinin yeterli olmadığının, bunun yanında siyasi ve askeri bir güç olmasının, dolayısıyla anılan bu alanlarda da uluslararası bir güç statüsüne ulaşma yolunun A.T. kapsamında adı geçen alanlarda entegrasyona gitmek olduğunun, altını çizmektedir.[676] Körfez Krizi'nde Fransa, Batı Avrupa Birliği' (B.A.B.) nin aktifleştirilmesi yönünde çaba harcamış olmasına rağmen, bu çerçevedeki işbirliği, sembolik adımların ötesinde ilerleme kaydedememiştir. Ancak, NATO ile ikame edilme amacı olmaksızın, onunla paralel olarak, Almanya, B.A.B. çerçevesinde işbirliğine taraftar idi. Zira yukarıda belirtilen sebeplerle, Almanya, NATO'nun varlığını mevcut belirsizlik ortamının bir sigortası BAB'ı ise, bir dünya gücü olmasına katkıda bulunacak temel araç olarak algılamakta idi. Batı Avrupa'daki köklü değişimlerden sonra dahi, NATO'ya rağmen askeri bir işbirliği veya entegrasyon sürecini geliştirme olasılığı ve imkanı, oldukça zayıf idi. Ancak, NATO'ya paralel olarak böyle bir işbirliği geliştirilebilirdi. Bu güvencenin verilmesi gerekiyordu. Almanya, Körfez Savaşı esnasında, Avrupa siyasi işbirliği sürecinin yetersizlik gösterdiği kanısına varmıştır. Bu alanda bir entegrasyonun geliştirilmesi şart idi. Ancak, 1950'li yıllarda girişilen Avrupa Savunma Topluluğu kurucu antlaşma tasarısında olduğu gibi, etkili bir savunma, etkili siyasi algılama ve karar alma mekanizmasını, dolayısıyla siyasi bir entegrasyonun varlığını şart koşmaktadır. Dış politikada etkin olmanın temel şartlarından biri caydırıcılık ise, bunun için de, sistematik, sürekli ve istikrarlı bir askeri mekanizmanın varlığı gerekmektedir. Körfez Krizi'nin silahlı aşamasında, Alman askeri güçlerinin NATO çerçevesinde belirlenen sınırların ötesine gönderilmesi ihtimali, şiddetli bir ulusal muhalefet ile karşılaşmıştır. Yapılan bu analiz çerçevesinde, Almanya, 2 Ocak 1991'de NATO kapsamında alınan karar doğrultusunda, olası bir Irak saldırısına karşı Türkiye'ye küçük de olsa 16 adet Alpha jetinden oluşan bir hava destek gücünün ve 300 hava personelinin gönderilmesini başlangıçta kabul etmemiş[677] olmasına rağmen, neticede bu nitelikte bir Alman askeri gücünü, 1945'den beri Alman devlet ülkesinin dışına ilk defa göndermiştir. Bu kararın kabul

[676] Manners, Ian and Whitman, Richard G.; "The Foreign Policies of European Union Member States", Manchester University Press, Manchester, 2000, s.233

[677] Pentico, Julie M.; "The Political and Defensive Development of the European Community: An Examination of the Changing Role Played by the Member States", Dickinson Journal of International Law, Vol.11, No.2, The Dickinson School of Law, 1993, s.445

edilmemesinde, ulusal kamuoyunun da şiddetli baskısı etkili olmuştur.[678] Bunu, İsrail'e Patriot füzelerinin, Körfez'e de küçük bir deniz gücünün ve İran' a ise, Kürt mülteciler için, bir mülteci kampı kurmak amacı ile yardım misyonlarının gönderilmesi izlemiştir.[679]

Körfez Savaşı'nda, Batı Avrupalı devletler, içinde bulundukları işbirliği sürecinin yetersizlik ve noksanlıklarının farkına varmışlardır Dönemin Komisyon başkanı Delors'un dile getirdiği gibi; "Körfez Krizi somut bir derstir ve dolayısıyla mümkün olduğunca hızlı bir ortak dış ve güvenlik politikası oluşturma nedeni teşkil etmiştir"[680] Delors'a göre, tarih hızlandığından dolayı, Batı Avrupa entegrasyonu da hızlanmalıdır.[681] Özellikle, Almanya, dış politika ve güvenlik konularında entegrasyonu savunan taraf olarak, bu eksikliklerin maliyetlerini daha da net olarak algılamıştır. Bilhassa güvenlik politikaları itibariyle, B.A.B. bazında işbirliği ve daha da ileri boyutlarda entegrasyonu savunanların başlarında gelen Fransa ise, krizin sona ermesinin ardından, pek çok askeri sistemlerinde (özellikle haber alma ve hava indirme kapasitelerinde) A.B.D.'ye göre büyük eksiklik ve yetersizlikler içinde olduğunu daha net olarak algılamıştır. Dolayısıyla, B.A.B. çerçevesinde, 1992'de, Fransa ve Almanya arasında, hem Avrupa'da ve hem de Avrupa-dışında kullanılabilecek bir Avrupa hızlı harekat gücü (Euro-corps) ve 1993'de ise, özellikle Orta ve Doğu Avrupa' daki belirsizliklere yönelik etkinlik göstermek için, Belçika, İngiltere, Hollanda ve Almanya'nın katılımı ile çok uluslu bir birlik oluşturmak için girişimlerde bulunulmuştur. Bu anlamda, Fransa, önerisinde, bu gücün sadece, A.T. ve BAB kontrolünde işlevsellik göstermesini öngörmüştür. Batı Avrupa Birliği'nin Haziran 1992'deki Petersberg Deklarasyonu'ndan beri, Euro-Corps oluşturulmasına dair somut bir adım atılamamıştır. 1993'de ise, BAB-Genel Sekreteri William van Ecken, Alman-Fransız inisiyatifinin 1995'den önce hayata geçirilmesi taahütünde bulunmuştur.[682] Krizin ardından, Almanya ve Fransa arasında bu güç konusunda bir

---

[678] Anderson, Scott; "Western Europe and Gulf War", a.g.e. s.156

[679] Salmon, Trevor C.; "Testing Times for European Political Cooperation: the Gulf and Yugoslavia, 1990-1992", a.g.e. s.238

[680] Edwards, Geoffrey; "European Responses to the Yugoslav Crisis: An Interim Assessment", Toward Political Union Planning a Common Foreign and Security Policy in the European Community, ed. Reinhardt Rummel, Westview Press, USA, 1992, s.163

[681] Bergner, Jeffrey; a.g.e. s.82

[682] Czempiel, Ernst-Otto; "Weltpolitik im Umbruch Das Internationale System nach dem Ende des Ost-West-Konflikts", München: Verlag C.H.Beck, 1993, s.74 : Pentico, Julie M.:a.g.e. s.442,446,447: Rummel, Reinhardt: "Integration,. disintegration, and Security in Europe: Preparing the Community for a multiinstitutional response" a.g.e., s. 84.85 : Treverton, Gregory F.: a.g.e., s.188: Schwarz, Hans-

işbirliği süreci başlamıştır.[683] Fransa, Almanya'nın N.A.TO.'ya olan olumlu bakış açısını dikkate alarak, işbirliği üzerinde konsensüse ulaşılan konular dışında, hiç bir silahlı kuvvetin statüsünde değişiklik önerisi getirmemiştir. Kısacası, kriz sonrası Batı Avrupa'da ortaya çıkan güvenlik işbirliği girişimleri, A.B.D.'nin Orta Doğu'da kendi lehine, Batı Avrupa ülkeleri ve özellikle Almanya'nın aleyhine yarattığı status quo'nun yol açtığı, işbirliği yapmamanın sonuçları olarak göze çarpmaktadırlar. Almanya'nın henüz N.A.T.O. çerçevesindeki işbirliğine ihtiyacı vardır. Bu anlamda, B.A.B., A.T'nin bir uzantısı olarak, NATO çerçevesinde bir arada hareket etme yetenek ve iradesine sahip olan NATO üyesi Batı Avrupalı devletlerin temel güvenlik mekanizması haline getirilmelidir. Almanya ve Fransa'nın birlikte öngördükleri askeri işbirliği ve kısmen entegrasyon stratejisi, 1950'lerde takip edilen stratejilerinden köklü farklılıklar içermektedir. İlk örneklerinin tersine, bu günkü süreç, yetersizliklerin en belirgin hatları ile görülmesini takiben bir çözüm arayışı niteliğine sahiptir. Bu anlamda, somut bir öneri söz konusu olmuştur. Üstelik başarı şansı, önemi yadsınmamakla beraber, politik entegrasyona doğrudan bağlı da değildir. Tam tersine, bu günkü strateji, o zamanki gibi geniş kapsamlı bir entegrasyonu değil, küçük adımlar politikasını yöntem olarak benimsemiştir. Ayrıca, bu strateji, başarıyı doğrudan politik entegrasyona da bağlamamaktadır. Aşamalı bir strateji izlenerek, işbirliği faydalarının bölünebilmesi ve gerek nitelik gerekse zamansal olarak derecelendirilebilmesi olasıdır. Tam tersine, belki de bu sürecin başarısı, daha derin bir askeri ve siyasal entegrasyona yol açabilecek boyutlardadır. İki öneri arasındaki diğer bir farklılık da, ilk tasarının, batı ittifakını güçlendirme amacı ile ve hatta A.B.D.'nin desteği ile formüle edilmiş olması, bugünkünün ise, tam tersine fazla güçlenen A.B.D. askeri hakimiyetini dengelemek veya en azından bu güç karşısında Batı Avrupa'nın ortak faydasını hedeflemek üzere organize edilmiş olması idi.[684]

BAB'ın başlı başına bir topluluk olmamasını, ancak A.T. entegrasyon sürecinin derinleştirilmeden ziyade, daha önce tanımlandığı üzere, genişletilmesinin

---

Peter: "Germany's National and European Interests",s.95 : Taylor, Trevor: "West European Security and Defence Cooperation: Maastricht and Beyond", International AfTain, Vol.70, No.1, January 1994, Cambridge UK: Royal Institute of International Affairs, Cambridge University Press, 1994, s.12

[683] Krause, Axel; a.g.e. s.276

[684] Ostner, Ilona; "Towards a New Deal?: Recasting Social Policy in Germany and Europe." In The New Germany in the East: Policy Agendas and Social Developments Since Unification. Portland, London, 2000, s.286

bir işareti olarak görmek daha yerinde olur. Zira B.A.B. başlı başına bir entegrasyon süreci olmayıp, A.S.İ gibi, belki A.T. bazında bu konularda derinleşmenin olması arifesinde veya hatta aşamasında, geçiş sürecine has bir çözüm niteliği arz etmektedir. Dolayısıyla, BAB'ı bir entegrasyon süreci olarak değil de, devletlerarası klasik bir işbirliği mekanizması olarak değerlendirmek daha gerçekçi olur. Almanya'nın savunusu, şüphesiz, B.A.B.'dan da öte, tam anlamı ile askeri ve politik bir entegrasyondur. BAB'ın ise, her ne reformasyona / revizyona tabi kılınırsa kılınsın, A.S.İ. çerçevesinde olduğu gibi, istenen sonuçları vermesi zayıf bir ihtimaldir. Almanya'nın hedefi, A.T. sürecini bu konulan kapsayacak şekilde genişletmek değil, aksine derinleştirmektir. Derinleşmenin tek yöntemi ise, entegrasyondur. Ancak, Almanya bu aşamada, böyle bir işbirliği önerisini rasyonel bulmuştur.Yugoslavya krizinin ilk aşamalarında, Genscher, AGİK mekanizmasının Atlantik'ten Urallar'a kadar uzanacak olan barış düzeninin kurulması ve istikrarın sağlanması için, uygun bir ortam sunacağı fikrini ileri sürmüştür.[685]

Şüphesiz, reforme edilmiş olan NATO ve daha sistematik ve örgütlü hale getirilmiş olan AGİK Avrupa'da güven ve istikrar sağlayıcı temel kurumların başında gelmektedirler. Bu anlamda, anılan kurumlar, değinilen özelliklerini devam ettirmelerine imkan sağlayan uluslararası ortam önemli bir değişikliğe uğramadığı müddetçe, faydalı ve işlevsel birer işbirliği ortamı sunmaya devam edeceklerdir. B.A.B. ve A.T. denetimindeki diğer işbirliği ve entegrasyon girişimleri ise, salt Avrupa açısından fayda sağlayıcı, buna karşın uluslararası ortamda ise dışlayıcı ve rekabet unsurlarını barındırıcı nitelik göstermektedirler. Ancak, göz ardı edilmemesi gereken bir nokta şudur; A.T. her ne kadar, ilk bakışta dışlayıcı ve rekabet unsurları içinde barındıran bir işbirliği süreci niteliği gösterse de, dolaylı da olsa, uluslararası ortamın vazgeçilmez istikrar unsurlarından biri haline gelmiştir.[686]

Zira Batı Avrupa, A.T. yapılanması temelinde, uluslararası bir güç unsuru haline gelmeye çalışmakta, bu ise, onların pazarlık ve kısmen de olsa caydırıcılık güçlerini artırmaktadır. Bu anlamda da, A.T. üyesi devletler, önce kendi aralarında bir işbirliği sağlayarak, dışa yönelik uygulayacakları politikaları kısmen de olsa belirlemekte ya da en azından bu yönde kendi aralarında istişarelerde

[685] Edwards, Geoffrey; a.g.e., s.167
[686] United States. Department of State; "Patterns of Global Terrorism", Washington, 1995, s.4

bulunmaktadırlar ve dolayısıyla, aralarındaki işbirliği gitgide daha da gelişim göstermektedir. A.T. süreci ve ona bağlı veya paralel diğer işbirliği mekanizmaları, tüm yetersiz ve eksik yönlerine rağmen, Batı Avrupalı devletlerin uluslararası platformda diğer iki süper güç arasında istikrarsızlık mekanizması olmak yerine, bilakis, özellikle Almanya'nın doğu-batı ilişkilerinin geliştirilmesinde oynadığı ve kısmen de olsa müttefik ve A.T. ortaklarını da etkilemeye çalıştığı, hatta kendi doğu politikasını batılı ortakları ile işbirliğine dayandırdığı dikkate alınacak olursa, başlı başına birer istikrar unsuru oldukları iddia edilebilir.

### 5.5.2. Yugoslav Krizi'nde Alman Güvenlik Politikaları

Osmanlı Devleti'nin tarihinde ayrı bir yeri olan ve günümüzde de canlılığını muhafaza eden Bosna-Hersek sorunu ile ilgili olayların ve gelişmelerin, gerek Türk ve Avrupa ve gerekse dünya tarihinde önemli bir yeri vardır. Diğer bir ifade ile Bosna-Hersek olaylarını Balkan Yarımadası genel kapsamı içerisinde değerlendirmek gerekir. Çünkü Bosna-Hersek sorunu "Şark Meselesi" kavramı içerisinde ve Türklerin Balkanlardan atılması fikri ve uygulamaları ile başlar. Olaylar, Balkanlardaki Slav-Germen mücadelesi ile devam eder ve daha sonra Birinci Dünya Savaşı'nın çıkış sebebini oluşturur. Hatta İkinci Dünya Savaşı'na da zemin oluşturarak günümüze kadar uzanır. Gelişmelere bu açıdan bakıldığında bölgede üç ayrı hadisenin cereyan ettiği ortaya çıkar. Bunlardan birincisi; Türklere karşı Avrupa'nın bazı büyük devletleri ve bu devletler tarafından kışkırtılan ve yönlendirilen Balkan ulusların mücadelesidir. İkincisi; başta Germen ve Slav unsuru olmak üzere Avrupa devletlerinin bölgeye yönelik politikaları ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan uygulamalardır. Üçüncüsü; Dünya Harplerine varan olayların ve buhranların başlangıç bölgesini teşkil ederek konuya uluslararası bir boyut kazandırmasıdır. Günümüzde ise Dünya kamuoyunu yakınen ilgilendiren ve dünyayı yeni maceralara sürükleyen bir görünüme sahip olmasıdır.[687]

Tito[688] 'nun ölümünden sonra (1980), Yugoslavya'nın tehlikeli bir biçimde

[687] Yılmaz, Veli; "Siyasi Tarih", İstanbul, 1998, s.539

[688] Josip Broz Tito Yugoslav devlet ve siyaset adamıdır. Tito, Yugoslavya'nın bir federasyon biçiminde teşkilatlanmasını savundu ve fikri zamanın devlet adamı Churchill tarafından desteklendi. Rakibi olan Mihailovic'i saf dışı bıraktı. Partizanlardan meydana gelen bir ordu kurarak devrim hükümetinin başına geçti. 13 Ocak 1953'te Yugoslavya Devlet Başkanı seçildi. Yugoslavya'yı Sosyalist Federal Cumhuriyet haline getirdi.

dağılma sürecine gireceği, birçok gözlemci tarafından öngörülmüştür. Tito, Stalin'in ölümünden sonra kendisine yöneltilen, diktatörlükle yönetilen çok uluslu bir ülkede çok partili bir sistem için bir imkanın olup olmadığı sorulduğunda, "Eğer yarın bu imkan verilse, Sırplar, Hırvatlar, Müslümanlar ve Arnavutlar ertesi gün birbirlerini boğazlarlar:" cevabını vermiştir.[689] Tito'ya göre diktatörlük olmadan, Yugoslavya'daki 7 başlı milliyetçi ejderhayı alt etmek mümkün görünmemekteydi. Tito'nun ölümünden sonra göreve getirilen Slobodan Miloseviç, Tito'dan çok daha farklı bir Yugoslavya hayaliyle yaşıyordu. Sırp lider Ortodoks inancına, Komünizme ve Sırp ırkçılığına dayanan bir sentezle sistem içerisinde kalarak bir yapılanma arzusundaydı.[690]

Yugoslavya İç Savaşı'nın Tito'nun ölümünden sonra değil de, Sovyetlerin çöküşünden sonra patlak vermesi, dikkate değer bir konudur. Batı dünyası, Yugoslavya'da bir iç savaşın çıkabileceğini genelde imkansız görmekteydi. Zira Yugoslavya dünyada yıllarca model alınmaktaydı. Hele azınlık probleminin Avrupa düzenini tehlikeye atabileceğine hiç ihtimal verilmiyordu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, azınlık probleminin artık Avrupa'da bir rol oynamadığı sanılmaktaydı.[691] Yedi ülke ile çevrili olan Yugoslavya'nın parçalanmasına yol açan akımlar Balkanlar'da, bölgesel güvenliğe karşı en büyük tehdidi oluşturduğundan, bölgede barışın kurulması ve bu sürecin, eski komünist ülkelerde çoğulcu parlamenter demokrasi ve Pazar ekonomisinin, bütün kırsal ve kurumlarıyla kurulmasına kadar sürdürülmesi için, Sırp saldırılarının, her yola başvurularak bir an önce ve kesinlikle durdurulması ve işlenen korkunç insanlık dışı suçların, sınırlar başta olmak üzere, etkisiz hale getirilmesi şarttır. Büyük devletler ve uluslararası örgütler, ikiyüzlülük ve çifte standart ayıbından kendilerini soyutlamadan; ayrıca, yiyecekten petrole ve silaha kadar her alanda Sırplara yardım ettikleri sanılan Yunanistan, Güney Kıbrıs, Rusya, İsrail, Romanya, Bulgaristan ve diğerlerinin yardım ve destekleri önlenmeden bunun sağlanması olanaksızdır.[692]

---

[689] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen? a.g.e. s.402
[690] Alkan, Necmettin; "Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna, Beyan Yayınları, İstanbul, 1995, s.26
[691] Gürkan, İhsan; "Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye",İstanbul, s.268
[692] Harp Akademisi Yayınları; "21.YY Girerken Türk Dünyası", İstanbul, 1995, s.197

Doğu Bloku'nun dağılması ve Avrupa'da güç dengesinin değişmesiyle istikrarsızlık baş gösterdi. Tito'nun Mayıs 1990'da ölümü ile de zayıf bağlarla bağlı Yugoslavya mozaiği çatlamaya başladı. Merkezi yönetim zayıfladıkça federal cumhuriyetler arası anlaşmazlıklar, özerk bölge itilafları, komşu devletlerle anlaşmazlıklar artmaya başladı. 1990 yılında Balkanlarda sosyalist rejimlerin çöküşüyle yaşanan en büyük olay milliyetçiliğin yükselişe geçmesiydi. Bu rejim değişiklikleri Yugoslavya'nın kendine has yapısı gereği her cumhuriyette farklı şekilde yaşandı.[693]

1987 yılı sonunda koyu bir Sırp milliyetçisi olan ve "Büyük Sırbistan" hayali peşinde koşan Slobodan Miloseviç, Sırbistan Komünist Partisi liderliğine getirildi. Miloseviç'in gelişiyle birlikte bölgedeki olaylar farklı bir görünüm kazandı. Makedonya ve Bosna-Hersek için yaşamsal öncelik tanıyan bir Yugoslav ve Balkan birliği kurulması çok önemliydi, aksi halde parçalanmanın sonuçları daha da ağırlaşabilecekti. Ancak Haziran 1991'de bağımsızlık bildirileri bu birliğin mümkün olmadığını açıkça ifade etmiştir.[694]

Bunun sonucunda Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan ettiler. Sırbistan, bağımsızlık ilanları karşısında merkezi bir federasyonun sürdürülmesini savundu. Eylül 1990'da Voyvodina ve Kosova'nın özerkliğini kaldıran bir anayasayı ilan ederek "Büyük Sırbistan" emelini gerçekleştirmenin adımlarını atmaya başladı. Büyük Sırbistan'ın doğmakta olduğunu gören Bosna-Hersek ve Makedonya ise, temkinli bir politika izlemenin yolunu tuttu. Birleşme ile daha da güçlenen ve Avrupa'nın liderliğine soyunan Almanya, gözünü dağılan Yugoslavya'dan nüfuz bölgeleri sağlamaya çevirdi.Mevcut konumu ile Batı ve Doğu Avrupa arasında bir koridor oluşturan Almanya, bu koridorun Adriyatik Denizi ve dolayısıyla Akdeniz'le irtibatını tamamlamak için Avusturya'nın güneyinde kendine yakın bir Slovenya ve Hırvatistan yaratmanın zamanının geldiğini gördü ve bu ülkelerin bağımsızlık ilanlarını destekledi. Bunları ilk tanıyan ve Avrupa Topluluğu ülkelerince tanınmalarını sağlayan Avrupalı oldu. Avrupa, içerisindeki bir takım hoşnutsuzluklara rağmen Almanya lehine olan bu gelişmeleri kabul etti. Avrupa

[693] Oran, Baskın; " Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular,Belgeler,Yorumlar, Cilt II. (1980-2001)", İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.481
[694] Samary, Catherina - Tanatar, Bülent; " Parçalanan Yugoslavya Bosna'da Etnik Savaş", Yazın Yayıncılık İnceleme ve Araştırma Defterleri, İstanbul, 1995, s.52

içindeki mücadelenin bu şekilde sonuçlanmasından sonra sıra "Şark Meselesi"nin Türkleri Balkanlardan atma adımına gelmişti. Makedonya'nın bağımsızlığı Türkiye tarafından geç olmasına rağmen tanınırken , bu bağımsızlık Sırbistan ve Yunanistan açısından endişe uyandırmıştır. Öfke ve nefretle karşılanan Makedonya bağımsızlığı; Yunanistan tarafından ancak –Yunanistan ülkenin ulusunun varlığına , anayasasına , tarihine , bayrağına , parasındaki simgelere kadar itiraz etmiş- ABD'nin arabuluculuk yapması üzerine 1995'te tanınmıştır.[695]

Makedonya bağımsızlık sonrası süreçte Bulgaristan ,Yunanistan ve Sırbistan arasındaki amansız rekabetin hedefi olmuştur. Makedonya Cumhuriyeti bu süre zarfında bir yandan da Yunanistan'ın sert ve olumsuz tavırlarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır.[696] Büyük Sırbistan'ın gerçekleşmesi halinde Sırp, Hırvat ve Müslümanlar arasında bir mücadelenin kaçınılmaz olacağı bir gerçekti. Bundan Sloven ve Hırvatlar çıkarıldığında geride Müslüman, Türk ve Sırp mücadelesi sahnede kalacaktı. Bu mücadeleyi körükleyici etkenleri devreye sokmak gerekiyordu.Bosna-Hersek Cumhuriyeti, Yugoslavya'yı parçalanmaya götüren olayların başında ılımlı bir politika takip ederek yumuşak bir konfederasyondan yana olduğunu göstermişti. Fakat Batı basın organlarında Sırp ve Hırvat liderleri Bosna-Hersek'i aralarında paylaşıp küçük bir kesimini Sırp-Hırvat sınırı arasında tampon bir İslam bölgesi oluşturmak maksadıyla gizlice anlaştıkları şeklinde yazılar ortaya çıkınca, Bosna-Hersek de bağımsızlık yolunu seçti. Bağımsızlık kararına en büyük tepki Bosna'daki Sırplar ve Sırbistan'dan geldi. Sırbistan; Batı'nın desteği karşısında Slovenya ve Hırvatistan'ı gözden çıkarmış; Karadağ, Bosna-Hersek, Makedonya, Voyvodina ve Kosova'dan oluşacak "Yeni Yugoslavya"nın peşine düşmüştü. Bosna-Hersek bağımsız olursa Sırbistan ve Karadağ arasındaki Müslümanları da etkileyecek, Karadağ ile fiziki temasa engel olacaktı. Bu yüzden Bosna-Hersek'i bağımsızlık ilanından vazgeçirmek için bir takım caydırıcı önlemler aldı. Ancak bu önlemler Bosna-Hersek'i bağımsızlık ilanından vazgeçirmedi. Tarihsel süreçte 7. yüzyılda Balkanları saran Güney Slav göçü Bosna'yı da sarmıştı. 10.Yüzyılda yaşanan gelişmelerle ise Bosna Sırbistan'dan ayrılmıştı.[697] Bosna-Hersek Cumhuriyeti;

---

[695] Özfatura, Mustafa Necati; "Ah Bosna", Adım Yayıncılık, İstanbul, 1993, s.257

[696] E.Lütem, Ömer – Demirtaş, Birgül; "Balkan Diplomasisi", Balkan Araştırmaları Dizisi, ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s.165

[697] Bora, Tanıl; "Bölgeler Sorunlar Bosna-Hersek Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası", Birikim Yayınları, İstanbul, 1994, s.15

Yugoslavya'dan ayrılan diğer cumhuriyetlerle birlikte 9 Şubat 1922'de Türkiye Cumhuriyeti tarafından resmen tanındı. Bu tanıma Bosna-Hersek Müslümanlarının bağımsızlık yolundaki en büyük desteği oldu. Makedonya da Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan etti. Tüm tarihi boyunca Sırbistan'ın kanadı altında yaşamış olan 600 bin nüfuslu Karadağ, Nisan 1992'de Sırbistan ile birlikte "Yeni Yugoslavya"yı kurdu. Yunanistan Makedonya bağımsızlığını tanımada olduğu gibi Bosna-Hersek olayında da Sırbistan yanlısı bir politika takip etmiş, Sırbistan'a uygulanan ambargoyu tanımayarak bunu gözler önüne sermiştir.[698]

Bosna İç Savaşı, B.M.'nin, Avrupa Topluluğu'nun ve NATO'nun aracılık ve barış çabalarına rağmen, Sırpların inanılmaz vahşeti ve Müslümanlara uyguladığı zulüm ve etnik temizlik hareketleri ile, üç buçuk yıl sürdü. Amerika, bu iç savaşa bulaşmaktan kaçındı. Fakat 1996 Temmuz'undan itibaren soruna el attı ve uyguladığı baskı politikası ile, Kasım ayında "Dayton Anlaşması[699]"nı Bosna, Hırvatistan ve Sırbistan'a kabul ettirdi ve Aralık ayında da Paris'te"Barış Anlaşması" imzalandı. Bu anlaşma ile Bosna'nın %49'u Sırplara veriliyordu. Bu anlaşmanın uygulanmasını kontrol için de, Bosna'ya 60.000 kişilik Çok Uluslu bir NATO kuvveti gönderildi. Yugoslavya'daki mevcut durumu (status quo) tanımak, Batı'nın Yugoslavya politikasındaki temel çizgisiydi. Almanya'nın 1990 yazında Yugoslavya'ya yönelik politikası, klasik status quo politikasıydı. Özellikle Genscher, Yugoslavya'nın barışçı yolla yenilenmesini ümit etmekteydi. Alman Hükümeti bu konuda AT ülkeleri ve ABD ile aynı görüşü paylaşmaktaydı. Hepsi Yugoslavya'nın mevcut durumunu tanıyorlar ve AGİK'e göre içişlerine karışmama prensibini destekliyorlardı. 23 Haziran 1990 tarihinde Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık açıklamalarından iki gün önce AT, Yugoslav Cumhuriyetleri'nin tek taraflı bağımsızlık ilanlarını tanımayacağını açıklamıştı. Dolaysıyla Federal Almanya'da bu açıklamaya onay verenlerden biriydi. Hatta Federal Almanya, Sırp egemenliğinde olmasına rağmen, Yugoslavya'nın bütünlüğünü en çok destekleyen ülkelerden biriydi. Milliyetçilik akımının Yugoslavya'nın bölünmesini en büyük ihtimal haline getirecek ölçüde kök salmış olması görüldüğünde; Almanya batı diplomasisi ile bölgeye girme gereği

[698] Yıldız, Zekeriya; "Geçmişten Günümüze Bosna Hersek", Yeniaysa Yayınları, İstanbul, 1993, s.162

[699] 21 Kasım 1995 Dayton Barış Antlaşması eski Bosna-Hersek, YFC ve Hırvatistan cumhurbaşkanları, sırasıyla Aliya İzetbegoviç, Slobodan Miloşeviç ve Franyo Tucman tarafından imzalandı. Antlaşmanın bir eki olan ülke anayasası gereğince, Bosna-Hersek iki birimden oluşan bir devlet haline gelmiştir. Bunlardan biri on kantona bölünmüş ve Boşnaklar ile Hırvatların kontrolünde olan "Bosna ve Hersek Federasyonu", diğeri ise Sırpların kontrolündeki "Sırp Cumhuriyeti"dir.

duymuştu. Almanya'nın Slovenya ve Hırvatistan'a verdiği açık destek Yugoslavya'da iç savaşın tırmanmasında pay sahibi olmuştur.[700]

Avrupa devletlerince Bosna-Hersek olaylarına karşı korkak ve kararsız tavırlar sergilenmesi Sırp milliyetçiliğine yeşil ışık yakmıştır. Ancak Sırplar Bosna'da hiç beklemedikleri bir Boşnak direnişi ile karşılaşmışlardır. 1995 yılı Haziran'ında Krajina bölgesinde uğradıkları büyük yenilgi sonrası bölgeyi tamamı ile terk etmişlerdir.[701] Orta ve Doğu Avrupa'da komünizmin çökmesinden sonra ve yapılan serbest seçimlerin ardından, Yugoslavya Cumhuriyetleri'nin kendi kaderlerini belirleme talepleri giderek artmaya başlamıştı. Nihayet 25 Haziran 1991 tarihinde Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bunun üzerine Yugoslav Halk Ordusu, hemen iki ülkeye karşı saldırıya geçmiştir. Batı Avrupa her iki ülkeye, bağımsızlık ilanlarını 3 ay ertelemeleri için baskı yapmıştır. AT'nun bu tutumu ve mali yardımların sürmesi, Sırpların liderliğindeki merkezi yönetimde. AT'nun ve Batı 'nın tamamının Yugoslavya'nın parçalanmasına karşı oldukları ve Yugoslavya'nın birliğinin korunmasını istedikleri intibaını uyandırmıştır. Bağımsızlık ilanından bir gün önce 24 Haziranda AT Yugoslavya ile üçüncü mali protokolü imzalayarak, merkezi yönetime desteklerinin sürdüğünü açıkça göstermişlerdi. Belgrat merkezi yönetiminin ve Yugoslavya'nın birliğinin açıkça desteklenmesi politikası. Doğu Avrupa'ya yönelik yıllarca takip edilen çizginin bir devamı niteliğindeydi. Batı bir taraftan komünist rejimlerin hakimiyetinin bitmesini isterken, diğer taraftan da milliyetçi akımların yeni devletler ortaya çıkarmasını engellemek niyetindeydi. AT ülkeleri er veya geç Yugoslavya sorununun herkesi tatmin edecek bir çözüme kavuşturabileceklerine inanıyordu. Batı diplomasisi için şartlar yüzyılın başına göre oldukça optimal görünüyordu: Geçmişte Balkanlar'da farklı ve zıt menfaatleri kovalayan Fransa, İngiltere, Almanya ve Avusturya, şimdi her türlü düşmanlıktan uzak hatta siyasi ve kurumsal olarak birbirleriyle bütünleşmiş durumdaydılar. Miloseviç döneminde Sırbistan'da uzun süre eski Yugoslavya'nın dağılmadığı, ülkenin Batı güçleri tarafından dağıtıldığı propagandası yağılmıştır. Bu propaganda sayesinde 1990'larla beraber eski Yugoslavya topraklarında çıkan savaşlarda, Sırpların önemli bir kısmı sadece Boşnak ve Hırvatlara karşı değil, aynı

[700] Poulton, Hugh; "Balkanlar Çatışan Azınlıklar Çatışan Devletler", Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1993, s.227
[701] Bitiş, Kamil; "Kosova Sorunu", Türk Arnavut Kardeşliği Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 1998, s.38

zamanda onları destekleyen güçlerle, özellikle Amerika ve Almanya ile de savaşıldığına inanmıştır.[702]

"Asıl hedefimiz Polonyalıların nüfusunu azaltmak ve buraya Almanları yerleştirmek…Tarihte de şunu görüyoruz: Cengiz Han amacına ulaşmak için milyonlarca kadın ve çocuğu öldürdü…Polonya asıllı ve Lehçe'yi konuşan kadın ve çocukları öldüreceksiniz. Hayat sahası ancak bu şekilde kazanılır. Ermenilerin katledilmesinden sonra bugün onların hiç sözünü eden var mı?"[703] 1939 Almanya'nın Polonya işgalinden on gün önce Adolf Hitler üst düzey komutanlarına yukarıdaki açıklamayı yaparak ; ilk hedefinin askeri zaferi kazanmak ve Nazi usulü "etnik temizlik" ilkesi doğrultusunda hareket edeceğini bildirmek olmuştur. Batılı politikacıların korkak tavırları da Hitler'e cesaret vermiştir. Buna benzer şekilde; Yugoslavya'nın mevcut siyasi ve teritoryal statüsünü destekleyenler, aslında Belgrat devletini korumaktaydılar. Halbuki Yugoslavya çoktan büyük Sırbistan'a dönüşmüştü. Birliği zoraki ayakta tutmaya çalışmak, Sırpların fetihçi ve yıkıcı politikasını kolaylaştıracaktı.[704] AT'nun ve özellikle de Almanya'nın Yugoslavya politikasında, self-determination hakkının hangi şeklinin takip edileceği noktasında bir belirsizlik ve şaşkınlık hakimdi. Yugoslavya bir bütün olarak mı, yoksa cumhuriyetler ayrı ayrı kendi kaderlerini kendi ellerine alma mücadelesi mi vereceklerdi? Örneğin Almanya, Baltık ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerinde birleşme öncesinde Gorbaçov'u kışkırtmamak için, çekimser tavır takınmıştı. Sonra Baltık Cumhuriyetleri'nin başarılı özgürlük mücadelelerinin sonunda Litvanya, Letonya ve Estonya'nın bağımsızlığını son derece coşkuyla karşılamıştır. Almanya kendisini aniden, Baltık Cumhuriyetleri'nin "self determination" hakkının adeta savunucusu yapmıştır. Almanya'nın bu tutumu fırsatçı bir yaklaşım mıydı? Yoksa birleşme sürecinde kendi menfaatini öncelikle düşünmesi mantıklı değil miydi? Baltık Cumhuriyetleri'ni örnek alarak, onlardan önce aynı hakları isteyen Hırvatistan ve Slovenya'ya karşı Almanya nasıl bir tutum sergileyecekti? Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını ilan etmeleri ve Sırpların savaşa kalkışmalarından sonra dahi, Almanya'nın da desteğiyle AT hala Sırpların yönetimi altında

[702] http://www.mediaclup.cg.yu/zanimlijivi/zanimlijivi/12-99/08-6.htm
[703] Gutman, Roy; "Bosna'da Soykırım Günlüğü", Çev.: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, İstanbul, 1994, s.240
[704] Batı Avrupa Hükümetleri ve Dışişleri Bakanları bu yanılgı içinde hala, Yugoslavya'nın birlik içinde AT'na girebileceğinden bile söz etmekteydiler.

Yugoslavya'nın birliğinin korunması üzerine politika yapmaktaydı. Almanya bu politikayı gerçekten tasvip ediyor muydu, yoksa ortaklarının tepkisinden çekindiği için müşterek hareket ettiği izlenimini mi vermek istiyordu? Zaten son asırda yaşananlara bakıldığında, 1961'lerde Arnavutluk dışında Yugoslavya ve Balkan ülkelerinin hiçbiri ABD'nin ilgisini çekmemiştir. Yugoslavya dağıldıktan sonra dahi ABD Başkanı Bush açıkça bölgeye ilgi duymadığını açıkça belirtmiştir.[705]

Hollanda BAB (Batı Avrupa Birliği) şemsiyesi altında, Yugoslavya'ya yönelik askeri bir müdahale yapılmasını önermiştir. 18–19 Eylül 1991 tarihleri arasında BAB dışişleri bakanları toplantısında Almanya, bu öneriye tam destek verdiğini açıklıyordu. Gerçekten de Sırpların vahşetine bir son vermenin zamanı gelmişti. Ancak bir sorun vardı. Yıllarca Federal Almanya ve Batı Avrupa askeri güç kullanımının sadece savunma amacıyla ve kendi topraklarını korumak için ancak hukuki olacağı prensibini geliştirmişlerdi. Federal Almanya, Yugoslavya'ya olası bir askeri müdahalede kendi askerlerinin kullanılmasına anayasasının izin vermediğini ileri sürerek, her zamanki gibi kaçak güreşmekteydi. Bu görüşe ortakları sempatiyle bakmadıkları gibi reaksiyonda gösterdiler. Acaba sadece İngiltere ve Almanya'nın katkılarıyla bu planın uygulama kabiliyeti var mıydı? 13 Ekim 1991 tarihli AT Dışişleri Bakanları'nın yine Yugoslavya'nın birliğini esas alan barış planı da boşa çıkmıştı. Yaptırımların da bir etki yapmadığı görülmekteydi. Sırp milliyetçileri, toprak ve siyasi hedeflerinden taviz vermeye yanaşmıyordu. Bütün bunlar, Batı Avrupalıların (AT), Avrupa düzenini ve güvenliğini korumaktan ne kadar uzak ve aciz kaldıklarını göstermekteydi. ABD'ni Avrupa'da istemeyen ya da etkisini azaltmak isteyenler dahil (örğ: Fransa ve Almanya) Avrupa'nın ortasında ve her an her tarafa sıçrayabilecek bir ateşi söndürme becerisini gösterememişlerdir. Belki de bunun arkasında yatan gerçek neden hala Batılı Güçler' in (Fransa, Almanya, İngiltere) bölgede farklı ve zıt menfaat hesaplarının olmasıdır.[706]

Almanya'nın yeni bir durum değerlendirmesi yapması pek sürpriz olmadı. Fransa, İngiltere ve ABD, Hırvatların savaşın yayılmasına sebep olduğu

[705] Selver, Mustafa; "Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna", IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.183
[706] Ülger ,İrfan Kaya; "Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası", Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.124

kanaatindeydiler. Almanlar ise Slovenlerin ve Hırvatların "self-determination" haklarına artan bir anlayış sergiliyordu. Almanya ile diğer Batılı Güçler yeniden garip bir şekilde ters düşmekteydiler. Almanya daha önce AT'nun ve ABD'nin pro-Yugoslavya politikasına destek vermesine karşın yavaş yavaş bu tutumunu değiştirmeye başlıyordu. Bu değişikliğin sebebi, ABD'nin Yugoslavya uyuşmazlığında aktif bir rol üstlenmek istemediğinin Bonn tarafından farkına varılmasıdır.[707]

Almanya sorunun çözümlenmesi için Avrupalıların sorumluluğuna gönderme yapıyordu. Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması yönünde iç politik baskılarında artmasıyla, Almanya yön değiştirmiştir. Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık tanımanın netice itibariyle pekte akıllıca bir iş olmadığını görüyorlardı. Ancak bu tavır belki de yeni etkileme imkanının da önünü açacaktı. AT ülkelerinin herhangi bir yeni düzenleme olmadan. Lord Carrington'un AT barış çabalarını sekteye uğratacak tek taraflı ihlallerden kaçınılmasına dair, önceden bir mutabakatlarının olmasına rağmen. Almanya tavır değiştirmiştir. Kohl/Genscher Hükümeti, tanımanın ortamı iyileştireceğine inanmaktaydı. Bu itibarla Almanya, Hırvatların Yugoslavya Federasyonundan ayrılma yönündeki iradesini güçlendirdi. Ancak Hırvatistan'ın bağımsızlığı ile Sırp azınlığın birbiriyle olan bağlantısını gözden kaçırmıştır. Sırpların vahşeti, hükümet üzerindeki kamuoyunun baskısını arttırmaktaydı. Her iki lider de fikirlerini daha sonra değiştirmişlerdir. Böylece Almanya ile diğer AT ülkeleri, tanıma konusunda farklı yollara girmişlerdir. 1991 yazında Almanya eski tutumundan uzaklaşarak açıkça ABD dahil müttefiklerin tutumundan endişe duyduğunu beyan etmiştir. 1995 itibariyle Almanya ise ilk defa NATO kapsamında bir askeri harekata katılmıştır.[708]

ABD'nin Yugoslavya reçetesi daha fazla demokrasi idi. Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlık ilanından bir hafta önce ABD Dışişleri Bakanı Baker, Belgrat'ı ziyaret etmiş ve ziyaretinde Yugoslavya'nın bütünlüğü ve daha fazla demokrasi üzerinde ısrarla durmuştur. Böylece ABD'nin yanlış bir zamanda yanlış bir sinyal vermiş olduğu iddia edilmektedir. Çünkü bu söylem, Belgrat yönetimini

[707] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen? a.g.e. s.405
[708] Maull, Hanns W.; "German Foreign Policy, Post-Kosovo: Still a "Civilian Power?**",** German Politics, Vo1.9, No.2, London, August 2000, s.24

Yugoslavya'nın bütünlüğünü koruma savaşında. ABD'den tepki almayacağı varsayımına götürmüştür. Bağımsızlığın ilan edildiği gün Federal Başbakan ve Dışişleri Bakanı, Federal Cumhuriyetlerin "self-determinasyon" haklarının tanınması gerektiği yönünde demeçler veriyorlardı. Dışişleri Bakanı Genscher, AT'nun statükoyu desteklemediğini, bunun yerine daha ileri bir değişmeyi istediğini söyleyerek, kamuoyunu ve meslektaşlarını şaşırtıyordu. "Self-determination" hakkı, 1990 yılında imzalanan AGİK Paris Şartı'nın temel taşlarından birisi olarak kabul edilmişti. Genscher her halde bu anlaşmaya güvenerek çıkışlar yapmaktaydı. Ancak Genscher gibi kurt bir politikacının olayların dünyada ve bölgede hangi sonuçları beraberinde getirebileceği ni düşünmüş olmaması pek inandırıcı gelmemektedir. Almanya ise artık savaş sonrası kabuğundan çıkarak bölgede ağırlığını koyma gayretine başlamıştır.[709]

Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınıp tanınmaması meselesi, AT, ABD ve Almanya arasında bir anlaşmazlık hatta bir sürtüşme konusu olmuştur. 1991 Eylülünde Lord Carrington, Lahey'de Cumhuriyetlerin kendi aralarında bir "modus vivendi" için pazarlık yapacakları bir barış konferansı yapılması için çaba harcamıştır. Genscher, Carrington'un bu planını boşa çıkardı. Çünkü Genscher, 1991 Haziranında AT dışişleri bakanlarına Slovenya ve Hırvatistan'ı tanımaları yönünde tavsiyelerde bulunmuştur. İngiltere dışişlerinden yüksek düzeyde bir yetkili, "Tudjman'ı tanıyarak. Miloseviç'e baskı yapılamaz" demekteydi. Bu mantığa göre, Tudjman'ın en çok istediği şeyi yerine getirerek, sonra ona nasıl baskı yapılabilinirdi? Genscher'in tanıma politikasına karşı İngilizlerin eleştirileri, işin can damarına isabet etmiştir. Tanıma bir defaya mahsus bir koz olarak kullanılabilir. Kim bunu alcı acele yaparsa, ortamı sadece daha kötü bir hale getirir. Böyle bir adım daha sonra "domino etkisi" yaparak, Bosna-Hersek Savaşı "etnik temizlik" ve savaşın Kosova'ya yayılması kaçınılmaz hale gelebilirdi.[710]

Tüm bunlara rağmen Kohl ve Genscher, Almanya'nın gerekirse Slovenya ve Hırvatistan'ı tek başına tanıyacağını ve diğer 11 AT Üyelerini de buna zorlayacaklarını söylediler. Bunun Üzerine Lord Carrington, her iki devletin

[709] The Economist, 10 Temmuz 1999
[710] Hacke, Christian: "Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen? a.g.e., s. 406

Özellikle de Hırvatistan'ın tanınmaması için uyarıda bulundu. Böylece savaşın ateşleme fitili Bosna-Hersek'e kadar yerleştirilmiş oldu. Lord Carrington haklıydı. Savaş Bosna-Hersek'e de yayıldı ve "etnik temizlik" genişledi.[711]

Sırplar için Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınması kabul edilemez bir durumdu. Bu Kohl Hükümeti ve kamuoyu tarafından çok az düşünülmüş bir şeydi. Bosna-Hersek hükümeti dahi AT'nun tanıma konusundan uzak durmalarını adeta yalvarırcasına rica etmişti. Almanya'nın Belgrat büyükelçisi de tanıma fikrini doğru bulmamaktaydı.[712] AT ülkeleri, Aralık ayı başında yapılan zirvede, Sırp vahşetini ne topluca ne de tek başlarına önleyemediklerini itiraf etmişlerdir. Lord Carrington 'un ateşkes çabaları da bir sonuç vermemiştir. Maastricht Antlaşması'nın yoğun bir şekilde tartışıldığı esnada. Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınması meselesi de çözülmüştü. Kohl ve Genscher tanımayı iç politik nedenlerle daha fazla uzatmayı istememişler, daha doğrusu bunu yapamamışlardı. Yugoslavya yüzünden AT içinde bir parçalanmayı (tarihi menfaat farklılıklarının tekrar su yüzüne çıkmasıyla) önlemek için' devlet ve hükümet başkanlarında parçalanma riskini üzerlerine alma yerine, kötü de olsa ortak bir kararı destekleme görüşü ağır basmıştır. AT'nun her iki ülkeyi tanıyacaklarına dair sinyaller gelmeye başlamıştı. Federal Başbakan Kohl'ün ve Dışişleri Bakanı Genscher'in üzerlerine çok büyük bir politik risk aldıklarını ilk itiraf eden ülke Fransa oldu. Avrupa'nın Yugoslavya politikası ile Avrupa para politikası arasında nahoş bir bağlantı kurulmuştu. Almanya, Avrupa Para Sistemi lehine D-Mark'ı feda ediyordu. Buna karşılık Kohl, Fransa'dan ve İngiltere'den Avrupa Parlamentosu'na daha fazla sorumluluk tanınmasını talep etmiştir. Ancak ne Fransa ne de İngiltere Kohl'ün bu talebine müspet bir cevap vermemişlerdir. Bunun yerine Slovenya ve Hırvatistan'ın AT tarafından tanınmalarına onay vermişlerdir. AT ülkeleri, tanıma işleminin 15 Ocak 1992 tarihine kadar uzatılmasında ısrar ediyorlardı. Ancak Genscher'in Almanya'nın tanımayı 18 Aralıkta gerçekleştireceğine dair -Almanya, daha önce alınan tanımayla ilgili kararı ihlal ediyordu- açıklamasına kimse karşı çıkmadı. Almanya bu kararıyla diğerlerini de tanımaya zorluyordu. Almanya ilk defa kendi fikrini başkalarının iradesine karşı zorla kabul ettiriyordu (Güç Politikası). Sırp yönetiminin ve Yugoslav Halk Ordusunun daha fazla dayanamayacağı ve yola geleceği beklentisi

[711] Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1 April 1999
[712] Her şeye rağmen Genscher, kendi fikrini AT nezdinde kabul ettirmeyi başarmıştır.

ile Almanya, devletler hukuku gereğince 15 Ocak 1992 tarihinde Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıdı. AT'nun, daha doğrusu Almanya'nın tanıma politikası. ABD ve BM'in Yugoslavya politikasıyla ters düşmüştü.[713]

Almanya AT içindeki hareket kabiliyetini, güç politikası ve hakimiyet yeteneğini diğerlerine karşı açıkça göstermiş oluyordu. Bu hareket tarzı Almanya'nın daha önce taraf olduğu ortaklık prensibine aykırılık oluşturmuştur. Almanya'nın bu politikası kendisini, ABD ve BM'le karşı karşıya getirmiştir. Bu karar Birleşik Almanya 'nın güç gösterisi doğrultusunda bir değişmeye işaret emesi adına oldukça önemlidir. Almanya. Hollanda. Danimarka ve Belçika'nın desteği ile ABD. Fransa ve İngiltere muhalefetinin üstesinden gelmiştir. Öyle görülüyor ki, AT kendisine önemli konularda sözünü geçiren bir lider bulmuştu. Almanya, açık bir hedef koyuyor, taraftar topluyor ve nihayet baskı ve ikna sanatıyla kollektif bir kararı ortaya çıkarabiliyordu Almanya kendisini Avrupa'da ve Dünya'da yeni bir role mi hazırlamaktaydı? Topluluğu arkasına almada ve savaşı durdurmada başarılı olmuş mudur? Olayların tırmanması ile Almanya'nın hiçbir sorumluluk almak istemediği her şeyden evvel de liderlik istemediği açıkça ortaya çıktı. Gerçi Almanya ateşkesin kontrol edilmesi için. Yugoslavya' ya barış gücü gönderilmesini kabul ediyordu. Ancak kendi kuvvetlerinin katılımını kesinlikle bunun dışında tutmaya kararlıydı. Almanya her zamanki gibi 'Herkes ileri, biz geri: silah parasını öderiz' düsturu ile hareket ediyordu.[714]

Birkaç halta içinde Almanya'nın tanıma politikasının bir sonuç getirmediği görüldü, Sırplar tanımadan sonra da savaşa devam etmiştir. Hatta savaşı daha da genişletmişlerdir. Batı Avrupalılar, tanıdıkları Hırvatistan'a ve Slovenya'ya silah sevk edeceklerine ya da Dünya'nın herhangi bir yerinden silah edinmelerine izin vereceklerine, hatta BAB ya da NATO marifeti ile devletler hukuku çerçevesinde tanıdıkları devletleri, kendi silah gücüyle koruyacaklarına seyirci kalmayı yeğlemişlerdir. Bu andan itibaren Bosna-Hersek'e ve Hırvatistan'a karşı saldırıların genişlemesini, sivil halkın yok edilmesini, hayati öneme haiz sivil kurumların yerle bir edilmelerini, kültür varlıklarının çöle çevrilmesini ve "Etnik" çetelerinin

[713] Zimmer, Matthias; "From The National State to the Rational State and Back? An exercise in Understanding Politics and Identity in Germany in the Twentieth Century", 8/13 Dec.1999, s.21-42
[714] Schneider, Heinrich; "Eine neue Deutsche Europapolitik? Rahmenbedingungen – Problemfelder – Optionen", Europa Union Verlag, Bonn, 2001, s.864

özellikle kadınlara yönelik vahşice zulmü tepkisizce seyretmişlerdir. Eğer daha önce Sırpların her türlü hareketinin bir iç savaş olarak değil, egemen devletlere karşı bir saldırı olarak kabul edileceği ima edilmiş olsaydı, belki durum farklı olabilirdi.[715]

Her iki devleti tanıyan AT ve de özellikle tanınması için zorlayan Almanya. NATO ya da BAB'nin her iki devletin bağımsızlığının korunması için, gerekirse silah kullanacağını açıkça ortaya koyması gerekirdi. Askeri bir tehdit göstermeden tanıma kararı alınması aslında büyük kötülük olmuştur. İç savaş devletlerarası bir savaşa dönüşmüştür. Bunun sorumlusu AT ülkeleriydi. Çünkü bu ülkeler, bir kaçının zorlamasıyla da olsa hep birlikte tanıma kararı vermişlerdir. Bu kararın yansıması daha da tehditkar olunca ve savaş genişleyince, hiçbir şey de yapmamışlardır. Hatta sorumluluğu bile üzerlerine almamışlardır. Genscher acaba durumu yanlış değerlendirdiği için mi istifa etmiştir? Kohl ve Genscher Yugoslavya' ya olan ilk baştaki ilgilerini kaybettiler. Tanıma politikaları fiyasko ile sonuçlanmıştı. Çünkü bu politikanın altı doldurulmamıştı. Yugoslav Federal Ordusu sanki NATO ve AT yokmuş gibi savaşı yaydığında. AT çaresiz ve aciz bir durumda kalakalmıştır. Ayrıca bu süreç zarfında, Kosova'da havanın gerginleşmesi ve silahlı çatışmaların başlaması üzerine 1998 başlarında Başbakan Mesut Yılmaz yoğun bir inisiyatif geliştirerek, Kosova'ya özerklik verilmesi için başlatılan çok boyutlu uluslararası inisiyatifle BM Genel Sekreteri, Arnavutluk ve Makedonya Dışişleri Bakanları ve Yugoslavya'nın Ankara Büyükelçisi ile görüştü. Başbakan Mesut Yılmaz, Bulgaristan'ı ziyaret ederek Bulgaristan Başbakanı Jelvi Jelev ile konuyu ele almıştır.[716]

Almanya "örnek dış politika" sözünü başarıyla yerine getirmişti. Dış politikada isteklerini sadece askeri olmayan yoldan kabul ettirme ilkesi artık çağ dışı hale gelmiştir. "Genscherizm" kendisini sadece barış zamanlarında geliştirebilmiştir. Savaş ve kriz dönemlerinde yalnız insani ve diğer silahsız müdahalelere dayalı bir dış politika göz boyamaktan ileriye gitmemiştir. Bu gerçek. Yugoslavya kriziyle açıkça ortaya çıkmıştır. Askeri aksiyon ile diplomasi arasındaki anlamlı ilişki tamamıyla gözden kaçırılmıştır. Batı Avrupalılar ikili ve çok taraflı bildirilerde kriz yönetimini devamlı gündeme getirmiş olmalarına rağmen somut uygulamayı

[715] Altıntaş, Bayram; "Bosna Hersek'te Haçlı İstilasının Perde Arkası", Mektup Yayınları, İstanbul, 1995, s.36
[716] Halbrooke, Richard; "Bir Savaşı Bitirmek", İş Bankası Kültür Yayınları, 1999, s.55

tamamen unutmuşlardır. Soğuk Savaş' ın getirdiği uzun süreli barış aralığı her türlü realpolitik-askeri refleksleri felç etmiştir. Helmut Schmidt yumuşama döneminde dahi güvenlik politikasıyla ilgili ilkelerin bir tarafa atılmaması gerektiğini savunurken Helmut Kohl: "Barışın daha az silahla korunması" gibi sloganlar üretmişlerdir. Yugoslavya' da yaşanan vahşetin ciddi boyutlara çıkmasının arkasında yatan asıl sebep, Batı Avrupa devletlerinin bu arada ABD'nin, Yugoslavya'yı ve Balkanlar'ı tarihi sebeplerle farklı çıkar açılarından değerlendirmeleridir. Fransa I.Dünya Savaşı'nda Sırplarla müttefikti ve Büyük Sırbistan'ın yani Yugoslavya'nın kurulmasında önemli pay sahibidir. Fransa Yugoslavya'yı, İtalyan ve Alman saldırılarına karşı bir kalkan olarak görmekteydi. II. Dünya Savaşında Sırp etnik lideri Mihailoviç, Batılı güçlerin safında yer almıştı. Fransa belki bu sebeplerle, başlangıçta Sırp etniklere, Sırbistan'a ve de Sırpların egemenliğinde bir Yugoslavya'ya sempatiyle bakmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı'nın 28 Haziran 1991'de işgal altındaki Saraybosna'ya gitmesi, belki de Fransa'nın temel tutumunu değiştirmiş olabileceğinin bir göstergesi sayılabilir. Özellikle ziyaret tarihinin Prens Ferdinand'ın 1914 yılında Sırp milliyetçileri tarafından katlinin yıldönümüne, rastlatılması oldukça manidardır. İngiltere Dışişleri Bakanı Douglas Hurd bu jesti, "Yaşlanan cumhurbaşkanının cesur bir girişimi" olarak değerlendirmiştir.[717] Mitterand, geç de olsa Fransa'nın duygusallığa kapılmayacağını göstermiştir.

ABD Yugoslavya politikasını Belgrat'taki merkezi hükümet üzerine oturtmuştu. ABD'nin Belgrat Büyükelçisi, Birleşik Devletlerin iki savaşta Sırpların tarafında savaştığını, bu tarihi hatırayı bugünkü politikasında (1991-92) muhafaza ettiğini belirterek, ABD'nin tutumunu açıklıyordu. Buna yakın görüşler İngiltere'de de mevcuttu: Fransa ve İngiltere'de akılların yarısı, hala 1919-20'de Doğu ve Orta Avrupa'da kurulan düzene takılı kalmıştır. Bu düzen Almanya'yı, Avusturya'yı ve Macaristan'ı cezalandırmak ve başlarını yerden kaldıramamaları için düşünülmüştü. Büyük Sırbistan bu planın bir köşe taşıydı. ABD'nin uyguladığı yoğun baskıya rağmen, Almanya'yla güçlü ekonomik ve kültürel bağları bulunan Hırvatistan ve Slovenya, başından beri savaş karşıtı AB cephesinde yer almayı tercih etmişlerdir.[718]

---

[717] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen? a.g.e. s. 410

[718] Minçev, Ognyan; "Postkomunistiçeska Evropa Pred Predizvikatelstvoto na Razdeleniya Zapad", Dnevnik gazetesinin 1 Nisan 2003 sayısı

Almanya ile dini ve kültürel bağı olan Hırvatistan, 1990'ların başlarında Almanya'nın girişimi sonucunda kısa sürede bağımsız bir ülke olarak tanınmıştır. Bugün ise Hırvatistan, Almanya'nın desteği ile 2007' de Romanya ve Bulgaristan ile birlikte AB üyesi olmayı hedeflemektedir.[719]

İtalya'nın politikasında da tarihin izlerini görmek mümkündür. I.Dünya Savaşı'nda Sırplar, İtalya'nın müttefikiydi. İtalyan Halkı'nın Hırvat ve Slovenlere karşı açıkça çekinceleri vardı. Ayrıca Roma, Almanya'nın Güney-Doğu Avrupa'da üstlenmesinin (Zagreb ve Laibach) ve etki alanı yaratmasının önüne geçmek istiyordu. Rusya'nın Yugoslavya politikası ise, tarihi dostluk ve her iki milletin Ortodoks mezhebi aidiyetine dayanmaktadır. Sırpların Slovenya ve Hırvatistan'daki Operasyonuna sempatiyle bakmaktaydı. Boris Yeltsin, çatışmaların durdurulması için 1993'ten itibaren ABD ve Batı Avrupa ile birlikte göstermiş olduğu çabadan dolayı saygınlık kazanmıştır. Genel olarak görülmüştür ki, Avrupalılar Yugoslavya krizi esnasında menfaatlerini eskiden olduğu gibi tarihi ve milli bakış açısından ele almışlardır.

### 5.5.3. ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Balkan Politikası ve Bölgeye Müdahalesi

Amerika'nın son on yıllık dönemde icraya koymuş olduğu politikaların süper güç olarak daha önce koruma maksatlı belirli tehdide karşı koymanın yerine, sahip olduğu askeri alt yapı ile belirsiz tehditlere karşı huzuru sağlamaya yönelik olduğu ifade edilmektedir.[720] Avrupa etki alanının yeni dönemde daraldığı ve birinci stratejik alan olmaktan çıktığı muhakkaktır. Bu durum silahlı kuvvetlerin azaltılması ve ABD ekonomisinin rahatlatılması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca diğer alanlarda etkinliğinin artması için ayrı bir avantaj oluşturmaktadır.[721] ABD Ortadoğu'yu kendi özel alanı gibi değerlendirmektedir. Ortadoğu'ya ilave olarak Pasifik havzası yine güvenlik açısından ilgi ve etki sahası kapsamına girmektedir. Bu nedenle 1993

[719] Özdağ, Ümit; "Irak Krizi ", Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2003, s.203
[720] Simon, Dr.Jeffrey: "Central European Security, 1994: Partnership for Peace (PfP)", Strategic Forum, Institute For National Strategic Studies, Number 1,1994,s.28
[721] Allison, Graham ve Treverton, Gregory F.: "Rethinking America's Security:Beyond Cold War to New World Order", W.W.Norton , New York, 1992, s.IX

yılından itibaren Avrupa'da askeri üslerde oldukça fazla bir indirime gitmesine rağmen diğer alanlarda sadece sistem olarak küçülme eğilimi göstermiştir.

Sayısal olarak ve bütçe olarak silahlı kuvvetlerinde indirim yapan Amerika'nın bu durumunun teknolojik ve insan merkezli olmayan askeri gelişmelerden kaynaklandığı da ifade edilmektedir.[722] Günümüzde ABD'nin savunma önceliklerini ana karanın savunması, bölgesel kararlılıkların sağlanması, askeri güç aktarımı, uzay harekatı, bilgi öncülüğü, kitle imha silahlarının etkisiz kılınması oluşturmaktadır.[723] Soğuk Savaş Dönemi sonrasında oluşan belirsizliklerle dolu uluslar arası güvenlik ortamının yükü tek kutup olarak kalan ABD'nin omuzlarında taşınmaktadır. Bu durumun Soğuk Savaş döneminde Batı Bloğunun lideri konumundan kaynaklanan yükle eşit oranda olmamakla birlikte bir devamlılık göstermesi, ABD'yi ekonomik olarak rahatlamak maksadıyla NATO kaynaklı yeni formüller geliştirme çabasına itmektedir.[724] Avrupa'nın bütünleşme yolundaki çalışmalarında tarihi ve kültürel hususlarda bir takım problemlerin ortaya çıkmasına rağmen artık Avrupa Birliği başlı başına bir aktör konumuna gelmiştir. Fakat NATO'nun Avrupa içinde yeniden yapılanması ve Akdeniz ve Doğu Avrupa kavsinin içinde olabilecek krizlerde Avrupa'nın kendi kaynaklarıyla müdahale edebilmesi yetisinin geliştirilmesi çalışmalarında Amerika muhatap olarak farklı Avrupa devletleriyle farklı ilişkiler yürütmek mecburiyetinde kalmıştır. Gerçekte NATO'nun Avrupa'nın korunmasına yönelik Amerika'nın etkinlikle yönlendirdiği bir kuruluş olduğu kabul edildiğinden, NATO ve Avrupa Birliği ile ilişkilerde Amerika tek başına bir kurumla muhatap olamamaktadır. Bu durum Amerika'nın stratejik tercihleri ile özellikle Almanya gibi Avrupa Birliği içinde etkili bir devletin tercihlerinin uyuşmazlığından kaynaklanmaktadır. Amerika'nın durum üstünlüğünü muhafaza altına aldığı stratejik bölgelerdeki tercihleri Bosna Krizi'ne kadar Amerika'yı savunma kimliğinin şekillenmesi açısından anlık bir şekilde Avrupa'dan uzaklaştırmıştır. Bu esnada ortaya çıkan kriz, Soğuk Savaş sonrası tartışılan NATO'nun yeni yapısını ve görev alanı kapsamlarını değiştirme imkanını tanımıştır.

---

[722] Tilford, Earl H.; "World View 1998 Strategic Assesments", Strategic Studies Institute, US Army College, 28 Şubat 1998, s.9–13

[723] Johnsen, William T., "The Report of the National Defence Panel", Tilford, Earl H. (editor), World View 1998 Strategic Assesments, Strategic Studies Institute, US Army College, 28 Şubat 1998, s.28.

[724] Schmidt, Helmut, "21nci Yüzyılda Atlantik Ötesi İttifak", Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Dış Basın Bülteni, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Temmuz 1999, s.20.

Avrupa içinde NATO görev alanına girmeyen bir krize BM şemsiyesi altında NATO'nun müdahalesi ABD açısından Avrupa veya Avrupa Birliğinin stratejik açıdan şekillendirilmesi bakımından oldukça önemli bir kilometre taşı olmuştur.[725]

Aktif stratejik amaç taşıyan ABD hükümeti Bosna Krizi sayesinde "Avrupa gücü" olmakta devam edeceğini ilan etmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'nın tek başına istikrarı sağlayamayacağı belli olduğundan ABD, Avrupa'dan silahlı kuvvetlerini çekmeye başlamakla birlikte çıkarlarının getirdiği zorunluluk ile Avrupa'ya müdahaleye devam etmiştir. Bu uygulama Kosova örneğinde görüldüğü gibi Doğu Avrupa istikrarının ve Akdeniz Bölgesinin güvenliğinin sağlanması çalışmaları açısından oldukça isabetli olmuştur. ABD'nin girişimiyle, Soğuk Savaş sonrası dönemin şartlarına uyum sağlamakta zorlanacak eski Varşova Paktı'nın üyelerine[726] Barış için Ortaklık (Partnership for Peace)[727] diyalog ve işbirliği paketinin uygulanması 11 Ocak 1994 tarihinde NATO'nun Brüksel zirvesinde kabul edilmiştir.[728]

Amerika tarafından Avrupa'da NATO veya Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği ve ardından Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası adı altında bir savunma kurumu oluşturulmasına destek verilmekle birlikte kısa vadede bahse konu her iki girişimin de Amerikasız varlığını sürdürebileceği mümkün görülmemektedir. Konunun diğer bir boyutu ise, Avrupa'da Amerika'nın sadece güvenlik açısından kolektif çabalar göstermesinden ziyade tarihsel gelenek içinde devam eden organik bağımlılıktır. ABD'nin doğrudan yatırımlarının yaklaşık %50'si Avrupa'dadır ve Amerikan ekonomisinde iş yapan yabancı yatırımların yaklaşık %60'ı Avrupa'dandır. Avrupa Amerikan ihracatının %31'ini kaplamaktadır ve Amerikan ithalatının %29'unu Avrupa malları ve hizmetleri oluşturmaktadır. ABD'nin Avrupa'daki rolünü Kissinger şu şekilde ifade etmektedir: "ABD'nin varlığı Avrupa bütünlüğünün bir ön koşuludur. ABD olmasaydı ve misyonunu devam ettirmeseydi Avrupa Birliği Alman egemenliği korkusu altında ezilip gider; Avrupa'nın tarihsel

[725] Holbrooke, Richard: "America: A European Power", Foreign Affairs Agenda, 1996, s.134–135
[726] Rusya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovak Federal Cumhuriyeti, Macaristan, Bulgaristan, Romanya ve Litvanya, Letonya, Estonya Dışişleri bakanları Aralık 1991'de Brüksel'de NATO Dışişleri Bakanları toplantısına davet edildi.
[727] 20 Aralık 1991 tarihinde kurulan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne iştirak eden 43 devletin tamamı bu programa dahil edilmiştir.
[728] NATO Handbook, Belgium,.NATO Press and Information Bureau, 1995, s.45

koalisyonları oluşturulur; Almanya milliyetçi ihtiraslara kapılır ve Rusya intikam peşinde koşardı."[729]

Avrupa'da dengeli bir yapı, bölünmüşlüğün ortadan kalkması, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)'nin NATO ile işbirliği, ani krizlere müdahale edilebilmesi sebepleriyle Amerika için Akdeniz ve Doğu Avrupa kavsini kaplayan ve halihazırda barut fıçısı olarak tanımlanabilecek Balkanları, Karpatları içine alan Avrupa vazgeçilemez bir stratejik alan olarak kıymetini devam ettirmektedir.[730]

Doğu Bloğu ile yaşanan Soğuk Savaş Amerika'ya altı trilyon dolara mal olmuştur. ABD büyük bir güç olmasına rağmen uluslar arası istikrar ve barışın korunması ile insani yardım ve ekonomik gelişmenin devamını parasal açıdan tek başına karşılaması mümkün değildir. Amerika askeri güçlerinin sürekli azaltılması bu pahalı yatırımın yükünün Avrupa ile paylaşılması ile ilgilidir.[731] Bütün ekonomik zafiyetlere rağmen son Kosova bunalımı ve ABD müdahalesi Avrupa'daki misyonu açısından ABD'nin tercihini göstermektedir. Birleşik ve dolayısıyla daha bağımsız bir Avrupa'yı arzu eden Amerika ağırlığını Avrupa'nın siyasal ve ekonomik birliğine gerçekten bağlı güçlerden yana koymak mecburiyetindedir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına paralel olarak Yugoslavya'da Sırp milliyetçiliği hortlamış ve Yugoslavya'yı oluşturan altı cumhuriyetli federatif yapı dağılarak Balkanlarda Sırpların önayak olduğu bir iç savaş ortaya çıkmıştır. Güneydoğu Avrupa'da ortaya çıkan bu karışıklığa müdahale eden ABD'nin (NATO aracılığıyla) değişen koşullar içinde bu bölgeye yönelik politikasının hangi hedeflere dayandırarak oluşturacağı önemli bir konu haline gelmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra A.B.D.'nin dış politika yapıcıları, dünyanın diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında Balkan bölgesine ilişkin politikanın tespit edilmesinde önemli zorluklarla ve sorunlarla karşılaşmışlardır. A.B.D. Başkanları George Bush ve Clinton dönemlerinde, dış politikanın oluşturulmasında başat rol oynayan Amerikan yönetimi, Balkan bölgesinde, Yugoslavya'nın dağılmasıyla dahil olmak

[729] Kissinger, Henry A., "Expand NATO Now.", Washington Post, 19 Aralık 1994.
[730] Young, Thomas Durell, European, Tilford, Earl H. (editor), World View 1998 Strategic Assesments, Strategic Studies Institute, US Army College, 28 Şubat 1998, s. 57
[731] Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Yayınları, Amerika Birleşik Devletleri Stratejik Değerlendirmeleri–1997, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1997, s. 52–53.

istemedikleri bazı krizlerle karşılaşmışlardır. Bu krizler, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Sırbistan'ın diğer cumhuriyetler üzerinde baskı kurmak istemesiyle kanlı savaşlara dönmüştür. Balkan bölgesindeki bu kanlı savaşlara önceleri kayıtsız kalan A.B.D., daha sonra NATO yoluyla müdahale etmiştir. Sırbistan'da Slobodan Milosevic sonrasında Vojislav Kostunica'nın başkanlık seçimlerini kazanması, Balkanlara istikrarın gelmesi için yeni bir beyaz sayfanın açılması anlamına gelmiştir. Slobodan Milosevic'in iktidarda kaldığı süre içinde Batı, (A.B.D. ve AB üyesi ülkeleri) Balkanlara yönelik Sırbistan'ın da dahil olacağı Balkanlarda tüm tarafları kapsayan stratejik bir politika geliştirememiştir. Öte yandan, Kostunica'nın seçilmesi sonrasında ise, Balkanlara istikrar getirecek uzun dönemli, geniş kapsamlı politika geliştirmeye ilişkin fırsatlar ve dinamikler ortaya çıkmıştır.[732]

A.B.D.'nin Balkanlardaki çıkarları dört noktada toplanabilir: [733]

1.Bölgesel istikrar,

2.NATO'nun organizasyon olarak kriz ile baş etme yeteneği ve NATO üyelerinin kendi arasında krize karşı gösterdikleri uyum,

3. Avrupa'nın bir bütün olarak istikrar,

4. Rusya ile ilişkiler (Balkanlarda Sırbistan ile Rusya'nın tarihten gelen yakın ilişkileri göz önüne alınmalı).

Yukarda söz konusu edilen sorunların hepsi birbiriyle ilintilidir. Bölgede ortaya çıkabilecek herhangi bir çatışma kolaylıkla yayılabilir ve böylece tüm bölge, bundan olumsuz şekilde etkilenebilir. Örneğin, Kosova'daki herhangi bir olay, Makedonya ve Arnavutluk'taki istikran etkileyebileceği gibi, bölgede iki önemli NATO üyesi olan Yunanistan ve Türkiye'yi de doğrudan güvenlik bakımından etkiler.[734] Çünkü her iki ülkenin de Balkanlarla hem coğrafi hem de tarihten kaynaklanan bağlan ve ilgileri vardır. Bir başka deyişle, Balkanlarda şiddet ve karışıklık meydana geldiği takdirde, bu tip olaylar, NATO'nun üyeleri arasındaki uyumu ve bu krize gösterecekleri tepki, bizzat NATO'nun saygınlığının

[732] Larrabee, Stephan F.; "U.S. Policy in the Balkans: From Containment to Reengagement". Santa Monica, RP–713, 1988, s.5
[733] Larrabee, Stephen F: "The Balkans", Santa Monica, RAND RP–933, 2001, s.90
[734] Larrabee, Stephen F: "Greek Security Concerns in the Balkans", Santa Monica, RAND RP–780, 1999, s.15

sınanmasına yol açacaktır. NATO, eğer böyle bir krizle baş edemezse, NATO'nun birinci görevi olan Avrupa'nın güvenliğini sağlama görevi yerine getirilmemiş olacaktır. Aynı zamanda, NATO üyeleri arasında, kriz karşında gösterecekleri uyumun da test edilmesine yol açacaktır. Kosova'daki olaylar, bu bakımdan NATO üyeleri arasındaki uyumun ne denli güçlü veya kırılabilir olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Kısaca, A.B.D.'nin yukarıda sözü edilen gelişmeler yüzünden Balkanlardaki çıkarları (en başta geleni Balkan bölgesindeki istikrarın korunması) tehlikeye girebilir. Washington'un Bosna ve Kosova'da yaşamsal çıkarları olmayabilir. Ancak, NATO'nun Avrupa güvenliğini sağlama durumunda olması yüzünden NATO yoluyla A.B.D., Balkan bölgesinde sorumluluk almak durumundadır. A.B.D., NATO yoluyla, geniş anlamda Avrupa'daki istikrarın korunması bakımından Balkanlarda çıkabilecek yeni bir krizi önlemek zorundadır.[735]

A.B.D.'nin Balkanlarda askeri bakımdan müdahil olmasına muhalefet edenler karşı oluşlarını şu nedenlere dayandırırlar: Muhaliflerin önemli bir kısmı, Balkanlardaki krizlerin temelde Avrupa'nın sorunu olduğunu ve bu bakımdan A.B.D.'nin askeri kuvvetlerini geri çekerek barışı koruma operasyonlarının tamamen Avrupa'nın sırtına yıkılması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe karşı olanlar ise, A.B.D.'nin deniz aşırı bölgelere, eğer, o bölgede yaşamsal önemde çıkartan varsa, askeri bakımdan müdahale etmesini savunmaktadır. Ancak, bazıları da A.B.D.'nin barışı koruma operasyonları içinde yer almasını eleştirerek Amerikan silahlı kuvvetlerinin A.B.D.'nin çıkarları doğrultusunda savaşmak görevi ile yükümlü olduğunu, "yeni bir ulus yaratmak" gibi bir görevin altına girmemesi gerektiğini savunarak A.B.D.'nin Bosna ve Kosova'ya müdahalesine karşı çıkmaktadır.[736] Sırbistan demokrasiye geçiş eğiliminde olmasına rağmen sonuçlan itibariyle, Balkanların tamamına istikrarın gelmesi uzak olduğundan Amerikan askerlerinin çekilmesi için vakit henüz erken görünmektedir. Çünkü böylesine bir hareket, Sırbistan ve Kosova'da anti demokratik eylem ve şiddet yanlısı olanları cesaretlendirebilir. Ayrıca, Amerikan birliklerinin çekilmesi uyum içindeki Avrupa-Amerika ilişkilerinde yeni bir tansiyona neden olabilir. Bu bakımdan,

[735] Larrabee, Stephan F.; "U.S. Policy in the Balkans: From Containment to Reengagement", a.g.e., s.8

[736] A.B.D.'nin Balkanlara askeri müdahalesini, basit bir savunma anlayışı içinde görmekten ziyade, bölgeye istikrar getirmeyi planlayan geniş bir stratejinin parçası olarak görülmelidir.

Balkanlara yönelik olarak, şimdiye kadar takip edilen mevcut Avrupa-Amerika ortak politikasının izlenmesi gerekir. Buna ilaveten, bölgeye konuşlanmış Amerikan askeri birliklerinin geri çekilmesi halinde, A.B.D., Balkanların geleceğine yönelik olarak yapılacak planlarda hiçbir rol oynayamamanın sıkıntısı içine girebilir.[737]

A.B.D.'nin Balkanlarda karşılaştığı ikinci sorun, Kosova'yı istikrara kavuşturmak ve onun siyasi statüsünü belirlemektir. NATO'nun Kosova'da Sırpların Müslüman Arnavutlara karşı uyguladığı etnik temizliği önlemek için yaptığı hava akınlarının, mevcut siyasi sorunların çözümüne katkısı az olmuştur.[738] Kosovalı Arnavutlar, uluslar arası topluma, Kosova'da geçici demokratik yapının ortaya çıkarılmasındaki yavaşlıktan dolayı kızgındır. Bundan dolayı, Kosovalılar, kendi demokratik yönetimlerini kurmanın bir yolunu aramaktadır. Kısa dönem içinde, Kosova'da A.B.D.'nine önceliği, siyasi geleceğinin belirlenmesidir. Aksi takdirde, memnuniyetsiz Arnavutların yeni şiddet ve karışıklara yol açması önlenemez. A.B.D.'nin Balkanlarda karşılaştığı üçüncü sorun, Makedonya'da etnik gruplar arasında uyum sağlanabilmesi için destek verilmesidir. Makedonya'da çoğunlukta bulunan Slavlar ile toplumun %30'unu meydana getiren Arnavutlar arasındaki ilişkiler gergindir. Eğer, bu soruna çözüm bulunmazsa, gittikçe büyüyen bir etnik karışıklığın ortaya çıkması ve Arnavut kesime Slavlarca baskı yapılmaması imkansızdır. Kosova'daki Arnavutların aksine, Makedon Arnavutlar, Makedon toplumu ile ayrılmaktan ziyade, barış içinde bir arada yaşamak istemektedir. Makedon Arnavutlar, Makedon toplumunda daha fazla ekonomik ve siyasi haklar talep etmektedirler. Aksi takdirde, memnuniyetsizliğin büyüyeceği açıktır.Bu nedenlerden dolayı, A.B.D. ve müttefikleri, Makedon Hükümetine Arnavut azınlık için daha fazla ekonomik ve eğitimsel hakların verilmesi için baskı yapma yoluna giderek soruna çözüm bulabilir. Bu gelişme, Makedonya'daki etnik tansiyonu düşürecektir. Aynı zamanda, Balkanlara istikrar gelmesi için A.B.D., Kosova'daki siyasi sorunu da çözüm bulmalıdır. Kosova'da bulunacak siyasi çözüm, Kosovalı Arnavutların

[737] Türkoğlu, Emir; "Seçimlerin Ardından Yugoslavya'da Demokrasi, Balkanlar'da İstikrar Umudu", Stratejik Analiz, C.l, S.6, Ekim 2000, s.19

[738] Kosova'da yerel siyasi kurumların zayıf olması, yasaların uygulanamaması, ekonominin kötüye gitmesi, seyahat özgürlüğünün sınırlı olması, Sırp ve Arnavut halkın birbirinden kopuk olması, buradaki sorunların belli başlısıdır. Hepsinden önemlisi, Kosova'nın siyasi statüsünün çözümlenmeden bırakılmış olmasıdır.

"Büyük Arnavutluk" rüyası peşinde koşmalarını engellemeli ve aynı zamanda, Makedon Arnavutlarını da Makedonya'dan ayrılmaları için kışkırtmamalıdır. [739]

A.B.D.'nin Balkanlarda karşılaştığı dördüncü ve son sorun, Balkan bölgesinin istikrara kavuşturulması konusudur. A.B.D.'nin bu hedefe yönelik takip edeceği politika sayesinde, Balkanlarda istikrarlı, demokratik ülkeler ortaya çıkmış olacaktır. Amerika'nın bu girişimi, bölgede her türlü tansiyonun yayılmasını engelleyecektir. Bu politikanın parçası olarak, A.B.D., Hırvatistan, Bulgaristan ve Romanya'da devam etmekte olan reform süreçlerini tam anlamıyla desteklemelidir. Bu ülkeler, henüz NATO ve AB üyeliği için hazır gözükmemektedir.[740] Ama bu organizasyonlar kapılarını üye olmak için can atan bu ülkelere açık tutmalıdır. Ancak, bu ülkeler de üye olmak için gerekli koşulları yerine getirme gayreti içinde bulunmalıdır. Bu iki organizasyona (NATO ve AB), üye olmak için yerine getirilme gayreti içinde olunacak koşullar, adı geçen üç ülkenin reform sürecinde yol almaları ve azınlık haklarını gözetmelerinde kolaylaştırıcı rol oynayacaktır. Kısaca, Balkanlarda güdülecek Amerikan stratejisi, bölgedeki değişik aktörler göz önüne alındığında, birbirinden ayrı özellikte ama birbirine paralel güdülmesi gerekli politikalardır. Birbirinden farklı ama paralel gelişme kaydetmesi gereken politikalar şöyledir:[741]

Sırbistan'da demokratikleşme ve reform sürecinin desteklenmesi, Kosova'ya istikrar getirilmesi ve siyasi bakımdan geleceğinin belirlenmesi, Makedonya'da etnik kesimlerin uyum içinde yaşamaları için desteklenmesi, son olarak da Balkanların bütününde istikrarın sağlanması için bölgeye destek sağlanmasıdır. Bu birbirinden farklı bölgesel sorunların başarıyla çözülebilmesi için sorunların aynı anda ele alınması gerekmektedir. Çünkü sorunlar birbirinin içine girmiş durumdadır. Onun için sorunlardan birinin başarıyla çözülmesi, aynı anda ele alınan bir başka bölgesel sorunun çözülmesine yardımcı olacaktır. Bu sorunların başarıyla çözümlenebilmesi için A.B.D.'nin Avrupalı müttefiklerinin desteğine gereksinimi vardır. Balkanlara yönelik olarak Sırbistan'ın özel yeri göz

[739] Coşkun, Birgül Demirtaş, Emir Türkoğlu: "Makedonya'da Tehlike Canlan: Balkanların Eski Model Ülkesi, Yeni İstikrarsızlık Unsuru mu?", Stratejik Analiz, C.2, S.13, Mayıs 2001, s.6–10
[740] Abramowitz, Morton; Heather Hurlburt: "Can The EU Hack the Balkans, Foreign Affairs", Sept/Oct. 2002, Vol.81 Issue, s.1–5
[741] Allison, Mark; "Contemporary Germany: Essays and Texts on Politics, Economics and Society", Longman, 2000, s.68

önüne alınarak oluşturulacak politika, Avrupalı müttefiklerle koordineli ve uyum içinde götürülmelidir. A.B.D. ve Avrupalı müttefiklerin Balkanlara ilişkin ortak ve yeknesak bir politika güdebilmesi için NATO ve AB düzeyinde tartışılarak birliktelik sağlanmalıdır. A.B.D. ve müttefikler arasındaki NATO ve AB düzeyinde gerçekleştirilecek bu 'stratejik diyalog' başarılı olursa, sorunların çözümü için bulunan formül, Avrupa ile sınırlı kalmadan Orta Doğu bölgesi için bile uygulanabilir.

### 5.5.4. Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Slovenya'da Alman Dış Siyaset Kalıpları

Bu ülkelerde icra edilen operasyonlarda Almanya niçin yer aldı? Daha da önemlisi Alman dış politika eğilimlerinde bu harekatlara gönüllü olmasındaki nedenler nelerdi?[742]

Yugoslavya krizinin ortaya çıkmasının ardından, Almanya, A.T./A.S.İ. çerçevesinde doğrudan etkinlik gösterme yolları aramıştır. Yugoslavya krizi, Avrupa'nın bir iç meselesi olarak algılanmış ve krizi çözmek için, sorumlu olan mekanizmanın doğrudan doğruya A.T./A.S.İ./BAB. sürecinin olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla, krizin çözülebilmesi için, taraflar A.T. işbirliği sürecini kullanmayı hedeflemişlerdir. Krizde, Almanya, kendince faydalı gördüğü çözümü önermektedir. Bu çözüm önerisi ise, Almanya'nın Avrupalı ortakları ile birlikte uygulayacağı çözüm alternatifi olmalı idi. Zira, kriz Avrupa'da ortaya çıkmıştı ve Avrupalı ortaklan doğrudan etkileme potansiyeline sahip görünmekte idi. Dolayısıyla, krizin bir Avrupa problemi olması[743] onun A.T. ve bağlı mekanizmalar tarafından çözülmesini adeta bir prestij meselesi haline getirmekte idi. Yani kısacası, Yugoslavya krizinde, Avrupalıları kendi aralarında işbirliğine iten temel unsurlardan başlıcası, entegrasyon süreci olmuştur. Entegrasyon, tarafların, işbirliği faydasını bir dayanışma faydasına dönüştürmenin ötesinde, bu krizde, yakınlarındaki belirsizlik durumunu ortadan kaldırma gereğini ön plana çıkararak, sorunun çözümünü adeta bir prestij meselesi haline getirmiştir. Şüphesiz, tarafların AT./A.S.İ. bazında işbirliği

[742] Haar, Roberta N.; "Nation States as Schizophrenics : Germany & Japan as Post-Cold War Actors", Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Incorporated, 2001, s.68
[743] Goldstein, Walter; "Europe After Maastricht", Foreign Affairs, Winter 1992/93, s.127;Bush yönetimi. Balkanlar'ın, Avrupa'nın sorumluluk alanında olduğunu kabul etmiştir.

yapmalarında etkili olan diğer bir faktör de, Almanya'nın ortaklarını harekete geçirmesi ve hatta yönlendirmesidir. Zira Almanya'nın bölgeye yönelik hayati çıkarları mevcuttu. Hırvatistan ve Slovenya, Almanya'nın Doğu Avrupa ve Akdeniz'e, dolayısıyla Orta Doğu'ya inmesinde, önemli rol oynayabilecek bir konumda bulunmaktadır. Şüphesiz, Akdeniz'e açılmak, Almanya için, bu bölgenin ekonomik bakımdan fazla gelişmemiş olan halklarının ekonomik sıkıntılar nedeniyle, Orta ve Batı Avrupa'ya göç etme tehlikesini kısmen azaltabileceği ve ekonomik yatırımlarla, hayat seviyelerinin geliştirilmesine olanak sağlayabileceği gibi, kendisi için hayati önemi bulunan Orta Doğu'daki, karışıklıkları kontrol edebilme imkanı da verebilirdi. Bölgede istikrarın sağlanması, Balkanlar ve Orta Doğu'ya ve dolaylı olarak da Doğu Avrupa'ya yönelik önem taşımaktadır.[744] Aksi halde, Doğu Avrupa'da olası bir Rus, Akdeniz ve Orta Doğu'da ise (A.B.D.'nin Akdeniz'deki 6. Filosu) olası bir Amerikan angajmanı kolaylıkla gerçekleştirilebilirdi. Emekli Büyükelçi Şükrü Elekdağ konuya ilişkin şunları belirtmektedir. "Kosova krizi ile NATO'nun müdahalesi, Avrupa güven ve istikrarı açısından ittifakın daha çok uzun süre için vazgeçilmez bir örgüt olduğunu ortaya koydu. Bilhassa, bunu bazı Avrupalılar'ın görüşlerine kontrast teşkil ettiği için vurguluyorum. Türkiye'nin NATO üyesi olması ülkemizin güvenliği ve siyasi ağırlığı açısından önemlidir. Bu bakımdan, ittifakın caydırıcı bir örgüt olarak yaşamını sürdürmesi Türkiye'nin çıkarınadır. Kosova krizi karşısında Avrupa'nın gösterdiği çaresizlik Avrupa Birliği devletlerinin Avrupa Savunma ve Güvenlik Kimliği'ni somutlaştırıp Çabuk Müdahale Kuvveti oluşturma yolundaki iradelerini kuvvetlendirdi. "60.000 kişilik bir kuvvet ortaya çıkaracağız, bu bir kolordudan biraz daha büyük olacak, bu Çabuk Müdahale Kuvveti olacak ve 1,5–2 sene bir yerde müdahaleyi devam ettirmek yeteneğine de sahip olacak" diye Fransız, Alman, İngiliz bakanları beraberce açıklamalarda bulundular. "Bunun Türkiye'ye yararı ne?" diyeceksiniz ama, krizin nerede çıktığına baktığınız zaman Türkiye'nin durumunun tartışılmasına yol açtığı ortaya çıkıyor. Yani, Avrupa Birliği Türkiye'nin katkısı olmadan ciddi bir Avrupa stratejisine sahip olamayacağı yolundaki tartışmaları yoğunlaştırdı. Bu bizim için çok iyi."[745]

[744] Cole, Alistair; "Franco-German Relations", Longman, 2000, s.178
[745] Harp Akademileri Komutanlığı; "Balkanlardaki Son Gelişmeler ve Türkiye'ye Olan Etkileri", 2000, İstanbul, s.17

Türkiye'nin Kosova sorununa olan ilgisi, tarihi boyutu yanında, Balkanlardaki en yakın iki müttefiki olan Arnavutluk ve Makedonya'nın sorundan olumsuz etkilenmesinden kaynaklanmaktaydı. Bu iki ülke ilişkilerinin gerginleşmesi Türk diplomasisini zor duruma sokacaktı. Ayrıca Türkiye'nin Balkanlarda önemli bir bölgesel güç olarak söz sahibi olmak istemesi gayet tabidir.[746]

Almanya, sorunun, kendi özel faydaları lehine çözümlenmesini ve dolayısıyla bölgede kendi hedefleri için bir takım belirsizlikler ve zorluklar ortaya çıkaracak niteliğe bürünmesini arzu etmemektedir. Aksi takdirde, kriz kendi hedeflerine ters düşen etkiler gösterebilirdi. Bu bakımdan Almanya iki hareket tarzı benimsemişti ve bunlardan ikisi de birbirlerinden doğrudan bağımlı idiler. Almanya, sorunu çözmek ile kendi lehine durumlar yaratmak stratejilerini ayırt etmiştir. Dolayısıyla, ortaya çıkan sonuç şudur, Almanya için uygun bir hareket tarzı, sorunun çözümüne hiç bir katkıda bulunmayacağı gibi, krizin daha da şiddetlenmesi ve çıkmaza girmesi sonucunu doğurabilirdi. Diğer bir hareket tarzı ise, birinci hareket tarzının doğrudan bağımlı olduğu bir alternatif niteliği göstermektedir. Buna göre, Almanya, bu hedeflerine ulaşmak için, tek başına hareket edemezdi. Aksine ortakları ile işbirliği yapmak zorunda idi. Zira sorunun her iki büyük devleti (A.B.D. ve özellikle de Rusya) de ilgilendiren boyutları vardı, dolayısıyla sorunun uluslararası barış ve güvenliği tehdit edecek mahiyeti bulunmakta idi. Bu anlamda da, kendi faydası doğrultusunda, Almanya'nın Avrupalı ortaklan ile işbirliği yapması gerekirdi. Almanya, A.T. ve A.S.İ./BAB. çerçevesinde, diğer Batı Avrupalı ortakları ile işbirliğini geliştirmeye çalışmıştır. Almanya, ortaklarının işbirliğine dair fayda algılamalarını, işbirliğini daha olası hale getirecek niteliğe büründürmek için, ağırlıklı olarak görüşmeler yöntemini kullanmıştır.[747] Örneğin, 5 Temmuz 1991'de A.T. Dışişleri Bakanları toplantısında, Genscher, krizin sertleşmesi ve bir askeri müdahaleyi gerektirmesi halinde, Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıma kararlılığının altını çizmiştir.[748] Dolayısıyla, Almanya, bu iki federe devletin bağımsızlıklarını

[746] Cumhuriyet, 8 Mart 1998
[747] Almanya, krizin Yugoslavya'nın parçalanması öncesi aşamasında, açıkça Hırvatistan ve Slovenya'yı tanıma alternatifi yönünde A.T. üyesi devletlere propaganda yapmakta idi.Salmon, Trevor C.; a.g.e.s.252
[748] Edwards, Geoffrey; a.g.e. s.167

kazanmaları gerektiğini, bu anlamda federasyonun içinde bulunduğu şartlarda hayatını devam ettiremeyeceğini algılamaktadır.[749]

Zira Almanya, işbirliğini krizi önlemeye yönelik yürütme ihtiyacını duyuyor izlenimi vermekte olmasına rağmen, Yugoslavya'nın parçalanma ihtimali yüksek olan diğer kesimlerine bu ilkenin uygulanmasına taraftar olmamak, dolayısıyla bu alanda çifte standart uygulayarak, işbirliğini yönlendirmemek, işbirliğinin bu konularda terk edilmesi veya istismar edilmesi anlamına gelecektir. Kısacası, Almanya, sadece Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasına sıcak yaklaşmaktadır. Tabiyatiyle, Alman dış politikasının böyle bir hedefe sahip olması ve bu doğrultuda fayda elde etmek için stratejilerini oriente etmesi, doğal karşılanmalıdır. Zira Almanya da, rakipleri gibi, bir dünya gücü haline gelme çabası içinde olan ve bu yönde de, her türlü aracı kullanarak gayret gösterme potansiyeline sahip bir devlettir. Ancak, eleştirilmesi gereken veya zaten eleştirilen husus, Almanya'nın bir taraftan krizin çözümünde Avrupa itibariyle prestij olgusundan hareket etmesi, dolayısıyla işbirliğini bu bağlamda bir çözüm alternatifi olarak göstermesi ve diğer taraftan ise, kendisinin önayak olduğu işbirliğinin amaçları ile bağdaşmayan stratejiler sergilemesi ve sonuçta da, ikilem durumu yaratmasıdır. 8 Temmuz 1991'de Hırvatistan, Slovenya ve Yugoslavya federal otoriteleri arasında akdedilen Brioni Antlaşması[750], Genscher tarafından "A.T. (veya açık ifadesiyle A.S.İ. Troikası'nın) 'nin tasarrufta bulunma yeteneğinin başarılı bir sonucu" olarak değerlendirilmiştir. A.S.İ., Yugoslavya krizinin ilk aşamalarında yoğun olarak bir işbirliği mekanizması rolü ifa etmiştir. A.S.İ. sürecinin, askeri çatışma ihtimali olan bir krizde ancak diplomatik yöntemleri veya ulaşılan konsensüs ölçüsünce, A.T. bazındaki ekonomik ve ticari müeyyideleri kullanarak çözüm üretici bir işlevselliği olabilirdi. Almanya. Batı Avrupalı ortaklan ile A.T., A.S.İ. ve B.A.B. çerçevesinde işbirliği yapmıştır. Ancak, bu mekanizma, Yugoslavya'daki şiddet olaylarının hafifletilmesinde etkili olamamıştır. Nitekim Hırvatistan'daki durum, Gözlemciler Grubu'nun görev süresinin 24 Temmuz 1991'e kadar uzatılması olasılığını gündeme getirmiştir.

[749] Kohen, Sami; "Avrupa'da Entegrasyon ve Milliyetçiliğin Boyutları", İktisat Dergisi, söyleşiyi yapanlar: Saba Şenses, et.al., 1991, s.6

[750] Avrupa Topluluğu temsilcileri ile Yugoslav liderler arasında Brioni adasında yapılan görüşmelerde anlaşma sağlanmış, Brioni Anlaşması ile Federal Başkanlık Konseyi'nin, ordu üzerindeki siyasi otoritesini de garanti altına aldığı bildirilmiştir. Slovenya Devlet Başkanı Milan Kuçan, Brioni Antlaşması'yla ilgili olarak, "Egemenliklerini koruduklarını, Yugoslavya ile üç ay boyunca sürdürecekleri görüşmeler sonucu tamamen bağımsız olacaklarını" söylemiştir.

Genscher, böyle bir aksiyonu, durumun sakinleşmesi için kesinlikle gerekli addetmiştir.[751]

Almanya, A.B.D. 'nin de katılacağı bir askeri müdahalenin gündeme gelmesine taraftar değildi. Bunun için de, tasarlanan barışı koruma gücünün, B.M.-Güvenlik Konseyi çerçevesinde organize edilmesini desteklemiyordu. Zira bu halde aynen Körfez Krizi'nde olduğu gibi, büyük güçlerin bölgeye angaje olmaları söz konusu olabilirdi. Bu maksatla. Almanya sorunu olduğundan daha önemsiz görmüş ve bölgesel bir mesele olarak ele almaya çalışmıştır. Bu stratejisi ile başta A.B.D. olmak üzere büyük güçlerin bölgede etkin olmasını önlemeye gayret etmiştir.

14 ncü yüzyılın sonlarıyla 18 nci yüzyılın başlarını kapsayan zaman diliminde Osmanlı İmparatorluğu Balkan Yarımadası'na hükmetmişti. Bunu izleyen iki yüzyıl içinde devamlı olarak toprak kaybetti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorluk çöktüğünde Avrupa'daki toprakları Trakya'daki küçük bir alanla sınırlandırılmıştı. Burasının merkezi, tarihi başkent İstanbul'du. İki kıtaya yayılmış olan İstanbul, Avrupa yakasındaki şehir merkezi ve Boğaz'ın diğer tarafında Asya'da gelişen mahalleleri ile benzeri olmayan bir şehir haline gelmişti. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu, başkenti bir Anadolu şehri (Ankara) olan yeni Türkiye Cumhuriyeti, Balkanlar'la ilgili emellerini, Osmanlılar'dan kalan diğer bir çok şeyle beraber denize attı. Şimdi Türkiye'nin dikkati, bir şeyler öğrenmek ve ona benzeyebilmek amacıyla Batı Avrupa'nın üstüne çevrilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki soğuk savaş döneminde Türkiye'nin evvelden beri üstünde durduğu batıya yakınlaşma kavramı daha da gelişti. Türkiye Birleşik Devletler'e yakın bir müttefik olurken aynı zamanda NATO üyeliğini de gerçekleştirdi. Avrupa Topluluğu ile bağlantılarını sürdürürken topluluğa tam üyelik için başvurdu.[752]

Almanya'nın da desteği ile 29 Temmuz 1991'de, 12'lerin dışişleri bakanları ile Federal otoritenin bakan düzeyindeki temsilcileri görüşmek üzere toplanmışlardır. Toplantıya, Genscher'in tüm eleştirilerine rağmen, Slovenya ve Hırvatistan'dan temsilciler davet edilmemişlerdir. Almanya'nın, A.S.İ. çerçevesinde henüz kendi dış politikasını etkinleştirecek düzeye kavuşamadığı veya A.S.İ. içi dengelerin buna

[751] Edwards, Geoffrey; a.g.e.. s.168
[752] Harp Akademileri Komutanlığı; "Türkiye'nin Yeni Jeopolitiği", İstanbul, 1995, s.83

müsait olmadığı görülmektedir. Zira dış politik konularda, Fransa ve kısmen de İngiltere ile bir konsensüs sağlamak gerekmekte idi. Almanya, dış politikasını büyük boyutlarda, Fransa ile işbirliğine oriente etmiştir. Bu anlamda, Almanya, Avrupa'da A.T bazında işbirliğine her alanda ihtiyaç duyan bir aktör olarak, işbirliği sürecinde, kriz çıkaran taraf olmak istememektedir. Dolayısıyla, Almanya, Fransa'yı kendi tasan ve projeleri yönünde işbirliğine çekemediğinde, tam tersine aralarındaki işbirliğinin bozulmaması için gayret göstererek Fransa'nın tasarılarını kabul etmektedir. Hatta bazen ortada bir Fransız tasarısı bulunmadığı zaman dahi, Fransa'yı desteklemeyi daha rasyonel bulmuştur. Buradan, her halükarda Fransa ile uyumlu bir dış politika izlendiği önyargısına varılmamalıdır. Aralarında dış politik eğilimler itibariyle bazı büyük farklılıkların su yüzüne çıktığı alanlar ve dönemler olmuştur. Ancak gerektiği ölçüde tırmandırma stratejisi uygulanırken, büyük boyutlarda uyumlu politikalar benimseme yolu tercih edilmiştir. Zira Almanya'nın ortaklarına ve başta da Fransa'ya ihtiyacı bulunmaktadır ve Almanya onlara işbirliğini istismar ediyor izlenimi vermek istememektedir. Bu çerçevede, Almanya, 3 Ağustos 1991'de, bir Fransa-Hollanda ortak girişimi olan, "barış gücü"[753] projesine yönelik tarafgir bir yaklaşım sergilemiştir.[754]

Bu proje, şüphesiz, Almanya'nın da özel faydası yönünde algılanmıştır. Zira Almanya bölgede askeri müdahaleyi gerektirecek bir ortamın oluşmaması için A.T./A.S.İ çerçevesinde diplomatik yöntemleri kullanmakta idi. 6 Ağustos 1991'de, Almanya, soruna yönelik resmen daha sert bir diplomatik üslup kullanmış ve Sırp Hükümeti'ni açıkça "Yugoslavya'daki gelişmelerin sorumlusu" olmakla suçlamıştır. Bu strateji değişikliği, görüşmelerin somut bir sonuç vermemesi üzerine, işbirliğini daha olası kılma girişimlerinin yoğunlaştığını veya yoğunlaşacağını göstermektedir. Ancak Almanya'nın Sırbistan'a yönelik bu türden eleştirileri, bir süredir, hatta krizin başından beri devam etmekte idi. Dolayısıyla, Almanya, diğer ortakları ile arasındaki işbirliğinin ilkelerinden, Körfez Krizi'nde olduğu gibi, bir kez daha ayrılmaktadır. Zira bu tutumuyla Almanya, diğer ortakları görüşmelerin tek muhatabı olarak almalarına rağmen, Sırbistan merkezli Yugoslavya'yı en azından Slovenya ve

[753] Salmon, Trevor C.:a.g.e. s.251; Genelde, Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg bir güç oluşturulmasına taraftar idiler. Ancak, Almanya bu gücün, Fransa'nın tersine doğrudan BM Güvenlik Konseyi çerçevesinde organize edilmesini değil de, AGİK'e bağlı bir gücün nüvesi olmasını savunmaktadır.
[754] Edwards, Geoffrey: a.g.e. s. 171

Hırvatistan itibariyle parçalamak hedefini güttüğü izlenimini vermektedir. Esasında, başından beri Almanya ve ortaklarının soruna bakış açılan tamamıyla farklı ve uyumsuz idi. Yugoslavya krizine bir müdahale gücünün formüle edilmesi, pek çok platformda ortaya atılmıştır. Almanya, bu yöndeki işbirliğinin, AGİK çerçevesinde yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. AGİK. 'in daha somut bir kurumlaşma seviyesine ulaştırılmasını, bir AGİK Güvenlik Konseyi'nin şekillendirilmesini ve AGİK'e bağlı bir savunma gücünün oluşturulmasını savunmaktadır. Almanya, Birleşmiş Milletlere alternatif olarak, Avrupa'da AGİK'i ileri sürmektedir. Buna göre, eğer BM sistemi takip edilecek olursa, bu savunma gücünü yetkilendirecek olan organın, kurulması planlanan AGİK Güvenlik Konseyi olacağı öngörülmüştür. Almanya, uluslararası politikada etkin bir güç olması yolunu tıkayan başlıca faktörlerden biri olan BM Güvenlik Konseyi'ndeki sürekli-süreli üye diplomasisinin çağın gerekleri ile uyumlu olmadığını düşünmektedir.[755]

Ancak, İngiltere ve Fransa, Almanya'nın B.M.'de bir sürekli üyelik statüsüne sahip olma isteğini, dolayısıyla sürekli üyeliklerin çoğaltılması talebini, Maastricht Antlaşmaları çerçevesinde somutlaştırılmaya çalışılan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın gerekleri ile uyumlu olamayacağının altını çizmekte ve bu talebi reddetmektedirler.[756] Dolayısıyla, artık B.M. çerçevesindeki işbirliğinin faydası, somut bir şekilde sorgulanmaktadır. Almanya, AGİK alternatifini ileri sürmektedir. Almanya zaman zaman ortaya attığı, AGIK çerçevesinde işbirliğinin sağlanması planlarını da tam performans sağlayan alternatifler olarak görmemekte idi. Zira B.M.'de ve AGIK 'te Almanya'nın istediği tarzda bir transformasyon meydana gelme olasılığı oldukça zayıftır. Almanya'nın bu dönemde oynamak istediği rolün temeli hem Avrupa seviyesinde ve hem de global anlamda, Batı Avrupa olmuştur. A.T. ve buna bağlı olarak şekillenen bölgesel örgütlenmeler, Almanya'nın bölgesel bir güç olmasında işlevsellik göstermektedirler. B.M.'deki yapı, bölgesel meselelere etki eden global konularda, dolaylı olarak işbirliğini sağlamaya engel teşkil etmediği gibi, bölgesel örgütler bazında çözüm aramaya da cevaz vermektedir. Bu işbirliği tüm maliyetlerine rağmen gerekli addedilmiştir. Almanya, A.T. çerçevesinde ortakları ile mümkün olduğunca ortak bir dış politika şekillendirmeye ve uygulamaya çalışarak, B.M. Güvenlik Konseyi'nde daimi üye statüsüne sahip olan

[755] Ash, Timothy Garton: "Germany's Choice", a.g.e. s.78
[756] Geipel, Gery L.; "Urgent Pressures, Quite Change", Current History, November 1994, s.84

İngiltere ve Fransa'nın ortaklık gereği hareket etmelerini kendi özel faydası gereği sağlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla, Almanya, A.G.İ.K. çerçevesinde işbirliğini geliştirmek için de, tarafların işbirliğine yanaşmaları için her türlü ikilem çözümü alternatifini kullanmıştır. Zira bu platformda işbirliğinin geliştirilmesi, Almanya tarafından bir fayda olarak algılanmıştır.[757]

Bu çerçevede, belki her iki süper gücün, silah sistemlerinde Avrupa'nın daha büyük faydasına olacak şekilde indirime gitmeleri gerekmekte idi. AGIK ilk planda bir görüşme platformu halinde kalmalı idi. Zira büyük güçler örgütlenmeye henüz hazır değillerdi. Bu anlamda, çok geniş amaçlar telaffuz edilmiş olmasına rağmen, AGIK öncelikle süper güçlerin iradeleri ile sınırlı kalmak durumunda idi. Ancak Yugoslavya krizi göstermiştir ki, her iki büyük devleti ilgilendiren meseleler veya tek tarafı ilgilendirmeyenler, eskisi gibi rakip örgütlenmeler çerçevesinde çatışma noktasına gelmelerine yol açacak şekilde ele alınamazdı. BM. ise, niteliksel çarpıcı projeler üretmekte, özellikle bölgesel sorunlarda, yetersiz kalmıştır. Nitekim bölgesel sorunların eskisi gibi, süper güçler arasında bir konsensüs arayışı ile B.M. çerçevesinde ele alınması yolu yetersizlikler göstermektedir. Bu rolü başlı başına Avrupa bazlı örgütlenmelerin de oynayamayacağı ortada idi. Bunların henüz güvenlikle ilgili konularda iki büyük devlete rağmen kendi inisiyatiflerini geliştirme olanakları zayıf olduğu gibi, böyle bir alternatifin niteliksel olarak çarpıcı stratejiler üretmesini düşünmek de oldukça zordur. Dolayısıyla, dış politika ve güvenlik alanlarında sıkı işbirliği yapılacaksa, bunun en rasyonel adresi, ne B.M. ne de NATO idi. Bunların da varlığına henüz gereksinim duyulmasına rağmen, işbirliği AGİK bazında daha efektif biçimde sağlanabilirdi. Görüldüğü üzere, Avrupa'da henüz bir takım belirsizlikler hakim idi. Bu belirsizlik ortamına çözüm ararken mevcut yapılarda dramatik değişikliklerin yapılabilmesini düşünmek veya buna kalkışmak pek rasyonel olmazdı. Almanya'nın aşması gereken bir engel de, son olarak değinilen konu ile ilgili idi. Yani, Batı Avrupalı ortaklarının Almanya'nın tekliflerine yönelik istismar beklentisi içinde bulunmaları idi. Zira Almanya aynı yönde Batı Avrupa Birliği içinde de bazı angajmanlara girmiş durumdadır. Bu angajman1arın inandırıcılığı problemi, Almanya tarafından aşılması gereken bir engeldir.

[757] Young, Thomas-Durell; "Trends in German Defense Policy: The Defense Policy Guidelines and the Centralization of Operational Control", Pennsylvania: Strategic Studies Institute, United States Army War College, 1994, s.231

Dolayısıyla, Almanya özellikle Batı Avrupalı ortaklarının istismar beklentilerini ortadan kaldırmak durumundadır. Almanya, askeri işbirliğini, özellikle yine NATO yetki alanının dışında kalan Körfez Krizi'nde aktif olarak savunmadığı halde, Yugoslavya Krizi'nde gündeme getirmiştir. Özellikle Hırvatistan ve Slovenya, Almanya'nın önemli ticari işbirliği içinde olduğu ortakları durumunda bulunmaktadır. Bu açıdan, onların bağımsızlıklarını kazanması, Almanya açısından faydası tartışılmaz bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Şüphesiz, Almanya özellikle bu iki devletin bağımsızlığa kavuşturulmalarını, yine batılı ortaklan ile işbirliği içinde savunmayı, en rasyonel strateji olarak değerlendirmektedir. Almanya, Yugoslavya krizinde, Avrupalı ortakları ile işbirliğini savunmuştur. Düşünülmelidir ki, Almanya, kendisine ve dolayısıyla Batı Avrupa'ya hem coğrafi ve hem de kültürel anlamda çok yakın olan bir bölgede bulunan Hırvatistan, Slovenya ve Avrupa'nın tümüne etkide bulunabilecek olan Yugoslavya içindeki diğer ülkeler açısından, Batı Avrupalı ortaklan ile işbirliği içinde bulunmaya zorunludur. Almanya, bölgede en çok, Hırvatistan ve Slovenya ile ilgilenmiştir. Her iki federe devlette de Almanya, ekonomik etkileri kuvvetlendirmek ve zaten var olan bu etkinliğine siyasal boyutu da eklemek istemektedir. Ancak, bu strateji doğal olarak diğer Avrupalı ortaklarının işbirlikçi yönlerini değil de rekabetçi yönlerini ön plana çıkarmaktadır.[758]

Almanya şunu algılamaktadır; tek başına bu devletlerle ilişki kurması Batı Avrupa işbirliği sürecine ters düşmektedir. Her şeyden önce, bu federe devletler, henüz bağımsızlıklarına kavuşmuş olmadıklarından dolayı, bunların Almanya'nın etki alanı haline gelmeleri hem diğer Batı Avrupalı devletler açısında ve hem de Almanya açısından rasyonel olarak algılanmamaktadır. Zira Almanya, bu devletlerin diğer Avrupalı devletler tarafından tanınmaması halinde, Almanya'nın etki alanı haline gelmeleri bir taraftan Avrupa'da istikrarsızlık kaynağı olabilirdi ve diğer taraftan da Almanya'nın rekabet şartlarında, bu gelişmenin kaynaklık ettiği başka olası etki alanlarına angaje olması şansını ortadan kaldırabilir ve Batı Avrupa işbirliği ve entegrasyon sürecine olumsuz yönde etkide bulunabilirdi. Batı Avrupa

[758] Hodge, Carole; "Britain's Architect of Disaster / Hurd Mentality", The New Republic, August 7, 1995, s.18: Örneğin, İngiltere, çatışmanın, kuvvet kullanmadan politik yöntemlerle çözümlenmesini ve bunun insani yardımlarla desteklenmesini savunmaktadır. Bu İngiliz stratejisi, ağırlıklı olarak Almanya'nın Balkanlar'daki olası etkinliğini Sırplarla işbirliği yaparak dengeleme amacına dayanmaktadır. Bu politikası ile İngiltere, soruna Rusyayı da angaje etmeyi rasyonel faydası kapsamında algılamaktadır.

açısından da hem işbirliği zedelenebilir ve hem de kendi aleyhlerinde ve Almanya lehine Avrupa'nın içinde olumsuz bir status quo ortaya çıkabilirdi. Bütün bu göstergelerden hareketle, Almanya, Yugoslavya krizini, kendine en uygun çözümü yansıtacak şekilde çözmeye çalışmaktadır. Bu itibarla, Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'yı tanıma, Avrupa'da AGİK bazında ortak askeri birlikler kurulması, AT 'nin dış ve güvenlik politikalarının geliştirilmesi konusunda, Batı Avrupalı ortakları ile işbirliğini savunmaktadır. Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'nın erkenden tanınmasını savunmakta, ancak bu iki devletin tanınması ve Sırp saldırılarının engellenmesi konusunda işbirliğini harekete geçirmeyi daha rasyonel bir strateji olarak değerlendirmekte idi. İşbirliğinin muhatabı, Batı Avrupa ülkeleridir. Almanya, kendi rasyonel faydası gereğince self-determinasyon hakkının ilk planda ancak bu iki devlet için savunulabileceğini iddia etmektedir. Yugoslavya'dan kopabilecek diğer devletlere bu hakkı tanımamaktadır. Almanya, krizin çözümünde A.T. dışında, AGİK'in oynayacağı rolün önemini vurgulamaktadır. Yani, Almanya, krizin çözümünde AGİK çerçevesinde bir işbirliğinin yapılmasını da savunmaktadır. Dolayısıyla Almanya, AT çerçevesinde krizin çözülemeyeceği imajını vermeye razı olmak zorunda kalmıştır. Ancak unutulmamalı ki, Yugoslav otoritesi AGİK'de oy verme ve dolayısıyla, veto haklarına sahipti. Bu anlamda, krizin çözümüne yönelik AGİK çerçevesindeki işbirliği imkanları da sınırlanıyor idi.[759]

Kısacası, Yugoslavya Krizi'nde Alman Dış Politikası, alışılmadık bir görüntü sergilemiştir. Almanya 1945'den beri ilk kez Batı Avrupalı ortaklarından ayrılan (Alleingang stratejisi) bir dış politik tercihte bulunmuştur. Almanya'nın Batı Avrupalı ortaklan, Yugoslavya krizinin ilk aşamalarında Yugoslavya'nın birlik ve bütünlüğünün korunmasını desteklemişlerdir. Dolayısıyla, Almanya tam ters istikametteki politikaları çerçevesinde, Avrupalı ortakları ile arasında ki işbirliğini kendi özel faydası doğrultusunda yönlendirmeye çalışmıştır. Almanya bu politikasını Temmuz 1991'den sonra takip etmeye başlamıştır.[760] 24 Haziran 1991'de, Lüxemburg'da, A.T. üyesi devletlerin Dışişleri Bakanları, Hırvatistan ve

[759] Edwards, Geoffrey; a.g.e. s.178

[760] 28 Haziran 1991'de A.T., Yugoslavya'ya dört gün önce imzalanan Finansal Protokol çerçevesindeki yardımlarını durdurmuştur. Axt, Hans-Jürgen: "Did Genscher Disunite Yugoslavia? Myths and Facts About Foreign Policy of United Germany", Balkans LA Mirror of the New International Order, ed. Günay Göksu Özdoğan ve Kemali Saybaşılı, Muhittin Salih Eren, İstanbul, 1995, s.49

Slovenya tarafından yapılacak tek taraflı bir bağımsızlık ilanının kabul edilmeyeceği konusundaki konsensüsleri teyit etmişlerdir ve bunların arasında Almanya da bulunmaktadır. Almanya, tek taraflı olarak bu devletlerin tanınması konusundaki dış politik tercihini ise, bu ortak bildirimden hemen sonra resmen açıklamıştır.19 Aralık 1991'de, Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımaya resmen karar vermiştir. Tanıma işleminin Cumhurbaşkanı Weizsacker'in mektubu ile gerçekleşmesinin tarihi ise, 23 Aralık 1991'dir.[761]

Almanya'nın, Yugoslavya Krizi'nde, takip ettiği alleingang stratejisi, bir fait accompli (oldu-bitti) yaratmış ve Almanya'nın Batı Avrupalı ortaklan da, bu iki devletin uluslararası kişiliklerini tanımak zorunda kalmışlardır. A.T., bu iki devleti, daha önce belirlediği gibi, 15 Ocak 1992'de tanımıştır.[762] Yugoslavya krizi itibariyle yukarıda yaptığımız değerlendirmelerin ışığında, kısacası Almanya, Batı Avrupalı ortaklarını Ortak dış ve güvenlik politikasına çekebilmek için, Yugoslavya krizindeki tanıma faktörünü bir koz olarak kullanmıştır. Alleingang stratejisinin bir tarafa bırakılmasının ardından (1991 sonlarından başlayarak), Almanya, pasif politika izlemeye başlamış ve Avrupalı ortakları ve A.B.D. ile arasındaki işbirliğine sadık kalmıştır. Almanya, ulusal kamuoyunun gözünde, salt Fransız dış politikası doğrultusunda hareket ettiği yönünde şiddetle eleştirilmiş ve uluslararası kamuoyunun gözünde ise, liderlikte yetkin bir ortak olamayacağını göstermiştir.[763]

Bu iki devletin Almanya tarafından tanınmalarının ardından, bunların ülke-toprak bütünlüğüne ve ulusal bağımsızlığına olası bir tecavüz halinde, diğer devletlerin Hırvatistan ve Slovenya'yı henüz tanımamış olmaları, Birleşmiş Milletler ve/veya B.M. iradesine istinaden uluslararası askeri müdahale gerektiren krizlerde aksiyon gösterecek olan askeri ittifaklar çerçevesinde krize müdaha1eyi imkansız hale getirebilirdi. Böyle bir durumda ise, Almanya'nın hem hukuki ve hem de siyasi gerekçelerle, krize tek başına askeri müdahalede bulunması beklenemezdi. Bu itibarla, Almanya'nın bu devletlerin tanınması için, Batı Avrupalı ortaklarını ikna etmesi kendi açısından rasyonel bir dış politika stratejisi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, Almanya, A.T. üyesi devletlerin işbirliğine birinci dereceden ihtiyaç

[761] Salmon, Trevor C.; a.g.e. s.253
[762] Maull, Hanns W.; "German Foreign Policy, Post-Kosovo: Still a "Civilian Power?**",** German Politics, Vo1.9, No.2, London, August 2000, s.72
[763] Axt, Hans-Jürgen; a.g.e. s.242

duymakta idi. Bu anlamda, A.T. faktörü, Almanya için, diğer devletleri de aynı doğrultuda hareket etmeye ikna etmek ve hatta zorlamak için, temel bir dayanak noktası olabilir nitelikte değerlendirilebilir. A. T. üyesi devletler içinden Yugoslavya Federasyonu'nun Avrupa'da geleceğinin olmadığını en erken ve en gerçekçi şekilde öngören devlet, Almanya olmuştur.[764]

Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'yı tanıdıktan sonra çok tedbirli bir politika izlemiştir. Bu anlamda, Almanya, ortaklan ile işbirliğine uymayı kendi rasyonel politikası gereği addetmektedir. Alman Dış İşleri Bakanlığı (Auswartiges Amt), Aralık 1991'de, Bosna-Hersek üzerindeki silah ambargosunun kaldırılması ile ilgili müzakereler başlatıldığında, kategorik olarak 'Hiçbir surette, bir Alman Alleingang'ı söz konusu olmayacaktır' açıklamasında bulunmuştur. Ocak 1993'de göreve gelen Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel ve C.D.U.'dan Savunma Bakanı Volker Rühe, daha belirgin bir Alman rolünün, uluslararası toplumun beklentileri doğrultusunda olması gereğini vurgulamakta idiler.[765] Yani, Almanya, Bosna-Hersek konusunda, Hırvatistan ve Slovenya üzerine izlediği türden bir dış politikadan kaçınacaktır.[766] Almanya, Bosna-Hersek üzerine A.T. üyesi devletlerin ortaklaşa algıladıkları ortak fayda ile kendisinin rasyonel olarak algıladığı özel faydalar arasında bir ayırım yapmamaktadır.

Sorunun çözümüne yönelik olarak, Almanya'nın savunmasının başında, A.T./A.S.İ. dış politik tek sesliliğinin geliştirilmesi opsiyonu gelmektedir. Dolayısıyla, tek sesliliğinin diğer uluslararası platformlarda da hayata geçirilmesinin AT'nin dış politik imajı açısından daha yararlı olacağı fikrini desteklemektedir. Nitekim bu stratejik değişikliğin özünde, Almanya'nın özel faydası ve ortaklarının ortak faydalan arasında, Hırvatistan ve Slovenya politikalarında olduğu gibi, bir çatışma değil, aksine bir uyuşma endişe ve amacını tespit etmek olasıdır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Avrupa Birliği için, ortak bir sandalye önermiş, ancak Fransa ve İngiltere'nin bu konudaki muhalefeti karşısında,

---

[764] Axt, Hans-Jürgen; a.g.e. s.232

[765] Gutjahr, Lothar: "Competitive Interdependence: Germany's Foreign Policy in A Changing Environment", Strategic Review, Summer 1995, s.3. Bu iki bakan AT ve NATO'nun Doğu Avrupa devletlerini de kapsayacak şekilde genişlemesini destekler nitelikte tavır sergilemektedirler. Kinkel A.T.-E.F.T.A. müzakereleri ve A. T.'nin genişlemesi sürecini, Rühe ise, NATO' nun genişlemesi sürecini desteklemektedir.

[766] Axt, Hans-Jürgen; a.g.e. s.229

talebini kendine de sandalye verilmesi doğrultusunda, yeniden formüle etmiştir.[767]

Almanya, bu ayırımı yapmamayı ise, çok kesin bir dille ifade etmektedir. Dolayısıyla, Almanya, bu alanda işbirliğine gitmek ve ileride işbirliğini bozan taraf olmamak konusunda yükümlülük ve taahhüt altına girmektedir. Almanya, bu anlamda, daha önce benimsediği ve tanınmasını desteklediği iki devlet üzerine izlediği stratejiler açısından, bir ikilem durumu içinde olduğunu yansıtmaktadır. Ancak, Almanya, A.T. bazında entegrasyona ancak kendisinin de rasyonel olarak algıladığı konular üzerinde gitmeyi tercih edecektir. Bu ikilem bir tarafa bırakılacak olursa, Almanya, A.T. bazında kendi özel faydaları doğrultusunda bir işbirliği sürecine ön ayak olmuş ve hatta bu işbirliği sürecini şekillendirmiştir. Ancak, Almanya, Bosna-Hersek politikasına yönelik, çözücü bir işlevsellik içine dahi girmek istememekte ve bu ülkeye yönelik A.T. 'den beklentileri oldukça alt bir seviyede bulunmaktadır. Dolayısıyla, Almanya, bu iki devletin tanınmasından sonra, Bosna-Hersek krizinin, Sırbistan'ı daha da parçalayacak şekilde çözülmesine pek de taraftar değildir, aksine siyasi çözümleri desteklemektedir. Çözüm yönteminde her iki taraf arasında diplomatik yöntemlerle çözümün olmasını savunmaktadır. 16 Aralık 1991'de, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar, Almanya'nın Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımasının Yugoslavya'daki gerginliği artıracağı uyarısında bulunmuştur.[768]

Dolayısıyla, bu mantıkla, Almanya'nın bu iki devleti tanımasının, Bosna-Hersek ve diğer bölgeleri üzerindeki çözümsüzlüğün ve gerginliğin artması sonucunu doğurması, bir neden-sonuç ilişkisi kapsamında değerlendirilebilir. Almanya'nın, Yugoslavya krizinin gerginleşmesi üzerinde, istikrarsızlık ve parçalanma sonucuna, doğrudan kaynaklık ettiği sıkça ileri sürülmektedir. Bu anlamda, Bosna-Hersek krizinde, Almanya'nın tarafsız kalması veya çözümsüzlüğü pompalayıcı bir takım politikalar izlemesi, rasyonel olarak algılanmamaktadır. Almanya'nın, özel bir çaba harcamamak politikası ile kendini sorumlu hissetme arasında, en rasyonel stratejiyi, diğer A.T. üyesi devletlerle bir ortak dış politika

[767] Bir bakıma Genscher, dış politikasını, algıladığı uluslararası çevresini şekillendirmek (gestaltung) stratejisine dayandırırken, şu anki Alman dış politik stratejisi, çok taraflı işbirliği aracılığı ile algılanan uluslararası çevrede 'istikrar' unsurlarına ağırlık vermek üzerinde yoğunlaşmış görünmektedir.Gutjahr, Lothar:,a.g.e. s.35

[768] Axt, Hans-Jürgen; a.g.e. s.231

izleme tercihinde görmesi doğal karşılanmalıdır. Almanya'nın diğer Avrupalı devletlerle bu krizin siyasi bağlamda çözülebilmesine yönelik çalışması gerekmektedir. Nitekim karşılıklı görüşmeler yöntemi, Sırbistan açısından ortak faydayı özel faydaya bağlamak gibi değişik stratejiler izlenmesi suretiyle, Almanya'nın Sırbistan ile soruna yönelik doğrudan muhatap olmaması, ancak, A.T. çerçevesinde izlenecek ortak politikalarla, Sırbistan'ın işbirliği yapma yönündeki yapının değiştirilmesi yolu tercih edilmektedir. Ancak, Sırbistan'ın, Almanya'nın izlediği iki devletin tanınmasını destekleyici ve hatta zorlayıcı politikalarından ötürü, sadece Almanya ile değil ancak A.T. ile de bu krizin çözümü konusunda işbirliği yapmasının önünde, bir takım istismar beklentileri içinde bulunduğunu göz ardı etmek olası değildir.[769]

Sırbistan, krizin bu aşamasına kadar A.T.'nin, A.B.D. müdahalesini engelleyici ve bu krizi çözücü nitelikte işlevsellik gösterme doğrultusundaki gayretlerini istismar etmektedir. Beklentilerin uyumlaştırılması süreci kapsamında, şüphesiz, Almanya'nın ve A.T. üyesi diğer devletlerin, Bosna-Hersek'e bağımsızlık tanınması için her hangi bir gayret göstermemeleri stratejisi de bulunmakta idi.[770]

Almanya, NATO çerçevesinde AWACS (Airborne Warning and Control System)[771] hava kontrolüne katılma konusunda, Batı Avrupalı ortaklan ile işbirliğini savunmakta ve alan-dışılık ilkesini müdahaleye destek vermesinin önündeki engel olarak değerlendirmekte veya kullanmaktadır. AWACS misyonu çerçevesinde Almanya'nın Batı Avrupalı ortakları ile işbirliğini özellikle C.D.U.-C.S.U desteklemektedir.[772]

Uçuş yasağı uygulamasının, Bosna-Hersek'te ki krizin çözümünde bir işlevsellik gösteremediği ortaya çıkmıştır. S.P.D., Alman gemilerinin, Sırbistan ve Karadağ'a yönelik müeyyidelerin sağlıklı olarak uygulanmasını kontrol etmek için,

---

[769] Eberwein, Wilhelm, Jochen Tholen, and Joachim Schuster.; "The Europeanisation of industrial relations: national and European processes in Germany, UK, Italy and France", Aldershot: Ashgate, 2002, s.182

[770] Axt, Hans-Jürgen; a.g.e. s.233

[771] A.B.D.'nin geliştirdiği bu uçuş sistemi, havadan geniş bir alan üzerindeki hava ve deniz aktivitelerini izlemeye imkan sağlar. 1995 verilerine göre Rusya 'nın elinde de, aynı ekipmana sahip, 25 Ilyushin uçağından 76 adet bulunmakta idi.

[772] Taylor, Trevor; a.g.e. s.15

Adriyatik Denizi'ne gönderilmesini savunmuş ve bu konuda, Alman Federal Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Krize müdahaleyi savunan iki alternatif strateji (doğrudan müdahaleyi savunanlar ve dolaylı müdahaleyi savunanlar) mevcut idi. Dolaylı müdahaleyi savunanlar, Bosna-Hersek'e silah ambargosunun ve diğer müeyyidelerin kaldırılarak, kendini savunma hakkını tanıyanlardı. 1992'de Alman Hükümeti hala, müeyyidelerin uygulanmasını desteklemekte idi. Kinkel, bu müeyyidelerin kaldırılmasının, karşılık verme potansiyelini artıracağından dolayı, çatışmanın daha da büyümesine yol açabileceğini düşünmekte idi. Ancak daha sonra Kinkel'in bu mesele üzerindeki eski tavrında bir yumuşama meydana gelmiştir. Kohl ve Rühe de, müeyyidelerin kaldırılmasına yönelik olumlu tavır sergilemişlerdir. Silah ambargosu 22 Nisan 1993'de kaldırılmıştır.[773]

AT., Bosna Cumhuriyeti'ni 6 Nisan 1992'de resmen tanımıştır. Almanya ve Bosna arasındaki diplomatik ilişkiler ise, 12 Kasım 1992'de başlamıştır. Ancak, Almanya, Bosna Cumhuriyeti ile resmi ilişkilerine başlamakta gecikmiştir. Almanya, bu çerçevede, iki devleti tanıdıktan ve AT. üyesi devletlerin de aynı doğrultuda hareket etmeleri için onlara baskı uyguladıktan sonra, eski Yugoslavya'ya, krizin daha da artmasını engellemek yönünde yaklaşmakta idi. Zira, Almanya'nın rasyonel fayda algılamasını yansıtacak nitelikte bir takım gelişmeler yaşanmış ve şimdi de krizin daha da büyüyerek tüm Avrupa'da istikrarsızlık kaynağı bir takım gelişmelerin meydana gelmesinin engellenmesi gerekmekte idi. Krizin devamı gerginliklerin artmasına ve bu da yeni tanınan devletler içinde de bir takım azınlık hareketlerine sebep olabilirdi. Zaten, Almanya, bu iki devleti azınlık hakları konusunda bir takım teminatlar almaksızın ve bu doğrultuda hakemlik komisyonunun vereceği raporu beklemeksizin tanımış ve diğer devletlere de bu yönde önderlik etmek istemişti. Krizin daha da gerginleşmesi, tanınan devletler içindeki azınlık grupları bazında da bir takım ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Daha da ötesinde, Almanya, bölgede bu iki devletten başka devletlerin tanınmasına da pek fazla istekli değildi, zira anılan devletler arasında bu sefer de bir takım sınır temelli ve etnik yapı kaynaklı uyuşmazlıkların meydana gelmesinden endişe ediyor ve dolayısıyla da, bölgede çok taraflı bir çatışmanın yaşanmasından çekiniyordu.[774]

---

[773] Axt, Hans-Jürgen; a.g.e s.237

[774] Brigot, Andre; "German Foreign and Security Policy and the European Regional System in the

Almanya'nın doğal bir endişesi de, her halükarda çatışmanın yumuşatılması idi. Aksi takdirde, çatışmaya A.B.D.'nin müdahale etme olasılığı güçlenebilirdi. Ancak, Bosna, bağımsızlık konusunda dirençli bir mücadele örneği sergilemiş ve tanınmasının gereği iyiden iyiye perçinlenmiştir. Almanya, bölgede, çatışmanın bu aşamada ortadan kaldırılabilmesi için, AT. çerçevesinde işbirliğini desteklemekte ve batılı ortaklarının gerektiği hallerde, çatışmaya müdahale edilmesi için, oluşturacakları bir askeri birliği savunmakta ve buna finansal destek sağlamayı da kabul etmekte idi. AT. çerçevesinde kurulacak ve işleyecek bir müdahale gücünü desteklediği gibi, Bosna-Hersek'de çatışmanın daha da alevlenmesini önlemek gerekçesiyle, silah ambargosunun kaldırılmasına karşı da bir pozisyon sergilemekte idi. Aynı stratejiler, Yugoslav Makedonya'sına yönelik olarak da sonuç doğurmuştur. 1993 ortalarında ise, Şansölye Kohl, Bosnalı müslümanların lehine, silah ambargosunun kaldırılmasına yönelik bir tutum takınmıştır, ancak bu tutum, Avrupa Birliği'ndeki ortakları tarafından fazla desteklenmemiştir.[775]

Yüksek Mahkeme'nin Temmuz 1993'te ulaştığı karar uyarınca, Alman askeri birliklerinin, B.M. çerçevesindeki askeri operasyonlarını engelleyen her türlü yasal engel, ortadan kaldırılmıştır. Bosna Krizi'ne yönelik olarak ise, 1993 sonlarından başlayarak, Alman Sağlık birimleri ve Alman Askeri Polisi, harekete geçirilmiştir. Almanya'nın batılı ortaklan açısından ise, aynı olumlu atmosferden söz etmek zor görünmektedir. Nitekim Washington'daki Clinton yönetimi, NATO üyeliğinin Orta Avrupa devletlerine çok hızlı bir şekilde genişlemesini desteklememektedir. A.B.D.,Batı'nın niyetlerinin Rusya'nın sezgileri üzerindeki etkisinden çekinmektedir. NATO üyeliği yerine geçici bir Barış İnisiyatifi için Ortaklık önermiştir. Fransız liderleri ise, Cezayir'de artan kriz ve Orta Avrupa'nın geleceği ile daha fazla ilgilenememişlerdir.[776]

Parçalanan Yugoslavya'yı yeniden huzur ve istikrara kavuşturmak amacıyla hazırlanan Dayton anlaşması bundan 10 yıl önce imzalandı. Anlaşmayla 3,5 yıllık savaş sona erdi, ancak Bosna Hersek ikiye bölündü. 1990'ların başında başlayarak,

---

1990's", Europeans on Europe 'Transnational Visions of a New Continent', ed. Mairi Melean and Jolyen Howarth, London: Memillan, 1992, s.108–111

[775] Geipel, Gery L.; a.g.e. s.361

[776] Geipel, Gery L.; a.g.e. s.362

Yugoslavya'nın parçalanmasıyla sona eren savaştan en çok etkilenen yerlerin en başında Bosna Hersek gelir. Bundan tam 10 yıl önce Bosna Hersek'in istikrarını yeniden sağlamak amacıyla Dayton/Ohio'da 3 hafta süren barış görüşmeleri başladı. Anlaşmanın temeli sayılan bu adımından iki hafta sonra Paris'teki Elysee Sarayı'nda imzalanan anlaşmayla Bosna Hersek, Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olmak üzere iki taraftan meydana gelen egemen bir devlet haline geldi. Aralarında zamanın Bosna Hersek, Hırvatistan ve Yugoslavya cumhurbaşkanlarının bulunduğu Dayton barış görüşmeleri açılışında konuşma yapan dönemin Amerikan Dışişleri Bakanı Warren Cristopher, kimin barış ve savaş kararı alabileceğine işaret ederek Bosna-Sırp Savaşı'nın bir kardeşler arası savaş değil, devletlerarası bir savaş olduğunu belirtmişti.[777] Ancak bu sayede elde edilen topraklar elde tutulabilecekti. Yugoslavya eski devlet başkanı ve milliyetçi Sırp lider Slobadan Miloşeviç, barışın önemini vurguladığı konuşmasında şöyle demişti:[778]

"Bosna ve Hersek'te savaş bugün tamamıyla sona erdi. Bu sonuç sadece, Barış planının tüm aşamalarının hayata geçirilmesinden kaynaklanmıyor. Aynı zamanda Sırp Cumhuriyeti ile Bosna Hersek Federasyonu arasındaki sınırın oturmuş olması da bunda rol oynuyor. Böylece bundan sonra terör eylemi olarak algılanacak ve toprak bütünlüğünü zedelemeyi amaçlayan olası askeri müdahalelere mahal verilmemiş olacaktır."

Dayton Barış sözleşmesiyle, Bosna-Hersek Federasyonu kendi içinde 10 Kantona bölündü. Sırp Cumhuriyeti iki entite adı verilen devletçiğe ve bir küçük özerk bölgeye ayrıldı. Bosna-Hersek Federasyonu, Hırvatistan Cumhuriyeti ve Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nin yanı sıra, AB'yi temsilen, Fransa, Almanya ayrıca Rusya Federasyonu, İngiltere ve ABD temsilcilerinin de gözlemci olarak imzaladıkları Dayton Barış Anlaşması, bir ana metin ile 11 ekten oluşmakta ve sivil ve askeri alanlarda düzenlemeler içermektedir. Sözleşmenin imzalanması aşamasına gelene kadar Bosna Hersek'de yaklaşık 2 milyon 200 bin kişi oturdukları yerlerden uzaklaştırılmış ya da kaçmak zorunda bırakılmıştı. Ölü sayısıysa 250 bin

[777] Ancak barış sürecinde gelinen bu mesafeye ulaşmak çok da kolay olmadı. Yaşanan kanlı olaylarla birlikte, toprak bütünlüğüne müdahale ve 1995 yılında NATO Barış Gücü'nün Sırp mevzilerine yaptığı etkili hava bombardımanları sayesinde, siyasi karar mercileri ve Belgrat yönetimi, politik bir çözüm yoluna gitmeye kararı verdi.

[778] Borzel, Tanja A.; "States and Regions in the European Union: Institutional Adaptation in Germany and Spain. Cambridge University Press, 2001, s.109

civarındaydı. Dönemin Amerikan Başkanı Bill Clinton, barış görüşmeleri sırasında varılan uzlaşının, insani boyutu üzerinde şöyle durmuştu. Clinton, "Etnik kökeni ne olursa olsun, Bosna, Hırvat ve Sırp halkının büyük çoğunluğu tek bir şey istiyor: "dökülen kanların sona erdirilmesi, şiddetin ve savaşın sona ermesi" Onlar çocuklarına, torunlarına normal bir yaşam sürme imkanı istiyorlar. Tanrıya şükürler olsun ki, bu dilekleri bugün gerçekleşiyor" demişti.[779]

Barış anlaşmasının hayata geçirmesindeyse farklı unsurlar ortaya çıktı. NATO yönetimindeki IFOR güvenlik birimleri, kısa bir süre içerisinde, savaşan iki ülke birliklerini dağıtmayı ve silahsızlandırmayı başardı. Ancak anlaşmanın sivil yönlerinin uygulanması o kadar kolay olmadı. Gözlemcilere göre, Dayton Anlaşması ile Bosna-Hersek Devleti, işlemesi güç, karmaşık bir siyasi yapıya büründürülmüşse de, bu sayede bölgede güvenlik ve adalet güvence altına alınarak köklü ekonomik reform gerçekleştirme ve güçlü kurumlar oluşturma sorumluluğu Bosna-Hersek halkına bırakıldı.

### 5.5.5. Somali Felaketi ve Almanya'nın Tutumu

Somali, 1960 yılında bağımsızlığına kavuşmasından itibaren dünyanın kriz noktalarından birisi olmuştur. Komşu ülkeler Kenya ve Etiyopya ile yapılan savaşlar, kötü ekonomi, tabi afetler, rüşvet ve siyasi istikrarsızlık, bu ülkeyi Afrika'nın en fakir ve en dengesiz ülkesi yapmıştır. İç savaşa paralel olarak ortaya çıkan açlık felaketinin farkına Dünya ilk defa 1992 yılında varabilmiştir. Acaba BM'in müdahalesi iç savaşı ve açlık felaketini sona erdirebilmiş midir? Batı yardımı yetersizdi ve hiçbir devlet ya da devletler topluluğu, Somali'de aktif olmaya hazır görünmüyordu. Yine ABD kararlı bir şekilde başlangıcı yaptı. Başkan Bush Aralık 1992 başlarında Amerikan Silahlı Kuvvetlerini Somali'ye gönderdi. 9 Aralıkta Amerikan birlikleri, Fransa, Belçika ve diğer ülkelerden gelen birlikler dahil olmak üzere Somali'ye indiler.[780] Bu kuvvetler 1 Mayıs 1993 tarihinde Mavi Berelilerle

[779] Neunreither, Esther Bettina; "Die Interessenvertretung der Regionen bei der Europaischen Union: deutsche Lander, spanische autonome Gemeinschaften und franzosische Regionen" , Frankfurt am Main: P. Lang, 2001, s.331

[780] Haar, Roberta N.; "Nation States as Schizophrenics : Germany & Japan as Post-Cold War Actors", Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Incorporated, 2001, s.172

(BM) değiştirildi.[781] Bu zaman zarfında Birleşik Almanya Somali için nasıl bir yardım yapmıştır?

Daha önce söylendiği gibi Alman hükümeti birleşmeden sonra Almanya'nın küresel sorumluluğundan söz etmişti. Genscher, Eylül 1991'de BM-Sözleşmesinin kendilerine verdiği tüm hak ve sorumluluklarını üstleneceğini ve silahlı kuvvetlerin kollektif güvenlik için kullanılmasının da buna dahil olduğunu açıklamıştı. Tahmin edileceği gibi gerçek hiçte böyle olmadı. Almanya ancak havadan 650 bin ton ihtiyaç maddesi taşıyarak kendini göstermiştir. 1993' den sonra Mogadişu hava limanı tekrar açılınca, bu yardım zaten önemini kaybetmiştir. 1992 yılında ABD Başkanı Bush, Sanayi ülkelerini özellikle de Almanya'yı kendi birlikleriyle BM-Sözleşmesi çerçevesinde aktif olarak Somali'ye yardıma çağırmıştı. Belli başlı ülkeler (bu arada Türkiye'de buna dahil) Somali'deki iç savaş ve açlıkla mücadeleye katılırken, zengin Almanya yine ortalıkta görünmedi. Savunma Bakanı Rühe'nin Katılım yönündeki çabaları da bir sonuç vermedi. Hükümet ve muhalefet arasında Alman Silahlı Kuvvetleri'nin, NATO sınırları dışında (out of area) kullanılması tartışması sürerken, anayasanın daha önce, hiç değilse ordu sıhhiye ekibinin gönderilmesine cevaz verebileceği şeklindeki değerlendirmeler hasır altı edilmiştir. Buna yönelik BM'in 1992 yılında yaptığı teklif Federal Hükümet tarafından reddedilmiştir.[782] Almanya'da muhalefet partileri, kuvvet kullanılmasının anayasa değişikliğinden sonra ancak mümkün olabileceği gerekçesini ileri sürmüşlerdir. SPD, kuvvet kullanımını sadece barışı koruma amacına yönelik olmasını isterken, Birlik Partileri CDU/CSU ise barışı gerçekleştiren kuvvet kullanımını desteklemekteydi. Bu tezatlık Almanya'nın BM politikasını temelden etkilemiştir.. Özellikle Yugoslavya ve Somali bağlamındaki tartışmalar ve söylemler adeta Alman dış politikasının bir yedeği haline gelmiştir. Almanya'nın bu çelişkili ve pasif politikaları çeşitli çevrelerce eleştiriye uğramıştır. İş yapma kabiliyeti ve sorumluluk şuuru olan bir hükümet. 1992 Eylül'ünden itibaren inisiyatifi ele alabilirdi, Örneğin Fransız ordusuyla ortak hareket mümkün olamaz mıydı? Niçin ABD ile birlikte

[781] Van Orden, Geoffrey; "The Bundeswehr in Transition", Survival, London, 33, No. 4, July-August 1991, s.352

[782] Üçüncü Dünya ülkeleri örgütleri birkaç defa Dışişleri Bakanı Kinkel'den, Almanya'nın BM'e daha fazla angaje olmasını talep etmişlerdir. Fakat Almanya bunlara pek kulak vermemiştir. Dışişleri Bakanı Kinkel'in herhalde Almanya'nın bir taraftan BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üye olmayı amaçlarken, böyle hareket ettiği sürece de, bu isteğin anlayışıyla karşılanmayacağını gözlerinden kaçırmış olması gerekir.

yardım aksiyonu organize edilmemiştir? Böyle bir yaklaşım 'partnership' yada 'Leadership' bağlamında örnek bir davranış ve somut bir icraat olmaz mıydı? Niçin Fransız-Alman Tugayı Somali'de ortak yardım amacıyla kullanılamadı? Görülen en önemli eksiklik, uluslararası sorumluluk politikasında irade ve isteksizlikti. Daha sonra Alman birlikleri Somali'ye gönderilmiştir. Doğal olarak bölgedeki hava değişmişti, Alman birliklerinin geç gönderilmesi sorgulanmıştır. 1993'de Alman Silahlı Kuvvetleri'nin Somali'ye gönderilmesini engellemek için SPD. Anayasa Mahkemesi'ne dava açmıştır. Somali olayı bazı çevrelerin görüşüne göre Alman dış politikasının test edilmesi açısından bir fırsat yaratmıştır. Almanya doğru zamanda doğru iş yapmayı es geçmiştir. Tüm bunların göstermiş olduğu gerçek, Almanya'nın güvenlik politikasının, kalkındırma politikasının ve BM politikasının, masaya yatırılma zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır. Yeni kriz ve savaşlar karşısında Almanya'nın durumunu şu şekilde özetlemek mümkündür: BM'in yapısal ve anayasal sorunları bir tarafa bırakılırsa, görülen gerçek şudur: dünyada barışı korumak ve sağlamak için mutlaka askeri güç kullanma mecburiyeti vardır. Kim güç kullanmadan sorunların çözülebileceğine inanıyorsa, o hayal aleminde yaşıyor demektir. Bu mantık "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" mantığıdır. FDP ve SPD, subayların Awacs uçuşlarına katılmalarını istemiyorlardı. Problemi Kinkel şöyle formüle etmekteydi: "Bir satranç oyunundayız: diyoruz ki, biz yapmak zorundayız, ama yapamayacağımıza inanıyoruz. Ancak yinede olmasın diye kavga ediyoruz" CDU/CSU Dış Politika Sözcüsü Karl Lamers' e göre, "anayasal tartışma yaratan Almanya'nın özel durumu, ülkenin imajına zarar vermekte ve vatandaşın devlete olan güvenini sarsmaktadır".[783]

Birleşik Almanya, 90'lı yıllarda ABD'nin iki savaş arasında (1919–1939) davrandığı gibi yapmıştı: Aciz ve isteksiz. Eğer bir asker cesedi Almanya'ya getirilseydi ne olurdu? Alman Halkı buna hazır mıydı? Alman Genelkurmay Başkanı Neumann anlaşılır bir dille bu konuya dikkat çekerek şunu demiştir: [784]

'Federal hükümetin koalisyon hükümeti olması hasebiyle kararında gerçekten

[783] Bunun sonucu olarak koalisyon ortağı FDP, hükümet aleyhine dava açmıştır. 1993 Nisan başında yapılan olağanüstü bir oturumda FDP'li bakanlar, Alman mürettebatının Awacs uçuşlarına katılmasına ret oyu kullanmışlardır. Bu olay Alman dış politika tarihinde ilk defa olmaktaydı.Hacke, Christian; a.g.e. s. 423

[784] Nonnenmacher, Günter; "Wer nicht handelt, kann nur makeln", FAZ (Frankfurter Allgemeine Zeitung), 16.6.1993, s.1

geç kalıyor. Hükümet böylece risk almaktadır. Somali' de bir asker yaralansa ya da ölse, Almanya'da nasıl bir politik fırtınanın kopacağı tasavvur edilebilir. BM 'in dünyada daha fazla düzen sağlama çabasının her zaman zorluğu ve bir bedeli vardır. Almanya bu çabalara gücü nispetinde katıldığı zaman, ancak etki etme ve düzenleme şansı yakalayabilir. Eğer Almanya belli bir noktaya kadar sorumluluk üstlenirse, alman politikası devamlı bir şekilde ağırlığını kaybeder.'

Birleşik Almanya'nın kriz politikalarındaki yaklaşımı, kaçırılmış fırsatların bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Körfez Savaşında Almanya, korku ve çaresizliğini bir defa daha ortaya koymuştur. Yugoslavya'ya karşı Almanya'nın politikası, Batı Avrupa ile ne kadar ortak dış politika yürüteceği ve uyum göstereceği gibi çözümlenmemiş sorunları gündeme getirmiştir. Her üç kriz ve savaşlar, Alman dış politikasının eskiden var olduğu sanılan güvenirliğini de şüpheli hale getirmiştir. Her üç örneği de temel alarak, Birleşik Almanya dış politikası maddeler halinde şu şekilde değerlendirilebilir: [785]

— Her üç krizde de Almanya, kendisinden beklenen sorumlu dış politikayı fiiliyata geçirememiştir.

— Maastricht' de para birliği, ekonomi, finans ve merkez bankası meseleleri ele alınırken, bunların yanında global dış politika konuları ciddi olarak ele alınmamıştır.

— Almanya'nın BM Güvenlik Konseyinde daimi üyelik talebi özde anlaşılır ve haklı olmasına rağmen, Kinkel tarafından gayri diplomatik ve ölçüsüz bir şekilde tartışmaya açılmıştır. İhmaller, hatalar, eksik proje yeteneği özellikle Kinkel'in dışişleri bakanı olmasıyla ortaya çıkmıştır.

— Federal Hükümet, Avrupa parlamentosundaki Alman milletvekili sayısının 81'den 99'a çıkarılmasını isterken, Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin genişletilmesi ve Brüksel bürokrasisinin azaltılmasının düşünülmesi ciddi bir çelişkidir.

— Alman Silahlı Kuvvetleri'nin yeni güvenlik politikasına göre yeniden yapılandırılmasındaki eksiklikler giderilememiştir.

— Almanya'daki iç politik temeller, maddi ve manevi şartlar. Avrupa ve

[785] İç politik engellemeler, hükümetin dış politika yönetimindeki zayıflığı ve kaybolan uluslararası prestiji bunun sebepleri olarak gösterilmektedir.Hacke, Christian; a.g.e. s.425

Dünya'da sorunlu bir dış politikayı dramatik bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Borçlanma, elit kadronun yönetim boşluğu, halkın dış politikaya ilgisizliği ve oryantasyon eksikliği, Almanya'yı iç ve dıştaki güçlerin oyuncağı haline getirmiştir.

— Almanya, radikal sağcı nasyonalist ve III. Reich'ın bir versiyonu olarak görülmüyor, tersine kararsız ve kendisine acıyan bir ülke olarak görülmektedir. Birleşik Almanya'nın problemi geçmişin yükü değil, yetersiz yönetim ve halkın pasifliğidir.[786]

— 1989'a kadar Alman dış politikasının özelliği olan güven ve istikrar, sürekli şaşırtmacılığa ve 'çek defteri diplomasisi' ne dönüşmüştür.

— Fransa ve İngiltere yeterli mali imkana sahip olmamalarına karşın 'büyük güç' politikası yapabilmektedirler. ABD yeterince mali güce sahip değilken, dünya güç politikası uygulayabilmektedir. Ancak Almanya büyük güç politikası uygulayacak şartlara sahip olmasına rağmen, uluslararası sorumluluğa ve bunun içinde bir iradeye sahip değildir.

— Federal Hükümet Komünizmin çökmesi ve Almanya'nın birleşmesinden sonra ortaya çıkan yeni tehditler karşısında, reel politika imkanlarını henüz yeni bir düzene sokamamıştır. Dışişleri Bakanı Kinkel, entegrasyon politikası ve ulusal politik çıkarları arasında ve her şeyden önce de AT ve NATO arasında gerçekçi bir denge aramaktan ziyade, BM'in dünya otoritesinin hukukiliğini ve BAB ya da AGİK gibi gölge kurumların önemini vurgulamıştır.

— Alman ve Avrupa solunun önerdiği pasif yalnızlık, entegrasyona dayalı reel güvenlik politikasından daha risklidir. Etkili, cömert ve ahlaken en iyi millet olma arzusu birçok Alman için dış politikadaki eksikliği tamamlamanın bir yolu olarak görülmektedir. Ancak bu yardımsever davranış, Dünya ve Avrupa politik sorumluluğunun yerine geçmemektedir.

Avrupa ve sınır bölgeleri Almanya'nın dış ve güvenlik politikası açısından öncelikli sorumluluk alanları olarak görülmektedir. Ancak uzak bölgelerde ortaya çıkan krizler, Almanya'nın çıkarlarını da etkileyebilmektedir. Konvansiyonel risk bunun yanında hafif kalmaktadır. Krizler ve savaşlar Almanya'nın güvenliğini tehdit etmektedir. Tehdit, sonuçların toplamından ve karmaşıklığından ortaya

[786] Hatalı dış politika; yönetimde, kabinede, bakanlıklarda dış politikada yetki dağılımı için açık bir prensibin olmayışından kaynaklanmaktadır. Dış politikada birçok kriz, kararsızlık, belirsizlik ile dış politikada direktif yetkisinin başbakan tarafından pek fazla ciddiye alınmamasından ortaya çıkmıştır. Cole, Alistair; "Franco-German Relations", Longman, 2000, s.179

çıkmaktadır. Örneğin artan göçmen sayısı, göçmenlere sığınmacıların maliyeti gibi… Almanya ilk defa bölgesel bir barış antlaşmasına (Dayton), askeri anlamda da müştereken güvence vermiştir. Bu görevde fırsat ve risk yan yana durmaktadır. Zira Dayton Anlaşması'nın yerine getirilmesi hiçbir zaman garantili değildir. Gelecek yıllarda da Balkanlar, Almanya'nın ve Batı'nın güvenlik politikaları açısından ilginç olmaya devam edecektir. Kosova'da, Makedonya'da ye Arnavutluk'ta krizler ve savaşlar hiçbir zaman ihtimal dışı değildir.

### 5.5.6. Almanya ve 5 Milyon İşsiz, II. Dünya Savaşından Beri Görülen En Kötü Durum

Alman kapitalizmi üzerinde en çok çalışılan konu olmuştur. Çünkü dünyada gelişmekte olan ülkelerin dikkati medyanın da desteğiyle daha çok ABD üzerinde odaklanmaktadır. Oysaki Almanya kendine has kapitalizm uygulaması ile iki dünya savaşı sonrasında yerle bir olan ülkesini yeniden inşa etmiş ve gelişmiş ülkeler arasında yerini almıştır. Almanya, kuruluşundan günümüze kadar toplumcu bir anlayışla hareket etmiştir. Daha Bismarck zamanında sosyal devletin temelleri atılmıştır. Almanya'da toplum çıkarı her zaman bireysel çıkarın üzerinde tutulmuştur. Bu anlayışın bir ürünü olarak devletin fonksiyonu, eğitim ve sağlık sistemi, bankacılık sistemi, endüstriyel ilişkiler toplumcu paradigmanın şekillendirdiği alanlar olmuştur Bir iktisadi sistemi diğerinden ayıran faktörlerin başında devletin ekonomideki rolü gelir. Alman kapitalizminde devlet, itici bir güç hüviyetine bürünmüştür.[787]

Ancak artık günümüzde Avrupa, ekonomik anlamda iyice zorlanmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı ortamında gündeme gelmiş olan refah devleti, refah devletinin sağlık sistemi yaklaşımı, sosyal güvenlik yaklaşımı ve tarım desteği politikaları iyice sallanmakta ve nerede ise tüm Avrupa ülkeleri acil reforma mecbur kalmaktadır. Bugünlerde Fransa, Almanya, Avusturya bu tür kaosu yaşamaktadır.

[787] Dağcı, Kenan; "Avrupa Birliği ve Kapitalizm : Almanya, İngiltere, Türkiye Perspektifleri", İstanbul : Tasarım Yayınları, 2005, s.146; Reform sürecinde tutturulamayan bütçeler, bütçeleri tutturmaya çalışırken artan işsizlik ve azalan devlet destekleri, sonunda grevler ve hatta isyanlar ile siyasilere fatura olmaktadır.

Ama şu anda en kötü durumdaki ülke Almanyadır. En zordaki ülke dediğimiz Almanya'da reel büyüme 2001 yılında yıllık yüzde olarak 0,6, 2002 yılında ise 0,2 olarak gerçekleşti. Bu büyüme yok demektir ve 2003 yılı için resmi tahmin 0.75 ama bu rakamın çok iyimser olduğunu düşünenler de hayli kalabalıktır. Tahminler en düşük eksi 0,1 ve artı 0,7 arasında dağılmaktadır. Ortalaması ise 0,4. 2004 yılında ise biraz daha iyimser tahmin vardır. Ortalama tahmin 1,5, diğer tahmin değerleri ise 0,6–2,2 arasında dağılmaktadır. Almanya'da işsizlik nisan ayı itibarıyla yüzde 10,6 değerine zıplamıştır. Düşük büyüme ortamında işsizlik sigortası sistemi 7 milyar Euro ek harcama yapmak zorunda kalacaktır. Vergi hasılatı da darbe yemiş durumdadır. Hükümet AB kurallarına göre bütçe açığını GSYİH oranı olarak yüzde 3 rakamının altında tutmak zorundadır. 2002 yılında bütçe açığı yüzde 3,6 olarak gerçekleşmişti. Bu yıl için bütçe açığı hedefi 2.75 olarak planlanmıştı. Sonra düşük büyüme tahminleri ortamında bütçe açığı yüzde 2.85 değerine revize edildi. Ancak bugünlerde Maliye Bakanlığı açığın gene yüzde 3 değerini aşacağını itiraf etmeye başladı. Tabii Alman Maliye Bakanı Hans Eichel derhal eleştirilerin ortasında kaldı. Halbuki işe başladığı günlerde çok parlak bir kariyerden gelmişti ve müthiş güven ortamı sağlanmasına neden olmuştu. 2000 yılındaki vergi reformu girişimi sonrası ve büyümenin düşük kalması nedeni ile 2003 vergi gelirleri kabaca 10 milyar Euro düşük gelecek ve devlet bu süreç içinde 2003 bütçe borçlanmasını 30 milyar Euro değerine artırmak zorunda kalacak. Halbuki bu yıl başında, 2006 yılına kadar denk bütçe sağlanabileceği yönünde beklentileri olanlar da vardı ve Bakan Eichel de bu beklentilere gaz veren kişi olarak gündemde idi. Şimdi Irak savaşı bahane olarak öne sürülüyor. Ama 2006 yılındaki denk bütçe projesi de sessizce rafa kaldırılacaktır.[788]

Fransa da Almanya gibi kötü durumdadır. Onlarda 2003 büyümesi ortalama tahminle 1,2 civarında beklenmektedir. Nisan ayında işsizlik rakamları yüzde 9,3 düzeyine zıpladı. Avrupa geneli göz önüne alındığında 2003 büyüme tahmini yüzde 1,1 ve işsizlik bu mart ayı itibarıyla yüzde 8,7'dir. Bunlar çok yüksek rakamlardır. Avrupa'daki tek para sistemine girmeyi kabullenmeyen İngiltere ise bağımsız ekonomi politikası sayesinde 2003 yılında ortalama tahmin olarak yüzde 1,8 büyüme

[788] Davis, Ian; "The regulation of arms and dual-use exports by EU member states: comparative analysis of Germany, Sweden and the UK", Oxford University Press, Oxford, 2002, s.360

ve yüzde 5,1 işsizlik düzeyinde bulunuyor. ABD rakamları ise 2003 yılında ortalama 2,2 büyüme tahmini ve yüzde 6,0 işsizlik sergiliyor.[789]

2005 Ocak ayında Almanya'da işsiz sayısı İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez 5 milyonu aştı ki -bu sayı toplam işgücünün yüzde 12,1'ine karşılık gelmektedir. Bu rakam Ulusal Çalışma Ajansı tarafından resmi olarak açıklanmadan önce Almanya Ekonomi ve Çalışma Bakanı Wolfgang Clement (SPD-Sosyal Demokrat Parti) tarafından doğrulandı. Artışın bir bölümü, hükümetin uygulamaya koyduğu Hartz IV adı verilen önlemlerin doğrudan bir sonucu: daha önceleri sosyal yardım ödeneklerinden faydalanan, yaklaşık olarak 200.000 kişi, şimdi çalışabilir olarak kabul ediliyorlar ve ilk kez Alman işsizlik istatistiklerinde yer aldılar. Clement rekor düzeydeki işsiz sayısını geçenlerde uygulamaya konulan Hartz IV yasalarının gizli işsizlik oranını düşürdüğünü iddia ederek haklı göstermeye çalıştı.[790] Aslında 2004 Aralık ayından bu yana (resmi olarak işsiz sayısı 4.464.230 kişiydi) işsiz sayısındaki artış yarım milyona ulaşmış durumda ve bu rakam hala Almanya'daki işsizliğin gerçek boyutlarını yansıtmıyor. SPD-Yeşiller Partisi koalisyon hükümeti, geçen yıl istatistiklerin hesaplanmasında değişiklik yaparak, yeniden eğitim programlarında yer alan işsizleri, toplam işsiz sayısının dışında bıraktı.

Aynı zamanda işsiz olduğu halde hala tasarrufu olan ve birlikte yaşadığı insanlardan eşi (ya da çocuğu) çalışan ve bir gelir elde eden insanlar da son işsizlik verilerinin dışında bırakıldılar. Hartz IV yasaları bu durumdaki insanların işsizlik başvurusu yapmalarına izin vermemektedir. İş aradığı halde, çok az sayıda iş olanağı sunabildikleri için iş kurumu bürokrasilerine başvuruda bulunmayı gerekli görmeyenler de işsizler arasında sayılmamaktadır. 2004 yılının Aralık ayına ait yaklaşık 4,5 milyon işsiz rakamı kendi başına Almanya'nın 1990'da birleşmesinden bu yana görülen en yüksek işsizlik düzeyini temsil etmektedir. Kasım ayında ilave 206.900 kişi işini kaybetti -bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla bu 149.200 kişilik bir artıştır. 2004 yılı boyunca 4,38 milyon insan -işgücünün yüzde 10,5'i resmen işsiz konumundaydı. Yeni rekor düzeydeki işsizlik rakamlarına geçtiğimiz yıl ve geçtiğimiz aylarda devasa karlar açıklamış olan birçokları da dahil olmak üzere- bir

[789] Deniz Gökçe, Akşam Gazetesi,16 Mayıs 2003
[790] Vervaele, John A. E., and Andries Huibert Klip; "European cooperation between tax, customs and judicial authorities: the Netherlands, England and Wales, France and Germany", The Hague: London: Kluwer Law International, 2002, s.302

dizi büyük Alman şirketi tarafından açıklanan yeni bir işten çıkarma dalgası eşlik etmektedir. Alman sanayinin bütün sektörleri (inşaat sektörü hariç) resmi olarak ortalama sadece yüzde 1,7 büyüdü. İmalat sanayi bu rakamda en büyük paya (yüzde 4,6) sahip olurken, Alman inşaat sektörü 1995 düzeyine doğru gerilemeye devam etmektedir.[791]

Geçen yıl kol gücüyle çalışan işçilerin ve büro işçilerinin gelirleri hiçbir artış göstermezken ya da sektörde uygulamaya konan ücret indirimleri ve tasarruf önlemleri nedeniyle gerilerken, şirket karları toplam olarak yüzde 10'dan daha fazla artarak 493 milyar Euroya (639 milyar Dolar) ulaştı. Buna rağmen bir dizi büyük işveren Ocak ayında bedelini işçilerin ödeyeceği ilave maliyet azaltıcı önlemler içeren yeni planlar açıkladılar:[792]

**Deutsche Bank:** Almanya'nın en büyük bankası, yatırım bankacılığı ile uğraşan yan şirketlerinde büyük çaplı işten çıkartmalar başlattı. Londra ve New York'taki yüzlerce Deutsche Bank çalışanına daha şimdiden uyarı yazısı gönderilmiş durumda ve banka 2.000'i Almanya'da olmak üzere, dünya çapında 6.400 kişiyi işten çıkarmayı planlamaktadır. Bu derece büyük çaplı bir işten çıkarmanın ardında banka yönetim kurulu başkanı Josef Ackermann'ın sert bir tasarruf programıyla bankanın özsermayesini yüzde 25 oranında artırma arzusu yer almaktadır. Uzmanlara göre bu işten çıkarma dalgası bu hedefe ulaşmak için yeterli olmayacaktır. Bu da ilave işten çıkarmaların beklenebileceği anlamına gelmektedir.

**T-Mobile:** En büyük Alman cep telefon işletim ağı grubu önümüzdeki iki yıl içinde Avrupa'da 2.200 kişiyi (Almanya'da 1.200) işten çıkarmayı planlamaktadır. T-Mobile 2006 sonunda yıllık maliyetlerini bir milyar Euro (1,3 milyar Dolar) azaltmayı planlamaktadır. T-Mobile'ın sahibi olduğu Deutsche Telecom 2002 yılından bu yana toplam çalışan sayısını 55.000 kişi azalttı. Telekom yönetim kurulu başkanı Hans Klinkhammer daha birkaç hafta önce yeni işten çıkarmalara yönelik

[791] Dyson, Kenneth;."Monetary and financial integration. France, Germany and the Eurozone: from 'motor' of EMU to living in an ECB-centric Eurozone." In France, Germany, and Britain: partners in a changing world. Ed. by Mairi Maclean and Jean-Marc Trouille. Houndmills, Basingstoke: Palgrave, 2001, s.208

[792] McCarthy, Patrick; "France-Germany in the twenty-first century", Palgrave, 2001s.202

planını açıkladı. 2006 ve 2007 yıllarında 10.000 kişi daha işten çıkarılma riskiyle karşı karşıyadır.[793]

**Volkswagen:** Geçen yıl çalışanlara, esnek çalışma süreleri ve ücret indirimleri gibi bir dizi çok kapsamlı önlem dayatılmış olmasına karşın VW genel müdürü Bernd Pischetsrieder "Devinim İçin" adını taşıyan bir başka tasarruf planını açıkladı. Üretim maliyetlerinde daha büyük çaplı düşüşler sağlamaya yönelik planlar şirketin Almanya'daki ana üretim tesisinde -Wolfsburg'da - 3.000 ile 4.000 işin tehlikede olduğu anlamına gelmektedir. Bu yeni tür kesintiler geçen yılki karın beklenenden daha düşük çıkmasından kaynaklanmaktadır. Tasarruf önlemlerinden en ağır biçimde etkilenecek olan bölümler dağıtım, bilişim teknolojileri ve idari işler olacaktır.[794]

**Walter Bau:** Almanya'nın üçüncü en büyük inşaat şirketi olan Walter Bau, üst üste büyük boyutta zarar etmesinin ardından, çok kısa bir süre önce iflasını istedi. Walter Bau dünya çapında 10.000 kişiyi istihdam ediyor ve yan sanayilerde de buna eşit sayıda iş, şirketin kaderine bağlı durumdadır. İflas sürecinin ortaya çıkardığı ilk sonuç bir dizi Alman bankasının şirketi kurtarmaya yönelik bir planı reddetmesi oldu. Görüşmelerde Deutsche Bank'ın önderliğinde, 27 bankadan oluşan bir bankalar konsorsiyumu yer aldı. Walter Bau'nun kaderi 1990'ların ortalarına uzanan ve bütün Alman inşaat sektörünü kapsayan krizle bağlantılıdır. Hükümet politikalarının bir sonucu olarak eyalet hükümetleri ve yerel yönetimler büyük Alman şirketlerinden sağladıkları gelirlerde ve topladıkları vergilerde büyük azalmalarla karşı karşıya kaldılar. Bunun sonucunda da kendi kesinti ve tasarruf önlemlerini uygulamaya koydular, yeni bina yaptırma projelerini iptal ettiler ve sektörün krize girmesine neden oldular. İnşaat sektöründe istihdam 1995'ten bu yana yarı yarıya azaldı ve şimdi 767.000 kişi düzeyindedir. Gelecek yıl 32.000 ile 40.000 arasında değişen ilave işten çıkarmanın yaşanacağı tahmin ediliyor.[795]

---

[793] Welfens, Paul J.; "Energy Policies in the European Union: Germany's Ecological Tax Reform", Springer, 2001, s.34

[794] Bullmann, Udo; "Germany: Federalism Under Strain, In Subnational Democracy in the European Union: Challenges and Opportunities", Oxford University Press, 2001, s.422

[795] Heinisch, Reinhard; "Coping with Economic Integration: Corporatist Strategies in Germany and Austria in the 1990s.", West European Politic, 2000, s.23

**Infineon:** Çip üreticisi Infineon da tasarruf ve rasyonalizasyon programını yoğunlaştıracağını açıklamış durumdadır. Münih, Berlin, Longmont ve Colorado'daki cam fiber üretim tesisleri kapatılacaktır. Bunun ilk elde yol açacağı istihdam kaybı, çoğu Almanya'da olmak üzere 350 kişidir. Bu açıklama, çip üretimi alanındaki aşırı derecede rekabetçi ortam içinde zarar etmeye devam eden şirketin, üç yıl önce kimi fabrikalarını kapamasının ve işten çıkarmalara başvurmasının üzerine geldi. İşçiler işlerini kaybederken ve bozulan ücret ve çalışma koşulları nedeniyle sıkıntı çekerken, şirket ayrılan genel müdürü Ulrich Schumacher'i 5,25 milyon Euro (6,8 milyon Dolar) tazminatla ödüllendirecek kadar eli açık davranabildi. Tartışmalı biri olan Schumacher şirketin yürütme komitesinden gelen baskının ardından görevinden ayrılmak zorunda kalmıştı.[796]

**Siemens:** Siemens'in yeni başkanı Klaus Kleinfeld, 28 Ocak'ta işe başladığı ilk gün şirketin komünikasyon alanında faaliyet gösteren yan şirketinden (COM) 1.350 kişinin çıkartılacağını açıkladı. Münih'te dört yüz kişi, Berlin'de 200 kişi ve Almanya dışındaki dağıtım merkezlerinde 650 kişi işten çıkartılacaktır. Bundan başka, şirketin esas faaliyet konusu olan telekomünikasyon alanında yan şirketlerde çalışan 100 kişinin işine son verilecektir. Siemens geçen yıl telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren yan şirketlerinden toplam 18 milyar Euro (23,3 milyar Dolar) gelir elde etti -bu tutar şirketin toplam gelirlerinin dörtte birini oluşturmaktadır. Yine de bu rakam 2003 yılına göre yüzde 3,2 oranında bir artışı temsil etse de, şirket proje hedeflerinin tutturulamamasından şikayetçidir. 1 Ekim'den bu yana Siemens'in komünikasyon bölümü, geçtiğimiz ilkbaharda kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan, Bocholt ve Kamp-Linfort'ta cep telefonu üreten iki fabrikayı da kapsamaktadır.[797] Buna karşılık 2004 yılının son üç ayında Siemens mobil komünikasyon grubu 143 milyon Euro (185 milyon Dolar) zarar etti ve şimdi bütün sektörün üzerinde bir soru işareti asılı durmaktadır. Ekonomi gazeteleri geçtiğimiz haftalarda grubun satılma ya da bir başka şirketin içinde eritilmesi olasılıkları konusunda spekülasyonlar yapmaktadırlar. Geçen yıl, genel müdür Heinrich von Pierer'in şirketin üretimi doğu Avrupa'daki ve Asya'daki düşük

[796] Borzei, Tanja; "States and Regions in the European Union: Institutional Adaptation in Germany and Spain", Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s.269

[797] Her iki fabrikada çalışan işçiler üretimin Macaristan'a kaydırılmasıyla tehdit edildiler, her hafta ücretsiz olarak beş saat daha fazla çalışmak da dahil olmak üzere, çalışma koşullarında ve ödeneklerinde hatırı sayılır miktarda ödün vermeye zorlandılar. Bunun karşılığında şirket yönetimi istihdamı iki yıl boyunca sürdürme güvencesini verdi.

ücretli ülkelere kaydırmasının sağlayacağı avantajlara işaret etmesinin ardından birçok Siemens işçisi çalışma haftasının uzadığına ve ücretlerinde indirim yapıldığına ve çalışma koşullarının kötüleştiğine tanık oldu. VW ve Daimler-Chrysler gibi diğer şirketler aynı yolu izleyerek bir girdap başlattılar. Sendikalar tarafından verilen ve üzerinde anlaşılan ödünlere karşın işlerin daha güvenli hale geldiğine dair ortada hiçbir belirti yoktur. Siemens'in işten çıkarmalar ve kesintiler konusunda yaptığı son açıklama bir bütün olarak şirketin karlarında muazzam bir artışın hemen ardından geldi. Siemens geçen yıl vergi sonrasında 3,4 milyar Euro (4,4 milyar Dolar) kar elde etti. Şirket 2005 yılında bu rakamı aşmayı ummaktadır. Şirketin yeni yönetim kurulu başkanı Klaus Kleinfeld yeterince karlı olmayan bütün bölümlerde radikal bir rasyonalizasyon programı uygulamaya yönelik planlarını açıkladı. Siemens'in başına geçmeden önce Kleinfeld, 2001–2004 yıllarında şirketin ABD'deki çıkarlarını korumak için uyguladığı acımasız yönetimle ün kazanmıştı. Amerika'daki yan şirketin başında olduğu dönemde zarar etmekte olan şirketi kara geçirdi. Aynı zamanda 10.000 işçi işini kaybetti.[798]

Schröder seçim boyunca 2010 yılına kadar Almanya'yı sosyal devlet olmaktan çıkaracak reform paketini savundu. Nüfus artışının gerilediği 82 milyon nüfuslu Almanya'da her üç kişiden biri çalışıyor. Dahası Amerika'da bir işçinin bir saatlik çalışma ücreti ortalama 17 Dolar iken, Almanya'da 30 Dolara yükselmektedir. İşgücünün aşırı pahalı olması sebebiyle de, yerli sermaye hızlı bir şekilde AB'nin yeni üyesi ve işgücü daha ucuz olan Doğu Avrupa ülkelerine kaymaktadır. Merkel ise işsizliği ve ekonomik durgunluğu aşmak için KDV oranını yüzde 2 artırmayı öneriyordu. Bu şekilde yılda yaklaşık 19 milyar Dolar daha fazla gelir elde edecek olan devlet, yeni istihdam sahaları oluşturarak sosyal devlete zarar vermeden işsizliği aşmış olacaktı. Ancak seçim sonuçları halkın bu çözümü de pek tasvip etmediğini göstermiştir.

## 5.6. Birleşme Sonrası Almanya-Türkiye İlişkileri

### 5.6.1. Birleşme Öncesinde İlişkiler

[798] Bauer, Michael W.; "A Creeping Transformation? The European Commission and the Management of EU Structural Funds in Germany", Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001, s.61

"İskenderun bir Alman limanı mı? Alman olsam da geleceğe ait hayallere ve umutlara dalsam. Rüyamda büyük Alman-Avusturya-Osmanlı İmparatorluğu gördüm. Öyle bir İmparatorluk olsun ki, Baltık'ta, Adriyatik'te, Ege'de ve Karadeniz'de birçok limanı olsun. Öyle bir İmparatorluk ki, Anadolu, Arap Yarımadası ve Irak'ta üstün ve egemen olsun. Elbe'nin denize döküldüğü yerden, Fırat ve Dicle vadilerinin güney bitim noktasına kadar uzanacak büyük bir devletin kurulması öyle yüce bir idealdir ki bunu, ancak büyük, çok büyük bir millet gerçekleştirebilir." Almanya için, politik ve ekonomik değişmez bir yasa niteliğinde olan bu sözler, sömürgeci politikalar batağına saplanmış olan Sir Johnson adında bir İngiliz tarafından söylenmiştir. İngilizlere özgü bir emperyalizm anlayışının etkileri altında bu saptamayı dile getiren Sir Johnson'un. Krallıkların ve topraklarının birleştirilmesiyle oluşacağını düşündüğü ve öyle görmek istediği imparatorluk. Almanların irade ve kararlılığı Avusturya ve Türkiye'nin güç ve girişimleri sayesinde üç bağımsız devlet Almanya, Avusturya ve Türkiye'nin çıkar ortaklığı biçiminde ortaya çıkan iktisadi amaç birlikteliğinde hayat bulmaya başlamıştır.[799]

Türk Toplumunda, İngiltere, Fransa, Yunanistan, Rusya, Ermenistan, A.B.D., İtalya gibi çeşitli ülkelerle ilgili olarak, kaynağını tarihin derinliklerinden alan ve günümüzü de kapsayan önyargılı - olumsuz değerlendirmeler hep süregelmiştir. Aynı durum, son yüzyıl içinde Türkleri "düşman" olarak gören Suriye, Irak, İran gibi İslam ülkeleri için de söz konusudur. Ancak, bir ülke vardır ki, hala "müttefik" kabul edilir; kamuoyunda gereğince tartışılmaz, değerlendirilmez Almanya! Toplumumuzun önemli bir kesimi için Almanya, I. Dünya Savaşı'nda yan yana savaştığımız, üstelik milyonlarca vatandaşımızın halen yaşamakta olduğu ve belki bir o kadarının da kaçak bile olsa çalışmak için can attığı ekonomik açıdan bir cazibe merkezidir, bir dost ülkedir. Almanya ile ilgili toplumumuzdaki bu imaj, Alman ırkçılarının arada sırada Türk ailelerini "yakma" eylemlerine, Alman Devletinin sağ-sol ve bölücü örgüt militanlarına geniş kapsamlı lojistik destek sağlamasına rağmen bir türlü değişmez. Son Abdullah Öcalan olayında olduğu gibi İtalya'ya gösterilen organize tepki, çok daha fazlasını hak eden Almanya için asla gösterilmez. Oysa Alman toplumundaki Türkiye ve Türklük imajı, son derecede olumsuz olup, bu

[799] Waylet, Bonyar ve Ernst Jackh; "İmparatorluk Stratejileri ve Ortadoğu : Doğu'da İngiliz Alman Rekabeti ve Balkan Savaşından Sonra Almanya", Çev.: Vedat Atila, Chiviyazıları, İstanbul, 2004, s.145

ülkenin Türkiye'ye yönelik pan-germenist dış politikasının temel belirleyicisidir. İşte bu çelişki, Türk kamuoyunda bugüne kadar tartışmaya hiç açılmamıştır.[800]

Türk Devletine düşman olan sağ-sol ve bölücü tüm unsurlar, ideolojik ve dinsel gerekçelerle başta A.B.D. olmak üzere pek çok ülkeyi karşıt hedef gösterirken, Almanya'ya hiç 'dokunmamaya' çıkarları açısından özel önem vermişlerdir. Nitekim Türkiye'de gündemi oluşturmada hayli etkili olan şeriatçıların, sözde milliyetçi-muhafazakar geçinenlerin ve de ayrılıkçı faşistlerin yer aldıkları bazı sivil toplum kuruluşlarının kendi gündemlerine Almanya'yı hiç almamış olmaları, bu açıdan bir rastlantı sayılmaz, sayılmamalıdır da... Şimdi tarihi sürece bir bakalım…

XIX. Yüzyılın ikinci yarısında Bismark ile kurumsallaşan, XX. Yüzyılın hemen başlarında II. Wilhelm döneminde emperyalizm ve devlet kavramlarıyla özdeşleşen Alman faşizmi -kabul edilebilir milliyetçilik anlayışının da ötesinde- iki temel hedefin gerçekleştirilmesini öngörmekteydi: (i) Ekonomik açıdan yeni 'hayat alanları'na yani ürettiklerini pazarlayabilecekleri sömürgelere sahip olurken, (ii) Siyasal açıdan da 'arka bahçe'de yani Avusturya-Macaristan, Romanya, Çarlık Rusyası gibi ülkelerde yaşayan Alman ırkını bir bayrak altında toplamak yani pan-germenizm. Fas başta olmak üzere sömürge arayışlarından somut bir sonuç elde edemeyen II. Wilhelm Almanya'sı için, Osmanlı İmparatorluğu, stratejik açıdan hayati bir önem taşımaktaydı. Almanlar, Türkleri kendi menfaatleri uğrunda kullanmak için onların milli karakterleri ve zaaflarını çok iyi tespit etmişler ve bu doğrultuda bunlardan faydalanmaya başlamışlardı. Bunlardan ikisi Panislamizm ve Pantürkizm olmuştur.[801]

Örneğin, Bağdat Demiryolu Projesi, ekonomik getirilerinin yanı sıra, İngiltere'nin Hindistan yolunu tehdit etmesi açısından da planlanmıştı. Ancak, Kayzer Wilhelm'in iki kez Osmanlı ülkesine gelmesi ile gelişen ikili ilişkiler, Kerkük-Musul bölgesinde arkeolojik çalışma yapma izini ile gelen sözde arkeologların jeolojik çalışma yaptıklarının anlaşılması ile ortaya çıkan kuşkuları gideremeyişti. Söz konusu bölgede zengin petrol yataklarının bulunması, Osmanlı

[800] Alacaklıoğlu, Necdet; "Prestroika-Glasnost-AT-NATO-Varşova Paktı-Avrupa Savunma Birliği ve Türkiye Üzerine Düşünceler", Birlik, Cilt 5, No 67, Mart 1990, s.13
[801] Tekin, Emrullah; "Alman Gizli Operasyonları ve Türkler", IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.56

İmparatorluğu üzerinde emperyalist paylaşım kavgasında İngiltere, Çarlık Rusyası ve Fransa'yı da harekete geçirmişti.[802] Almanya'nın üstlendiği Osmanlı devletini "yeniden canlandırma" işlevinin, bir cesedi ince bir işçilikle mumyalamaya çalışmaktan başka bir şey olmadığını, Türk devletinin kaderi en iyi biçimde göstermiştir. Bağdat demiryolu'nun rayları Alman emperyalizminin etki alanını Anadolu'dan Mezopotamya'ya doğru sürekli olarak yayıyordu ve bu yayılma, Almanya'nın dünya politikasına egemen olma kavgasındaki baş hasmı İngilizlere ait bulunan bir bölgeye, yani Hindistan'a doğru yönelmişti.[803]

Almanya'nın emperyalist politikasının bir yansıması olan vefasızlığın bedelini, Trablusgarp'ı, 12 Adayı ve Rumeli'deki topraklarımızın önemli bir kısmını kaybederek ödeyen Osmanlı yöneticileri, özellikle de İttihatçılar, 1911'den itibaren İngiltere ve Fransa'ya ittifak önerisinde bulunmuşlardı. Hatta I. Dünya Savaşı'na girilmezden kısa bir süre önce, Mayıs 1914'de, Sadrazam Talat Paşa Kırım'a giderek Rus Çarı II. Nikola'ya ittifak teklif etmişti. Bu üç emperyalist ülkenin yanı sıra, Yunanistan ve Bulgaristan gibi küçük ülkeler bile Osmanlı Devletinin ittifak önerisini reddettikten sonradır ki, Almanya, yeniden -bu defa alternatifsiz olarak- gündeme gelmişti. İttihatçıların kendilerine güvenmediğini bu ittifak arayışları nedeniyle anlayan Alman Hükümeti, savaşa birlikte girme karşılığı resmen iki temel konuda "açık çek" talep etmişti: Birincisi, İngiltere'yi sömürgelerinde meşgul etmek ve hammadde kaynaklarını zaafa uğratmak için Padişah-Halifenin tüm Müslümanlara yönelik olarak "Cihad-ı Ekber" (kutsal savaş) çağrısında bulunması. İkincisi, Osmanlı Ordusunun en az %25'inin Alman Genel Kurmayı emrine verilmesi. Almanya'nın istekleri tartışılmaksızın yerine getirilmişti. Tarihte Türk-Alman ilişkilerini belirleyen iki temel unsur vardır: Birincisi, her iki millet için, özellikle Almanya açısından Dünya kuvvetler mücadelesinde çembere alınmama endişesi. İkincisi de, Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nu ekonomik, askeri, siyasi ve kültürel açılardan bir yayılma alanı olarak görmesidir. Prusya Kralı Büyük Friedrich ile başlayan Almanya'nın bu politikası, Alman İmparatoru II. Wilhelm'le doruk noktasına çıkmış, Jön Türklerin iktidar yıllarında bütün tezahürlerini

[802] Bu nedenle ortaya çıkan Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda, Almanya, tüm bu olumsuz gelişmelere sadece seyirci kalarak ikiyüzlülüğünü, bir başka ifadeyle güvenilmezliğini ortaya koymuştu.

[803] Rathmann, Lothar; "Berlin-Bağdat, Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi", Belge Yayıncılık., İstanbul, 2001, s.102

göstermiştir.[804]

Türkler ve Almanlar arasındaki ilk resmi ilişki, Osmanlı-Prusya Ticaret Antlaşması (1761) ile birlikte kurulduğu bilinmektedir. Bu ilişkinin kurulması için çok çabalayan Rexin, Prusya'nın ilk Osmanlı sefiri olarak İstanbul'a atanmıştır. Bu ilişkiye sonraki dönemlerde her ne kadar "Tarihi Dostluk" adı konacaksa da, gerçek neden sadece "askeri ve siyasi çıkar" birliğinden ibarettir. Türkiye ve Almanya'nın çıkarları genelde örtüşmekle birlikte, bazen zıtlaşmalar ve anlaşmazlıklar da olmuştur. Ancak bu anlaşmazlıkların hiç birisi, iki ülkeyi karşı karşıya getirmemiştir. Türkiye ve Almanya arasındaki dengeler, ilk kez II. Viyana kuşatması esnasında bozulmuştur. Almanlar Türklerin Viyana'yı ele geçirmelerini kendileri için bir tehdit olarak algılamışlardır: Bu nedenle ne pahasına olursa olsun, Avusturya'nın yanında yer almayı çıkarları açısından tercih etmişlerdir. Neticede Osmanlılar ağır bir yenilgi alarak askeri ve ekonomik gücü tahrip olmuştur. Bu tarihten sonra ikili ilişkilerde denge, Almanların lehine bozulmaya başlamıştır. 19. Yüzyılın sonlarında Almanya hariç, bütün büyük devletler Osmanlıya karşı düşmanca politikalar yürütmekteydiler. Osmanlı için en büyük tehlike İngiltere ve Rusya'dan gelmekteydi. İngiltere tehlikesine karşı Sultan Hamit, önce bu ülkeyle bir uzlaşma arayışına girmiştir. Bütün çabalarına rağmen başarılı olamayan Sultan Hamit, Almanya ile bir ittifak kurmaktan başka çözüm bulamamıştır. Osmanlı ulemasının, Hıristiyan bir devletle ittifak antlaşması yapılabileceğine izin vermesiyle, 1790'da Osmanlı-Prusya İttifak Antlaşması imzalanmıştır.[805]

Osmanlı ordusunda ıslahat denince, Almanya akla ilk defa gelmiş değildi. Daha III. Selim devrinde, padişahın isteğiyle Prusyalı albay von Goetze Türk topçu birliklerini denetlemişti. Kapıkulu askerini ortadan kaldırarak modern düzenli bir ordu kurmayı amaçlayan II. Mahmud da ister istemez Prusya ordusuna başvurdu. Tarihin akışının getirdiği, Navarin baskını ve Yunan ayaklanması gibi olaylar nedeniyle Osmanlılar Prusya'ya muhtaç olmuştu. Prusya'dan istenen askeri heyet de 1836'da Moltke'nin başkanlığında gönderildi, ilk defadır ki bu heyetin üyeleri Prusya ordusundaki statülerini tamamen koruyarak Türkiye'ye askeri uzman göreviyle geliyorlardı. Bu heyette Moltke'den başka üç yüzbaşı daha vardı.

[804] Kocabaş, Süleyman: Tarihte Türkler ve Almanlar, Kayseri. Vatan Yayınları, 1988, s.7
[805] Kocabaş, Süleyman: a.g.e. s.19

Darmadağınık durumdaki Osmanlı ordusuna bu heyetin pek yardımcı olamadığını biliyoruz. H. von Moltke (1836) ve Kaehler (1882) arasındaki dönemde, etkin ve düzenli bir Prusya askeri yardımı söz konusu değildir. Gelenler ya tek gelmişler veya ordularını tamamen terk ederek Osmanlı hizmetine girmişlerdir. Ama Alman silah sanayinin daha o zamanlar Türkiye pazarına sızdığı anlaşılıyor. Türkiye'ye Alman askeri uzman ve komutanları asıl 1880'lerden itibaren gruplar halinde gelecektir ve 1918'e kadar da artan Alman nüfuzuna paralel olarak sayıları artacaktır. Bu dönemde Almanya'da askerlik sistemi, von Moltke ve von der Goltz gibi askerlerin propagandasını yaptığı, tüm milleti silah altında tutmayı amaçlayan militarist bir dünya görüşüne dayanmaktadır. Sultan II. Abdülhamit'in saltanatının ilk yılları, ordunun ıslahı sorununun varlığıyla başladı. Padişah ordunun ıslahını ele aldığında, Alman otoritaryanizminin orduda politikayı da önleyeceği fikrindeydi.[806]

1883 yılında yapılan askeri anlaşma ile ilk Prusya askeri heyeti Osmanlı ordusunda görev almaya başlamıştır. Prusya'nın hedefi ise çok farklıydı: Almanlar Mezopotamya'daki petrol yataklarını keşfetmişlerdi. 1871'de yeni birlik kuran Almanya'nın, yeni pazarlara ve hammadde kaynaklarına ihtiyacı vardı. Anadolu, Mezopotamya ve Suriye, Almanya'nın Hindistan'ı olabilirdi. Almanya Dünya'nın paylaşımında, Fransa ve İngiltere karşısında geç kalmıştı. Ayrıca kolonilerini koruyabilmek için yeterli bir deniz gücüne de sahip değildi. Yeni koloniler bulmak için Almanya farklı bir yol izlemiştir. Almanya henüz sanayileşmemiş olan Rusya, Çin, İran ve Osmanlı İmparatorluğuna yönelmiştir.[807] 'Weltpolitik'in bir parçası olan "Drang nach Osten" harekatı fiiliyata geçirilmiştir. 'Weltpolitik' in Almanya'nın resmi politikası olmasıyla birlikte pangermanist akımlara gün doğmuştu, Pancermenizmin öncüsü olarak kabul edilen Moltke, 1835 yılında Osmanlı ordusunu ıslah için Türkiye'ye geldiğinde, hemen düşüncelerini gerçekleştirecek planlar yapmaya başlar. Osmanlı'yı Alman silah pazarına açtıktan sonra, "Bağdat Demiryolu Projesi"ni ilk ortaya atan da O'dur. Pancermenist yazarlar ve düşünürler Türkiye ile ilgili çok sayıda makale, kitap ve broşür yayınlamışlardır. Bunlardan Alman ekonomist Ruscher 1848'de, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla, Prusya'nın

[806] Ortaylı, İlber; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu", İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.104

[807] Waylet, Bonyar ve Ernst Jackh; "İmparatorluk Stratejileri ve Ortadoğu : Doğu'da İngiliz Alman Rekabeti ve Balkan Savaşından Sonra Almanya", Çev.: Vedat Atila, Chiviyazıları, İstanbul, 2004, s.24

Anadolu'yu miras olarak alabileceğini söylemiştir. Türklere sadık bilinen ve Türkler tarafından saygı duyulan General Von der Golzt'ta (Golzt Paşa). 1899 yılında yaptığı öneriyle; Türklerin İstanbul'u terk edip, Anadolu'ya ve Mezopotamya'ya çekilmesini ve Anadolu'nun Alman yönetiminde reforme edilmesini savunmuştur. Alman Birliği (Der Deutsche Bund) kuruluş yılında (1890), Alman Halkı'nın Anadolu'ya göç ettirilmesini ve Anadolu'nun Alman kolonisi yapılmasının propagandasına başlamıştır. Birliğin başkanı Prof. Hasse bir dergide çıkan makalesinin başlığını, "Osmanlı Mirası Üzerinde Alman Hakları" olarak almıştır. Bu görüşe göre Anadolu ve Mezopotamya –İngiltere'nin Hindistan'ı yaptığı gibi - Alman toprağı yapılabilirdi. Dr. A. Sprenger'e göre ise( 1886), henüz hiçbir devlet tarafından fethedilmemiş olan Anadolu, koloni yapılmak için en ideal yerdir.[808] Ayrıca 1897 yılında Almanya'nın İstanbul Büyükelçiliğine getirilen Marshall von Bieherstein'ın atanması, ilişkilerde yeni bir dönemin başladığının habercisiydi. Marshall görevde kaldığı 15 yıl boyunca, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman nüfuzunun güçlenmesi için var gücüyle çalıştı. Yeni büyükelçi, II. Wilhelm' in yürüttüğü yayılmacı dış politikanın (Weltpolitik) ateşli bir taraftarı olduğu gibi, bu politikada Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli bir yeri olduğuna inanıyordu. [809]

Almanlar Anadolu'yu Ruslardan önce fethederse, dünyanın paylaşımında en iyi parçayı almış olacaktı. Pangermanist Dr.K, W. Stetin, Almanya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorlukları'nın birleşerek bir imparatorluk kurmalarını savunarak, Hamburg ve İstanbul'un böyle bir imparatorluğun iki büyük liman şehirleri olabileceklerini, Elbe'den Fırat'a kadar uzanan bu imparatorluğun da, "En büyük Millet" için mükemmel bir olay olacağını söylemiştir.[810] Acaba "En büyük Milletin" bu hayali sürüyor olabilir mi?

Almanya yeni dış politikasını tamamen İngiliz, Fransız ve Ruslara karşı yöneltmişti. İngilizlerin Süveyş Kanalı'nı yönetimlerine almasından sonra Almanya, Berlin-Bağdat demiryolu hattını kurarak, İngiliz ve Fransızlara karşı Yakın Doğu'da rekabet edebilmeyi umuyordu. Türkler bu yatırımla ülkesini geliştirmeyi düşünürken, Almanlar bu hatla büyük bir çıkar peşine düşmüşlerdi. Klasik sömürgecilik yollarının

[808] Kocabaş, Süleyman; a.g.e. s.69
[809] Özyüksel, Murat; "Abdülhamit Dönemi Dış İlişkileri", Türk Dış Politikasının Analizi, Ed. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1994, s.22
[810] Özyüksel, Murat; a.g.e. s.13

tıkanması Almanya'yı alternatif yollar bulmaya itmiştir. Bu açıdan barışçı yayılma politikasında Osmanlı İmparatorluğu merkezi bir önem kazanmıştır. Bismark, İstanbul'dan gelen raporları okumaya değer bulmazken, II. Wilhelm iki defa İstanbul'u ziyaret etmiştir. II. Wilhelm Osmanlı İmparatorluğu'na yaptığı bir resmi ziyarette (1898), Almanları tüm Müslümanların koruyucusu ilan etmiştir. 1898 yılı Ekimi'nde Alman imparatoru ailesi ile birlikte İstanbul-Kudüs yolculuğuna çıktı, ikinci defadır ki Osmanlı ülkesini ziyaret ediyordu ve bu gezi gerek bir gövde gösterisi olarak, gerekse sağladığı sonuçlar bakımından Osmanlı İmparatorluğu'nda Almanya'nın nüfuzunu artıran tarihi bir dönüm noktası sayılır. II. Wilhelm, Bismarck'tan sonra Alman İmparatorluğu'nun yayılmacı politikasını temsil eden ve yönlendiren bir hükümdar gibi değerlendirilmemelidir. Fizik bakımdan doğuştan özürlü olmasına rağmen sert bir askerlik eğitimiyle yetiştirilmiş, şefkatten yoksun büyümüştü. Veliahtlığında Wilhelm adeta bir hayat mücadelesi vermek zorunda kalmıştı. Bu özelliğinden dolayı, II. Wilhelm'in kişiliğine olayların gelişmesinde bazı tarihçiler tarafından abartılan bir rol yüklenmektedir. Gerçekte Kayzer'in dünya egemenliği projeleri, buna yönelik girişimleri, yeni Almanya'ya yüklediği tarihi misyon, Alman dış politikasına yön vermiş değildir.[811]

Alman imparatorunun Müslüman aşkı iki nedenle ortaya çıkmıştır: Birincisi Osmanlı imparatorluğu içinde Ortodoks Hıristiyanları Ruslar, Protestanları İngilizler, Katolikleri de Fransızlar koruduğundan, Almanya'ya Osmanlı'nın içişlerine karışmak için geriye sadece İmparatorluğun Müslüman nüfusu kalıyordu. İkinci neden ise, Pan -Germen grupların ileriye sürdüğü Anadolu, Suriye ve Mezopotamya'nın Alman egemenliğine geçmesi düşüncesidir.[812] İkili ilişkilerde Almanlar tamamıyla rasyonel düşünmekteydiler. Morgenthau, Enver Paşa ile yaptığı bir konuşmayı naklettiği bir raporda Enver Paşanın: "Almanlar ve Türkler birbirlerine karşılıklı olarak saygı duymuyorlar. Bizim onlarla olmamız bizim menfaatimiz, onların bizimle olması da onların menfaati icabıdır" doğrultusundaki sözlerine yer vermiştir. Ancak Enver Paşanın sırf Alman hayranlığı yüzünden İmparatorluğu, I.Dünya Savaşı'na sokarak bir felakete sürüklediğini unutmamak gerekir.

[811] Ortaylı, İlber; "Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu", a.g.e. s.94
[812] Köni, Hasan; "Türk-Alman İlişkileri", Avrasya Dosyası, Cilt.I. Nr.2. Yaz 1994, s.35–47

Osmanlı İmparatorluğu'nun I.Dünya Savaşı'na girmesinde Almanya'nın baskısı ve Osmanlı yönetiminin bir bölümünün arzusu oldukça etkili olmuştur. Almanya'nın Türkiye'ye verdiği görev, bu yönetimin bir bölümünün isteğiyle de örtüşmekteydi. Kafkaslarda Ruslara, Mısır' da İngilizlere karşı saldırılar ve daha sonra Mezopotamya'da İngilizlere karşı savunma, Almanların Bağdat demiryolu politikasıyla ilgili çıkarına uygun düşmekteydi. Türkiye'nin savaşa girmesi, Almanları Doğu ve Batı cephelerinde rahatlatmıştır. Osmanlı Devleti, 2 Ağustos 1914 tarihli Osmanlı-Alman İttifak Anlaşmasının tüm yükümlülüklerini yerine getirirken, Almanya'nın ikiyüzlü politikası yeniden sahneye çıkmıştı. Şöyle ki:

Almanya, taahhüt ettiği silah ve malzemeyi, özellikle de Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının savunması için elzem olan uzun menzilli topların teslimini geciktirmişti. Bu gecikmenin bedeli Çanakkale muharebelerinde Türk askerinin kanıyla ödenmişti.[813] Türk askerini canlı kalkan olarak kullanma oyunu, Hıristiyan İtilaf askerlerini de kollamak (imhasını önlemek) amacına yönelik olarak Çanakkale'de sahnelenmişti. İtilaf birliklerini en az 6 ay Çanakkale'de oyalamayı hesaplayan Alman Genel Kurmayı, bu doğrultuda General Liman Von Sanders vasıtasıyla planını uygularken, Türk tarafının ikiyüzbini aşkın asker kaybının başlıca sorumlusu olmuştu. Ta ki, Yarbay Mustafa Kemal'in ünlü müdahalesine kadar. Benzer biçimde, Almanya'nın samimiyetsizliği daha I. Dünya Savaşı'nın hemen başlarında belli olmuştu. Osmanlı Hükümeti'nin İtilaf emperyalistlerine karşı tepki olarak, 1 Ekim 1914'den itibaren geçerli olmak üzere Kapitülasyonları kaldırdığını açıklayan (9 Eylülde İstanbul'daki Büyükelçilere tebliğ edilen, 17 Eylülde de resmen yayınlanan) kararına öncelikle ve en sert karşı çıkan ülkeler, Almanya ile diğer savaş müttefikimiz Avusturya-Macaristan İmparatorluğu olmuştu.[814]

İttihat ve Terakki Partisi liderlerinin sert eleştirileri sonrasında bu iki ülke kapitülasyonlarla doğan haklarını her ne kadar daha sonra reddetseler de, kendileri ile ilgili kuşku ve güvensizliğin bu vesileyle bir kez daha pekişmesine engel olamamışlardı. Almanya'nın güvenilmezliği, Kafkas Cephesinde de açık biçimde

[813] Alman Genelkurmayı, Galiçya'da ve Kanal Harekatında, Osmanlı Devletini doğrudan ilgilendirmediği halde Türk Ordusunu kullanırken; kendi çıkarları için en seçkin birliklerimizin ağır kayıplar vermesine neden olmuştu.

[814] Ancın, Osman; "Dünya Siyasi Konjonktürü Müvacehesinde Siyasi Gelişme, Üçüncü Dünya Harbi Olasılığı ve Türkiye'nin Durumu", Hava Kuvvetleri Dergisi, Cilt 54, No 258, Haziran 1976, s. 49

ortaya çıkmıştı. Hazar petrolleri ile ilgili olarak Kafkasya ve Azerbaycan'ın Osmanlı kontrolü altına girmesini istemeyen Almanya, Galiçya ve Ukrayna'da savaştığı can düşmanı Ruslarla işbirliğine gitmiş ve bu gelişme Teşkilat-ı Mahsusa tarafından belgelenmişti. Keza, stratejik açıdan önemi büyük olan Kudüs, düşman İngiliz birlikleri tarafından işgal edildiğinde, Alman Kiliselerinde şükran ayinleri düzenlenmişti. Diğer yandan, Savaş sona erdikten sonra Almanya, kendisine sığınan Talat Paşa başta olmak üzere önde gelen İttihatçı liderlerin Ermeni teröristler tarafından vahşice öldürülmelerine seyirci kalmıştı. Hatta Talat Paşa'nın katili, Türk Milleti ve de Hukukun temel kuralları ile alay edilircesine Alman yargısı tarafından beraat ettirilmişti. İşte, Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, tüm bu deneyimleri unutmayarak Almanya ile mesafeli durmaya gayret etmiş; bu arada Hitler'in yükselişini kuşku ve endişe ile izlemişti. Atatürk, Almanya'nın dostu olunamayacağını; dostluk ya da düşmanlık kavramlarını ancak bu ülkenin çıkarlarının ve de üstün ırk anlayışının belirlediğini çok iyi bilmekteydi.[815] Türk-Alman ilişkileri bu döneminde, bilim, teknik ve kültür olarak Türkiye'ye çok fazla bir şey getirmemiştir. Türk-Alman ilişkileri bugüne kadar çok yönlü olarak gelişmiştir. I.Dünya Savaşı öncesi Almanya İmparatorluğu, askeri ve ekonomik alanlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun en öncelikli ortağı olmuştur. Her ikisi de 1918'de kol kola batmışlardır. III. Reich döneminde Türkiye, vatanlarını terk etmek zorunda kalan çok sayıda Alman ilim adamlarına ve sanatçılarına kucağını açmıştır: bunlar daha sonra Türkiye'de ilim ve düşünce alanlarında üniversitelerde önemli hizmetler vermişlerdir. 1960'lı yılların başından itibaren başlayan iş gücü göçü neticesinde, bugün Almanya'da 2,5 milyon civarında Türk yaşamaktadır.[816]

İki Dünya Savaşı arasında Türk-Alman ilişkileri, geçmişin deneyimleri ışığında daha dikkatli yürütülmüştür, Türkiye'nin Alman teknolojisine, Almanların da Türkiye'nin tarım ve hammadde ürünlerine ihtiyaçları vardı. Eski Alman subaylarının Türkiye'de askeri akademilerde görev almalarının dışında, askeri alanda fazla bir ilişki kalmamıştır. 1930 yılında Almanya'da Nasyonal-Sosyalistlerin iktidara gelmesiyle denge tekrar bozulmuştur. Büyüyen Almanya tekrar hammadde kaynaklarına gözünü dikmiştir. Hitler Türkiye'den krom tedarikine yönelmiştir.

[815] Aksoy, M.Tahir; Ersoy, Ergin: "Türkiye-Federal Almanya İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını". Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul,1994, s.67
[816] Steinbach, Udo; "Geschichtlicher Hintergrund", Informationen zur Politischen Bildung, Türkei, Nr:223, s.2

1939 yılında Türkiye'nin dış ticaretinde Almanya'nın payı %50 olmuştur. Bundan hareketle Almanlar I.Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi, Türkiye'nin Almanya'ya bağımlı olduğuna inanmaktaydılar.[817]

Almanların Türkiye'de monopol konumuna geleceğinden korkan Türkiye, 1939 yılının ortasından itibaren İngiltere ve Fransa ile sıkı ilişkiler kurmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nda her iki ülkenin farklı cephelerde olmalarına karşılık, siyasi ve ekonomik ilişkiler tamamen kopmamıştır. Türkiye'nin Fransa ve İngiltere tarafında kaldığı süre 1941 yılına kadar devam etmiştir. Almanya'nın Rusya'ya saldırmasıyla, Türkiye rahat bir nefes almıştır. 1941 yılında Almanya ile Türkiye bir dostluk ve saldırmazlık antlaşması imzalamışlardır. Hem Almanya hem de İngiltere, Türkiye'yi kendi saflarına çekmek için çok çaba göstermişlerdir. Hatta İngiltere, Türkiye'nin savaşa katılması karşılığında kendisine 12 Adalar'ın ödül olarak verileceğini söylemiştir.[818]

Alman toplumunda zaten var olan şoven ve saldırgan (irredantist) milliyetçilik duyguları, Versailles Barış Antlaşması'nın Almanya'ya yüklediği 56 milyar Dolar savaş tamirat borcunun neden olduğu ekonomik çöküntü ortamında daha da gelişerek yükseliş trendine girmişti. İtilaf Devletlerinin daha sonra ödenmesi mümkün olmadığı anlaşılan bu borcu 33 milyar Dolara çekmesi, sonucu değiştirmemiş; yalnızca Hitler'i iktidara getirmeye yetmişti. Hitler'le birlikte, pan-germenizm bir devlet politikasına dönüşerek hayata geçirilmiş; hatta daha da ileri gidilerek "ari ırkın dünya egemenliği" söylemleri açıkça ifade edilmişti. Hitler Almanyası'nın ilk hedefi, Alman dilinin konuşulduğu Alsas-Loren bölgesinden başlayarak İdil (Volga) nehrinin boylarında yaşayan küçük Alman kolonilerini kapsayacak bir "germen vatanı" oluşturmaktı. Bu vatan kapsamına, Türk bölgelerinden Kırım, Gence şehrindeki birkaç yüz kişilik küçük bir Alman kolonisinin varlığı nedeniyle bu şehre kadar tüm Kuzey ve Güney Kafkasya ile iç Rusya'nın önemli bir bölümü girmekteydi. İşte, İkinci Dünya Savaşı'nda Alman

[817] Arık, Umut; "21. Yüzyılda Uluslararası Güvenlik Sistemi ve Türkiye", Avrasya Etütleri, Cilt 2, No 4, 1995-1996, s.2
[818] Aksoy, M.Tahir; Ersoy, Ergin: "Türkiye-Federal Almanya İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını". Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul,1994, s.87–89

Ordularını Stalingrad (Volvograd) önlerine kadar getiren neden buydu.[819] Eğer Almanlar savaştan zaferle çıkmış olsalardı, sıra tüm dünyanın Alman 'hayat alanı'na dönüşmesine gelecekti. Dünya Savaşı'nın Almanya'da yarattığı ekonomik, toplumsal ve siyasal tahribat, savaşta kazanılan tüm toprakların yanı sıra Doğu Almanya'nın da kaybedilmesi ve ülkenin müttefik devletler tarafından işgal edilmesiyle daha da büyük boyutlara ulaşmıştı. Soğuk Savaş döneminde Türk-Alman ilişkileri NATO ittifakı çerçevesinde gelişme göstermiştir. Türkiye ekonomik yönden zayıf olması nedeniyle, ittifak çerçevesinde Almanya'dan askeri ve ekonomik yardım almıştır. Almanya'nın 1964–1994 yılları arasında Türkiye'ye mali ve araç gereç olarak yaptığı toplam yardım 1,9 milyar DM düzeyindedir. Bunun % 20 sini silah sevkıyatı oluşturmaktadır. Bunun haricinde Almanya Türkiye'ye 2,9 milyar DM'lık gayri nakdi destek sağlamıştır.[820]

Türkiye'nin iktisadi yönden zayıf olması, savunma desteği gerektirdi. Bu destek ABD ve Almanya'dan sağlanmıştır. Fakat Almanya ve Alman silah endüstrisi de bundan çıkar sağlamıştır. Bir yandan hurdaya çevrilecek silahların maddi ve manevi zorluklarından kurtulmuş, diğer yandan da Türkiye tarafından onarılması ve geliştirilmesi istenilen bu silahların onarım işlerinden 8 milyar DM kar etmiştir. Bunların haricinde Türkiye Almanya'ya birçok yedek parça ve silah siparişinde bulunmuştur. Varşova Paktı'nın dağılması ve Almanya'da çekilen maddi sıkıntılar sebebiyle, maddi destek 1994 yılında kesilecektir. Fakat teçhizat yardımı sürecektir. Almanya'da bulunan Türkler dolaysıyla ilişkiler halktan halka da kurulmaya başlanmıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, Türk-Alman ilişkileri soğumaya başlamıştır. İlişkilerin soğuması, Almanya'nın yeni dış ve güvenlik politikalarının değişikliğe uğradığının bir göstergesi olması açısından da önemlidir. AB'ne girmek isteyen Türkiye'nin karşısında Almanya'nın tutumu hiçte beklenildiği gibi dostane olmamıştır. Almanya'nın bu tutumu, Türkiye'yi hayal kırıklığına uğratmıştır. "Tarihi Dostluk" ve "Silah Arkadaşlığı" gibi irrasyonel yaklaşımlar sorgulanmaya başlamıştır. 1990'lı yılların başından itibaren ilişkiler gerilmiş ve Türkiye kamuoyunda Almanya'ya karşı infialler yaşanmıştır. Özellikle Türkiye'nin uzun yıllar mücadele ettiği ve büyük insan ve ekonomik kayıplara sebep olan PKK'nın

[819] Ayhan, İlhan; "Türkiye'nin Stratejik Önemi", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Cilt 84, No 214, Haziran 1965, s. 36
[820] Aydoğan, Osman; "Deutsch-Türkische Beziehungen in der Krise?, Lehrgangsarbeit, Führungakademie der Bundeswehr, 1997, s.7

Almanya'nın desteğiyle Almanya'da faaliyet göstermesi ve buna bağlı olarak Alman menşeli silahların Güneydoğu'da kullanılmasına karşı çıkılması ve hatta müttefiki Türkiye'ye bu nedenle silah ambargosu koyması, bardağı taşırmış ve ilişkiler kopma noktasına gelmiştir.[821]

1992 Silah Ambargosu, 1992 yılında Türkiye-Almanya ilişkileri ciddi sarsıntılar geçirmiştir. Mart 1992'de güneydoğuda terör örgütünün kışkırtması ile bazı olaylar olmuştur. Türk güvenlik güçleri bu olayları önleme girişiminde bulundu. Alman medyasının olaylar, sanki barış içerisinde Nevruz'u kutlayan halkın üzerine giden güvenlik güçlerini tutumları şeklinde sergilenmiştir. Alman medyasının tek taraflı tutumu yüzünden, PKK'nın askeri potansiyeli ve dehşeti sergilenmiştir. Bu olaylarda Almanya tarafından gönderilen silahların kullanılması, Almanya için kabul edilemez bir olay olarak nitelenmiş, bu yüzden Alman hükümeti Türkiye'nin savunma desteğini durdurmuştur. Bu desteğin kesilmesi Türkiye'ye bazı zorluklar yaratmıştır. Almanya bu tedbiri silahlar için de uyguladığında tartışmalar ortaya çıkmıştır. Zira Türkiye kendi maddi imkanı ile bu silahları Alman firmalarına sipariş etmiştir. Her şeye rağmen Almanya'nın Türkiye'ye silah ihracatı o dönemde durdurulmuştur. Almanya böylece güvenilirliğine soru işaretleri getirmiştir. Bu silah ambargosu ile Almanya kendi kendine zarar vermiş ve ulaşmak istediği gerekçesi, doğru saptanmamış amaca ulaşamamıştır. Almanya, gönderilen silahların sadece NATO'yu ilgilendiren hallerde veya dışardan yapılan saldırılarda kullanma yanlısı tutumunu vurgulamıştır. Bütün bu tarihi ilişkilere rağmen, Türkiye bugün Alman kamuoyunda politik çevrelerde ve medyada yeterli ölçüde saygı görmemektedir. Bunun çok fazla sebepleri vardır. Almanların savaş sonrası geçmişlerine mesafeli durmaları Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olarak sınıflandırılması, Türk işçilerinin diğer yabancı işçilerden kendilerini Alman toplumundan izole etmeleri, Türk işçileriyle oluşan yanlış anlamaların etkisi, Türkiye'de Avrupa standartlarında bir demokrasinin olmaması geniş çevrelerde; özellikle de entellektüel çevrelerde, Türkiye'ye karşı bir önyargının oluşmasına yol açmıştır.[822]

[821] Aykan, Mahmut Bali; "Türkiye'nin Basra Körfezi Güvenliği Politikası", ODTÜ Gelişme Dergisi, Cilt 21, No 1, 1994, s.23
[822] Steinbach, Udo; a.g.e., s.3

## 5.6.2. Birleşme Sonrasında İlişkilerin Tarihi Süreci

1980'li yılların sonlarında başlayan Doğu Avrupa'daki radikal ve hızlı değişimler, önce Varşova Paktı'nın ortadan kalkması, daha sonra da Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle uluslararası sistemi geniş ölçüde etkilemiştir. Baş döndürücü gelişmeler sonrasında Berlin duvarı yıkılmış ve iki Almanya birleşmiştir. Bu aynı zamanda Soğuk Savaş'ın sonu olurken, iki kutuplu uluslararası sistem yerini tek kutuplu sisteme bırakıyor ve ABD tek başına dünyanın patronu oluyordu. Bu ortaya çıkan yeni durumda herkesin sorduğu soru, Dünya'nın nereye gittiği sorusudur. Varşova Paktı'nın dağılmasıyla NATO'nun varlığı tartışılmaya başlanmıştır. Avrupa'da yeni güvenlik konseptleri arayışına girilmiştir. Bu arada 40 yıl NATO İttifakı bünyesinde, Batı Avrupa güvenliği için vazgeçilmez bir müttefik olan Türkiye'ye karşı mesafeli bakılmaya başlanmıştır. AB "Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları" oluşturmaya yönelik yeni arayışlara girmiştir.[823]

Özellikle Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa ile Rusya'ya yönelik politikası "Ostpolitik" gereği, dış tehdit algılaması da değişmeye başlamıştır. Almanya AB mekanizması içinde bir denge ve 'güç' politikası izlemeye başlamıştır. NATO'nun ve AB'nin Doğu Avrupa'ya genişlemesi gündeme gelmiştir. Bu arada dünyayı çok yakından ilgilendiren birçok olay peş peşe gelmiştir. Önce Körfez Savaşı'nın patlak vermesiyle güvenlik ve dış tehdit algılamalarıyla ilgili konseptler yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Arkasından eski Yugoslavya'da ortaya çıkan iç savaşlar ve sonrasında meydana gelen gelişmeler, "Klasik Avrupa Denge Politikasına" dönüş mü var? sorusunu gündeme getirmiştir. Dünyanın değişik bölgelerinde yeniden hortlayan milliyetçilik hareketleri ve buna bağlı iç savaşlar, terörizm, açlık, kökten dincilik, çevre sorunları, nükleer ve kimyasal silahların yayılması gibi yeni tehditler yeni uluslararası sistemin karşısına dikilmişlerdir. Değişen dünya şartları Almanya ve Türkiye'ye yeni avantajlar sunarken, bunun yanında sorumluluklarda yüklemiştir. Bir anda Türkiye'yi unutan Batı, Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkaslarda yaşanan olaylar karşısında yeniden Türkiye'nin stratejik önemini hatırlamak zorunda kalmıştır. Dünyada hızlı bir küreselleşme süreci

[823] Hancock, M. Donald; "West Germany: The Politics of Democratic Corporatism", Chatham, NJ: Chatham House, 1989, s.49

yaşanmaktadır. İletişim alanındaki gelişmeler dünyayı bir köy haline getirirken, her yerde liberalleşme ve demokrasi rüzgarları estirilmeye başlamıştır. Bunun yanında bölgesel işbirliği çabaları da, yeni dünya düzeninin ilgi çekici arayışları olarak gözlemlenmektedir. Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkeler arasında da Türkiye'nin girişimiyle "Karadeniz İşbirliği Projesi" geliştirilmiştir. Bu yeni oluşan uluslararası düzende (ya da düzensizlik) ve yaşanan olaylardan en çok etkilenen ve etkilenecek olan ülkelerin başında kuşkusuz Almanya ve Türkiye gelmektedir.[824]

Almanya birleşmenin mali, sosyal ve kültürel sıkıntılarını çekerken, Türkiye adeta bir ateş çemberi içinde kalmıştır. Birleşik Almanya Orta ve Doğu Avrupa devletleriyle ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkileri geliştirirken, Türkiye'de Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle her alanda ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye gayret etmektedir. Türk-Alman ilişkileri Almanya'nın birleşmesinden sora, son derece gergin bir hal almıştır. Almanya büyük devlet havasına girmiş ve uluslararası alanda kendi müttefiklerini de şaşırtan davranışlar sergilemeye başlamıştır. 1990 yılında Almanya, Almanca'nın Ortak Pazar'da resmi çalışma dili olarak kabul edilmesini talep etmiş ve buna gerekçe olarak ta, Avusturya, İsviçre ve Almanya'da olmak üzere 100 milyon kişinin Almanca konuştuğunu ileri sürmüştür. Buna ilaveten Avrupa Parlamentosunda, birleşme nedeniyle daha fazla sandalye istemiştir. Almanya'nın diğer bir hamlesi de, BM Güvenlik Konseyi'nde veto hakkına haiz daimi üyelik talebidir. Almanya'nın bir diğer girişimi de eski bir Nazi subayı olan Avusturya Cumhurbaşkanı K, Waldheim'ı açıkça desteklemesi olmuştur.[825]

Her ne kadar Almanya'nın bazı noktalarda haklı olabileceği söylense de, davranışlarının sivri ve zorlama görünmesi, eski davranış tarzını aniden değiştirmesi ve ABD'ne danışmadan hamle yapması, Almanya hakkında malum yorumların yapılmasına yol açmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması neticesinde bozulan uluslararası denge, Türkiye ile Batı Avrupa ilişkileri üzerine olumsuz etki yapmıştır. İlişkilerde bir durgunluk dönemine girilirken, özellikle Almanya'nın Türkiye'ye bakışı değişmiştir. Türkiye'nin AB'ne üyelik başvurusu (1987) ve buna bağlı olarak gösterilen çabalar görmemezlikten gelinmiştir. Türkiye'den çok sonra AB'ne üyelik

[824] Ger, Güliz; "Batı'nın Gözünde Türkiye'nin İmajı", Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997, s. 16
[825] Purtaş, Fırat; "Uluslararası İlişkilerde İmaj Çerçevesinde Türk-Alman İlişkileri", Yeni Forum, Cilt 17, No 326, Temmuz 1996, s.18

başvurusu yapan ve Almanya'nın kendi etki alanı olarak gördüğü Doğu Avrupa ülkeleri ile üyelik müzakereleri, Almanya'nın da baskısıyla başlatılmıştır. Buna karşın Türkiye'nin üyelik meselesi belirsizliğini korumaya devam etmektedir.[826]

Almanya, Türkiye aleyhine faaliyet gösteren ister kökten dinci ve sol örgütler, isterse bölücü terör örgütleri olsun, her türlü illegal kuruluşların sığındığı ve açıkça faaliyet gösterdiği ve desteklendiği bir üst olmuştur. 1993 yılı sonlarına doğru Alman Hükümetinin PKK eylemlerine izin vermesi ve Türkiye'nin Güneydoğu'da Alman silahlarını kullandığı gerekçesiyle silah ambargosu uygulanması ve Sosyal Demokratların ve Yeşillerin baskısıyla 1994 yılında aynı iddiaları ileri sürerek, yeni bir silah ambargosu sorununun gündeme gelmesi, Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Türk-Alman ilişkilerinde sorunlardan biri de, Körfez Savaşı esnasında çıkmıştır. Irak'tan Türkiye'ye yönelecek bir saldırıda, NATO üyesi Almanya'nın NATO Antlaşmasının 5.maddesi gereğince, Türkiye'ye karşı savunma taahhüdünü yerine getirmekte çekimser davranmasıdır.[827] Diğer bir sorunsa Almanya'da yaşayan 2 milyonun üzerindeki Türk vatandaşının, yabancı düşmanı gruplarca girişilen saldırılara karşı yeterince korunmamalarıdır. Alman vatandaşlığına geçmedeki kısıtlamalar yine Türk işçilerinin Almanya'da karşılaştıkları bir başka sorundur. Türk-Alman ilişkilerinin çok eskilere gitmesi ve özellikle de 1950'den itibaren çok boyutlu bir hal alması neticesinde, ilişkileri hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkileyen birçok faktör sıralanabilir. Ancak biz burada fazla detaylara inmek yerine önemli, özellikle de 1990'lı yılların başlarında iki ülke ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek neredeyse kopma noktasına getiren faktörlere yer vermekle yetineceğiz. Türkiye'nin Batı Avrupa'daki en önemli iktisat-ortaklarından biride Almanya'dır. Türkiye'nin dış ticaretinde Almanya ilk sırada gelmektedir. Türk-Alman ticari hacmi 1991 yılında %1,3 yükselerek 6.644.3 milyon dolara çıkmıştır. 1990 yılına oranla Türkiye 433,2 milyon Dolar olan açığını iki taraflı bir ticaret anlayışı ile 181,5 milyon Dolar kar ile kapatmıştır. (1991) Türkiye, Almanya'ya %25,1'lik bir ihracat yapmıştır. İkinci sırada %7,1 ile İtalya

[826] Bu arada 1999 yılında yapılan Helsinki zirvesinde Türkiye adaylık statüsü kazanmıştır. Ancak bu gelişme Türkiye'nin bir gün AB'ye tam üye yapılacağı anlamına gelmemektedir. Velev ki dünyayı altüst edecek uluslararası bir gelişme olmasın! Ayrıca AB-Türkiye arasındaki bugüne kadar olan ilişkiler göstermiştir ki, her türden anlaşma ve protokollerin hiçbir hukuki ve siyasi bağlayıcılığı yoktur. En azından AB için.

[827] Zimprich, Werner; "Almanya Türkiye'nin Bir Aday Ülke Olduğu Görüşündedir", İKV Dergisi, No 143, Ocak-Nisan 1999, s.16

ve üçüncü sırada %6,7 ile Amerika gelmektedir. (Dönem itibariyle.)Türkiye'deki yabancı yatırımlar sıralamasında Almanya 6 ncı sırayı almaktadır. Almanya'nın Türkiye'ye toplam ihracatı %1,1'dir. Almanya her şeye rağmen, Türkiye ile ticaretine önem vermektedir. Ayrıca her yıl ortalama olarak 1,5 milyon Alman Türkiye'ye turist olarak gelmekte ve yaklaşık olarak 6,5 milyar Mark döviz bırakmaktadır.[828]

Karadeniz de kıyısı bulunan devletlerin yapmayı planladıkları ekonomik işbirliği de gelecekte, Türkiye ve Almanya'nın yapacağı bir işbirliği için diğer bir şans olabilecektir. Özellikle bu devletlerin ticaret anlayışı geliştiği zaman, bunlarla ticarette bulunmak için Alman firmaları Türkiye'ye yerleşmek isteyebileceklerdir. Bu iki taraf için de kazanç sağlayabilecektir. Fakat Türkiye'nin asıl hedefi Avrupa Birliğidir. Göz önünde tutulması gereken husus, Avrupa kültürünün köklerinin Anadolu'da olduğudur. Laik ve demokratik Türkiye; Batı'nın ve Avrupa'nın ayrılmaz bir parçasıdır, Türk-Alman ilişkilerinde bu hususu iyi değerlendirmek gereklidir. Hem olumlu hem de olumsuz manada Türk- Alman ilişkilerini etkileyen en önemli faktör Almanya'da yaşayan ve bugün toplum hayatının her alanına girmiş olan 2,5 milyon Türk vatandaşıdır. Bunun yanında PKK, silah ambargosu, yabancı düşmanlığı ve ırkçı saldırılar ile Türkiye-AB ilişkileri en çok gündeme gelen ve ilişkileri etkileyen faktörler olarak sayılabilir. İlerleyen bölümlerde bu faktörler ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

### 5.6.3. Almanya'daki Türkiye

Geçen yüz yıla damgasını vuran en önemli olgulardan birisi de 'göç'tür. Hala tüm hızıyla devam eden toplu göçler ülkeler arası ve kıtalar arası boyutlardadır. Kitlesel olarak insan göçleri, savaşlar, ekonomik krizler, sosyal ve siyasal nedenlere bağlı olarak özellikle Avrupa. Amerika ve Avustralya'ya olmuştur. Buda göstermektedir ki, göçlerin çoğu ekonomik sebeplere dayanmaktadır. 50'li yıllarda savaşın yaralarını sarmaya çalışan ve hızlı bir kalkınma gösteren Avrupa ülkeleri işgücü açığını kapatmak için yabancı işgücü istihdamına gitmişlerdir. 1955 yılında İtalyan işçilerini ülkesine getirmekle bu uygulamaya başlayan Almanya, 1959

[828] Töre, Nahit; "Avrupa Topluluğu'nun Geleceği ve Türkiye-AT İlişkileri", İşveren, Cilt 29, No 5, Şubat 1991, s.12

yılında Türkiye'ye de bu doğrultuda teklif yapmış ve 30 Ekim 1961 tarihli İşgücü Sözleşmesi ile de Türk işçilerinin bu ülkeye düzenli ve kontrollü sevkıyatı başlamıştır.[829]

Bugün AB üyesi olan ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın ve soydaşlarımızın sayısı 3,5 milyon civarındadır. Bunların büyük bir çoğunluğu artık bulundukları ülkelerde yerleştikleri ve geri dönmeyeceklerini söyleyebiliriz. Dolaysıyla Avrupa'da ve özellikle Almanya'da Türk nüfusu artarak varlığını sürdürecektir. Başta Almanya' da yaşayan vatandaşlarımız olmak üzere, Avrupa'nın her ülkesinde vatandaşlarımızın karşılaştıkları sosyal, kültürel, siyasi ve hukuki problemler vardır. Yaklaşık 40 yıldan beri Avrupa'da yaşayan Türkler, maruz bırakıldıkları her türlü zorluklara rağmen, işçilikten işverenliğe yükselerek, yüksek öğrenim yaparak, bulundukları ülkelerin vatandaşlığına geçerek ve hatta siyasi hakları zorlayarak parlamenterliğe kadar sosyal, siyasi, ekonomik ve hukuki statülerini değiştirmeyi başarmışlardır. Tüm bunlara rağmen hala yabancılıktan kurtulamamışlardır. İşe girme, çalışma izni, serbest meslek icrası, bazı eğitim ve öğretim imkanlarından ve sosyal güvenlik haklarından gerektiği kadar yararlanamamaktadırlar.[830]

Ayrıca kültürel farklılıklardan doğan sosyo-kültürel ve psikolojik sorunlara ilaveten, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, ayırımcılık ve fırsat eşitliğine karşı uygulamalar devam etmektedir. Alman Devletinin gözünde Almanya'daki Türkler, demografik-dinsel-etnik-ideolojik açılardan Türkiye Türklerinin minimize edilmiş bir toplumsal modeli konumundadır. Bu açıdan, Alman istihbaratçılarının hedef ülke olarak Türkiye'nin demografik-dinsel-etnik-ideolojik haritasını çıkarmak, analizini yapmak ve gerçekçi stratejiler belirlemek için ille de bu ülkeye gelmeleri gerekmemektedir. 1960'lardan itibaren çalışmak amacıyla Türkiye'nin hemen her tarafından Almanya'ya göç eden ya da 1970'lerden sonra sığınmacı statüsünde yerleşen vatandaşlarımız, kendilerine oldukça yüksek bir örnek hacmi sağlamışlardır. 'Türkiye Araştırmalar Merkezi'nin 2000 yılı raporlarına göre, AB ülkelerindeki Türklerin sayısı 3.400.000 (Lüksemburg'un nüfusunun yedi katı) olup, bunların % 66'sı Almanya'da yaşamaktadır. Bu nüfusun % 33'ünü 18 yaşın altındakiler oluşturmaktadır. Almanya'da 24.000'i aşkın Türk öğrencisi yüksek

[829] T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. 1999 Yılı Raporu.
[830] Ger, Güliz; "Batı'nın Gözünde Türkiye'nin İmajı", Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997, s.16

öğrenim görmekte olup, ilköğretim ve ortaöğretimde (44.000 meslek öğrencisi dahil) toplam Türk öğrenci sayısı 571.000 civarındadır. Buna karşılık Türk öğretmen sayısı yok denecek kadar azdır.[831] (Prof. ünvanlı Türk öğretim üyesinin sayısı ise sadece 144)

Almanya'da ki Türk imgesine otuz yıldan beri, Alman büyük şehirlerine yerleşmiş olan Anadolu köylüleri damgalarını vurmuşlardır. Birinci konuk işçiler kuşağının muazzam uyum becerisi ve onların Alman metropollerinde doğup büyümüş çocuklarının görece dinamik kültürünün, ilk anda zihinlere yerleşmiş imgelere karşı hükmünü geçirmesi zordur.[832]

Almanya dahil AB ülkelerindeki Türklerin ekonomik profilindeki değişimler ise çok daha dikkat edici boyutlardadır: Yıllar öncesinde ağırlıklı olarak inşaat sektöründe, madenlerde, temizlik işlerinde, imalat ve metalurji sanayiinde vasıfsız kol işçisi statüsünde çalışan Türkler, şimdilerde işveren statüsüne geçişte baş döndürücü mesafe almışlardır. AB sınırları içinde kendi işyerini kurmuş Türk girişimcilerinin sayısı 73.200 olup, bunun 55.300'ü Almanya'da yaşamaktadır. Almanya'daki Türk girişimcilerinin sayısı 1989-1999 yılları arasında % 90'lık bir artış kaydetmiştir. Türk girişimcilerin toplam sermayeleri 15.400.000.000 DM'dır. Türk girişimcilerinin işyerlerinde -AB toplamında- 366.000 işçi çalışmaktadır. Türk girişimcilerinin sadece Almanya GSMH'na katkısı 78.600.000.000 DM olup bu miktar tek başına Yunanistan'ın GSMH'sının % 37'sine eşdeğer büyüklüktedir. 2000 Yılı Almanya Bütçesinin 483.000.000.000 DM olduğu dikkate alındığında, Türk girişimcilerinin 50.300.000.000 DM'lık 1999 cirosuyla % 10'luk bir paya sahip olduğu görülecektir. Görüleceği üzere, Almanya'daki Türkler, gerek genç nüfusu ve gerekse giderek artan ekonomik potansiyeli ile Alman Devletinin gözden kaçıramayacağı bir olgudur. Üstelik hesaplamalara göre her yıl 150.000 Türk vatandaşının Alman vatandaşlığına geçeceği varsayılmaktadır. Koalisyonlarla yönetilen Almanya'da sayıları giderek artacak olan Türk seçmenlerin anahtar rol oynayacaklarını görmemek elbette ki mümkün değildir. Çifte vatandaşlık konusu hala çözülememiştir. 1998 Eylül ayında iktidara gelen SPD ve Yeşiller koalisyonu

[831] Purtaş, Fırat; "Uluslararası İlişkilerde İmaj Çerçevesinde Türk-Alman İlişkileri", Yeni Forum, Cilt 17, No 326, Temmuz 1996, s.22

[832] Körber Vakfı; Insitut für Auslandsbeziehungen - Stuttgart Körber – Stiftung; "Zor diyalog: Türkiye ve Almanya", Çev.: Ahmet Cemal, Nail Satılgan, Ege Yayınları, İstanbul, 1998, s.133

ülkede yaşayan yabancılara çifte vatandaşlık hakkını vereceklerini söylemişler ve hükümet programına da almışlardı. Bununla ilgili bir tasarı daha parlamentoya gelmeden, muhalefet partileri CDU/CSU Partilerine mensup politikacılar, ülke genelinde çifte vatandaşlık kanunu aleyhinde kampanyalara başlamışlardır. Bavyera Başbakanı Edmund Stoiber, "Çifte vatandaşlığın sonuçlarının RAF (Kızıl Ordu) teröründen daha tehlikeli olacağını' söylerken, akabinde Bavyera İçişleri Bakanı Becklett te, "Almanya'nın son 50 yıl içinde karşı karşıya kaldığı en büyük tehlikenin çifte vatandaşlık" olduğunu söylemiştir.[833]

7 Aralık 1998 tarihinde düzenlenen basın toplantısında buna gerekçe olarak; 2 milyon Türk'ün Alman vatandaşı olmasıyla, Alman Halkı'nın kültürel ve siyasi yapısının olumsuz etkilenebileceği dile getirilmiştir. 7 Şubat 1999 tarihinde yapılan Hessen Eyalet Parlamentosu seçimlerinde SPD ve Yeşillerin seçimi kaybetmesiyle, programa koydukları çifte vatandaşlık kanununu çabucak unutmuşlardır.[834] Bu tartışmalar göstermektedir ki, Almanlar aşırı kompleks ve güvensizlik duygusu içinde, ne yaptığını bilmez bir şekilde bocalamaktadır. Yeni uluslararası sorumluluklar almayı düşünen bir devletin yapacağı şey bu mu olmalıdır? Eğer Almanya bundan sonra doğru şeyler yapmak ve saygınlık kazanmak istiyorsa, ilk yapacağı iş, Hitler zamanından kalma son derece ırkçı vatandaşlık kanununu değiştirmek olmalıdır. Bugün Avrupa'daki vatandaşlarımızın geldiği konum, belki de ilk başlarda kimsenin tahmin edemeyeceği bir düzeye gelmiştir. Ülkemize de önemli imkanlar sağlayabilecek duruma gelen vatandaşlarımız, dış ilişkilerimizde de ciddi katkılar yapacak konumdadırlar. Avrupa'da yaşayan insanlarımız artık "gurbetçi" ya da "Alamancı" olarak anılmak istemiyorlar, kendilerinin "Avrupalı Türkler" olarak adlandırılmalarını beklemektedirler. Şu anda Alman vatandaşlığına geçen Türklerin sayısı 200 bin civarındadır.[835] Hollanda'da yapılan parlamento seçimlerinde iki Türk kökenli Hollandalı parlamentoya seçilmişlerdir. Almanya'da da dört Türk kökenli Alman vatandaşı, Federal Alman Parlamentosu'na girmişlerdir. Buda göstermektedir ki, Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkler bulundukları ülkelerin sosyal, siyasal, ekonomik ve hukuki alanlarında yer almaya başlamışlardır. Bu

[833] Alaybeyoğlu, Ali; "Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımız", "Çıkarlar, Çatışmalar, Çözümler" Tarihten Geleceğe Türk-Alman ilişkileri, Ed. Erhan Yarar, Ankara, s.239-256
[834] Koloğlu, Orhan; "Yeni Bir Tanıtma Politikasında Yapılmaması Gerekenler", Türkiye Tanıtma Sempozyumu, Ankara, 16-17 Mayıs 1989, Ankara, 1989, s.182
[835] Gültepe, Kazım; "Hıristiyan Batı'nın Gözüyle Türk ve Yunan Milleti", Türk Dünyası Tarih Dergisi, No 110, Şubat 1996, s.25

gelişmeler çerçevesinde yurtdışındaki Türk varlığı, geleneksel işçi ve hizmetçi statüsünden kurtularak, hızla girişimci konumuna geçmekte ve Türkiye'de ve bulundukları ülkelerde büyük bir gelecek vaat etmektedirler. Ekonomik ve ticari alanlardaki faaliyetleri giderek büyük bir ağırlık ve etkinlik kazanmaktadır. Vatandaşlarımızın yoğun olarak bulunduğu ülkelerde (Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka, Avusturya, İsveç ve İngiltere) toplam olarak 62,100 işverenin yatırım miktarı 11.790 milyon DM 'tır. Yıllık cirosu da 50.430 milyon DM'a ulaşmış olup, toplam 256,900 kişiye iş alanı sağlamaktadır. Federal Almanya'da 47 bin işveren 9,540 milyon DM 'lık yatırımı ve 41.360 milyon DM ciro yaparak, 206,000 kişi istihdam etmektedirler. Bu iş yerlerinde çalışan insanların büyük çoğunluğu Almanlardır. Federal Almanya'yı 2 ve 3. sırada Fransa ve Hollanda izlemektedir.[836]

ATİAD (Avrupa Türk İşadamları Derneği) adına Federal Almanya'nın en ciddi araştırma kurumlarından biri olan KPMG araştırma şirketine yaptırılan bir araştırmada, Federal Almanya'da 2010 yılına kadar Türk işyerlerinin sayısı 106 bine, cirosu da 192 milyar DM'a ve buralarda çalışacak insan sayısının da 650 bine ulaşacağı tahmin edilmektedir.[837] Bununda hem Türkiye'ye hem de bulundukları ülkeye büyük faydalar sağlayacağı kesindir. Gümrük Birliği içinde bulunduğumuz ve Birliğe tam üyelik yolunda aday ülke statüsüyle ilişkilerimizin yoğunlaştığı AB ile olan ilişkilerimizde, fiilen AB içinde bulunan Türklerin önemi daha da artmaktadır. Avrupa'daki Türkler sadece bu açıdan değil, bulundukları ülkelerin iç ve dış güvenliği ile de bağlantılı görünmekte ve bunun Türkiye'nin güvenliğine de katkı sağlayacağı beklenebilir. Federal Almanya'da yıllardır Türk toplumunun bulundukları topluma uyumu ve entegrasyonu tartışılmaktadır. Türk toplumunu birtakım çekincelerine rağmen, bu konuda istekli oldukları söylenebilir. Ancak Almanya'nın tutumu bu konuda engel teşkil etmektedir. Almanların bu insanları hala "misafir işçi" statüsünde görmeleri uyum sürecini menfi olarak etkilemektedir.[838] Önemli olan bir hususta, "entegrasyon" kavramından Almanların ne kastettiğinin hala açık net bir şekilde ortaya konulmamasıdır; entegrasyon mu? Yoksa asimilasyon mu? Bu insanlara sıyası, hukuki, sosyal ve ekonomik haklar

[836] Alaybeyoğlu, Ali; a.g.e. s.239
[837] Ayberk, Ural; "Türkiye-AET İlişkileri", Dışişleri Akademisi Dergisi, No 23, 1976, s. 52
[838] Baydarol, M. Can; "Değişen Dünya Koşulları ve Türkiye-AT İlişkileri", Denizatı, Cilt 4, No 9-10, Eylül-Ekim 1990, s. 10

verilmediği sürece, bu insanların Alman toplumu ile kaynaşması çok kolay olmayacaktır.

Hele 1913 yılından kalma vatandaşlık kanununun (kan bağına dayalı VK) hala geçerli olduğu sürece ve her türlü ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının ayyuka çıktığı bir ülkede, yabancıların böyle bir toplumla nasıl kaynaşabileceği önemli bir sorundur. Mevcut vatandaşlık kanunu değişmedikçe, ırkçı ve yabancı düşmanlığına karşı ciddi önlemler alınmadıkça, Almanya'nın medeni, demokratik ve insan haklarına saygılı bir devlet olma iddiası, boş bir slogan olmaktan öte bir şey ifade etmeyecektir. Çünkü böyle bir iddianın en azından bu nedenlerle inandırıcı olması mümkün değildir. Entegrasyon konusu çok önemli bir konudur. Türklerin hem Türk hem de Alman toplumuna nasıl kazandırılabilecekleri üzerinde ciddiyetle çalışılması gerekmektedir. Entegrasyon konusunda her şeyden önce büyük bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Entegrasyon sürecinin önünde yukarıda ifade edilen olumsuzlukların yanında, çok sayıda engeller mevcuttur. Örneğin Almanya ve Türkiye'nin birbirine çok yakın olmaları entegrasyonu etkisiz kılabilmektedir. Ayrıca Almanya'da yaşayan Türklerin entegrasyonu konusunda Türk ve Alman politikacıları çok ciddi yanlışlıklar yapmaktadırlar: Almanlar bu insanlara hala misafir muamelesi yapmaktadır. Halbuki bugün Almanya'da üçüncü kuşak yaşamaktadır ve Almanya onların vatanları olmuştur. Türkiye'nin yanlışı ise, bu insanları yeni vatanlarına bırakmamak ve onları hala kendi köylüsü gibi görmeye devam etmektir. Bu şekilde genç insanların kimlik kazanımı zorlaşmaktadır. Bu ise ne bizim ne de onların iyiliğinedir.[839]

AB Hukuku bakımından Federal Almanya'daki vatandaşlarımız, üçüncü ülke vatandaşı statüsündedirler. Vatandaşlarımızın hukuki statüsü, yabancılara ilişkin iç mevzuat özellikle ikamet ve çalışma izni Yabancılar Kanunu ile belirlenmiştir. Dolaysıyla vatandaşlarımız AB vatandaşlarından farklı uygulamalara maruz kalmaktadırlar. Böylece oturma ve çalışma izinleri, iş piyasasına giriş, eğitim ve aile fertlerinin bir kısım sosyal güvenlik hakları, AB uyruklulardan farklı olarak ele alınmakta ve farklı işlemlere tabi tutulmaktadır. Federal makamlar Ortaklık Konseyi kararlarını resen uygulamamaktadırlar. Bu durumda vatandaşlarımız haklarını

[839] Klose, Hans Ulrich; "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis", Im Kreuzungspunkt der Krafte-Die Türkei in ein er veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung. No:109 Hamburg. 1997, s.59

Alman mahkemelerinden ABAD'na (Avrupa Birliği Adalet Divanı) kadar uzanan hukuki yoldan tescil ettirme yoluna gitmektedirler. Türk vatandaşları 40 yıldan beri Federal Almanya'da yaşamalarına rağmen, siyasi hayata katılmaları oldukça sınırlıdır. Genel seçimlere sadece Alman vatandaşı olanlar katılabilmektedirler. Belediyeler düzeyinde yabancılara çalışma meclisi dışında, seçme ve seçilme hakkı tanınmamaktadır. 1990 yılında Federal Anayasa Mahkemesi bazı eyaletlerin girişimi üzerine; Schleswig Holstein, Hamburg ve Berlin eyaletlerinde kabul edilen 'Yabancıların Mahalli Seçimlere, Katılma Hakları'nı iptal etmiştir.[840]

Böylece Federal Almanya'nın yabancıların toplumsal hayata katılmalarını hala arzu etmediği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Türklerin Almanya'da karşılaştıkları sorunlardan biri de eğitimdir. Yabancılar AB vatandaşlarına sağlanan birçok olanaklardan yararlanamamaktadırlar. Burs verilmesinde ve yüksek öğrenim kurumlarına girmede kısıtlamalarla karşılaşmaktadırlar. Sırf Almanca bilmedikleri için vatandaşlarımızın çocukları özürlüler okuluna gönderilmektedirler. Bunun neticesinde de çocukların ileri öğrenim imkanları ortadan kalkmış olmaktadır. Diğer taraftan ailelerin birleştirilmelerinin kolaylaştırılmasına ilişkin hükümleri de içeren 1974 Avrupa Sosyal Şartı ve 1977 Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne dair Avrupa Sözleşmesine imza atan Federal Almanya, Avrupa Sosyal Şartının 19/6 maddesinde öngörülen 21 yaş sınırına uymamaktadır.[841] Almanya bu konuda, çocuklarda 16 yaş sınırını, her iki ebeveyninde Federal Almanya' da asgari 8 yıllık kesintisiz ikamet etme, yeni evliliklerde evliliğin üzerinden 1 yıl geçmiş olması şartlarını aramaktadır. Alman toplumu genelde Türkiye'ye ve Türklere önyargılı bakmaktadırlar. Türkler hakkındaki kanaatleri görsel ve yazılı medyada çıkan Türkiye ve Türkler hakkındaki ve genelde negatif içerikli olan haberlerden edinmektedirler. Alman kitaplarında Türk tarihinden ve kültüründen oldukça yüzeysel bir şekilde bahsedilmektedir. Türklerin saldırganlığı, barbarlığı, gayri medeni oluşları yaygın bir kanaattir. Avrupalılar ve dolayısıyla Almanlar bu görüşe kilise kültürü ile tarihe ve olaylara bakmaları sonucu varmışlardır. Ayrıca Almanya'da yaşayan Türk vatandaşları oluşan Türk imajına etki etmektedirler. Almanların yabancı milletlere ve kültürlere yabancı kalışı, onun tarihi ve geleneksel yapısından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

---

[840] Die Zeit, 03 Kasım 1990

[841] Bayraktar, Mehmet, "Sorunlarıyla Türk-AT İlişkileri", Dış Politika, No 4, Ocak 1989, s.6

### 5.6.4. Savaş Sonrası Almanya'nın Türkiye'de Yürüttüğü Propaganda Faaliyetleri, Etnik Ayrıştırma Politikası ve Türk Kimliğine Yönelik Politikaları

Alman tekelleri Almanya'da oluşan faşist diktatörlük ile Avrupa'daki ve sonuçta dünyadaki egemenliklerini kurmaya çalıştıklarında, Kaiser Wilhelm dönemindeki "Bağdat Trenyolu Politikası"na tekrar el atmışlardı. İstemeyerek te olsa, bazı bölgelerdeki yöntemlerini değiştirmek zorunda kalmışlardı. Çünkü artık karşılarında, sadece yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu değil, Britanya ve Fransız mandasındaki bölgeler ve "Entente –Emperyalizmine" karşı ulusal kurtuluş savaşını (1919 – 1923) vermiş olan genç Türkiye Cumhuriyeti durmakta idi. Ancak hedef gene aynıydı: Alman tekelleri Türkiye'yi, aynı zamanda İran ve Arap ülkelerini, "yeniden düzenleyecekleri" Avrupa'ya sıkı sıkıya başlayacakları zengin ve ucuz hammadde depoları olarak görmekteydiler.[842] Çünkü Orta Doğu ve Balkanlar, savaş durumunda, Britanya filosu okyanus ötesinde olan yolları kapasa da, Alman silah sanayini petrol, krom, bakır, mangan, yün ve tiftik ile besleyecekti. Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi, Alman generalleri, Büyük Britanya ve Fransa'nın Orta Doğu'daki konumunu ve Hindistan ile olan bağlantılarını Türkiye üzerinden tehdit etmeyi planlıyorlardı. Bunun ötesinde, Almanya'nın Orta Doğu'ya konuşlanması, Sovyetler Birliği'nin güneyinden saldırabilme olanağını da getiriyordu. Bu nedenle Almanya, ekonomik açıdan eskisi gibi zayıf olan Türkiye'yi politik ve ekonomik araçlarla egemenlik alanı içine çekmeye çalışıyordu. Kızıl Ordu'nun Kafkasya'da ve Wolga bölgesinde elde ettiği başarılar, bu amacı boşa çıkardı. Ancak Almanya'nın ustaca uyguladığı diplomasisi, Ankara'nın Büyük Britanya ve Fransa ile girdiği ittifakın gerçekleşmesini engelleyebilmişti. 1930'lu yılların sonuna doğru 1921'de Sovyetler Birliği ile imzalana "Dostluk ve Kardeşlik Sözleşmesi"nden uzaklaşan Ankara Hükümeti, Almanya'nın etkisi ile 22 Haziran 1941 tarihinden itibaren antisovyetik tavırlar almaya başlamıştı.[843] Türkiye'ye yönelik politika, geniş bir propaganda faaliyetince izlenmekteydi. Bu faaliyetler Alman diplomatlarının 1937 – 1945 yılları arasında belirli oranda başarı elde

[842] Purtaş, Fırat; "Uluslararası İlişkilerde İmaj Çerçevesinde Türk-Alman İlişkileri", Yeni Forum, Cilt 17, No 326, Temmuz 1996, s.24

[843] Gaddis, John Lewis; "Russia, the Soviet Union, and the United States: An Interpretative History", John Wiley and Sons, Inc., New York, 1978, s.56

etmelerini sağladı. Uygulanan propaganda, özellikle kültür propagandası, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'deki konumunu rahatlıkla geri elde etmesini sağladı. 1950'lı yıllarda ekonomide, politikada ve orduda kilit noktalarına gelen Türk burjuvazisi, propagandanın 1930'lu yıllarda kendi çıkarına kullandığı Alman kültürü ve biliminden etkilenmişti. Bu nedenle Türkiye'deki egemenlik, savaş sonrasında ekonomik mucizesini gerçekleştiren Almanya ile ilişkilerini tekrar sıklaştırdı ve birlikte NATO'ya girdi. Almanya'nın Ankara'daki büyükelçisi George von Broich – Oppert 1962 yılında Almanya'nın Türkiye politikasını şöyle özetliyordu: "Yüzyılın ilk yarısında sıkı bir birlikteliğe giren bu iki ulusun kader birliği, aynı zamanda bugüne kadar kalmış olan değer birlikteliğinin tasdikidir"[844]

Almanya'nın sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın çeşitli ülkeleri ile benzeri sözlerle dostluğunu pekiştirmesi, bu değer birlikteliklerinin propaganda tarafından nasıl oluşturulduğu araştırmaya değerdir. Bu araştırma, modern kitle iletişim araçları, okullar, yüksek okullar, tiyatro ve müzik ile Almanya politikasının Türkiye'yi nasıl savaş amaçları için kullandığını ve bugünkü ilişkilerinin temellerini nasıl attığını gösterecektir. Türkiye'nin 1939 İlkbaharında Britanya ve Fransa'ya yakınlaşması ve 19 Ekim 1939'da ittifaka girmesi üzerine Alman basınında Türkiye karşıtı yorumlar çıktı.845 Fransa'nın, Suriye sancağı Hatay'ı Türkiye'ye vermesi ile bağlantılı olarak, Araplara, Türkiye'nin güneye yönelmesine karşı ihtiyatlı olmaları telkini bu yorumları izledi. Ancak basının Araplara ihanet etmesi pek uzun sürmedi. Fritz Rössler 1940'da yayımladığı bir yorumunda, Türkiye'yi, Britanya–Fransa–Türkiye ittifakının tehlikelerine karşı uyarırken, şunları söylüyordu: "Türkiye'nin doğal gelişimi ne Balkanlara ne de Kuzeydoğuya doğru gidecektir. Aksine, sadece ve sadece Güneye, yani Irak'a ve

[844] Tillmann, Heinz: "Alman emperyalizminin İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Orta Doğu'ya yönelmesi, Doktora çalışması, Faşist Almanya'nın 1937 – 1945 döneminde Türkiye'ye yönelik ekonomik, politik ve askerî alanlardaki tavrı, Halle (Saale), 1963, 1966 yılında Halle'deki Martin-Luther-Üniversitesi'nin "Wissenschaftliche Beiträge" adlı dizininde yayınlamıştır. Çeviri: Murat Çakır, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart – Zeitschrift für Kulturaustausch, Jg. 1962, Heft 2–3, www.kozmopolit.com/ Deutsch%20- 20Faschistische%20Propaganda%20in%20der%20T% adlı internet sitesinden alınmıştır.

[845] Völkischer Beobachter ve Leipziger Neueste Nachrichten gazeteleri, 24 Haziran 1939, www.usc.edu/isd/archives/arc/ findingaids/feuchtwanger/articles1930s.html makalelerinden çeviridir.

Musul'a. Ankara, politikalarını geliştirirken, bu gerçeği unutmamalı ve İngiltere ile Fransa'nın, Türkiye'nin bu doğal gelişmesini engellemelerini önlemelidir..."[846]

Türkiye'yi siyasi etkisi altına almaya çalışan Alman propaganda aygıtının metotlarını incelediğimizde, ilk gözümüze çarpan kitle iletişim araçları ve özellikle basın olmaktadır. Türkiye'de Fransızca yayımlanan "Beyoğlu" ve "İstanbul", Türkçe yayımlanan "Yeni Dünya", Goebbels bakanlığınca Fransızca, İngilizce, Almanca ve Türkçe yayımlanan "Signal" ve Almanca yayımlanan "Türkische Post" gazeteleri dolaysız kontrol altında idiler. İstanbul'daki Alman kitabetleri "Völkische Beobachter" ve "Deutsche Allgemeine Zeitung" gazetelerini satıyorlardı. Altı Alman haber bürosu (Deutsches Nachrichtenbüro ve Transcontinent Press gibi) Türkiye'ye çalışıyordu. Her gün çıkardıkları 4 adet günlük bülteni İstanbul ve Ankara gazetelerine gönderiyorlardı. Taşra gazetelerine ise bültenler telefon ve telgraf kanalıyla iletiliyordu. Genel haber organlarının yanı sıra Alman propaganda kurumları Türkiye'ye bilim dergileri de gönderiyordu. Türk basını üzerinde yoğunlaşan etkisini sadece Türk hükümetleri kanalıyla sağlamadı. Almanya'nın 1939 Ağustosuna kadar ve sonradan 1941'den 1944'e kadar Türkiye'nin en büyük ticaret partneri olması nedeniyle, Alman tekelleri sadece verdikler reklamları geri çekerek, kimi Türk gazetesinin iflasın eşiğine getirebilecek güçteydiler. Bunun ötesinde, Türkiye'nin gazete kağıdı ihtiyacının önemli bir bölümünü Almanya karşılamaktaydı. Alman kağıt komisyoncuları, Almanya karşıtı ittifak güçlerinin politikasını eleştiren aşırı milliyetçi ve şövenist Türk gazetelerinin kağıt ihtiyaçlarını öncelikli olarak karşılamaktaydılar.[847]

Almanya'nın Türk basınını etkilemedeki en büyük başarısı, kuşkusuz bazı gazete sahiplerine, redaksiyonlara ve bazı gazetecilere verdikleri rüşvetler ile gerçekleşti. Almanya'nın Mart 1941'de Balkanlara saldırmayı planladığı bir dönemde, Ribbentrop 9 Mart 1941'de von Papen'e gönderdiği bir telgrafta, Türkiye'nin tarafsızlığını sağlayabilmek için, Türk basın ve radyo çalışanlarına vermek üzere bir kaç milyon dövizin rezerve edildiğini belirtiyordu. Von Papen ise

[846] Fritz Rössler: "Welchen Weg geht die Türkei?", Dresden, 1940, s.101
[847] Ward, Barbara; "Turkey", New York 1942, s. 94

gönderdiği yanıt mektubunda, bu operasyonun başarı ile sonuçlandığını belirtiyordu.[848]

Almanya'nın Türkiye'ye yönelik propagandası en kolay radyo kanalıyla yapılabilmekteydi. Savaş süresince Alman radyo istasyonları günde 7 defa 15'er dakikalık Türkçe yayın yapmakta idiler. Bu programlardan dördünü Berlin, diğerlerini ise Bükreş, Sofya ve Tiran radyoları yapmaktaydı. Programların içeriğini haberler, müzik ve eğlence yayınları oluşturmaktaydı. Yapılan yayınlar, Türkiye'de çok iyi dinlenilebilmekteydi ve müzik yardımıyla Türkiye'deki günlük kamuoyu nabzını etkileyebildiğinden sevilmekteydi. Bu yayınların yanı sıra Japonya'nın Türkiye'ye yönelik yaptığı radyo propagandası, hem iyi dinlenilememesi, hem de öğretmence tavrı nedeniyle Almanya'nınki ile rekabet edememekteydi. Buna rağmen, Almanya 1942 ve 1943 yıllarında düzenlenen İstanbul Radyo ve Televizyon Fuarı ile Ankara İnşaat Fuarı ve 1943 İzmir Fuarı sayesinde propaganda faaliyetlerini Türk burjuvazisine yönlendirmeyi başarabildi. Almanya'nın en iğrenç gerçeklerinden birisi Alman teknolojisinin, biliminin ve sanat ruhunun saldırgan yayılmacılık anlayışı çerçevesinde kullanılması idi. 1942 Yazında Sovyetler Birliği'nin teslim alınacağını ve orduların Orta Doğu'ya yönelmesi gerektiğini hesaplayan savaş stratejisi ile 'Kültür Politikası' arasında bağlantı gören Alman Dışişleri Bakanlığı, 24 Aralık 1942 tarihinde yayınladığı bir raporda şöyle demekte: 'Türkiye'nin bundan sonra çok daha hızlı bir biçimde dünya kamuoyunun ilgisine maruz kalacağı varsayımından hareketle, Ankara'daki Büyükelçiliğimizin kültür politikası faaliyetlerini çeşitli alanlarda geliştirmesini zorunlu görmekteyiz'[849]

İstanbul'da kurulmuş olan Alman Okulu (şimdiki Alman Lisesi) "Almanya'nın reklam merkezi" olarak görülmekteydi. Başlangıçta bu reklam okul öğrenimine yönelikti. 1937/38 okul yılına toplam 642 öğrenciden sadece 150'si Alman kökenliydi. Bu gelenek savaş sonrası yıllarda da devam etti. 1962 yılında okulda okuyan toplam bin öğrenciden sadece 35'i Alman'dı. Öğretmenlerde ise: 71 öğretmenin 43'ü Alman'dı. Okulun Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra (1925) tekrar açılmasından itibaren, Scheuermann müdür olarak, Preusser de müdür vekili olarak görev yapıyorlardı. 1942 yılında Alman Eğitim Bakanlığı her iki öğretmeni de

[848] Documents of German Foreign Policy, Series D, vol. XII, s.252
[849] Alman Dışişleri Bakanlığı'nın Propaganda Bakanlığına gönderdigi rapor, 24 Aralık 1942

"Türklere karşı yeterince direniş gücü göstermedikleri" gerekçesiyle görevden almayı düşünüyordu. İstanbul'daki öğretmenlerin listesine göz atıldığında, bu zorunluluğun ne denli uygulandığı daha iyi görülmektedir ki; İstanbul Alman Okulundaki 20 Alman öğretmenden 18'i Nazi örgütlerine üyeydiler.[850]

Türkiye hükümetleri 1920'li yılların sonuna doğru özellikle Alman bilim adamlarını ülkeye çağırıyordu. Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nı yenilgiyle bitirmesinden dolayı, genç cumhuriyet için en tehlikesiz yöntem muhakkak ki buydu. Türkiye'ye gelen yüksek okul profesörlerinin, kendi dallarındaki uzmanlıklarını Türkiye'nin barışçıl gelişmesinin hizmetine sunmaları mutlaka saygı duyulacak bir özveriydi. Ancak, profesörlerin Türkiye'deki faaliyetlerinin tarihsel değerlendirilmesi sadece bu özveri ile sınırlı kalmamalıdır. Bu gelişmede Alman mali sermayesinin oynadığı rolün unutulmaması gerekir. Özellikle Deutsche Bank çok yoğun bir şekilde Türkiye'deki Alman profesörlerin durumu ile ilgilenmişti. Deutsche Bank'ın müdürü Petzold, 27 Ekim 1933 tarihinde Berlin'deki Alman kulübünde sanayicilere ve büyük sermaye sahiplerine şöyle diyordu: "Türkiye'nin sanayileşmesinde bilim adamlarının etkisinin büyük olması nedeniyle, Türk biliminin ve eğitim sisteminin Almanya'nın etki alanına olabildiğince sokulması gereklidir"[851]

Türkiye'de öğretim veren Alman profesörlerin sayısının yüksekliği, üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun yabancı dil olarak Almanca'yı seçmelerine neden oluyordu. Bu da Almanca öğretmenlere olan ihtiyacı artırmaktaydı. Böylelikle Alman Eğitim Bakanlığı, Türkiye'ye sürekli olarak Almanca öğretmeni göndermeye başladı. Almanca öğretmenlerinin ötesinde Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı'nın genelgesi ile büyük kentlerdeki Halkevleri Almanca kursları düzenlemeye başladılar. Bu çalışmalar, 1956 yılında kurulan Goethe Enstitüleri'nin temelini oluşturdular. Türkiye'de kurulan Alman dernekleri, faşizm döneminde Nasyonal sosyalizmin ve Avrupa'nın kurulmakta olan yeni düzeninin propagandası için kullanıldılar. Bu derneklerin yanı sıra, Almanya'da Şubat 1928'de Türk ticaret burjuvazisi ve Alman sanayi tekelleri tarafından kurulmuş olan Almanya için Türk Ticaret Odası (Türkische Handelskammer für Deutschland) ile 1934 yılında kurulmuş olan Alman

[850] Orient Nachrichten, 1937, No. 6, s.85
[851] Biber, İsmail, "Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkileri", Hava Harp Okulu Bülteni, Cilt 7, No 18-19, Ekim 1988-Şubat 1989, s.20

Şark Derneği (Deutscher Orient Verein) propagandaya Almanya'dan destek sağlıyorlardı. Özellikle Orient Verein, Almanya'nın ekonomik ve kültürel alanlarda Yakın Doğu ülkelerindeki etkisini artırma için yoğun çalışmalarda bulunuyordu. Derneğin ülkeler komisyonları arasında, bir "Türkiye Komisyonu" da vardı. Bu komisyonun başkanlığını, Alman tekelci sermayesinin Türkiye'ye açılmasında merkezi rol oynayan Deutsche Bank'ın Genel Müdürü Weigelt yürütmekteydi. 1970'li yılların başında Alman Devleti için Türk işçileri, işgücü açığını kapatan ucuz-vasıfsız-geçici emekçilerdi. Türk Devleti içinse sadece ödemeler dengesi açıklarını kapatan "Alamancılar".[852]

Bu süreçte bir Türk gazetecisinin, Alman Devletini hizaya getirmeye yönelik olarak tüm Türk işçilerin tasarruflarını Alman bankalarından çekme önerisi ile başlayan gerginlik, ilişkilerdeki balayı dönemini sona erdirirken, tek taraflı hasımlık dönemine girilmesine yol açmıştır. Özellikle de Ermeni terörü başta olmak üzere, Türkiye'yi tehdit eden tüm gelişmelerde, Almanya merkezli Avrupa Türk Dernekleri Federasyonu'nun protesto eylemlerinin tüm Avrupa'yı etkilemesi, Türk işçilerinin hem ekonomik hem de siyasal tehdit kaynağı olarak algılanmalarına neden olmuştur. Bugün AB içindeki en büyük kuşku Almanya'nın AB genişlemesini kendi jeostratejik hedeflerine kanalize etmek istemesi olarak görülmektedir. Bunun yanında Almanya'nın Türkiye'nin ulusal bütünlüğüne karşı düşmanca tavrı, PKK'ya desteği de örnekleri ile bilinmektedir. AB'nin geleceği üzerine öngörülerde bulunabilmek için federalizmi savunan Almanya'nın politikalarını iyi analiz etmek gerekmektedir. Ancak Almanya'nın etnik parselasyon olarak tanımlanan politikaları yalnızca Türkiye'yi hedef almamaktadır. Bu durum Avrupa'da da rahatsızlık yaratmaktadır. Almanya, Orta ve Doğu Avrupa'da, Kafkasya ve Orta Asya'da halen yürüttüğü ve ileriye dönük planladığı projeler ile çok sayıda kültür antlaşmalarından da anlaşıldığı kadarıyla uluslararası ilişkilerinde güçlü bir pozisyonu hedeflemektedir. Hatta Avrupa Birliği içerisinde bile Almanya'nın Topluluğu doğuya doğru genişletme eğiliminde olduğu bilinmektedir. Bu ise, örneğin Fransa, İspanya, Portekiz ve İtalya gibi diğer üye ülkelerin tasvip etmedikleri bir gelişme olabilir. Çünkü Almanya böylece, AB kanalıyla geleneksel çıkar algılaması yönünde aktifleşebilecektir [853]

[852] Bayraktar, Mehmet, "Sorunlarıyla Türk-AT İlişkileri", Dış Politika, No 4, Ocak 1989, s.6
[853] Canbolat, İbrahim S.: "Değişen Dünya ve Alman Dış Politikası; Ulusal Birlik, Ulusal Çıkar ve Kamuoyu Tercihi Açısından Bir İnceleme", Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 1991,s.198

Almanya bu yüzyıl içinde üçüncü kez büyük doğu politikasını uygulamaya koymaya çalışmaktadır. Soğuk savaş sonrasında Almanya ekonomik gücünü siyasal alana taşıyabileceği argümanlarını hızla devreye sokmaktadır.[854] Yugoslavya'nın parçalanması Almanya'nın hem Hırvatistan üzerinden Akdeniz'e ulaşmasını, hem de doğuya doğru Polonya, Macaristan Ukrayna ekseninde güçlenmesini sağlamıştır. Aslında ABD'nin Kosova müdahalesindeki amaçlarından biri de bölgeye girerek Almanya'nın bu önlenemez yükselişini de dengelemektir. Almanya İstihbarat Teşkilatı BND ve bununla birlikte, Azınlık Sorunları İçin Avrupa Merkezi (EZM), Avrupa Halk Grupları Federatif Birliği (FUEV) gibi sözde araştırma kuruluşları aracılığıyla hem Avrupa ve hatta Asya'daki Alman toplulukları sayesinde etki alanını genişletmek, hem de Avrupa ve Balkan ülkelerinin etnik parçalanmasını sağlayarak kendi merkezinde bir Avrupa yapılanmasına gitmek istemektedir. Örneğin 1996 Ağustos ayında EZM direktörlüğüne getirilen Stefan Troebst, bu perdeyi aralamaya yetiyordu. Federal İçişleri Bakanlığı tarafından "tarihçi ve özel doçent" olarak tanımlanan Troebst, "Doğu Avrupa Yakın Tarihi alanında bir azınlık uzmanı". 1992–93 yıllan arasında Alman hükümeti için çalıştı. Troebst, kendi ifadesine göre, Dışişleri Bakanlığı'ndaki bir elçilik konseyine bağlı idi ve bu konseyi de "yönetici subay" olarak adlandırıyordu. Azınlıklar uzmanı Troebst'ün görev bölgesi ise, Almanya'nın "Hırvatistan ve Slovenya'yı zamanından önce bir acelecilikle tanıyarak, parçalanmasına hız kazandırdığı ve bölgedeki istikrarsızlık ile kan dökülmesine katkıda bulunduğu" Yugoslavya'nın geri kalan devletleri idi. Ekonomik yokluk, onları bağımlı kılıyor, bölgesel rekabet ise hakimiyet altına alınmalarını kolaylaştırıyor. Bu etnik sınırlama, modern ulusal düzenlerin yerine, kabileci tasarımlar oturtuyor. Ne kadar küçük ve çok sayıda olurlarsa, o derecede de üçüncü güçlerin yardımına muhtaç hale geliyorlar. İçinde bulundukları çelişkilerden yararlanmak ise, Yunanistan'a kadar uzanan bir nüfuz bölgesi yaratıyor. Yunanistan, Almanya ile Türkiye arasındaki tek ve son önemli ulusal devlettir.[855]

[854] Aslında bir bakıma Almanya'yı Balkanlar'da durdurarak Akdeniz'e ve Kafkasya'ya açılmasına engel olmak amacıyla kurdurulan Yugoslavya'nın dağılması sürecinde Hırvatistan ve Slovenya'yı ayrılma yönünde destekleyen Almanya büyük rol oynamıştır.

[855] Mungan, Belgin; "Avrupa'nın Etnik Parselasyonu: Alman Dış Politikası ve Yaşlı Kıtanın Yeni Düzeni", YGS Yayınları, 1998, s.103

Bu kuruluşların amacının medeniyet öncesi ve kabile usulü devlet anlayışını 'halk grupları prensibini', tüm Avrupa'ya yaymak olduğu görülmektedir. Bu azınlıklar anlayışının, Almanya'nın Batı Avrupalı komşuları tarafından kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü 'halk grupları ideolojisi', modern ulusal devleti yerle bir etmeyi hedeflemektedir. Kendi kaderini tayin hakkı ile Alman halkların yaşadıkları ulusal devletleri parçalayabilmeleri meşrulaştırılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında sınırların yeniden çizilmesinin bir sonucu olarak Danimarka, Belçika, Fransa, İtalya, Yugoslavya, Çekoslovakya ve daha pek çok ülkede yaklaşık 6 milyon insan kan bağından dolayı Alman sayılmaktadır. Sürekli kan bağı vurgulanırken, halk gruplarının devletin üzerinde oldukları, kan bağının ise zamanın geçici düzenlerinden bağımsız ve daha anlamlı bir özellik olduğu ileri sürülmektedir. Bütün bunlardan yola çıkarak, yeniden kaynaşmaya engel olan sınırların kaldırılması sonucuna varılmaktadır.[856]

Özellikle Alman sağının belli kesimlerinde ciddiyetle izlenen bu politik arayış, Avrupa'da hakim olan mevcut devlet anlayışına karşı savaş açmış bulunmaktadır. Tek hedef, Avrupa'nın, Büyük Alman İmparatorluğu etrafında etnik ada devletlere bölünmesidir. Bu hedef ise, Avrupa'nın diğer devletlerini ürkütmektedir. Almanya'nın dış politikası, bu hedef etrafında şekillenmekte, Almanya, bu amacına ulaşmak için, Avrupa'nın sadece Almanca konuşan azınlıklarını değil, tüm azınlıkları kullanmaktadır. Belçika, Fransa, İtalya, İrlanda, İngiltere, kısacası her yerde halk grupları çalışmaları yapılmaktadır. 1983 yılından itibaren, SSCB, Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan'daki azınlıklar problemi kaşınmaya başlanmıştır. 1985'ten itibaren, eylem menzili Asya, Afrika ve Latin Amerika'ya uzanmıştır. 1989'da sosyalist bloğun yıkılması ile birlikte de halk grupları çalışması yoğunluk kazanmıştır.[857] EZM'nin çalışmaları arasında Danimarka ve Polonya'daki Almanların kendi kendilerini idare hakkının olduğunun savunulması, Romanya'daki Macarların ve Yunanistan'daki Arnavutların kışkırtılması, Bulgaristan, Belçika, Fransa ve Yunanistan'ın azınlıklar kavramına katılmadıkları için eleştirilmesi, Fransa'da 10 milyon halk grubu mensubu olduğunu iddiaları bulunmaktadır. FUEV'in 1994 yılındaki açıklamalarında Orta, Doğu ve

[856] Çam, Esat; "Avrupa Topluluğu ve Türkiye", İktisat Dergisi, No 313, Mart-Nisan 1991, s.17
[857] Hancock, M. Donald; "Politics in Europe: an Introduction to the Politics of the United Kingdom, France, Germany, Italy, Sweden, Russia, and the European Union" Chatham House Publishers, New York, 2001, s.91

Güneydoğu Avrupa'daki Alman halk gruplarının acilen Alman korumasına alınması talep edilmektedir. Almanya'nın bu politikalarının hedeflerinden biri olan Yunanistan, Almanya ile Türkiye arasındaki tek ve son önemli ulusal devlettir. Makedonya devletinin kuruluşu, Almanya tarafından başından beri hem siyasi, hem de ekonomik olarak desteklenmiştir. Almanya'nın stratejileri Alman toplulukların yaşadığı Ukrayna, Gürcistan ve hatta Kazakistan'a kadar uzanmaktadır. Aralarında Fransa, İngiltere, İtalya ve Yunanistan'ın da bulunduğu çok sayıda devletin, bir zamanlarında Alman azınlıklar politikasının genişletilmiş baskısına dönmeye hiç niyeti yoktur.[858]

Bilindiği gibi Alman Dışişleri Eski Bakanı Genscher Yugoslavya'daki etnik-dinsel ayrışma modelinin Türkiye'de uygulanabileceğini ileri sürmüş, Almanya eyalet Başbakanı Holstayn Türkiye'nin doğu ve güneydoğu sınırlarının tartışmaya açılmasını isteyecek kadar düşmanca bir tavır almıştır Hamburg'da kurulan Alman-Türk vakfı kurucusu Burlehart Hirsch anayasamızdan "vatan ve milletin bölünmez bütünlüğünü" belirleyen ilkesinin çıkarılmasını istemiştir.[859]

Türkiye'de şubeleri bulunan tüm Alman siyasi parti ve vakıfların programlarının 3 ana maddeden oluşmakta, bunlar; Kemalizmin iflas ettiği iddiasının yaygınlaştırılması, yerel yönetimlere işlerlik kazandırarak federal sistemin Türkiye'de tanıtılması ve yerli köprübaşları oluşturulmasıdır. Bu kurumlar Kürtler ve siyasal İslamcılarla Almanya arasında bağ kurmaya ve bunları Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı desteklemeye, Alevileri Kürt sorununa kaydırmaya çalışmaktadır. [860]

Azınlıklar, göçmenler ve bunların çoğunluğa entegrasyonu veya asimilasyonu günümüz dünya politikalarında gittikçe önem kazanan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik politikaları ve göçmenler konusunda Avrupa'nın önde gelen göçmen alan ülkelerinden biri Almanya'dır. Almanya'nın azınlık politikaları hem bu ülkenin iç ve dış siyaseti hem de ülkedeki Türk diasporasıyla bağlantılı olarak Türkiye açısından önemlidir. Ancak ne yazık ki Almanya'nın konuya ilişkin izlediği

[858] Mungan, Belgin: a.g.e. s.95
[859] Özdağ Muzaffer, Yeni Alman Jeopolitiği, Avrasya Dosyası 1999 cilt:4 sayı 3–4
[860] İlhan, Suat: "Avrupa Birliği'ne Neden Hayır", Ötüken Yayınları, 2003, s.75

politikalar çağdaşlıktan çok uzaktır. Alman İçişleri Bakanı Otto Schily'nin 27 Haziran 2002'de Süddeutsche Zeitung adlı gazeteye verdiği röportaj[861], Alman Dışişleri Eski Bakanı Hans-Dietrich Genscher'in 26 Mart 1992 yılında "Türkiye için bir Yugoslavya modeli" öngören açıklamasından bu yana[862], Alman üst düzey yetkililer tarafından Türkiye ve Türkler konusunda yapılan en dürüst açıklamalardan birini içermektedir. Schily, kendi görüşlerini ileri sürmekten öte, Almanya'nın uzun yıllardır ülkedeki Türk nüfusuna yönelik sürdürdüğü politikanın özünü de ortaya koymuştur. Schily, bu röportajda, "iki dilli bir Almanya istemiyorum", "en iyi entegrasyon asimilasyondur" gibi ifadeler kullanmıştır. Şüphesiz, bu sözlerin birinci sıradaki hedefi, ülkedeki yabancılar içinde en yüksek nüfusa sahip Türklerdir. Bu durum, konuyu daha da önemli hale getirmiş ve inceleme konusu yapmamıza neden olmuştur. Otto Schily örneği Avrupa ve Almanya'daki azınlık ve insan hakları sorununa eğilmek, aşıldığı sanılan ırkçılığın aslında aşılandığını ortaya koymaktır. Almanya örneği iki açıdan önemlidir. İlk olarak Avrupa'daki göçmen politikaları incelendiğinde Almanya'nın diğer ülkelerden farklılık gösterdiği görülmektedir. Zira birçok Avrupa ülkesinin aksine, Almanya kendi çıkarları doğrultusunda göçmen kabul eden bir ülkedir.

1980'lerin başında gündeme gelen ve 1990'ların başından bu yana belirleyici olan küreselleşme ideolojisi, çok kültürlülük, demokrasi, ayrımcılığın önlenmesi, azınlıkların korunması ve etnik merkezli insan haklarını Batıdan hareketle bütün dünyada yükselen değerler olarak karşımıza çıkarmaktadır. Özellikle 1990'lardan bu yana anılan konular uluslararası ve iç politikanın merkezine oturmuş, çeşitli siyasi amaçların araçları olarak da kullanılır hale gelmiştir. Bu durum özellikle Avrupa Birliği ve aday ülkeler arasındaki ilişkiler incelendiğinde ön plana çıkmakta, çoğu kez AB'ye (Avrupa Birliği) üye olamamanın meşru gerekçeleri olarak sunulmaktadır. Gerçekte Avrupa "Ben ırkçı değilim!" dediği oranda "ırkçı", "Ben ayrımcılığı önlüyorum" dediği oranda "ayrımcı", "Ben insan haklarına saygılıyım" dediği oranda da insan haklarını hiçe sayan ülkeler bütünüdür.

---

[861] Heribert Pranti tarafından Otto Schily ile yapılan röportaj, Süddeutsche Zeitung, 27 Haziran 2002.

[862] Genscher şöyle demiştir: "Türkiye insan haklarını ihlal ediyor, Kürtlere baskı uyguluyor, biz, Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerdeki azınlıkların durumundan azınlık hakları için bir model geliştirdik, Türkiye'den de aynı standardı orada yaşayan azınlığa, yani somut Kürt azınlığa uygulamasını bekliyoruz". (Yarar, Erhan: "Türk-Alman İlişkilerinde Ortak Çıkar ve Çatışmalar ile Olası Çözümler" a.g.e., s. 67

İlk olarak ortaya konulması gereken husus, ırkçılığın bizzat Avrupa medeniyetinin bir icadı olduğudur. Irkçılık da ayrımcılık da Batı tarafından keşfedilmiş ve uygulanmıştır. Köle ticaretinden, jenosite, etnik temizlikten ırkçılığa kadar ayrımcılık yelpazesi Batının ürünüdür. Bu durum özellikle II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan holocaustla doruk noktasına ulaşmıştır. Soğuk Savaş döneminde de, özellikle Soğuk Savaş'ın bitiminden itibaren, görünürde, ırkçı tezlerin anti-tezleri olan çok kültürlülük, demokrasi, ayrımcılığın önlenmesi, azınlıkların ve insan haklarının korunması da yine Batı medeniyetinde gelişmiştir. İkinci olarak belirtilmesi gereken husus bir devletin kendi içinde demokratik olmasının ya da çok kültürlülüğü benimsemesinin o devleti demokratik ve çok kültürlü saymak için yeterli olmayacağıdır. Uluslararası politikada atılan adımlar ve izlenen politikaların içeriği de bir o kadar önemlidir. Bir diğer deyişle kendi içinde demokrat ve insan haklarına saygılı, ancak bir başka ülkedeki ayrımcılığı destekleyen bir devlet, ne demokrattır ne de insan haklarına saygılıdır. Bu bağlamda, yakın tarihte kimi Avrupa ülkelerinin insan haklarını bizzat kendilerinin ihlal etmiş olduklarını ya da bu tür ihlallere, hatta jenosite dahi, seyirci kaldıkları hatırlanmalıdır. Örneğin, bu tür bir olay 11 Temmuz 1995 tarihinde, Srebrenitsa kentinde yaşanmıştır. UNPROFOR (Birleşmiş Milletler Koruma Gücü) tarafından sivil Boşnakların koruma altına alındığı Srebrenitsa kentinde görev yapan Hollandalı askerlerin çekilmesiyle, 11 Temmuz 1995'te savaş suçlusu olarak aranan Ratko Mladiç'in silahlı kuvvetleri kenti ele geçirmiş ve 8.000'den fazla Boşnak'ı katletmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük katliamlardan biri olan bu olaya BM ve NATO güçleri seyirci kalmıştır.[863]

2002 yılına gelindiğinde ise, bir Hollandalı sivil toplum kuruluşu olan Savaş Dokümantasyon Enstitüsü tarafından yapılan araştırma sonucu, Hollanda Hükümetinin Srebrenitsa Katliamı'nı önleyebilme durumunda olduğu ve Sırplar tarafından Srebrenitsa'ya saldırı düzenleneceğini önceden öğrenmiş olmasına rağmen, askerlerini geri çekmekle, hükümetin böyle bir katliama aslında göz yummuş olduğu ortaya çıkmıştır.[864] Bunun üzerine, Nisan ayında Wim Kok başbakanlığındaki hükümet, suçlamaları kabul ederek istifa etmiştir.

[863] Libération, "4 ans de Guerre", 16 Temmuz 2002
[864] BBC News, 14 Mart 2002, "Srebrenica Timeline", 10 Nisan 2002, "Srebrenica Report: Excerpts"

İnsan haklarının önde gelen savunucuları gibi gözüken Avrupa ülkelerinin sessiz kalarak seyrettikleri bir diğer katliam ise Ruanda'da gerçekleşmiştir. Tutsi ve Hutu kabileleri arasındaki anlaşmazlığın daha sonra jenosite dönüşmesi sonucu 750.000 Tutsi ve 50.000 Hutu öldürülmüştür. İki grubun birbirine düşürülmesinin arkasında, ülkeyi Almanya'dan alarak kendi kolonisi yapan Belçika'nın "böl ve yönet" politikaları bulunmaktadır. Bölgede etkili olan Belçika, Fransa, ABD ve BM gibi başlıca güçler, olaylar gerginleştiği an, neler olacağını anlamalarına rağmen, Ruandalılar'ın hayatlarını kurtarmak için hiçbir girişimde bulunmamışlar ve 800.000 kişinin ölümüne seyirci kalmışlardır. Ruanda hükümeti, "soykırım ile ilgili gerçekleri çarpıtarak uluslararası görüşleri etkilemek" ve jenosit yapanlara silah dağıtmak gerekçeleriyle ülkedeki soykırımın başlıca suçlusu olarak Fransa'yı göstermektedir.[865]

Ruanda olaylarında Barış Gücü Komutanı General Romeo Dallaire'nin tüm çağrılarına rağmen, BM tepkisiz kalmıştır. Dallaire'ye göre o dönemde 5.000 kişilik bir kuvvet katliamı durdurmada yeterli olabilecekti. Tüm bunlara rağmen olaylar devam ederken BM sessiz kalmış, tek yapılan ise her şey olup bittikten sonra özür dilemek olmuştur. BM Eski Genel Sekreteri Gali o dönemde olaylara "jenosit" adını veremediklerini bunu yapabilselerdi şüphesiz müdahale edebileceklerini dile getirmiştir. Yine Clinton da bir konuşmasında uluslararası toplumun hatalı olduğunu ve özür dilediklerini belirtmiştir.[866]

Bir diğer örnek de Almanya'dır. Almanya özellikle II. Dünya Savaşı sırasında vuku bulan holocaustla insanlık tarihindeki katliamlara damgasını vurmuş, savaş sonrası dönemde de aynı şiddette olmasa da benzer politikalarıyla dikkat çekmiştir. Bir diğer deyişle Almanya her ne kadar "Ben demokratım, insan haklarına saygılıyım" dese de Otto Schily'nin konuşmalarının da gösterdiği gibi gerçekte farklı gruplara ayrımcı ve asimilasyonist politikalar izlemektedir: Schily'nin ifadesiyle "En iyi entegrasyon asimilasyondur."[867]

---

[865] Ruth Nabakwe, "Rwanda Insists France is to Blame For Genocide", 18 Aralık 1998, Africa News Online

[866] William Schabas, ;The Genocide Convention at Fifty", United States Institute of Peace Special Report, s.6

[867] Heribert Pranti tarafından Otto Schily ile yapılan röportaj, Süddeutsche Zeitung, 27 Haziran 2002

Ancak farklı bir perspektiften bakıldığında, Almanya'nın Wansee Konferansı'ndan bu yana epey mesafe katettiği söylenebilir. 20 Ocak 1942'de Berlin'de düzenlenen Wansee Konferansı'nda bir araya gelen 15 Nazi bürokratı, Yahudi Meselesi (judenfrage) için bir nihai çözüm (endlösung) bulmuşlar ve imha edilmelerine karar vermişlerdir. Daha önceden düşünülmüş olan, tüm Yahudilerin Madagaskar'a gönderilmesi fikrinden 'savaş koşulları' nedeniyle vazgeçilmişti. Yeni plana göre, Avrupa'nın tamamındaki Yahudiler toplanarak çalışma kamplarına gönderilecekler ve oradaki şartlar Yahudi nüfusunu düşürecek ölçüde ağır olacaktı. Yabancıların imha edilmelerinden, asimilasyon yöntemine geçerek, önemli ölçüde mesafe katetmiş olan Almanya'nın İçişleri Bakanı Schily'nin ifadelerinin analizine geçmeden önce, entegrasyon ve asimilasyon gibi kavramların içeriklerine bakmanın faydalı olacağı kanısındayız. Bu iki kavram devletlerin azınlıklara yönelik olarak uygulayabileceği politika seçeneklerinden bazılarıdır. Bunların dışında başka seçenekler de mevcuttur. Azınlık kavramının ortaya çıkışı 16. yüzyıl yani ulus-devletlerin ortaya çıkışıdır. Modern çağda dini açıdan laikliğin gelişimi, siyasal açıdan da yurttaşlık kavramının herkese yönelik hale gelmesi önemlidir. Eski Yunan ve Roma'da yurttaşlık sayılı kişilere tanındığı ve çoğunluk yabancı olduğu için azınlık kavramının ortaya çıkması mümkün olmazdı.[868] Azınlıklar modern dönemle birlikte çeşitli etkenler sonucunda ortaya çıkmıştır. İşgal, ulusal sınırlarla ulus-devlet sınırlarının her zaman tam örtüşmemesi ya da göç, sürgün gibi etkenler azınlıkların oluşmasına neden olmuştur. Çoğu zaman yeni azınlıklar olarak da anılan bir diğer azınlık türü ise göçmenlerdir. II. Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana, özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemde çeşitli nedenlerle bir ülkeden diğerine geçen gruplar da gittikleri yerlerde yeni azınlıklar oluşturmuşlardır. İşte Almanya'daki Türkler de bu türden bir azınlık grubu oluşturmaktadır. Yani çalışmak için gönüllü olarak göç eden ve ev sahibi ülkeye yerleşen bir azınlık grubu. Azınlıklar konusunda yapılmış en önemli hukuksal tanım BM İnsan Hakları Komisyonunun Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu özel raportörü Capotorti'nin 1978'de önerdiği tanımdır. Bu tanım o tarihten itibaren yapılan antlaşmalarda ortaya konulan tanımların da temelini oluşturmaktadır. Capatorti'ye göre: [869]

---

[868] Çiçek, Kemal; "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Alınmamasında Din Bir Faktör Olabilir mi?", Yeni Türkiye, Cilt 1, No 3, Mart-Nisan 1995, s.228

[869] Francesco Capotorti; "Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities," New York, United Nations 1979, par. 568'den aktaran Naz Çavuşoğlu, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, İstanbul, Su, 1999, s.36

"Bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, egemen konumda bulunmayan, -o devletin vatandaşı olan- üyeleri nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa bir dayanışma duygusu gösteren grup".

Bu tanım 5 ana öğeye dayanmaktadır: [870] i) Farklılık: azınlığın soy, dil, din, gelenekler gibi çoğunluktan çeşitli bakımlardan farklı olması; ii) Sayı: grubun farklı özellikleri koruyacak belirli bir sayıda olması; iii) Başatlık: Grubun o toplumda başat olmaması; iv) Vatandaşlık: bir devletteki azınlıkların yine o devletin uyruğu olması ve v) Azınlık bilinci: grubun özel niteliklerini ve geleneklerini korumaya istekli olması.[871] Ancak bu tanım yabancılar, sığınmacılar, uyruksuzlar (haymatloslar) ve dominant azınlık grupları gibi kimi azınlıkları dışarıda bırakmaktadır.[872] Yine yukarıda andığımız göçmen grupları ve sosyolojik bakımdan azınlık kavramına giren kimi gruplar da uluslararası hukuk tanımlarının dışında tutulmuştur. Oran'a göre azınlıklar konusu üç açıdan önemlidir:

i) Ulusal devletin iç politikası açısından: Azınlıklar ülke içinde ulusal birliğin sağlanması açısından ya da buna bir tehdit oluşturması bakımından büyük önem arz etmektedir.

ii) Ulusal devletin dış politikası açısından: Devletin içindeki azınlıkların büyük olasılıkla dışarıda bir 'akraba devlet'i vardır. Ve bu devletle ilişkiler dış politikanın önemli bir parçasıdır. Yine aynı şekilde devletin dışarıdaki azınlıkları da önemlidir.

iii) Uluslararası sistem açısından: Bir ülkenin azınlıklarına yaptığı muameleler uluslararası sistem açısından da gittikçe önem kazanmaktadır. Bu muameleler kötüyse o devletin uluslararası arenadaki itibarı da azalmakta ve ülkeye baskı uygulanmaktadır.

1930 ve 1940'lı yıllarda Almanya'daki Nazi yönetimi Yahudilerin yok edilmesine yönelik programlar hazırlamıştı. Halbuki bu Yahudilerin büyük bir kısmı

[870] Dartan, Muzaffer, "Türkiye-AT İlişkilerinde Serbest Dolaşım Konusu ve Federal Almanya'daki Türkler", Argumentum, Cilt 3, No 32, Mart 1993, s.554
[871] Oran, Baskın: "Küreselleşme ve Azınlıklar Ders Notları", Ankara, Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1997, s.14-15
[872] Duna, Cem; "Türkiye ve Avrupa: Ortaklıkta Son Durum", Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997, s.24

Alman toplumuna entegre, hatta asimile olmuştu. Kendilerini Alman hissetmekteydiler ve Nazi yönetiminin politikalarının sadece asimile olmamış Yahudilere yönelik olacağını düşünmekteydiler.[873] Ancak tarih bize yanıldıklarını göstermiştir. ABD'nin tersine Almanya, hiç bir zaman farklı grupların eridiği bir pota olmamıştır.[874] Hem olamamıştır hem de olmak istememiştir. Kendi sloganlarıyla "Almanya bir erime potası değildir".[875]

Göçmen alımı ülkenin işçi ihtiyacını karşılamak içindir ve Almanya bu işçilerle ne yapacağını hesaplamamış, özellikle 1990'lardan bu yana Almanya'da yaşayan Türkler yaşamak için silahlanmak zorunda kalmışlardır. İlk göçmenlerin alındığı 1961'den bu yana tam 41 yıl geçti. Ancak halen ne Almanlar alışabildi göçmenlere ne de göçmenler kendilerini dışlayan Almanya'ya. İşte Almanya, bu gelenlerin makine değil de insan olduğunu, bunların ailelerinin de olacağını ve bunlarla ne yapacağını iyi hesaplayamamıştır. Bu noktada akıllara Max Frisch'in unutulmaz sözü gelmektedir: "Biz işçi istedik, insan geldi". [876]

Avrupa'da aşırı sağ ve ırkçılık özellikle 1990'lı yıllarda yükselişe geçen kavramlardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da Avrupa'da zaman zaman aşırı sağ akımlar atağa geçmişler ancak daha sonra sistem tarafından kontrol altına alınmışlardır. Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte uluslararası sistemde meydana gelen gelişmeler ve artan küreselleşme sonucu, 1945–1990 dönemi boyunca bastırılmış olan aşırı sağ ve ırkçı hareketlerde yeni bir uyanış ve canlanma meydana gelmiştir. Almanya'da uzun süre tartışılan ve ana muhalefet konusu haline getirilen "Göçü Düzenleme Yasası", Haziran ayında Devlet Başkanı Johannes Rau tarafından onaylanmıştır. Ancak konu hala tartışılmaktadır, seçimlere kısa zaman kala, özellikle Hıristiyan Demokratlar tarafından yasanın değiştirilmesi istenmekte ve böylece yasa, seçim malzemesi olarak kullanılmaktadır; muhalefet partileri, yasayı Federal

---

[873] Encyclopedia of Nationalism, Cilt 2, Londra, Academic Press, 2001, s.29
[874] Barbara Weber: "Immigration and Politics in Germany," The Journal of the International Institute "Germany: New Immigration Law", Migration News, Cilt 9 (4), Nisan 2002, s.287
[875] Barbara Weber: a.g.e., s.306
[876] Max Frisch (1919-1991): Çağdaş İsviçre edebiyatının önde gelen yazarlarındandır. Zurich Üniversitesi'nde bir süre Alman edebiyatı okumuştur. Çeşitli gazetelerde çalışmış, görev gereği Avrupa'nın çeşitli yerlerinde ve Sibirya'da bulunmuştur. II. Dünya Savaşı çıkınca, 1939'da askere alınmış ve savaşa katılmış, 1940 yılında askerlik anılarından derlediği "Ekmek Torbasından Notlar"ı yayımlamıştır. Frisch'in Naziler tarafından topluca öldürülenler için bir ağıt niteliği taşıyan "Yine Başladılar Şarkılarına" (1945) oyunu başlıca yapıtlarındandır. Oyunda, insanların boş yere öldükleri ve insanoğlunun bu korkunç deneyden hiçbir şey öğrenmedikleri anlatılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'ne götüreceklerini açıklamışlardır. Ana muhalefet partilerinin, yasaya karşı çıkmalarındaki temel neden göç yasasının yeterince sınırlayıcı olmaması ve özellikle yüksek işsizlik döneminde böyle bir yasanın hatalı olarak değerlendirilmesidir.[877] Halbuki bu yasa o denli sınırlayıcıdır ki, göçmen çocukları için 16 olan yaş sınırı 12'ye düşürülmüştür. Yani bundan böyle göçmenler 12 yaşından büyük çocuklarını yanlarında Almanya'ya getiremeyeceklerdir. Bugüne kadar Almanya'nın bir göç ülkesi olduğunu kabul etmeyen hükümetler (wir sind kein Einwanderungsland) böyle bir yasaya da ihtiyaç duymamışlardı. Ancak Avrupa'nın tamamını saran göç karşıtı rüzgarlar Almanya'yı da etkisi altına almıştır. Böylece göçü kontrol altında tutmak ve sınırlandırmak amacıyla Almanya'nın ilk göç yasası çıkartılmış oldu. Bu yasanın özelliği, göçe ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda izin verilmesi olmuştur. Kalifiye işçilerin gelmesi kolaylaştırılırken, Alman üniversitelerinden mezun olan yabancıların da ülkede çalışmalarına, 1 Ocak 2003 tarihinden itibaren izin verilecektir. [878]

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi Avrupa çıkışlı söylemler bugün göç karşıtı politikalar görünümünde 70 sene sonra yeniden gündeme getirilmektedir. Tarihin de gösterdiği gibi, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve anti-semitizmin merkezi yine Almanya'dır.[879] 82 milyon nüfuslu Almanya'da bugün sayıları yaklaşık 2,5 milyonu bulan Türkler, Türkiye ile Almanya arasında imzalanan antlaşmalar sonucu ülkeye 1961 yılından itibaren yerleşmeye başlamışlardır. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Almanya'ya yerleşen ilk göçmenlerin hemen hemen tamamı Doğu Almanya ve Doğu Avrupa'dan gelen Almanlar olmuştur. Yaklaşık 14 milyon göçmen, savaştan yeni çıkmış Alman ekonomisinin yeniden inşa edilmesi için gerekli olan iş gücünü sağlamışlardır. Ancak 1960'lı yılların başında, işgücü yetersiz gelmeye başlamış, böylece giderek büyümekte olan ekonomisini ayakta tutabilmek için Almanya, kendi nüfusu yetersiz kalınca, işçi ithal etmek zorunda kalmıştır. Almanya'nın 1961 yılında 500.000 işçi açığı bulunuyordu. Aynı sene, "İşçi Alımı Antlaşması" imzalanmış ve 6.800 Türk, bir süre çalışıp para biriktirmek ve daha iyi şartlar altında ülkelerine geri dönmek üzere Almanya'ya gitmişlerdir.[880] Böylece, İtalya, İspanya, Portekiz,

[877] Barbara, Weber; a.g.e., s.374
[878] Manşet Programı, CNN Türk, 4 Temmuz 2002
[879] Bu bağlamda, Almanya'nın birinci sırada gelen azınlıkları/yabancıları/misafir işçileri olan Türkler, bu akımdan olumsuz etkilenecek olan başlıca gruptu.
[880] Şen, Faruk: Yunus Ulusoy ve Güray Öz: "Avrupa Türkleri", İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 1999,

Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi Avrupa'nın fakir ülkeleri 1960'lı ve 1970'li yıllar boyunca Almanya'ya işçi göndermişlerdir. Bu dönemde ülkeye gastarbeiter (misafir işçi) olarak gelenler Alman Devleti tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmışlardır. Bu durumdan sadece Almanya değil, göç veren gelişmekte olan ülkeler de kazançlı çıkmaktaydı. Çünkü böylece, bu ülkelerdeki yüksek işsizlik oranları bir ölçüde düşecek, bu ülkelere döviz girmiş olacak ve aynı zamanda işçiler de ücretsiz eğitim almış olacaktı. 1973 petrol krizi ve dünyayı saran ekonomik endişeler, Almanya'nın Avrupa Topluluğu ülkeleri dışından gelecek olan göçmenlere kapılarını kapatmasına neden olmuştur. Ancak bu sınırlandırma çok ters bir etki yaparak, göçmenlerin sayıca artmasına yol açmıştır. Almanya'yı üç aydan daha uzun süre terkedenlerin çalışma izinlerinin iptal edilecek olması, Türk işçilerinin Türkiye'de yaşayan ailelerini yanlarına almalarına ve artık tamamen yerleşmeye karar vermelerine neden olmuştur. Bu tarihten önce Türk göçmenler ailelerini yanlarına alamamaktaydılar. Aile birleşiminin yanı sıra Türkler'in yüksek doğum oranlarına sahip olması da, kapıların yabancılara kapatılmış olmasına rağmen, ülkedeki göçmen sayısının artmasında etkili olmuştur. [881]

II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Almanya'ya, etnik Almanlar, mülteciler, misafir işçiler ve aileleri ile birlikte 30 milyondan fazla göçmen yerleşmiştir.[882] Bugün yabancılar arasında en yüksek nüfusa sahip olanlar, tüm yabancıların % 30'unu oluşturan Türkler'dir. Ancak Almanya'ya zamanın işçileri olarak gelen Türkler bugün artık çocukları ve torunlarıyla birlikte, kaçınılmaz olarak Alman toplumunun bir parçası haline gelmişlerdir. Bu nedenle sayıları 2,5 milyonu bulan Türkler'in ülkeye başarılı bir şekilde entegre olabilmeleri için yeni politikalar üretilmesi gerekmektedir.

AB vatandaşlarının oy kullanma haklarının bulunmasına rağmen, çoğu Almanya'da doğmuş olan ikinci, üçüncü ve dördüncü kuşak Türkler'in böyle bir hakka sahip olmamaları, başarılı bir entegrasyonun önündeki en büyük engeldir. Bir Alman vatandaşından beklenen her türlü görev ve yükümlülüğü yerine getirmelerine, vergi ödemelerine rağmen, Türklere, en temel haklardan biri olan oy kullanma

---

s.17

[881] John Ardagh, Germany and the Germans, Üçüncü Baskı, Londra, Penguin Books, 1995, s. 274

[882] Manfred Schäfers, "Institute Says Huge Immigration Increase Essential", Frankfurter Allgemeine Zeitung English Edition, 30 Kasım 2000.

hakkının tanınmaması bugün demokratik devlet anlayışına tamamen aykırıdır. Göçmenlerin topluma entegrasyonu, görece homojen olan ve tarihinde farklı kültürlerle etkileşime girmemiş toplumlarda daha zor gerçekleşmektedir. Bu durum özellikle İskandinav ülkeleri için geçerlidir. Irksal, dilsel ve dinsel açıdan homojen olan bu toplumlar yabancılara alışkın değillerdir. Buna karşın İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci ülkelerde, gerek toplum, gerekse devlet bazında başka kültürlerden gelenlere karşı daha toleranslı bir tutum gelişmiştir. Almanya'nın tarihte bir sömürge gücü ya da içinde çok sayıda millet barındıran bir imparatorluk gücü olmaması, ülke yapısının çok kültürlülükten uzak kalmasına sebep olmuştur. Forsythe'nin de belirttiği gibi Alman kültürü Avrupa'daki en başat ulusal kültür olarak kabul edilmektedir. Temel karakteristikleri ise belirsiz sınırları ve aidiyet kriterleri gibi bulanıklıklardır. Tam olarak Almanya'nın ne olduğu, neresi olduğu ve kimin Alman olduğu belli değildir. Örneğin Doğu Almanlar da Almandır ama Batılılardan farklı bir geçmiş ve alt yapıya sahiptirler, birleşmenin üzerinden yıllar geçmesine rağmen bugün hala ekonomik ve kültürel çağrışımları olan Wessies (Batılılar) ve Ossies (Doğulular) ayrımı vardır.[883] Bunun da ötesinde birçok Alman kaybedilmiş Polonya'yı ve II. Dünya Savaşı sırasındaki SSCB topraklarını da Almanya olarak görmektedir. [884]

Alman kimliğinin belirlenmesindeki bir diğer zorluk Nazi geçmişinden kaynaklanmaktadır. 1933-1945 yıllarını kapsayan bu dönem Almanlar için bir utanç kaynağıdır ve tarihle aralarındaki bağları koparmaktadır. Kendi tarihinden utanan bir ulusun kendisiyle barışık olması şüphesiz ki olanaksızdır. Milli kimlikle gurur duymak, milliyetçilik yapmak, Almanya'yı ve Almanları övmek savaş sonrası dönemde neredeyse yasak hale gelmişti.[885] Alman olmakla gurur duymak bir çok Alman için imkansızdır. Duncan Webster'in deyişiyle "Bu öyle bir kuşaktır ki tarihe karşı şizofrenik bir tutumları vardır, faşizmi hem hatırlar hem unuturlar ve böylece bu durumu halletmenin bir yolu, öbür kültürlerle haşır neşir olmaktır".[886]

---

[883] Thomas H. Eriksen, Ethnicity and Nationalism, Londra, Pluto, 1993, s.113

[884] Forsythe, Diana: "German Identity and the Problem of History," Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald ve Malcolm Chapman (der.) History and Ethnicity, Londra, Routledge, s.137'den aktaran Thomas H. Eriksen, Ethnicity and Nationalism, Londra, Pluto, 1993, s.113

[885] Thomas H. Eriksen; a.g.e., s.114

[886] Webster, Duncan: "Coco-colonization and National Cultures," Overhere, 9 (2), s. 65'den aktaran David Morley; Kevin Robins, Kimlik Mekanları, İstanbul, Ayrıntı, 1997, s. 136

Almanlık kriterleri dil ya da ülke, köken veya kültürel geçmiş olabilir. Almanya'da yaşayan bazı yabancılar her iki kriter açısından da Alman kabul edilmektedir. Bunlar Avusturyalılar ve Almanca konuşan İsviçrelilerdir, her ne kadar bir Alman devletinde yaşamasalar da.[887]

Almanların kendi içindeki kategorilerinin dışında bir de yabancı kategorisi (Ausländer) vardır. Bu kategori içinde de ayrımlar olduğu mesela Hollanda ve İskandinavyalıların, Türkler ve Yahudilere göre daha az yabancı kabul edildiği belirtilmektedir. Bir ülke ulusunun kimliğini anlamada vatandaşlık kanunları da önemlidir. 1913 Vatandaşlık Kanununa göre Alman vatandaşı olabilmenin temel şartı kan bağının bulunmasıydı. Bir yabancı ancak Alman kanı taşıdığı iddiasıyla Alman vatandaşlığına geçmeyi talep edebilirdi. Bu da tüm Doğu Avrupalıların ve eski Sovyetlerdeki bazı unsurların, her ne kadar Almanca konuşamasalar ve hayatlarında hiç Almanya'da bulunmamış olsalar da potansiyel Alman vatandaşları oldukları anlamına gelmekteydi. Bu kanun 1999 yılında Gerhard Schröder hükümetinde yenilenmiş ve daha modern hale getirilmiş olsa da 1913 yasası ve yeni kanunun çıkarılması esnasında ırkçı ve milliyetçi kesimin kanuna yönelik eleştirileri ve tepkileri Almanların Alman kavramından ne anladıklarını ortaya koymaktadır.[888]

Alman kimliği çeşitli derecelerde yabancıları dışlayan bir kimliktir. Çifte vatandaşlık kanununun çıkarılması esnasında ortaya çıkan tepkiler, çifte vatandaşlıktan faydalanacak olan kesimin en yabancı kesim olmasından kaynaklanmaktaydı. Vatandaşlığa geçecek olanlar Danimarkalı ya da Amerikalı olsalardı, Muhafazakarlar aynı tepkiyi vermeyeceklerdi. Economist'in yorumuna göre bu konudaki muhalefet çifte vatandaşlığa değil, doğrudan doğruya renkleri daha koyu ve Müslüman olan Türklere karşı idi. Forsythe'nin hazırladığı tabloya göre Almanlık dereceleri şu şekildedir. Bunların dışında bir de daha önceden bahsetmiş olduğumuz Ausländer kategorisi vardır. Yabancılar da kendi aralarında bazı alt kategorilere ayrılmaktadır. Resmi olarak bakıldığında göçmenler 5 ana gruba ayrılabilir. Bunlar, i) vatandaşlığa geçmesine izin verilen göçmenler; ii) statülerini

[887] Forsythe, Diana:a.g.e., s.115.
[888] Economist, "Turkish Germans," Cilt 350 (8101), 9 Ocak 1999, s.3

sürekli kalmaya kadar yükseltebilen geçici işçiler; iii) ilticacılar; iv) bir süre sonra ülkesine dönmek zorunda olan geçici işçiler; v) yasa dışı göçmenler.[889]

Türklerin Alman birlik ve bütünlüğü için bir tehdit unsuru olarak algılanması Alman tarihi ve Alman kimliğinin gelişimi çerçevesinde anlaşılabilir. Bilindiği gibi Alman Birliği'nin sağlanması uzun yıllar sürmüş ve Almanya Batı Avrupa'nın en geç kurulan ulus-devleti olmuştur. Yine bu bağlamda Alman kültürünün Türk kültürü karşısında zayıflamasından endişe edilmesi kimlik problemleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. 1848 yılından sonra oluşan Alman kimliğinin içinde yapay, kandırma ve gerçek dışı unsurlar bulunmaktadır.[890] Dil dışında ortak bir bağı bulunmayan her biri farklı tarihsel deneyimlere sahip bölgelerin tek kimlik altında birleştirilerek bir Almanya yaratılması sorunlu bir başlangıç olmuştur. Kutsal Roma İmparatorluğu'ndan esinlenerek oluşturulmaya çalışılan Alman Birliği, gerçekten uzak kurgulara dayandırılmıştır. Türklerle Almanların tanışması, 1097 yılında Birinci Haçlı Seferi'nin başlangıç döneminde gerçekleşmiştir. Bu ilk karşılaşma konusunda Heinrich Hagenmeyer tarafından yazılan kitapta Türkler'e ilişkin dikkat çekici yargılar bulunmaktadır. Belki de Türklerle ilgili savların temelini ya da ilk ayağını oluşturmuş olan yapıtta Türkler için 'dinsiz, şeytanla işbirliği yapan, kaba, acımasız, günahkar' gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Haçlı Seferleri sırasında karşılaşılan Türkler, savaş sahnesindeki tavırlarıyla çeşitli eserlere aktarılmış ve Hıristiyan aleminin başlıca düşmanı olarak yüzyıllar boyunca belleklere kazınmıştır. 1683 yılına gelindiğinde, II. Viyana Kuşatması sırasında, Osmanlı Ordusu çok sayıda esir vermiş, esirlerden 5.000 tanesi ise, Bavyera Eyaletinin başkenti Münih'e götürülmüştür. Halen Münih'te Türkenstrasse adı ile bilen cadde o dönemde Türk esirlerine kazdırılan 50 km uzunluğundaki kanala verilen addır. Daha sonra, I. ve II. Dünya Savaşları sırasında da Almanlar'ın eline çok sayıda Türk geçmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Kızıl Ordu'nun ön saflarında savaştırılan ve esir düşen Kafkasya ve Türkistan Türkleri, Almanlar'ın tehditleri sonucu saf değiştirmek zorunda kalmışlardır.[891]

---

[889] Thomas Faist, "Immigration, Citizenship and Nationalism: Internal Internationalization in Germany and Europe," Maurice Roche ve Rik Van Berke (der.), European Citizenship and Social Exclusion, Aldershot, Ashgate, 1997, s.219

[890] Verheyen, Dirk: "The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration", İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, Westview Press, 1999, s.17

[891] Yıldırım, Mustafa: "Münih (München)'te Yokedilen Türkler ve Türk Eserleri", Bilgetürk, Yıl: 1 (1), Bahar 2002, s.125

Kendilerine, Alman tarafına geçmedikleri takdirde toplama kampına gönderilecekleri, fakat Alman tarafında savaştıkları takdirde ise, Türk illerine bağımsızlık verileceği vaadinde bulunulmuştur. Ancak Almanya, vaatlerini tutmak bir yana, toplam 6.000 savaş esirini kurşuna dizmiştir. İçlerinde birçok Türk'ün de bulunduğu kesindir. Bunlara ek olarak, Hitler Almanyası'nın 20 toplama kampından biri olan Münih'teki Dachau Kampında 16 Nisan 1945 ile 26 Nisan 1945 tarihleri arasında 86 Türkiye Türkü bulunduğu ortaya çıkmıştır.[892] Birinci Körfez Savaşı'nın bitimi ve "İslam Devrimi" sonrası İran devletinin Almanya ile yakınlaşması ardından, Türkiye Alman yayıncılığının baş hedefi haline geldi. Almanya-İran yakınlaşması, Almanya'nın ülkedeki Türk azınlığa yönelik politikalarıyla da yakından ilgiliydi. Zira Almanya'nın Orta Doğu politikasında İran faktörünün vurgulandığı tarih, Almanya Türk azınlığının ülkede kalıcı olduğunun anlaşıldığı ve kabullenildiği tarihle çakışmaktaydı. Alman uzmanların deyimiyle "ABD'ye kaptırılan" Türkiye'ye karşı, İran "Orta Doğu ve Kafkaslarda istikrar unsuru" olarak "Almanya'nın desteğine muhtaç ve layıktır", İran'a kamuoyu desteği sağlamayı da öngören bu resmi politika, gerek resmi düzlemde, gerek akademisyenler marifetiyle medyada, tuhaf bir "İslam" tartışmasını gündeme oturtmasını bilmiştir. Tartışmanın adı "İslama karşı önyargılar" veya "İslam düşman imajı"dır. İran'a karşı yöneltilebilecek eleştiriler, "İslama ve ülkemizdeki Müslüman Türklere hakaret" argümanıyla susturulurken; buna paralel olarak Türk devletinin "Kürtlere, Aleviler"e ve nihayet "inanan Müslümanlara karşı insan hakları ihlalleri" işlediği iddiaları, yine "İslama ve etnik azınlıklara saygı" argümanıyla gündemde tutulmaktadır. Bir başka deyişle "İslam" ve "insan hakları" argümanına, İran devletini kayırmak; Türk ulus devletini ise sorgulamak amacıyla aynı anda iki değişik fonksiyon yüklenmiştir. İran söz konusu olduğunda "karartılan" etnik argüman, Türkiye konusunda kullanıma girmektedir. Bir başka deyişle "etnisite", birbiriyle alakasız toplumsal hoşnutsuzlukları ustaca seferber ederek olmayan bir etnik sorunu birinci aşamada terim olarak yerleştirme, ikinci aşamada ise, taraflara inandırma aracı haline getirilmiştir.[893]

---

[892] Almanya'da yaşayan yabancıların azınlık kabul edilerek kendilerine etnik ve kültürel haklar verilmesi fikrini 'çok kültürlü toplum felsefesine aykırı ırkçı bir düşünce' olarak değerlendirerek reddedip, bunun yerine Alman vatandaşlığını önerenler aynı çözümleri Türkiye'ye dayatabilmektedirler.

[893] Bacınoğlu, Tamer-Andrea Bacınoğlu: "Modern Alman Oryantalizmi-Alman Yayıncılığının

Türkiye'de yapay azınlıklar yaratarak paralel bir toplum yaratmaya çabalayan Almanya'nın İçişleri Bakanı, kendi ülkesi için paralel toplumlar istemediğini dile getirmektedir. Özellikle insan hakları ve azınlık hakları konusunda izlenen politikalar incelendiğinde Almanya'nın içerde ve dışarıda birbirine zıt politikalar izlediği görülmektedir. Örneğin kendi içinde iki dilli tabelalara bile tahammül edemeyen Almanlar, farklı ülkelere birden fazla dil kullanımı için baskı yapabilmektedirler. Bununla birlikte Almanya, ülkesindeki Türk uyrukluları kendi aralarında Türk, Kürt, Alevi ve Sünni şeklinde tanımlamak suretiyle bölünmüş halde tutmakta ısrarlı görünmektedir. Özellikle üçüncü kuşaktan itibaren yoğunluk kazanan bir diğer çabası da Türk çocuklarını ve gençlerini Alman kültürü ile yetiştirmek suretiyle kendi uygarlığının etki alanına çekmek yönündedir. Bu konuda Türkiye'nin Almanya'ya öğretmen ve din görevlisi gibi önemli personeli liyakat esasına göre atamak yoluyla önlem almasında fayda mütalaa edilmektedir. Almanya ve Belçika gibi bazı AB ülkelerinde varlığını sürdüren terör örgütlerinin bu ülkeler tarafından desteklendiği bilinmektedir. Bilindiği üzere PKK - KADEK terör örgütünün Almanya'da yayımlanan gazetesi mevcuttur. Bu gazetenin Türkiye'ye karşı devamlı bölücü propaganda yapmasına karşılık Almanya sessiz kalma politikasını sürdürmektedir. 11 Ekim 2002 tarihinde Almanya'da yayımlanan PKK - KADEK gazetesinin manşeti[894] 'KADEK Başkanlık Konseyi üyesi Osman Öcalan: Savaş Gündeme Gelir.' şeklindedir DEHAP'ı engelleme girişimlerini komplo olarak niteleyen PKK - KADEK üyesi Osman Öcalan, DEHAP'ın yasaklanmasının savaşa çağrı olacağını aynı gazetede belirtmiştir. Osman Öcalan demecinde, "Engellenen halkımız bizden savaş isteyecektir. Biz ise halkın emrindeyiz. DEHAP'ın seçime girmesi engellendiği anda, Kürt halkına ayaklanmaya hazır olun çağrısı yapacağız. Çözümün kapandığı noktada, gerilla tekrar harekete geçmek durumundadır. Savaş, zorunlu çözüm yolu olacaktır. Önümüzdeki bahar sürecinde gerilla gündeme girecektir." şeklindeki açıklamalarına devam etmiştir.

Türkiye'nin müttefiki ve ileride muhtemelen AB içinde bir arada yaşayacağı dostu olabilecek Almanya'nın, ne dostluk ne müttefik olmanın ve ne de AB ilkeleri olarak tanımlanan öğelerden hiçbirine uymayan bu hareketlere seyirci kalmak

---

Türkiye Tablosu, Ankara, 2001, s.30

[894] Çölaşan, Emin: Hürriyet Gazetesi, 16 Ekim 2002

yerine; ortadan kaldırma yoluna gitmesi, Türkiye'ye karşı düşmanca eylemleri engellemesi ve hatta bunları cezalandırması gerekmektedir. Türkiye'nin bu yönde ısrarlı ve kararlı politik girişimlerine devam etmesinin zorunlu olduğu düşünülmektedir. Almanya'nın Türkiye'ye yönelik politikalarına baktığımızda benzer çelişkilerle karşılaşmaktayız. Almanya'nın bağımsız bir Kürt Devleti kurulması fikrini desteklediği iddialarının temelinde, Almanya'nın bölgenin, koruyucusu sıfatıyla doğal kaynaklarını elinde tutma isteği bulunduğu öne sürülmektedir.[895] Bu bağlamda, PKK'nın ezilmesi, Almanya'nın işine gelmeyeceği için, insan hakları konusu Türkiye'ye karşı bir silah olarak kullanılmaktadır.[896]

PKK, Almanya'da Alman halkına yönelik herhangi bir sorun çıkarmadığı müddetçe, serbestçe faaliyetlerini sürdürmüş ve hatta zaman zaman desteklenmiştir. Alman Güvenlik Hizmetleri Başkanı Grünewald'ın 1995 yılında Şam'da Öcalan ile görüştükten sonra Almanya'da PKK eylemlerinin azalmış olması bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir.[897] Öcalan'ın şiddete başvurmayacağı sözünün karşılığında Bonn hükümetinden bir paket aldığı da Öcalan'ın İmralı'da vermiş olduğu ifadelerinde bulunmaktadır. Almanlar'ın Kürt halkına acıma ile karışık bir sempatiyle yaklaşmalarının arkasında, Alman oryantalistleri tarafından yapılan bazı ırk ve köken araştırmalarının etkisi bulunmaktadır. Bu araştırmalarda, Kürtlerin Aryen kökenli ve Almanlara akraba bir halk grubu oldukları tezi öne sürülmektedir. Kürtlerin Aryen olmaları, Almanların dostluk ve himayesine layık bir halk olmaları için zaten yeterli bir sebep olarak görülmektedir. 1991 yılından beri Almanya, Güneydoğu'da PKK'ya yönelik yürütülen operasyonlarda Alman silahlarının kullanılmasını, sivil halkın zarar gördüğü iddialarını öne sürerek eleştirmiş ve aynı

[895] Almanya'nın doğal kaynaklara sahip bölgelerde "sorun" çıkarmaya yönelik plan ve çalışmaları eskilere dayanmaktadır. Örneğin 1934 yılında Sovyet Rusya'da ezilen azınlıklar olarak ifade edilen Ukraynalı, Gürcü ve Kafkasyalı halklar kışkırtılmaya başlanmıştı. Hatta Propaganda Bakanlığı tarafından bu ülkelere yönelik ulusal programlar hazırlanması için planlar yapılmaktaydı. Önemli olan nokta, bu ulusal programlar öyle hazırlanmalıydı ki, bağımsızlık istenen bölgelerdeki maden, kömür, petrol, enerji kaynakları gibi tüm yeraltı zenginliklerini içine alacak bir sınır çizgisi çizilmeliydi. (Belgin Mungan (hazırlayan), Avrupa'nın Etnik Parselasyonu, İstanbul, Yazı-Görüntü-Ses Yayınları, 1998, s.26)

[896] Köni, Hasan "Uluslararası İlişkilerde Yeni Düzensizlik ve Türk – Alman İlişkileri", Avrasya Dosyası, Cilt 1 (2), Yaz 1994, s. 41 – 42

[897] Yarar, Erhan: "Türk-Alman İlişkilerinde Ortak Çıkar ve Çatışmalar ile Olası Çözümler" a.g.e., s. 70

zamanda Türkiye'ye yapılması planlanan askeri yardım ve silah sevkıyatını durdurmuştur.[898]

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi'ne (GAP) öteden beri karşı olan AB ülkeleri, GAP çerçevesinde yapılacak barajların altında Zeugma ve Hasankeyf gibi 1135 antik kentin kalacağını iddia ederek, Türkiye'yi kültürel vandalizm ile suçlamaktalar. Ancak son yıllarda -özellikle de Türkiye'nin AB aday üyeliğinin söz konusu olmasıyla- bu söylemde daha ileri giden AB üyeleri, Türkiye'nin bu barajlarla, açıkça Kürdistan'ın ya da en hafifinden Mezopotamya'nın tarihini yok etmeye çalıştığını iddia etmeye başladılar. Hatta o kadar ki, 50 Kürt (!) köyünün yanı sıra, efsanevi (!) Kürt lideri Abdullah Öcalan'ın doğup yetiştiği köyün bile sular altında bırakılarak bir ulusun tarihinin yok edilmeye çalışıldığını; bunu da Türk Hükümetlerine Türk Silahlı Kuvvetleri'nin empoze ettirdiğini öne sürdüler. Avrupa Basınında, insan hakları ile özdeşleştirilen ayrılıkçı Kürt terörizmine himaye kapsamında, söz konusu antik kentlerin malzeme olarak kullanılmasından vazgeçme gibi bir emare görünmemektedir.[899] Bilindiği gibi, Dicle üzerindeki en kapsamlı hidroelektrik barajı olarak yapımı öngörülen Ilısu Barajı, İsviçre'den Sulzer Hydro, İngiltere'den Balfour Beatty, Türkiye'den Nurol firmalarının başını çektiği uluslararası bir konsorsiyuma yap-işlet-devret yöntemi ile Refah Partisi iktidarı tarafından verilmiştir. 2008 Yılında bitirilmesi öngörülen 1200 megavat gücündeki barajın yaklaşık 1,5 milyar dolara mal edilmesi söz konusudur. İnşaatın finansmanı ise ağırlıklı olarak İngiltere ve İsviçre'nin yanı sıra, Almanya, ABD, İtalya, İsveç gibi ülkelerin finans kurumlarınca karşılanacaktır. Türkiye'nin enerji politikası içinde son derecede önemli yere sahip olan bu barajın yapımını engellemeyi stratejik çıkarları açısından doğru bulan İngiltere, ilk iş olarak konsorsiyumun ikinci büyük firması olan Balfour Beatty'e ihracat kredi güvencesi vermeyerek konsorsiyumdan çekilmesini sağlamıştır. Bununla da yetinmeyen İngiltere, "Kürt uygarlığının yok edilmesine karşı duyarlılık" maskesi altında, söz konusu baraj yapımının Türkiye üzerinde Demokles'in kılıcı gibi kullanılması doğrultusunda her fırsatı değerlendirmekten de geri durmamıştır. Almanya'ya gelince, bu ülkenin Anadolu'ya

[898] Canbolat, İbrahim S.; a.g.e., s. 242

[899] Örneğin, Kültür Bakanlığı'nın ve Türk arkeologların iyi niyetli çabaları hiçbir şekilde haber konusu olmazken, uygar Avrupalı arkeologların çalışmaları ve de buna koşut olarak bölgedeki HADEP'li belediye ve baro başkanlarının Türkiye karşıtı konuşmaları, Zeugma ve Hasankeyf haberleri içinde ağırlıklı olarak yer almaktadır. Kısaca, Türkiye'nin bu iki antik kentin kurtarılması doğrultusunda attığı her adım ise, aleyhimize bir propaganda kurşunu olarak geri dönmektedir.

yönelik ağırlıklı istihbarat ve jeofizik araştırmaları yapan iki-üç meslekli (!) arkeologlarının sicilleri, tıpkı İngiliz, Fransız, ABD'li meslektaşları gibi olumsuzdur. Aralarında tek-tük bilim adamları var, o da görüntüyü kurtarmak için.[900]

Alman arkeologların diğer Batılı arkeolog görünümlü istihbarat servisi ajanlarından en önemli farkı, etnik kışkırtıcılığın yapılmasının ve de GAP'ın sekteye uğratılmasının yanı sıra, bu topraklarda dedelerinin izlerini aramakta olmalarıdır. Alman kafatasçı-ırkçı sözde bilim adamlarının teorilerine göre, Truva'dan başlayarak Güneydoğu Anadolu'ya kadar inen hatta mezar kazılarında elde edilen kafataslarından, Alman ırkının vaktiyle buralarda yaşadığı iddia edilmektedir. Dünyada belki de en çok casus ve etki ajanının tabiri caizse -at koşturduğu- ülke olan Türkiye'ye gelince, Türk devleti tek kelime ile uyumaktadır. Gündemi istedikleri gibi değiştirme gücüne sahip etki ajanı gazetecilerin, politikacıların, akademisyenlerin ve işadamlarının güdümündeki Türkiye'nin ulusal çıkarlara dayalı politikalar üretmesi ve uygulaması olanaksız hale getirilmiştir. Örneğin, arkeoloji alanında acilen alınması gerekli önlemleri içeren bir devlet politikası bulunmamaktadır. Tarihsel miras adına, İkinci Dünya Savaşı'nda Hiroşima, Nagazaki, Varşova, Volvograd gibi yüzlerce şehirdeki tüm tarihsel eserleri, hem de üzerinde yaşayanlarla birlikte yok eden bu ülkeler, bir taraftan Türkiye'ye arkeoloji ve uygarlık dersi verirken; diğer taraftan da ülkemizin enerji gereksinimi için hayati önem taşıyan bu projeleri engellemenin de ötesinde, baraj havzalarında etnik ve dinsel bölücülüğü kışkırtmaktan, Türkiye'yi bu bahanelerle köşeye sıkıştırmaktan geri durmayacaklardır. Buna karşılık, özellikle Türk basınındaki etki ajanları, bu provokasyonlara alkış ve de çanak tutarken, söz konusu ülkelerin -ki hepsi de topyekün imha silahlarının üreticisi konumundadırlar- şirketlerinin Türkiye'de

[900] Alman jeolog, jeomorfolog ve jeofizikçilerinin ve de istihbaratçılarının arkeolog kimliğinde Osmanlı İmparatorluğu'na ilk geliş tarihi 1889'dur. Bu tarihte İstanbul'a gelen ve daha sonra 1898'de ikinci kez İstanbul'un yanısıra Hayfa, Kudüs, Şam ve Beyrut'u da ziyaret eden Alman İmparatoru II. Wilhelm'in maiyetinde gelen sahte arkeologların faaliyetleri, II. Abdülhamit'in İstihbarat Servisi tarafından da saptanmış; ancak ikili ilişkilerin zedelenmemesi açısından herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır. Daha sonra, ajan arkeologlar, Alman Doğu (Orient) Enstitülerinin yanısıra son dönemde de İstanbul'daki Alman Arkeoloji Enstitüsü kadrolarında faaliyet göstermeye başlamışlardır. Almanlardan daha çok etkin olan İngiliz ajan arkeologlarının şüphesiz en ünlüsü, T. Edward Lawrence'dir. Lawrence'in Araplarla dikkat çekmeden ilişki kurmasında, arapçasını ilerletmesinde ve bölgeyi tanımasında arkeolog kimliğinin rolü büyük olmuştur. Bugüne kadar Türk topraklarında faaliyet gösteren binlerce ajan arkeolog arasında, özellikle Michael Buch, D. Hogarth, Delbrueck Herzfeld, Gertrude Bell, Manfred Korfmann ve F. Hans Günther başı çekmektedir. Maalesef, bu ajan arkeologların bir teki hakkında bile ne Osmanlı döneminde ve ne de Türkiye Cumhuriyeti döneminde tutuklama, soruşturma ya da sınırdışı işlemi yapılmamıştır. Bu dokunulmazlık, ancak, her iki dönemde de devlete egemen etki ajanlarının gücü ile açıklanabilir.

nükleer enerji santrallerinin yapılmasına ilişkin baskı girişimlerine sessiz kalmaya devam edeceklerdir. Keza, hiç kimse ve hiçbir akademik kuruluş, 20. Yüzyılda cereyan eden tüm savaşlarda, silah üreticisi ülkelerin ürünleri ile dünyada yok edilen -canlılardan vazgeçtik- tüm tarihsel mirasın envanterini çıkarma gibi bir duyarlılık ve de sorumluluk gösterememektedir. [901]

Avrupa'nın etnik problemi olmayan en güçlü ulus-devleti olarak kabul edilen Almanya'da tek tanınan azınlık, ülkenin kuzeyinde yaşayan Danimarka kökenlilerdir. Toplam nüfusu sadece 120.000 civarında ve anadili eğitimi başta olmak üzere, uluslararası hukuk normlarına uygun azınlık hakları kabul edilmiştir. Diğer taraftan, geride bıraktığımız yüzyılın ilk yarısı itibariyle ülkenin en büyük azınlığını oluşturan Yahudilerin ulusal kimliklerinin tanınmadığı, sadece dinsel kimliklerinin kabul edildiği; sonuçta da Hitler döneminde dinsel kimliği tanınmış (!) 6 milyon Yahudi'nin -bırakın azınlık haklarını- yaşama haklarının nasıl ellerinden alındığını bugün bütün insanlık biliyor. Ya nüfusu 2.400.000'i geçen Almanya Türklerinin azınlık hakları?!. İşte Almanya, bir kısmı kendi vatandaşı olan Türkleri, anadilinde eğitim hakkı başta olmak üzere AB standardı hakların pek çoğundan yararlandırmıyor. Uygulamadaki anormal iddialı gerekçe ise, onlar Türk değil, hatta Türkiye müslümanı da değil; onlar Almanya müslümanı!.. Alman Devleti, Yunanistan'ın Batı Trakya'da Türk azınlığa karşı izlediği etnik politikadan biraz farklı olarak, sadece Türk kimliğini yok saymıyor; bu kimliğe sahip Türklerin alt kültür kimliklerinin önplana çıkması için etnik bölücülük ve ayrımcılığın kapılarını da ardına kadar açıyor. Bu da yetmiyor, mezhep ve tarikat farklılıklarını da önplana çıkararak Türk kimliğini reddeden dinsel azınlıkların ortaya çıkmasını, sivrilmesini sağlıyor... Almanya'nın diğer ülkelerin azınlıklarına yönelik çifte-standart

[901] Türkiye'deki "47 ayrı etnik halk"ın mevcudiyetini ispatlama gayreti içine giren Almanya, PKK'ya verdiği desteğin meşruluğunu ırk akrabalığı ile sağlama almaktadır. Ne var ki, küçük mü küçük bir ayrıntı, dikkatlerden kaçmaktadır: Teoriye göre, Aryen ırkı, uzun kafalı, uzun boylu, mavi gözlü ve sarışın bir tipolojiye sahiptir. Simsiyah saçlı, kara gözlü Ermenilerle, benzer tipolojiye sahip Kürtler arasındaki birliktelik, ideal Aryen tipolojisine hiç mi hiç uymamaktadır. Bu tuhaf Alman söylemcilerine göre, Osmanlı Devleti'nin kurucularından Orhan Gazi de Aryen ırkına sahiptir (mavi gözlü, sarışın, uzun kafalı ve uzun boylu) ama ne hikmetse dedesi, babası, kardeşleri ve de çocukları brakisefal kafatasına sahip Türklerdir. Bu söylemciler arasında yer alan Manfred Korfmann, bizzat geliştirdiği tezi (!) ile Yunan faşisti arkeologları bile çileden çıkaracak varsayımlarda bulunmaktadır. Ona göre, Truva uygarlığının Helen uygarlığı ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü Troya uygarlığı, özgün bir Aryen uygarlığıdır ve buna göre Anadolu, Avrupa'nın ayrılık kabul etmez bir etnik uzantısıdır (tabii ki işgalci (!) Türklere bırakılamayacak kadar önemli bir parçasıdır). Bu iddialar sonucu, Alman nazilerinin gözünde, Türkiye "arka bahçe" olmaktan çıkmış, büyük Alman evinin bir "zimmer"i olmuştur...

politikaları sadece Türkiye ile sınırlı değildir. Tarih boyunca Almanlar, benzer politikalarla, diğer Avrupa ülkelerini de bölmeye yönelik çalışmalar yürütmüşlerdir. Almanya'nın 'böl ve yönet' politikalarındaki asıl amacı küçük ülkelerden oluşmuş güçsüz bir Avrupa'da büyük ve güçlü bir Almanya yaratmak, dolayısıyla da kıtaya hakim olmaktır. Almanya tarafından yönetilen bir Avrupa, yaşlı kıtanın yeni düzeni olacaktır. Almanya dünyanın yeni süper gücü olmaya soyunmaktadır. Korkulan geçmişini perdelemek için her şeyin başına Avrupa sözcüğünü getiren, Avrupa Birliği'nin motoru olan Almanya'dır.[902]

### 5.6.5. Almanya - İran İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Almanya - İran ilişkileri, temelde Almanya'nın "İslam ümmetçiliği" politikasına dayanmaktadır. Almanya'nın, II nci Wilhelm döneminden itibaren bu politikayı uyguladığı değerlendirilmektedir. Halen bu politikanın bir uzantısı olarak demokrasi ile yönetilen ülkelerin geleceğine ileride şeriatın hakim olacağı teorisinden hareketle bu ülkelere yönelik stratejiler geliştirdiği kıymetlendirilmektedir. Bilindiği üzere, Rus Çarlığı'nın, Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde bulunan Ortodoksları himayesi altına almasına karşılık, II nci Wilhelm İstanbul'a gelerek II nci Abdülhamit'i ziyaret etmiş ve kendisini tüm Müslümanların hamisi ilan etmiştir. Almanya, ileride İslam dünyasının lider adayları olarak gördüğü Türkiye ve İran'ın geleceklerine hakim olacağına inandığı şeriat yanlılarına (Türkiye'ye yönelik yasa dışı faaliyet gösteren) ve İslami cemaatlere kucak açmış, bunların kolay bir şekilde örgütlenerek faaliyet gösterebilmeleri için her türlü desteği vermiştir.[903] Almanya'nın, İsrail'e karşı terör hareketlerine girişen Hizbullah'a ve Türkiye'ye hilafet düzenini getirmek amacıyla faaliyet gösteren Kaplancılara destek vermesinin aynı politikanın uzantısı olduğu değerlendirilmektedir.

Almanya, İran ile iyi ilişkiler geliştirmek amacıyla Müslüman toplumları ve örgütleri desteklemenin yanında, onlarla bir akrabalık bağı da kurmaktadır. Aralarında din bağı bulunmayan bu ülkeyle kan bağı kurmaya çalışmaktadır.

---

[902] Mungan, Belgin:a.g.e., s.14

[903] Garten, Jeffry E.; "Soğuk Barış, ABD, Almanya ve Japonya Arasındaki Hegemonya savaşı", Çev.: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1994, s.73

Almanya, İranlıların ataları olan Medlerin kendileri gibi Ari olduğunu, Aryan ırkından geldiklerini öne sürmektedir. Kanıt olarak da Farsça ve Almancanın aynı dil grubu olan, Hint - Avrupa dil ailesinden gelmesi sebebiyle benzerlik arz ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca, Almanya, bu şekilde soylarını dünyanın eski medeniyetlerinden biri olan Medlere dayandırmakla, Cermen ırkının Avrupa'nın diğer milletlerinden farklı olduğunu, bir başka ifadeyle uygarlıklarının diğer Avrupa ülkelerininki gibi Roma'ya dayanmadığını, Roma'dan önce de kendilerine özgü uygarlıkları olduğunu ispatlamaya çalışmaktadır. Almanya'nın Farsça ve Almanca'nın aynı dil ailesine ait olmaları nedeniyle soydaş kabul edilebilecekleri tezi bilimsel bir temele dayanmamaktadır. Almanca, Hint - Avrupa dil ailesinin Avrupa kolunun Cermen grubundan; Farsça da aynı dil ailesinin Hint kolunun Asya grubundan gelmektedir.[904]

Dil ailesi kavramı, dillerin köken akrabalığını belirtmek için kullanılmaktadır. Bu kavram, akraba dilleri konuşan milletlerin aynı soydan geldikleri anlamını içermemektedir. Aynı soydan gelen ve dilleri akraba olan milletler bulunduğu gibi, ırk bakımından birbirleriyle hiçbir ilişkisi bulunmayan; fakat, aralarında kültür ilişkisi ve bağı olan milletler de mevcuttur. Bilindiği üzere Hint - Avrupa dil ailesi içinde yer alan diller, birbirleriyle soy bağı bulunmayan birçok millet tarafından konuşulmaktadır. Bu diller herhangi bir soy ve ırk birliğine bağlı olmaksızın, temelde ortak bir ana dile dayanan, birbirinden türemiş; ancak, zaman içinde değişip başkalaşmış olan dillerdir. Sonuç olarak, Fransız ve Romen dillerinin Latince'den türemiş olmaları, nasıl Fransızlarla Romenler arasında bir ırk bağı oluşturmuyorsa; Almanca ve Farsça'nın da aynı dil ailesinden gelmelerinin, Almanlar ve İran orijinli Medler arasında bir ırk bağını oluşturmayacağı değerlendirilmektedir.[905]

Almanya, İran ile olan iyi ilişkileri sebebiyle, İran'da yaşayan Kürtleri, Türkiye'deki Kürtlerin içinde bulunduğu durumdan farklı göstermeye çalışmaktadır. Almanya'da faaliyet gösteren Tehdit Altındaki Halklar Derneği'nin[906] ırk ve kan merkezli anlayışı, Almanya'nın bu politikasıyla örtüşmektedir. Bu anlayış, "Kürt

[904] Ergin, Muharrem; "Türk Dil Bilgisi", I.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.6
[905] Gürdoğan, Ersin; "Biz ve Avrupa", Dış Politika, No 2, Temmuz 1988, s. 7
[906] Gesellschaft für bedrohte Völker (GfbV).

sorunu"na ilişkin raporlarında açıkça görülmektedir. Örgüt, "İran'da Kürtlerin durumu" başlıklı broşüründe, "İran Kürtlerinin durumu, Türkiye Kürtlerininki kadar elim değildir. Zira Kürtlerle Farslar arasında dil ve kültür akrabalığı vardır, Türk kültürünün "olmadığı"nı Nazi ırk kuramından alıntılarla "kanıtlayan" Alman oryantalizminin, aynı geleneğin devamı olan kaba bir anti-semitizmle bölgesel politikalarda İran rejimini savunması normal karşılanmalıdır, İran'ı Almanya için cazip kılan bir başka önemli neden, Almanya'nın iç politikası, dolayısıyla Almanya Türk azınlığıyla ilgili olanıdır. Türk ulusal kimliğini dışlayıp yerine Türkiye'ye karşı mesafeli bir İslam kimliği yerleştirmeyi öngörenlerin, bir yandan Türkiye'yi ve Türk kültürünü aşağılayıp, bir yandan da İran'a ve İran islamına sempati mesajları yüklü bir kampanya yürütmeleri, birbirinden bağımsız görülemez."[907] demiştir. Almanya ve İran'ın PKK - KADEK terör örgütünü desteklemeleri konusunu da bu bağlamda değerlendirmek yerinde olacaktır. İran'ın, kendi topraklarında, egemenliği altında yaşayan Kürtlerle bir sorunu olmadığı intibasını uyandırmak ve dünya kamuoyunun dikkatini Türkiye'ye çekmek için PKK - KADEK'e yardım ve yataklık yapması çıkan gereğidir. Almanya ise, hem söz konusu bölgede güçlü bir Türkiye istemediğinden hem de İran ile olan iyi ilişkilerini idame ettirmek açısından PKK - KADEK'e destek vermiştir.

### 5.6.6. Ermeni Sorunu: Suçlanan Almanya ve Almanya'nın Kendini Aklama Politikası

Son günlerde sık sık Alman basınına yansıyan sözde Ermeni soykırımı ibaresinin ders kitaplarından çıkarılması Almanya Ermenileri Merkezi Kurulu Organizatörlüğünde faaliyet gösteren diaspora Ermenilerini adeta ayağa kaldırmıştır. Dr. Raffi Bedikyan başkanlığındaki Almanya Ermenileri Merkezi Kurulu daha Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakereleri öncesinde Ermeni-Alman kültürel ilişkilerinin geliştirilmesi ve sözde Ermeni soykırımının tüm Avrupa'da tanınmasına yönelik olarak Almanya'nın Dinslaken kentinde 17–19 Aralık 2004 tarihlerinde Uluslararası Ermeni Gençlik Konferansı düzenlemiştir.[908] Bu vesileyle Ermenistan-

[907] Bacınoğlu, Tamer-Andrea Bacınoğlu: "Modern Alman Oryantalizmi-Alman Yayıncılığının Türkiye Tablosu, Ankara, 2001, s.104
[908] Der Tagesspiegel , 8 Şubat 2005

diaspora ilişkilerinin güçlendirilmesi ve özellikle sözde Ermeni soykırımının tanınmasına yönelik çalışmaların aktifleştirilmesine ilişkin gayretler, 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Parlamentosu binası önünde Türkiye'nin üyeliğine karşı yapılan yürüyüş tartışılmıştır. Ayrıca Almanya'daki diaspora Ermenilerinin faaliyetlerinin diğer Avrupa ülkelerindeki diaspora Ermenilerinin faaliyetlerine oranla etkinliğinin daha az olduğu ve bunun arttırılması bu tür toplanmaların ana konusunu oluşturmaktadır. Almanya'da okul kitaplarında sözde Ermeni soykırımından söz eden tek eyalet olan Brandenburg'ta bu konu ilk kez 2002 yılında ders müfredatına Eyaletin Eğitim eski Bakanı Steffen Reiche tarafından konmuştur. Alman basınında bu konunun gündeme gelmesinin ardından, politikacılar, Almanya'nın bu konuyla ilgili olarak devlet politikasını belirledikten sonra ders kitaplarında işlenmesi yönünde fikir beyan etmektedirler. Özellikle de sözde Ermeni soykırımı konusunda bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamış olması, tartışmaların bu noktaya gelmesinde etkili olmuştur. Tartışmaların bu kadar yankı bulmasının bir başka nedeni ise, bu konunun Türkiye'nin AB'ye tam üyelik görüşmeleri sırasında Almanya'da gündeme getirilmemiş olmasıdır. Bu vesileyle 3 Ekim 2005'te başlaması öngörülen müzakere gündeminin yeniden hareketlendirilmesi amaçlanmaktadır. Nitekim Almanya'da sözde Ermeni soykırımı konusu yeniden ders müfredatına alınmıştır. Brandenburg Eyalet Başbakanı Matthias Platzeck, (Sosyal Demokrat Partisi-SPD) ders müfredatında yer alan soykırım konusundaki notun kaldırılmasının gereğini savunarak, soykırım gibi hassas bir konuya sadece Ermenilerin örnek gösterilmesinin yanlış olduğunu düşündüğünü açıklamıştır. [909]

Aslında Platzeck'in fikirlerinin bir anda bu kadar değişmesinin asıl nedeni Ermeni diasporasının baskısıdır. Özellikle Platzeck'in Ermeni Cumhuriyeti Büyükelçisi Karine Karzinyan ile yaptığı görüşme sonrasında bu durum daha da netleşmiştir. Federal Almanya (Federal Alman Sosyalist Partisi-PDS) Eyalet Meclisi Grup Başkanı Dagmar Enkalman, her ne kadar Platzeck'in bu tutumları için 'başına buyruk' ifadelerini kullansa da Platzeck'in aslında başına buyruk olmadığı ve Ermeni diasporasının isteklerine göre karar aldığı ortaya çıkmıştır. Potsdam'daki Tarih Araştırma Merkezi'nin, 'Ermeni soykırımı Almanya genelinde ders müfredatına girsin' yönündeki talebi ise güncelleştirilen Ermeni sorununun önümüzdeki günlerde

[909] Der Tagesspiegel gazetesinin 8 Şubat 2005 tarihli haberine göre, Federal Almanya'da sözde soykırım konusunun yeniden ders müfredatına alınmasına karar verilmiştir.

bir başka skandalla anılacağının belirtisidir. Almanya'nın bu tür talepleri, kendisinin Yahudilere karşı işlediği soykırıma 'hayali ortak' arama çabasından ileri gelmektedir. İşlediği soykırımın tam olarak ders müfredatında yer almamasının önemli nedeni de budur. Almanya'da yaşayan Ermeni nüfusunun Türk nüfusuna oranla daha etkili olduğu bu olaylarla bir kez daha kanıtlanmış ve diasporanın talepleri Almanya'da ki Türk nüfusuna daha ağır basmıştır. [910]

Bu duruma benzer bir diğer olay ise, ABD başkan adayı John Kerry'nin başkanlık seçimi öncesinde de ortaya atılmıştı. ABD'deki diaspora Ermenileri, Türk basınını yanıltan ifadelere yer vererek, Kerry'nin başkanlık seçimini kazandığı takdirde, sözde Ermeni soykırımını ABD temsilciler meclisine kabul ettireceğini açıkladığını duyurmuşlardı. Kısa süre gündemde kalan bu açıklamaların ardından Kerry, basına verdiği demeçte, kendisinin böyle bir açıklamadan haberdar olmadığını ifade etmiştir. Bu ve buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Almanca Basın (Federal Almanya, Avusturya, İsviçre) Alman basınının önde gelen basın yayın organları 28,29,30 Ocak 2005 tarihlerinde sözde Ermeni soykırımı konusunun ders kitaplarından kaldırılması ve yeniden ders kitaplarında yer alması konusu şu başlıklar altında değinmişlerdir:[911]

- Frankfurter Allgemeine Zeitung (28 Ocak 2005): 'Türk Gerçekleri'
- Die Presse (Avusturya, 28 Ocak 2005) 'Türklerin Ermenilere Soykırımı...'Yine Yapabiliriz''
- Kölner Stadt-Anzeiger (28 Ocak 2005) 'Açık Açık Konuşma Fırsatı'
- Tages Anzeiger (İsviçre, 29–30 Ocak 2005) 'Dünya Ekonomik Forumu... Schmidt-Erdoğan Görüşmesi'
- Deutsche Welle (Radyo,28 Ocak 2005) 'Almanya'da Sözde Ermeni Soykırımı Tartışmaları'
- Basler Zeitung (4 Şubat 2005) 'Ermeniler Türkiye'de Hala Hassas Bir Konu'
- Frankfurter Rundschau (5 Şubat 2005) 'Büyükelçi Soykırım İddiasına İtiraz Ediyor'
- Der Tagesspiegel (5 Şubat 2005) 'Ermeniler Platzeck'e Öfkeli'

[910] Bommes, Michael; "National welfare state, biography and migration: labour migrants, ethnic Germans and the re-ascription of welfare state membership, In Immigrationand welfare: challenging the borders of the welfare state", Routledge, 2000, s.72
[911] Berliner Zeitung , 7 Şubat 2005

- Berliner Zeitung (7 Şubat 2005) 'Brandenburg'da Türk Müdahalesi Yok'
- Der Tagesspiegel (8 Şubat 2005) 'Soykırım Yeniden Ders Müfredatına Alınıyor'
- Die Welt (9 Şubat 2005) 'Soykırım... Ermeni Örneği'
- Berliner Zeitung (9 Şubat 2005) 'Ders Müfredatı Tartışması... Platzeck Hatayı Kabulleniyor'

Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Mehmet Ali İrtemçelik, Brandenburg eyaletinin ders müfredatındaki sözde Ermeni Soykırımı ibaresinin 'Türklere ve yabancılara yönelik saldırılara yol açabileceği'ni gerekçe göstererek konunun hassasiyetini dile getirmiştir.[912] Büyükelçi'nin dile getirdiği gerekçe birçok kişi tarafından çeşitli tepkilere neden olurken, halkın büyük bir kısmı ise bu konuyla ilgili bilginin Türk bilim adamlarının da fikri alındıktan sonra ne yazılacağına karar verilmesi yönündedir. İrtemçelik'in de açıkladığı gibi, bu ibare aslında, Türk diplomatlarının baskısı üzerine çıkarılmamıştır. İrtemçelik'in bu açıklamalarına rağmen, Alman basını hala soykırım ibaresinin Türklerin ricası üzerine müfredattan kaldırıldığını ifade etmektedir.[913]

Alman eski Eğitim Bakanı Steffen Reiche'ın (SPD) da ifade ettiği gibi, Alman basınında sözde soykırım ifadesinin ders müfredatından çıkarılması lehimize görünse de, aslında bunun tam tersi söz konusudur. Ortaya çıkan tartışmalar, şimdiye kadar Ermeni sorunuyla ilgili tartışmalardan çok daha etkili olmuş ve bu durumda diasporayı amacına ulaştırmıştır. Böylece diaspora aslında uluslararası arenaya taşımak istediği Ermeni sorununu bu şekilde gündemde tutma konusunda başarılı olmuştur. Ermeni haber ajansı Asbarez'in 27 Ocak 2005 tarihli yazısında Ermenistan Hükümeti'nin sözde Ermeni soykırımının 90. yıldönümü dolayısıyla yayınlayacağı kitaplara yer verilmiştir. Yine aynı kaynak, Ermenistan Hükümeti'nin bu konuyla ilgili faaliyetler için 36 milyon Dramlık (yaklaşık 77 bin USD) bir ödenek ayırdığına da değinmiştir. Söz konusu yazı, aralarında çeşitli yazar ve tarihçilerin eserleri, yabancı ülkelerin soykırım hakkındaki resmi belgeleri, Alman diplomatlarının 1915–1918 arasındaki raporları ve Vahak Dadrian'ın "Ermeni Soykırımının Tarihi" adlı eserini de içeren 27 kitaptan oluşmaktadır. Buradaki en önemli nokta, ekonomik dar

[912] http://haber.byegm.gov.tr/abone.asp?Action=Birlestir&Tarih=28.01.2005
[913] Özellikle de Almanya'nın sosyal demokrat eğilimli Frankfurter Rundschau gazetesi 5 Şubat 2005 tarihinde "Büyükelçi'den Soykırım İddiasına İtiraz Ediyor" başlıklı haberinde bu konuya değinmiştir.

boğazda olan Ermenistan halkının, hükümetin bu faaliyetine yoğun ilgi göstermemesidir. Özellikle son dönemlerde yapılan kamuoyu yoklamalarında, halkın büyük çoğunluğunun ve özellikle de Ermeni gençlerinin bu konuya rağbet göstermediği ortaya çıkmıştır. 90. yıldönüm faaliyetlerine opera sanatçısı Renato Bruson'un 5 Şubat 2005'te Erivan'da Aram Khachaturian konser salonunda müzik konseriyle başlanmıştır.[914] Avrupa ülkelerinde ise, başta Fransa olmak üzere Ermeni diasporası daha aktif bir çalışma içindedir. Fransa basınında sık sık gündeme gelen Türkiye'nin AB'ye tam üyelik tartışmalarında çıkan haberler, Fransa'daki Ermeni lobisinin ne kadar aktif olduğunun göstermektedir.

Almanya'dan farklı olarak, Fransa Dışişleri Bakanı Michel Barnier'nin Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusunda Fransız halkının referandum talebine yönelik açıklamaları, sözde soykırım propagandası yapan Ermeni diasporasına açık bir destek niteliğinde değerlendirilebilir. Barnier'nin basına yaptığı açıklamada, "gelişmiş bir ülke olarak AB'ye tam üye olmaya hazırlanan Türkiye'nin geçmişi ile hesaplaşacağını ve 90 yıl önce Ermeni soykırımını yaptığını kabul edeceğini umduğunu" açıklaması, Fransa Ulusal Meclisi'nde her geçen gün biraz daha aktifleşen Fransa Ermenileri'nin Meclis'teki etkisini ortaya koymaktadır. Fransa'nın Ermeni diasporasına karşı bu ılımlı tutumu, geçmişten gelen sıcak ilişkilere dayanmaktadır. Özellikle, I. Dünya Savaşı'nda Fransız ordusunda görev alan Ermeni lejyonerlerine karşı bugün vefa borcunu ödeyen Fransa, her geçen gün Ermenilerin lehine yeni kararlar almaya devam etmektedir. Bugün Alman Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde bulunan birçok belgede[915] (Osmanlı İmparatorluğu'nun almış olduğu) zorunlu göç kararından, bu kararın uygulanmasından, Brest-Litovsk ayrı barışının[916] yapılmasından Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefiki Almanya'nın sorumlu olduğu vurgulanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Osmanlı İmparatorluğu'nda istenmeden yaşanan birtakım olaylardan, çekilen acılardan, karşılıklı çatışma ve boğazlaşmalardan, bütün bu olumsuz gelişmelerden dolayı Almanya açıkça suç-lanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu, Almanya'nın uydusu varsayılınca 1915 Ermeni zorunlu göçü ve sözüm ona soykırımı daha çok Alman

[914] Asbarez, 27 Ocak 2005
[915] Politisches Archiv des Auswartigen Amtes-Berlin- (PAAA Akten betreffend: Armenien, vom 1. Marz 1918 bis 14. April 1918, R.14098- R 14099, Bd. 49–50, Türkei Nr. 183
[916] Kılıç, Selami , "Bazı Alman Çevrelerindeki "Soykırım" İddialarına Eleştirisel Bir Yaklaşım, Yeni Türkiye (Ermeni Sorunu Özel Sayısı) I, sayı 37, Ankara, 2001, s.332

sorumluluğu çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kısaca 1915 olaylarında Almanların rolü, çeşitli derecelerde değerlendirilmekle beraber, savaş yıllarında genellikle kabul edilen bir tezdi ve bu konuda geniş bir edebiyat vardır. Hatta Türkler arasında bu kanıda olan ve yapılanları "Talim-i Alaman" olarak isimlendirenler az değildi. Savaştan sonra da Alman sorumluluğu üzerinde ciddi yayınlar devam etti ve bunlar arasında Ermeni imzası taşıyanlar da vardı.[917]

Ermenistan'ın her köşesinde Almanlardan nefret edilmekteydi. Çünkü Almanlar 1915'te yaşanan acı ve tatsız olayları kolaylıkla önleyebilecekleri halde, buna sadece seyirci kalmakla yetinmişlerdi. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1915 olayları yaşandığı sıralarda, Almanya ve Avusturya-Macaristan, İtilaf devletleri tarafından suç ortaklığı ile suçlanıyorlardı. İtilaf devletleri, Almanya ve Avusturya-Macaristan'ı, müttefikleri Osmanlı İmparatorluğunu, Ermenilere yönelik sert tutumlarından uzaklaştırmak için herhangi bir girişimde bulunmadıklarından dolayı suçluyorlardı. [918]

Bugün bazı Alman çevreleri, Tessa Hofmann, Wolfgang Gust benzeri Alman ırkçıları, Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nda istenmeden yaşanan olayları, karşılıklı çekilen acıları, boğazlaşmaları soykırım olarak değerlendirmekte ve Türkleri, Ermenilere soykırım yapmakla suçlamaktadırlar. Hatta bunun 20. yy.ın ilk soykırımı olduğu yalanını ispatlamak için akla hayale gelmeyecek efsaneler üretmektedirler. İşin aslına bakılırsa, bu ırkçı zihniyet, Yahudi soykırımının ağır suçluluğu altında ezilmekte ve özgün suçlarım yayıp paylaşacak tarihi ortaklar aramaktadır. Gerçek ise 1915 olaylarından sorumlu tutulan, sorgulanan ve suçlanan Almanya'nın, bu konularda deneyimsiz olmadığıdır.[919]

Bugün Batı kamuoyu büyük bir tarihi yanılgı içerisindedir ve Türkleri Ermenilere soykırım yapmakla suçlamakta, soykırım iddialarının arkasındaki tarihi gerçeklerden kaçmaktadır. Batı kamuoyunun bu konudaki en önemli delili de, etkin

---

[917] Timur, Taner, 1915 ve Sonrası. Türkler ve Ermeniler, Ankara,2001 s.55–56

[918] Wien, Haus-, Hof-und Staatsarchiv (HHStA), PA X 156 Konstantinopel, 27. Juli 1918, Beilage zu Nr. 65/P.B. den aktaran Artem Ohandjanian, Armenien: Der verschwiegene Völkermord, Wien-Köln-Graz, 1989, s. 156.

[919] Kılıç, Selami , "Ermeni Sorunu ve Almanya" Türk-Alman Arşiv Belgeleriyle, Analiz Basım Yayın, 2003, s.87

Ermeni propagandaları ile soykırım olarak gösterilen 1915'teki "Ermeni tehciri"dir. Bir başka ifadeyle "tehcir-zorunlu göç" olayı diye bilinen ve savaş durumundaki pek çok ulusun aldığı bu tip önlemler, Batı kamuoyuna etkin Ermeni propagandaları ile büyük bir haksızlık ve soykırım olarak tanıtıldı. Bir kısım yönetici, sürgün edilenlere karşı sorumsuz ve genelde beceriksizce davrandı; birçok yerde ise intikamcı unsurlar yağma ve öldürme olaylarına giriştiler. Ulaşımdaki imkansızlıklar da buna eklenince, istenmeyen olaylar zinciri, karşılıklı acılar, mütareke döneminde de sürecek karşılıklı çatışmalar, boğazlaşmalar devam etti.[920]

Sorunun özü böyle olmakla beraber, Alman kamuoyundaki yaygın görüş "Türklerin Ermenilere soykırım yaptıkları" doğrultusundadır. Bu yargıya varmak için kahin olmaya gerek olmadığı gibi, böyle peşin hükümlü bir görüşün çeşitli nedenleri de vardır. "Yahudi soykırımının ağır suçluluğunu taşıyan Alman-Fransız çevreleri ve Macarlar gibi kavimler, özgün suçlarını yayıp paylaşacak tarihi ortaklar arıyorlar. Ermeniler ise davalarını Yahudiler ölçüsünde başarıyla kabul ettireceklerini düşünerek bu kavrama dört elle sarılıyorlar. Almanya'nın bu özgün suçu, rasgele dönemleri ve kavimleri nitelendirmek için uygun değildir ve insanlığın her kesimim bu suça ortaklıkla itham etmek de sağlıklı ve adil bir değerlendirme değildir."[921]

Soykırım efsanesini ayakta tutmak için, hem söz konusu olayların savaş şartlarında meydana geldiği olgusu karartılmakta, hem de emperyalist güçlerin Hıristiyan tebaaya maddi/manevi destek sağlayarak meşru idareye karşı isyana kışkırttıkları gerçeği tamamen ihmal edilmektedir.[922]

Bugün Almanya'da Ermeni sorunu'nun ele almış biçimi ve işlevi, konunun Fransa ya da ABD'de taşıdığı boyut ve işlevden çok farklıdır. Fransa ve ABD'nin aksine, Almanya'da bir Ermeni lobisi bulunmamaktadır. Almanya'nın bir önemli farkı da, ülkede iki buçuk milyon Türk'ün yaşamasıdır. Diğer sorunlarda olduğu gibi, Alman çevrelerinin Ermeni sorunu'nda izledikleri politikanın da genel

[920] Ortaylı, İlber, "Ermeni Sorunu: Soykırım İddialarının Arkasındaki Gerçekler", Popüler Tarih, sayı 8, İstanbul, 2001, s.44–45
[921] Ortaylı, İlber, "Ermeni Sorunu: Soykırım İddialarının Arkasındaki Gerçekler" a.g.e., s.45–46
[922] Bacınoğlu, Tamer: "Modern Alman Oriyantalizmi" -Alman Yayıncılığının Türkiye Tablosu, Ankara, 2001. s.201

yabancılar (Türkler) politikası çerçevesinde belirlendiği söylenebilir. Ermeni sorunu ve soykırım iddiası, hem Türkiye'nin AB'ye girmeye ehil olmadığını hem de Almanya'daki Türk toplumunun ulusal azınlık sayılamayacağını kanıtlama uğraşısıdır. Zira Türk ulusu yok, Türkiye'nin Türklerden, Kürtlerden, Ermenilerden, Müslümanlardan, Hıristiyanlardan ve diğer azınlıklardan oluşan büyük bir toplumu vardır. Türk toplumunun ulusal bir azınlığa dönüşmesini önlemek amacıyla Türk ulusunun yapaylığını, mozaikliğini kanıtlamaya çalışan çevreler, soykırım tezini gündemde tutmakla kamuoyunun ülkedeki Türklere karşı önyargılarını perçinlemektedir. Özellikle, Almanya'daki eğitim düzeyi yüksek Türkler arasında soykırım tezini savunanların çoğalması, o nedenle bir ölçüde doğal karşılanmalıdır. Zira egemen söyleme itiraz, karar mekanizmalarında yer edinebilmesini imkansız kılmaktadır. Bir başka ifadeyle, soykırım tezini sorgulayan bir Türk'ün, ne medyada, ne politikada, ne de akademi çevrelerinde iş bulması mümkündür. Sözde soykırımı belgelemek ve Musevi soykırımını göreceleştirmek amacıyla kullanmak, Ermenilerin ırki nedenlerden ötürü katledildiklerinin belgelenmesini gerektirmektedir. Belge bulunmaması sorun değildir. Çünkü amaç kutsalsa, belge fabrikasyonunda Alman yayıncılığı tecrübe sahibidir. Jöntürklerin Türk ırkçısı oldukları yalanı, bir Alman coğrafyacıya ait 'Ermeni sorununu ortadan kaldırmak için, Ermenileri ortadan kaldırmak gerekir' sözü sadece on sene sonra Abdülhamit'in bir bakanına atfedilebilmektedir. Sahteliği bugün kimi Almanlar tarafından da itiraf edilen Talat Paşa telgraflarının yanı sıra, 1910'lu yıllarda bir Alman coğrafyacısının temennisiyken, 1930'larda sahip değiştirip Talat Paşa'ya intikal eden bu söz de, bugün soykırım tezinin delillerinden biri olmuştur.[923]

[923] Alman Ermeni literatüründe sık sık, Talat Paşa'nın, "Ermeni sorununu, Ermenileri yok ederek çözmek gerekir!" dediği iddia edilir. Semantik olarak bu cümlenin Türkçeden çok Almancaya uygunluğu bir tarafa; ilginçtir, Talat Paşa'nın bu tespiti ne zaman ve nerede yaptığına ilişkin orijinal bir kaynak gösterilmez. Aynı söze, Heinrich Vierbüchcr'in 1930 yılında basılan kitabında (küfürnamesinde) da rastlanmaktadır: "Abdülhamit'in bir vekili şöyle demişti: 'Ermeni sorununu en iyi; Ermenileri yok ederek halledebiliriz!" Ne var ki, Türkçeye tercümesi kolay olmayan ve bugün bir belge (!) olarak zikredilen bu sözün kaynağı Talat Paşa değil; Vierbücher'lerin, Hofmarm'ların, Gust'ların ve Öğrencileri Akçam'lann adını anmaktan bile çekindikleri Alman doğubilimcisi Ewald Banse'dir. Banse, 1910'da yayımladığı Türkiye adlı, ırk romantizminin tüm unsurlarını içeren kitabında; Ermenilerin, sahip oldukları refaha ve geniş haklara kargın Türk'e ihanet eden güvenilmez bir azınlık olduklarını ağır ifadelerle vurguladıktan sonra, "Ermeni sorununu ortadan kaldırmanın tek yolu Ermeni halkını ortadan kaldırmaktır" der. Kısacası; 1910'da bir Almanın kaleminden çıkan aptalca bir ifade, beş-on sene sonra bizzat Almanlar tarafından Talat Paşa'ya mal edilmiş ve bugün dahi -benzeri nadir- bir pişkinlikle Ermeni katliamının gerçekleştiğine dair bilimsel bir kanıt olarak Türklerin yüzüne vurulmaktadır (Bayhan, Ersen: "Ermeni Sorunu ve Bugünkü Alman Politikası", Tarihten Güncelliğe Ermeni Sorunu (Tahliller-Belgeler-Kararlar), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001, s.192–193

Birinci Dünya Savaşı sırasında, sözüm ona insan hakları, daha doğrusu Hıristiyanlık adına Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren çeşitli milliyetlere mensup misyonerlerin, duyduklarını, gördüklerini ve yaşadıklarını konu edinen hatıra türü kitaplar ve misyoner raporları sözde soykırımın ispatında vazgeçilmez öneme sahip kaynaklar arasında yer alır. Bu misyonerlerden bazıları; Alman Ermeni Cemiyeti ve Alman Doğu Misyonu yöneticisi Alman Papaz Dr. Johannes Lepsius, Urfa'daki bir hastanenin yöneticisi Alman asıllı İsviçreli Jakop Künzler, Alman yardım kuruluşu çalışanlarından Başöğretmen Ernst Sommer, Urfa'daki Alman Yetimhanesi'nin Müdürü Brono Eckart, Alman yazar ve sıhhiye subayı Armin T. Wegner, Mültecilerden Sorumlu Milletler Cemiyeti Yüksek Komiseri ve kutup araştırıcısı Norveçli Fridtjof Nansen'dir.[924]

Başta Ermeni dostu ve Ermeni sosyal yardım kuruluşları yöneticisi kisvesi altında Alman ajanlığı yaptığı bilinen Lepsius olmak üzere, yukarıda isim ve görevleri belirtilen bu misyonerlerin sağlıklı ve önyargısız bilgiler içerdiği de pek söylenemeyen bu çalışmaları, daha sonra yazılan soykırım içerikli kitaplara kaynak oluşturmuştur.[925]

Gerek dini, gerek pasifist Alman yayıncılığı 1920'lerden itibaren, -Lepsius'un propaganda çalışmalarının da etkisiyle- kamuoyunda bu kez son derece olumlu bir Ermeni imajı yerleştirmeyi koyuldu. Dini yayıncılık Ermenilerin, "yeryüzünün en eski Hıristiyan halkı (Das alteste christische Volk der Welt)" olduğu iddiasını vurguluyordu. Tarihi gerçeklerle çelişen bu şaibeli iddiayı günümüz Alman yayıncılığı da sürekli kullanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, özellikle 1970'li yıllarda azgınlaşan yabancı düşmanlığına paralel biçimde, Ermeni sorununun Alman yayıncılığında yeniden keşfedildiğine tanık olmaktayız. Bu dönem ırkçılığın Almanya'da günlük yaşamın bir parçası olduğu yıllardır. Dikkati çeken bir başka gelişme, tarihçiler tartışması olarak bilinen, Musevi soykırımını göreceleştirme çabalarının artık entellektüel ve akademik çevrelerde kabul görmesidir. Dolayısıyla Ermeni sorunu hem köken ülkenin tarihini karalayarak, Almanya Türkü'nü ulusal kimliğinden uzaklaştırmayı planlayan resmi

[924] Gust, Wolfgang: "Der Völkermord an den Armeniern / Die Tragödie des altesten Christenvolkes der Welt, München-Wien, 1991, s.321–336
[925] Kılıç, Selami, "Ermeni Sorunu ve Almanya"a.g.e., s.220

çevrelerin, hem Alman faşistlerinin hem de Musevi soykırımını bayağılaştırmayı amaçlayan revizyonistlerin işine gelmiştir. Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türk diplomatlarına karşı işlediği cinayetler, Alman medyasında Ermeni terörünü değil, Ermeni soykırımı iddiasını gündeme getirmiştir. Sağ muhafazakar Alman revizyonistleri tarafından bayağılaştırılan Musevi soykırımının (Holocaust) eşsizliğini, sol entelektüeller Ermeni soykırımı yalanıyla çürütmeye çabalamaktadırlar. Sözde ırkçılığa karşı mücadele veren Alman entelektüelleri -sağcı ve faşist Alman revizyonistleri gibi- sözde Ermeni soykırımının 20. yüzyılın ilk soykırımı olduğu teziyle, Türklerin Almanlara öncülük ettiklerini iddia ederken, sahteliğine bakmaksızın hala Adolf Hitler'in 'Bugün Ermenilerin imhasından kim bahsediyor ki?' sözünü belge olarak kullanabilmektedirler.[926]

Türklerin Ermenilere soykırım yaptığını ve Kürtlere etnosid uyguladığını iddia eden, "Türkiye geçmişiyle hesaplaşmalıdır" diyen ve kendisini Almanya'nın en büyük Ermeni uzmanı olarak gören Dr. Tessa Hofmann, Papaz Lepsius ile Heinrich Vierbücher'in izinden yürümekte, Türklere ve Türkiye'ye hakaretler yağdırmaktadır. Ermeni sorununa ilişkin hiçbir orijinal tezi olmayan, açıklamalarıyla başta Alman kamuoyu olmak üzere dünya kamuoyunu şaşırtan ve sözde insan haklan adına çalışmalarda bulunduğunu söyleyen Bayan Hofmann, Ermeni Yazarlar Birliği'nin onur üyesidir ve Ermeni Kıyımı'nın 20. yüzyılın ilk ve sistemli soykırımı olarak Nazilerin Yahudi kitle kıyımına örnek oluşturduğunu, dahası gaz odalarının da ilk kez Türkler tarafından kullanıldığını iddia etmektedir.[927]

Yine Türkiye'nin geçmişiyle hesaplaşması gerektiğini söyleyen Bayan Hofmann'ın "İstanbul'daki Ermeni okullarının sınıflarında, Modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün resimlerinin Kılmasının bir zorunluluk olduğu" şeklindeki betimlemesi ise kesinlikle bir art niyetin ürünüdür.[928] Çünkü sadece Ermeni okullarında değil, Milli Eğilim Bakanlığına bağlı tüm eğitim kurumları ile diğer resmi kurumlarda Atatürk resim ve/veya posterlerinin bulunması -bulundurulması- bir zorunluluk olmayıp vicdani bir sorumluluktur.[929]

---

[926] Bacınoğlu, Tamer-Andrea Bacınoğlu; "Modern Alman Oryantalizmi-Alman Yayıncılığının Türkiye Tablosu"a.g.e., s.212
[927] Bayhan, Ersen: "Ermeni Sorunu ve Bugünkü Alman Politikası", Tarihten Güncelliğe Ermeni Sorunu (Tahliller-Belgeler-Kararlar), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001, s.186
[928] Hofmann, Tessa : "Armenier und Armenien. Heimat und Exil", Hamburg, 1994, s.94–95
[929] Kılıç, Selami, "Ermeni Sorunu ve Almanya" a.g.e., s.229

Diaspora Ermenileri, sözde soykırım ibaresinin Türklerin baskısı sonucu müfredattan kaldırıldığını iddia etmektedirler. Bu durumun tam tersi söz konusudur. Nitekim sözde soykırımın tekrar müfredata alınmasının Alman yetkililerin, özellikle Almanya'daki Ermeni Kilisesi ve Ermenistan Büyükelçiliği ile sürdürdüğü sıcak diyalogdan ileri geldiği söylenebilir. Ermenistan'da diasporadan farklı olarak ılımlı yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün Ermenistan Daimi Temsilcisi Arsen Avegyan'ın Ermenistan Hükümeti'nin arşivlerini açtıklarını ifade etmesi buna güzel bir örnektir. Almanya'da diaspora Ermenileri'nin, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakereleri öncesinde Ermeni sorununu gündemde tutma çabalarının kısmen amacına ulaştığı söylenebilir.[930] Sözde soykırımın 90. yıldönümü faaliyetleri aslında beklenildiği gibi büyük çaplıdır. Faaliyet planının ayrıntıları, anti-propaganda faaliyetlerinin zamanında ve yerinde düzenlenmesinin engellenmesi için kamuoyuna yansıtılmadığı söylenebilir. Ermenistan'da ise, Koçaryan Hükümeti'nin sözde soykırımın 90. yıldönümü faaliyetlerine ayırdığı ödenek dışında beklenildiği kadar büyük bir hazırlık içinde olmadığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak Alman politikacılarının, Alman gençliğinin holocaust ve soykırım kavramlarını şaibeli bir konu olan sözde Ermeni soykırımı üzerinden değil, Nazi Almanya'sı döneminde (1933–1945) yaşanan örneklerden öğrenmelerinin daha uygun olacağını düşündükleri söylenebilir.

### 5.6.7. Irkçılık (Neo-Milliyetçilik) ve Yabancı Düşmanlığı Sorunsalı Kapsamında Almanya

İki Almanya'nın birleşmesi, Doğu Alman halkının büyük bir çoğunluğu tarafından büyük bir arzuyla istenmişti. Berlin duvarının yıkılmasından sonra 16 milyon Doğu Alman vatandaşı baskıdan kurtulmuş, ancak yeni bir bağımlılık şekline maruz kalmıştır. Çünkü birleşik Alman hükümeti birliğe yeni katılan beş yeni federal devlete yıllık 150 milyar Mark aktarmaya başlamıştır. Bu durum batıda yaşamakta olan 63 milyon daha yüksek hayat standardına sahip Alman vatandaşını, özellikle de

[930] Timur, Taner, 1915 ve Sonrası. Türkler ve Ermeniler, Ankara, 2001, s.39; Özellikle müzakere süreci öncesinde Almanya ve Fransa'da yaşanan gerginlikler, Ermeni diasporasının sözde soykırımın 90. yıldönümü faaliyetlerinin başlangıcını oluşturmaktadır. Almanya'da sözde Ermeni soykırımının ders müfredatından kaldırılıp yeniden müfredata alınması, Ermeni diasporasının Avrupa'daki etkisinden kaynaklanmaktadır.

işçi sınıfını gittikçe artan bir rahatsızlığa yöneltmiştir.[931] Almanya'nın batısından doğusuna akan ve Batı Almanlar'ın gelirlerinde önemli kesintilere neden olmasına karşın, var olan hoşnutsuzlukta iki taraf arasında bir simetri vardır. 1993 yılında yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre batıdaki Almanlar' ın sadece beşte biri, doğudakilerin de onda biri Elbe boyunca ulusal birliktelik ruhu içinde bulunmaktan hoşnutturlar.[932]

1529 Yılında Türklerin Viyana'yı kuşattığı ve Almanlara büyük korkular yaşattığı zamanda yazar Agricola'nın dediği gibi "Almanların en onurlu eylemi, Türkleri Avrupa'dan çıkarmaktır"[933] sözü birleşme sonrası bir anlamda yeniden doğmuş; birleşme öncesine göre daha büyük potansiyellere sahip olan Almanya, dünyadaki yeni konumunu ve içsel gerginliklerini düzenlemek denemelerinde birçok rahatsızlığı içinde barındırmaktadır. Buna karşılık Avrupalı hükümetler de bilmektedirler ki, sağlıklı bir Almanya olmazsa sağlıklı bir Avrupa olmayacaktır.[934]

Kapalı kültürleri nedeniyle daha milliyetçi bir yapı gösteren Doğu Alman gençleri işsizliklerinin intikamını ülkede bulunan yabancı işçilerden almaya başlamışlar ve Hitler dönemi Alman kültürünün birtakım baskın eğilimleri yeniden canlanma sürecine girmiştir. Avrupa'da aşırı akımların güçlenmesi, insan haklarının, doğduğu yer, demokrasinin beşiği sayılan bu alanda Avrupalılar'ın ancak refahları yerinde olduğu zaman demokrasi ve insan haklarına önem verdikleri Normanlar zamanındaki saldırgan kültürlerine ilk ekonomik sıkıntıda geri dönebilecekleri şüphesini uyandırmıştır. İki Almanya'nın birleşmesinden sonra ortaya çıkan aşırı milliyetçi hareketleri kimileri gelecek için önemli bir tehlike olarak değerlendirirken kimileri de geçiş Sürecinin bir yansıması olarak görmektedir,

İkinci görüşü savunanlara göre, 20. yüzyıl sonunda Almanya artık bir "Volk" un ideal ulusu değil, çok kültürlü bir toplumdur. Dolayısıyla günümüzde tanık olduğumuz olaylar, Almanya'nın yalnızca Avrupa entegrasyonu meselesini değil, kendisinin yeni kimlik sorununu çözme girişimidir. Batı Almanya'da ki münferit olaylara kamuoyu sınırlı bir sempati göstermektedir. Diğer taraftan otoriter bir

---

931 Shlaes, Amity; "Germany's Chained Economy", Foreign Affairs, Volume 73 No.5, September-October 1994, s.111–117

932 Marsh, David; "Germany and Europe-Crisis of Unity" a.g.e., s.7

933 Kula, Onur Bilge; " Alman Kültüründe Türk Simgesi-II", Ankara, s.175

934 Marsh, David; "Germany and Europe-Crisis of Unity" a.g.e., s.4

politik kültürde yetişmiş, demokratik hoşgörüden uzak Doğu Avrupa insanının demokrasi anlayışı geçiş sürecini güçleştiren önemli bir unsurdur. Onlara göre demokrasinin anlamı "Yabancıları istemiyoruz" diyebilmeleridir.[935]

Aslında bugün Alman sağının en önemli sorunlarından biri, faşizmi yeniden yorumlamaya çalışan birkaç tarihçi dışında, entellektüel dünyada önemli temsilcilerinin olmamasıdır. Bunlar boşlukta birtakım seslerdir. Sağ, entellektüel kültüre sahip değildir.[936] Dünya, bugün Almanya' da olanların bir tekerrür olduğu görüşündedir. Bizce, bu tamamen değişen bir dünyanın gereklerine kendini uydurmaya çalışan bir ülkenin tepkileridir.[937]

Sosyalizmin sona ermesi, ardından Almanya'nın birleşmesiyle Almanya'da bir boşluk ortaya çıktı. Artık kapitalizmin karşısında hiçbir düşman kalmamıştı; Sol ideolojilerin gözden düşmesinin hemen akabinde, kapitalizme en sert eleştirilerin yöneltilmesi görevini aşırı sağ üst1endi. Birleşik bir Almanya'yı kapsayan ulusal bir kimlik hiçbir zaman var olmamışsa da, şurası açık ki, Almanya bugün bir kimlik bunalımının sancılarını çekmektedir.[938]

Almanya 'da yaşayan Türk vatandaşları konu edilirken, hiç şüphesiz "Yabancı düşmanlığı ve ırkçı terör" üzerinde de önemle durmak gerekmektedir. Irkçılık sadece Almanya'da görülen ve münhasıran Almanlara has bir olgu da değildir. Irkçılık hemen hemen tüm Avrupa'da yaşanan bir gerçekliktir. Ancak diğer hiçbir ülkede ırkçılık, Almanya 'da ulaştığı tehlikeli boyutlarda yaşanmamıştır. Almanya 'nın tarihi, diğer ülkelere göre sayısız kötü örneklerle doludur.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi, Hitler'in savaşı kaybetmesi ve Almanya'nın ikiye bölünmesi sonucunda aşırı sağcılar bir gecede yok olmamışlardır. Değişik yıllarda kurulan aşırı sağcı partilerin yeterli oyu alarak en azından eyalet parlamentosuna girdikleri görülmüştür. Örneğin 1950'li yılların başlarında kurulan DRP (Alman İmparatorluk Partisi), 1964'te Bremen Eyalet Parlamentosuna girmeyi başarmıştır. Diğer bir aşırı sağcı parti olan NPD (Alman Ulusal Demokrat Partisi),

---

[935] Bendit, Daniel Canlı; "Vatanımız Babil: Çok Kültürlülük ve Demokrasi Mücadelesi", NPQ, 6/1993, s.6
[936] Enzenberger, Hans Magnus; "Yeraltındaki Vatanımız İçin Blues", NPQ, 6/1993, s.12
[937] Duve, Freimut; "Almanya ve Değişim Kasırgası", NPQ, 6/1993, s.17
[938] Müller, Heinner; "Almanya'nın Kimlik Bunalımı" NPQ, 6/ 1993, s.18

1960'lı yılların en güçlü aşırı sağcı partisi olmayı başarmıştır. Tam 7 Eyalette Parlamentoya girmiştir. İlk defa bu dönemde yabancılar, bu partilerin programlarında yer almaya başlamışlardır. Örneğin NPD'nin programında, iş vermekle ilgili olarak Almanlara yabancılar karşısında öncelik verileceği yer almaktadır. Bu yabancı düşmanlığının her zaman var olduğunun bir göstergesidir.[939]

II. Dünya Savaşından sonra Almanya'da bir değişiklik olmamıştır. 1945'te ırkçı olan bir Alman, 1949'dan sonra ırkçı düşüncelerini değiştirmek için her hangi bir neden görmemiştir. 1962 ve 1975 yılları arasında Alman Halkına şu soru sorulmuştur: "1933–39 arasında Almanya'da kurulan ve inşa edilen her şey II. Dünya Savaşı'ndan dolayı yıkıldı ve tahrip edildi. II. Dünya Savaşı olmasaydı, Hitler'i büyük bir devlet adamı olarak görür müydünüz?" Bu soruyu 'evet' olarak yanıtlayan, yani Hitler'i büyük bir devlet adamı olarak gören Almanların sayısı bir hayli yüksek çıkmıştır: 1962'de %36, 1963'te %35, 1964'te %29, 1967'de %32, 1972'de %35 ve 1975'te Alman Halkının %38 i Hitler'i hala büyük bir devlet adamı olarak görmeye devam etmektedir.[940]

1980'li yıllarda biraz olsun sahneden kaybolan aşırı sağcı partiler, 80'li yılların sonuna doğru Alman siyasetinde tekrar boy göstermeye başlamışlardır. Bu dönemde kendisinden en çok söz ettiren parti hiç kuşkusuz "Republikaner" Cumhuriyetçilerdir.1982–83 yıllarında kurulan bu partinin 1989'da 8 bin, 1990'da 25 bin üyesi bulunmaktaydı. Bu Cumhuriyetçi Parti 1989 seçimlerinde Eyalet Parlamentosu'na girme başarısını göstermiştir. Bu partinin oy potansiyeli %5 ile %7 arasında değişmektedir. Seçim propagandalarında kullandıkları konuların başında yabancılar gelmektedir; Almanya'daki yabancıların sayısının azaltılması, iltica yasasının değiştirilmesi gibi… Tüm sorunların sorumlusu olarak yabancılar gösterilmektedir. Yabancılar ve ilticacılar geldikleri yere geri gittiklerinde, tüm yaşanan sorunların çözüleceği gibi bir imaj yaratılmak istenmektedir. Bu propagandaya inanan çok fazla Alman mevcuttur. Bu görüşte olanlar sadece işsiz ve asosyal gruplara mensup insanlar değil, her kesimden insanlardır. Özellikle iki Almanya'nın birleşmesiyle F.Almanya nüfusunun % 2.5 'ni oluşturan Türk nüfusu

[939] Alkan, Nail; "Birleşmiş Almanya'da Yabancı Düşmanlığı", Avrasya Dosyası, Yaz 1994. C.1. No:1, s.63–72
[940] Alkan, Nail; a.g.e. s.66

birleşmeyle beraber % 2'ye düşmüştür.[941]

1970 ve 80'li yıllarda Almanya'da yabacı düşmanlığı diye bir mesele pek olmamıştır. Hatta 1980'li yılların sonlarına doğru, çok kültürlü toplum kavramı panellerde ve açık oturumlarda tartışılmaya başlanmıştır. Bunun yanında bir de yabancı işçilere seçimlerde oy hakkı isteniyordu. Ne olduysa birden bire 1990'lı yıllara girildiğinde tüm bu konular ortadan kalkmış, bunların yerine ırkçılık, yabancı düşmanlığı gibi aşırı sağ politikalar tartışılmaya başlanmıştır. İki Almanya'nın birleşmesi, sadece Almanların kendilerine olan güvenlerini artırmakla kalmamış, aynı zamanda ırkçı grupların gelişmesini de hızlandırmıştır. Irkçı gruplara Alman devleti bir süre sempati ile bakmasa bile, sabırla bakmış hatta bu grupların yabancılara yönelik şiddet eylemlerine - yabancıları korkutup geri dönmelerini hızlandırır ya da en azından yenilerinin gelmesini engeller düşüncesiyle hoşgörüyle bakmıştır.[942] İşte bu tutum Alman ırkçılarını cesaretlendirmiştir. Türklere yönelik saldırılar Kasım 1992'de Mölln kentindeki bir kundaklama eylemi ile doruğa çıkmış ve birçok Türk yanarak can vermiştir. Bu ırkçı saldırılara tepkiler sadece Türkiye'den gelmemiş, Almanya uluslararası baskı altına alınmıştır. Türklerin yanarak ölmesi insanlara Hitler döneminde fırınlarda yakılan milyonlarca insanı tekrar hatırlatmıştır. Dünya Yahudi Kongresi New York'ta yaptığı toplantıda, Alman mallarının boykot edilmesini dahi gündeme getirmiştir. Türkiye hadiseye son derece soğukkanlı yaklaşmış ve bu olayı Almanya'nın aleyhinde kullanmamıştır. Göç ve iç güvenlik bütünü içerisindeki en önemli konu yabancılara karşı işlenen suçlardır. Anayasayı Koruma Kurumunun raporlarına göre, 1991–1993 yılları arasında yabancı düşmanlığı motifli suçların sayısı 2426'dan 6712'ye çıkmıştır. Eylemler 1418'den 2277'ye çıkmıştır. 1993'ün ikinci yarısından itibaren özellikle kundaklama, müessir fiil ve mala zarar veren şiddet olaylarında bir azalma olurken, zor kullanma, propaganda suçu ve kışkırtmacılık gibi cürümlerde artış gözlenmektedir.[943]

Yabacılara karşı işlenen suçların dış politik sonuçlar doğurması doğaldır. Federal Almanya en azından kendi tarihi sebepleriyle, diğer ülkelerden daha fazla

[941] Şen, Faruk; "Bonn-Ankara Hattı" , Önel Verlag, Köln, 1991, s.41
[942] Özdağ, Ümit: a.g.e. s.81
[943] Angenendt, Stefan: "Göçmenler ve İç Güvenlik", Deutschlands Aussenpolitik, c.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München, Oldenburg Vlg. 1995,s.174- 198

yabancı düşmanlığına karşı ciddi mücadele vermelidir. Almanya'daki aşırı sağ akımlar ve yabancı düşmanlığı, dünyada çok dikkatle kaydedilmektedir. Almanya sadece tarihi sorumluluk nedeniyle değil, demokratik ve insan haklarına saygılı bir devlet olmanın bilinciyle, böyle gelişmelere göz yumması düşünülemez ve bunları basit gösteremez. Bunun yanında dışardan gelen insanların, geldikleri ülkelere zarar verici ve hatta yıkıcı faaliyetlerine Almanya'nın, her ne şekilde ve her ne gerekçeyle olursa olsun, göz yumması ve hatta desteklemesi ciddi bir devletin yapacağı iş olmamalıdır. Almanya'nın Sollingen kentinde 1992 yılında Türkler'in yaşadığı evin kundaklanması ve bu olayda 3 Türk'ün hayatını kaybetmesi yakın tarihteki Türklere yönelik ırkçı saldırıların en bilinenidir.[944]

Sayıları 8.000'den fazla olan ve çoğu skinhead olarak bilinen aşırı sağ militanın bulunduğu Almanya'da her sene binlerce ırkçı saldırı gerçekleşmektedir. Ayrıca Almanya'da ırkçılığın, küçük neo-nazi gruplarının değil, devletin ve Alman siyasetinin bir parçası olduğu ileri sürülmektedir. Almanya'nın eski Sosyal Demokrat Başbakanı Helmut Schmidt, yazdığı kitapta, Almanya'nın Üçüncü Reich deneyimi nedeniyle idealist düşünüp aşırı sayıda yabancıyı kabul etmiş olduğunu, bu yabancıların bugün entegre olamadıklarını ve entegre olmalarına yardımcı olunmadığını iddia etmektedir. Ayrıca Helmut Schmidt, Almanların, bugün sayıları yedi milyonu bulan yabancıları, ırkçı oldukları için, asimile etmeyi de başaramadığını söylemekte ve eklemektedir: "Almanlar, kalplerinde fazlasıyla yabancı düşmanıdır".[945]

Almanya'da yabancılara yönelik saldırıların artması ve ölümlere neden olacak kadar şiddet kazanması iki Almanya'nın birleşmesi sonrasına rastlamaktadır. Ve bazı araştırmacılar bunun bir tesadüf olmadığını öne sürmektedirler. Irkçı ve yabancı düşmanı saldırıların en fazla gerçekleştiği yerin Doğu Almanya olması, bu iddiaları doğrulayıcı niteliktedir. Bu ise, Doğu Almanya'da birleşme sonrası daha da su yüzüne çıkan işsizlik, sosyal ve ekonomik sorunlar ile önemli ölçüde bağlantılı

[944] Hatta Türklerin göçe zorlanmak için şiddetin örtülü bir şekilde devlet tarafından desteklendiği ileri sürülmektedir.
[945] John Hooper, "Germans Racist, Says Schmidt", Guardian, 29 Mart 2002

görünmektedir.[946] Yabancı düşmanlığının Doğu Almanya'da daha yaygın ve şiddet içerikli olmasının diğer bir nedeni, Alman yazar F. C. Delius tarafından, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde tepeden inme bir 'halkların dostluğu' buyruğunun, başka ülke halklarına karşı anlayış ve hoşgörü uyandırmak yerine aksi tesir gösterip, bir tür nefret ve yabancılaşma duygusu yaratmış olması şeklinde açıklanmaktadır.[947]

Durum her ne kadar iki Almanya'nın birleşmesinden sonra ciddi bir hal almış olsa da, Almanya'da ırkçı eğilimlerin yüksek olduğu, daha 1988 yılında yapılan bir Avrupa Konseyi çalışmasında ortaya çıkmıştır. Buna göre Avrupa'da azınlıklara karşı muamelede en olumsuz tutum Almanya tarafından sergilenmektedir.[948]

Aslında yabancılara karşı şiddet içerikli hareketlerin 1980'li yıllardaki ekonomik durgunluk dönemine rastlaması bir tesadüf değildir. 1980'lerin başında % 4 olan işsizlik oranlarının 1983'den itibaren % 9'a kadar yükselmesi, misafir işçilerin 'Almanların işlerini çalmak' ile suçlanmalarına neden olmuştur. Hatta basit bir denklemle durum ortaya konuluyordu: 2 milyon yabancı işçi var = 2 milyon da işsiz; böylece tüm yabancı işçilerin ülkelerine geri gönderilmesinin ülkedeki işsizlik sorununu tamamen sona erdireceği öne sürülüyordu. Ancak, madencilik ya da temizlikçilik gibi, hem tehlikeli hem de düşük maaşlı işlerde çalışmak için Alman bulmak pek mümkün değildi. II. Dünya Savaşı sonrasında nasyonal sosyalizm etkisindeki, Hitler'e hayranlık duyan neo-nazi grupların varlığının aslında hep devam etmiş oldukları görülmektedir. Ancak yeniden yükselişe geçmiş olan aşırı sağ, sol veya anarşik terör ile uzun zaman uğraşıldığı için gündemde olmamış, ya da gündeme getirilmemiştir. 1992 Sollingen olayları ile Almanya'da yabancı düşmanlığı, neo-nazizm ve ırkçılık gibi uzun yıllar tartışılmamış olan konular birden bire gündeme bir daha hiç inmemek üzere gelmiştir. 2000 senesinde Düsseldorf'da patlayan bir bombanın, altısı Yahudi 10 göçmenin yaralanmasına yol açması, yabancılara yönelik bir dizi saldırının başlangıcı olmuştur. Özellikle Doğu

[946] Alman yazar Hans Christoph Buch ile Yüksel Pazarkaya tarafından yapılan söyleşi, Yüksel Pazarkaya, Möln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine, İstanbul, Sis Çanı Yayıncılık, Mart 1995, s. 41

[947] Alman yazar F. C. Delius ile Yüksel Pazarkaya tarafından yapılan söyleşi, Yüksel Pazarkaya, Möln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine, İstanbul, Sis Çanı Yayıncılık, Mart 1995, s. 59.

[948] Ulrich Wagner, "Threats on Cultural Identity and Hostility Towards Migrants: Research Centered on Ethnic Majorities," The International Scope Review, Cilt 6 (3), 2001, s. 34

Almanya'da meydana gelen olaylarda Nazi sembollerini kullanan çok sayıda genç gözaltına alınmıştır. [949]

İşte bizim bu makaledeki amacımız, Almanya'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığının tarihsel bir olgu olduğunu, bittiği sanıldığı dönemlerde bile devam ettiğini ve süreklilik arz ettiğini ve bu durumun da geçtiğimiz günlerde İçişleri Bakanı Otto Schily'nin yaptığı açıklamalarla doğrulandığını ortaya koymaktır.

### 5.6.8. AB Üyelik Süreci Bağlamında Almanya ve İkili İlişkilerin Geleceği

Avrupa Birliği'nin ilk adımını Fransa ve Almanya'nın kuruluşuna öncülük ettiği Ruhr bölgesindeki zengin kömür ve demir madenlerinin işletilmesini amaçlayan "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu" teşkil etmiştir. Daha sonra bu iki ülkeye 18 Nisan 1951'de İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg katılmış ve Avrupa'nın kömür ve çelik üretimi bir tek uluslararası kuruluşa bırakılmıştır. Bunun başarılı olması Avrupalılık ruhunun doğmasına ve daha kapsamlı denemelere yol açmıştır. Nihayet 25 Mart 1957'de Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve aynı yıl içinde Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuştur. 1967 yılında bu üç kuruluş; ayrı anlaşmalara dayanmakla birlikte yönetsel organlarını bir araya getirerek "Avrupa Toplulukları" çatısı altında birleştirilmiştir.[950]

Türkiye'nin olası bir Avrupa Birliği üyeliğinin temelinde yatan felsefe, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günlerde kendisine temel hedef koyduğu Batılılaşma konseptidir. Türkiye'nin "Batılılaşma Projesi", özellikle 50'li yıllarda Batı Savunma Paktı'na üye olması, 60'lı yılların başlarında bunun doğal bir devamı olarak AET ile ortaklık ilişkisi içine girmesiyle somutlaşmıştır. Başlangıçta, Batı Avrupa'da bir ekonomik birlik amacı ile kurulan AET, 1 Temmuz 1987'de imzalanan tek Avrupa senedi ile adını Avrupa Topluluğu'na (AT) çevirmiştir.

---

[949] John Ardagh: a.g.e., s. 284

[950] Harp Akademileri Komutanlığı, "D-8'e Üye Olan Ülkelerin Siyasi, Ekonomik, Sosyal ve Askeri Açıdan Mukayesesi ve Muhtemel Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri", 1998, İstanbul, s.12

Topluluğun Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşümü 29 Ekim 1993 tarihinde Brüksel zirvesinde gerçekleşmiştir. Böylece siyasi ve ekonomik birlik kurulmuştur.[951]

Türkiye'nin NATO üyeliğine karşı zamanında hangi gerekçeler ileri sürülmüşse, bugün de Türkiye'nin AB üyeliğine karşı da aynı sebepler, aynı çevreler tarafından ileri sürülmektedir. Türkiye'nin NATO üyeliğine karşı çok büyük engeller çıkarılmıştı. Türkiye ile ittifak istenmekteydi, ancak NATO'ya girmesine de karşı çıkılıyordu. Türkiye ve Almanya arasında bir 'strategic coupling' kurulmuştu. Ve şimdi bu "strategic coupling" 1990 sonrası yerini "decoupling"e bırakmıştır. Almanya bunun ilk sinyallerini Körfez Savaşı esnasında vermeye baş1amıştır.[952]

Körfez Savaşı'nda NATO'nun acil gücünün Güneydoğu Anadolu'ya kaydırılmasına ilk karşı çıkan Almanya olmuştur. Yinede NATO gücü oraya gönderilmiştir. Şimdi yine görülmektedir ki, Almanya tutum ve davranışıyla Türkiye'nin AB'ne girip girmemesinde önemli bir rol oynayacaktır. Bu konuda Almanya kendisinden umulan bir davranışı gösterebilecek midir? Hiç kuşku yok ki hayır. Almanya burada da 'decoupling'i devam ettirecektir.

Türkiye, AB ile ilişkilerinde Almanya'ya özel bir anlam yüklemektedir. Dolaysıyla Türkiye - AB ilişkileri, ikili ilişkilerin gölgesinde kalmaktadır. Kramer'e göre ikili ilişkilerdeki problemler Avrupa eksenine taşınmaktadır. Buda ikili ilişkilerde önemli bir faktör oluşturmaktadır. Her iki tarafta bundan uzaklaşmalıdırlar.[953]

Türkiye'nin AB üyeliğine Almanya'nın karşı çıktığı görüşü Türkiye'de yerleşmiştir. Bazı Alman yazarlar (Vollmer gibi) bu düşüncenin yanlış olduğunu söylemektedirler. Bunlar, bu meselenin her iki ülkede de tartışıldığını, ancak Almanya'da daha açık ve samimi tartışılmasının bu sonucu doğurduğu görüşündedirler. Ayrıca Almanya'nın kendi içinde yaşayan Türkler açısından da, Türkiye'nin AB'ne girmesinde menfaatinin olduğunu düşünmektedirler. Türkiye

[951] Harp Akademileri Komutanlığı, "Bugünün ve Geleceğin Dünya Güç Merkezleri ile Türkiye ve Etkileri", 1994, İstanbul, s.35
[952] Yüksel, Süreyya; "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis Im Kreuzungspunkt der Krafte - Die Türkei in einer veranderten Politischen Umwelt", Ed. Körber-Stiftung, No: 109, Hamburg, 1997, s.61
[953] Kramer, Heinz; "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis". Im Kreuzungspunkt der Krafte- Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung, No: 109. Hamburg. 1997, s.63

AB'ne, üyelik için ortaya koyduğu Fransa, İspanya ve İngiltere örneklerini ve kendisine de bu ülkeler gibi eşit davranılması talebini Vollmer, bu argüman çok değişik sebeplerle farklıdır diyerek; "Birincisi Fransa ve İngiltere olmadan AB olmazdı. Bu tamamen farklı bir çıkış noktasıdır. Türkiye'nin durumu tamamıyla farklıdır. İkincisi de, AB'nin temelleri atılırken, Avrupa'nın bölünmüş olduğunu ve Avrupa'nın savaş sonrası düzeni ve sınırlarının mesele yapılmasının söz konusu olduğunu unutmayalım" demiştir.[954]

"Avrupalılık kimliğini yitirme tehlikesi", Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üye olmasını kabul etmeyenlerin kullandıkları argümanlar arasında çok önemli bir yere sahiptir. "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde Lorenz Jäger, bu konuyu veciz bir şekilde ifade etti ve "Türkiye'nin herhangi bir Avrupa kültür haritasında kendine yer bulma olasılığı yoktur" demiştir.[955] Kısacası, Portekiz'den Polonya'ya kadar tüm Avrupa ülkelerini kapsayan bir "Avrupalılık kimliği" kavramı ortaya konulmakta ve bu kavram yardımıyla Türkiye dışlanmaktadır. Örneğin Jürgen Kocka, "Dışı olmaksızın içi olamaz" diyerek sınırın çizilmesini ve böylece bir Avrupalılık kimliği oluşturulmasını savunmaktadır.[956]

Almanlar özellikle Türkiye'nin AB üyeliği söz konusu olduğunda, kraldan çok kralcı kesilmektedirler. 50 yıldır Batı değerlerini ve sınırlarını büyük fedakarlıklar göstererek koruyan Türkiye'ye, üçüncü sınıf ülke muamelesi yapılmaktadır. Daha henüz demokrasi ve insan hakları kavramıyla yeni tanışmış ve yıllarca düşman ülkeler olarak, karşılarında her türlü tedbirlerin alındığı Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri, Türkiye'den önce AB'ne üye yapılmak istenmektedir. Hem de Almanya'nın bastırmasıyla. Almanya büyük bir telaşla kendi 'Ostpolitik' anlayışı doğrultusunda eski Sovyet peyklerini bir an evvel AB'ne dahil etmek istemektedir. Bu açıdan AB ve NATO'nun genişleme sürecini en çok destekleyen ülke Almanya'dır. Görüşlerini değişik yerlerde ifade etmiş olan Bielefeld Üniversitesi'nden emekli tarih profesörü Hans-Ulrich Wehler ile Berlin Humboldt Üniversitesi'nin yakın tarih profesörü Heinrich August Winkler başta olmak üzere, Avrupalılık kimliği gerekçesiyle Türkiye'nin AB'ye alınmasına karşı çıkanların

[954] Vollmer, Antje: "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis", Im Kreuzungspunkt der Krafte - Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung. No: 109. Hamburg. 1997, s.76
[955] Frankfurter Allgemeine Zeitung, 14. 8. 2002
[956] Die Zeit, 49/2002

argümanlarını iki ana başlık altında özetleyebiliriz: - Avrupa, Hıristiyan Batı'nın mirasçısıdır; 2000 yıllık Hıristiyan inancı ve teolojisi Avrupa ülkelerine damgasını vurmuştur. Türkiye ise tersine, İslamiyet tarafından, yani tümüyle farklı temellere ve prensiplere sahip bir din tarafından biçimlendirilmiş bir ülkedir.[957]

Almanya'dan daha önce demokrasiyi tanımış ve özellikle de insan haklarında dünyaya örnek olmuş bir ülkeye, hele Almanya gibi bir devletin bu konularda adeta dayatma içinde olması, doğrusu çok anlaşılır gelmemektedir. Acaba Almanya bir şey mi kanıtlamak istemektedir? Almanlar sanki insan haklarını kendileri keşfetmiş gibi davranmaktadır. Diğer Avrupalılar da 1920'li yıllarda Avrupa'daki demokrasilerin her yerde az ya da çok nasıl döküldüğünü hatırlamaları gerekir. Avrupalılar fazla yüksekten bakmayı bırakmalıdırlar.[958]

Türkiye'de ve Avrupa'da gerçek niyetlerini saklamak için Türk askerini hem kalkan yapıp hem de onu demokrasinin önünde bir engel olarak ileri sürenler, bir gerçeğin farkında olmaları gerekir. Türkiye'de asker, demokrasinin korunması için önemli katkılarda bulunmuştur. Çevresindeki ülkelerin tamamında demokrasi yokken ve halada yokken, Türkiye'de demokrasi vardır. Herkesin bildiği fakat anlamak istemediği sebeplerle belki fazla demokrasiye müdahale edilmiştir. Unutulmamalıdır ki, buda demokrasi içindir. Avrupa'da da monarşi ve diktatörlerin varlığı, o kadar da uzun zaman öncesi değildir. Türkiye, 9 Temmuz 1959'da tam üyeliği öngören bir ortaklık ilişkisi kurmak üzere, AET nezdinde girişimde bulunmuştur. Yapılan müzakereler sonucunda 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da "Türkiye ile AET arasında Ortaklık yaratan Anlaşma (Ankara Anlaşması)" imzalanmıştır. Ayrıca Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Türkiye, Batıya yöneliminin doğal bir sonucu olarak, Avrupa ile bütünleşme yolunda politika izlemektedir. Bu bağlamda Türkiye, Avrupa ile ekonomik entegrasyonun bir basamağı olan Gümrük Birliği anlaşmasını 1 Ocak 1995 tarihinde imzalamıştır. 25 Ocak 1957 Roma Antlaşması ile belirlenen AB'nin nihai amacı siyasi birliktir. Sonuçta bütünleşme, Avrupa'nın ekonomik ve siyasi

[957] Frankfurter Allgemeine Zeitung, 19. 12. 2003 ve 11. 12.2002
[958] Stürmer, Michael; "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis". Im Kreuzungspunkt der Krafte - Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiltung. No: 109. Hamburg 1997. s.59.

olarak entegrasyonunu hedeflemektedir.[959]

Hans-Ulrich Winkler ve onun Türkiye'nin dışlanması konusundaki görüşlerine katılanların çoğu, sözü edilen tarihsel-kültürel argümanlara bir başka sorun daha eklemektedirler: Türkiye AB'ye üye olursa, kısa bir süre içinde AB'nin en kalabalık nüfuslu ülkesi olacak; bu durumda AB'nin nüfus dengesi bozulacağı gibi, AB ülkelerine göç etmek için kapıda bekleyen yaklaşık 18 milyon işsiz Anadolu insanı (başta Almanya olmak üzere) Avrupa metropollerine akacak ve müthiş bir entegrasyon sorunu ortaya çıkacaktır. Türkiye'nin belli bir süre içinde AB'nin en kalabalık nüfusuna sahip bir ülke olacağı inkar edilemez bir gerçekliktir. Ancak Günter Seufert, Wehler'in iddiasına temel teşkil eden rakamların, Türkiye'nin nüfus artış oranı dikkate alındığında, neredeyse üç kat bir fazlalık içerdiğine de işaret etmektedir.[960] Öte yandan, "Avrupa'ya göç etmek için fırsat kollayan 18 milyon Türkiyeli" şeklindeki değerlendirmelerin de bir spekülasyondan ibaret olduğu; Türkiye'deki ekonomik gelişmeye sıkı sıkıya bağlı olan bu konuda ciddi iddialara girilemeyeceği belirtilmektedir.[961]

Almanya'nın stratejik dış politik hedefleri belki de Türkiye'yi, Almanya'nın önünde bir engel olarak görmesine neden olmaktadır. Türkiye Avrupa'nın toprak olarak en büyük ülkesi ve yakın bir zamanda nüfus olarak ta birinci ülkesi konumuna gelecektir. Orta Asya'da, Kafkaslarda, Orta Doğu ve Balkanlar'da saygınlığı olan bir ülkenin, AB üyesi bir ülke olarak nasıl bir konuma gelebileceğini, her halde Alman dostlarımız çok iyi tahlil etmektedirler. Almanya, Türkiye'den çekindiği için, daha doğrusu AB içinde kendisine 'rakip' bir ülkenin olmasından rahatsız olacağı içindir ki, Türkiye'nin AB üyeliğini ne pahasına olursa olsun engellemek yoluna gidecektir. Diğer yandan da Avrupa, ortak tarihsel bir hatıraya ve kadere sahip olan bir birliktir; aynı zamanda Avrupa, demokrasi ve insan haklarının kalesi ve sosyal piyasa ekonomisinin yatağıdır; dahası, antik çağın ve Hıristiyan Batının mirasçısıdır.[962]

---

[959] Harp Akademileri Komutanlığı, "Uluslararası Güvenlik ve Ekonomik İşbirliği Kuruluşları, 1996, İstanbul, s.29
[960] Die Zeit, 39/2002
[961] Kramer, Heinz; "EU. kompatibel oder nicht?", SWP Studie Nr. 34. Berlin, August 2003, s. 10
[962] Leggewie, Claus; "Die Türkei und Europa", Frankfurt, 2004, s. 13

Türkiye'nin AB'ne üyeliği, başta Almanya olmak üzere diğer birlik üyesi ülkelerce kabul görmemektedir. Bunun sebebi Türkiye'nin üyeliğinin, Birliğin hareket kabiliyetinin güçlendirilmesiyle bağdaştırılamaz olarak görülmesidir. Türkiye-AB ilişkilerinin AB'nin çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesi hakim olan görüştür. Türkiye'nin NATO üyesi olması, Doğu-Batı çatışmasının sona ermesiyle her ne kadar Türkiye'nin jeostratejik konumunun önemi değişmekle birlikte, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Türkiye Orta Doğu'da önemli bir güç olmuştur.[963] Türkiye'nin Avrupa'ya sırtını çevirip İslam dünyası'na yönelmesi, Avrupa'nın çıkarına görülmemektedir. Bu nedenle Türkiye ne içeri alınacak kadar küçük, ne de dışarıda bırakılacak kadar büyük bir ülkedir. Bir takım Alman yazarlara ve liderlere göre, Türk-Alman ikili ilişkileri derinleştirilmeli ve Türkiye'yi AB'ne üye yapmadan Avrupai bir gelişme modeline bağlanmalıdır. Bu özel ikili ilişki şekli kesinlikle AB üyeliği şeklinde bir örgütlenmeyi içermemelidir. Çünkü Almanya'nın Türkiye'ye olan yakın ilişkileri tarihten ve Almanya'da yaşayan Türk işçilerinden kaynaklanmaktadır. Ancak güvenlik ve ticaret politikalarının bilaterelleşmesi hariç tutulmaktadır. Anlaşıldığına göre Türkiye'nin bir Avrupa gelişme modeline bağlanmasının altında yatan düşünce normatif tartışmaların kalıcı hale getirilmesidir: Almanya her konuda Türkiye'nin içişlerine müdahale etme imkanına sahip olmak istemektedir.[964]

Türkiye'nin AB'ne üye olarak kabul edilmemesinin önündeki sorun, Türkiye'nin 'Kopenhagen Kriterlerini' yerine getirip getirmemesi meselesi olmamak gerekir. Gerçek sorun, din ve kültür farklılığını bir tarafa koyarsak, belki de Türkiye'nin coğrafyası, dinamik genç nüfusu ve bölgesinde etkin bir ülke olma potansiyelinden duyulan tedirginlik olabilir. Bu nedenlerle, eğer Dünya'da olağanüstü gelişmeler olmaz ise, Türkiye'nin AB üyeliği kendinin bir hedefi, hatta hayali olmaktan ileri gidemeyecektir. Ancak Türkiye, demokrasisini, ekonomisini ve tüm ülkelerle olan ilişkilerini daha da ileriye götürerek, dünyada hak ettiği saygın yerini mutlaka alacaktır. Bugüne kadar Türkiye ve Almanya ilişkilerinin şekillenmesinde ve gelişmesinde iki kurum önemli rol oynamıştır. Bunlar NATO ve şimdiki adı AB olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'dur. Bundan sonra da büyük

[963] Winn, Neil: "Towards a Common European Security and Defence Policy? The Debate on NATO, the European Army and Transatlantic Security", Geopolitics, Vol. 8 No. 2, Summer 2003, s.87
[964] Bredow von Wilfried: Jager, Thomas: "Neue deutsche Aussenpolitik: nationale Interessen in internationalen Beziehungen" a.g.e., s.241–242

olasılıkla bu iki kurum, Türk-Alman ilişkilerine damgasını vuracaktır. Tarihi Türk-Alman ilişkilerini bir tarafta tutarsak, ikili ilişkiler 50'li yıllardan sora derinleşerek devam etmiştir. İlişkilerin temelini güvenlik ve dış politika alanları oluşturmaktadır. Ancak 'İşgücü Anlaşması' çerçevesinde Almanya'nın Türkleri kabul etmesiyle gelişen ilişkilerin boyutu ve içeriği birden bire değişmiştir. Almanya, Türkiye'nin en önemli ticari ortağıdır.[965] İki ülke arasındaki ticaret hacmi 1996 yılı rakamlarıyla 10 milyar dolar'dır. Türkiye'deki toplam yabancı yatırımların içindeki Almanya'nın payı % 12'dir.[966] Türkiye'ye gelen turistlerin içinde Almanlar ön sırada gelmektedir. Bugün Federal Almanya'da 2,5 milyonun üzerinde Türk yaşamaktadır. Almanya'daki bu Türk varlığı, iki ülke arasındaki tüm ilişkileri etkileyecek pozisyona gelmiştir. İlişkilerin niteliği devletten devlete olduğu kadar, halktan halka da bir karakter kazanmıştır.

90'lı yılların başındaki ikili ilişkilerdeki iniş çıkışlar dışında, Türk-Alman ilişkileri genellikle olumlu bir seyir izlemiştir. Bunun sebebi doğal olarak her iki ülkenin çıkarlarının örtüşmesi sonucu olmuştur. Bundan sonra da karşılıklı ilişkilerin iyi gitmemesi için aslında önemli bir sebep olmasa gerekir. Çıplak gözle bakıldığında her iki ülkenin farklılıklarından daha çok benzerliklerinin ağır bastığı görülür. İki ülkenin de birbirlerine ihtiyaçları vardır. Her iki ülke, menfaatlerini çok taraflı ve ikili ilişkiler çerçevesinde gerçekleştirme potansiyelini harekete geçirebilirler. Aralık 1997 tarihinde Lüksemburg'da yapılan AB Zirvesi'nden Türkiye'nin AB üyeliği konusunda olumlu bir karar çıkmaması üzerine, iki ülke arasındaki ilişkilerde gerilim yaşanmış ve üst düzey politikacı ve devlet adamları arasındaki söz düellosuna kadar gitmiştir. Lüksemburg kararlarının etkisiyle 1998 yılında tarihinin en durgun dönemlerinden birini yaşayan Türkiye-Almanya ilişkileri, 1999 yılında yeniden dinamizm kazanmıştır. Bu gelişmede, Almanya'daki hükümet değişikliğinin büyük etkisi olmuştur. 1998 Eylül ayında gerçekleştirilen genel seçimlerde, Helmut Kohl'ün Başkanlığında 16 yıl iktidarda kalan Hıristiyan demokratlar-Hür Demokratlar koalisyonu, yönetimi Schröder başkanlığındaki Sosyal Demokratlar-Yeşiller koalisyonuna bırakmıştır. Sosyal demokratlar-Yeşiller Hükümeti göreve geldiği ilk günden itibaren, Türkiye ile Almanya arasındaki

[965] Karaca, Ahmet Ali; "AET, Roma ve Ankara Antlaşmalarında Türkiye'nin Tam Üyeliği ile İlgili Hukuki Sorunlar", Yeni Forum Dergisi, Cilt 9, No 205, Mart 1988, s. 31
[966] Özel, Soli; "Türkiye Bir Avrupa Ülkesidir-Abdullah Gül", Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997, s. 34

ilişkilerde Lüksemburg AB Zirvesi'nden sonra soğuyan havaya yeniden sıcaklık kazandırma niyetinde olduğunu ve AB konularında Türkiye'ye ilişkin olarak Kohl Hükümeti'nden farklı bir tutum izleyeceğini beyan etmiştir. Bu çerçevede de din ve kültür farklılıklarının AB üyeliği için bir engel olmadığını, AB kapısının Türkiye'ye açık olduğunu, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi halinde AB'ye girebileceğini açıklamıştır. Alman Hükümeti, Helsinki Zirvesi'ne uzanan yolda, AB adaylığımızın resmen tescil edilmesi için yoğun gayretlerini sonuna kadar sürdürmüştür. Bizzat Şansölye Schröder ve Dışişleri Bakanı Fischer AB çerçevesindeki temaslarında bu amaçla kişisel desteklerini açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde yapılan AB Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin katılım adaylığının resmen tanınması kararının alınmasında Almanya'nın büyük etkisinin bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca, Sosyal demokratlar-Yeşiller Hükümeti'nin Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızın topluma entegrasyonu amacıyla gösterdikleri çabalar da ikili ilişkilerimizi olumlu yönde etkileyen diğer bir hususu oluşturmuştur.[967]

Ülkemizde 1999 yılında ardarda meydana gelen iki büyük deprem felaketinde Alman Hükümetinin ve halkının gösterdiği büyük yardım ve dayanışmanın da, ilişkilerimizde olumlu bir atmosfere girmesinde etkili olduğu söylenebilir.[968]

Geçtiğimiz yüz yıl içerisinde, yaşanan iki dünya savaşına rağmen birbiriyle savaşmamış olan iki ülke arasında, emsaline ender rastlanabilecek yoğunlukta ilişkiler yumağı oluşmuştur. Almanya'da sayıları 2.3 milyona yaklaşmış bulunan vatandaşlarımızın mevcudiyeti Türkiye ve Almanya arasındaki ilişkilere özel bir boyut kazandırmıştır. Yakın zamana kadar Almanya ile ikili ilişkilerimiz inişli çıkışlı bir seyir izlemiş, zaman zaman dış politika boyutundan çıkarak iki ülkenin iç politikasında da yansımalar yaratan krizler yaşanmıştır. Ancak, 1999 yılı bir dönüm noktası olacak şekilde, son birkaç yıldır Almanya'yla ilişkilerimize olumlu bir atmosfer ve dinamizmin hakim olduğu görülmektedir. Geçmişte ilişkilerimizi gerginleştiren unsurlardan birini, bir önceki Hıristiyan demokratlar /FDP (hür demokratlar) Hükümeti'nin AB'ne üyelik perspektifimize destek vermemesi teşkil

[967] Karluk, Rıdvan; "Gümrük Birliği'nden Sonraki Gelişmeler", Salı Konferansları, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu, 1997, s.189
[968] Yetkin, Münir Nuri, "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Değerlendirilmesi", Dış Ticaret Dergisi, No 3, Ekim 1998, s.84

etmişti. 1998 yılındaki seçimlerde Sosyal Demokratlar-Yeşiller koalisyonunun iktidara gelmesinden sonra Alman hükümetinin bu tutumda köklü bir değişikliğe giderek Türkiye'ye adaylık statüsü tanınmasında öncü rol üstlenmesi, ikili ilişkilerimizi ciddi bir darboğazdan çıkartmıştır. Alman Hükümetinin ülkemizin AB katılım sürecine verdiği destek sürmektedir. Bu alanda Türkiye ve Almanya arasında yoğun istişareler yapılmaktadır.[969]

2002 yılı Türk-Alman ilişkilerinin genel değerlendirmesini yapmak gerekirse, yıl içerisinde Almanya ile ilişkilerimizin ana gündem maddelerini AB bağlantılı konular oluşturmuştur. Özellikle Aralık ayındaki AB Kopenhag Zirvesi'nin yaklaşmasına paralel olarak, Alman Hükümetinin ülkemize müzakerelere başlama tarihi verilmesi konusunda izleyeceği tutum büyük ehemmiyet kazanmıştır. 2002 yılının son birkaç ay içinde Türkiye'den Almanya'ya yönelik üst düzey ziyaretler en yoğun seviyeye ulaşmış, Türkiye'deki 3 Kasım seçimlerinden hemen sonra, AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhurbaşkanı arka arkaya Berlin'e giderek temaslarda bulunmuşlardır.[970] Her iki ülkenin ulusal ve uluslararası alanlarda işbirliği yapabilecekleri çok sayıda imkanlar ve fırsatlar bulunmaktadır. Bunları değerlendirmek her iki devletin ortak anlayışına ve işbirliği kabiliyetine kalmıştır. Özellikle Almanya'nın, kendisine farklı şeyler vehmederek, yanlış ve gereksiz tutum ve davranışlar içine girmemesi gerekir. Tarihi deneyimlerden ders alarak, politik rotasını doğru belirlemek, Almanların ancak kendi çıkarına hizmet eder. Tarihten büyüyerek gelen askeri ilişkiler 60'lı yılların başında yeniden başlatılmıştır. O zamanlar Türkiye için eğitim ve savunma yardımı şeklinde başlayan ilişkiler, günümüzde NATO'daki işbirliğinin yanı sıra, düzenli aralıklarla yapılan görüşmeler, süreklilik kazanan mübadele programları, karşılıklı bilgilendirme ziyaretleri ve güvene dayalı savunma işbirliğiyle çok boyutluluk kazanmıştır. Her iki ülkenin askerleri Kosova'da ve Afganistan'daki demokratik yeniden yapılanma sürecini ISAF-operasyonu çerçevesinde birlikte korumuşlardır. Almanya ve Hollanda birlikleri 2003 yılının başlangıcında ISAF-komutasını Türkiye'den devraldılar. Şu anki Irak krizinde Almanya ve Türkiye barışçıl bir çözüm için çaba gösterdiler.

---

[969] Uysal, Fethullah; "Türk-AET İlişkilerinin Anatomisi", İlim ve Sanat, No 20, Temmuz-Ağustos 1998, s.11

[970] Tezel, Yahya Sezai; "Yeni Koşullarda Dünyadaki Yeri, Kimliği ve Statüsü Açısından Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile İlişkileri Hakkında Bazı Tesbit ve Düşünceler", Türkiye Günlüğü, No 19, 2002, s. 70

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları ile devletlerarası hukuk temelinin korunması her iki devletin esas temelini oluşturmaktadır.[971]

Almanlar tarafından yüzde 61 ile en yüksek oranda tam üyelik lehinde kullanılan tez, Türkiye'nin üyeliğinin Almanya'daki ve AB'deki Türk göçmenlerin uyumunu destekleyeceği yönündedir. Yüzde 53'lük bir kesim Türkiye'yi Avrupa'nın coğrafi parçası olarak görürken, Yüzde 51'lik bir kesim de Türkiye'nin AB'ye bağlanmasını askeri ve stratejik nedenlerden dolayı önemli bulmaktadır.Türkiye'yi kültürel olarak Avrupa'nın bir parçası olarak gören kesim yüzde 48'e ulaşırken, Türkiye'nin üyeliğinin ekonomik avantajları olacağını düşünen kesim ise yüzde 46 ile temsil edilmektedir. Türkiye ile Avrupa arasındaki "geleneksel-tarihi yakın bağ" tezi ve "Türkiye'nin üyeliğinin AB'nin dünya politikasındaki konumunu iyileştireceği" tezi daha az destek gören tezler arasında yer almaktadır. üyeliğin Avrupa'daki Türklerin uyumuna katkı yapacağı, Türkiye'nin coğrafi olarak Avrupa'ya ait olduğu ve Türkiye'nin stratejik-askeri önemini içeren tezlerde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca AB'nin dünya politikasında daha iyi bir konuma sahip olabilmesi ve Avrupa için getireceği ekonomik avantajlara ilişkin tezler de yine önemli oranda onaylanmaktadır. İnsan hakları sorunu, demokrasideki eksiklikler, kökten dincilik tehlikesi ve ordunun ülke içindeki etkisi gibi üyelik karşıtı tezlerin sol eğilimli parti taraftarları da dahil olmak üzere Alman kamuoyunun görüşlerinde halen kalıpsal bir şekilde var olduğu ve bu nedenlerin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çekimser bir tutuma neden olduğu görülmektedir.[972]

Almanya'da Sosyal Demokratlar'ın seçmenleri arasında 2003 yılının Kasım ayında yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre seçmenlerin yüzde 53'ü Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduklarını ve yüzde 36'sı Türkiye'yi desteklediklerini belirtmişlerdi. Yapılan araştırmada dikkat çekici sonuçlar elde edilmiştir. Türkiye'nin üyeliğine karşı olanların nedenleri arasında yüzde 61 ile "Türkiye'de kadınların had safhada dışlandığı" konusu başı çekmektedir. İkinci ana neden olarak ta yüzde 57 ile "çok büyük dini ve kültürel faklılıkların olduğu" iddiası gündeme gelmektedir. Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı olanların tutumunda AB'in Hıristiyan kültürüne dayalı olduğu düşüncesi ağır basmaktadır. Ayrıca üyeliğe karşı

[971] Silahlı Kuvvetler Dergisi, Temmuz 2004
[972] Türkdoğan, Berna; "Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri: Atatürkçü Düşünce Işığında", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 14, No 41, Temmuz 1998, s. 417

gelen kesim arasında Türkiye'den işsizlerin Almanya'ya akın edeceği kaygısının ve Almanya'daki Türklerin uyum kabiliyetleri konusunda şüphelerinin olduğu kısmen anlaşılmaktadır. Alman kamuoyunun çoğunluğu Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemekte, ancak üyelik koşullarının yerine getirilmesini önemle vurgulamaktadır.[973]

Koşulların yerine getirilmesi kaydıyla Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen kesimin yarısı, bu alternatif sunulduğunda ayrıcalıklı partnerliğin daha iyi bir yol olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bunların sadece yüzde 44'ü tam üyelik alternatifini desteklemektedir. Üyeliğe karşı çıkanların yüzde 77'si güçlendirilmiş işbirliğini bir alternatif olarak görmektedir. Bu sonuçtan yola çıkılacak olursa; bu kesimin Türkiye'nin Avrupa'dan tamamen dışlanmasını arzulamadıkları söylenebilir. Ayrıcalıklı partnerlik Almanlar'ın çoğunluğu tarafından AB üyeliği yerine en iyi alternatif olarak görülmektedir. Bu da AB üyeliği konusundaki genel destek oranlarını azaltmaktadır. AB üyeliği vasıtasıyla Avrupa'daki Türklerin uyumunun iyileşeceği, Türkiye'nin coğrafi anlamda Avrupa'ya ait oluşu, Türkiye'nin stratejik-askeri önemi, AB'nin dünya politikasındaki yerinin daha da iyileşeceği ve ekonomik avantajlar Alman toplumu açısından Türkiye'nin üyeliği konusunda gündeme gelen en önemli lehteki tezleri oluşturmaktadır.[974]

Almanya, Türkiye'yi AB'den dışlayarak, kendi menfaatlerine uygun hareket ettiğini sanmamalıdır. Türkiye'nin önüne engel çıkarmak, Almanya'nın hangi çıkarına hizmet ettiği iyi hesap edilmelidir. Avrupa'nın ve küresel güvenliğin Türkiye olmadan gerçekleşemeyeceğini Avrupalılar, en çok ta Almanların iyi bilmektedirler. Netice olarak Türk-Alman ilişkilerinin geleceğinde şu hususlar belirleyici olacaktır:[975]

i.) Bir müttefik ve 'dost' olarak Almanya'nın, Türkiye'ye karşı anlaşmalardan doğan vecibelerini yerine getirmesi ve güvenilirliğini yeniden kazanması:

---

[973] Tigrel, Ali; "Lüksemburg Zirvesi Sonrası Türkiye-AB İlişkileri", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Cilt 32, No 383, Şubat 1998, s. 22

[974] Bulaç, Ali; "Avrupa Birliği ve Türkiye", Feza Gazetecilik, İstanbul, 2001,s.140

[975] Bozkır, Volkan; "Avrupa Birliği Üyesi Olarak Türkiye-AB İçin Avantajlar ve Dezavantajlar", "Avrupa Yolunda Türkiye ve Polonya-Değişim Sürecinde İki AB Aday Ülkesi", Konrad Adenauer Vakfı, Ankara, 2001, s.20

ii.) Türkiye-AB ilişkilerinde Almanya'nın yapıcı rol oynaması;

iii.) Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının her türlü haklarını ve özellikle de can ve mal güvenliklerinin sağlanması;

iv.) Yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı etkin tedbirlerin alınması;

v.) Almanya'nın terörle mücadele konusunda ortak hareket etmesi ve kendi topraklarında terör örgütlerine müsamaha göstermemesi;

vi.) İnsan hakları söyleminin arkasına sığınarak, Türkiye'nin üniter yapısını hedef alan davranışlardan vazgeçmesi;

vii.) Almanya'nın Balkanlar'da ve Yakın Doğu'da 'sui generis' bir dış politika izlemekten imtina etmesi.

Mevcut ilişkilerin tekrar gözden geçirilerek, ilerisi için karşılıklı güvene ve ortak menfaatlere dayalı işbirliğinin geliştirilmesinde her iki ülkenin ortak çıkarı vardır. Almanya'ya gitmeden önce havalimanında bir açıklama yapan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Türkiye'nin tam üyeliğine sıcak bakmayan Fransa'ya karşı Almanya'dan destek isteyip istemeyeceğinin sorusuna, "Avrupa açık bir toplum ama yeter ki tartışmalar yapılırken Türkiye'ye haksızlık yapılmasın. Şüphesiz ki bu çerçevede Almanya Türkiye'ye yardımcı olmaktadır" diye konuştu. Schröder, İslam ülkeleri için Türkiye'nin iyi bir örnek olduğunu zaten sürekli vurgulamaktadır.[976]

Sonuç olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine giden yolda Almanya'nın tutumu ve ağırlığı su götürmez bir gerçektir. Bu sebeple Türkiye'nin Almanya kartını çok iyi oynaması gerekmektedir.

[976] Hürriyet, 26 Haziran 2005

# 6. ALMAN DIŞ POLİTİKA ÖNCELİKLERİNİN MİMARİSİ

21. yüzyıla girerken Almanya'nın dış politik görevleri iki açıdan 1871 sonrası Alman İmparatorluğu (Kaiserreich) ile karşılaştırılabilir: Birincisi büyümüş ve yeni yapılanmış bir Almanya, Avrupa' da ve uluslararası alanda yer alarak hızlı değişen bir dünyanın yapılanmasında etkin bir rol oynayabilir. İkinci olarak da, yeni kurulan Almanya'nın başarılı bir geleceğinin olup olmayacağına ve dış politikada becerikli veya beceriksizce hareket edip etmeyeceğine kendisi karar verecektir.

Soğuk savaş'ın sona ermesiyle küresel barışın sağlanmasına yönelik görevlerde güç kullanımı anahtar faktörlerden biri olarak görülürken , günümüzde Alman ordusu 10.000'den fazla askeriyle deniz aşırı operasyonlara katılmıştır. Bunun neticesinde de Almanya Avrupa ve dünyada baş aktörlerden biri haline gelmiştir.[977]

Kuşkusuz şartlar bugün çok farklıdır. 120 yıl önce devletlerin ve ulus devletlerin yapıları farklıydı ve göreceli olarak ta basitti. Avrupa sistemi içinde Almanya'ya saygın ve güvenli bir yerin temini, kabine politikasının en radikal uygulandığı zamanda, Otto von Bismark'a nasip olmuştur. Ancak bu statü daha sonra gelen devlet adamlarınca korunamamıştır.[978]

Uluslararası politikanın bugünkü yapısı çok daha karmaşık hale gelmiştir. Resmi politikalar, çoğu alanlarda (Klasik dış ve güvenlik politikalarından yeni global meydan okumalara kadar) ortak dış politika ve iç içe geçmiş karar mekanizmaları kanallarıyla yapılmaktadır. Bu bölümde Yeni Alman dış politikasının temelleri ile değişen dünyada dış politik meydan okumalar incelenerek, bu temeller üzerinde dış politika hareket stratejileri ve opsiyonlar tartışılacaktır.

Bu arada Alman çıkarları, hedef ve stratejileri önemli dış politik faaliyet alanları konu edilecektir. Bazı görüşlere göre Avrupa entegrasyonu ve transatlantik

---

[977] Longhurst, Kerry; "Germany and the Use of Force : The Evolution of German Security Policy 1990-2003", Manchester, , GBR: Manchester University Press, 2004, s.137

[978] Hanrieder, Wolfram F.; "(1989) Germany, America, Europe: Forty Years of German Foreign Policy", New Haven, CT, and London: Yale University Pres, s.221

ilişkiler ulusal çıkarlar açısından geride kalmıştır.[979] Ancak bunun bir yanılsama olduğu diğer bir iddiadır. Uluslararası alanda etkileyici ve belirleyici olabilmek için ulusal menfaatlere bir açıklık getirilmelidir. Sıkça iddia edildiği gibi milli menfaatlerin uzmanlık sahaları ile ayrı ayrı tanımlanması mümkün değildir. Almanya birleşme sonrasında, güvenlik stratejisinde AGİK ve AT'nu Avrupa'nın güvenliğini sağlamada tercih etmiştir. Almanlar için NATO hala Avrupa siyasi ve güvenlik kimliğinin oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir ve AGİK'in başat konumda olduğu Pan-Avrupa güvenlik sistemine dönüşümü desteklemektedir. Almanlar bu örgütler arasında bir seçim yapmayı istememektedirler.[980]

Günümüzde, Almanya için Alman güvenlik mimarisinin en temel unsurları iki tanedir. Bunlardan birincisi, Alman askeri gücünün kendi kendine yetmesi; ikincisi de Avrupa'nın silahsızlandırılmasına, özellikle de eski Varşova Paktı üye ülkelerinde devam edilmesidir.

Bugün birleşik Almanya, 45 yıl süren ve caydırıcılık temeli üzerine oturmuş iki bloklu düzenin ortasında yer almanın derslerini ve daha da önemlisi iki dünya savaşının topraklarından çıktığını her zaman aklında bulundurmaktadır. Temel amacı, barışçı yollarla ve birleşik bir Avrupa içersinde Avrupa'nın güvenliğine katkıda bulunmaktır.

## 6.1. Alman Milli Menfaatleri

Batının 40 yıldan bu tarafa olduğu gibi durumunu devam ettirmesinde, Almanya kadar hayati çıkarı olan bir başka ülke yoktur.[981] Bunun yanında ABD hariç, Almanya kadar da sorumluluk taşıması gereken bir başka devlet de yoktur. Batının Doğu'ya doğru mümkün olduğunca genişlemesi için uğraşan bir başka ülke de yoktur. Almanya'nın bu konuda herkesten daha çok menfaatinin olduğu bir gerçektir. Almanya'nın tek başına hareket etmesi yanlış anlaşılmalara sebep olacağı

[979] Hartrich, William; "Fourth and Richest Reich: How the Germans Conquered the Post War World", 1980, New York: Macmillan, s.117
[980] Merkl, Peter H.: "German Unification In The Eurepean Context" a.g.e., s. 130-144
[981] Stürmer, Michael: "Deutsche Interessen", Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1. Grundlagen, Ed. Karl Keiser. Hanns W, Maull, Oldenburg Verlag, München, 1997, s. 39–58

için Batı'nın Doğu'ya genişlemesi şeklindeki bir yaklaşım daha diplomatik görünmektedir.[982]

İki kutuplu sistemde en başarılı ülke Almanya olmuştur. Bu sistemin çökmesiyle en kazançlı çıkan Ülke yine Almanya olmuştur. Bugün tehdidin ortadan kalktığı söylenirken, bir taraftan da tehlikeler de artmaktadır. Kuşkusuz Almanya daha önce olmadığı kadar bugün iyi bir konuma sahiptir. Avrupa sisteminin göbeğinde ekonomik bir Dünya gücü, ABD'nin arzu ettiği bir partner, çöken bir imparatorluğun restorasyonu tehlikeye giren reformların devam ettirilebilmesi için Rusya'nın her türlü yardım beklediği bir ülkedir. Almanlar Dünya'yı kendi düşünce ve inançlarına göre görmek yada şekillendirmek isterler. Kendilerini tarihi öğreten, her zaman yumuşama adına tavır koyan, aklı tavsiye eden ve teknik reçetelerine güvenen bir millet kabul ederler. Bu bakış açısıyla politika yapmak için bir dünya var mıdır acaba? Ekonomik bakımdan dev olan bir ülkeden, siyasi cüce olarak bahsetmek, mütevazılık rolü oynamak değil midir? 1989/90 sonuna kadar Avrupa savunması yoktu. Sadece Atlantik güvenliği söz konusuydu. Bugünlerde ise Kuzey Amerika'nın Avrupa'ya karşı artan bir şekilde mesafe koyduğu hissedilmektedir. Kanada Avrupa'dan askeri gücünü çoktan çekmiştir. ABD ise asker sayısını 100.000 kişiye düşürmüştür. Bu güç Avrupa 'nın savunması için değil, deniz aşırı hedefler için tutulmaktadır. Bugün birbirine bağlı şu dört soruya cevap aranmaktadır: [983]

1. Avrupa'nın güvenliği hangi tehlikelerle karşı karşıyadır?
2. NATO' nun yarın için görülen ve görülmeyen planı nedir?
3. Maastricht ve buna bağlı Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına ne kadar bel bağlanabilir?
4. Bir güvenlik boşluğunda Orta ve Doğu Avrupa'da ne olacaktır?

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Avrupa için birinci tehlike, devam eden nükleer tehdit görülmektedir. Avrupa güvenliği için ikinci büyük tehdit, 1990/91 yıllarında Körfez Savaşı'nın gösterdiği gibi, İslam dünyasından gelmektedir. Keşmir'den Kazablanka'ya, eski Sovyet topraklarından, eski

[982] Szabo, Stephan; "The Changing Politics of German Security", London: Pinter, 1990, s.23
[983] Stürmer, Michael: "Deutsche Interessen …" a.g.e. s.51

Yugoslavya' ya kadar olan bölge bir kriz yayı olarak nitelendirilmektedir. Üçüncü, büyük tehlike, silah teknolojisinin politik kontrol dışında yayılmasıdır. Dördüncü büyük tehlike, her yıl dünya nüfusunun yüz milyon civarında artmasıdır. Doğu sınırındaki yeni demokrasileri, genişletilmiş güvenlik politikasının içine çekmek Alman menfaatleri açısından oldukça önemlidir. Daha da önemlisi NATO'ya tekrar işlerlik kazandırılması, Almanya'nın menfaatine uygun bir gelişmedir. Federal Almanya birleşmeden sonra kendisini ne olmak istediği anlamında değil, ne olmak istemediği anlamında tanımlamaya çalışmaktadır. Alman başbakanı: 'Huzursuz Reich yok, Alman üstün gücü yok' derken, Dışişleri bakanı buna ilaveten. 'Ne Doğu'da ne de Batı'da yeni duvarlar örülmeyecek' demektedir. Avrupa entegrasyonunun sürmesine (Batı'da derinleşme ve Doğu'ya doğru genişleme), Almanya'nın en önemli milli çıkarı olarak bakılmaktadır.[984] Alman dış politikasında her şeyin A'dan Z'ye yeniden değişmesi beklenmemelidir. Bazı şeyler yeniden dikkate alınarak (Tarih ve Coğrafya gibi) bir değerlendirme yapılacak olursa, Alman çıkarlarını belirleyen üç önemli faktör öne çıkmaktadır. Bunlar: ABD, Maastricht sonrası Avrupa ve Rusya ile olan ilişkilerdir. Almanya'nın ulusal birliğinin ve egemenliğinin yeniden kurulması, Soğuk Savaş'ın son bulması, Sovyet İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte Orta ve Doğu Avrupa'da ulusal devletlerin ortaya çıkması, Almanya dış politikasının şartlarını temelden değiştirmiştir. Bu şartlarda Alman menfaatleriyle ilgili soru yöneltilmesi daha da gereklidir. Almanya'da soru sormak meşrudur. Ancak milli menfaatlerin telaffuz edilmesi, hala tereddüt yaratmaktadır. Çünkü bu kendini üstün görme ve egoist hakimiyet politikası gibi bazı olguları çağrıştırmaktadır. Bu algılama, tarihi gerekçelerle anlaşılabilir bir durumdur. Otto von Bismark, Almanya'nın milli menfaatlerini ve hakimiyet arzusunu akıllı bir şekilde perdelerken, sonra gelenlerin menfaat politikaları, Almanya'yı 1933'te ırkçı ve insanlığı yok eden bir noktaya getirmiştir. Bu nedenle 1945 sonrası Almanya'da "milli menfaatler" kavramı çağdışı olarak kabul edilmiştir.[985]

Buna karşılık 40 yıllık başarılı 'Westintegration' politikası, Alman dış politikasını çok taraflı hale getirmiş ve Federal Alman dış politikası için yeni ve değerli bir gelenek oluşmasını sağlamıştır. Ulusçuluk kötülenmiş, Avrupa

[984] Stürmer, Michael; "Deutsche Interessen" a.g.e. s.53
[985] Hacke, Christian; "Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland Weltmacht wider Willen?", a.g.e. s.509

entegrasyonu idealleştirilmiştir. Bununla birlikte "hakimiyet" kavramı da yerini "sorumluluk" ve "barış politikası"na bırakmıştır.[986]

Almanya'nın birleşmesi, ulus devlet rönasansı ve beynelmilel ideolojilerin çöküşü, menfaat ve düşünceleri de değiştirmiştir. Alman dış politikası kendini, yeni tehditlere karşı tavır almak için hazırlık yapmaya yöneltmiştir. Çünkü bu arada Almanya'dan beklentiler de bir hayli artmıştır. Bu nedenle uluslararası politikada Almanya'nın menfaatleriyle ilgili soruların yeniden sorulması gereği de ortaya çıkmıştır. Almanya'nın dış politik menfaatlerini, değişik partner ve değişik dış politikalara göre uyarlamasının gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Almanya'nın bir menfaat politikasının olmadığını söylemek, en azından safça bir düşünce olur. Hiç kimse bunu Alman Cumhurbaşkanı Roman Herzog kadar açık söylememiştir. Herzog, Alman Dış Politika Enstitüsünün 40. kuruluş yıldönümünde şunları söylemiştir: [987]

"Alman menfaatleri her şeyden önce güvenlik ve refah seviyesinin korunması gibi, bizi doğrudan ilgilendiren menfaatlerdir. Bunun saklanmasının hiçbir anlamı yoktur. Bizim sadece uluslararası fedakarlık göstermemize ortaklarımızda zaten inanmazlardı. Samimi olmak gerekir, itiraf etmeliyiz ki, dünyada ticaretin liberalleşmesinden yana olmamız kendi menfaatimiz icabıdır"

Almanlar "milli menfaat" kokan söyleme karşı "sorumluluk" söylemini geliştirmişlerdir. Ancak dünya politikasındaki değişiklikler nedeniyle elzem hale gelen Alman menfaatlerinin yeniden belirlenmesini savsaklamakta kullanıldığı gerekçesiyle bu söylemin sorun yarattığını da iddia edenler bulunmaktadır. Güç ve sorumluluk arasında pozitif bir korelasyon olduğunu söyleyen Egon Bahr Genscher'e atıfla, güç olmadan sorumluluk politikasının havada kalacağını, dolaysıyla Genscher'in sorumluluk politikasının bir aldatmaca olduğunu savunmaktadır.[988]

---

[986] Haftendorn, Helga; a.g.e., s.129
[987] Herzog, Roman; "Rede beim Festakt zum, 40.Jahrestag" der Gründung der Deutschen Gesellschaft für Auswartige Politik am 13.3.1995 in Bonn", Bulletin (Fed. Hük. Basın ve Enformasyon Bülteni), No: 20, 15.3.1995, s.161–165
[988] Bahr, Egon: a.g.e., s.11-20

Almanya görünüş itibarıyla dost ve ortak ülkelerle çevrili bir devlettir. Yüzyıllık ezeli düşmanlıkların mezara gömüldüğü söylenmektedir. Almanya Batılı demokratik toplumlarla entegre olmuştur. Komünizmin ve ideoloji karşıtlığının çökmesiyle, Almanya için doğuya doğru yeni bir hareket sahası açılmıştır. Dış politikada Alman menfaatlerinin tanımlanması için buradan ne tür bir sonuç çıkarılabilir? Bu soruya kolay cevap verebilmek oldukça güçtür. Zira menfaatlerin çok farklı hiyerarşisi mevcuttur. Ne kadar ayrıntıya girilirse menfaatlerin belirlenmesinde belli şartların ve faktörlerin etki etme olasılığı güçlenmektedir. Almanya en üstün menfaat olarak halkın refahının, ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısının garanti edilmesini görmektedir. Devlet ve toplum, denenmiş hükümet sistemi, kurumlar ve değerler iç politikanın temellerini ve de dış politik çıkarların çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu şekilde bakıldığında, dış politikanın iç politikanın farklı araçlarla ve farklı şartlar altında bir devamı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan dış politik çıkarların tanımlanması, vatandaşın dış politik temel meselelere bakışına bağlıdır. Bu sebeple, hayati çıkarlar mümkün mertebe geniş bir uzlaşma zeminine dayandırılmalıdır.[989] Buna göre Almanya'nın dış politik çıkarlarının yapısını şu faktörler belirlemektedir:

1. Avrupa'nın merkezini oluşturan coğrafi ve jeopolitik konumu ve tarihi,
2. Komşularının ve ortaklarının dış politik tutum ve davranışları,
3. Dünya politikasındaki gelişmeler,
4. Anayasal değerler konsepti,
5. Federal hükümetlerin planlı düşüncesi, dış politik arzuları ve niyetleri,
6. Ve son olarak ta, vatandaşın dış politikada temel meselelere yaklaşımıdır.

Ancak ne Federal Hükümet ne de Dışişleri Bakanlığı, bugüne kadar geniş kapsamlı bir menfaat taslağı ortaya koyabilmiş değillerdir. Sadece Savunma Bakanlığı'nın 1994 yılında menfaatlerin yapılandırılmasıyla ilgili bir komisyonun çıkardığı beyaz kitapta şöyle denilmektedir: [990]

[989] Hacke, Christian: "Nationales Interesse als Handlungsmaxime". Deutschlands neue Aussenpolitik. C.III, Interessen und Strategien, Ed. KarI Kaiser, Joachim Krause. Oldenburg Verlag, München, 1996, s.3-12

[990] Hacke, Christian; "Nationales Interesse als Handlungsmaxime", a.g.e., s. 14

"Almanya'nın dış ve güvenlik politikaları beş temel menfaate göre yürütülmektedir; Alman vatandaşlarının özgürlüğünün, güvenliğinin refahının korunması ve ülke topraklarının bölünmezliği; Avrupa Birliği içinde, Avrupa demokrasileriyle entegrasyon ile aynı değerler ve aynı amaçlı menfaatler üzerine kurulmuş transatlantik paktı (ABD) ile ilişkilerin devamı; denge ve ortaklık ilişkileri üzerine düşünülmüş doğulu komşuların batılı yapılanmaya çekilmesi ve Avrupa'nın tüm devletlerini kapsayan yeni bir işbirliğine dayalı güvenlik sisteminin oluşturulması: insan hakları ve devletler hukukuna dünya bazında saygı ve serbest pazar ekonomisi kurallarına dayalı adil bir dünya ekonomik sisteminin oluşturulması"

Diyalog, işbirliği, savunmaya hazırlıklı olmak ve çok taraflılık bu politikanın taşıyıcı unsurlarıdır. Bir takım değerlerle çıkarlar arasında bir denge takip edilmektedir. Bu çıkarlar Alman dış politikasında hareket noktası olarak alındığında, şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:[991]

- Almanya'nın ve Alman vatandaşlarının dış tehlikelere ve politik şantajlara karşı korunması,
- Almanya 'nın istikrarına ve toprak bütünlüğüne ya da müttefiklerin istikrar ve toprak bütünlüğüne tehdit oluşturabilecek krizlerin ve çatışmaların önlenmesi, engellenmesi veya sona erdirilmesi.
- Ortak değerler ve ortak çıkarlar üzerine kurulu bir güvenlik sisteminin ABD ile geliştirilmesi.
- NATO'nun bir değerler topluluğu ve Avrupa-Atlantik demokrasilerinin savunma ittifakı olarak güçlendirilmesi, güncel güvenlik ve politik tehditler karşısında doğuya açılımını sağlamak
- Birleşik Avrupa ve Kuzey Amerika arasında aynı haklara sahip eşit ortaklık oluşumunu temin etmek
- AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasının bir Avrupa güvenlik ve savunma tanımı ile geliştirilerek Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi. Batı Avrupa Birliği'nin (BAB, Avrupa güvenliğinin bir parçası ve Atlantik ittifakı'nın) Avrupa ayağı olarak güçlendirilmesi,

[991] Schwarz, Hans-Peter: "Die Zentralmacht Europas", Deutschlands Rükkehr auf die Weltbühne, Berlin, 1994, s.85

- AB'nin ve BAB'nin yeni üyelerle genişletilmesi,

- BM'nin global çatışmaları kontrol eden bir organ olarak, güçlendirilmesi ve AGİT'in bölgesel bir sözleşme olarak BM Sözleşmesi'nin 13. maddesi anlamında güçlendirilmesi

- AGİT üyesi ülkeler arasında yeni ortak güvenlik sisteminin kurulması.

- Bölgesel ve küresel boyutlarda etkili bir güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için birbirini tamamlayan ve kuvvetlendiren organizasyonların gerçekleştirilmesi

- Avrupa'nın sürekli barış ve istikrarının korunmasına ve çatışmaların önlenmesi amacına uygun olarak silahların kontrolü sürecinin devam ettirilmesi.

- Demokrasinin, ekonomik ve sosyal kalkınmanın Avrupa ve Dünya'da teşvik edilmesi.

Milli çıkarların takibi, uluslararası toplum için ortak sorumluluk amacına uyumlu hale getirilmelidir. Federal Cumhurbaşkanı Herzog'a göre bu çıkarları tanımak, sonuçlarına da katlanmak anlamına gelmektedir. Maddi yükümlülüklerin üstlenilmesi gereklidir.. Ancak bu demek değildir ki, her zaman 'çek defteri' diplomasisi yeterli olacaktır. Bazen de gövdeyi ve canı ortaya koymak gerekecektir. Politikanın hedefleri ve araçları teker teker ve birbiriyle ilişkileri açısından açık bir şekilde formüle edilmektedir. Bu yöntemle amaçlanan husus, Alman halkının dış politika çıkarları için bir anlayış geliştirmesidir.[992]

Netice olarak Almanya' da yeni bir dış politika kültürü ortaya çıkabilir. Bunun için gerek Federal hükümetin, gerekse tüm kurum ve kuruluşların ciddi gayret göstermesi gerekecektir. Dış politika şeffaf ve demokratik çoğunluğa dayalı olmalıdır. Dış politikanın hükümet tarafından icra edilmesi yanında parlamentoda şimdiye kadar olduğundan daha fazla dış politika tartışılmaya başlanmıştır. Federal Hükümet'in kendi halkına kendi çıkar politikalarının gelişen küreselleşme sürecinde karşı karşıya kaldığı veya kalabileceği tehlike ve tehditler hakkında net bir bilgi verme iradesinin olmadığı düşünülmektedir. Her şeyden evvel milli menfaatlerin

[992] Deubner, Christian: "Deutsche Eurapapolitik: Von Maastricht nach Kerneuropa?", Baden-Baden. 1995, s.192; Herzog' a göre milli çıkarların şiddetle göz önünde tutulması, bir kere daha Dünyanın Almanlardan şifa bulacakları sonucu çıkacağı anlamı taşımamalıdır. Alman dış politikasının globalleşmesi, Alman çıkarlarının acilen global, bölgesel ve kurumsal açılardan ayrıntılı bir analizinin yapılmasını gündeme getirmiştir.

nerede bittiği ve nerede Alman dış politikasının kollektif karakterinin başladığı sorusuna yeterli bir cevap alınamamaktadır. İç içe girmiş menfaatlerin temel özelliği göstermektedir ki. Alman dış politikası diğer ülkelerin kaderini, başkalarınınki de Alman iç politikasını etkilemektedir.[993]

Bazı çıkarlar ortak, bazıları da özellikle ulusal çıkarlar olarak tasnif edilebilirler. Bu arada entegrasyon politikası, sanki bu süreçte ulusal hakimiyet ve ulusal çıkarların hiçbir rolü olmuyormuş gibi öncelikli olarak idealize edilmesi yanlıştır. Her topluluk üyesi devlet, tam tersine topluluk kurumları ve politikaları üzerinde etkili olmayı denemektedir. AB' nin hedefleri genişletilerek, trans ve supranasyonal olarak formüle edilmiş olabilir. Ancak motifler ve yönelim noktaları ulusal perspektiflerden ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, devletlerin entegrasyon politikalarındaki davranışların, ulusal ve uluslar üstü çıkarlara göre değerlendirmek zorunluluğu devam etmektedir. İç içe geçmiş ulusal çıkarlar, prensip olarak Alman dış politika analizi için yol gösterici olabilir. Ancak bu sarmal, bazen politik ve analitik olarak çözülmek zorunda ve her şeyden evvel de, mitik dünya görüşü öğelerinden arındırılmak durumundadır. Bu iç içe girmişlik hali, zayıf ve güçlü taraflarıyla, değişik ulusal çıkarlar perspektifinde incelenmelidir.[994]

Bugün milli çıkarlarla ilgili temel sorun, onun kaybolması değil, tersine hangi ulusal çıkarların, ortak çıkarlar haline dönüştürülebilme sorunudur. Yani uluslar üstü entegrasyon politikalarıyla birlikte düşünülen çıkarlara dönüştürülebileceğidir. Bir ülke kendi güvenliğine, refahına ve demokrasisine halel gelmeden, nasıl daha fazla değer ve istikrar kazanabilir? Bu bağlamda Almanya, insan hakları ve Avrupa Siyasi Birliği gibi değerleri, temel söylem olarak ileri sürmektedir. Almanya kendi çıkarlarını daha açık ve somut olarak ortaya koymamaktadır. Hans-Peter Schwartz şöyle demektedir: 'Sorun milli devletlerin ortadan kalkıp kalkmayacağı değildir. Sorun, daha ziyade hangi yetkilerin kendi vatandaşlarının refahını ve demokrasisini riske atmaksızın, ortaklığa devredilebileceği sorunudur.'[995]

---

[993] Heumann, Hans-Dieter; "Nationale Interessen und Sicherheit In Europa", Aus Politik und Zeitgeschichte, No: 8/89, 17.2.1989, s.13–22
[994] Hacke, Christian: "Nationales Interesse als Handlungsmaxime" a.g.e., s. 8
[995] Schwarz, Hans-Peter: "Die Zentralmacht Europas" a.g.e., s.86

Almanya çok taraflı kuruluşlara ne kadar ödün vermeye hazırdır? Dış politika ne kadar milli çıkar güdümlü kalacaktır? Bu ve benzeri sorular gelecek yılların temel soruları olacaktır. Hele Batı'nın dış politikasındaki çok taraflı enstrümanların yetersizliği, 1990 yılında açıkça ortaya çıkmıştır. Federal Almanya'nın dış politikasının çıkar yapısı, özde çok taraflılık üzerine kurulu olduğundan, çok taraflı karar mekanizmalarının zayıflamasından özellikle etkilenmektedir. Avrupa' nın merkezinde bulunan Almanya, tabiatıyla işleyen çok taraflı kurumlara bağımlıdır. Geçen yıllar göstermiştir ki, sadece milli politikalarda değil, çok taraflı dış politikanın düzenlenmesinde de güç önemlidir. Almanya dış politikada yıllarca geleneksel güç diplomasisini kullanmaktan kaçınmıştır. Daha ziyade diplomasi gücünü, ekonomik gücünü ve değişik argümanları akıllıca kullanmasını bilmiştir.[996]

Bunun yanı sıra politik irade ve güç arasındaki etkileşim önemini yitirmemiştir. Bu durum kendini özellikle Birlik yönelimli dış politikada göstermektedir. Dış politikada entegrasyon, dış politikadaki iradenin yerine geçmemelidir. Çünkü güç olmadan irade bir anlam taşımaz. İrade olmadan da güç, etkisiz kalmaya mahkum olur. Batı'nın ve Almanların Balkanlar'daki fiyaskosu bunun en açık örneğidir. Ortak kurumlar ve entegrasyon politikası, 1989'lu yıllardaki krizlerde ve savaşlarda sınavını başarıyla verememiştir. BM, AGIT, NATO ve BAB gibi birbirine geçmiş kurumlar. Balkanlar'da zavallı bir duruma düşmüşler ve Batı'nın ve özgür dünyanın parlak görüntüsü kaybolmuştur. Ortak kurumlar ve dış politikadaki çok taraflılık prensibi, derin bir krizin içinde bulunmaktadır. Ulusal egoizmin içine düşülmesi, politik sorumluluğun ve kültürünün yok olması, çöküşün ve zafiyetin birer göstergeleri olmanın yanında dış politikada çok taraflılığa da bir alternatif olarak görülmemelidir. Federal Anayasa Mahkemesi'nin 1994 yılında aldığı karardan bu yana, Federal Silahlı Kuvvetler'in Uluslararası Barış Misyonu'na katılmasıyla ilgili açık ve kamuoyunu tatmin edici bir çözüm henüz bulunabilmiş değildir. BM çerçevesinde Almanya'nın katılımı gerilerken, Dayton Anlaşması'nın kabulünde ve NATO içinde önemli bir rol üstlenilmiştir.[997]

---

[996] Hacke, Christian: "Nationales Interesse als Handlungsmaxime" a.g.e., s. 9

[997] Künhe, Winrich; "Multinationale Friedensmissionen und Nationale Interessen". Deutschlands neue Aussenpolitik. C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, Oldenburg Verlag,

Bu konuda Almanya, silahlı kuvvetlerine ciddi kaynaklar ayırırken, BM, AGIT-Süreci veya başka kurumlar çatısı altında, Alman kuvvetlerinin Avrupa veya Avrupa dışında kullanılması sorunu henüz aşılmış değildir. Öncelikle bu tutumun, Almanların BM Güvenlik Konseyinde daimi üyelik alma çabasıyla bir ilgisinin olmadığı. bu çekimserliğin Alman dış politikasının yapısından kaynaklandığı söylense de, bu iddia pek inandırıcı gelmemektedir. Çünkü daha öncede belirtildiği gibi, bölgesel ve global barışın korunması için çok taraflı kurumların güçlendirilmesinin Alman dış politikasının temel menfaati olduğu söylenmektedir. Uluslararası işbirliği çerçevesinde çok taraflı hareket etmenin Alman dış ve güvenlik politikasının temel taşı olduğu üzerine Federal Parlamento'da temsil edilen partiler arasında geniş bir uzlaşma mevcuttur. Diğer bir üzerinde uzlaşılan konu ise, Soğuk Savaş döneminden farklı olarak, Almanya'nın Doğu- Batı çatışma yapısı içine yerleştirilmesi ve Alman menfaatlerinin açık şekilde tanımlanmamış olmasıdır. Bu menfaatleri tek tek tanımlanmak gerektiğinde, esas kavga ve kargaşa bundan sonra çıkmaktadır. Federal Silahlı Kuvvetleri'nin Uluslararası Barış Misyonuna katılımıyla ilgili son yıllarda çıkan tartışmalar bunun en açık delilidir. Alman Silahlı Kuvvetleri'nin çok uluslu barış gücüne katılıp katılmaması bağlamında Alman çıkarlarıyla ilgili sorun, ilk etapta çıkarın içeriğiyle ilgili bir mesele olmaktan uzaktır. Dahası dış ve güvenlik politikalarıyla ilgili tartışmalar ve ortak karar alma öyle bir gerçekleşmelidir ki, Alman güvenlik politikalarına uygun düşsün. Bu bağlamda haklı olarak Elisabeth Noelle-Neumann, politik sınıfın, Alman dış ve güvenlik politikalarının öncelikleriyle ilgili bir tartışmayı kamuoyu önünde yapmaktan korktuğunu söylemektedir: 'Siyasiler, temel sorunları ve dış politikayla ilgili sorunları halkla konuşmaktan kaçmaktadırlar.[998] Çünkü siyasiler, Almanların katıldığı bir barış misyonunun ciddi bir zorluğa düşmesi durumunda halkın tepkisinden korkmaktadırlar.

Bu süreçte diğer bir kilit rolü de, medya, siyasi partiler ve politikacıların kişisel becerileri oynamaktadır. Dış politika kararlarının kabinede ve kurumlar arasında hangi metotla alındığı diğer bir tartışma konusudur. Thomas Kielinger

---

München, 1996, s.15–28

[998] Noelle-Neumann, Elisabeth; "Öfentliche Meinung und Aussenpolitik. Die fehlende Debatte in Deutschland", Internationale Politik, No: 8/95, s.3

yaptığı bir tespitte, başkentte güvenlik politikalarıyla ilgili karar alma sürecinde bir şeylerin iyi gitmediğini söylemektedir. Federal Güvenlik Konseyi 1991 yılında Yugoslavya krizi kontrolden çıktığı zaman bile, bu konuyu gündemine almamıştır.[999] Bakanlıklar ve bakanlar arasında barış misyonuna katılımla ilgili olarak bir rekabet ve yetki sürtüşmesinin olduğu açıkça görülmektedir. Birleşik Almanya'nın dış ve güvenlik politikaları üzerine yapılan tartışmalardaki boşluğun en önemli sebebi olarak, Nasyonal Sosyalizm geçmişinin ağırlığı ve Alman menfaatlerinin konuşulmasını engelleyen on yıllarca süren Doğu Batı çatışması görülmektedir. Ortaklarından farklı olarak Almanya'nın ulusal çıkar bağlamında belirlenmiş ve değerlendirilmiş olması gereken tabi bir durumu yoktur. Buna ilaveten bazı çevreler Alman askerlerinin çok uluslu barış operasyonlarına katılmasını. Almanya'nın yeniden militarist ve emperyalist dünya politikasına dönüşü anlamına geleceği görüşünü ileri sürmektedirler.[1000]

Ancak bugünkü durum eskisinden çok daha farklı görünmektedir. Çünkü Fransa, İngiltere İtalya gibi ortaklar, Almanya'nın geçmişe dönmemesi için daha dikkatli bir şekilde Almanya'yı kontrol altında tutacaklardır. İkinci olarak da, Almanya'nın askeri gücü birleşmeyle acaba büyümüş müdür? Bazı olaylar bunun tersine işaret etmektedir. Federal Ordu, Doğu Alman Ordusu'nun (NVA) katılmasıyla, askeri büyük güç doğuracak şekilde büyümemiştir. Tersine uluslararası düzenleme çerçevesinde, birleşmeye ters orantılı olarak küçülmüştür. Buna ilaveten askeri bütçe de kısıtlanmıştır. Ayrıca iç problemler ağırlaşmış ve bunun sonucu olarak da, dış politika problemlerine ilgi azalmıştır. Politolog Peter von Graf Kielsmannsegg'in 1995 yılı yazında Bilim ve Politika Vakfı'nın düzenlediği bir sempozyumda dik getirdiği ve her zaman popüler olan 'Daha büyük halk + Daha büyük toprak = Daha büyük güç' formülü artık 19. Yüzyıl düşüncesinde kalmıştır.[1001] Ancak hemen şunu hatırlayalım ki, 20. Yüzyılda Almanya'nın uyguladığı revizyonist politikalar ve bunun neticesinde çıkan II. Dünya Savaşı, her zaman her şeyin farklı istikametlere girebileceğinin de bir örneğidir. Soğuk Savaş'ın sonu ve Almanya'nın birleşmesi, Alman politikasını nihayet tekrar Baltık, Orta Doğu ve Güney Avrupa devletlerinin problem ve çıkarlarıyla sıkı bir dirsek temasına

[999] Künhe, Winrich:a.g.e., s.21
[1000] Walter, Rudolf: "Verantwortungsethik als Passierschein zur Macht. Unser Umgang mit Geschiehte angesichts der Forderung militarischer Intervensionen", Süddeutsche Zeitung (SZ), 14.6.1993, s.l
[1001] Künhe, Winrich; a.g.e., s.22

sokmuştur. Bu bölgelerin güvenlik politikaları açısından istikrarsız olması nedeniyle, AB'nin ve NATO'nun Doğu'ya genişlemesi sorununun yanında, bir başka sorun daha ortaya çıkmaktadır: Alman politikası, dikkatinin ye kaynağının ne kadarını bu bölgeye, ne kadarını güney kriz bölgelerine yani Orta Asya'ya, Orta ve Yakın Doğu'ya ve Afrika'ya verebilecektir? Kural olarak, çözümleri askeri güçle zorlamanın mümkün olmadığı görüşü yaygındır. Bölgesel organizasyonları BM'e karşı ikame etmek ise ki, bugün gözlenen eğilim budur; çok anlamsız gelmektedir. Çok taraflı çerçevede hareket etmek gereksinimi, ulusal çıkarlar açısından belli bir çelişkiyi göstermektedir. Almanya'nın ticari ve ekonomik menfaatlerinin bölgesel dağılımına dikkat edildiğinde ve yeni çatışmalar karşısında Alman güvenlik politikasının önemi (Konvansiyonel Savaş gibi) ele alındığında, Almanya'nın temel sorumluluğunun Avrupa ve çevresiyle sınırlı olması gerektiği anlayışı akıllıca görünmektedir. Alman menfaatlerinin merkezinde Avrupa her zaman önceliğini koruyacaktır. Ancak Avrupa dışında kalan bölgelerde hiçbir şekilde göz ardı edilebilecek büyüklükte değildir. Ayrıca bu bölgeler devam eden ve gelecekte olması muhtemel çatışmaların merkezi olacaklardır.[1002]

Etnik, dini ve diğer çatışma dalgalarının Alman ulusal çıkarları açısından ne ifade ettiği hakkında geniş ölçüde tartışılmaktadır. Bu tanışmalarda özellikle dört temel nokta üzerinde durulmaktadır: 1. Yeni çatışmaların ve tehlikelerin temel farklılıklarının güvenlik politikası açısından değerlendirilmesi 2. Çok taraflılık ve ulusal çıkar arasındaki çelişki: 3. Jenosit ve yoğun insan hakları ihlallerini önleyecek ve barışın güvence altına alınması için uluslararası politikaların güçlendirilmesi 4. Özellikle BM şemsiyesi altında Avrupa dışında barış misyonuna 'Birden çok katılım felsefesi' ni ilgilendiren sorunlar… Almanya'da politik çevreler ve kamuoyu, diğer devletlerden özellikle de ABD'den farklı olarak, bu konuda temel bir uzlaşıdan uzak görünmektedir

## 6.2. Almanya ve BM

[1002] Süddeutsche Zeitung , 14.6.1993, s.3; Ancak yeni çatışmaların topluma getirdiği yüksek maliyet ve uzun vadeli riskler ile çok uluslu hareket etmenin gerekliliği göz önünde tutulduğunda farklı bir sonuca çıkılmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in kurulmasından itibaren, Güvenlik Konseyi'nde 1965 yılında üye sayısının on birden on beşe çıkarılması hariç etkin reformlar yapılamamıştır. Bugün, BM üyesi 191 ülke, Konsey'de sadece 15 üye ile temsil edilmektedir. Konsey'in, BM'nin karar alma mekanizmasının belkemiği olduğunu düşünürsek, beşi veto yetkisi sahibi on beş üyeden oluşan Güvenlik Konseyi'nin tüm BM üyelerini temsil edebildiğini söylemek ne kadar mümkündür? Güvenlik Konseyi'nin genişletilmesiyle yakından ilgilenen ülkelerin başında yıllardır daimi üye olmayı arzulayan Almanya gelmektedir. Bu bölümde Almanya'nın neden böyle bir talebi olduğu ve bu doğrultudaki girişimlerinin ABD ve kendisinin de içinde bulunduğu AB üyeleri tarafından nasıl karşılandığı sorularına yanıt aranacaktır. Ayrıca, BM'de reform konusundaki tartışmalara Türkiye'nin nasıl yaklaştığı da incelenecektir.

Alman dış politikasını gözlemleyenler, Almanların BM 'den gerçekten ne istediği konusunda tereddütler yaşamaktadırlar. Almanlar bir taraftan BM-Güvenlik Konseyinde daimi üyelik ve buna bağlı tüm hak ve yükümlülükleri üstlenmek peşinde koşarken diğer taraftan dışişleri bakanlığı, BM tarafından Alman Silahlı Kuvvetleri'nin barış gücü misyonuna katılımıyla ilgili yaptığı başvuruları bir bir geri çevirmiştir. Namibya, Kamboçya ve Somali'de gerçekleşen katılımların genişlemesi gerçekleşmemiştir. BM Genel Sekreteri Butros Ghali'nin 1995 yılında Bonn'a gerçekleştirdiği ziyaret esnasında, Alman Savunma Bakanı'nın, Bonn'un "stand-by arrangement register"e bir Alman birliğinin kaydedilmesi için müracaat etmeyeceğini söylemesi, Almanya hakkındaki mevcut kanaatlerin daha da güçlenmesine sebep olmuştur.[1003]

1995 yılı sonları, BM için değil ama NATO bünyesinde bir katılım için dönüm noktası olmuştur. Dayton Anlaşması'ndan sonra, Eski Yugoslavya da kurulan barışın denetimiyle ilgili olarak, ağır silahlarla birlikte 4000 kişilik askeri gücün IFOR'a katılması teklif edilmiştir. Böyle bir katılımın, Dışişleri Bakanı Rühe'nin düşünceleriyle örtüştüğü pek söylenemez. Ancak sorun bu çizginin Federal hükümetin tamamı tarafından paylaşılıp paylaşılmadığı sorunudur. Federal Dışişleri

[1003] İstatistiklere göre Almanya, BM Mavi Bereliler katılımında İsviçre ve Cibuti'nin ardından 56. sırada gelmektedir. Bu açıklama hem BM' de, hem de Almanya'da sürpriz olarak değerlendirilmiştir. Çünkü Alman diplomasisi, daha önceden hukuki sorunların çözülmesi durumunda, bu enstrümanlara katılacağı sinyalini vermişti ve bu register meselesi de bu sebeple gündeme getirilmiştir. Der Spiegel. No:4. 1995. s. 16

Bakanı ve bakanlığı defaten, Alman politikasının global sorumluluk ekseninde olduğunu ve BM barış misyonuna katılımını ima etmiştir. İster BM çatısı altında, isterse diğer güvenlik teşkilatları çatısı altında olsun, etkin bir barış gücünün kullanılması üzerinde ki tartışmalar giderilememiş, tersine uluslararası barış politikaları için temel problem olmaya devam etmiştir. Tabii ki, bu konu Alman dış ve güvenlik politikası için de devam etmektedir. Bugün insanlık riskli ve maliyeti yüksek bir barış misyonu için yeterli bir iradeye henüz sahip değildir. Somali, Ruanda ve Bosna'da barış gücü kullanılmasıyla ilgili ortaya çıkan netice gayet açıktır. Elle tutulur milli bir çıkar olmaksızın, barış gücünün başarılı bir şekilde kullanılması doğrultusunda gerekli ve yeterli bir politik iradenin olması mümkün görünmemektedir. Karşılıklı bağımlılığın son derece arttığı çok taraflı dünyada, yeni çatışmaların önlenmesi açısından, milli çıkarları nasıl tanımlamak gerekecek? Her şeyden önce uzak ülkelerde askerlerin, polislerin ve sivil elamanların hayatlarını riske atmak ne zaman haklıdır?[1004]

Bir taraftan Savunma Bakanı, Almanya'nın menfaatlerinin (Barış gücüne katılımla ilgili olarak) Avrupa ve kendi yakın çevresiyle sınırlı olması gerektiği tezini savunurken, Dışişleri Bakanları önce Genscher sonra Kinkel, BM toplantılarında, "global sorumluluk"tan bahsetmektedirler. Acaba buradaki mantık çelişkisi, Almanya'nın BM-GK'de daimi üyelik beklentisinin olmasından mıdır?

Bu talebin arkasında yatan temel gerekçe, Almanya'nın bir güç olduğu sadece bölgesel değil, global sorumluluk alması için yeterli kabiliyetinin ve iradesinin olduğu düşüncesidir.[1005] Güvenlik Konseyi'nin reformuyla ilgili olarak, ülkelerin büyük bir çoğunluğu kuşkuya yer vermeyecek şekilde, Güvenlik Konseyinde daimi üyelik için en belirleyici kriterin, barışın korunması için askeri görevlere hazır olmak ve katılmak olduğunu söylemişlerdir.

Birleşmeden sonra Almanya, Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında değişik bir role alışmaktadır. Nüfusu ve ekonomik gücüyle Yeni Almanya istese de istemese de Dünya'nın lider ülkelerinden biridir. Bunun en önemli göstergesi, Almanya'nın

[1004] Künhe, Winrich; a.g.e. s.19

[1005] Altenburg, Günter; "Deutschland auf dem Prüfstand Die Nichtstadige Mitgliedschaft im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen", Europa-Archiv, 24/1994, s.693 ; Burada kastedilen ülkeler Almanya ve Japonya'dır.

ABD ye Japonya'dan sonra (BM) bütçesine en fazla para ödeyen ülke olmasıdır. Almanya Doğu-Batı çatışması döneminde öncellikle kendi varlığını güvence altına almak hedefini izlemiştir. Daha da önemlisi Almanya buna alışmıştır. Almanya için bugün 'milli sorun' çözülmüş ve doğrudan bir tehdit ortadan kalkmıştır. Alman hükümetleri dış politikada daha fazla hareket alanı kazanmış ve 1949'dan bu yana ilk defa Batı' ya bağlanma ve Avrupa entegrasyonu amaçları yanında, hangi uzun vadeli hedeflerin takip edilmesi gerekir sorusu tartışılmaya başlanmıştır.[1006]

Bugün karsılaştığımız yeni güvenlik tehditleri ve bunlara yönelik uluslararası politikalar BM'nin dünya düzeni adına daha güçlü bir rol üstlenmesi yolundaki tartışmalara hız vermiştir. BM günümüzde ne kadar etkilidir ve buna bağlı olarak uluslararası hukuka ne kadar güvenilmektedir? Bu sorular Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Güvenlik Konseyi'nin onayına başvurmaksızın Irak'a müdahale etmesi ile özel bir önem kazanmıştır. BM'nin kurumlarının yeniden şekillendirilmesi ve yeni tehditler karşısında uygulanacak olan politikaların gözden geçirilmesi konusunda önemli bir adim, Genel Sekreter Kofi Annan tarafından atılmıştır ve bu doğrultuda 2003 Eylül ayında çalışmalarına başlanan rapor 2004 Aralık ayında kamuoyuna sunulmuştur.[1007] Raporda, BM'nin dünya barışı ve güvenliğinin bekçisi olduğu vurgulanarak terörizmle ve sinir ötesi organize suçlarla mücadele; nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasının engellenmesi; yoksulluk ve salgın hastalıklara karşı gerekli önlemlerin alınması gibi konulardan bahsedilmektedir. Ayrıca, ülkelerarası savaşların ve ülke içi çatışmaların önlenmesi, güç kullanımının BM Şartı'nın öngördüğü şekilde kurallara bağlanması, BM bünyesindeki İnsan Hakları Komisyonu'nun inanırlığının arttırılması ve barisin yapılandırılmasıyla ilgili yeni bir komisyonun kurulması hakkında öneriler de raporda yer almaktadır. Raporda değinilen ilgi çekici diğer bir nokta ise Güvenlik Konseyi'nin genişletilmesi hakkındadır. Mart ayında Kofi Annan tarafından yayınlanan ve genel reform projesini destekleyen 'Daha Geniş Bir Özgürlük İçinde: Herkes için Kalkınma, Güvenlik ve İnsan Hakları' adli raporun bir bölümünde Güvenlik Konseyi'nin günümüz gerçeklerini yansıtmasının önemi tekrar

[1006] Tomuschat, Christian; "Deutschland und die vereinten Nationen. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, Oldenburg Verlag, München, 1996, s.97–106

[1007] Francesco, Capotorti: "Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities," New York, United Nations 1979, s.81

vurgulanmaktadır. 2004 Aralık ayında kamuoyuna sunulan reform projesinin Güvenlik Konseyi ile ilgili bölümü Güvenlik Konseyi'nin daha etkin çalışması ve uluslararası düzeni daha iyi temsil etmesi için üye sayısının on beşten yirmi dörde çıkarılmasını gündeme getirmiştir. Konu, Konsey'in belkemiği olarak nitelendirilen II. Dünya Savaşı galipleri olan beş daimi üyeyi (ABD, Çin, Rusya, İngiltere ve Fransa) ve artık oyunun dışında tutulması düşünülmeyen Almanya'yı yakından ilgilendirmektedir. Raporda iki farklı genişleme modelinden bahsedilmektedir. Bu iki model Genel Kurul'da oylanacak ve içlerinden biri 191 BM ülkesinin üçte ikisinin rızası sağlanabilirse BM Şartı'nda bir değişiklik yapılarak kabul edilecektir. Her iki modelde de su anki beş daimi üyenin elinde bulundurdukları veto hakkinin genişletilmesinden bahsedilmemesi dikkat çekicidir. Almanya, BM bütçesine yine kendisi gibi daimi bir üye olmayan Japonya'dan sonra üçüncü büyük katkıyı sağlamaktadır (yüzde 8,7). Almanya, 2003-2004 döneminde Güvenlik Konseyi'nin geçici üyeleri arasında yerini almıştır.[1008]

Bu süreçte Almanya'nın Irak Savaşı'na karşı bir tutum izlediği dikkat çekmektedir. Hatta Almanya, BM içindeki savaş karşıtı grubun adeta lideri olmuş ve bu çerçevede 10 geçici üyeyi harekete geçirmiştir. Bu durumda ABD'nin Almanya'nın daimi üyeliği olasılığı karşısında nasıl bir tutum izleyeceği kadar, Avrupa Birliği (AB) üyelerinin Almanya'nın BM daimi üyesi olma arzusunu nasıl karşılayacakları da uluslararası politika dinamikleri açısından önem arz etmektedir. Almanya'nın Güvenlik Konseyi hayali 1992'den beri gündemdedir. Bu tarihten itibaren yaşanan uluslararası gelişmeler de Almanya'nın daimi üye olma arzusunun gerçekleşebileceğini düşündürür nitelikte olmuştur. Almanya'nın kendi iç kamuoyunda, zaman zaman daimi üye olma arzusunun Almanya'nın aleyhine sonuçlanacağı yolunda sesler yükselse de genel olarak Almanlar hükümetlerinin bu arzusunu desteklemektedirler.[1009]

Almanya, gelişmiş bir demokrasi kültürüne sahip olan ve su anda Dünya'nın üçüncü büyük ekonomisi olarak görülen bir ülkedir. Almanya, askeri gücünü geliştirme ve onu müdahaleci bir tarzda kullanma konusunda tarihi nedenlerden ötürü oldukça çekimserdir. Bununla birlikte Almanya'nın BM tarafından meşruiyeti

[1008] Europa-Archiv, 55/2004, s.145
[1009] Politisches Archiv des Auswartigen Amtes-Berlin- Nr. 546, s.34

kabul edilmiş müdahalelere askeri ve mali yardım yaptığı, hatta Kosova ve Doğu Timor gibi operasyonlara kimi daimi üyelerden daha fazla katkı sağladığı da bir gerçektir. Genellikle dış politikasının temelini oluşturan önleyici diplomasi stratejisini izleyen Almanya'nın bu şartlarda bu rolünü Güvenlik Konseyi'nin içinde biri olarak oynaması m, yoksa Konsey'in dışından biri olarak rolüne devam etmesi mi daha etkili olacaktır? Öncelikle, BM'nin üyelerinin daha eşit ve güçlü bir temsiliyeti gereğinden yola çıkarak hazırlanan BM'nin 2004 Aralık Raporu'nda Güvenlik Konseyi reformları için iki alternatifin ortaya konduğu görülmektedir. Bunlardan ilki, altı yeni daimi üyeyle, üç geçici üyenin katılımını öngörmektedir. Bahsedilen altı daimi üyenin iki tanesinin Afrika'dan, iki tanesinin Asya'dan, bir tanesinin Amerika ve diğerinin Avrupa kıtasından seçilmesi istenmektedir. Diğer modelde ise geçici üyelik sistemine yeni bir açılım getirilerek, dönemleri dört yıl sürecek ve dönem süreleri uzatılabilecek; Afrika, Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarının ikişer üye ile temsil edeceği sekiz yarı daimi üye ile bir geçici üyenin katılımından bahsedilmektedir.[1010]

Her iki modelde de yeni katılımcılara veto hakkinin verilmediği göze çarpmaktadır. Almanya'nın dışında Japonya, Hindistan ve Brezilya yeni daimi üyeliklere adaylıklarını açıklamışlardır. Ancak Japonya'nın üyeliğine Çin, Hindistan'ınkine Pakistan Brezilya'nınkine ise Arjantin ve Meksika karşı çıkmaktadırlar. Daha eşit koşullarda, daha meşru bir temsiliyet için hazırlanmış bu planlarda, özellikle de birinci planda, yeni daimi üyelere veto hakki verilmeyecek olması, bir veto hakki olmazsa daimi üyeliğin diğer üyelikten ne farkı kalacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Gerhard Schröder, Tokyo'da yaptığı bir konuşmada yeni daimi üyelere veto hakkinin verilmemesinin bir çifte standart yarattığını ve adil olmadığını dile getirmiştir. Senelerdir daimi üyelik için çalışan Almanya'nın bu hak kendisine verilmeyeceği için planlarından vazgeçeceğini beklemek de pek gerçekçi olmayacaktır.[1011]

Daha geniş bir perspektiften bakacak olursak, su anki durumuyla bile hızla karar alma konusunda sıkıntı yasayan Güvenlik Konseyi'nin genişlemesi durumunda eski daimi üyelerin veto hakkinin korunması, yeni üyelerin ise veto hakkından mahrum edilmesi Konsey'in karar alma sürecini daha da zorlayabilir. Bu noktada,

[1010] UN-Document. A/48/403 S/26450, 24.7.2002
[1011] Der Spiegel. No:12. 2005. s. 45

Güvenlik Konseyi'nde yapılması beklenen reformların Konsey içindeki tüm sorunları tam olarak çözüp çözemeyeceği yine akılları karıştıran bir sorudur. Veto hakki konusuna ABD açısından yaklaşıldığında ise, ABD'nin daimi üyelerin veto hakkinin elinden alınmasına tamamıyla karşı çıktığı tespit edilmektedir. ABD özellikle AB'nin lokomotif güçlerinden biri olan Almanya'nın daimi üye olmasına karşı çıktığı gibi onun veto hakkına sahip olmasını da kabul etmemektedir. ABD'nin Almanya'nın Irak Savaşı karşıtı tutumuyla ona destek vermemesi olasılığı bir yana, AB içinden de Almanya'nın olası bir daimi Güvenlik Konseyi üyeliğine karşı çıkan sesler yükselmektedir. 'Financial Times Deutschland'in hazırladığı bir rapora göre basta Fransa ve İngiltere olmak üzere bu konuda Almanya'yı destekleyen 15 AB üyesi bulunmaktadır. Buna karşılık muhalif cephede İtalya'nın tavrı dikkat çekicidir. İtalyan hükümeti, eğer Almanya Konsey'de daimi bir sandalye elde ederse bunu, ayni Fransa ve İngiltere'nin yaptığı gibi, sadece kendi ulusal çıkarları için kullanacağını ve bu durumun AB'nin uluslararası konumu için hiçbir yarar sağlamayacağını savunmaktadır. Oysa Almanya, neden Konsey'de daimi bir üyelik elde etmesi gerektiği açıklarken tezini tam da bu noktaya dayandırmakta ve Almanyalı bir Güvenlik Konseyi'nin AB'nin çıkarlarına daha çok hizmet edeceğini söylemektedir.[1012]

2004 Ekim ayında, Roma'da, Gerhard Schröder ve İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi arasında gerçeklesen bir toplantıda taraflar genel olarak BM reform çalışmalarını desteklemek konusunda anlaysalar da bu konuda herhangi bir uzlaşma sağlayamamışlardır. Daha da önemlisi İtalya'nın öne sürdüğü şekilde, Almanya yerine AB'nin tek başına Güvenlik Konseyi'nde daimi bir üyelik hakki kazanması fikri gündeme gelmiştir. İtalya'nın, Almanya'nın daimi üyeliğine bu derece karşı çıkması da değişik açılardan yorumlanmaktadır ki bunlardan en somut olanı, İtalya'nın Almanya'nın BM içinde ve dolayısıyla uluslar arası arenada güçlenmesini istememesidir.[1013] İtalya böyle yaparak, AB'nin çıkarlarını korumaya çalıştığını savunsa da kimi otoriteler İtalya'nın, AB'nin lokomotif üyelerinden Almanya'nın ve onun en yakın müttefiki olan Fransa'nın AB'yi temsil etme konusunda daha da güçlenmelerini istemediği için bu kadar kati bir tutum sergilediğini dile

[1012] Yeni Forum, Cilt 26, No 326, Temmuz 2003, s.76; Altmış senedir süre gelen bir sistemin içinde ağırlıklı güç sahibi olan Çin, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın hükümetlerinin güçlerini başkalarıyla paylaşmayı ne derece kabul edecekleri üzerinde durulması gereken bir sorudur.
[1013] Berliner Zeitung , 17 Mart 2005

getirmektedirler. Üstelik Almanya'nın daimi üye olmaması konusunda sadece İtalya bu kadar sesini yükseltmemektedir. Almanya Dışişleri Bakanı Joshcka Fisher tarafından kabul edilemez ve uygulanamaz olarak karşılanan 'AB için tek bir sandalye isteği' Fransa ve İngiltere tarafından da reddedilmektedir. Çünkü öneriye göre AB'nin tek başına bir sandalye edinebilmesi için Fransa ve İngiltere'nin de haklarından vazgeçmeleri gerekmektedir. Fransa ve İngiltere ise bu durumu hoş karşılamamaktadırlar. Zaten, teknik olarak da BM Şartı'na göre uluslararası bir örgütün Güvenlik Konseyi'nde temsil edilmesi mümkün değildir. Ancak söz konusu BM Şartı'nın yeniden düzenlenerek genişlemenin sağlanması olduğu için kimi muhalif kesimler bunun da mümkün olabileceğini söylemektedirler.[1014]

Fakat AB'nin ortak bir dış politika yürütmede yaşadığı zorluklara bakılırsa uzun vadede bile AB'nin tek başına temsiliyeti olasılıklar arasında yer almamaktadır. Görüldüğü gibi, Almanya'nın daimi üyelik isteğine gerek ABD'den, gerekse AB'nin kendisinden ve bazı üyelerinden tepkiler gelmektedir. Peki, bu noktada, AB'ye üyelik sürecinde uzun senelerden sonra somut bir adım atmış, BM'nin kurucu üyelerinden biri olan Türkiye bu konuya nasıl yaklaşmaktadır? Öncelikle, Türkiye'nin açık bir BM politikası vardır mıdır sorusuyla başlamak gerekir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün de BM'nin Kurulusunun 59. yıldönümü nedeniyle yayınladığı mesajda belirttiği gibi Türkiye BM'nin uluslararası barışı ve istikrarı koruma yönündeki çabalarına katkıda bulunan bir ülkedir. Bu çerçevede Türkiye Kıbrıs, Ortadoğu ve Irak konularındaki barış girişimlerimi desteklemiştir. Buna ilaveten, Türkiye BM içerisindeki operasyonlarda görev almakta ve uluslararası krizleri çözmede iyi niyetini her zaman ortaya koymaktadır. Ayrıca, Türkiye BM barışı koruma operasyonlarına verdiği destekle, BM güçlerine en çok polis katkısı bulunan ülkeler arasında üçüncü sıradadır. Ancak, Türkiye herhangi bir kutuplaşmanın içine girmemek düşüncesiyle, kendi Güvenlik Konseyi üyeliği hakkında BM bünyesinde çok da etkin bir politika izlememiş ya da izleyememiştir. [1015] Bu noktada, dikkat edilmesi gereken bir konu, Güvenlik Konseyi'nin daha hızlı, etkin ve eşit temsiliyet doğrultusunda karar almasının, Türkiye'nin kendi çıkarları açısından da önemli görüldüğüdür. Bu önem, Irak Krizi sırasında Türkiye'nin bu

[1014] Harp Akademileri Komutanlığı, "D-8'e Üye Olan Ülkelerin Siyasi, Ekonomik, Sosyal ve Askeri Açıdan Mukayesesi ve Muhtemel Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri", 1998, İstanbul, s.19
[1015] Borzei, Tanja; "States and Regions in the European Union: Institutional Adaptation in Germany and Spain", Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s.124

kurumun onayını beklemesinden de anlaşılmaktadır. Ayni zamanda Güvenlik Konseyi'nin genişlemesi durumunda, Türkiye'nin Konsey'de temsil edilme şansının artacak olması da unutulmamalıdır. Bu doğrultuda, Türkiye Güvenlik Konseyi ile ilgili reformların gerçekleşmesinde daha etkin bir rol oynamalıdır. Türkiye'nin 2009-2010 döneminde Konsey'de geçici üyelik için adaylığını koyması, artık BM'nin karar alma mekanizmasında daha aktif söz sahibi olmak için şimdiden birtakım girişimlerde bulunmaya başladığını göstermektedir. Türkiye'nin Almanya'nın planını ve onun olası daimi üyeliğini destekleyip desteklemediği konusuna gelecek olursak, Türkiye'nin AB üyeliği Alman kamuoyunun bütünü tarafından olmasa da, son dönemlerde Alman Hükümeti tarafından desteklenmektedir. Bu destek nedeniyle Türkiye'nin Almanya'nın Güvenlik Konseyi'ne daimi üyeliği konusunda onun yanında yer alma olasılığının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Fakat Türkiye'nin desteği Almanya için pek de yeterli olmayabilir. Bu konuda, öncelikle Almanya'nın, AB'nin ve ABD'nin desteğini alması gerekecektir.

### 6.2.1. Alman Menfaatleri ve Hedefleri

Birleşmiş Milletler (BM) hareket alanı olarak büyük bir şans sunmaktadır. BM'in karar alma mekanizmalarında yer alan ülkeler, çok taraflılık kartını oynamakta ve onun için ikili ilişkilerin birinci öncelik taşıdığını bilmektedirler. Orta büyüklükte bir güç olan Almanya, kararların uluslararası işbirliği içinde kurul olarak alınmasının kendi açısından iyi bir seçim olduğunu kabul etmektedir. Doğal olarak, Almanya, ABD ile hiç bir durumda karşılaştırılamaz. Almanya kendi savunması haricinde bir askeri potansiyele sahip değildir. Askeri gücünü de dış politik amaçlar için kullanmayı da istememektedir. "Yalnızlık Politikası"nın Almanya için ciddi bir seçenek olamayacağı ortadadır.[1016] Almanya'nın uluslararası projelere katılmaya hazır görünmesi ilk başta Almanların menfaatlerini kabul ettirmek mücadelesi yaptığı kuşkusunu doğurabilir. Şüphesiz, Almanya belli bağlantılar içindedir. Maastricht Antlaşması'na göre AB üyeleri, her alanda ortak dış ve güvenlik politikaları üretmeleri gerekmektedir. Bu sebeple Federal Almanya bugün dış politikasını genel olarak Avrupa'ya göre belirlemek durumundadır. Ancak bugüne kadar ne Almanya ne de ortakları bu yönde fazla bir icraat gösterememişlerdir.

[1016] Tomuschat, Christian; a.g.e. s.104

### 6.2.2. Güvenlik Konseyine Üyelik Çabaları

Mevcut Dünya düzeninde Güvenlik Konseyi merkezi bir konumdadır. Bu açıdan Almanya'nın daimi üyelik peşinde koşması anlaşılır bir amaçtır. BM-Şartı'nın acil bir revizyona tabi tutulacağına dair ümitler 1995 yılında (BM kuruluş yıldönümü) yok olmuştur. Aslında Almanya ve Japonya'nın Güvenlik Konseyi daimi üyeliğine karşı fazla bir tepki olmamasına karşın bu iki ülkenin üyeliğinin mevcut yapısal dengesizliği, sanayileşmiş ülkeler lehine daha da büyüteceği kaçınılmaz görünmektedir. Bu ortamda Almanya tarafından geliştirilen reform önerilerinin özellikle ikna gücüne sahip olması gerekmektedir. Alman önerisine göre: Dünya'nın üç büyük bölgesine göre fazladan iki üyelik ihdas edilmeli ve yeniden seçilme yasağını öngören Şartın 23 maddesi, 2. fıkrasının 3. cümlesi acilen kaldırılmalıdır.[1017]

Ancak Almanya'nın bu önerileri veto hakkı problemini çözmüş değildir. Almanya üyeliği veto hakkıyla birlikte arzu etmektedir. Bilindiği gibi 'veto' hakkına sahip olan üyenin müzakere pozisyonu güçlenmektedir. Ön kararları bu hakka sahip olan ülkeler almaktadırlar. AB içindeki tüm dayanışmalara rağmen, Fransa ve İngiltere Güvenlik Konseyi'ndeki politikalarını değiştirmemişlerdir. Almanya ve Japonya'nın veto hakkıyla donatılması, üçüncü Dünya ülkelerinin kendi pozisyonlarının güçlendirilmesi yönündeki taleplerini de gündeme getirecektir. Veto hakkına sahip ülke sayısının ikiye katlanması, Güvenlik Konseyi'nin tamamen etkisiz duruma düşmesi tehlikesini de beraberinde getirebilir. Dolayısıyla beş büyük daimi üye ülkenin, böyle bir gelişmeye izin vermeleri pek beklenmemelidir. Bu çelişkilerin nasıl ortadan kaldırılabileceği somut müzakereler neticesinde ortaya çıkacaktır. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barışın korunmasında işlerlik kabiliyeti olan bir organ olarak kalmasında, Federal Almanya'nın da yaşamsal çıkarı vardır. Federal Almanya, Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olacaksa, küresel

[1017] Tomuschat, Christian; a.g.e. s.98; Böylece her devlet grupları içinde oluşacak uzlaşma ile bir şekilde 'quazi' daimi üyelik yaratılacaktır. Diller taraftan orta büyüklükteki devletler için dar bir çevrede rotasyon sistemi oluştururken var olan daimi olmayan üyelikler bütün ilgili bölgeler için açık olacaktır. Öneride yer alan bir diğer nokta da. Doğu Avrupa için de daimi bir üyeliğin ihdas edilmesidir.

politikasının amaçlarını geçmişe kıyasla daha açık ve kesinlik içinde tanımlaması gerekmektedir. Bunun yanında son derece radikal kararlarda alınmaktadır. Buna rağmen GK'ne üyelik için böyle bir gerekçe onaya koymak olayı fazla abartmak olurdu. Diğer bir hususta, Güvenlik Konseyi 'nde askeri güç kullanımı doğrultusunda çıkan bir kararın realize edilmesi için, karar veren ülkelerin verdikleri kararın arkasında durup durmadıklarıdır. Geçmişte böyle bir bağlantı kurulmamıştı. Hatta geliştirilen bir doktrine göre, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin barışın güvence altına alınması ya da Mavi Bereli operasyonlarına katılmamaları benimsenmişti. Bu görüşten çoktan dönülmüştür. Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden bugün beklenen şey, Şart'ın öngördüğü barış amaçlı katılımlara sadece kağıt üzerinde değil, gerektiğinde maddi yardım ve alınan kararların gerçekleştirilmesini sağlayacak adımları da atmalarıdır. 12 Temmuz 1994 tarihli Federal Anayasa Mahkemesi'nin verdiği karar, bu noktada bir açıklık getirmektedir.[1018] Almanya için en kolay ve sorunsuz katılım, her Zaman olduğu gibi 'para yardımı' şeklinde olanıdır. Bir ülkenin yeniden inşası için yardımda bulunma, ya da iç savaşlarda çökmüş, ülkelerin yeniden konsolidasyonu gibi daha çok sivil karakterli katılımlar, Almanya' nın uzun vadeli çıkarlarına daha uygun düşeceği görüşü yaygın bir görüştür. Bu tip tavır ve söylemlerle, Almanya'nın herkese şirin görünme gibi bir çabasının olduğu bilinmektedir. Başkası dünya barışının korunması için gerekirse canlarını ortaya koysunlar, yeter ki Almanya 'çek defteri' diplomasisiyle vaziyeti kurtarabilsin. Bu ikiyüzlü tavır, Almanlar üzerinde kuşkular yaratmaya müsait bir durumdur. Almanya, BM'nin diğer alanlardaki çabalarında önemli bir yere sahiptir. Özellikle ekonomik ve sosyal alanlarda Almanya'nın ciddi angajmanları görülmektedir. Genel olarak Almanya'nın menfaatinin, aynı zamanda başkalarının da men/ati olduğu söylenmektedir. Bunun izahı şu şekilde yapılmaktadır:[1019] Yabancı Ülkelerin barış ve refah içinde yaşamaları, devamlı artan nüfus ve uluslararası ekonomik ilişkiler, Almanya için barışın ve refahın şartlarını da oluşturmaktadır. İnsan haklarının güvence altına alınması, azınlıkların korunması ve demokrasi, Alman dış politikasının ana hatlarını oluşturmaktadır. Hemen belirtelim ki, insan hakları sadece 'beyaz adam' için olmamalıdır. Önemli bazı BM

[1018] Merkl, Peter H.: "German Unification In The Eurepean Context" a.g.e., s. 245; Gerçi her ülke BM Genel Kurulu'ndaki oylamalarda, Dünya'da ki çeşitli anlaşmazlıklar hakkındaki tavrını ortaya koyma konusunda zorlanmaktadır. Ancak bunun Güvenlik Konseyi'ndeki sorumlulukla karşılaştırılması bir bakıma yanlış olabilir. Çünkü burada sadece ihtar ve tavsiyeler yapılmaktadır.
[1019] Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2001

dokümanlarında, bu hakların yerleşmesi için henüz vaktin gelmediği şeklinde bir takım argümanlar yer almaktadır?[1020] Eğer demokrasi bir tehlike oluşturuyorsa, kural olarak bu ancak yöneten elitler için bir tehlike oluşturmaktadır. İnsan haklarının önemli bir parçası da azınlıkların haklarının korunmasıdır. Çok sayıda ülkede azınlıklar, çoğunluğu oluşturan halka mensup kişilere tanınan haklara sahiptir. Ayrıca hiçbir şekilde ayrımcılık yapılmamaktadır. Ne yazık bunun böyle olması, her şeyin iyi gittiğini göstermemektedir. Azınlık hakları geniş anlamda daha fazla şey ifade etmektedir: Azınlıklar kültürel farklılıklarını, dillerini ve kendilerini farklı yapan özelliklerini koruyabilmeli ve devam ettirebilmelidirler. Avrupa'da bile konunun bu yönüyle ele alınmadığı, sadece bunun şampiyonluğunun yapıldığı meydandadır. Bazı Avrupa ülkeleri kendi durumlarını kamufle edebilmek için başka ülkelerde suni azınlıklar yaratma peşinde koşmaktadırlar. Bu konuda özellikle Almanya kendi tarihi mirasını ileri sürerek, kendine daha çok sorumluluk vehmetmekte ve bazen diplomatik sınırı aşarak başka ülkelere ders vermeye de kalkmaktadır. Bu tavır inandırıcı olmaktan oldukça uzaktır. Çünkü Almanlar azınlıkların ve dolayısıyla azınlık haklarının da olduğunu takdir edebilecek bir ulus değildir. Her şeyden önce Almanlar kendilerini saf ırk olarak görürler ve içlerinde azınlık olmadığına inanırlar. Almanların azınlık haklarının hamiliğine soyunmasının sebebi olsa olsa şu olabilir: III. Reich, kabul edilmez bir germencilik politikası takip etmiştir. Almanlar bunun altında ezilmektedirler. Ayrıca 1945 sonrasında Doğu Avrupa'nın bir çok ülkesinde Alman azınlıklara acımasızca asimilasyon uygulandığını ve bunların hayatta kalabilmek için, Alman Kültürü'nü zorla inkar etmek zorunda kaldıkları iddia edilmektedir. Açık açık ırkçılık yapılmayacaklarına göre, azınlıklar perdesinin arkasına gizlenerek bunu yapmaları, doğrusu dahice bir fikirdir.

Burada şunu belirtmek gerekir ki, Almanlar kendi tarihinin utanç sayfalarından büyük bir kompleksin içine düşmüştür. Kendi toplumlarında azınlık olmadığı anlayışından yola çıkan Almanlar, Almanya dışındaki Alman azınlıklarını dış politik çıkarlarının gerçekleşmesinde önemli bir unsur olarak görmeleri ve dolayısıyla onların bulundukları ülkelerde etkili olmalarını sağlamak için bir azınlık politikası geliştirmişlerdir. Bu politika 'sui generis' bir politikadır. Aslında başka

[1020] UN-Document. A/48/403 S/26450, 14.3.1994

ülkelerdeki azınlıkların haklarını gözetiyormuş görünerek, gerçekte istedikleri amacı saklama kurnazlığı yapılmaktadır. Eğer Almanya açık ve resmi olarak azınlık politikasını tanımlamış olsa, bütün dünyayı karşılarına alma korkusu taşımaktadırlar. Ayrıca bu örtülü azınlık politikalarıyla, bazı ülkelere baskı kurma (kolay yoldan) imkanı da bulmaktadırlar. Ayrıca bu konuyla ilgili en can alıcı nokta, azınlık tanımında düğümlenmektedir.

## 6.3. Almanya ve AB

Almanya gelecek 10-15 yıl içinde Avrupa'nın merkezi gücü olmasa da, en azından Rusya'nın etki alanında kalan Avrupa'da, merkezi bir güç olacaktır. Aynı zamanda da 'ulusal güç' kavramının tanımlanmasındaki kriterler ve dile getirilmiş şekli, bugünkü durumla karşılaştırıldığında önemli ölçüde değişecektir. AB'nin genişlemesi ve kendi içinde güçlendirilmesi sürecinde, Avrupa politikasında yeni bir kalite aranmak zorunda kalınacaktır.[1021]

AB, BAB ya da NATO bünyesinde oluşabilecek genişleme perspektifleri bir kesintiye uğrar ve bunun neticesinde de entegrasyon süreci gevşer ya da yeni işbirliği yapıları ortaya çıkarsa, Almanya açısından politik ve ekonomik merkezi konumunda ve Avrupa coğrafi koordinatlar sisteminde çok yönlü problemler çıkabilir. Bu durumda Almanya'nın açık olarak bir tanesine karar vermesi oldukça zor görünmektedir. Almanya'nın birden çok kurumsal ilişkiler içinde hareket etmesi beklenebilir. Bu şekilde hareket etmenin Almanya açısından uygun olup olmadığının tespitinin önceden yapılabilmesi mümkün görünmemektedir. Bu sebeple Almanya, kendi çıkarlarını ve hareket imkanlarını her türlü gelişmelere karşı koruyabilmesi için, şimdiye kadar temel meselelerde çekincesiz bir şekilde gösterdiği entegrasyon arzusunu daha iyi hesap edilmiş bir entegrasyon stratejisiyle değiştirmek zorunda kalabilir. Nüfus yoğunluğu, ekonomik gücü ve bulunduğu merkezi konum itibarıyla Almanya'nın Avrupa entegrasyonuna bağlı kalmasında entegrasyonun geliştirilmesinde ve genişlemesinde öncelikli çıkarlarının olduğu bilinmektedir.

[1021] Janning, Josef; "Deutschland und europaische Union: Integration und Erweiterung". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser. Joachim Krause. München. Oldenburg Vlg. 1997, s.31–54

Almanya için üç faktör ön planda tutulmaktadır: Birincisi; geçmişteki entegrasyon süreci, Almanya'nın gelişmesi, refahı ve güvenlik çıkarları için son derece uygundu. İkinci olarak, bu yapı Alman çıkarlarının başarıyla temsili ve dile getirilmesini mümkün kılmıştır. Üçüncüsü de, Almanya yakın Batılı komşuları arasında ortak politikalar aracılığıyla sıkı partnerler bulabilmiştir. Almanya'nın birleşmesi esnasında görülmüştür ki, denge politikası hesapları rafa kaldırılmamış, tersine daha güçlü olarak vurgulanmıştır. Almanya'nın gücünün ve hareket alanının büyümesi, entegrasyon sürecinde korunan dengenin bozulması olarak algılanması komşularında iki türlü reaksiyon ortaya çıkarmıştır:[1022] Birincisi, birleşmenin temposu ve Federal Başbakanın hareket tarzının eleştirilmesinde görülen milliyetçilik zeminine yapılan vurgu, diğeri de Avrupa kenetlenmesine ağırlık verilmesidir. Almanya'nın gücü ' Alman Sorunu' komşuları için olduğu kadar Almanya açısından Avrupa politik sistemi için de bir tahammül meselesi olmaktadır. 90'lı yılların şartları içinde ortak kurumların hareket kabiliyetini zayıflatabilecek ve entegrasyonun faydalarını azaltabilecek topluluk içinde karşı güç oluşturma ya da işbirliği yapmada çekinceler koyma gibi sorunlar çıkmaktadır. Her iki sonuç, Almanya'nın topluluk içindeki menfaatine ters düşmektedir. Bundan dolayı Almanya'nın Avrupa politikası, entegrasyon yoluyla bu türden hesapları ortadan kaldırmaya yönelik olarak düşünülmektedir. Avrupa Birliği içinde uyuşmazlıkları ortadan kaldırmak zordur. Almanya Avrupa Birliği'nin liderlik pozisyonunu üstlense dahi, çıkarlarını güvence altına almak için gücünü dağıtmayacaktır. Almanya'nın çıkarı, liderlik rolünden ziyade, Birliği uzlaşmaya dayalı olarak ön plana çıkarmak ve büyük üye devletlerin dışında diğerlerini de kazanmaya dönük bir entegrasyon politikası izlemektir.[1023]

Almanya'nın Avrupa politikasındaki menfaatlerinin bir başka yönü de, AB'nin Doğu'ya genişlemesi sorununda Almanya'nın aldığı pozisyonuyla ilgilidir. AB'nin yeni demokrasilere açılmasında Almanya'nın özel avantajları vardır. Almanya'nın Batı ile ilişkilerinde gösterdiği başarı, Doğu'ya genişlemiş bir AB'nin doğu komşularıyla işbirliği yapısı içinde de gösterilebilir. Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa'da hissedilen cazibesi ve üretim kabiliyetinin yarattığı politik ağırlığı karşısında, entegrasyonun getireceği şöyle bir şansta görülmektedir: Almanya'nın

[1022] Goldenbach von Walter: Minow. Hans-Rüdiger: Von Krieg zu Krieg. Die deutsche Aussenpolitik und die Panellierung Europas, München, 3.Aufl., Verlag Das freie Buch GmbH. 1999, s.271
[1023] Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung", a.g.e., s.33

Doğu'daki hakim pozisyonuna karşı, Batı'da gösterilen çekinceler ve muhalefet ile Doğu'daki aşağılık duygusunun tamamıyla minimize edilmesi, hatta ortadan kaldırılması mümkün olabilir. Almanya, Fransa ve Hollanda arasındaki tarihi barışma örneği, özellikle Almanya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti ilişkilerine de taşınabilir. AB'nin genişlemesi, bu beklentilerin bir sonucu olmanın ötesinde, bir öncelik tespitidir. Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin, sonra Macaristan ve Slovenya'nın dahil olacağı bir genişleme, Almanya'nın önceliklerine ve menfaatlerine daha uygun gelmektedir. Diğer ülkelerin AB'ne alınması desteklenmekle birlikte, Almanya'nın buradaki menfaati, diğerlerine karşın daha öncelikli bir menfaat olarak görülmektedir.[1024]

AB'nin Doğu Avrupa'ya genişlemesi, geçmişteki çatışmayı daha ziyade artırıcı etki yapar düşüncesini de ortadan kaldırabilir: Komşuların her birinin politik kültürel farklılıklarında yatan Almanya'nın 'merkezi konumu' (Mittellage) ve bunun ezici gücü, bir 'orta konuma' (Zentrallage) dönüşebilir ve kendini birçok şekilde etkili kılabilir. Bunlar:

- Almanya, ekonomik gücüne ve diğer aktörlerin pozisyon değişimlerine bağlı olarak genişlemiş bir AB'de, diğer büyük üye devletlerin her birinden daha önemli bir büyüklük olarak birçok yerde var olabilir: Doğu Denizi Havzası, Orta ve Doğu Avrupa, Batı Avrupa'nın çekirdeğinde ve Birliğin Güneyinde,

- Entegrasyonun gelişimi Almanya'da genel olarak iç politikada bir dirençle karşılaşmamıştır. Entegrasyonun geniş ölçüde kabulü Almanya'da da azalmış olmasına rağmen, diğer büyük ülkelerden daha fazla kendi rol tanımıyla uygun karşılanmaktadır.

- Avrupa gündemini oluşturan çok sayıda konular için Almanya'nın tavrı ve önceliği diğer üye devletlerin çoğundan daha önemlidir.[1025]

Böylece Almanya entegrasyon hedefinin gerçekleştirilmesi için, şimdiye kadar olduğundan daha fazla aranan bir partner olabilir. Ayrıca Almanya'nın bu atraksiyonu denge hesapları yapan devletler için muhtemelen daha etkili olacaktır. Siyasi olarak Almanya'nın çıkarı, Doğu komşularının demokratik istikrarında yatmaktadır. AB'nin genişlemesi ve derinleşmesi, Almanya'nın yıllarca Avrupa

[1024] Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung", a.g.e., s.34
[1025] Schwarz, Hans-Peter; "Die Zentralmacht Europas", a.g.e., s.81

politikasında ortaya koyduğu bir arzudur. Entegrasyon sürecinin dinamizmi, daha ileri hedeflerle canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda Avrupa politikasının büyük vizyonu, AB'nin genişlemesinde yatmaktadır: Entegrasyon ilkelerini, demokratik ve entegrasyona hazır tüm Avrupa'ya yaymak ve böylece entegrasyonun kuruluş idealini bir dereceye kadar geniş bir alanda gerçekleştirmektir. Komşularıyla ilişkilerinde istikrara ve şeffaflığa özel ilgisi bulunan Almanya, ortaya koyduğu bu hedeflerle, kendi çıkarlarını Avrupa düzenine ideal bir şekilde yaymak istemektedir. Daha gelişmiş bir AB'nin, Almanya'da kurumsal bir örnek teşkil etmesi için, meşruiyetini sadece sonuçlarından değil, ayrıca uyguladığı yöntemdeki demokratik kaliteden almasının gerektiği iddia edilmektedir. Böylece Avrupa yolunda demokrasinin devamı garanti altına alınmış olacaktır. Federal Anayasa Mahkemesi bu amaçla siyasi aktörleri, Maastricht Antlaşması kararında demokratik normları korumakla sorumlu tutmuştur.[1026] Almanların gözünde Birliğin kabul edilmesi, demokrasi ve şeffaflığın bir devamı olarak anlaşılmaktadır.

Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa'nın şekillenmesinde ve AB'nin genişlemesindeki menfaatleri Federal Cumhurbaşkanı Roman Herzog'un, 'Batı Doğu komşularını istikrara kavuşturmalıdır ki, bunlar Batı'yı istikrarsızlaştırmasınlar' söyleminden de ileridedir. Almanya'ya göre reform devletleri başarılı olabilmek için yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Başaramamaları durumunda bunun faturası sadece o ülkelere değil, komşu ülkelere de çıkacaktır: Sosyal gerginliklere, göçmen akımına, Avrupa politikasının ulusallaşmasına ve suçların artmasına sebep olacaktır. Bununla birlikte Orta ve Doğu Avrupa ekonomileri pazar ve üretim coğrafyası olarak, dünya ekonomisinde Avrupa'nın yeni bir rekabet faktörü de olabilirler. Almanya, transformasyonun başarılması için bu ülkelerin AB'ne alınmasını savunmaktadır. Almanya'nın siyasi çıkarı, Doğu komşularının demokratik istikrarında yatmaktadır. İstikrar sadece ekonomik modernizasyonun önemli bir parçası değil ayrıca çoğulcu siyasi kültürün gelişmesinin de bir şartıdır. Buna somut bir genişleme perspektifi önemli katkılar sağlayabilir. Sonuçta Doğu'ya genişlemedeki başarı, spesifik Alman çıkarlarına bizzat hizmet edecektir. Genişlemenin ve derinleşmenin paralel yürümesinde, Almanya'nın tavrı diğer üye ülkelerinkinden ayrılmaktadır. Önemli olan

[1026] Klein, Hans H.; "Maastrichter Vertrag und Nationale Verfassungsgerichtsprechung", Konrad Adenauer-Stiftung, İnterne Studien und Berichte, Nr.66

derinleşmedeki çıkarların, daha şimdiden 27 yada daha fazla üyeli AB gereklerine bağlanmasıdır. Genişlemenin sonuçları zamanlı bir şekilde tahmin edilmek mecburiyetindedir.

### 6.3.1. Alman Ekonomik Gücü ve Avrupa Siyasi Liderliği

Almanya dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biridir. 1980'lerin sonunda tek başına Batı Almanya gayri safi milli hasıla (GSMH) açısından dünyada dördüncü sırayı almış ve bunun üçte birini ihraç etmiştir. 1990'da Batı Almanya'da kişi başına GSMH 24.170 $ olmuştur. 1990'da Doğu Almanya'nın katılması kısa dönemde ekonomiye büyük bir yük getirmiş, ama eşi görülmedik bir büyümenin de yolunu açmıştır.[1027] Yüksek alım gücüyle ülkemiz ihracat ve ithalatında en büyük ortak olma özelliği taşıyan Almanya Federal Cumhuriyeti, dünyanın ABD'den sonra gelen en gelişmiş sanayi ülkesidir. Federal Cumhuriyet, ayrıca 'G8' diye anılan ve yılda bir kez devlet ve hükümet başkanları düzeyinde toplanan 'Dünya Ekonomi Zirvesinde' iktisat ve maliye politikaları arasında uyum sağlamaya yönelik olarak çalışmalar gerçekleştiren sekiz büyük sanayi devleti grubuna dahildir. En büyük Alman sanayi şirketleri şunlardır: Daimler-Benz, Volkswagen, BMW, Thyssen ve Siemens. Almanya geleneksel bir ihracat ülkesidir. Ticaret yaptığı en önemli ülkeler Fransa, İngiltere, ABD, İtalya ve Hollanda'dır. Hammaddelerin çoğunluğu ithal edilir. Kömür madenciliği sektöründe yıllardır kriz yaşanmaktadır, çünkü Alman kömürü uluslararası çapta rekabet gücüne sahip değildir. Kömürün çıkarılması çok pahalıya mal olmaktadır.. Aynı şey çelik endüstrisi için de geçerlidir. Federal Cumhuriyet, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıntısından sonra tekrar toparlanıp ileri gelen sanayi ülkeleri grubuna girebilmesini, yeraltı zenginliklerine ya da sermaye birikimine değil, insanlarının azim ve enerjisine borçludur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, ülke bir sosyal piyasa ekonomisi yönünde gelişmiştir. Genel olarak Alman ekonomi sistemini anlatmak için 'sosyal pazar' (social market) terimi kullanılmaktadır. Bu terimin firma yönetimi ve ilişkileri ile birlikte sosyal reform ve hükümet politikalarının diğer yönlerini de kapsayan geniş bir anlamı vardır. Alman ekonomisinde 1999 yılından bu yana gözlemlenen büyüme, bir taraftan ihracat

[1027] Bulaç, Ali; "Avrupa Birliği ve Türkiye", İstanbul, 2001, s.34; Ekonominin gücü temelde imalat sektöründen kaynaklanır. Ülkede 'sosyal' olarak nitelenen bir serbest piyasa ekonomisi geçerlidir. Devletin, işverenlerin, işçi sendikalarının ve mali sektörün piyasadaki rolleri konusunda açık bir görüş birliği vardır.

artışına, diğer yandan da genel olarak AB ülkelerinde büyümenin hızlanmasına bağlı olmuştur. Almanya başlıca enerji ihtiyacının üçte ikisini, bütün petrol ürünleri de dahil olmak üzere ithal etmektedir. 1998 yılı itibariyle, enerji üretiminin %54'ünü petrol ve türevleri oluşturmaktadır. Nükleer gücün gelişimi ve enerji verimini teşvik etmek amacıyla, ilk enerji krizinden (1973–1974), 1980'lerin ortalarına kadar enerji politikasının amacı ithal edilen petrolde ulusal bağımlılığı azaltmaktı. Son zamanlarda çevresel tartışmalar ve küresel ısınma enerji politikasının değişmesine neden olmuştur. Haziran 2000'de SPD-Green Hükümeti ile enerji tedarikçi firmalar arasında nükleer gücü geri çekecek bir program üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Almanya'nın 19 nükleer güç istasyonu, ülkenin toplam enerji tüketiminin %10'unu ve elektrik üretiminin %40'ını karşılamaktadır. Haberleşme sektörü, 2000'li yılların başlarında Almanya'nın GSYİH'sı içinde en büyük paya sahip olan otomotiv sektörünün yerini almaya aday görünmektedir. Sanayinin itici güçlerinden biri olan otomotiv sektörü, Alman ekonomisi içinde önemli bir yere sahiptir. 1996 yılında Avrupa otomobil pazarında beklenenin üzerinde gerçekleşen büyüme, Alman otomotiv sanayindeki büyümenin sürmesini sağlamıştır. Kalite ve güvenilirlik imajından ödün vermeyen Alman otomobil üreticileri, iç piyasada yüksek maliyetler ve esnek olmayan işgücü arzı gibi sorunlarla karşı karşıyadır. İç piyasadaki bu sorunların sonucu olarak, üretimin yurtdışına kaydırılması giderek daha güçlü bir alternatif haline gelmeye başlamış ve bu durum işçileri ve sendikaları reform yapmaya zorlamıştır. Başlıca otomobil üreticileri (Volkswagen, General Motors, BMW ve Mercedes-Benz), ürün çeşitlendirmesi yoluyla piyasadaki paylarını artırmaya çalışmaktadır.[1028]

Almanya'da bankacılık sektörü özel ticari bankalar, yardımcı bankalar ve tasarruf bankaları olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bölgesel olarak organize edilen tasarruf bankaları, Eyalet Bankaları tarafından denetlenmekte ve koordinasyonları sağlanmaktadır. Ülkenin en etkili üç ticari bankası, Deutsche Bank, Dresdner Bank ve Commerzbank'tır. 1999'da gerçekleştirilen Avrupa Para Birliği ve tedavüle çıkan tek para (EURO) bankacılık alanında önemli değişikliklere yol açmıştır. Firmalara ucuz finansman imkanı ve yatırımcılara cazip olanaklar sunacak

[1028] Jones, Erik; "Franco-German Economic Relations: From Exchange and Convergence to Collective Action. In France-Germany in the Twenty-First Century", Ed. by Patrick McCarthy, Palgrave, 2001,s.111

büyük bir Avrupa finans piyasası yaratmaya başlayan EURO, bu piyasanın avantajlarından yararlanabilecek kadar büyük bankalara yeni olanaklar sunmakla beraber EURO'nun tedavüle girmesi, bankacılık sektörünün karşılaştığı en büyük zorluk olarak değerlendirilmektedir. Serbest girişim ve özel mülkiyetin anayasanın güvencesi altında olduğu Almanya'da hükümet daha çok düzenleyici bir rol oynar. Fiyatlara ve ücretlere müdahale etmekten olabildiğince kaçınır; buna karşılık piyasada haksız rekabet ve tekelcilik gibi uygulamalara izin vermeyecek önlemleri alır. Yalnızca toplum ve ekonomi açısından vazgeçilmez olan, ama kar getirmeyen mal ve hizmetlerin üretimini doğrudan üstlenir; ulaşım, posta hizmetleri, tele-komünikasyon, taşkömürü madenciliği ve tarım bunun örnekleridir.[1029] Almanya doğal kaynaklar açısından zengin bir ülke değildir; gelişmiş sanayisi için gerekli ham maddelerin çoğunu ithal etmek zorundadır. Antrasit ve linyit yatakları gereksinimini karşılayacak düzeydedir, kömür en çok Ren-Ruhr bölgesiyle Saarland'da bulunur. Linyit yatakları Harz Dağları yakınlarında, Köln çevresinde, Polonya sınırında ve Halle ile Leipzig dolaylarındadır. Birleşmeden hemen önce dünyanın en büyük linyit üreticisi olan Doğu Almanya'da bu yakıtın çok yaygın kullanılması kirlilik sorununun önemli etkenlerinden olmuştur. Batı'da ise kömürün yerini büyük ölçüde petrol, doğal gaz ve nükleer enerji almıştır. Ekonomik değer taşıyan öbür minerallerden tuz ve potasyum Harz Dağlarının kuzeyinden ve güneyinden çıkarılır. Erzgebirge'deki uranyum cevherinden II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği yararlanmıştır.[1030]

Almanya'nın ekonomik gücü sanayiden kaynaklanır. GSMH'nın yaklaşık yüzde 40'ını madencilikle birlikte imalat sanayisi karşılar; iş gücünün de yaklaşık üçte biri bu sektörde çalışır, imalat sanayisi çok çeşitlenmiştir.[1031] En önemli sanayi dallan motorlu araç ve makine üretimi, elektrik ve elektronik, kimya ve gıda işlemedir. Sanayi kuruluşlarının yaklaşık yansından çalışan sayısı 50 kişinin altındadır. Batı Almanya'daki sanayi şirketlerinin çok küçük bir yüzdesi 500 ya da daha fazla kişi çalıştırır; bunlar madencilik, çelik, petrol işleme ve motorlu araç

[1029] Kolboom, Ingo: "Frankreich und Deutschland: Die neuen Akzente". Deutschlans neue Aussenpolitik, c.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause. München. Oldenburg Vlg. 1996, s.23

[1030] Kentleşmiş, sanayileşmiş ve çevre kirliliği ciddi boyutlara ulaşmış Doğu'da su sorunu vardır. Almanya'nın petrol ve doğal gaz yatakları daha çok Kuzey Denizi kıyılarındadır. Ham petrol üretimi ülke gereksiniminin çok küçük bir yüzdesini karşılar. Doğal gaz rezervleri ise gereksinimin üçte birini karşılayacak düzeydedir. Elektrik enerjisi termik, nükleer ve hidroelektrik santrallerden sağlanır.

[1031] Jürgen Hogrefe, Gerhard Schröder: Ein Porträt, Munich 2002, s.8

üretiminde toplanmıştır. Federal Almanya otomobil üretiminde ABD ve Japonya'dan sonra dünyada üçüncü sırada gelir ve üretiminin yüzde 60'ını ihraç eder. Makine, elektrik ve elektronik sanayileri de ihracata dönük üretim yapar. Ülkedeki ileri teknoloji kuruluşları daha çok Baden-Württemberg ve Bavyera'dadır; bunlar yeni iş olanakları yaratarak nüfusun güneye kaymasında etkili olmaktadır. Geleneksel temel sanayilerin en önemlisi kimya sanayisidir. Madencilik ve de-mir-çelik sanayileri onun ardından gelir. Gemi yapımcılığı Japonya ve Güney Kore'nin şiddetli rekabetiyle karşı karşıyadır, ama kuzeydeki kıyı bölgesinin ekonomisinde yaşamsal bir yer tutar. Görece küçük sanayiler arasında havacılık, optik, hassas aletler yapımı ve saatçilik önemlidir. İnşaat sektörünün GSMH ve iş gücü içindeki payı yüzde 6'dır. İmalat dışı alanlardan turizm sektörü dikkate değer; Almanya dünyanın en çok turist çeken ülkelerinden biridir. 1986'da Batı Almanya dünyanın ticaret hacmi en büyük ülkesi olan ABD'nin yerini almıştır. 1952'den başlayarak ihracatı ithalatını aşmış ve ihracat değerindeki artış 1980lerin ortalarına gelindiğinde yüzde 150'nin üzerine çıkmıştır. Almanya'nın dış ticaretinde en önemli yeri AT üyesi ülkeler tutar; onları ABD izler. İsviçre, Avusturya, İsveç, Japonya ve eski Doğu Bloğu ülkeleriyle ticaret de önemlidir. Başlıca ihraç mallan motorlu taşıtlar, her türlü makine, elektrikli ve elektronik aletler, kimyasal maddeler ve gıda ürünleridir. İthalatta en önemli yeri sermaye malları ve ham maddeler, ara mallar, tüketim mallan, yiyecek, içecek, tütün ürünleri ile madencilik ve enerji ürünleri tutar.[1032]

Almanya'nın ödemeler dengesi fazlası yurttaşlarının dış ülkelerdeki harcamalarını, yabancı işçilerin ülkelerine havale ettikleri miktarları ve Avrupa Topluluklarının çeşitli organlarına yapılan ödemeleri karşılayacak düzeydedir. İngiltere, AB' nin kurumlarının güçlenmesindense doğu ve merkezi Avrupa' ya daha çok mali yardım yapılmasına taraftardır. Fransa, kendi tercihleri doğrultusunda AB' nin genişlemesine Almanya ile eşit bir şekilde karar verme mekanizmasında yer aldığı taktirde olumlu bakabileceğini ortaya koymuştur. Benelüx ülkeleri genişleme konusunda Almanya' yı desteklemektedirler. İspanya genişleme konusunda kendi önceliklerini düşünmektedir. Avrupa ülkelerinden AB' nin sınırlarının doğuya doğru genişlemesine yönelik lehte ya da aleyhte yükselen söylemlere karşın, genişleme

[1032] Stefan Wolff: "Internationale Politik (International Politics)", Vol. 58, No. 9, Berlin, September 2003, s.87

Almanya' nın Avrupa politikasının temelidir.[1033] Avrupa'nın düşüncesine göre, kurallar öyle şekilde koyulmalı ki, Almanya'nın üstünlüğü hakimiyet kurması anlamına gelmesin. Ancak Avrupa'nın bütünleşmesinden yana kişilerin çoğu, Almanlar henüz ülkedeki sorunların yarattığı şaşkınlık içinde bunlarla ilgilenirken bir an önce harekete geçilmesi ve girişimlerde bulunulması gerektiği fikrindedir.[1034]

Birlik konusundaki bu güçlükler yetmezmiş gibi Avrupa bir de global ekonominin üç kişilik takımında -Kanada ve Meksika ile serbest bir ticaret bölgesi çerçevesinde birleşen ABD ile Japonya'nın yanında- kendi meşru yerini bulma mücadelesiyle karşı karşıyadır. Bu, teknolojik gelişmenin nüfuz alanı içinde kendi sahasını açmak için Avrupa' nın birleşmesi gerektiği anlamına geliyor.[1035]

Genişlemenin önceden görülebilir sonuçları çerçevesinde büyük bir AB'nin güçlenmiş entegrasyondan sonra yönetilebilirliğinin ve hareket kabiliyetinin nasıl korunması gerektiği sorunu, gündemdeki ağırlığını korumaktadır. Almanya kendi menfaatlerini bir İngiliz planıyla ortaya çıkmış konseptle nasıl gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. 'Status quo'nun korunmasının yalnız reformlar aracılığı ile gerçekleştirilebileceğini iddia eden Almanya, kurumsal uyumun reddedilmesinin, sonuçta entegrasyonu millileştirmeye götüreceği uyarısında bulunmaktadır. Aynı şekilde Fransa'nın temel tavrının, özellikle güvenlik ve savunma politikalarında önemli gelişmelerin öncesinde hükümetlerin karşılıklı bilgilendirilmeleri noktasında problem çıkardığı ileri sürülmektedir. Gerçi Fransızların düşünceleriyle Almanların 'Çekirdek Avrupa' düşünceleri köşe noktalarında örtüşmekle birlikte önemli bir farklılık devam etmektedir: Almanlar güçlü bir birlik içinde bir çekirdek oluşumunu hedeflerken ve bununla kademeli bir entegrasyon modelinin modern yorumunu temsil ederken. Fransızlar, dış çemberde azalan bir entegrasyon yoğunluğunu öngören yoğun çevre modelini benimsemekte ve uluslar üstü entegrasyon alanını, önemli ölçüde çevre olarak görmektedir. Bu sebeplerden dolayı Almanya'nın Avrupa stratejisi, kendi özgün entegrasyon konseptinin tekrar gözden geçirilmesi sorunuyla karşı karşıyadır. Entegrasyon

---

[1033] Janning, Josef:; "A German Europe-a European Germany? On the debate over Germay's foreign policy", International Affairs 72: I, January 1996, s.34 ve Bulmer, Simon and Peterson, William E.: "Germany In the European Union: Gentle Giant or Emergent Leader?", s.29-31

[1034] Lewis, Flora; a.g.e., s.32

[1035] Genscher, Hans Dietrich, NPQ; "Almanya Nereye Gidiyor", 6/1993, s.35

politikasıyla normatif öncelik olarak bir Avrupa Federal Devleti'nin oluşumunu amaçlamaktadır. Klasik federal devlet modeliyle aynı olmayan bu oluşumun nihai aşaması pratik olarak kapanmış gözükmektedir. 1989 yılında iki Almanya arasındaki sınırın ortadan kalkmasından sonra, ekonomik performans açısından kısa süreçte bir karamsarlığa düşmek için ortada yeterince sebep vardır. 1993 yılına gelindiğinde hükümet, Almanya'nın ekonomik durgunluk içinde olduğunu bildirmiştir. Birleşmeden bu yana hem Batı hem de Doğu Almanya'da işsizlik artmış, Birleşik Almanya, bozulmuş bir uluslararası imajla karşı karşıya kalmıştır. Batı Almanya'nın 1950'1i ve 60'1ı yılların büyük çoğunluğundaki ekonomik rüyası; birleşik bir ticaret birliğinin ortaya çıkması olmuştur. Adenauer, Ludwig Erhard ve Willy Brandt'ın politikalarının hepsi, Batı ile entegrasyonu, sosyal refah temellerinde ve endüstri çevreleri ile karşı karşıya gelmeden bir işbirliği stratejisi içinde gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. Doğu Almanya da ise, tam tersine baskıya dayalı bir ekonomik ve politik sistem oluşturulmuştur.[1036]

Hem Bonn'daki federal hükümetin hem de Doğu Almanya topraklarında yeni oluşturulmuş beş yeni bölgedeki bölgesel hükümetlerin karşı karşıya kaldığı temel problem, eski Demokratik Alman ekonomisinin tümünün yeniden inşası olmuştur. Doğu Almanya'daki piyasa ekonomisine dönüşüme paralel olarak, Almanya'nın bütününü kapsayan bir endüstriyel ilişkiler sistemi, Batı modelli demokratik ticaret birlikleri, işveren ortaklıkları kurulmuştur. Birleşmenin hemen ardından Batı Alman şirketleri, tüketim maddeleri üretimini, eski Demokratik Almanya pazarındaki talebi karşılamak için arttırmışlardır ve Doğu Almanya'nın modernizasyonu amacıyla ekonomide bir büyüme gerçekleşmiştir. Ancak 1992 yılına gelindiğinde Almanya'nın ekonomik performansı gerilemeye başlamış, işsizlik ve faiz oranları artmış ve Haziran 1993 tarihine gelindiğinde, yaklaşık 2,2 milyon Batı Alman işsiz kalmıştır. Nisan 1993 tarihinde, Doğu Alman endüstrisi depresyona girmiş ve bölgedeki işsizlik oranı % 40'a yaklaşmıştır.[1037] Bu olaylar ülkede yaşayan yabancılara karşı saldırıları arttırmış ve birçok iç ve dış yansımalar yaratmıştır.

Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik gelişme stratejileri içinde

[1036] James, Harold; "When The Wall Came Down", Routledge Press, New York, 1993, s.40; Bu sistemin başarısızlığı, 1990 yılının başlarında kitlesel halk hareketlerine sebep olarak Demokratik Almanya'nın sona ermesi ile sonuçlanmıştır.
[1037] The Economist; "Mass Suicide" , April 24, 1993, s.71–72

Almanya, geleneksel olarak, önemli bir rol oynamıştır. Almanya'nın bölünmesi ve II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin bölgedeki hükümranlığına rağmen, Almanya bağlantısı önemini korumuş ve 1980'lerde meydana gelen ekonomik reformlarda artan bir öneme sahip olmuştur. Almanya'nın birleşmesinin mali pazarlarda olumsuz etki yaratması, faiz oranlarını arttırması, doğrudan yatırımları kısıtlaması ihtimallerini yaratırken, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için yararlı ihracat olanakları yaratacağı beklenmiştir. Almanya, A.B.D. 'den sonra dünyanın ikinci en büyük ithalatçısıdır ve diğer ithalat pazarları yanında daha dinamik bir büyümeye sahiptir. Doğu Alman üretiminin çökmesiyle ithalatın şimdi %50'si Doğu Almanların tüketim ihtiyacını karşılamak için yapılmaktadır.

### 6.3.2. Avrupalı Almanya mı, Almanyalı Avrupa mı?

5 Aralık 1995 tarihli 'International Herald Tribune' gazetesinin manşeti şöyleydi:[1038] 'Almanya için iyi olan Avrupa içinde iyidir:' Avrupa'nın genişlemesiyle ilgili gelişmeler gazete tarafından bu şekilde özetlenmişti. Paris'in isteği genişlemeden evvel Avrupa'nın derinleştirilmesiydi.(Vertiefung; Deepening). Bonn genişlemeden yana tavır almış ve bunu kabul ettirmiştir. Örneğin Yugoslavya konusunda Paris, Londra, (Washington'da dahil), Yugoslavya'nın bir bütün olarak kalması gerektiği fikrindeydiler. Buna rağmen Bonn, bilinen korkunç sonuçlarıyla Yugoslavya'nın parçalanması amacına ulaşmıştır. Bu politikalar karşısında Bonn'un gerçekten Avrupa'nın güçlendirilmesi yönünde çaba harcadığı görüşlerine inanmalı mıyız? Yoksa Almanlar Avrupa'yı daha çok kendi bencil niyetlerini gerçekleştirmek için mi kullanmaktadır?[1039] Örnekler ikinci olasılığı güçlendirmektedir. Almanya'nın Avrupa'da nüfus ve ekonomik anlamda kesin üstünlüğü ele geçirmesinden sonra, diğer Avrupa ülkelerine sevinçten başka her şey hakim olmuştur: Sadece Bonn'un sevinç çığlıkları atmak için sebebi vardır. Çünkü Bonn Hükümeti her istediklerini komşu ülkelere kabul ettirmeyi başarmıştır. AB'nin gelişmesini devam ettirmesinin karşısındaki eski entegrasyon entrikaları, işlevsel olarak geri dönmektedir. Sadece İngiltere'de değil, ayrıca diğer üye ülkelerde de

[1038] International Herald Tribune, 5 Aralık 1995
[1039] Goldenbach von Walter; a.g.e., s.11

yetki transferine karşı çekinceler artmaktadır.[1040]

Sadece politik açıdan değil, özellikle ekonomik sorunlar karşısında Avrupalı komşularıyla ilişkiler. Alman dış politikası için oldukça önemlidir. Para Birliği'ne geçildikten sonra Avrupa Birliği'nin (AB) Üçüncü ülkelere karşı yürüttüğü politikaların aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle Alman menfaatleri açısından, AB' nin Doğu'ya genişlemesi meselesi tartışılmaya açılması gerektiği vurgulanmaktadır. Genişlemiş, karar alma süreci güçlendirilmiş ve Portekiz'den Estonya'ya kadar işlevsel çekirdek oluşumlarla bölünmüş Avrupa Birliği'nin yapılandırılmasında Almanya, siyasi anlamda daha belirleyici bir rol üstlenecektir. AB çatısı altında demokratik ve liberal bir entegrasyon, kendi başına yürüyen 'Selbstlaufer' bir oluşum olmayacak, tersine yönetilmek zorunda olan bir kurum olacaktır. Almanya, bunun sonuçları ve böyle bir yönetimin davranış modelleri üzerinde çıkarı icabı hassasiyetle durmaktadır. Entegrasyon sürecinin başarılması, Almanya'nın geçmiş dönemlerdeki Avrupa politikasını karakterize eden temel menfaatiydi. Bu Alman tarihinin hassas durumundan kaynaklanmaktadır. Avrupa ekseni, Alman politikasının gelecekte küçümsenmeyecek bir dayanağı olacaktır. Buna rağmen Avrupa, telafi edici enstrüman olarak Almanya 'nın kendi çıkarlarını gerçekleştireceği hayati bir alan olarak biraz dar görünmektedir. Entegrasyon tartışması göstermektedir ki, spesifik sonuçları olan talepler artan entegrasyon yoğunluğuna paralel olarak büyümektedir. Bu manada entegre olan bir Avrupa, en azından Almanya'nın önceliklerinin yankı bulduğu kilit alanlarda, 'Alman Avrupası '(Deutsches Europa) olacaktır. Bu şekilde bir ortaklık olmadan bir 'Avrupa Almanyası '(Europaisches Deutschland), Almanya'da siyasi sınıfın ve kamuoyunun itirazlarına maruz kalarak başarısızlığa uğrayacaktır.[1041]

Güçlenmenin ve genişlemenin istasyonlarında, Thomas Mann 'ın zamana bağlı 'Almanların Avrupa'sı' sözleri, Almanya'nın Avrupa Politikası için yol gösterici bir kural olarak artık hiçbir işe yaramamaktadır. Çünkü buna siyasi ye stratejik seçenekler de artık uygun düşmemektedir. Bu duruma hiç şaşmamak

[1040] Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung", a.g.e., s.31–53; Maastricht Antlaşması üzerine Almanya'da yapılan açık tartışmalarda, özellikle eyaletlerin aralarında çekinceler açığa çıkmıştır. Bu sebeple Almanya'nın entegrasyon planı, gelecekte önceliklerin yeniden belirlenmesi, yetkilerin daha net ayrılması ve açıkça sayılması üzerine kurulacaktır.

[1041] Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung", a.g.e., s.53

gerekir. Zira bu olay 'normal' bir ülke olarak Almanya'nın rolünün bir parçasıdır ve aynı şekilde Almanya'nın komşuları için de geçerlidir. Bu olay tamamıyla isteklerin nasıl dengeleneceğine bağlıdır. Kim onu başlatmak isterse, önceliklerini açıkça tanımlamalıdır. Yöneticiler bu adımı atmaktan çekinmemeli, güçlerini entegrasyon hizmetine koymaktan asla kaçınmamalıdır.[1042]

### 6.3.3. Avrupa'da ki Konumu ve Çıkarlarının Entegrasyon ve Genişleme Sürecine Tesiri

Almanya'nın stratejik konumu her şeyden evvel uluslararası konjonktürdeki değişiklikler ve dünya politikasındaki yapısal değişimlerle açıklanabilir. Her iki alanda görülen gelişmeler Almanya'nın lehine olmaktadır. Bu nedenle Almanya, işbirliğine dayalı bir güvenlik ve savunma politikasının arkasında olacaktır. Diğer taraftan bu olumlu gelişmelerin devam etmesinin bir garantisinin olmaması Almanya'yı farklı bir savunma ve güvenlik politikası arayışına götürebilir. Dünya politikasını yapılandıran faktörler olarak stratejik öneme sahip devletler arasında uzun zamandan beri ilk defa bir çatışma durumu mevcut değildir. Galiba yalnız Almanya değil, diğer tüm Avrupalılarda her İki Dünya Savaşından çok şey öğrenmiş görünmektedirler. Öncelikle işbirliğine dayalı genel yapıyı, uluslararası düzeyde muhafaza etmek Almanya'nın stratejik çıkarlarına daha uygun gelmektedir. Buna güvenlik ve savunma politikaları yönünden iki anlam yüklenebilir: Birincisi, Almanya işbirliğine dayalı güvenlik ve savunma politikalarının olumlu bir şekilde işlemesi için aktif görev üstlenebilir. İkinci olarak ta, Almanya işbirliği ortamını şüpheli duruma düşürebilecek ve istikrarsızlık faktörü olabilecek yeni tehditlerle nasıl baş edebileceğini öğrenecektir. Özellikle milliyetçi güçler, bugünkü olumlu uluslararası yapının altını oyacak yeteneğe sahiptir. Ayrıca sosyal ve ekolojik özellikli yeni tehditler de vardır: Uluslararası suçlar, göç, iklim değişikliği ve tabii kaynakların darlığı v.b.[1043] Bütün bunlar, dünya politikasını 21. yüzyılda, 19. yüzyılın sonlarındaki ve 20. yüzyılın başlarındaki davranış kalıplarından daha kötü sonuçlara götürebilir.

---

[1042] Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung", a.g.e., s.54
[1043] Angenendt, Stefan; "Migration: Herausforderung Deutscher und Europaischen Politik". Deutschlands Neue Aussenpolitik", c.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München, Oldenburg Verlag, 1995, s.175–198

Bugün Avrupa artık Dünya'nın göbeği değildir. Bugün bölgeselleşme yönünde belirgin global bir trend izlenmektedir. Bu olgu İçinde özgün bir şekilde kendi kendini kalkındıran büyük bölgeler kendini göstermektedir. Örneğin: Doğu Asya Pasifik, Avrupa, Kuzey Amerika, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Yakın ve Orta Doğu. Yine de bu bölgeler arasındaki bağımlılık sürecektir. Avrupa biraz geriye düşmüş olsa bile. Avrupa'daki güvenlikle ilgili gelişmelerin -ister iyi, ister kötü anlamda- diğer bölgelere de yayılmayacağı anlamı çıkmaz. [1044]

### 6.3.4. Avrupa Siyasi İşbirliğine Dayalı Açılımları

Almanya'nın birleşmesi ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, güvenlik ve savunma politikalarında kökten bir reform ihtiyacının ortaya çıkması, Alman dış politikasının en önemli konusunu oluşturmaktadır. Bu konudaki iç politik tartışmalar hararetle sürdürülmektedir. Bu tartışmaların kaynağını oluşturan sebeplerden birincisi, Alman tarihinin spesifik ağırlığı, ikincisi de, Alman Ordusu'nun, anayasa tarafından öngörülen klasik savunma görevlerinin dışında başka amaçlar için kullanılması sorunudur. Bununla birlikte Almanya ve ortaklarının geçmişte NATO'da nereye kadar bir gelişme gösterdikleri ortadadır. Batı İttifakı Almanya'nın da katılımıyla, Dayton Barış Anlaşması'nın güvence altına alınması için bağımsız rol üstlenmiştir. İttifak yeni bir yapısal reform başlatmıştır. Bu reform, İttifak'ın gelecekteki yeni görevlere hazır olmasının şartlarını ve Avrupa-ABD arasındaki ilişkilerin yeniden belirlenmesini ortaya koyacaktır. NATO baş aktör olarak işbirliğine dayalı uluslararası güvenlik politikalarında her zaman daha fazla ön plana çıkacaktır. Güvenlik ve savunma politikalarıyla ilgili reformlar üzerindeki tartışmalar, kural olarak uluslararası platformlarda ve uzman çevrelerde sınırlı olarak yapılmaktadır. Almanya'da bununla ilgili ilk tartışmalar. Alman Silahlı Kuvvetleri'nin 'out of area' kullanımı için yapılan taleplerle başlamıştır. Hissi tanışmalar içinde Almanya'nın menfaatlerinin ve stratejik hedeflerinin İttifak çerçevesinde olduğu düşüncesi arka planda bırakılmıştır. İşbirliğine dayalı güvenlik politikasının gerekliliğini muhakkak surette geniş manada anlamak lazımdır. Bunun

[1044] Krause, Joachim: "Kooperative Sicherheitspolitik: Strategische Ziele und Interessen". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser. Joachim Krause, München Oldenburg Verlag, 1996, s.78

iki sebebi vardır: Birincisi bugün Avrupa'da hiçbir ülke tek başına siyasi, ekonomik ve özellikle de askeri görevleri üstlenecek ve problemleri çözecek güce sahip değildir. İkincisi de güvenlik politikasının ulusallaşması, eski güdülerin tekrar canlanmasına ve arkasından yeniden çatışmalara zemin hazırlayabilir. Böyle bir durumun ortaya çıkması, sanayi toplumları için son derece korkunç bir gelişme demektir. Almanya dışındaki Avrupa' nın küçük ve orta büyüklükteki devletleri bu dersi iyi almış görünmektedirler. Fransa ve İngiltere için pek anlaşılır olmasa da onlarında güvenlik ve savunma politikalarının bir sınırının olduğu açıktır. Güvenlik politikası alanında tek başına değil, işbirliği yapıları içinde hareket edilmesi hususunda Almanya'da geniş bir uzlaşı vardır. Bunun için en iyi argüman, Almanya'nın tarihi günahı nedeniyle yalnız başına hareket etmeyip, Batı kervanında kalmasıdır. Bu gerekçe, sadece Alman şartlarını dikkate alan istisnai bir durumdur.[1045]

İşbirliğine dayalı güvenlik politikası ortak harekatlara katılım iradesi, hazırlıklı olmayı ve bunun ötesinde askeri güç kullanmayı da gerektirmektedir. Federal Anayasa Mahkemesi'nin 1994 yılının Haziran'ında, Alman Silahlı Kuvvetleri'nin 'out of area' kullanımıyla ilgili verdiği karar, bu konuda Almanya içindeki tartışmaları sona erdirmiş gözükse de hala önemli eksiklikler bulunmaktadır. Federal Parlamento'nun 6 Aralık 1995 tarihinde büyük bir çoğunlukla aldığı Eski Yugoslavya'da operasyonlara katılma kararı ortaya çıkan değişikliğin belli bir göstergesidir. Ancak buradan Alman Silahlı Kuvvetleri'nin görevi ve rolüyle ilgili, Alman güvenlik politikasının özüyle alakalı bir uzlaşmanın çıkıp çıkmayacağı hususunda bir değerlendirmenin yapılması henüz mümkün değildir. Kesin olan şık ve politik uzlaşmayı hedefleyen bir politikanın Federal Ordu'nun benzeri faaliyetlerini mümkün kılmasıdır.[1046]

Bunu beş yıl önce düşünmek bile mümkün değildi. Sorun, bu uzlaşma nereye kadar mümkündür ve olası zayıf noktaları nelerdir? Birçok gözlemciye göre bu Alman askerlerinin ilk defa savaşa girmesiyle ya da bir asker kaybetmesiyle ortaya çıkacaktır. 'İşbirliğine Dayalı Güvenlik Politikası' kavramı tartışmalarda genellikle zora dayalı olmayan bir güvenlik politikasıyla eş anlamlı kullanılmaktadır. Bu geniş ölçüde bir iradesizliğin olduğunu göstermektedir. Ama öyle riskler ve tehditler

[1045] Krause, Joachim; "Kooperative Sicherheitspolitik: Strategische Ziele und Interessen", a.g.e., s.80
[1046] Rühe, Volker; "Deutsche Sicherheitspolitik. Die Rolle der Bundeswehr", Internationale Politik (IP),No: 4/95, s.12-20

olabilir ki bunlara karşı yalnız askeri güçle ancak başarılı bir şekilde mücadele edilebilir. Bir diğer söylem de, 'Genişletilmiş Güvenlik ' tir. Bununla kastedilen şey, güvenlik politikasının artık sadece geleneksel ve askeri tehlikelere karşı değil, çeşitli ekonomik, sosyal ya da ekolojik karakterli tehlikelere karşı da oluşturulması gerekliliğidir. Tüm bunlar güvenlik politikasında sadece askeri gücün söz hakkının olduğunu göstermez. Silahlı gücün yanında birçok askeri olmayan enstrümanlar da bu günün dünyasında güvenlik politikaları açısından önem kazanmaktadır. Son yıllarda yeni enstrümanlar ve stratejiler geliştirilmiştir. Uzlaşma, akıl, baskı, kararlılık gibi kavramlar da diplomasinin araçları olarak kabul edilmektedir. Ve bunlar daha kalıcı çözümler vaat etmektedir.[1047] Ancak olayı sadece bu şekilde değerlendirmek yanlış olur. Gerektiğinde askeri güç kullanmaya hazır olmadan ve yeterli iradeyi göstermeden kolay sonuç almak pek olası görülmemektedir.

## 6.4. Avrupa Güvenlik Boyutunda Almanya

Uluslar, dünya politikasındaki her durum için uluslararası güvenlik konsepti oluştururlar. Bunu yaparken tarihi deneyim, ülkenin konumu ve kapasitesi, politik sistemi, uluslararası alandaki şartlar göz önünde tutulur. Ortaya çıkan konsept bir takım tehdit ve tehlikeleri içinde barındırabilir. Alman tarihi bunun açık bir örneğidir. Soğuk Savaş sonrası kollektif yardımlaşma sorumluluğu, milli menfaatlerin tartıldığı güvenilirlik sorununa dönüşmüştür. Bunun en çarpıcı örneği, 1991 yılında Almanya'nın Körfez Savaşı esnasında NATO Üyesi Türkiye'nin savunması söz konusu olduğunda ortaya koyduğu tavırdır. İttifak savunma alanı içinde olmasına rağmen (NATO, m.5), Almanya ciddi bir sorumsuzluk ve çelişki ortaya koymuştur. Böyle bir Almanya'nın uluslararası alanda üstlenmek istediği roller açısından ne kadar yetersiz ve güvenilir olabileceğini tartışmaya açmıştır.[1048]

30 yılı aşkın bir süre Almanya, komünizmle rekabette kendisinin daha güçlü olduğunu kanıtlayan bir bloğu korumuştur. Doğu-Batı çatışması dönemlerinde Avrupa'da bir savaşın çıkması kağıt üzerinde mümkün olmakla birlikte, gerçekten uzak bir ihtimaldi. 1989'a kadar askeri güç ikinci planda düşünülmüştür. Sovyetlerin

[1047] Krause, Joachim: "Kooperative Sicherheitspolitik: Strategische Ziele und Interessen" a.g.e., s.81
[1048] Nerlich, Uwe: "Deutsche Sicherheitspolitik: Konzeptionele Grundlagen für multilaterale Rahmenbedingungen", Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1, Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München, Oldenburg Verlag, 1997, s.153-169

çöküşüyle birlikte ortaya çıkan yeni krizlerin ve savaşların önlenmesi ve sona erdirilmesi mecburiyeti karşısında askeri güç yeniden ön plana çıkmıştır. Genişletilmiş çıkar politikası. Almanya'yı yeni bir çıkar tanımı geliştirmek zorunda bırakmıştır.[1049]

Müttefikler askeri dayanışma ve savunma politikası bağlamında Almanya'dan bir katkı talep ediyorlarsa, Almanya buna olumlu cevap vermeyi öğrenmelidir. Almanya'nın güvenlik politikasının temel saikleri, aslında büyük görevlerin üstlenilmesine matuftur. Almanya'nın güvenliği, Soğuk Savaş dönemine nazaran objektif olarak daha iyi durumdadır. Ancak bu durum çok çabuk değişebilir. Balkanlar'da alevlenen savaşlar göstermiştir ki, Almanya kollektif savunmayı da aşan, güvenlik politikası ve çıkar anlayışını gözden geçirmek durumundadır. Almanya'nın çenesindeki kriz ve savaşlar çok önemlidir. Çünkü agresif milliyetçilik, etnik ve dini fanatizm daha fazla Almanya'yı etkileyecektir. Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa'daki artan itibarı, her şeyden evvel O'nun Avrupa'daki yumuşak güç rolüne dayanmaktadır. Buna en büyük katkıyı, özellikle 70'li ve 80'li yıllarda yapılan Doğu-Sözleşmeleri yapmıştır.[1050]

Birleşik Almanya Doğu politikasındaki menfaatlerini bu gelenek üzerine yapılandırmaktadır. Ancak tamamıyla değişken bir ortamda, Orta ve Doğu Avrupa'da yeni bir politik konseptin geliştirilmesi gerekebilir. Belki Alman çıkar politikasının konseptsiyonel yapılanması açısından en önemli ayrıntı buradadır. AB, Alman menfaatleri için optimal bir alan olmaya devam etmektedir. AB, devlette ve toplumda ekonomik refah ve liberal demokratik seviyenin yükselmesine yol açarken milliyetçi akımlar karşısında da bir set oluşturmaktadır. Almanya bir taraftan siyasi, sosyal ve kamusal alanlarda batılı müessesleri reforme ederken, diğer taraftan da. Sovyet baskısının ve devlet sosyalizminin de üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Bu bakımdan uygun bir menfaat tanımı yapmak, Almanya için kolay bir iş olmasa gerek. Almaya dışında başka bir ülke yoktur ki, dış politik menfaatlerini ve rollerini, Batı'nın ve Doğu'nun kriz bölgelerinin kesiştiği bir noktada tanımlamak zorunda kalsın. Batı'nın bir parçası olan komünizmin ve plan ekonomisinin çöküşünün

[1049] Weiser, Ulrich; NATO ohne Feinbild. Konturen einer Europaischen Sicherheitspolitik, Bonn, 1992, s.342
[1050] Ash, Timothy Garton, "Im Namen Europas", a.g.e., s.48

sonuçlarının yaşandığı ülke sadece Almanya'dır. (DDR ile birleşme neticesinde) Bunun için Batı ile olan bağların pekiştirilmesi yanında, Doğu ile ilişkilerin güçlendirilmesine de önem verilmektedir. Bunlara ilaveten ilişkilerin global olarak da yapılandırılması bir diğer önemli konudur.

### 6.4.1. NATO'nun Geleceği

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ve Almanya'nın bölünmesini müteakip Sovyet yayılma tehditi Federal Almanya Cumhuriyeti'ni kendi güvenliği ve bölgesel entegrasyon için transatlantik ittifaka zorlamıştır. 1955 yılında da NATO üyesi olmasıyla beraber F.Almanya bölgesinde NATO örtme kuvvetlerinin yığınaklanması için mühim bir rol oynamış ve ileri bir askeri üs bölgesi olarak kullanılmıştır.[1051]

NATO ve geniş Amerikan nükleer caydırıcılığı, savaş sonrası dönemde, Almanya'nın güvenliğini garanti altına almış, Almanya'nın Batı Avrupa siyasi ve ekonomik entegrasyonuna ulaşılmasına yönelik çabalarını desteklemiş ve iki Almanya'nın birleşmesinde olumlu bir rol oynamıştır. Birleşme öncesi Almanya'nın NATO'ya sadakati, uluslararası sistemdeki güç yapısı ve Almanya'nın jeostratejik konumundan kaynaklanmıştır. NATO içindeki Alman Amerikan güvenlik bağı, Almanya'nın güvenliği ve Avrupa dengesi için hayati öneme sahip olmuştur. Almanya'daki Amerikan gücünün varlığı sadece askeri sebeplerden değil, ayrıca Avrupa'daki siyasi dengeler için de gerekli olmuştur. Almanya, Avrupa güvenlik düzeni için örgütlerin birbirleri ile ilintili olması gerektiğine inanmıştır. Almanlar, bu düzeni üç şekilde elde etmeyi düşünmüştür: i) NATO ve Amerikan güvenlik garantisi, ii) AT-BAB ve tek bir Avrupa güvenlik kimliği, iii) AGİK ve Pan-Avrupa güvenlik sistemi. Almanya'nın önerisi, Avrupa güvenlik düzeninde bu örgütlerin birbirlerini tamamlayıcı rol oynamalarıdır. Bu açıdan ortaya çıkan soru, bu örgütlerin arasındaki ilişkinin nasıl olacağıdır.[1052]

NATO, 1989 yılından bu yana, üç önemli noktada değişiklik göstermiştir.

---

[1051] Beschloss, Michael R.; "Siyasetin doruklarında : Washington-Moskova hattında Soğuk Savaş'ı Sona Erdiren Diplomatik Oyunların Perde Arkası", Çev.: Mehmet Harmancı", Sabah Kitapları, İstanbul, 1996, s.284

[1052] Haglund, David G.: "Alliance Within The Alliance?" a.g.e., s.84-97

Bunlardan birincisi, NATO üyeliğinin, Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin oluşturulması ile eski Varşova Paktı üyesi ülkeleri dahil etmek için etkin bir biçimde genişlemesidir. İkincisi, NATO'nun, ekonomik, siyasi hatta çevresel olguların ittifakın askeri görevinin yerini aldığını belirtmesidir. Üçüncüsü de NATO, askeri görevini yeniden tanımlayarak, 'daha yumuşak bir sorumluluğu' doktrini olarak açıklamıştır.[1053]

6 Haziran 1990 tarihinde gerçekleştirilen Londra Toplantısı'nda, NATO'nun elden geçirilmesi için NATO stratejisinin revizyonu, nükleer silahların indirgenmesi gibi bazı öneriler yapılmıştır. Londra Deklarasyonu'nda, 16 devlet ve hükümet başkanı Varşova Paktı üye ülkelerine, içinde bir saldırmazlık taahhüdünün ve ülkesel bütünlük veya siyasi bağımsızlığına karşı hiçbir ülkenin kuvvet kullanmayacağı veya tehditte bulunamayacağına dair bir güvencenin bulunduğu ortak bir deklarasyon yayınlama önerisinde bulunmuşlardır. Haziran 1991'de gerçekleştirilen Kopenhag Toplantısı'nda da, eski Varşova Paktı üye ülkeleri ve hatta Sovyetler Birliği ile geniş ilişkiler kurmanın gerekliliğine değinilmiş, Kasım 1991 Roma Deklarasyonu da İşbirliği Konseyi'nin en kısa zamanda kurulmasını önermiştir. İşbirliği Konseyi, A.B.D. ve Almanya tarafından Avrupa güvenlik sisteminin yeni temel taşı olarak nitelendirilmiş, spesifik ve önemli roller oynayacağı düşünülmüştür. İttifakın askeri boyutu, Avrupa devlet sisteminde meydana gelen değişikliklerin de etkisiyle güvenlik politikası için dört temel belirlemiştir:[1054]

a) Dengeli bir Avrupa güvenlik düzeni için vazgeçilmez olmak ve tek bir ülkenin hegemonyasını önlemek.

b) Hayati önemdeki bir ulusal çıkarın söz konusu olduğu durumda müttefikler arasında çıkan bir anlaşmazlığın çözülmesinde bir forum hizmeti vermek,

c) NATO üyesi bir ülkeye karşı herhangi bir tehditte koruyucu ve caydırıcı bir rol oynamak,

d) Avrupa stratejik dengesini korumak.

---

[1053] Welsh, Helga; a.g.e., s.260-276

[1054] Menges, Constantine C.; a.g.e., s.34; Örneğin, savunma endüstrilerinin sivil amaçlı kullanılmasında, konvansiyonel silahların daha geniş bir biçimde kontrolünde ve güvenlik inşa edici koşullar için bir forum işlevi göreceği, ayrıca barışı koruma görevi üstlenebileceği düşünülmüştür.

Bu prensipler bugün, ittifakın temel görevleri olarak tanımlanmaktadır ve yeniden formüle edilerek kuvvetlendirilmiştir. Sonuç olarak, NATO her ne kadar yapısal ve fonksionel reforma uğrasada ittifak Almanya için hala sağlam bir güvenlik zemini olarak kalmıştır. ABD'nin müttefiki olmak hem kendi güvenliği hem de Avrupa Güvenliği için Almanya için hala öncelikli öneme haizdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyet yayılma tehlikesi ortadan kalksa da Almanya'nın NATO'ya olan inancında bir azalma olmamıştır.[1055] NATO, Almanlar için her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki dengeye katkıda bulunmuş ve İşbirliği Konseyi ile birlikte AGİK'in rolünü kuvvetlendirerek, tüm Avrupa ülkelerini bir Pan-Avrupa güvenlik sistemine entegre edecek kurumsal bir mekanizma ihtiva etmiştir. Ayrıca Almanlar, NATO olmadan, muhtemel Avrupa siyasi birliğinin başlayamayacağına inanmışlardır.

### 6.4.2. AGİK, BAB ve AGSP(Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası)

20. yüzyılın ilk yarısında iki büyük savaş geçiren Avrupa, tarihinin en kötü dönemlerinden birini yaşamıştır. Özellikle II.Dünya savaşının sona erdiği 1945 yılında Avrupa milyonlarca insanını kaybetmiş çoğu yerleşim merkezleri tamamen yıkılmış ve üretim kapasitesinin yüzde yetmişinden fazlasını kaybetmiş durumda idi. Avrupa iktisadi bakımdan olduğu kadar aynı zamanda askeri ve siyasi bakımdan da enkaz halinde idi. SSCB'nin 1945-48 yılları arasında Avrupa'daki nüfuz alanını genişletmesi ve Doğu Almanya'da yerleşerek Avrupa'nın yarısını işgal altına alması, askeri bakımdan SSCB'ye karşı çok zayıf durumda olan Batı Avrupa ülkelerini son derece endişelendirmiştir. İktisadi bakımdan zor durumda oldukları için asgari ihtiyaçları için bile ABD'nin büyük çapta ekonomik ve mali yardımına ihtiyaç duyan Batı Avrupa, SSCB tehdidiyle birlikte askeri bakımdan da ABD'nin güvenlik

[1055] Sewell, Mike; **"**The Cold War", Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s.124

koruması altına girmek zorunda kalınca, 1960'lı yılların ortalarına kadar kesin bir şekilde ABD'nin üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmıştır. [1056]

1960'lı yılların ortalarından sonra yeniden eski iktisadi gücüne kavuşan Avrupa'da ABD'nin hegemonyasına karşı koymalar başlamıştır. Fakat SSCB'ye göre hala çok zayıf olan Avrupa ABD'ye olan ihtiyacının devam etmesi nedeniyle bu karşı tavrını daha ileriye götürememiştir. Ancak SSCB'deki komünist rejimin ve iki kutuplu sistemin çöküşünden sonra Avrupa tekrardan ABD'ye karşı tavır alarak ABD'yi Avrupa'dan çıkarmanın yollarını aramaya başlamıştır. Avrupa bunu yaparken gerçek niyetinin ABD'nin Avrupa'dan dışlanması olduğunu gizlemiştir.[1057]

Günümüz uluslararası ilişkiler ortamında Avrupa II. Dünya Savaşı sonrası ABD'nin etkisinden kurtulmak ve dünyanın merkezi olmak istemektedir. Buda ancak siyasal birlik ve siyasal birliğin unsuru olan güvenlik ve savunma boyutu ile mümkün olabilir. II. Dünya Savaşı sırasında Sovyet tehdidinin ortaya çıkması Batı Avrupa ülkelerini endişelendirmiştir. 1948 de Brüksel'de imzalanan antlaşmaya göre taraf ülkeler iktisadi sosyal ve kültürel işbirliği yapacaklardır. Savunma alanında her ülke kendi ordusunu yetiştirecektir. Bu örgütün adı "Batı Birliği" yada "Brüksel Antlaşması Örgütü" olarak belirlenmiştir. Üyeleri, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksembourg dur. 1954 yılında Paris antlaşması ile örgütün adı Batı Avrupa Birliği(BAB) olarak değiştirilmiştir. Paris Antlaşmasında örgütün amacı "BAB üyelerinden herhangi biri Avrupa'da silahlı bir saldırı ile karşı karşıya kalırsa diğer üyeler, BM Antlaşması'nın 51. maddesine uygun olarak saldırıya uğrayan tarafa kendi güçleriyle her türlü askeri desteği ve yardımı sağlayacaklardır." şeklinde belirtilmiştir. Bugün AB, ekonomik gücünü, siyasal güce, onu da en önemli unsuru olan askeri güce dönüştürmesi, yani ekonomik gücünü siyasal ve askeri güçle tamamlaması AB'nin amaçlarına ulaşması yolunda bir ön koşuldur.[1058]

1975 yılında, Soğuk Savaş Avrupasında Doğu ile Batı arasında güven ve işbirliğini artırarak, insan hakları, güvenlik ve ekonomi alanlarında diyalog ile yakınlaşma sağlamak için; 16 NATO ülkesi, 12 Bağımsız ve Bağlantısızlar Avrupa

[1056] Kabaalioğlu, Haluk; "Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu", Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000, s.21
[1057] Turan, İtler; "NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları", İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1971, s.22
[1058] Özgöker, Uğur; "Avrupa Topluluğunun Güvenlik ve Savunma Boyutu Olarak Batı Avrupa Birliği", İstanbul, 1994, 25

Ülkesi, 3 Baltık Cumhuriyeti (Letonya-Litvanya-Estonya), 11 eski SSCB'nin dağılması sonrasında oluşan yeni Cumhuriyetler, 3 Eski Yugoslavya'nın dağılmasıyla oluşan Cumhuriyet (Hırvatistan- Slovenya-Sırbistan) ve Arnavutluk olmak üzere toplam 52 ülkenin oluşturduğu bir teşkilattır.[1059]

Kuruluş amacı, Atlantik'den Urallar'a kadar tüm Avrupa'da;

(1) Ülkeler arasında güvenliğe ilişkin konularda, danışma, güven, bilgi verme suretiyle çatışma riskinin azaltılması,

(2) Hiçbir devletin kendi güvenliğini diğer devletlerin güvenliği pahasına geliştirmemesinin sağlanması ve bunu temin etmek üzere rehber ilkeler geliştirilmesi,

(3) Devletlerin birbirine ve hükümetlerin kendi toplumlarına karşı olan sorumluluklarının insan temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde esasa bağlanması,

(4) Mevcut siyasi ve ekonomik şartları dikkate alacak şekilde ekonomik işbirliğinin gelişmesini sağlamaktır.

1967 yılında NATO içinde kabul edilen Harmel Raporu ile Doğu-Batı ülkeleri arasında diyalog ve işbirliği başlatılmıştır. Bunun ilk meyvesi, ABD ve Kanada ile 23 Avrupa ülkesinin katıldığı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı ile alınmıştır. Bu konferans sonucu 1975 yılında, 'Helsinki Nihai Belgesi' adlı belge yayımlanmıştır. Bu belge ile; güvenlik, insan hakları ve ekonomik alanlarda işbirliğinin temelleri atılmıştır. Helsinki Belgesi'nde ilk kez 25.000 kişiyi aşan tatbikatların bildirilmesi ve gözlemci davet edilmesi gibi hususlar karara bağlanmıştır. 1987 yılında Stockholm Belgesi'ni yayınlamış ve daha önce 25.000 olan manevraları bildirme seviyesi 13.000 askere, 25.000 gözlemci davet etme seviyesi 17.000'e indirilmiştir. Belge ayrıca şüphe üzerine denetim esasını da getirmiştir. 1990 ve 1992 Viyana Belgeleri ile bu hükümler daha da genişletilmiş, askeri bütçe ve savunma konseptlerinin açıklanması gibi şeffaflığı artıran, güven ve güvenlik artırıcı önlemleri içeren uygulamaları kabul etmişlerdir.[1060]

---

[1059] Ünalan, Perma; "NATO ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası", M5 Avrasya Savunma ve Strateji, Sayı 104, Ocak 2002, s.65

[1060] Kasım, Kamer; "NATO'ya ve ABD-AB İlişkilerine Etkisi Bakımından Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2002, s.87-99

AGİK süreci, 1978-1980-1986 ve 1992 yıllarında yapılan izleme toplantılarıyla, niyet beyanlarından başlayarak kurumsallaşmış ve yaptırım gücü kazanacak bir konuma gelmiştir. Bu süreç içerisinde Paris'de yapılan AGİK zirvesi ile;[1061]

(1) 1990 Viyana Belgesi

(2) Paris Şartı

(3) AKKA (Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması) olmak üzere üç temel belge ilgili ülkelerce imzalanmıştır. Bu zirvede kabul edilen Paris Yasası ile AGİK'in kurumsallaştırılması öngörülmüş, barış içinde, demokratik ve Birleşik Avrupa'nın yaratılması için, AGİK'in kuvvetlendirilmesi gayretleri yoğunlaştırılmıştır. 24 Mart-8 Temmuz 1992 tarihlerinde Helsinki'de yapılan 4 ncü AGİK İzleme Toplantısında Helsinki-92 Belgesi kabul edilmiştir. Bu belge ile;

(1) Güvenlik konusunda, yaptırım gücü artırılmış,

(2) İnsani boyutunda, insan hakları ile ilgili faaliyetlerin bir çerçevesi oluşturulmuş,

(3) Ekonomik boyutlarda ise, bilim, çevre, teknoloji konularında işbirliği ortamı yaratılmıştır.

1 Ocak 1993'de birbirinden ayrılan Çek ve Slovakya, ayrı ayrı AGİK üyesi olmuşlardır. Türkiye AGİK'e 1975 yılından itibaren katılan bir ülkedir. Türkiye'nin Avrupa topraklarında olup olmadığı ve uygulama alanının nereden geçmesi gerektiği uzun tartışma konusu olmuş ve Helsinki Belgesi'nde topraklan Avrupa dışına taşan, Türkiye ve Rusya sınırlarından itibaren 250 km.lik bir alan esas alınmıştır. Bu alanlardan İran,, Irak ve Suriye gibi üçüncü ülkelerden alınan 250 km.lik şerit muaf tutulmuştur. Güneydoğu Anadolu'nun hariç tutulması meselesi bu maddeye istinad etmektedir. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AGİK'e üye olması, örgütle ilişkilerde ve kararlarında zaman zaman sorunlar yaratmıştır. Türkiye bu yönetimi tanımadığını çeşitli zamanlarda AGİK'e ifade etmiştir. Her iki taraf birbirine hiçbir bilgi aktarmamaktadır. AGİK kararları ve kararların getirdiği güven ve güvenlik artırıcı önlemler Türkiye tarafından akılcı bir şekilde uygulanmaktadır. Gnkur. Bşk.lığınca

[1061] Bozkurt, Ömer; "Siyasal ve Kurumsal Yönleriyle Maastricht Antlaşması ve Avrupa Bütünleşmesi", Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1994, s.13

oluşturulan, Silah Kontrolü Denetim Grubu, ilgili ülkelerde denetimler yapmakta; gelen denetimlere de nezaret etmektedir.[1062]

Dünyada 80'li yılların sonunda meydana gelen olaylar, soğuk savaşın tamamen sona ermesi ve bu gelişmelerin sonucunda iki Almanya'nın birleşmesi ile Avrupa güvenlik oluşumlarına yüklenen görevlerin yeniden incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni dönemde AGİK önemli bir konuma gelmiş; ancak insan hakları ve sosyo-kültürel işbirliğini geliştirmesiyle tanınan AGİK' in, nasıl bir Avrupa güvenlik senaryosu içine sokulacağı sorusu açığa çıkmıştır. Almanya Dışişleri Bakanı Genscher'in dediği gibi, genişleyen sorumlulukları sebebiyle mi AGİK'e artı bir güç verilecektir?[1063]

Mayıs 1991 tarihinde, Genscher ve A.B.D. Dışişleri Bakanı Baker, ortak olarak, NATO ve Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki daha yakın ilişkilerin AGİK kanalıyla olmasını önermişlerdir. Sonuçta 2 Ekim 1991 tarihinde, Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi çerçevesinde Doğu Avrupa ülkeleri ve NATO arasındaki ilk toplantı gerçekleşmiştir. [1064]

AGİK süreci, 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi'nin açıklanmasından bu yana Doğu Avrupa'da siyasi bağımsızlık ve işbirliğinin çok yönlü gelişmesinde önemli bir faktör olmuştur. 1970'li yıllarda AGİK, Doğu-Batı yumuşamasında ve Willy Brandt'ın Ostpolitik'ini onaylayarak, Bonn ve Varşova Paktı üyesi ülkeler arasında yeni bir bakış açısı oluşturmada önemli bir rol oynamıştır. Doğu-Batı anlaşmazlığının azalmaya başladığı zaman, AGİK süreci her zaman olduğundan daha önemli bir konuma gelmiştir. İstikrar yaratma ortamı ve karşılıklılığın azaltılmasında ve iki Almanya'nın birleşmesinde büyük katkısı olmuştur. 1989 yılına gelindiğinde de her şeyin danışıldığı bir konuma erişmiş ve Doğu Avrupa'daki yeni demokrasi sistemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. [1065]

---

[1062] Mütercimler, Erol: "Avrupa Güvenliği ve Türkiye", M5 Avrasya Savunma ve Strateji, Sayı:103, Aralık 2002, s.10
[1063] Osmand, Jonathan; a.g.e., s.53-63
[1064] Kale, Başak; "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikası'nda Değişen Perspektifler", Stratejik Analiz, Sayı 10, Şubat 2001, s.23
[1065] Kasım, Kamer; "NATO'ya ve ABD-AB İlişkilerine Etkisi Bakımından Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2002, s.87-99

Nisan 1990 tarihinde Bonn'da gerçekleştirilen, AGİK Avrupa'da Ekonomik İşbirliğine Dair Konferans sadece endüstri, ticaret, bilim ve teknoloji alanında işbirliğini başarmakla kalmayıp, pazar ekonomisine yönelik işbirliği adımlarının atılmasını sağlamıştır. 1-2 Kasım tarihlerinde New York 'ta ve 19-21 Kasım tarihleri arasında Paris'te yapılan AGİK zirvelerinde, Almanya'nın resmi birlik süreci tamamlanmış ve birliğin problem kaynağı olmayacağına dair herkese garanti verilmiştir.[1066]

AGİK, kollektif güvenlik ilkesini temel alan bir Pan-Avrupa barış düzenine yönelik bir kurumsallaşmayı vaat etmiştir. Almanya, komşularının güvenlik kaygılarının sadece 'Ortak bir Avrupa Evi' içinde çözülebileceğine inanmıştır. Bunun yanında Almanya, AGİK'in başı çekeceği bir güvenlik düzenlemesinin, iki Kuzey Amerika gücünü devre dışı bırakamayacağını da belirtmiştir. Alınan hükümetinin bakış açısına göre NATO, Alman toprak birliğine yönelik herhangi bir askeri tehlikeye karşı güvence ihtiva ederken; AGİK, Sovyetler Birliği dahil eski Varşova Paktı üyesi ülkelerini, Batılı ekonomik ve politik eksene entegre ederek ve özellikle Avrupa'nın doğu kesimindeki krizleri idare ederek ve ihtilafları çözmek için potansiyel bir mekanizma oluşturarak, Avrupa güvenliğine olumlu bir katkıda bulunacaktır. Ocak 1992 tarihindeki Prag toplantısında Almanlar, güvenlik alanında AGİK'in rolünün genişlemesine değinmişlerdir. A.B.D., Fransa, ve İngiltere, AGİK barışı koruma kuvvetlerinin oluşturulmasını gereksiz olarak görmüşlerdir. Dağlık Karabağ sorunu, AGİK barışı koruma kuvvetlerinin kurulmasına yönelik geniş bir tartışma ortamı yaratmıştır. İngiltere ve A.B.D. AGİK'ten başka bu tür bir kuvvetin NATO, BAB veya BM'den sağlanması gerektiği konusundaki tutumlarını sürdürmüşlerdir. Burada Almanlar, Avrupa güvenlik mimarisinde AGİK'in daha geniş bir role sahip olmasının A.B.D. 'ne bağlı olduğunu görmüşlerdir.[1067]

AGİK, Almanlar için NATO'nun oynayamadığı, AT' nun da oynaması zor olan önemli bir fonksiyonu yerine getirmiştir. AGİK, Sovyetler Birliği'nin varisi olan devletleri, bir Pan-Avrupa güvenlik ve ekonomi alanına, NATO'nun jeopolitik ve askeri mantığını tehdit etmeden entegre etmek için örgütsel bir mekanizma

[1066] Dedeoğlu, Beril; "Avrupa Güvenliğinin Geleceği ve Türkiye", Jeopolitik, Sayı 1, Kış 2002, s.4
[1067] Ateş Ekşi, Canan, "Uluslararası Örgütler Dersi Notları", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslar Arası İlişkiler Bölümü, Bahar, 2003, s.36

geliştirmiştir. Ayrıca AT, Almanya'nın güvenliğinin ekonomik boyutunu sağlamlaştırmada başat bir rol oynarken, AGİK, dengeli ve zengin bir Avrupa Ekonomik Alanı'nın oluşturulması için önemli bir mekanizma olmuştur. Almanya, Pan-Avrupa ekonomik işbirliğini AGİK süreci için hayati önemde bir unsur olarak görmektedir ve Almanya için güvenlik işbirliği ile ekonomik işbirliği iki ayrılmaz unsurdur. Gerçek şudur ki, AGİK süreci yavaş bir süreçtir; ama çoğunlukla gönüllü olarak süren ve büyük Avrupa sahnesinde 50 yıllık soğuk savaş ve kutuplaşma döneminden sonra siyasi bir konsensüsün oluşturulmasında etkili olmuş bir oluşumdur.[1068]

Avrupa'nın siyasi entegrasyonu, Alman Anayasası'nın da ele aldığı gibi Alman dış politikasının temel unsurlarından biri olmuştur. Almanya için Avrupa entegrasyonu ayrıca, II. Dünya Savaşı sonrası Almanya'yı Batı Devletler Topluluğu'na yeniden entegre etmek gibi daha geniş çerçeveli siyasi bir amaca hizmet etmektedir. Bugün Almanya için AT, Avrupa dengesi için bir köşe başı ve gelecekteki Avrupa siyasi düzeninin hayati öneme sahip bir unsurudur. AT, Almanya'nın güvenlik stratejisi için eşit değerde beş önemli role sahiptir.[1069]

a) Almanya'nın ekonomik ilişkilerindeki üstünlüğünü sağlamlaştırmak için bir mekanizma üretmektedir.

b) Siyasi, ekonomik ve para birliğine yönelik ilerleme, kapitalist ve kapitalist olma yolundaki Avrupa arasındaki refah farkını ortadan kaldırmada etkin rol oynayacaktır.

c) Ortak güvenlik ve dış politika kurmaya yönelik eğilim, bir Avrupa güvenlik kimliği oluşturulmasına katkıda bulunacak ve Avrupa'yı NATO içinde ikinci başat konumuna getirecektir.

d) AT, Almanya'nın komşularının güvenliğine saygılı olduğunu kanıtlayacaktır.

e)Ulusal tek kutupluluk ve Sonderweg'in Avrupa modern tarihini düzenleyecektir.

---

[1068] Chomsky, Naom; "Ahlaki İlkeler ve Uluslararası Hukuk Hakkında Bazı Sorulara Yanıtlar", Amerikan Müdahaleciliği, Çev.: Taylan Doğan, Barış Zeren, Aram Yayıncılık, Eylül 2001, s.69, 73

[1069] Merkl, Peter H.; a.g.e. s.127–129

Almanlar, Avrupa siyasi birlik süreci ve AT'nun, BAB 'ni içine dahil etmesini Avrupa' daki istikrara katkıda bulunacak ve Atlantik ittifakı içinde etkili bir ikinci kanat oluşturacak bir süreç olarak görmüşlerdir. Avrupa güvenlik kimliğinin yararları, NATO'nun çözmekte yetersiz kaldığı dünyanın büyük ekonomik, sosyal ve ekolojik problemlerinde etkin çözümleyici olmasıdır.[1070]

Neticede Avrupa dış politikası kavramının içeriği incelendiğinde, Avrupa dış politikasının kendi içerisinde bir bütün oluşturmadığı görülmektedir.[1071]

AT ve BAB arasındaki yapısal ilişki, 1990 yılına kadar beklenen ivmeyi kazanamamıştır. Eski Fransa Başbakanı Chirac, BAB 'nin yeniden hayat bulması ve Avrupa güvenlik birliği oluşturulması fikrini Aralık 1986'da ortaya attığında, Ekim 1987'de Avrupalı Üye Ülkeler buna 'Avrupa Güvenlik Çıkarları Platformu' ile karşılık vermişlerdir. Bu platformda, Amerikan ve Avrupa güvenliği birbirinden ayrılamaz olduğu ve ittifakın güvenli bir Avrupa kanadına ihtiyacı olduğuna; ancak Atlantik sahasında Avrupa'nın çıkarlarının korunması için A.B.D.'den bağımsız bir Avrupa güvenlik kimliğinin oluşturulmasının gerekliliği belirtilmiştir. Hepsinin de ötesinde Avrupalılar, çoğunlukla, entegre olmuş bir Avrupa yapısının güvenlik ve savunmayı kendi bünyesine dahil etmedikçe eksik kalacağını düşünmüşlerdir. Buna ek olarak, BAB' nin yeniden canlanmasını Avrupa siyasi birlik sürecine bağlamışlardır. 1948 talihinde, İngiltere, Fransa ve Benelüx Ülkeleri arasında muhtemel bir Alman tehdidine karşı kurulmuş, 1954'de ise Almanya ve İtalya'nın teşkilata dahil edilmesiyle Sovyet tehdidine karşı cephelendirilerek Batı Avrupa Birliği adını almıştır. Batı Avrupa Birliği (BAB)'nin amacı, Avrupa Birliği'ni güçlendirmek ve entegrasyonunu teşvik etmektir. Ancak bu işlevleri kendisinden sonra gelen; NATO, Avrupa Konseyi ve Avrupa Topluluğu gibi örgütlere tedricen devretmek zorunda kalan topluluk etkinliğini zamanla yitirmiştir. BAB'ın yeniden canlandırılması girişimi 1984 yılında başlamış, Avrupa'nın savunma konularıyla da görevlendirilmiştir. 1987'de ABD ve SSCB Devlet Başkanları'nın Reykjavik'deki zirve toplantısı sonuçları ortaya çıkan endişelere dayanarak, birliği canlandırma faaliyeti hız kazanmıştır. 1987'de 'Avrupa Güvenlik Çıkarları' adlı Lahey Platform

[1070] Varwick, Johannes; "Neue Deutsche Aussenpolitik", Scwalbach/Ts.: Wochenschau Verlag, 2004, s.231
[1071] White, Brian; "Understanding European Foreign Policy", Palgrave, London, 2001, s.36

Belgesi onaylanmıştır. Bu belgede, Batı'nın ortak savunmasına üyelerin etkili bir şekilde katılımı öngörülmektedir. Ayrıca BAB'a üyelik için önceden mevcut olan. NATO üyeliği şartına ek olarak, Lahey Platform Belgesi'nin de kayıtsız kabul edilmesi şartı getirilmiştir. 1987'de İran-Irak savaşının körfezdeki deniz ulaşımı üzerinde yan etkilerini hissettirdiği dönemde, bu bölgede ulaşım serbestisinin sağlanması yolunda, mayın tarama ve savaş gemilerini göndererek başarılı bir koordinasyon örneği vermiştir. 1988'de İspanya ve Portekiz BAB'a tam üye olarak katılmıştır. 1991'de Irak'ın Kuveyt'i işgali üzerine çıkan bunalım nedeniyle, BAB üyesi ülkelerin Körfez'e göndermeyi kararlaştırdıkları savaş gemileri arasında koordinasyonun sağlanması için, BAB'dan yararlanma yoluna gidilmiştir. 18 Kasım 1992 tarihinde Yugoslavya'daki son duruma ilişkin olarak Roma'da yapılan toplantıda, Barış Gücü gönderilmesi hususunda etkili rol oynamıştır. BAB'ın Avrupa Topluluğu'nun Güvenlik ve Savunma boyutunu oluşturması ve bununla NATO içerisinde bir 'Avrupa Unsuru' teşkil etmesi konusunda ortak görüş birliği gündeme gelmiştir. Aralık 1991'de Maastriht'de yapılan AT zirvesi sonunda, BAB'ın savunma ile ilgili olarak birliğin karar ve eylemlerini hazırlamak ve uygulamakla görevlendirildiği belirtilmiştir.[1072]

Bu deklarasyonda ayrıca Avrupa Birliği ve NATO'nun Avrupalı üyelerinin, BAB'ın faaliyetlerine tümüyle katılmaları açısından ortak üyeliğe çağrılmışlardır. Yunanistan tam üyeliği, İrlanda gözlemci statüsünü, Türkiye, Norveç ve İzlanda ise ortak üye statüsünü benimsediklerini açıklamışlardır. (Türkiye 20 Kasım 1992'de BAB'ın ortak üyeliğine kabul edilmiştir.) BAB'ın askeri gücünün oluşturulması için yapılan çalışmalar sonucunda, 1992 yılında Fransız-Alman ortak bir Tugay seviyesinde birliği kurulmuştur, l Ocak 1993'den itibaren BAB'ın Konsey ve Sekreteryası Londra'dan Brüksel'e nakledilmiştir. Türkiye'nin BAB'a ortak üye olarak katıldığı 20 Kasım 1992 tarihinde Yunanistan BAB'a tam üye olmuştur. Tam üye ile ortak üye arasındaki farklar; [1073]

[1072] Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları; "Soğuk Savaş Sonrasında Milletlerarası İlişkiler", Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1996, s.23

[1073] Sönmezoğlu, Faruk: "Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi", İstanbul: Filiz Kitapevi, 1989, s.141; Türkiye, ortak üye olarak kararı bloke edemediğinden, istemediği herhangi bir karara katılmayacağını açıklamıştır. Ayrıca BAB'ın tam üyeleri NATO'nun da yeteri olduğundan BAB bir harekata karar verdiğinde NATO'nun da onayının alınmasının gerekeceği bir gerçektir.

(1) Tam üye, BAB tarafından alınan bir kararı veto edebilir. Ortak üye ise edemez.

(2) Tam üye saldırıya uğradığında, diğer BAB üyeleri bu ülkeye yardım edecektir. Ortak üye için böyle bir zorunluluk yoktur.

(3) Tam üye, her toplantıya katıldığı halde, üye ülkelerin yarısı veya daha fazlası istemediği takdirde ortak üye toplantıya katılamaz.

(4) Ortak üye kararı veto edemediği halde alınan bazı kararlarda sorumluluk ve pay taşımaktadır.

Ancak BAB' nin gelecekteki rolü hakkında iki belirsiz nokta ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, BAB' nin AT ittifakının ikinci kanadı mı yoksa AT' nun güvenlik ve savunma politikalarının eli mi olacağıdır. İkinci belirsiz nokta da AB.D. ve Avrupa arasında sadece güvenlik açısından değil, aynı zamanda bölge dışı güvenlik konularında sarsılmaz bir güvenlik işbirliği mi yoksa çekişme ve rekabet mi yaratacağıdır. 1990 yılında Almanya Başbakanı Kohl ve Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand, hem NATO'nun hem de BAB'nin Avrupa'daki istikrar ve işbirliğinin devam etmesinde gerekli unsurlar olduklarını ve aynı bölgeyi kapsadıkları için aralarındaki işbirliğinin devam etmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Amaçları iki yönlü olmuştur. Bir tarafta BAB, federal bir Avrupa'nın oluşturulmasına yönelik bir dönüşüm kuruluşu olarak hizmet verecek, diğer taraftan Almanya ve Fransa'nın güvenlik politikasında işbirliği yapmalarını sağlayacak ve ayrıca Almanya'yı, A.B.D. ve Fransa, NATO ve Avrupa arasında bir seçim yapmak zorunda bırakmayacaktır. Almanya'nın BAB' ni AT yanında ikinci sıraya atması, Temmuz 1991 tarihinden sonra gerçekleşmiştir. Temmuz 1991'de Fransa ve Almanya'nın, BAB, NATO ve AT' nun kurumsal ilişkileri ve gelecekteki amaçlarını belirleyen İngiliz-İtalyan önerisine karşı olumsuz bir tutum takındığında bu örgütler arası ilişki saldırgan bir hal almıştır. İngiliz-İtalyan deklarasyonu BAB'nin, NATO ve BAB arasındaki karar verme mekanizmasında bir tamamlayıcı olarak ve NATO'nun üyelerinin güvenlik ve savunma taahhütlerinde ve politikalarında asıl anlaşma forumunu teşkil ederek; bölge dışı kararların diğer müttefiklerle (A.B.D.) müzakereler sonucu alınarak; BAB bünyesinde bir Avrupa Gücü geliştirip bölge dışı barışı koruma operasyonlarına katılınarak ve Avrupa güvenlik kimliğini AT'dan

bağımsız ve NATO'ya bağlı oluşturarak, BAB'nin ortak dış ve güvenlik politikasına gözcülük etmesi gerektiğini bildirmiştir.[1074]

Fransız-Alman karşı görüşü ise AT ve BAB arasında organik bir bağın kurulması ihtiyacını vurgulamıştır. AT ve BAB arasında yakın kurumsal işbirliği ve gelecek Avrupa güvenlik kimliğinde bir askeri taraf olarak hizmet edecek Avrupa kuvvetlerinin kurulmasını önermişleridir. Ayrıca bu öneri, NATO ve BAB arasındaki ilişkinin ve açıklık ile şeffaflığın sağlamlaştırılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te gerçekleştirilen AT zirvesinde Fransız-Alman önerisi özde kabul edilmiş; ancak BAB'nin NATO'dan sonra gelmesi üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Kohl, Maastricht zirvesinden sonra, BAB 'nin Avrupa Birliği'ni bütünleyici unsur olacağını ve NATO ile Avrupa Birliği arasındaki köprü rolünü kuvvetlendireceğini bildirmiştir. Ocak 1992' de Kohl, Fransız-Alman tugayının gelecekteki Avrupa ordusunun esası olacağı hususunu yinelemiştir.[1075]

1957 yılında altı Batı Avrupa ülkesi tarafından kurulmuş olan Avrupa Ekonomik Topluluğu, tarihsel gelişim süreci içinde, ortak pazardan parasal birliğe giden yolda başarıyla ilerlemiştir. Günümüzde Avrupa Birliği, ekonomik bütünleşmenin yanı sıra, bir ortak güvenlik ve savunma politikası geliştirerek, siyasal bütünleşmeye giden yolda da mesafe kaydetmeye çalışmaktadır. Uluslararası ilişkilerde etkin bir aktör olabilme arayışı içindeki Birliğin, Avrupa'da bir askeri güç oluşturma çabaları, gelecekte Birliğe tam üye olmayı hedefleyen Türkiye tarafından da dikkatle izlenmektedir. Son yıllarda Avrupa Birliği hakkındaki tartışmaların odak noktasında yer almaya başlamış olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği/Politikasının gelişim süreci tartışılmaya devam etmektedir.[1076]

Yarım yüzyıla yaklaşan tarihi boyunca ekonomik açıdan dünyanın en önemli aktörlerinden biri haline gelen Avrupa Birliğinin (AB), günümüzde uluslararası ilişkilerin siyasal boyutunda da söz sahibi olmaya yönelmesi, son derece dikkat çekici bir gelişmedir. 'Ekonomik dev'in, 'siyasal cüce'liği aşıp, global bir güç

[1074] Tilford, Earl H.: "World View 1998 Strategic Assesments", Strategic Studies Institute, US Army College, 28 Şubat 1998, s.242
[1075] Verheyen, Dirk: "The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration", İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, Westview Press, 1999, s.189
[1076] Çayhan B.Esra; "European Security and Defence Policy and Turkey", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (3) 2002, s.42-55

olmaya çalıştığını gösteren en önemli ipucu, Avrupa Birliği hakkında yazar veya konuşurken, artık bir 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'ndan (AGSP) söz eder hale gelmiş olmamızdır. Öyle ki, ekonomik bütünleşme konusunda oldukça başarılı bir grafik çizmiş olan Birlik, hem Avrupa'da yaratılmış olan barış ve refah alanını genişletmeye, hem de bu alanın güvenliğinin sağlanmasında daha fazla sorumluluk yüklenmeye hazır bir görünüm sergilemektedir. 1957 yılında kurulduğunda sadece altı üyeye sahip olan, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), bir ortak pazar oluşturmak amacıyla yola çıkmıştır. Oysa Batı Avrupa'nın, İkinci Dünya Savaşı öncesindeki ekonomik ve siyasal gücüne kavuşması için girişilen siyasal ve askeri amaçlı bütünleşme çabaları, başarıya ulaşamamıştır. Örneğin, Batı Avrupa Birliği (BAB) önemli işlevler edinememiş, Avrupa Savunma Topluluğu ise yaşama geçirilememiştir. Batı Avrupa'da siyasal bütünleşme sağlamak için ilk girişimler İkinci Dünya Savaşı ertesinde başlamıştır. 1948 yılında Britanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliği ve kollektif savunma amacıyla bir araya gelerek Brüksel Anlaşmasını imzalamışlardır. Daha sonra Batı Avrupa Birliği ismini alan bu örgütün üye sayısı, 1954 yılında Batı Almanya ve İtalya'nın katılımıyla yediye çıkmıştır. 1949'da NATO'nun kurulması ile birlikte önemini yitirmiş olan BAB, uzun yıllar işlevsiz bir biçimde varlığını sürdürmüştür.[1077] Savunma alanındaki bir başka girişim de, Avrupa Savunma Topluluğu olmuştur. Söz konusu örgüt, 1952 yılında Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından kurulmuştur. Kurucu devletlerin ulusal ordularının üzerinde bir Avrupa savunma gücü yaratmak ve Batı Almanya'nın yeniden silahlanmasını sağlamak üzere imzalanan bu anlaşma, Fransız Ulusal Meclisi tarafından reddedildiği için yürürlüğe girmemiştir. Bu gelişmenin ardından, Batı Almanya ve İtalya, yukarıda sözü edilen 1948 tarihli Brüksel Anlaşmasına taraf olmuşlardır. Henüz İkinci Dünya Savaşının anıları tazeyken, siyasal ve askeri alanlarda Batı Avrupa'daki devletlerin son derece hassas oldukları ve birbirlerine güvenmedikleri açıkça görülmüştür. Bu durumda, söz konusu alanlardaki zorlayıcı bütünleştirme çabalarının tam tersine sonuçlar verip, ülkelerin birbirlerinden daha da uzaklaşmalarına neden olabileceği anlaşılmıştır. Öte

[1077] Arrighi, Giovanni; "Evrenin Efendileri, NATO'nun Balkan Seferi", Çev.: Tarık Ali, OM Yayınları, İstanbul, 2001, s.56; 1980'lerde üye ülkelerin BAB'ı canlandırma girişimleri kayda değer bir sonuç vermemiş, ancak Maastricht Anlaşmasının imzalanması ile BAB, adından sıkça söz edilen bir örgüt haline gelmiştir.

yandan, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), AET'nin kurucularına ışık tutmuştur.[1078]

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun temeli, 9 Mayıs 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın girişimiyle uygulamaya konulan ve 'Schuman Planı' olarak bilinen tarihsel uzlaşmayla atılmıştır. Fransa ve Batı Almanya'nın Saarland üzerindeki anlaşmazlıklarını gidermeyi amaçlayan bu plan, Fransa Planlama Örgütünün başkanı Jean Monnet tarafından önerilmiş olup, söz konusu iki ülkenin kömür ve çelik sanayilerinin aynı çatı altında birleştirilmesi esasına dayanmıştır. Şansölye Adenauer'in memnuniyetle kabul ettiği bu girişim sonucunda, Batı Almanya ve Fransa ile birlikte, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya'nın da katılımıyla, 18 Mayıs 1951 tarihinde AKÇT kurulmuştur. 1990'lara gelene kadar, siyasal bütünleşme denince üzerinde durulan alan ortak dış politika olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında değişen Avrupa siyasal coğrafyası, Maastricht Anlaşmasıyla bir Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturmak isteyen Avrupa Birliğinin gelişimini doğrudan etkilemiştir. Birçok yeni üye adayıyla karşı karşıya kalan Avrupa Birliği, Orta ve Doğu Avrupa ile Baltık ülkelerini içine alacak şekilde genişlemeyi ana hedeflerinden biri haline getirmiştir. Böylece, ileride çok geniş bir alana yayılacak olan Birlik, Avrupa'nın güvenliğinde daha fazla rol oynamak niyetiyle, bir 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği' (AGSK) geliştirmeye yönelmiştir. Bu bağlamda doksanlı yılların sonlarından itibaren ortaya atılan 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası' (AGSP), kısa zamanda, siyasal bütünleşme çabaları içinde en fazla tartışılan unsur haline gelmiştir. Avrupa Birliğinin siyasal bütünleşmeye giden yolda ne kadar mesafe kaydedeceğini henüz tahmin etmek zordur.[1079]

Günün birinde, federalistlerin istediği bir 'Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulması oldukça zor görünmektedir. Bu yönde kurumlar ve uygulamalar ne kadar ileri giderse gitsin, bir üst kimlik olarak 'Avrupalılık', Üye Devletlerde yaşayan Avrupa vatandaşlarının ulusal kimliklerinin yerini alabilir, ya da ulusal kimliklerden

[1078] Yarar, Erhan: "Türk-Alman İlişkilerinde Ortak Çıkar ve Çatışmalar ile Olası Çözümler". Tarihten Geleceğe Türk-Alman İlişkileri, Ed. Erhan Yarar. Türk Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Grubu, 2002, s.160

[1079] Aydoğan, Osman: "Deutsch-Türkische Beziehungen in der Krise?, Lehrgangsarbeit, Führungakademie der Bundeswehr, 1997, s.89

daha önemli hale gelebilir mi? Bugün için bu sorunun cevabı 'hayır'dır. Yakın gelecekte de böyle bir dönüşümün gerçekleşmesi beklenmemelidir. Ancak siyasal açıdan bütünleşmiş bir Avrupa, uzun vadeli bir hedef olarak, Birliğin ufkunda yer almaya devam edecektir. Üye Devletlerin bir Avrupa dış politikası oluşturma ve uygulama sorumluluğunu hukuken üstlenmeleri, 1987 yılında yürürlüğe giren Tek Senet ile sağlanmıştır. Böylece siyasal işbirliği, Topluluk Anlaşmalarına dahil edilmiştir. Daha sonra, 1993'te uygulamaya konulan Maastricht Avrupa Birliği Anlaşması ile, ortak dış politikaya bir de güvenlik boyutu eklenmiştir. Avrupa'daki bütünleşmenin boyutlarını ekonomi dışındaki alanlara da yaymayı hedefleyen Maastricht Anlaşması ile birlikte artık 'Avrupa Birliği'nden söz edilmeye başlanmıştır. Avrupa Birliği, üç sütun üzerinde duran bir yapıya sahiptir. Buna göre Avrupa Topluluğu, Birliğin dayandığı birinci, Adalet ve İçişleri ise üçüncü sütunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede Ortak Dış ve Güvenlik Politikası da, Birliğin dayandığı üç sütundan ikincisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortak bir güvenlik politikası çerçevesinde, Anlaşmaya eklenen bir Bildiri ile, Soğuk Savaş döneminde NATO'nun gölgesinde kaldığı için, Batı Avrupa'nın savunmasıyla ilgili önemli görevler edinememiş olan BAB'ın, Avrupa Birliğinin savunma kanadına dönüştürülmesi öngörülmüştür. Daha sonra BAB'la ilgili hükümler, 1999 yılında yürürlüğe konulan Amsterdam Anlaşmasına dahil edilmiştir. Maastricht ve Amsterdam Anlaşmaları çerçevesinde ODGP'nin esas amacı, Avrupa Birliğinin ortak değerlerinin, temel çıkarlarının, bağımsızlığının ve bütünlüğünün korunması ve Birliğin güvenliğinin her bakımdan güçlendirilmesidir. Ayrıca, barışın korunması, uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi ve uluslar arası işbirliğinin arttırılması da hedeflenmektedir. Bunlardan başka, demokrasi ile hukukun üstünlüğünün ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygının sağlanması da, ODGP'nin önemli ilkelerindendir. Soğuk Savaş sonrasında, siyasal bölünmüşlüğü ortadan kalkan Avrupa'da çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Eskiden sosyalist bloğa dahil olan Orta ve Doğu Avrupa ve Baltık ülkeleri, piyasa ekonomisini ve demokrasiyi benimseyip Avrupa Birliğine dahil olmak isterken, Avrupa Birliğinin Üye Devletleri de, uzun yıllardır sürdürdükleri ekonomik bütünleşme hareketini daha da derinleştirmek ve siyasal bütünleşme yolunda adımlar atmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır.[1080]

[1080] Cram, L., Dinan, D. ve Nugent, N.: "Der. (1999) Developments in the European Union", Macmillan, Londra, s.78

Uluslararası ilişkilerde ağırlık sahibi bir siyasal aktör olma yolunda, yukarıda belirtildiği gibi, ODGP'nin güçlendirilmesi şarttır.[1081] Bugüne kadar Birliğin ekonomik gücüyle desteklenmiş olan ortak dış politika girişimlerinin ötesine geçebilmek için, askeri güç desteğinin gerekliliği kabul edilmiştir. Böylece, kuruluşundan itibaren güvenlik ve savunma konularını kendi bünyesinde değil, NATO bağlamında değerlendirmiş olan Avrupa Birliği, artık askeri meselelerde geçmişteki hassasiyetinden kurtulmuş gibi görünmektedir. Öyle ki, geçmişte hep sivil bir güç olarak tanımlanan Avrupa Birliği, bu tanımı yavaş yavaş aşmak niyetindedir. Sözü edilen bu önemli değişim, 1990'ların ilk yarısında bir 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin oluşturulması için NATO kapsamında yapılan çalışmalarla kendini göstermeye başlamıştır. ODGP çerçevesinde AB'nin güvenlik kanadı haline dönüştürülecek olan BAB'ın, gerektiğinde NATO'nun kaynaklarını kullanacağı yeni bir yapılanma üzerinde durulmuştur. Bu yeni yapılanmanın kesinlikle NATO'ya rakip olmayacağı, tam tersine, BAB'ın üstleneceği işlevlerle, Atlantik İttifakının Avrupa ayağını güçlendireceği, sürekli vurgulanmıştır. Bu anlayışla, AGSK teriminin hiç bir zaman tek başına kullanılmamasına özen gösterilmiş ve hep, 'NATO içindeki AGSK' den söz edilmiştir. NATO ile BAB arasında sağlanması öngörülen bu işbirliği, NATO üyeleri tarafından desteklenmiştir. Ancak Avrupa güvenliğinin NATO şemsiyesi altında sağlanmaya devam edileceğinin de dikkatle altı çizilmiştir. Örneğin, Ocak 1994'te yapılan NATO zirvesi bildirisinde, AB'nin güvenlik ve savunma alanındaki yeni girişimi şöyle değerlendirilmiştir: 'Maastricht Anlaşması'nın yürürlüğe girişini ve İttifak'ın, Avrupa ayağının güçlendirilmesi suretiyle bütün Müttefiklerin güvenliğine daha tutarlı bir katkı yapmasını sağlayacak olan Avrupa Birliği'nin kuruluşunu memnuniyetle karşılıyoruz. İttifak üyeleri arasındaki danışmalarda temel forumun ve Müttefiklerin Washington Anlaşması'ndan kaynaklanan güvenlik ve savunma taahhütlerine ilişkin politikalarda anlaşmaya varılacak yerin İttifak olduğunu teyit ederiz.' [1082]

[1081] Bretherton, C. ve Vogler, J.: "The European Union as a Global Actor", Routledge, Londra ve New York, 1999, s.114
[1082] NATO Dergisi, Mart 1994, s.30

Almanya, 2. Dünya Savaş'ından sonra özellikle ulusal çıkarlarının ne olduğu konusunda belirsizliklere sürüklenmiştir. Ulusal çıkarlarını tanımlama konusunda sorun yaşayan Almanya'nın, tarihsel nedenlerden dolayı Avrupa kıtasına saldığı korkuyu gidermesi ve imajını düzeltmesi kolay olmamıştır. Bu yüzden Avrupa kıtası için oldukça önemli bir yere sahip olan Almanya'nın, Avrupalılar için tüm kıtaya hakim olacak kadar güçlü olmamasının yanı sıra; sahip olduğu tarihsel birikimi ve potansiyelinden ötürü çok zayıf kalmaması da önemlidir. Aslında Almanya, tarihsel geçmişi ile birkaç kez ispatladığı üzere kabuğuna sığamayacak bir ülkedir. Bundan dolayı özellikle iki Almanya'nın birleşmesinden sonra, Almanya'da 'milli çıkarlar' ve 'büyük güç' kavramları yeniden telaffuz edilmeye başlanmıştır. Ancak siyasi kanat bunları kullanmaktan kaçınmıştır.[1083]

Çünkü Almanya 1945–1990 yılları arasında çıkar algılamasını, yanlış anlaşılmaktan korktuğu için Avrupa entegrasyonu ve NATO hedeflerine indirgemiştir.[1084]

2 Ekim 1991 de Amerikan Dışişleri Bakanı James Baker ve Alman Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher, ortak yayınladıkları beyanlarında: 'NATO, İttifak'ın içinde var olan güvenlik kimliğinde, Avrupa savunmasında büyük Avrupa'nın sorumluluklarını cesaretlendirecek ve Avrupa'nın arzularını da kapsayan mevcut yapısıyla çalışacaktır'[1085] vurgusunu yaparak NATO'nun Avrupa güvenliğinde hala en önemli örgüt olduğunu ilan etmişlerdir. Yeni birleşen Almanya'dan böyle açıklamaların gelmesi normal karşılanabilir. Çünkü NATO, o döneme kadar Alman savunmasında 'omurga' ve 'köşe taşı' olarak tasvir edilmiştir. Eski Alman Şansölyesi Kohl, Amerika ile savunma ortaklığının Almanya için varoluşsal bir önemde olduğunu belirterek[1086] denge politikasına devam edildiğini ispatlamak istemiştir. Her ne kadar yatıştırıcı açıklamalar yapılsa da Almanya'nın özellikle birleşmeden sonra uluslararası rolünün artacağı bekleniyordu. Günümüzde de

[1083] Schröder'den önce önce Helmut Kohl de dahil olmak üzere bütün Alman Şansölyeleri 'büyük güç' ve 'milli çıkarlar' kavramlarını kullanmaktan itina ile kaçınmışlardır. Türk, Fahri 'Değişen Dünya Dengeleri ve Almanya', Stratejik Analiz, Cilt 3, Sayı 36, Nisan 2003, s. 77–80
[1084] Fahri Türk: a.g.e., s. 78.
[1085] Alfred van Staden: "After Maastricht: Explaining the Movement towards a Common European Defence Policy", European Foreign Policy: EC and Changing Perspectives in Europe, (Sage Modern Politics Series, London: 1994), s.153
[1086] Helmut Kohl; "Die Sicherheitsinteressen Deutschlands", Bulletin 13, (10.02.1993), s.103

Almanya bunu ispat edercesine uluslararası ilişkilerde giderek önemli bir aktör olma yolundadır.[1087] Alman Şansölyesi Gerhard Schröder'in, Almanya'nın sınırlı bir çıkar algılamasına maruz kalmayacağını belirtmesi de, bunu teyit etmektedir. Son yıllarda da Almanya güvenle, Washington'a rakip gibi algılanmasına rağmen ulusal çıkarlarını açık bir şekilde belirtmekte ve çıkarlarının peşinden gitmekte bir sakınca görmemektedir. Ancak Almanya'nın dış politika alanında atacağı adımlarında eski imajından kurtulması ve bu konuda inandırıcı olması bir zorunluluk olmuştur. Eski İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher'ın 'Almanya'nın, Avrupa'nın Japonyası olmasından korkuyorum' açıklaması, bununla da yetinmeyerek Almanların hırsları hakkındaki derin kaygılarından dolayı, Alman gücünü frenlemek için 1989–90 kış ve baharında bir Fransız-İngiliz ekseni oluşturmayı denemesi[1088] ve bunun yanı sıra Başkan W. Bush'un da, 'eğer Almanya'nın NATO'dan ayrılmasına izin verilirse eski rekabet ortamının 'Pandora Kutusu' tekrar açılır' uyarısı, Almanya'nın oluşan kötü imajını temizlemesi gerektiğini bir kez daha göstermiştir. Bu bağlamda Alman dış politikasının Entegrasyonla uyumlu olması, kendisine duyulan 'tarihsel korku'yu azaltabilecektir. Almanya'nın ODGP'ye bakışı da, bu çerçevede ulusal dış politikasının yönü hakkında belirleyici olacaktır. [1089]

1990'lı yılların hemen başında, AB'nin ekonomik ve kültürel yapısıyla karşılaştırıldığında oldukça yetersiz görünen siyasi kanadının geliştirilmesi yönünde adımların atılması beklenmekteydi. Birliğin yeni dünya düzeninde alacağı rolünü belirlemesinde en zaruri ihtiyacı şüphesiz oluşturulacak etkin ve ortak bir dış politikanın tesisidir. Bunun tesisi için de, en istekli olan ve bunun çabalarını veren ülkelerin Almanya ve Fransa olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Artık Avrupa'nın güvenliğini Avrupalıların sağlaması gerektiği yönündeki genel 'Fransız yaklaşımı' daha fazla taraftar bulmaya başlamıştır. Maastricht Antlaşması'nın sütunları ile hayat bulan ortak dış politika, aslında bağımsız güvenlik politikası ile birlikte anılmakta ve ikisi birbirlerini tamamlamaktadır. İtalya'nın dönem başkanlığı yaptığı 11 Ekim 1990 tarihinde Almanya ve Fransa ortak mektuplarında, oluşturulacak ODGP'nin güvenlik de dahil olmak üzere tüm alanları kapsaması

[1087] Jack Straw, The Guardian, May 27, 2002
[1088] Margaret Thatcher; "The Downing Street Years", Harper Collins, New York, 1993, s.760 ve 798-799
[1089] Stefan Wolff, Internationale Politik (International Politics), Vol. 58, No. 9, Berlin, September 2003

gerektiğini önermişlerdir. Bir yıl sonra Ekim 1991'de Alman ve Fransız dışişleri bakanları Kohl ve Mitterand, diğer bir mektupta, bir Avrupa ordusu kurulmasını desteklemişlerdir. 21–22 Mayıs 1992'de, La Rochelle' deki Alman-Fransız zirvesinde de, Avrupa ordusunun detaylarını açıklamışlardır.[1090] Tüm bu gelişmeler ve Maastricht Antlaşması da göstermiştir ki AB, Birliğin siyasi kanadını da geliştirme konusunda isteklidir. Ancak özellikle Almanya ve Fransa arasında Birliğin, NATO ve dolayısıyla ABD ile olan ilişkisi konusunda bazı anlaşmazlıklar göze çarpmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi Almanya, NATO'nun Avrupa güvenliğinin bel kemiği olduğunu ve geliştirilecek bir Avrupa savunma sisteminin de, NATO ile ortak çalışması gerektiğini düşünmektedir. Aslında bu yaklaşımı, Almanya'nın savunma bütçesi ile ilişkilendirebiliriz. Birleşmeden sonra hızla büyüyen Almanya, AB savunma sisteminin de en önemli finans kaynağı olma durumunda kalacaktır. Bunun yükünü taşımak istemeyen Almanya,[1091] NATO'nun mevcut nimetlerinden uzun süre daha faydalanmayı düşünmektedir.[1092]

Avrupa güvenliği açısından NATO'nun önemi, AB üyeleri tarafından 1997'de imzalanan Amsterdam Anlaşmasında da vurgulanmıştır. Anlaşmada AB'nin, BAB'la kurumsal işbirliğinin sürdürüleceği ve BAB'ın sahip olduğu askeri yeteneklerin, Birliğin geliştirmek istediği ODGP'nin savunma boyutunu destekleyeceği belirtilmiştir. Bu çerçevede, BAB'ın Haziran 1992'de Petersberg'de yaptığı toplantı sırasında belirlenmiş olan ve 'Petersberg görevleri' diye bilinen, insani yardımlar ve kurtarma, barışı koruma, kriz yönetiminde müdahale ve barışı sağlama girişimlerinde, Avrupa Birliğinin kararlarının BAB tarafından uygulanması hedeflenmiştir. 1998 yılına kadar, AGSK ile ilgili tartışmalar, Avrupa güvenliğinde NATO'yu esas alan ve Avrupa Birliğinin bu alanda atacağı adımların, İttifakın Avrupa ayağını güçlendireceğini vurgulayan ana tema çerçevesinde sürdürülmüştür. Kosova krizi sırasında Avrupa Birliğinin katkılarının oldukça yetersiz kalması, AGSK tartışmalarındaki yeni boyutun daha da önemli hale gelmesini sağlamıştır.

---

[1090] Buna göre Avrupa ordusu üç büyük fonksiyon görecek: NATO ve Batı Avrupa Birliği müttefiklerinin alanlarının güvenliği, barış gücü görevleri ve insani yardım.

[1091] Fransa ve İngiltere, gayrisafi milli hasılalarının %2,8'ini güvenlik konusuna ayırırlarken, AB'nin en büyük ekonomik gücüne ve nüfusuna sahip Almanya, sadece %1,5 ayırmıştır. Neil Winn: "Towards a Common European Security and Defence Policy? The Debate on NATO, the European Army and Transatlantic Security", Geopolitics, Vol. 8 No. 2, Summer 2003, s. 54

[1092] Smyser, W.R.: "Dateline Berlin: Germany' s New Vision" a.g.e.,; Helmut Hubel: a.g.e.; Fritz R. Glunk, 'Der Gemittelte Deutsche', Eine statistische Spurencuche, Münih 1996 ; Helmut Schmidt: a.g.e.

Kendi 'arka bahçesi'ndeki çok ciddi bir sorun karşısında kaydadeğer bir varlık gösteremeyen ve askeri açıdan yüksek teknoloji kullanımında ABD'nin çok daha gerisinde kaldığı anlaşılan AB bünyesinde, St. Malo sürecinin siyasal destek kazanması zor olmamıştır. Böylece, 1999 yılının Haziran ayında Köln'de, Aralık ayında ise Helsinki'de yapılan Avrupa (Birliği) Konseyi zirve toplantılarında üzerinde ağırlıklı olarak durulan konulardan biri, ODGP'nin güvenlik ve savunma boyutu olmuştur. Söz konusu zirvelerin ardından dikkati çeken nokta, daha önceleri hep NATO içindeki Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğinden söz edilirken, onun yerine artık bir ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) hakkında açıklamalar yapılmasıdır.[1093]

AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin durumu konusunda, özellikle Türkiye'nin AGSP ile ilgili itirazları, AB açısından en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Aslında AGSP hakkında ABD'nin yaklaşımı da başlangıçta eleştirel ve temkinli olmuş, ancak ABD'nin kaygıları büyük ölçüde giderilebilmiştir. Bu yüzden, özellikle 2001 yılının ikinci yarısında AGSP tartışmalarının NATO bağlamındaki ana sorununu, Türkiye'nin tutumu oluşturmuştur. Günümüzde AB'nin ileriye dönük çalışmalarının en önemli konularından birini oluşturan AGSP, güvenlik meselelerinin son derece hassas doğası gereği, beraberinde çeşitli sorunları da getirmiştir. Bu sorunlar, Türkiye'yi etkilemekte olduğu kadar, Türkiye'nin görüşleri ve davranışlarından da etkilenmektedir. 1990'larda Avrupa Birliğinin ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme yolunda attığı adımlar, Avrupa güvenliği açısından çeşitli tartışmaları gündeme getirmiştir. Önceleri üzerinde durulan 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği' kavramı ile, Avrupa'nın güvenliğini sağlamak için AB'nin yeni görevler üstleneceği ve böylece NATO'nun, dolayısıyla ABD'nin yükünün azalacağı ifade edilmiştir.[1094] Bu durum ABD ve diğer NATO üyeleri tarafından desteklenmiş, ama NATO'nun Avrupa güvenliğinin sağlanmasındaki temel konumunun değişmezliği de hep vurgulanmıştır. 1998'den itibaren AGSK kavramının nasıl uygulamaya konulacağı açıklık kazanmış ve AB içinde artık bir 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'ndan söz edilmeye başlanmıştır. Maastricht Anlaşması ile AB'nin ikinci sütunu haline getirilmiş olan ODGP'nin güvenlik ve

[1093] http://ue.eu.int/en/info/eurocouncil
[1094] Winn, Neil: "Towards a Common European Security and Defence Policy? The Debate on NATO, the European Army and Transatlantic Security", Geopolitics, Vol. 8 No. 2, Summer 2003, s.42

savunma boyutundaki bu ortak politika arayışı, öncelikle AB ile ABD arasında çok ciddi sorunlara neden olmuştur. Bunun yanı sıra, Avrupa'daki AB üyesi olmayan diğer NATO üyeleri bakımından da önemli endişeler yaratmıştır. Söz konusu sorunlarla endişelerin esas sebebi, AB'nin gelecekte NATO dışında kendi kaynaklarını bir araya getirerek oluşturacağı askeri güçleri, AB karar mekanizmaları çerçevesinde alınacak kararlar doğrultusunda kullanabilecek olmasıdır. Bir başka deyişle AB'nin, Avrupa güvenliğini ilgilendiren bazı meselelerde, NATO ve ABD'den bağımsız hareket edebilecek bir yapıya dönüşmesinden kaygı duyulmuştur.[1095] Avrupalılar, ABD'nin hep kendilerinin güvenlik ve savunma alanında daha aktif olmalarını istemesine karşın, bu istek doğrultusunda adım attıkları zaman ABD'nin eleştirilerine hedef olmaktan yakınmışlardır.[1096]

Özellikle Bosna ve Kosova'da Amerikan varlığı olmadan hiç bir çözüme ulaşılamamış olması, Avrupalıların güvenlik ve savunma alanında ciddi adımlar atmaları gerektiğini ortaya çıkarmış ve bu da ABD tarafından açıkça ifade edilmiştir. Kosova'da Amerika ile Avrupa'nın askeri güçleri arasındaki asimetri iyice belirginleşince, Avrupalıların, savunma bütçelerini arttırıp, yüksek teknoloji silahları kullanarak Amerika'nın seviyesine yaklaşabilmeleri yolunda telkinler yapılmıştır. Yirminci yüzyıl boyunca Avrupa'da çıkan savaşların, Amerikan müdahalesi olmadan sonuçlandırılamadığı hatırlanacak olursa, ABD'nin AGSP konusunda AB'ye vermeye çalıştığı ilk mesajlar azımsanamayacak derecede önemli ve oldukça sert olmuştur. Ancak Avrupalılar, Amerika'dan uzaklaşmaya çalıştıkları izlenimini veren her çeşit sözlü ifade ve somut girişimden uzak durmaya özen göstermişlerdir. AB metinlerinde AGSP'den bahsedilirken daima NATO'nun öneminin vurgulanması ve AB'nin ancak NATO'nun dahil olmak istemediği sorunların çözümlenmesine katkıda bulunmaya çalışarak Avrupa savunmasını güçlendireceğinin belirtilmesi, zamanla Amerikanın tutumunun yumuşamasını sağlamıştır. Bir NATO üyesi olan Türkiye, AB'nin kendi bünyesinde oluşturmaya çalıştığı AGSP dışında tutulmaktan endişe duymuş ve son yıllarda konu ile ilgili her türlü platformda bu endişesini dile getirmiştir. Türkiye'nin söz konusu kaygılarını arttıran bir unsur da, ortak üyelik statüsüne sahip olduğu BAB'ın varlığının ortadan kalkması ile AGSP'ye ilişkin karar

[1095] Bozkurt, Veysel; "Avrupa Birliği ve Türkiye", Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s.98
[1096] Schmidt, Helmut, "21nci Yüzyılda Atlantik Ötesi İttifak", Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Dış Basın Bülteni, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Temmuz 1999, s.55

mekanizmalarının tamamen AB üyesi ülkeleri içeren bir duruma gelmesidir. Aslında, yukarıda belirtildiği gibi, Avrupa'daki AB üyesi olmayan NATO ülkelerinin AGSP sürecine dahil edilmesi gereği, başta ABD olmak üzere, birçok devletin dikkatle vurguladıkları bir meseledir. AB de bu meselenin hassasiyetinin bilincinde olarak, AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin ve AB üyeliğine aday Avrupa ülkelerinin AGSP sürecinden dışlanmamaları için gereken önlemleri almaya çalışmıştır. AB'nin ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme çabalarını dikkatle izleyen Türkiye, AGSP'den dışlandığı takdirde, AB'nin, NATO kaynaklarını kullanarak girişeceği operasyonlarda veto hakkını kullanacağını son yıllarda sürekli olarak ifade etmiştir.[1097] BAB'da sahip olduğu hakları kaybederse, AB'nin, Avrupa güvenliği alanında atacağı adımlar üzerinde tamamen etkisiz kalacağı endişesini taşıyan Türkiye, NATO üyeliğini bir koz olarak kullanıp, AGSP'nin kurumsal yapısı ile tatminkar bir düzeyde bağlantısı olmasını istemiştir.[1098] Türkiye'nin bu konudaki hassasiyeti AB Üye Devletleri tarafından dikkate alınmıştır. NATO'nun en güçlü üyelerinden biri olan Türkiye'nin, tarihsel yakınlığı nedeniyle, Avrupa'nın 'arka bahçesi' sayılan Balkanlar'da çıkabilecek yeni krizlerde, gerek askeri, gerekse siyasal açıdan önemli roller üstlenebileceği açıktır. AGSP'nin ana hedefi de zaten Avrupa'nın olası bir dış tehdit karşısında savunmasını üstlenmek değil, ABD'nin ve dolayısıyla NATO'nun karışmak istemediği bölgesel krizlere ki burada esas olarak düşünülen alan Balkanlar'dır, müdahale edebilmektir. Bu nedenle, Türkiye'nin AGSP çerçevesinde yaşanacak gelişmelere bir biçimde katılmasının, hem AB, hem de Türkiye açısından ne kadar önemli olduğu açıktır.

AB'nin ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme aşamasına gelmesi, Üye Devletlerin farklı yaklaşımları nedeniyle, çok uzun zaman almış ve zorlu mücadelelerden geçmiştir. Günümüzde bu güçlüklerin büyük bölümünün hala sürmesine karşın, AGSP'nin, AB'nin en öncelikli meselelerinden biri haline gelmiş olması dikkat çekicidir. Zaten pürüzlerle dolu bir konuda işbirliği yapabilmek için gayret eden Üye Devletlerin karşısında Türkiye'nin, AGSP dışında kalırsa NATO'daki veto kartını kullanacağını uzun süre gündemde tutması, AB ile ilişkilerde önemli bir pürüz yaratmıştır. Laeken zirvesi öncesinde ABD, Türkiye ve

[1097] Winn, Neil: "Towards a Common European Security and Defence Policy? The Debate on NATO, the European Army and Transatlantic Security", Geopolitics, Vol. 8 No. 2, Summer 2003, s.46
[1098] Washington Post, 7 Nisan 1998

AB adına Britanya arasında yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye'nin AGSP konusundaki muhalefetini kaldırması, çok olumlu bir gelişmedir. Henüz tam üye olmadan, AB'nin geliştirmeye çalıştığı yeni bir ortak politikayı dışarıdan engellemeye çalışıyor gibi bir izlenim yaratmaktan vazgeçilmesi ile birlikte, Türkiye, sorun yaratan taraf olmaktan çıkmıştır. Artık AB ile NATO arasında ne tür bir işbirliği yapılacağının belirlenmesi için adım atması gereken ülke, AB üyesi olan Yunanistan'dır.

## 6.5. Çeşitli Eksenlerde Alman Dış Politikası

Mevcut dünya politikasında en belirgin özellik küreselleşmedir. Uluslararası sistemde meydana gelen bu değişim, ülkelerin ikili ilişkilerini de etkilemektedir. Fakat bu gelişmelere paralel olarak, ikili ilişkilerin öneminin azaldığını söylemeliyiz. Hatta tam tersine ikili ilişkilerin öneminin daha da arttığını söylemek daha doğru olur.[1099] Bu iki sebeple böyledir: Birincisi, uluslararası organizasyonlarda ve uluslararası rejimlerde çok taraflı ilişkilerdeki diplomasi, iki taraflılık ve onun önemli yapı taşlarını göz ardı edememektedir. İkincisi ve belki daha da önemlisi, uluslararası aktörlerin geçmiş deneyimlere dayalı algılama şablonlarına daha çok sahip olmalarıdır. Bu da zaten ikili ilişkilerden oluşmaktadır. Günlük anlayışta devletlerarası ikili ilişkiler özel bir öneme haizdir. Örneğin ikili ilişkilerde her ülkenin temsilcileri, her iki ülke arasında yakın ve verimli işbirliğinin varlığından ve iki ülke halklarının dostluğundan söz etmeyi severler. Tabi bunlar yakınlaştırıcı ve samimi diyalog için etkili sözlerdir. Gerçi doğru bir analiz yapıldığında birbirleriyle dost olmaları mümkün değildir. Çünkü dostluk iki insan arasında oluşan bağ ve duygudur. Ancak dış politikanın da kişiler tarafından temsil edildiği ve yapıldığı bir gerçektir. Çok taraflı müzakerelerde, iki kişinin konuşmasındaki karşılıklı çekicilik büyük ölçüde kaybolmaktadır. Kişiler arasındaki ilişkilerin kimyasının, temsil edilen politikayı ve ülke ilişkilerini negatif ya da pozitif yönde etkilediğine dair Alman tarihinde sayısız örnekler vardır: İki Dünya Savaşı arasında Alman-Fransız ilişkilerinin zaman zaman düzelme yoluna girmesi, Aristide Briand ve Gustav Stresemann 'nın ortak gayretleri sonucunda olmuştur. Yakın geçmişte ise Konrad

[1099] Bredow von, Wilfried; "Bilaterale Beziehungen im Netzwerk Regionaler und Globaler Interdependenz". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, München, Oldenburg VIg, 1996, s.109-115

Adenauer-John Foster Dulles, Helmut Schmidt-Valery Giscard d'Estaing ve Helmut Kohl- François Mitterand ikilisi ilişkileri pozitif yönde etkilerken, Adenauer-J.F. Kennedy ve Schmidt- .J.Carter ikilisi ise negatif yönde etkilemiştir.[1100]

Ancak dış politika sorunlarıyla ilgili kamuoyu oluşturma ki, medya burada çok önemli bir rol oynamaktadır, aynı rutine ve makul ölçülere göre belirlendiği iddia edilemez. Bir ülkeyle olan ilişkiler 'normal' gittiği sürece bir enteresanlık yoktur. Enteresan olan asıl şey, bir ülkede normal kabul edilemeyecek bir olay gerçekleştiğinde meydana gelmektedir. Bunlar düşmanca veya en azından dostane hareketler de olabilir. Başka bir ülkenin hükümetinin davranışları kendi ülkesiyle direk bir ilgisi olmasa da ancak, kendi ülkesinde oldukça yüksek tutulan değerlere ve kurallara aykırı ise kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Bunun en tipik örneği ağır insan hakları ihlalleridir. Çünkü demokratik bir toplum için başka ülkelerin içişlerine karışmama prensibi geçersizdir ve bu durumlarda bazen kendi hükümeti üzerine ağır baskılar oluşturulmaktadır. Hükümetten bu ülkelerle olan ilişkilerin dondurulması ve hatla kesilmesi bile talep edilmektedir. Böyle bir baskı, hükümeti zor duruma düşürebilir. Çünkü hükümet halkın menfaatleri yanında, başka menfaatleri de dikkate almak durumundadır. Bu bağlamda 1989 yılında Pekin Tia-memnen Meydanında yapılan gösterilerin ardından, Alman-Çin ilişkileri düşünülürse konu daha da iyi anlaşılır: Çin'le olan ilişkilerin dondurulması ve bu ülkeye yaptırımlar uygulanması için kamuoyunda sesler yükselirken, ekonomik çevreler Çin-Almanya ilişkilerinin kötüleşmesi durumunda Çin pazarındaki Almanya'nın ekonomik menfaatlerinin orta ve uzun vadede etkilenebileceği gerekçesiyle, bu tip reaksiyonları engellemeye çalışmışlardır.[1101]

Almanya'nın önemli ortaklarıyla olan ikili ilişkilerine, özellikle peş peşe gelen spesifik tarihi olaylar damgasını vurmuştur. Bu olaylar şöyle sıralanabilir: I.Dünya Savaşı ve önceki devresi; Weimar Cumhuriyeti; Hitler'in yönetimi ele geçirmesi; Nasyonal Sosyalizm; II. Dünya Savaşı; Holocaust; Mağlubiyet: Bölünme

[1100] Bredow von, Wilfried; "Bilaterale Beziehungen im Netzwerk Regionaler und Globaler Interdependenz", a.g.e. s.111; Hükümetten hükümete ilişkiler, iki devlet arasındaki ilişkilerin önemli bir bölümünü oluşturmaya hala devam etmektedir. Bu ilişkiler kural olarak rutin ve formal özelliklere sahip ilişkilerdir. Büyük bir kısmı da bir 'koda' göre şekillendirilmiştir. Mesela bir devletin içişlerine karışamama prensibi gibi.

[1101] Chang, Gordon H.; "Friends and Enemies: The United States, China and the Soviet Union", 1948-1972", Stanford, 1990, s.61

ve Doğu-Batı çatışması ortamında yeniden yapılanma. Geçen 50 yıllık sürede bu tarihi ipotekler ancak kısmen kaldırılabilmiştir. Almanya'nın uzun ve karanlık bir geçmişi vardır. Diğer ülkelerin bu geçmişi algılama biçimi, Almanya'nın mevcut ve gelecekteki dış ilişkilerinin şekillendirilmesinde önemli bir oryantasyon çizgisi olarak etkili olacaktır. Bu anlamda aslında 'normal' bir ikili ilişki yoktur. Zira her işte ve olayda ilişkiler belli bir tarihi olayla değerlendirilmektedir. Bir ülke diğer bir ülkeyle olan ikili ilişkilerini iyileştirmek istiyorsa, ne yapması gerektiği kendi elindedir. Buna karşı multilateral ilişkilerde şu durum ortaya çıkmaktadır: Aktörler acil olan işlerde kolay karar alamamaktadırlar. Çünkü karar için gerekli uzlaşma sağlanamamaktadır. Almanlar uzun yıllar AB'nin (Avrupa'nın) kendilerinin en önemli siyasi faaliyet alanı olmasına alışmışlardır.[1102] Maastrich Antlaşması'nda öngörülen ortak güvenlik ve dış politika hedeflerinden önce de AB, Alman dış ve güvenlik politikasında önemli olmuştur. Eskiden özel ikili ilişkiler, Üçüncü ülkeler nezdinde güvensizliğe yol açmaktaydı. Bu nedenle ikili ilişkilerin çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesine bir katkısı olmamaktaydı.[1103]

1945 ve 1990'lı yıllardan sonra bu, Avrupa için artık geçerli bir kriter olmaktan çıkmıştır. Mesela Almanya-Fransa ilişkileri çok uluslu entegrasyonun geliştirilmesi için bir motor olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Başka hiçbir entegrasyon böyle ikili bir ilişki temelinde oluşmamıştır. Ancak Avrupa'da henüz Almanya ve Fransa arasındaki ikili güvenlik ve savunma yapılanması, sembolik bir değer olmaktan ileri gidememiştir.

### 6.5.1. Almanya ve A.B.D.

Kıta Avrupası' nda tüm bu gelişmeler meydana gelirken; Almanya izlemiş olduğu politikalarla Avrupa' ya yeni bir şekil verirken -Fransız dış politika yaklaşımları / söylemlerinde sık sık dile getirildiği üzere- ABD' yi hiçbir zaman unutmamıştır. Çünkü 20. yüzyıl Avrupa tarihinin ortaya koyduğu en önemli derslerden birisi: Avrupa istikrarı için ABD' nin gerekli oluşudur. ABD stratejik

[1102] Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung", a.g.e., s.31–75

[1103] Bredow von, Wilfried; "Bilaterale Beziehungen im Netzwerk regionaler und globaler Interdependenz", a.g.e. s.113

bağlantısı Almanya' nın güvenliği için öncelikli bir konudur.[1104]

Almanya' nın tarihsel gelişim süreci boyunca, büyük bir kıtasal gücün varlığından duyduğu sıkıntı, geleneksel bir sorun olarak var olmuştur. Çok sayıda ülke ile komşu olması, komşu ya da komşularına karşı duymuş olduğu güvenlik endişesi daha güçlü bir Almanya yaratma düşüncesini beslemiş; daha güçlü bir Almanya ise ironik bir şekilde daha fazla izole bir duruma itilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu anlamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası uzak bir deniz gücü olan ABD ile ittifak, bu güvenlik çıkmazının aşılmasında önemli rol oynamıştır. Bu çerçevede, soğuk savaş boyunca ABD güvenlik şemsiyesi Almanya' nın güvenliği için hayati önem taşımıştır.[1105]

Almanya birliğini sağladıktan sonra Avrupa' yı yeniden şekillendirme girişimlerine karşılık, Atlantik ötesi bağlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede 1994 yılında Fransa Devlet Başkanı Mitterrand' ın yeni bir Avrupa ordusu kurulması teklifi Başbakan Kohl tarafından reddedilmiş; BAB' ın ancak, NATO' nun bir kolu olabileceği ve ayrı bir ordu yapılanmasına gidilmemesi gerektiği konusunda ısrar etmiştir. Almanya 'nın bu yakınlığına karşın ABD, sürekli bir ikilem yaşamakta, Almanya ile ilişkilerini nasıl şekillendireceği konusunda karar verme ihtiyacını duymaktadır. Kıta Avrupası' nda çok güçlü bir Almanya' nın ABD çıkarlarını zedeleyeceği düşünülmektedir.[1106]

Gerçekten de Alman-Amerikan dostluğu soğuk savaş döneminde Batı ittifakının en önemli dayanağı iken, bugün pek çok alanda büyük gerginlik yaşanmaktadır. Bu gerginliklerden en önemlisi de İran ile olan ilişkilerin nasıl düzenlenmesi/olması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. ABD, İran' ı diplomatik olarak yalnızlaştırmak, ekonomik olarak da sınırlamak istemesine karşın, Almanya bu ülke ile çok yoğun ekonomik işbirliği içerisindedir .. Alman dış politika yapıcıları, İran 'ı yalnızlaştırmak yerine uluslararası sisteme entegre etmek gerektiğini, bu yaklaşımın bölge istikrarına ve dünya barışına. Daha büyük katkı

[1104] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany' s New Vision", a.g.e., s.152
[1105] Schlotter, Peter; "Military Policy and ExternaI Security" (Policy and Politics in The Federal Republic of Germany), edited by Klaus von Beyme and Manfred G. Schmidt, German Political Science Association, 1985, s.223
[1106] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany' s New Vision", a.g.e., s.155

sağlayacağını ileri sürmektedirler. Aynı zamanda Alman liderleri ABD' nin İran' a yönelik dış politikasını belirleyen söylemlerin ikiyüzlü bir yaklaşımı barındırdığını ifade etmektedirler. Bu bağlamda Çin, Kuzey Kore'ye nükleer teknoloji açısından yardım etmesi ve yoğun insan hakları ihlallerine rağmen ABD ile büyük bir ticari ilişki içerisindedir. İki ülke arasında dış politika eksenli gibi algılanabilecek bu ilişki aslında, ekonomik savaşımın bir parçası olmaktan öte bir şey değildir. Çünkü ekonomik güç, siyasal gücün temelini oluşturmaktadır. Almanya-ABD ilişkilerinde belirleyici faktör olarak, 'güvenlik' boyutundan daha çok ekonomik rekabet boyutunun öne çıkması daha kuvvetli bir olasılıktır.[1107]

Fransa ve Rusya' dan farklı olarak, Almanya ve ABD arasında tarihi bir kırgınlık bulunmamaktadır. Ancak ABD iki kez Almanya'nın dünya gücü (Weltmacht) olma atağını boşa çıkarmıştır (1917-1918: 1941-1945). Yine de coğrafi konumları 'özel' bir düşmanlığın oluşmasını engellemiştir. Örneğin Fransa ile olan coğrafi konum, Üç nesil boyu ilişkileri zehirlemiştir. ABD'nin okyanusla ayrılmış olması nedeniyle, hiçbir zaman Almanya tarafından direk tehdit edilmediği gibi, istila edilip yönetilmemiştir. İngiltere ile olduğu gibi emperyalist bir düşmanlık, Fransa ile de hegemonial bir çekişme olmamıştır. Bu kısa geçmiş ABD'nin 1918 ve 1945 sonrası Almanya'ya yakınlaşmasını kolaylaştırmıştır.[1108] Almanlar İngiliz ve İrlandalılardan sonra, ABD'de Üçüncü büyük grubu oluşturmaktadırlar. Harward Divinity School İngiliz ekolüne göre başlarken, John Hopkins University 19 Yüzyıl Alman ekolüne göre kurulmuştur. 1933 sonrasında kaçan ve sürülen Almanlar, büyük bir kültür transferi gerçekleştirmişlerdir. Bunlar Albert Einstein, Thomas Mann ve Henry Kissinger gibi isimlerle sembolize edilmişlerdir. Daha da Önemlisi Almanya'nın 1945 sonrası Amerikalılaştırılmasıydı. (Bununla illaki Amerikan pop kültürü kastedilmemektedir.) Bu daha çok Amerika koruması altındaki Batı Almanya'da verimli bir politik kültür alış verişi şeklinde olmuştur. Avrupa'nın hiçbir yeri, savaş sonrası Almanya gibi 'Made in USA' için modern ve verimli bir pazar olmamıştır. Liberal hukuk devleti, açık toplum, ademi merkeziyetçilik, serbest pazar gibi kurumlar, Almanlar tarafından kabul edilerek, başarılı bir şekilde

[1107] Lane, Charles: "Germany' s New Ostpolitik", Foreign Affairs, Volume 74 No.6, November-December 1995, s. 77–79, 82, 84, 87, 89

[1108] Hanrieder, Wolfram F.; "Germany, America, Europe", Yale University Press, New Haven, 1989, s.97

özümsenmiştir. Demokratik yenilikler tankların paletleri altında gelmişti, ama bunlar mağlup olanlar tarafından kısa bir zaman sonra hediye olarak algılanmış ve sahip çıkılmıştır. Hatıralar ve akrabalıklar, ABD-Almanya ilişkilerinde duygusal çimento olmuştur. Bunun çelik kaplaması ise 50 yıldır sağlamlığını kaybetmeyen ve birbirini tamamlayan menfaatlerdir. ABD ortaklığa başlangıç kapitali olarak 'güvenliği ve açık pazarı' katmıştır. Almanlar ise kendilerini koymuşlardır. Almanya stratejik konum ve sadık bir müttefik olarak, NATO'ya en çok katkıyı yapan Avrupalı ülke olmuştur.[1109]

Devamlı bir menfaat örgüsünün oluşmasına en önemli katkıyı, bizzat Alman toprakları yapmıştır. ABD'nin en eski müttefikleri Fransa ve İngiltere ile yapılacak bir karşılaştırma daha da bilgi verici olabilir. 60'1ı yıllara kadar İngiliz dünya gücü mirası üzerinde devam eden Washington ve Londra arasındaki sessiz mücadele, ilişkileri devamlı krize itmiştir. (1956 Süveyş'ten 1963 Skybolt skandalına kadar.) Daha da kötüsü Fransa ile ABD arasında yaşanan sürekli çatışmalardır. Fransa Indo-China'dan, Cezayir'e kadar emperyalist iddialarını savunurken, ABD antikolonyalizm adına yardımı reddetmiştir. Avrupa'da egemenlik çekişmesi hiçbir zaman bitmemiştir. Almanya ile ABD arasında bazı ufak tefek anlaşmazlıklar dışında, ciddiye alınacak hiçbir sorun yaşanmamıştır. Tek ciddi denilebilecek çıkar çatışması, 80'li yılların başında Ronald Reagan'lı ABD'nin, Sovyetlerin karşısına geniş bir cephede çıkması olmuştur. Bu da hızla izole edilmiştir. Neticede Almanlar, yumuşamanın garanti altına alındığı bir dengenin üzerinde ortaya çıkabileceğini anlamışlardır. Bunun sonunda 1983 ve 1987 'de Helmut Kohl'ün iktidarı onaylanmıştır.[1110]

Soğuk Savaş döneminde Almanya'nın güvenliği için en hassas ve tek ülke ABD olmuştur. ABD, Sovyetlere karşı vazgeçilmez bir güçtü. Federal Almanya ise ABD için Avrupa'da en önemli stratejik bölge ve kıta gücüydü. Yani tamamlayıcı menfaatinin olduğu bir ülke, Bonn, Paris'ten farklı olarak, ABD'ye ne direk ne de devamlı meydan okumuştur. Federal Almanya gücünün sınırlarını her zaman gerçekçi tahmin etmiştir. Almanya ve ABD her ikisi de ekonomik olarak serbest

[1109] Joffe, Josef: "Amerika und Deutschland: Die Weltmacht, der "Sanfte Hegemon" und die natürliche Partnerschaft" a.g.e. s.118
[1110] Smith, Tony, "America's Mission: The United States and Democracy in the Twentieth Century", New York, Twentieth Century Fund Press, 1995, s.118

ticaret üzerine benzer öncelikleri paylaşmaktadırlar. Bunun arkasında sadece ideoloji içgüdüsü değil, ekonomik gücün bilinci vardır. Avrupa'nın ihracat merkezi Almanya için, açık dünya pazarının propagandasını yapmak, Fransa ya da İspanya'ya göre daha kolay olmuştur. Almanya ve ABD birbirlerini Avrupa'da egemen olmak için yarışan ülkeler olarak görmemişlerdir. Bu yüzyılda yaşanan iki büyük yenilgi, mümkün olan her yerde Almanların küresel hırs beslemesini engellemiştir.[1111] Birleşmeden sonra Almanya'nın aynı çizgide devam edip etmeyeceği konusunda şüpheler artmaktadır. Almanya'da milliyetçi akımların sıfıra doğru gittiği yönündeki iddialar, 90 sonrası meydana gelen olaylar neticesinde sorgulanır hale gelmiştir.[1112]

Bu görüşlerin dayandığı haklı bir sebep tabi ki var: Almanya liberal, demokratik iyi düzenlenmiş bir devlet olarak Avrupa'da uzun süredir 'yumuşak' bir egemenliğin tadını çıkarmaktadır. Bu üstünlük kendini D-Mark'ın belirleyici gücünde ve Almanya'nın parlak sosyo-ekonomik modelinde göstermektedir. Almanlar, 'yumuşak üstünlüklerinin' yumuşak kalması için kendi kendilerine gem vurmasını da öğrenmişlerdir. Kohlizm'in Wilhelminizm'den daha kazançlı olduğu görülmüştür. Almanya'nın ve ABD'nin uluslararası sistem içindeki pozisyonları, acaba bugün sürtüşmesiz bir iş ve rol paylaşımını kolaylaştırma potansiyeli taşımakta mıdır? Bir tarafta askeri bir güç, diğer tarafta 'soft power' : bir tarafta süper güç: diğer yanda bölgesel güç: bir yerde ad hoc Dünya polisi, öbür tarafta kendini frenleyen bir Almanya. Bunun yanında nadiren uyuşmazlık gösteren milli hayaller. Yakın zamandaki Doğu Avrupa, Rusya ve AB ile olan ilişkiler bunun çarpıcı örnekleridir. Almanya ve ABD Moskova'ya karşı benzer davranışları sergilemektedirler. Bir ayağının üstündeki Rusya'nın sosyalizasyonu, diğer tarafta Doğu Avrupa'nın entegrasyonu. Daha da dikkatle izlenmesi gereken gelişme ise, NATO'nun ve AB'nin genişlemesidir.[1113] Alman politikasının temel eksenlerinden birisi ABD ile sıkı bir işbirliğidir. Savaş sonrasında ABD'nin Avrupa'daki mevcudiyeti, sadece Federal Almanya'nın güvenliğini garanti etmekle kalmamış, aynı zamanda komşu devletlerin korkularına karşı, dış politik hareket alanını da

[1111] Joffe, Josef: "Amerika und Deutschland: Die Weltmacht, der "Sanfte Hegemon" und die natürliche Partnerschaft" a.g.e. s.120
[1112] Treverton, Gregory F.: "America Germany and the Future of Europe", Princeton: Princeton University Press, 1992, s.172
[1113] Fritz, Erich G.: "Neubewegung in die Deutsch-Russische Beziehung", Oberhausen, 2001, s.189

tayin etmiştir, Her iki ülkenin tehdit algılamalarının farklı olduğu zamanlarda, ilişkilerde gerilemeler de görülmüştür. Mesela, 60'1ı yılların ikinci yarısında Amerikan Detente-Politikasının başlangıç döneminde veya Reagan yönetiminin başlangıcında 'neo-containment' sırasında olduğu gibi, Ekonomik ve para ilişkileri de güçlü olmuştur. ABD'nin 'GARIOA Programı' ve Marshall-Planı' dahilinde yapmış olduğu ekonomik yardım, Batı Alman ekonomisinin yeniden yapılanmasını ve batı pazarlarına entegrasyonunu mümkün kılmıştır.[1114] Federal Almanya'nın ekonomik ağırlığının giderek artması, ilişkilerde bir takım sorunlar çıkmasını da beraberinde getirmiştir. 'Piliç Savaşı', 'Nixon Şoku', Nükleer Silah ve Boru Hattı Anlaşmazlıkları' bunlara Örnek olarak verilebilir. Almanya kendi pozisyonunu güçlendirmek için AT'li ortaklarına sırtını dayamayı denerken, ABD daha çok Almanya'nın nazik güvenlik çıkarlarını Ön plana getirmiştir. Her şeye rağmen Doğu-Batı çekişmesi döneminde Washington' un ve Bonn'un siyasi menfaatleri genellikle örtüşmekteydi. İki ülke arasındaki işbirliğinin getirisi, maliyetinden daha yüksek olmuştur. Menfaatlerin özdeşliği Başkan George Bush'un Mayıs 1989 yılında Almanya ziyareti esnasında Alman hükümetine 'Partnership in Leadership' teklifiyle en yüksek noktaya çıkmıştır.[1115]

Gelecekte de ABD-Almanya ilişkilerinin sıkı bir şekilde devam edip etmeyeceğini, her iki ülkenin de menfaatleri belirleyecektir. Ancak bu ilişkinin şekillendirilmesi birçok sebepten dolayı o kadar kolay olmayacaktır. Bir kere Doğu-Batı çatışmasının sona ermesi, her iki ülkeyi dış politikalarında yeni eğilimlere itmiştir. Her ne kadar ABD belirleyici çekirdek konseptini muhafaza etse de, uygulama üslubu değişmiştir. İttifaklar şimdi belli politik amaçlar ve yükün ortaklara dağıtılması için vardır. Almanya Avrupa'da en güçlü ülke olduğu için, ABD'nin beklentileri daha çok Almanya'ya yönelik olacaktır.[1116]

ABD ile sıkı işbirliğine Almanya'nın daha çok ihtiyacı vardır. Çünkü ABD hala Avrupa'da siyasi istikrarın önemli bir faktörüdür. ABD'nin Avrupa'daki varlığı, birçok Avrupa devleti tarafından Almanya'nın hegemonial çabası karşısında

[1114] Mastny, Vojtech; "Russia's Road to the Cold War: Diplomacy, Warfare, and the Politics of Communism, 1941-1945", Columbia University press, New York, 1979, s.83
[1115] Haftendorn, Helga: a.g.e. s.135–140
[1116] Orlow, Dietrich; "A History of Modern Germany: 1871 to Present", 3th ed. Englewood Cliffs, Prentice Hall, New Jersey, 1995, s.126

bir sigorta olarak görülmektedir. Bu sayede Almanya'nın üstün ekonomik gücü, diğer devletler tarafından siyaseten tolore edilebilir görünmektedir: Almanya açısından ABD'nin bu 'balancing function' rolünün, Almanya karşıtı bir politikaya dönüşmemesi önemlidir.[1117]

Almanya, güvenlik açığının kapatılması ki, bundan dolayı ABD çıkarlarına saygı göstermektedir, serbestçe ve korkusuzca ABD'ne karşı da menfaatlerini kabul ettirmeyi arayacaktır. Bundan dolayıdır ki, ABD ve Almanya arasında ekonomik ve dış politika alanlarında çıkar çatışmalarının olabileceği öngörülmektedir. Almanya açısından zorluk, kendi çıkarlarına ilaveten, AB ortaklarının isteklerini de göz önünde tutma mecburiyetinden kaynaklanmaktadır. Bundan böyle ABD-Almanya ilişkileri, uluslararası konjonktüre bağlı olarak şekillenecektir. ABD ve Rusya ilişkileri ile Çin'in alacağı rol, Alman dış politikasının hareket kabiliyetini belirleyecektir.

### 6.5.2. Almanya ve Fransa

Fransa, bölgesel yoğunlaşma ve Avrupa entegrasyonu sürecinde Alman dış politikasında en önemli ortaktır. Yakın ikili ilişkilerin kurumsallaştırılması bu konuda önemli bir çerçeve sunmaktadır.[1118] Bonn ve Paris arasındaki işbirliği, Avrupa politikasının yapısal bir özelliği haline gelmiştir ve bunun bu şekilde gitmesi için özellikle Fransa, bilinen sebeplerle çaba harcamaktadır. Almanya tarihi, nüfusu ve coğrafi konumu nedenleriyle her zaman Fransa için bir tehlike faktörü olmuştur. Fransa'nın politikası her zaman Avrupa'da Alman hakimiyetini engellemek üzerine kurulmuştur. Bu yüzden kendi üstünlüğünü bile feda ederek, Almanya'ya birliktelik teklif etmiştir. Alman-Fransız ilişkilerindeki her türlü güçlüklere rağmen, özel ikili ilişkileri sürdürme yönünde hem Bonn hem de Paris istekli görünmektedirler. Her iki ülkenin de buna adeta mahkumiyeti söz konusudur. Çünkü bundan başka bir alternatif olmadığı gibi, iki ülkeden hiç birisi tek başına ne Avrupa içinde ne Avrupa

[1117] Haftendorn, Helga a.g.e. s.144; Almanya birleşmeyle birlikte politik ve ekonomik olarak daha 'Doğulu' bir noktaya geldiği, ancak Batılı bir ülke olma karakterini, dolayısıyla Batı Avrupa ve ABD bağlılığını kaybetmediğini söyleyebiliriz.
[1118] Bredow von Wilfried: Jager, Thomas: Neue deutsche Aussenpolitik: "Nationale Interessen in Internationalen Beziehungen" a.g.e., s. 239

adına çok taraflı bir politika yürütmesi mümkün görülmemektedir.[1119] Ayrıca II. Dünya Savaşı'ndan sonra varılan ve Elysee Antlaşmasında da tekrarlanan 'Uzlaşma Politikası' Almanya ve Fransa'ya ayrıca ahlaki bir sorumluluk ta yüklemektedir. Fransa ve Almanya'nın en önemli ortak çıkarı, Avrupa Birliği'nin yapılandırılmasıdır. Her ne kadar Fransa ve Almanya arasında başlangıçta farklılıklar olmuş olsa da. Avrupa Birliği'nin devamı, iki ülke ilişkilerinin alacağı şekle endekslidir. Fransa ve Almanya arasındaki mevcut ve gelecekteki ilişkiler, belirtilen devamlılık ve temel değerlere rağmen, değişen şartlar altında yürüyecektir. Bu değişimler her iki ülkenin güç oranlarını Avrupa ve küresel politikadaki rollerini ve statülerini, çıkar ve stratejilerini, Avrupa birleşme süreci ve Orta-ve Doğu Avrupa karşısındaki yeni sorumluluklarını içermektedir. Alman-Fransız ilişkileri tam da bu noktada hassas hale gelmektedir. 22 Ocak 1963 tarihli Elysee Antlaşması, Fransa-Almanya arasında yakın bağlar kurmak için 1945 yılından beri süregelen gayretlerin bir hasılatıdır. Antlaşma, AB çatısı altında ve savunma konularında işbirliğini ve ayrıca ikili ilişkilerin de güçlendirilmesini esas almaktadır.[1120]

Fransa-Almanya güvenlik mutabakatı iki ana konu üzerinde odaklanmıştır. Bunlardan ilki, iki ülke arasında askeri gerginliği önlemek ve ikincisi de, Avrupa Entegrasyonu'nun motoru olacak baskın bir ortaklık kurarak Almanya'yı AB içerisinde kontrol altına almaktır.[1121]

Almanya bir takım şeylerin Almanya lehine değiştiğini Fransa'ya hissettirmek istemektedir. Almanya şimdi egemen bir devlet olarak Fransa ile aynı duruma gelmiştir. Fransa'nın Almanya'ya karşı olan siyasi üstünlüğü, sadece Fransa'nın GK Üyeliği ve nükleer güç olmasından ibaret kalmıştır. Almanya yakın bir gelecekte GK' de daimi bir üyelik kapacağına inanmaktadır. Almanlar birleşme esnasında Fransa 'nın ortaya koyduğu tavırdan son derece rahatsız olmuşlardır. Bu rahatsızlık gelecekteki Alman-Fransız ilişkilerini açıkça olmasa da etkileyecektir. Almanya ve Fransa arasında aslında Maastricht Antlaşması üzerinde de derin görüş

[1119] Kolboom, Ingo: "Frankreich und Deutschland: Die neuen Akzente". Deutschlans neue Aussenpolitik, c.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause. München. Oldenburg Vlg. 1996. 123–141.

[1120] Boyer,Yves; "France and Britain in Heurlin, Bertel", Macmillan Press LTD, London, 1996, s.241-243

[1121] Kaya, Ayhan; "Euro-Türkler : Türkiye ile Avrupa birliği arasında köprü mü, engel mi ? Almanya-Türkleri ve Fransa-Türkleri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma", İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2005, s. 197

ayrılıkları mevcuttur. Avrupa entegrasyon sürecinin hangi istikamette sürmesi gerektiği noktasında her iki ülkenin farklı pozisyonları vardır. Almanlar güçlendirilmiş bir Avrupa Parlamentosu ve güçlü ortak kurumları tercih ederken. Fransa Para Birliği hariç, daha çok zayıf Avrupa kurumları anlamına gelen, hükümetler arası elementlere vurgu yapmaktadır. Alman-Fransız çekişmesi sadece bununla da sınırlı değildir. Bir diğer anlaşmazlık konusu kendini Atlantik/Avrupa ile Sivil güç Avrupa/Askeri Güç Avrupa opsiyonları noktasında da göstermektedir. Almanya nasıl Doğu'ya genişlemenin (OSB-Erweiterung) avukatlığını yapıyorsa, Fransa da Akdeniz politikasının avukatlığını yapmaktadır. Almanlar Kuzey ve Doğu'ya genişlemenin, Fransa'nın Akdeniz aktörlüğünün marjinalleşmesine etki yapabileceğini düşünmektedir.[1122] Fransa'da ise, Almanya'nın de-facto arabuluculuk rolünün daha da kuvvetlenmesiyle, ikili ilişkilerde Fransa'nın öneminin azalacağı korkusu mevcuttur. Bir diğer anlaşmazlık, Avrupa Kültür ve Dil Politikası alanında yaşanmaktadır. Almanya Almanca'nın Avrupa Birliği'nin İngilizce ve Fransızca'nın yanında resmi dil olarak kabul edilmesini istemektedir. Almanlar, Fransa'nın İngilizce'nin hakimiyetine ya da Avrupa Kültürü'nün 'Amerikalılaştırılmasına' karşı mücadelesinin üç resmi dille taçlandırılmasını, çünkü Fransızca'nın İngilizce'ye karşı yalnız başına yeterli ve güçlü bir rakip olamayacağını ileri sürmektedir.[1123]

Her şeye rağmen Almanya ve Fransa gelecekte sadece Kıta Avrupa'sında 'çekirdek güçler' olmayacak, Avrupa'nın birliği yolunda 'lider güçler' olarak ta birlikte çalışmaya devam edeceklerdir. Ancak Almanya, Fransa'nın endişelerini ciddiye almak, Fransa'da Atlantik bağının sürdürülmesinde Almanya'nın çıkarını hesaba katmak durumunda olacaklardır. Henüz İngiltere politik olarak kendi coğrafi konumunu aşarak, Alman-Fransız ikilisine karşı bir alternatif ortaya koyamamıştır. Fransa ise, Almanya'nın Avrupa hakimiyetini (Deutsches Europa) uzun vadede engelleyebilmek için, tek çözümün Avrupa'nın siyasi birliğinden geçtiğine inanmaktadır. 40 yıldır Alman-Fransız ortaklığı Avrupa' nın ardındaki itici güçtür. Ancak Berlin duvarının yıkılmasından sonra geçen beş yılık süreç içinde birçok gerginlik noktaları baş göstermiştir. Fransa, güçlü, iddialı, birleşik bir Almanya' nın

[1122] Alain Guyomarch, Howard Machin, Ella Ritchie: "France in the European Union", Houndmills, MacMillan Press Ltd., 1998, s.216

[1123] Kolboom, Ingo: a.g.e., s.127; Almanlar kendi dillerinin Doğu ve Orta Avrupa'da çalışma dili olmasını arzu etmektedir. Tabi ki dil milliyetçisi Paris, Almanca'nın güçlenmesinin karşısında durmaktadır.

karşısında ikincil bir konuma düştüğü korkusuna kapılmıştır o Doğu Avrupa' ya dönük bir Alman hakimiyeti korkusu yeniden ortaya çıkmıştır o Almanlar, Fransa' nın Birlik konusundaki suskunluğundan, Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği' ne katılmasına karşı gösterdikleri soğukluktan ve Avrupa' nın geleceği üzerine duydukları artan tereddütten kızgınlık duymakladırlar. Fransa, ulus devlet egemenliğinden vazgeçmenin imkansız olduğunu ileri sürmektedir.[1124]

Fransız-Alman ilişkisinin niteliği şartlara bağlı olarak, iki ülke dış politikasının etkinliğini arttırdığı gibi, sınırlayıcı rol de oynayabilmektedir. Fransız-Alman girişimleri Almanya kaynaklı yeni oluşumlar için kullanışlı bir kamufle aracı olarak hizmet etmiştir. Almanya ile Fransa arasında ortaya çıkan bazı gerilim noktalarının İngiliz-Fransız yakınlaşmasına ivme kazandırması üzerine şu soru sorulmuştur: 'Fransa, Avrupa' da yeni bir partner mi buldu?' Bu sorunun sorulmasına 1994 Kasım ayında yapılan İngiliz-Fransız zirvesinin iki ülke yakınlaşmasında bir dönüm noktası olmasından kaynaklanmaktadır. Başkan Mitterrand, 1994 yılında yapılan bu zirvede hakim olan havayı, 'son yıllarda bildiklerimin en iyisi' şeklinde diyerek ortaya koymuştur. Dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Douglas Hurd zirve sonuçlarını değerlendirirken, 'çıkarlarımız, amaçlarımız, görüşlerimiz, ümitlerimiz ve korkularımızın Fransa kadar yakın olduğu bir başka ülke yoktur' ifadelerini kullanmıştır.[1125]

Fransız Devlet Başkanı Jacques Chirac, Sovyetler Birliği' nin dağılmasından sonra Avrupa güvenliğini tehdit eden unsurların en büyüğünün ortadan kalktığını ileri sürerek Avrupa güvenliği üzerine Amerika' nın yükümlülüklerinden birçoğunu bırakması gerektiğini savunmaktadır. Fransa' nın hedefi Fransız politikasının etkili olduğu daha büyük bir Avrupa yaratmak amacına yöneliktir.[1126] Diğer taraftan Fransa savunma politikasında her zamanki geleneksel çelişkisiyle, ABD'ye bağımlılığın kesilmesi konusunda istekli, ama ABD 'nin Almanya'nın kontrol altında tutulmasına yardımcı olması konusunda da aynı ölçüde hevesli bir görünüm sergilemektedir.[1127]

---

[1124] Bulmer, Simon and Peterson, William E.: "Germany In the European Union: Gentle Giant or Emergent Leader?" a.g.e., s.28–29
[1125] The Economist, November 26th 1994
[1126] Business Week, "No Strength No Glory", March 3, 1997, s.23
[1127] Lewis, Flora: a.g.e., s.32

Fransa, Almanya ile ayrıcalıklı ortaklığı hakkında İngiliz endişelerinin sürekli merkezinde olmuştur. Fakat Alman birliği Paris hükümetini politika yapımı için çok farklı bir çevreye getirmiştir. Alman birliği, Avrupa dengesini bozmakla, Fransa' nın Kıta Avrupası' nda izlemekte olduğu denge politikalarını alt-üst etmiştir.[1128]

Almanya'nın Avrupa'da bir güç odağı olarak ortaya çıkmasının Fransa'yı korkuttuğu görülmektedir. Bu endişelerle Fransa birtakım girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan ilki, Maastricht Anlaşması ile Almanya' nın Rusya ve Doğu Avrupa ülkelerinin yanından ayrılarak tekrar Batı Avrupa içine çekilmesi girişimidir. Fransa bu işi 1 Ocak 1993'te tek Avrupa pazarı yaratarak başarmıştır. Fransa'nın ikinci çabası, 1958' lerde yaptığı gibi Almanya ile ortak savunma sistematiğine gitmek olmuştur. Fransa' nın çabası sonucu ortaya çıkan yapı Avrupa Savunma Birliği' nin kurulması olmuştur. Bunu Fransa ve Almanya' nın ortak güç oluşturması izlemiştir.
Sorun farklı hızda ilerleyen iki Avrupa değil, farklı arzular taşıyan iki Avrupa sorunudur. Aralarında Fransa' nın da bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinin halkları Brüksel'deki Avrupa kurumlarının güçlerinin genişlemesinden endişe duymaktadırlar. Bu insanlar böyle bir genişlemenin hem geleneksel haklarını terk etmeleri anlamına geleceğini hem de karar alma merkezlerinin denetlenebilirliklerinin azalacağını düşünmektedir.[1129] Almanya'nın sanayi dünyasında, kültürde, askeri alanda ya da diğer önemli alanlarda bunun kadar önemli bir rolü yoktur. Bu bağlamda Almanya yarım bir hegomonik güçtür. Diğerleri üzerinde egemenlik kurma durumunda değil, ama aynı zamanda Avrupa' daki diğer güçlerden daha fazla etkili bir güçtür. Willy Brandt'in Şansölye oluşundan bu yana, Bonn Hükümeti'nin Avrupa'daki detente arayışlarında ön saflarda olması şaşırtıcı değildir. Yalnız kardeş Alman devletiyle değil, fazla güçlü bir Almanya karşısında geleneksel korkularını yatıştırma çabasıyla Doğu Avrupa ulusları ve bizzat SSCB ile

[1128] Marsh, David: a.g.e., s.17; Savaş sonrası 4. ve 5. Cumhuriyetler döneminde Fransa, Avrupa Topluluğu içinde Fransız ve Alman ekonomik başarı ve siyasi çıkarlar arasında bir dengeyi sürdürmek için uğraşmıştır.
[1129] D'estaing, Giscard Walery, NPQ, 6/1993, s.38

Almanya'nın, NATO içindeki ortaklarının hepsinden daha büyük ölçüde Doğu-Batı ticaretine katılması ve bunu finanse etmesi de şaşırtıcı değildir.[1130]

### 6.5.3. Orta ve Doğu Avrupa'da Rolü, Opsiyonları ve Güncel Boyutları

Almanya' nın Doğu Avrupa üzerindeki çıkarları, soğuk savaş döneminden çok daha fazladır. Birleşik Almanya' nın politikası radikalizme sapmadan Batı Almanya' nın Doğu Avrupa' ya yönelik izlediği politikalardan farklı sonuçlar üretebilecektir. Çünkü birleşik Almanya' nın stratejik opsiyonları Batı Almanya' nın sahip olduğundan çok daha geniştir. Almanya güvenliğin askeri kavramlarla tanımlandığı soğuk savaş dönemindeki Batı dünyasının etkisiz bir üyesi olmaktan çıkmış, kendisini olayları askeri bir güç olmaksızın da etki altında tutabileceği daha geniş bir dünyanın merkezinde bulmuştur. Birleşmeden bu yana Almanya 'nın en temel dış politika hedefi, Doğu ve Batı'yı birbirine bağlamaktır. Alman ticaret ve yardım delegasyonları, bankacıları, yatırımcıları, kültürel değişim misyonları ve turistleri Doğu Avrupa ve eski Sovyet Birliği' nin yeni bağımsızlığına kavuşmuş cumhuriyetlerinde çok aktif durumdadırlar.[1131]

Benzer bir sonuç, yapıcı bir tartışma kapsamında ileri sürülebilecek uluslararası diplomasi modelleri devletin kimliğini şekillendirir' önermesinden çıkarılabilir. Alman Federal Hükümeti ile yakın bağlantılar kuran Doğu ve Merkezi Avrupa' nın yeni demokrasileri -ki Avrupa Birliği' ne katılma sürecinde Almanya'nın desteğini aramaktadırlar-, daha kurnazca izlenecek bir politik çekişle daha fazla Merkezi Avrupa karakteri taşıyan bir kimlik oluşturmaları da olasıdır. Böyle bir çekişin doğuya doğru meydana gelebilecek bir genişleme ile gerçeklik kazanması ya da güçlenmesi olasıdır. Doğu' ya doğru yönelim, çatışma ve bölünmüş Almanya dönemi sınırlarının ötesine geçemezse, soğuk savaşın bitmesinin Alman diplomasisinin işletilmesi üzerindeki sınırların kaldırıldığını söylemek zordur. Bu

[1130] Kennedy, Paul: "Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri; 16.YY.' dan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askeri Çatışmalar", Çev: Birtane Karanakçı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2001, s.564

[1131] Smyser, W.R.: "Dateline Berlin: Germany' s New Vision" a.g.e., s.145

bağlamda yeni sınırlamalar söz konusudur.[1132]

Almanya, çok farklı yapıda bir güvenlik sorununa maruz kalmıştır. Bu kapsamdaki riskler arasında, ekonomik göç, sınır geçme suçları, siyasi açıdan istikrarsız bölgelere yakın olma v.b. gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu durum, içinde bulundukları ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkları aşmak amacıyla Avrupa Birliği' ne üye olmak isteyen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin gözünde Federal Almanya' yı üyeliklerini gerçekleştirmelerine destek olacak açık bir hedef haline getirmektedir. Ancak, federal hükümet için de önemli engellemeler söz konusudur. Fakat Almanya' nın Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için bu tür bir sorumluluktan kaçması zor görünmektedir. Bu açıdan tek taraflı bir strateji ile bu tür bir sorumluluk üstlenilmesi olası gözükmemektedir. Avrupa Birliği içinde bir çözüm aramak Almanya' nın Orta Avrupa politikasının çok taraflı bir çerçevede inşa edilmesine hizmet edecektir.[1133]

Kohl ve sonrasında şu an ki Alman Şansölyesi Gerhard Schröder, sürekli olarak Almanya' nın batıya ve demokratik uluslar topluluğuna ait olduğunu vurgulamaktadırlar. Kohl, kendi iktidar süresince, Hitler döneminde Almanya' nın askeri olarak denetiminde bulunan alanlardan askeri bakımdan uzak kalacaklarını ancak siyasi bakımdan uzak kalamayacaklarını ısrarla vurgulamıştır. Siyasi bağlamda koymuş olduğu bu rezervden hareketle eski Yugoslavya' nın dağılması sürecini ve çatışmaların yoğunlaşması eğilimini hızlandıracak bir dış politika kararı olarak AB' den gelen bütün itirazlara karşın Hırvatistan' ın bağımsızlığını tanımıştır. 1991 yılında Körfez savaşı sırasında Almanya, Amerika' nın askeri kuvvet bakımından yardım taleplerini anayasal gerekçeleri göstererek reddetmesine karşın, 1994 yılında Yüksek Mahkemesi'nin yapmış olduğu yoruma uygun olarak, Dayton barış antlaşmalarının tamamlanmasına yardım etmek amacıyla oluşturulacak askeri kuvvete yardım etmek konusunda olumlu tavır sergilemiştir. Sergilenen bu tavrın gelecekte Almanya' nın dış politikasının belirlenmesinde ne denli önemli olduğu/ olacağı açıktır.[1134]

Almanya ile Doğu ve Orta-Doğu Avrupa arasındaki ilişkilerin gelişiminde iki

[1132] Genscher, Hans Dietrich, NPQ; "Almanya Nereye Gidiyor" a.g.e., s.19
[1133] Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany' s New Vision" a.g.e.,s.145-146
[1134] The Economist, "Is the enduring Helmut Kohl a statesman or just a politician?", October 26th 1996, s.15

ağırlıklı nokta vardır: Birincisi, ilişkilerin kendi içinde barındırdığı problemler ve bu problemlerin karakteridir. Bu sorunun cevabı aynı zamanda Bileşik Almanya'nın Doğu politikasının bir açıklamasını ihtiva etmektedir ki, 80'li yılların sonunda Avrupa Kıtası'nda vuku bulan devrimci değişimler sebebiyle yeniden formüle edilmesi gerekmektedir. İkincisi de, bu konuyla ilgili tartışmaların çıkış noktasıdır: [1135]

Soğuk Savaş sonrası Orta ve Doğu Avrupa'daki ve her şeyden önce de, Doğu'daki hakim güç Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Almanya'nın rolü ve konumu üzerindeki zıt tartışmalardır. 80'li yılların sonunda Kıta'da meydana gelen temel politik değişimler sebebiyle, Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa karşısında gerçek, istenilen ve amaçlanan konumu ve rolleri sorunu tarihi, jeopolitik ve aktüel problemlerin bir bileşenidir. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkiler, 20. yüzyıl ortalarına kadar uzlaşmazlıklarla şekillenmiştir. Buna sebep ise, ilk önce Alman hakimiyetçiliği, kültürel ve askeri yayılmacılık ile haksız ve yetersiz olarak görülen toprak bölüşümü düşüncesidir. Almanlar Doğu Avrupa'yı, her zaman genişlemeye uygun bir bölge olarak görmüştür. Bu anlayış, İki Savaş arasında ve II. Dünya Savaşı'nda Hitler rejiminin ırkçı ve savaş politikasında doruk noktaya çıkmıştır. Slavların Almanlara karşı bakışı iki yönlüydü; Almanlardan gelişmiş bir ülke olarak hem korkuluyor, hem de ona hayranlık duyuluyordu. Avrupa'nın coğrafyası ve bununla birlikte Almanya'nın coğrafi şartları, Alman sorununu her zaman 'Avrupa'nın yapılanma sorunu' olarak ortaya çıkarmıştır ve bu Orta ve Doğu Avrupa için özel bir virüstür.[1136]

Alman topraklarının, nüfusunun ve ekonomik gücünün nispi büyüklüğü sebebiyle, Alman ulus devleti kendi sınırları içinde 'Küçük Alman Reich'ı, Bismark yönetiminde adeta otomatikman 'yarı hegemon' büyük güç olmuştur. Bu durum ilk olarak, Hitler rejiminin mağlubiyetiyle II. Dünya Savaşında tamamıyla değiştirilmiştir. Almanya fiziki olarak geniş ölçüde yok olmuş ve ruhen demoralize edilmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'nın diğer bölgeleri gibi bölünmüş ve egemenlik hakları elinden alınmıştır. Bu ve Doğu-Batı karşıtlığı nedeniyle, Adenauer'in izlediği

[1135] Pradetto, August; Alamir, F. Melanie; "Deutschlands Rolle in Mittel und Osteuropa", Die neue deutsche Aussenpolitik, Ed.Wichard Woyke, Schwalbach/Ts, Wochensehau Verlag. 1997, s.51–68
[1136] Alfred van Staden: "After Maastricht: Explaining he Movement towards a Common European Defence Policy", European Foreign Policy: EC and Changing Perspectives in Europe, (Sage Modern Politics Series, London: 1994, s.68

'Westbindung' politikasıyla bugüne kadarki Almanya'nın 'merkez güç' pozisyonu temelden değişmiştir. Almanya'yı ilgilendirdiği kadarıyla savaş sonrası dönemde Bonn'un Orta ve Doğu Avrupa devletlerine karşı politikası, 'Almanya' politikasının bir fonksiyonu olmamıştır. Adenauer'in Alman birliğini kurmak için izlediği Doğu Berlin rejimini izole etme politikasının başarısızlığından sonra Willy Brandt, bölünmenin getirdiği sorunların, DDR ve Orta -Doğu Avrupa ile ilişkilerini bir bütün olarak iyileştirilmesiyle üstesinden gelinebileceği inancındaydı.[1137]

1990 yılı yeni şartlar ortaya çıkarmıştır. Almanya'nın birleşmesi ve tam egemenliğin elde edilmesi, iki kutuplu sistemde Doğu-Batı uyuşmazlığının çözülmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması, eski Sovyet 'uydularının' siyasi bağımsızlıklarına kavuşması ve Doğu Avrupa' da yeni devletlerin çıkması. Avrupa'da ve özellikle de Orta Avrupa'daki durum için 'süper güçlerin' jeopolitikaları ve güç politikaları açısından anlamını yitirmesi, sanki Orta ve Doğu Avrupa'da II. Dünya Savaşı öncesine bir dönüşü çağrıştırmaktadır. Federal Almanya, jeopolitik olarak kenar pozisyonundan, eski merkezi konumuna tekrar gelmiştir. Orta Avrupa'nın yeniden yapılandırılması karşısında gündemde bekleyen soru, Birleşik Almanya'nın bundan sonra Batı'ya mesafe mi koyacak, yoksa Doğu'ya daha fazla mı dönecektir? Kıta'nın göbeğinde Avrupa'nın en güçlü ülkesi olma konumu, Doğu'daki Ülkelerin artık 'demir perdeyle' ayrılmayan komşular olarak geri gelişleri, Sovyetlerin yıkılmasıyla ekonomik, sosyal, siyasi, hukuki, güvenlik politikaları ve kültürel açılardan ortaya çıkan nispi boşluğun cazibesi, Alman politikasının ve de dikkatinin ilgi odağını oluşturacağı korkusunu ve endişesini uyandırmıştır: Almanya - bu yüzyılın ortalarına kadar olduğu gibi - yeniden 'Orta Avrupa eğilimini' hisseder ve bunu değerlendirmeye kalkar mı?[1138]

1939 veya 1914 öncesiyle karşılaştırıldığında, 1989-1990 yıllarında ortaya çıkan heyecan şu dört etkenle kısmen de olsa bastırılmış gözükmektedir. Birincisi, bugün Federal Almanya Bismark-Reich'ıyla karşılaştırıldığında, Oder-Neisse sınırının batısında küçük ama sağlam bir toprak parçasıdır. Orta ve Doğu

[1137] Nuttall, Simon J.: "European Political Cooperation", Oxford: Clarendon Press, 1992, s.34

[1138] Bulmer, Simon, William Paterson: "The Federal Republic of Germany and the European Community", London: Allen and Unwin, 1987, s.172; Almanya yaklaşık 80 milyon nüfusuyla, Rusya'dan sonra Avrupa'nın en kalabalık ülkesi olmanın yanında, AB'nin yıllık hasılasının 1/3' ünü üreten güçlü bir ekonomisi olan da bir ülkedir. Birleşik Almanya Doğu-Batı, Kuzey-Güney arasında Avrupa'da bir köprü haline gelmiştir.

komşularıyla olan sınırlar artık tartışılmamaktadır. İkincisi, Almanya, Avrupa ve Atlantik ötesi yapıların içinde entegredir ve öyle kalacağı varsayılmaktadır. Bu kurumlar içinde, büyük sorumluluklar ve bağımlılıklar nedeniyle, Almanya'nın daha az hareket serbestisine sahip olduğu, dolaysıyla bunun muhtemel genişleme çabalarına bir engel teşkil ettiği düşünülmektedir. Her ne kadar çok sayıda devletlerin entegrasyonunda geriye dönüşünün bir garantisi yoksa da, Ortak Pazar ve Avrupa Birliği'nin siyasi kurumları, NATO'nun entegre komutanlığı ve buna bağlı sürekli işbirliği mekanizmaları, Avrupa devletleri arasındaki eski ittifaklardan önemli ölçüde ayrılmaktadır. Üçüncüsü, Almanya'nın 1990'dan bu tarafa sürdürdüğü 'Ostpolitik', sınırlı uluslar üstü entegrasyonu amaçlayan Avrupa politikasının bir parçasını oluşturmaktadır. Sonuncusu, Doğu Avrupa Ülkeleri Almanya'yı Avrupa yolunda bir model olarak görmekteler ve onun desteğini aramaktadırlar.[1139]

Komünizm sonrası Avrupa'nın doğusunda Polonya ve Çek Cumhuriyeti başta olmak üzere, -daha az olmakla birlikte diğer ülkelerde- Almanya'ya iki türlü bakış vardır. Her ne kadar demokratik ve 'Batı Toplumu'' içinde yer alan bir komşudan korkularının olmadığı resmen vurgulansa da' Prag ve Varşova'nın ekonomik olarak güçlü bir Almanya tarafından yeni kolonyal bir tarzda hükmedilme korkusu geçmişte vardı, bugünde devam etmektedir.[1140]

Orta ve Doğu Avrupada ki köklü değişimlerin akışı içinde Batı Avrupa Almanya'ya karşı tutumunda çok hızlı' Doğu Avrupa'da sadece kısa bir duraksamasıyla dış politikada 'gerçekçi' yönlere güçlü bir vurgulama görülmektedir. Sözü edilen faktörlerin yanında şu gelişmelerinde hu konuda etkili olduğu düşünülebilir. Almanya'nın şeffaflık ve sivil toplum imajı olarak çizilen model özelliği birleşmeden sonraki yıllarda çıkan yabancı düşmanlığı ve ırkçı saldırılar ile dumura uğramıştır. Ayrıca Doğu Almanya'nın Batı Almanya'nın ekonomik ve politik sistemine katılması olayının 'Batılıların kolonileştirmesi' şeklinde algılanmasıdır. Federal Almanya ve Polonya arasındaki bir anlaşmazlık noktası da 1990 yılında Bonn Hükümeti'nin Varşova gözünde uzun bir süre Oder-Neisse

[1139] Pradetto, August; a.g.e. s.59
[1140] Seifter, Pavel; Handl, Vladimir: "Die Sicherheietspolitik der Tschechischen Republik", Ostmitteleuropa, Russland und die Osterweiterung der NATO. Perzeptionen und Strategien im Spannungsfeld nationaler und europaischer Sicherheit, Ed. August Paradetto, 1997. Opladen. s.43–76

sınırının kesinleştirilmesine dair yeterli ve net bir tavır almak istememesidir. Bu anlaşmazlık ancak Kasım 1990 yılında birleşmenin şeklen kurulmasından kısa bir süre sonra imzalanan sınır anlaşması ve Haziran 1991 yılında yapılan iyi komşuluk ve dostluk anlaşmasıyla ortadan kaldırılabilmiştir. Varşova'ya, Polonya aleyhine bir Alman-Rus Anlaşması yapılır endişesi hakim olmuştur.[1141] Batı'da Doğu Avrupa'nın yeniden egemenleştirilmesi, özellikle Almanya'nın dış politika tartışmalarının ve dış politikasının 'jeo- ve real politizasyonuna' katkıda bulunmuştur. Daha 1991 yılı içinde Varşova ve Prag'da endişeler yayılmaya başlamıştır. Hiç mümkün görülmeyen Almanya'nın birleşmesi, Sovyet Bloğunun dağılması ve hatta Sovyetler Birliği'nin çözülmesini getiren yeni durum, arzu edilmeyen sonuçlarıyla birlikte, belki daha ileri gelişmeleri de harekete geçirebilir. Bu tip belirsizlikler Almanya'nın ulusal güvenlik çıkarlarının ön plana çıkmasına sebep olmuş, ülkenin bir an evvel NATO'ya entegrasyonu, Almanya'nın Batı bağının güvence altına alınması, ABD'nin varlığının devam ettirilmesi ve komünizm sonrası komşulara, özellikle de Rusya'ya mesafe bırakılması hedeflenmiştir.[1142]

Doğu ve Orta Avrupa'nın, Almanya ile ilişkilerinin 'realpolitizasyonu' 'na katkıda bulunan diğer bir faktör de, azınlık problemidir. Komünizmin yıkılmasıyla Almanya'nın güçlü konumu, 'sürgün edilenler' derneklerinin, eski duruma getirme (restitution) ve 'vatan hakkı' taleplerini daha şiddetli savunmalar için canlandırmış, böylece şu andaki ülkelerdeki ulusal azınlıkların, haklarını daha etkili biçimde ileri sürmeleri ve bu konuda Federal Almanya'nın desteğini almaya mecbur etmiştir. Sınırların açılması Polonya ve Rusya'daki azınlıkların, kültürel miraslarını yeniden canlandırmak için, Almanya ile aralarındaki ilişki ve temasları yoğunlaşmıştır. Bonn-Berlin ve Varşova'nın yapmış oldukları anlaşmalar, özellikle de Haziran 1991 tarihli iyi komşuluk anlaşmasıyla, azınlık hakları yeniden düzenlenmiştir.[1143] Ancak Polonya' da ki Alman azınlığı meselesi hassas bir konu olarak durmaktadır. Bunun sebebi ise, yalnız tarihi değil bilinen güncel sebeplerdir. Potansiyel anlaşmazlık konusu, Alman azınlığın Polonya'daki ekonomik ve sosyal konumlarından

[1141] Roberts, Geoffrey; "The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991", Routledge, New York, 1999, s.99
[1142] Pradetto, August; a.g.e., s. 51–68
[1143] Rummel, Reinhardt: "Integration,. disintegration, and Security in Europe: Preparing the Community for a multiinstitutional response", International Journal, Vol. XL VII No.1, Winter 1991–92, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1992, s.77; Bu anlaşmalarla birlikte birçok negatif önyargı ve endişe azaltmış, ayrıca gelecekte birlikte yaşamanın temelleri de atılmış oluyordu.

kaynaklanmaktadır. Almanya-Polonya uyuşmazlığının bir benzeri, Almanya-Çek Cumhuriyeti arasında yaşanmaktadır. İkili ilişkilerdeki gerginliğin temelinde tarihi yükümlülükler bulunmaktadır. Komşuluk anlaşmasının formülasyonu üzerindeki görüş ayrılıkları (Anlaşma bunun için Şubat 1992'den önce imzalanamamıştır) açıkça göstermiştir ki, Sudeten Almanlarının sürgün ve göç problemleri ile onları eski haline getirmeye (restitution) yönelik talepleri, Alman ve Çekleri zor uzlaşılır bir noktaya getirmiş, yeni çukurlar açmıştır. Çek Cumhuriyeti'nde, Sudeten Almanlarının isteklerinden çıkan tartışmalar, Çeklerin reaksiyon göstermelerine sebep olmuş, Almanya dış politikasının tekrar bir numaralı problemi haline gelmiştir.[1144] Avrupa'da yaşanan tüm bu değişim sürecinde ABD, yeni oryantasyon ve yeni konumlanma ortamında Almanya'nın en önemli müttefiki olmuştur. Özellikle, ABD dış faktör olarak 'dominant bir Almanya'dan' duyulan korkuları hafifletmiştir. Gerçi Washington'un siyasi elitleri kendi açılarından Almanya'nın uzun boylu, haddinden fazla uluslaşma ve bağımsız hareket etmesinin önünü kesmeye çalışmaktadırlar. Örneğin Paris ve Bonn 'un büyük bir heyecanla harekete geçirdikleri ve ileride Avrupa Ordusu'nun çekirdeğini oluşturması düşünülen 'Eurokorps', ABD Hükümetinin baskısıyla kesin olarak NATO'ya bağlanmıştır.[1145]

Almanya'nın, birleşme töreni vesilesiyle ABD Başkanı Almanya 'partner in Leadership' olarak ABD ile birlikte çalışma teklifini ve talebini pekiştirmiştir. ABD, Soğuk Savaş sonrası Avrupa'nın önünde duran önemli görevlerin üstesinden sadece Almanya'nın gelebileceğini düşünmektedir. Bunların önemli bazları; ABD ile ilişkilerin korunması ve pekiştirilmesi, Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi ve Rusya dahil, Orta Doğu ve Doğu Avrupa'nın Batı'ya katılmasıdır. Alman birliğinin kurulması karşısındaki engellerin minimize edilmesi ve Avrupa'daki Almanya'nın konumunun stabilize edilmesi, ABD ile olan sıkı ilişkiler sonucu mümkün olmuştur. Bunun karşılığı olarak da Almanya, ABD'nin Avrupa'daki varlığını ve önemli rolünü güçlü bir şekilde desteklemiştir. Almanya'nın ortak liderlik teklifine reaksiyonu başta sıkılgan ve mütevazı olmuştur. Bunun sebebi, tek güç olarak

[1144] Seifter, Pavel; a.g.e. s. 46; Bu tartışmalara son verecek olan 1992 tarihli Çekoslovak-Alman Dostluk ve Komşuluk Antlaşması ve 1997' de imzalanan ortak açıklamada, restitution ve mal mülk problemlerinin tamamen bitirildiği kaydedilmiştir. Bavyara Başbakanı'nın Çek Cumhuriyeti'nin AB'ne alınmasına verilecek onayın, Prag'ın Sudeten Almanlarının taleplerine yaklaşımına bağlanmasına yönelik açıklaması, 1992'den sonra anlaşmazlığı tekrar alevlendirmiştir.

[1145] Pradetto, August; a.g.e., s.57; ABD'nin gözünde bu görevi layıkıyla yerine getirebilecek tek Avrupa gücü Berlin'dir. George Bush ve diğer ABD hükümet üyelerine göre, daha 1989'da komünizm sonrası dönemde Almanya'nın önemi son derece artmıştır.

kurulmuş devletin kurallarıyla ispat edilecek bir liderliğin zorluğu değil, böyle bir teklifin Almanya için nasıl hassas bir konu olduğunun ve özellikle İngiltere'de ve Fransa'da hangi duyarlılıkların ortaya çıkacağı noktasında, Washington'un tam bilinçli olup olmadığıdır; henüz yeni birleşmiş Almanya'ya Avrupa'da tepede bir konum ve liderlik rolü biçiliyordu. Çok az diplomatik bulunan Washington' un bu teklifi, zaten var olan Alman 'liderliğine'' karşı çekinceleri güçlendirmiştir. Çünkü Avrupada ki yeni değişimlerle, her iki Avrupalı Galip Güçler'in ağırlığı açıkça azalmıştır. Almanya'nın birleşmesinden sonra Avrupalılar, Doğu'da ve Batı'da bir ikilem içinde gidip gelmektedirler. Bir taraftan Almanya'nın Avrupa oryantasyonlu politikasının ve entegrasyonun devamı istenirken, diğer yandan Avrupa yönelimli bu politika, hiçbir şekilde sadece pozitif reaksiyonlarla karşılanmamaktadır. Bu, Avrupa'nın menfaatinden önce Almanların menfaatine uygun düşeceğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Almanya Batılı ortaklarını Doğu Avrupa'nın meydan okumasına karşı kullanarak, hem fazla yükten kurtulacak hem de konumunu güçlendirebilecektir. Orta ve Doğu Avrupa'da ki değişimden en karlı çıkan ülke Almanya olmuştur. Bedelini de ilk sırada ödeyen ülke yine Almanya'dır.[1146]

Avrupa'nın tamamına şamil Alman politikası, Almanya'nın Batı Avrupa'ya güçlü bir şekille bağlanmış olması sebebiyle istenmektedir. Bağlantının gevşetilmesinin en azından Avrupa'daki Alman hegemonyasından daha tehlikeli olacağı varsayılmaktadır. Batı Avrupalılar birleşmeden hu tarafa bu ikilem içinde bulunmaktadırlar. Bu sebeple bütün Avrupa ülkelerinin Federal Almanya'ya karşı politikalarında bir devamlılık ve 1990 yılından beri hatta bir yoğunlaşma görülmektedir. Bu şekilde daha da büyümüş bir Almanya'nın Batı kurumlarına bağlanması amaçlanırken, potansiyel hakimiyet riskini minimize etmek için, Almanya'nın gücü hafifletilmek ve dengelenmek istemektedir. Bununla birlikte stratejiler de hiçbir şekilde birbirinin aynı değildir. İtalya Dışişleri Bakanı Michelis, ismi önce 'beşgen' daha sonra 'altıgen' olan bir proje ortaya atmıştır.[1147] İngiliz Başkanı Margaret Thatcher, entegrasyonun derinleştirilmesiyle büyük Almanya'nın korkulan etkinliğinin azaltılması için, AB'nin genişleme politikasını seçmiştir. Buna

[1146] Symser, W. R; "Das Ausland und die Aussenpolitik des neuen Deutschland", Internationale Politik (IP), No:4/95, s.45–50

[1147] Verheyen, Dirk: "The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration", Colorado ve Oxford, Westview Press, 1999, s.87; Buna göre İtalya, Avusturya, Macaristan, Yugoslavya, Çekoslovakya ve Polonya, çevre, ulaşım ve diğer alanlarda işbirliği yaparak Almanya'nın Doğu ve Orta Avrupa'da hakimiyet tehdidini engellemeye çalışacaklardır.

karşın Fransa, AB'nin entegrasyon sürecinin hızlandırılmasını ve böylece Almanya'nın daha sıkı Fransa'ya ve Avrupa'ya bağlanması stratejisini gütmüştür.[1148]

Bonn/Berlin tarafından aynı şekilde güdülen bir diğer stratejide. Almanya'nın Batı bağlantısına ilaveten Üçlü bağlantıların kurulmasıdır. Bu amaca hizmet etmek üzere, Mart 1994'te Paris' te Polonya, Almaya ve Fransa askeri işbirliği bağıtlanmıştır. Fransa-Polonya işbirliği, potansiyel Alman kolonyal gücüne (D-Mark'ın etkisi) karşı bir ağırlık meydana getirmektedir. Fransa, Almanya'ya tabiri caizse 'ahlaki kefil' olmaktadır. Fransa' nın çıkarı, her şeyden Önce Orta ve Doğu Avrupa'da Almanya'nın varlığına karşı bir ağırlık oluşturmaktır. Bunun dışında bu Üç taraflı işbirliği modeli, Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa'da kendisine özel bir konum yaratacağına dair Batılı partnerlerin intibasını da silmeye yöneliktir. Kamuoyunun fazla dikkatini çekmeyen bir diğer gelişme de 'Almanya'nın ve İngiltere'nin dahil olduğu, Macaristan askeri angajmanı ile Danimarka'nın katıldığı Romanya ile kurulan Üçlü ilişkilerdir. DDR ve Federal Almanya'nın er ya da geç birleşeceklerinin görüldüğü andan itibaren ve 1989 yazından sonra, diğer Avrupa devletlerinde ortaya çıkan korku reaksiyonlarından önce Federal hükümet, Avrupa entegrasyonunun genişletilmesi ve derinleştirilmesi şeklinde ikili bir strateji takip etmiş ve bunun altını çizmiştir. Komşuların korkularını yok etmeye dönük Almanya'nın Batı kurumlarına kendi kendine bağlanma politikası bu çabaların açık bir göstergesidir. İkinci olarak Ülkenin siyasi elitleri, Orta ve Doğu Avrupa'nın Batı kurumlarına alınması ve bunun getireceği mali yükü, Almanya'nın üstlenmeye hazır olduğuna dair bir şüphe de bırakmamışlardır. Alman dış politikası, 1990'dan sonra aynı zamanda Avrupa politikası olarak görülmektedir.[1149]

Doğu'ya açılım ve buna bağlı yeni ekonomik ve politik imkanların elde edilmesinden sonra, AB ve Batı Avrupa bundan sonra da Almanya'nın parlak, ekonomik gelişiminin garantisi kalmaya devam edebilir. Orta ve Doğu Avrupa'da

[1148] Pradetto, August; a.g.e., s. 57; Tüm bunların anlamı, Almanya'nın güçlenmiş konumunun açık bir itirafıdır.

[1149] Treverton, Gregory F.: "America Germany and the Future of Europe", Princeton: Princeton University Press, 1992,s. 59; Bu ekonomik kaygılardan değil, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Konrad Adenauer'in Almanya'nın merkezi konumundan (Mittelage) çıkardığı politik anlayışın bir devamı olmasından kaynaklanmaktadır. Bonn'daki siyasi yönetim, Batı bağlantısı hususunda bir şüphe bırakmamış ve Batı entegrasyonunun önemi daha da artmıştır.

kurumsal-integratif politikanın devamlılığının ispatlanması yanında, Doğu'da ekonominin yeniden yapılandırılması, siyasi istikrarın güçlendirilmesi ve Avrupalılaştırılması için Almanya, Batılı partnerlerinin yardımını arayacaktır.[1150]

Güvenlik politikası alanında Federal Almanya, artan 'güçlendirme' ihtiyacına cevap verebilecek ölçüde, önce NATO'nun Doğu'ya genişletilmesinin gerekli olduğu görüşündedir. Bu gelişme, kendi güvenlik çıkarını tehlikede gören Rusya'nın itirazlarıyla mukabele görmektedir. Bu alanda Bonn yönetimi, çifte strateji için çabalamaktadır. Bu çabalar özellikle Rusya'nın Avrupa ve uluslararası kurumlara katılımının sağlanması istikametindedir. Almanya Rusya'ya hem Almanya 'nın birleşmesi esnasında hem Sovyet askerlerinin Doğu Almanya'dan çekilmesinde ve daha sonrada, önce Sovyet sonra Rus reform sürecinin pekiştirilmesi için özellikle maddi destek sağlayarak yardımcı olmuştur. Bunun ötesinde Helmut Kohl'ün Michail Gorbaçov ile olan özel ilişkileri ve sonra Boris Yeltsin ile devam eden ilişkiler, Alman-Rus ilişkilerinde çatışmayı engelleyici etki yapmıştır.[1151] Kohl ve Gorbaçov Kafkasya'daki görüşmelerinde, iki ülke arasında geniş çaplı bir işbirliği anlaşması yapmayı kararlaştırmışlardır. Bu karar doğrultusundaki bir anlaşma 9 Kasım 1990 tarihinde Bonn'da her iki lider tarafından imzalanmıştır. 'İyi Komşuluk, Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması' diğerlerinin yanında güç kullanmama, saldırmazlık açıklaması ve ilk olarak ta 'Alman kökenli Rus vatandaşları' tanımını kapsamaktadır. Benzer anlaşmalar daha sonra. Polonya (17 Haziran 1991) Bulgaristan (9 Ekim 1991), Macaristan (6 Şubat 1992), Çekoslovakya (27 Şubat 1992) ve Romanya (21 Nisan 1992) ile de yapılmıştır. Yapılan bu anlaşmaların ötesinde, hemen hemen tüm Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ekonomik, siyasi, kültürel ve ulaşım alanlarında çok sayıda anlaşmalar ve uzlaşma imzalanmıştır. Bütün tarafların en önemli çıkarları, ekonomik ilişkilerin pazar ekonomisi temelinde yeniden kurulması ve yoğunlaştırılmasında yatmaktadır. Henüz 1992 ortalarında Doğu Avrupa ticaretinin Almanya'ya düşen payı, tüm batılı sanayi ülkeleri içinde 1/3 olmuştur. AT'dan aynı zaman içinde Doğu Avrupa'ya yapılan ihracatta Almanya'nın payı %53 tür. Fransa

[1150] Pradetto, August; a.g.e., s. 60; Çünkü Almanya'nın yalnız başına, birleşmenin getirdiği ağır yük nedeniyle, bu işin altından kalkması pek mümkün görünmemektedir.

[1151] Ulrich, Wagner; "Threats on Cultural Identity and Hostility Towards Migrants: Research Centered on Ethnic Majorities," The International Scope Review, Cilt 6 (3), 2001, s.82; Eski Komünist ülkelerle anlaşmalara dayalı ilişkilerin kurulmasına dair kararlar ve temenniler, daha İki+Dört-Müzakereleri esnasında ortaya çıkmıştır.

% 10, İngiltere %6 ile Almanya'nın çok ötesinde kalmışlardır.[1152]

Birleşmeden sonrada Almanya özel olarak Sovyetler Birliği ile ilgilenmiştir. Çünkü Sovyetler Birliğinde ortaya çıkacak gelişmeler, Almanya'nın tamamı için potansiyel bir tehlike arz etmekteydi, Avrupa'nın iki büyük devleti arasında 'dostluğun pekiştirilmesi' Bonn ve Moskova tarafından oldukça çekici bulunmakla birlikte, Avrupalı komşular bununla açıkça 'Rapollo Sendromu' kokan bir bağlantı kurmuşlardır. Küresel düzenleyici güç ve sorumluluk almayı hedefleyen bir ülke olarak Almanya'nın dış politikasının arka planında, birleşmenin ilk yıllarında ve 1993'ten itibaren genel olarak dış politikada özellikle de Doğu politikasında öncelik oluşturmada bir sapmanın olduğu açıkça görülmektedir. Burada artan bir 'Avrupa Merkezciliği'nden söz edilebilir. Burada entegrasyon politikasını dengeleyecek bir Doğu politikasında öncelik belirlenmesi kendini göstermektedir. Alman ekonomisi Doğu ve Orta Avrupa'yı sürekli zorlamaktadır. Beş yeni ülkenin sınır ötesi işbirliğinde aynı zamanda Özellikle Polonya ve Çekoslovakya'nın Almanya ile gelişmiş ilişkiler kurmakta, spesifik menfaatleri bulunmaktadır. Almanya'nın dış politika önceliklerini Orta Avrupa tarafına koymasında, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Slovenya'nın Avrupa yapısına hızlı bir şekilde entegre olmasının etkisi vardır. Alman Doğu politikasının 'Avrupa merkezli' bir yöne girmesi daha ziyade ekonomik ve toplumsal gelişmelere karşı, kısmi bir refleks olarak ve birleşmesinden sonra Doğu'ya açılımın tabi bir sonucu olarak görülebilir.[1153] 1990'lı yılların başında, Rusya'nın yeni Avrupa düzeninin ve Avrupa birleşme sürecinin içine tam anlamıyla katılması gerektiği görüşü vardı. Bu hedef bu arada küçültülmüştür. Ancak Rusya ile olan özel ilişkilerin devamına dönük çabalar ve angajmanlar devam etmektedir. Dış politikadaki oryantasyon değişiminin politik boyutunu, Alman ulusal çıkarları ve onun yakın çevresindeki angajmanlarıyla birlikte tanımlayan 'realizme' dönüş, aynı zamanda 'ulusal çıkarları' tüm Avrupa karşısında, hatta küresel bağlamda daha şiddetle dikkate alınmasını da gerektiren bir hususdur. Siyasi ve ideolojik alanda, Alman dış politikasının 'Avrupa merkezci'

[1152] Pradetto, August; a.g.e., s. 61; 1995 yılında bu trend bazı farklılıklarla devam etmiştir. Orta ve Doğu Asya ülkeleriyle olan ticaret artarken, BDT ülkeleriyle genel olarak durgunlaşmış, Rusya ile hatta geri gitmiştir.

[1153] Ash, Timothy Garton; "Germany's Choice", a.g.e., s.65–81; Önceden olduğu gibi, Genscher politikasının devam ettirilmesi yanında, ABD, Fransa, AB ve Federal Almanya'nın konumlarıyla, Rusya ile ilişkilerin güçlendirilmesi arasında güçlü bir denge aranmaktadır. Bu hedeflerin hepsi birbiriyle uyumlu değildir ve hepsinin de hiçbir şekilde aynı anda gerçekleşme şansı yoktur.

olması, özellikle muhafazakar politikacılar tarafından teşvik edilmektedir. Post komünist bölgedeki sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklardan ve Alman dış politikasının yenik düştüğü artan mali sıkıntılardan hareketle, Alman çıkarlarının bazısının Orta Avrupa da olduğu, halta Rusya' ya büyük mesafe konması gerektiği de vurgulanmaktadır. Rusya'ya bakış gelecekte de farklı olmayacaktır. Ama Almanya'nın doğusunda ki yakın komşu ülkelere öncelik tanıyan bir opsiyon değişikliği teşvik edilecektir. Buna karşılık koalisyon hükümeti içindeki etkili isimler ve sosyal demokratların büyük bir bölümü sürekli, Rusya'nın Avrupa düzenine katılmasını ve bu ülkenin Avrupa'ya bağlanması gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Özellikle Federal Başbakan H. Kohl ve Dışişleri Bakanı K. Kinkel, Orta Avrupa'nın önemi artsa da. Rusya'nın tüm Avrupa'yı gelecekte de hareket ettiren bir güç (lokomotif) olarak dikkate alınmasını istemektedirler. Birleşmeyle birlikte Almanya, Orta ve Doğu Avrupa devletleriyle ilişkilerin yeniden yapılandırılması için kolları sıvamıştır. 70'li ve 80'li yıllarda yumuşama politikasının amacı, güvensizliğin azaltılması ve mevcut duruma (status quo) saygılı olma garantisi vermek iken, şimdi bu devletlerle, öngördükleri demokratikleşme ve pazar ekonomisinin gelişmesi için işbirliğini geliştirmek şekline dönüşmüştür.[1154]

Almanya, özellikle Polonya ve Çek Cumhuriyeti ile güvene dayalı ilişkileri geliştirme yoluna girmiştir. Bugünün Avrupasında sınırlar ayırıcı özelliğini kaybederken, Oder-Neisse sınırı siyasi anlaşmazlık konusu olmaktan çıkarak, sınır ötesi işbirliğinin başlangıç noktası haline gelmiştir. Varşova ve Prag Hükümetleri Almanya'dan, Batılı ortakları nezdinde menfaatlerinin sözcülüğünü yapmasını beklemektedirler. Orta ve Doğu Avrupa devletleri, Almanya'nın siyasi, ekonomik ve güvenlik çıkarları açısından büyük önem taşımaktadırlar.[1155] Ekonomik açıdan pazar ekonomisine sahip Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, gelecekte Alman malları için bir Pazar, Alman sermayesi için bir yatırım alanı ve ihtiyaç duyduğu hammadde için de bir kaynak oluşturmaktadırlar. Bu nedenle Almanya bu ülkelerdeki demokratik reformları desteklemektedir. Çünkü bu Alman menfaatleri açısından önemlidir.

[1154] Haftendorn, Helga: a.g.e., s.142 ; Almanya, kendi siyasi ve toplumsal düzeninin mülteci akını ve organize suç örgütleri tarafından sarsılmasını önlemek için, Doğu komşularının istikrarına -başka nedenlerle de- büyük önem atfetmektedir.

[1155] Helmut Kohl, 'Die Sicherheitsinteressen Deutschlands', Bulletin 13, (10.02.1993); Demokratikleşme ve liberalleşme sürecinin devamı, bu ülkelerde istikrarlı bir siyasi yapının oluşması için önemlidir. Güvenlik politikası açısından bu bölgelerdeki mevcut konvansiyonel ve nükleer potansiyelin azaltılması ve istikrar bozucu anlaşmazlıkların giderilmesi, Almanya dış politikasının bir diğer önemli önceliğidir.

Diğer taraftan Almanya'nın batılı ortaklarıyla birlikte bu ülkelere askeri garantiler vermesi beklenmektedir. Böylece dışardan ve içerden gelebilecek askeri bir saldırıya karşı duyulan korkunun giderilmesi hedeflenmektedir. Uzun vadede en iyi çözümün, bu ülkelerin AB'ne ve NATO'ya dahil edilmesiyle bulunabileceği düşünülmektedir. Ancak bunun AB'ne ve NATO'ya etkilerinin ve sonuçlarının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Alman dış politikasının en zor kararlarından birisini bu konu oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili kolay bir çözüm en azından şu aşamada görünmemektedir.

### 6.5.4. Yakın ve Orta Doğuda Alman Çıkarları

Almanya'nın Yakın ve Orta Doğu'ya yönelik tutumu en çok eleştiri alan konulardan birisidir. Daha ziyade bu bölgeyle ilgili bir konseptin ve vizyonunun olmadığı iddia edilmektedir. Ekonomik ilişkileri geliştirmek, çatışmalardan uzak kalmak, gerçekte hiçbir politika yapmamak anlamı taşımaktadır.[1156] Federal Almanya, başkalarının yarattığı ve garanti ettiği ortamlardan faydalanmış ve Avrupa Siyasi İşbirliği (EPC) gibi uluslararası ve uluslar üstü kurumların arkasına gizlenerek, konseptsizliğini ve inisiyatifsizliğini örtmeye çalışmıştır.

Birleşik Almanya büyüyen uluslararası sorumluluklarını yerine getirme hususunda baskı altındadır. Bu sorumluluğun enstrümanları ve hedefleri henüz belirlenmiş değildir. Özellikle Yakın ve Orta Doğu'da, hepsi gerçekçi olmasa da, Almanya'dan çok yüksek beklentiler dile getirilmektedir. Bölge ülkelerinin Almanya'dan bekledikleri şey, onların taleplerini, etkisini kullanarak BM'de dile getirmesi ve hatta ABD gibi ülkelerin karşısına bir denge gücü olarak çıkmasıdır. Bu beklentiler aynı zamanda Almanya'nın Yakın ve Orta Doğu politikasının güçlüklerini de göstermektedir. Almanya bu bölgede yalnız başına bir politikayı istese de, yürütmesi en azından şimdilik pek olanaklı değildir. Çünkü böyle bir hareketin bir taraftan eski korkuları (Alman hakimiyetine karşı) yeniden canlandıracağı, üstün ittifak menfaatlerine zarar vereceği, ya da tehlikeye

[1156] Kramer, Gudrun: "Fremde Nachbarn: Der Nahe und Mittlere Osten", Deutschlands neue Aussenpolitik. C.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München. Oldenburg VIg, 1995, s.157- 173

atabileceğine dair endişeler bulunmaktadır. Diğer taraftan da Alman kamuoyunda, post-ulusal arenada küresel meydan okumalar dikkate alınmadan, bölgedeki spesifik Alman menfaatlerinin tanımlanması ve bunun, Avrupa ve BM'nin önüne getirilmesi yönünde talepler artmaktadır.[1157] Bunun Avrupa menfaatleriyle (Fransa'nın, İngiltere'nin, İspanya ve İtalya'nın) veya ABD'nin menfaatiyle örtüşüp örtüşmediği, hiçbir şekilde hesaplanmış değildir. Fas'tan İran'a kadar uzanan bölgenin Avrupa'ya direk komşu olması sebebiyle, bu bölgede meydana gelen müspet veya menli bütün gelişmeler doğrudan veya dolaylı bir şekilde kesinlikle Avrupa'ya ve dolaysıyla Almanya'ya yansımaları olmaktadır. Bu bölgedeki Alman menfaatlerinin aceleci ve belirsiz bir şekilde belirlenmiş olduğuna dair görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre, istikrar ve güven bölgesel gelişme için şarttır. Almanya'nın ve Avrupa'nın bölgeden hammadde temininin kolayca yapılması ve ihracat pazarı olarak istikrarının teminat altına alınması için, bölgesel gerilimlerin ve krizlerin yayılmasının önüne geçilmelidir. Böylece Yakın ve Orta Doğu'da Almanya'nın ekonomik çıkarları sınırlandırılmış ve anlamı daraltılmış olmayacaktır. Birinci sırada petrol ve doğalgaz sevkıyatının garanti altına alınması gelmektedir. 80'li yıllardan beri meydana gelen değişiklikler nedeniyle, bu oldukça tehlikesiz görünmektedir. Bu aynı zamanda bölgesel krizlerin çıkması olasılığını da azaltmıştır.[1158]

Sınırlı ekonomik menfaatlerin yanında bölge, siyasi, toplumsal, kısmen ekolojik yönden de bir tehdit olarak dikkati çekmektedir. Yakın ve Orta Doğu, hala tehditlerin kaynağı olarak algılanmaktadır. 'Kriz Yayı', 'Kriz Kemeri' veya 'Dünya Politikasının Kırılma Bölgesi' gibi kavramlarla bölge tarif edilmektedir. Bu bölgeye yönelik tehdit algılaması yıllar boyunca değişmemiştir. Enerji tehdidi (Petrol Silahı), radikal milliyetçilik (En Önde Filistin) ve siyasi terörizmin yerini, 80'li yıllarda 'İslam Köktenciliği' - tam olarak İslam değilse de- 'Nüfus Bombası', 'Toplu ilticalar' ve 'Çevre Kirliliği' gibi konular almış, klasik iç ve dış politika arasındaki sınırlar iç içe girmiştir. Almanya'da yaşayan ortalama iki milyon misafir işçi, ilticacı yada iltica için başvurmuş olarak yaşayan Türkler, Kürtler ve İranlılar, 90'lı

[1157] Kühnhard, Ludger: "Wertgrundlagen der deutschen Aussenpolitik". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1 Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hans W. Maull. München. Oldenburg Verlag, 1997, s.251

[1158] Kramer, Gudrun: a.g.e. s.168; Bölgenin bir başka önemi, Alman malları için iyi bir pazar olmasından ileri gelmektedir. 90'lı yılların başında (Türkiye dahil) Orta Doğu, AB 'nin dış ticaret hacminin %4 nü oluşturmuştur. Doğu Avrupa ile aynı seviyededir. Buna karşılık bölgedeki Alman yatırımları politik istikrarsızlıklar ve diğer pazarların yüksek cazibesi nedenleriyle azalmaktadır.

yıllardan itibaren kendi vatanlarındaki problemleri giderek Alman iç politika konuları yapmaya başlamışlardır. Avrupalı komşuları gibi Almanya için de en öncelikli görev, Arap-İsrail anlaşmazlığının sürekli bir biçimde çözümü ve bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi olmalıdır; olası yeni bir bölgesel gerginliğinin kaynağı olabilecek tahrik ve teşviklerden özellikle sakınılması gerekmektedir.[1159] 'Kürt' problemi Almanya için bölgede bir manevra alanı olarak görülmekte ve bu meseleye en azından şimdilik görüntü olarak, insan haklarının korunması, liberal demokratik değerlerin ve yapıların teşvik edilmesi çerçevesinde bakıldığı izlenimi verilmektedir. Bu arada bölgedeki ekonomik ve sosyal kalkınmanın siyasi şartlarının düzeltilmesi, hangi sebeple olursa olsun, gelir dağılımı bozukluklarının artmasının önüne geçilmesi ve özellikle köktenciliğin yayılmasının engellenmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Körfez bölgesi, petrol rezervleri ve bölgesel güçler arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle bölgeyi aşan bir anlam taşımaktadır. İran, Irak ve Arap Yarımadası'ndaki sınır problemleri, Almanya'yı şu şekilde ilgilendirmektedir: Petrol ithalatının ciddi bir şekilde tehlikeye girmesi, silahlanmanın artması yada Avrupa'ya yönelik göç hareketlerinin patlaması, Almanya'yı ciddi bir şekilde endişelendirmektedir. Bölge ülkelerinin kendi ekonomik çıkarları ve güvenliklerinin Batı'ya bağımlı olması sebebiyle, yakın bir gelecekte pek olumsuz gelişmeler beklenmemektedir. Körfez İşbirliği Konseyine üye ülkelerin, Batılı sanayi ülkelerinin menfaatlerine uymayan petrol fiyatı ve üretim politikası uygulamaktan imtina edecekleri beklenmektedir. Almanya 'nın en çok önem verdiği konular arasında, bölgesel güç olarak İran ve Irak' ın, siyasi islam hareketlerine, atom silahlarının ülkeler arasında dolaşımı ve belli bir çerçevede çevre meselelerine olan yaklaşımları gelmektedir. 80'li yıllarda bölgesel güçler arasında belirleyici bir rol üstlenmiş olan Saddam Hüseyin'in egemenliğine ilk Körfez Savaşı son verememiştir. Komşu ülkelerin tamamı, Irak'ın askeri gücünün zayıflamasında menfaatleri olmakla birlikte, Irak'ın bölünmesini istememektirler. Bunun bölge istikrarını ve barışını tehlikeye atmasından endişe edilmektedir. Almanya'nın ve diğer Batılı güçlerin bölgede çatışmalara ve istikrarsızlığa yol açabilecek her türlü eylemlerden uzak durmaları kaçınılmazdır. Almanya, bölgedeki dengelerin doğrudan 'Kürt' sorununu etkilediğini, Batılı güçlerin tezat bir politika izledikleri iddiasındadır.[1160] Buna Kuzey Irak'taki Kürtler için koruma önlemleri alırlarken,

[1159] Frankfurter Allgemeine Zeitung, 30 Kasım 2003
[1160] T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000, No.347

Kürtlerin temel haklarını tanımayan Türkiye'ye karşı Batı'nın büyük bir suskunluk içinde olduğunu örnek göstermektedir. Almanya, Batı'dan politikalarının inandırıcı olabilmesi için, tek ölçü kullanmasını istemektedir. Almanya'nın özellikle İran'a ve Irak'a bakışı tamamıyla ekonomik çıkar eksenlidir. Kendi çıkarlarına bir halel gelmediği sürece, bu ülkelerle yakın işbirliğini sürdürecektir. Onun için Irak-İran Savaşı bile silah satmak için bir fırsat olmuştur. Bu bölgedeki aşırı silahlanmadan şikayet eden ve bunu Avrupa güvenliği için bir tehdit gören Almanya, bölgeye silah satan ülkelerin başında gelmektedir.[1161] Irak'ta kimyasal ve biyolojik silah teknolojisini kuran yine kendisidir. Bugün İran'la en üst düzeyde ilişkileri olan Batılı ülke yine Almanya'dır. Almanya 1990 yılından sonra Kürtlerin hamisi kesilmiştir. Ancak Kürtleri hardal bombasıyla öldüren Saddam'a karşı kılını bile kıpırdatmamıştır. Kürtleri sadece kendi sinsi emellerine alet etmek için desteklediği kuşkusu her geçen gün daha da güçlenmektedir. ABD ve İngiltere koalisyonuna henüz diş geçiremediği için, Türkiye'de Kürtlerin hakları çiğneniyor diye demokrasi ve insan hakları adına adeta şov yapmaktadır. Almanya'nın bu meselede ne kadar dikkate alınacağı, yine kendisinin politik dürüstlüğüne ve inandırıcılığına bağlıdır.

Almanya, Balkanlar'ı, Orta Doğu'yu ve Kafkasları stratejik ve ekonomik çıkarlarına hizmet edecek bölgeler olarak görmektedir. Belki de tarih boyunca gerçekleştiremediği hayallerinin hala peşinden koşmak gibi bir bilinçaltıyla hareket etmektedir. Bölgede kendisine engel gördüğü ülkeleri istikrarsızlığa sürükleyecek politikalar izlemektedir. Bu politikanın ne kadar Almanya'nın menfaatine hizmet ettiğini hesap etmek, şüphesiz kendi sorunu olmaktadır. Almanya'nın bunu çok iyi düşünmesi her şeyden evvel Türkiye ile ilişkilerinde önemli rol oynayacaktır.

### 6.5.5. Uzak Doğu Asya Politik İlişkileri

Japonya ve Güneydoğu Asya, Almanya için gelecekte özel bir anlam taşıyacaktır. Almanya Japonya'yı 1992'den bu yana sadece ekonomik bir rakip olarak değil, daha ziyade politik bir partner olarak görmektedir.[1162] Savaş sonrası dönemin önemli birer 'sivil güç'leri olarak, her iki ülkenin daha fazla uluslararası

[1161] The Guardian, March 27, 2002
[1162] Genscher, H.D; "Die Rede vor der Deutsch-Japanischen Gesellschaftin Bremen", Bulletin (Fed. Hük. Basın ve Yayın Bülteni), No: 101, 19.9.1991, s.801–804

sorumluluk almaları doğrultusunda beklentiler mevcuttur.[1163] Buna karşı uluslararası toplum, bu her iki ülkeye BM-Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik statüsü vermeye hazır görünmemektedir.

Güneydoğu Asya'nın Almanya açısından önemi, bu bölgenin büyüme istidadı göstermesi ve siyasi olarak iyi bir istikrar içinde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Doğu Avrupa ile karşılaştırıldığında uzun vadeli bir angajmanın, Alman ekonomisi için oldukça iyi bir alternatif olarak görünmektedir. Bu angajmanın siyasi güvenliği için, ikili ve çok taraflı ilişkilerin güçlendirilmesi, bu itibarla AB ve ASEAN ilişkilerinin geliştirilmesi zorunluluğu vardır.

[1163] Maull, Hanns W; "Germany and Japan: The New Civilian Powers". Foreign Affairs, No: Winter 1990/91. s.91–106.

# 7. SENARYOLAR

Bu bölümünde Alman Dış Politikası, etki ve ilgi sahaları kapsamında değerlendirilerek Avrupa ve dünya güvenliğinin geleceğine ilişkin stratejik öngörüler bazı senaryolar kapsamında kurgulanacaktır. Kurguda çıktıya göre kök tiplerden üçlü senaryo modeli baz alınacaktır. Evvelce de değinildiği gibi stratejik öngörü; geçmişten gelip bugün var olan ve geleceği etkilemesi olası eğilimleri göz önüne alarak, geleceğe yönelik stratejik planlama yapılmasını sağlar. İçinde bulunduğumuz 'Enformasyon Çağı'nda kısa, orta ve uzun vadelerin ve sonrasının hedeflerinin belirlenerek stratejilerin geliştirilmesi şarttır. Bu şart, bir ülkenin milli güvenliği için geleceğine yönelik amaç ve hedeflere ulaşmak için de olasılıklı strateji planları hazırlanmasını sağlar. Burada en büyük avantaj; işlem sürecinde beklenmeyen durumlarla karşılaşırsa uygulanacak yeni modele hızla geçilebilmesidir.

Bu bölümde kurgulanan senaryolar hiçbir kuruma ait resmi görüş olmayıp şahsi düşünce ve varsayımları kapsamaktadır. Ortaya koyulacak konjuktürde ana unsur Alman milli menfaatleri ve bunların yansımaları olacaktır. Oluşturulan senaryoların çıkış noktası Almanya kaynaklıdır ve iyimser ve kötümser senaryolar olarak ikiye ayrılarak her ikisi de kısa, orta ve uzun vade olmak üzere üçer zaman dilimli projeksiyonlar halinde genişletilmiştir. Söz konusu öngörülerde bulunurken Almanya'nın siyasi geçmişi, tarihsel ve stratejik perspektifi yanında gelişen teknolojisinin de bunlara kuvvet çarpanı olarak nasıl tesir ettiğini görmekte şarttır.

## 7.1. İyimser Senaryolar

Müspet ve iyimser senaryolar, devlet tarafından planlanıp uygulamaya koyulan programların etkilerine, karşılık bulduğu tepkiler itibariyle beklenen sonuçların pozitif olduğu varsayılan senaryolardır.

Almanya'nın dış ve güvenlik politikaları beş temel menfaate göre yürütülmektedir; Alman vatandaşlarının özgürlüğünün, güvenliğinin refahının korunması ve ülke topraklarının bölünmezliği; Avrupa Birliği içinde, Avrupa demokrasileriyle entegrasyon ile aynı değerler ve aynı amaçlı menfaatler üzerine

kurulmuş transatlantik paktı (ABD) ile ilişkilerin devamı; denge ve ortaklık ilişkileri üzerine düşünülmüş doğulu komşuların batılı yapılanmaya çekilmesi ve Avrupa'nın tüm devletlerini kapsayan yeni bir işbirliğine dayalı güvenlik sisteminin oluşturulması: insan hakları ve devletler hukukuna dünya bazında saygı ve serbest pazar ekonomisi kurallarına dayalı adil bir dünya ekonomik sisteminin oluşturulması…

### 7.1.1. Kısa Vadeli İyimser Senaryolar (Kesit 2010)

2010 yılı itibariyle Alman dış politikası ele alındığında tarihi, kültürel ve siyasal alanda soğuk savaş sonrası dönemde dünyayı çok yakından ilgilendiren birçok olay peş peşe gelmiştir. Önce Körfez Savaşı'nın patlak vermesiyle güvenlik ve dış tehdit algılamalarıyla ilgili konseptler yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Arkasından eski Yugoslavya'da ortaya çıkan iç savaşlar ve sonrasında meydana gelen gelişmeler. 'Klasik Avrupa Denge Politikasına' dönüş mü var? sorusunu gündeme getirmiştir.

Dünya'nın değişik bölgelerinde yeniden hortlayan milliyetçilik hareketleri ve buna bağlı iç savaşlar, terörizm, açlık, kökten dincilik, çevre sorunları, nükleer ve kimyasal silahların yayılması gibi yeni tehditler yeni uluslararası sistemin karşısına dikilmişlerdir. Değişen dünya şartları Almanya ve Türkiye'ye yeni avantajlar sunarken, bunun yanında sorumluluklarda yüklemiştir. Bir anda Türkiye'yi unutan Batı, Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkaslarda yaşanan olaylar karşısında yeniden Türkiye'nin stratejik önemini hatırlamak zorunda kalmıştır.

Bu yeni oluşan uluslararası düzende (yada düzensizlik) ve yaşanan olaylardan en çok etkilenen ve etkilenecek olan ülkelerin başında kuşkusuz Almanya ve onun en büyük ithalatçısı olan Türkiye gelmektedir. Almanya birleşmenin mali, sosyal ve kültürel sıkıntılarını çekerken, Türkiye adeta bir ateş çemberi içinde kalmıştır. Birleşik Almanya Orta ve Doğu Avrupa devletleriyle ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkileri geliştirirken, Türkiye'de Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle her alanda ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye gayret etse de artık çok geç kalmış ve

ağabey rolünü uygulayamamıştır.

Etnik, dini ve diğer çatışma dalgalarının Alman ulusal çıkarları açısından ne ifade ettiği hakkında geniş ölçüde tartışılmaktadır. Bu tartışmalarda özellikle dört temel nokta üzerinde durulmaktadır:

1. Yeni çatışmaların ve tehlikelerin temel farklılıklarının güvenlik politikası açısından değerlendirilmesi

2. Çok taraflılık ve ulusal çıkar arasındaki çelişki

3. Jenosit ve yoğun insan hakları ihlallerini önleyecek ve barışın güvence altına alınması için uluslararası politikaların güçlendirilmesi

4. Özellikle BM şemsiyesi altında Avrupa dışında barış misyonuna 'Birden çok katılım felsefesi' ni ilgilendiren sorunlar.

Almanya'da politik çevreler ve kamuoyu, diğer devletlerden özellikle de ABD'den farklı olarak, bu konuda temel bir uzlaşıdan uzak görünmektedir.

Daimi üyelik, BM Güvenlik Konseyi'nde sürekli statünün yanı sıra veto hakkını da sağlaması nedeniyle son derece önemlidir. Ancak, Almanya'ya bu statünün sağlanması BM Anlaşmasında değişiklik yapılmasını gerektirmektedir. Böyle bir değişikliğin yapılmasının gündeme gelmesi halinde Japonya'nın da aynı talebi gündeme getireceği bilinmektedir. BM Güvenlik Konseyine kısa vadede daimi üyelik şansı öngörülmemekle beraber, alınacak kararlarda dolaylı olarak etkin şekilde söz sahibi olacağı değerlendirilmektedir.

Almanya'nın ve ABD'nin uluslararası sistem içindeki pozisyonları, acaba bugün sürtüşmesiz bir iş ve rol paylaşımını kolaylaştırma potansiyeli taşımakta mıdır? Bir tarafta askeri bir güç, diğer tarafta 'soft power' : bir tarafta süper güç: diğer yanda bölgesel güç: bir yerde ad hoc Dünya polisi ABD ile kısa vadede herhangi bir sürtüşme beklenmemektedir.

Avrupa entegrasyonunun sürmesine (Batı'da derinleşme ve Doğu'ya doğru genişleme), Almanya'nın en önemli milli çıkarı olarak bakılmaktadır. Kısa vadede AB Siyasi liderliğine devam edeceği ve bu süreçte kendi iç politikasını ve ekonomik problemleriyle meşgul olacağı düşünülmektedir.

Askeri açıdan mevcut durumunda değişikliği söz konusu değildir. Fakat askeri teknoloji ve nükleer alanda mevcut çalışmalarını hızlandırması ve çatışma bölgelerinde bu şekilde otorite ve caydırıcılık kurması beklenmelidir. Teknoloji transferine kapattığı sektörlerin globalleşme kapsamında çatlak oluşturması muhtemel değildir. Alman Silahlı Kuvvetleri'nin 2010'a uzanan yıllarda imkan kabiliyet ve sayıca gelişmesi ise beklenilmemelidir.

Kısa vadede altın madenleri ve Alman altın politikasının en azından kısa dönemde tekrar Türk Kamuoyu gündemine getirilmesi ise beklenmemelidir.

Irkçılık ve neo-milliyetçiliğin de kısa vadede ekonomik dar boğaza düşen Almanya tarafından bir devlet politikası olarak öngörülmesi ise mümkün değildir.

Diğer bölümlerde değinildiği üzere Almanya hammadde ithali bağımlısı olan bir ülke olması sebebiyle, AB'nin genişleme politikasına verdiği desteğin zemininde doğu Avrupa ülkelerindeki çıkarları yatmaktadır. 2010 Yılına uzanan dönemde hemen hemen tüm doğu Avrupa ülkelerini AB genişleme sürecinde bu sebepten desteklemeye devam edeceği ise kesindir.

Almanya'nın Orta Asya ve Kafkaslara olan ilgisinin kısa vadede çok daha ileriye gitmesi kesindir. Bu bölgelerin kendisi için potansiyel ihraç devletleri ve de hammadde temini açısından çok yönlülük oluşturması maksadıyla söz konusu ülkelerde aktif dış politika izleyeceği beklenmelidir.

### 7.1.2. Orta Vadeli İyimser Senaryolar (Kesit 2015)

Alman dış politikasında 2015 yılına kadar olan orta vadeli iyimser projeksiyon hareket noktası olarak alındığında, şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

- Almanya'nın ve Alman vatandaşlarının dış tehlikelere ve politik şantajlara karşı korunması,

- Almanya 'nın istikrarına ve toprak bütünlüğüne ya da müttefiklerin istikrar ve toprak bütünlüğüne tehdit oluşturabilecek krizlerin ve çatışmaların önlenmesi,

engellenmesi veya sona erdirilmesi.

- Ortak değerler ve ortak çıkarlar üzerine kurulu bir güvenlik sisteminin ABD ile geliştirilmesi.

- NATO'nun bir değerler topluluğu ve Avrupa-Atlantik demokrasilerinin savunma ittifakı olarak güçlendirilmesi, güncel güvenlik ve politik tehditler karşısında doğuya açılımını sağlamak

- Birleşik Avrupa ve Kuzey Amerika arasında aynı haklara sahip eşit ortaklık oluşumunu temin etmek

- AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasının bir Avrupa güvenlik ve savunma tanımı ile geliştirilerek Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi. Batı Avrupa Birliği'nin (BAB, Avrupa güvenliğinin bir parçası ve Atlantik ittifakı'nın Avrupa ayağı olarak güçlendirilmesi,

- AB'nin ve BAB'nin yeni üyelerle genişletilmesi,

- BM'nin global çatışmaları kontrol eden bir organ olarak, güçlendirilmesi ve AGİT'in bölgesel bir sözleşme olarak BM Sözleşmesi'nin 13. maddesi anlamında güçlendirilmesi

- AGİT üyesi ülkeler arasında yeni ortak güvenlik sisteminin kurulması.

- Bölgesel ve küresel boyutlarda etkili bir güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için birbirini tamamlayan ve kuvvetlendiren organizasyonların gerçekleştirilmesi

- Avrupa'nın sürekli barış ve istikrarının korunmasına ve çatışmaların önlenmesi amacına uygun olarak silahların kontrolü sürecinin devam ettirilmesi.

- Demokrasinin, ekonomik ve sosyal kalkınmanın Avrupa ve Dünya'da teşvik edilmesi.

Birleşmeden sonra Almanya, Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında değişik bir role alışmaktadır. Nüfusu ve ekonomik gücüyle Yeni Almanya istese de istemese de Dünya'nın lider ülkelerinden biridir. Bunun en önemli göstergesi, Almanya'nın ABD ye Japonya'dan sonra (BM) bütçesine en fazla para ödeyen ülke olmasıdır.

BM Güvenlik Konseyine orta vadede daimi üyelik şansını Japonya ile beraber yakalayan Almanya'nın, alınacak kararlarda direkt olarak etkin şekilde söz sahibi olacağı değerlendirilmektedir. Zira bu kuruma aktardığı para göz önüne alındığında bunu hak etmiştir. II. Dünya Savaşındaki mağlup ortağı ile artık tekrar müttefik hale

gelmiştir. Dolayısıyla dünya gündemini belirlemede artık ABD yalnız başına değildir. Almanya'nın ve ABD'nin uluslararası sistem içindeki pozisyonları, artık sürtüşmeli bir rol paylaşımını taşımaktadır. Bir tarafta askeri bir güç, bir tarafta ekonomik güç: diğer yanda bölgesel güç: bir yerde ad hoc Dünya polisi ABD ile orta vadede sürtüşmeler başlasa da askeri olarak yeterli olmayan Almanya için daha zamana ihtiyaç vardır.

Alman Anayasası'nda uluslararası problemlerin çözümü sırasında kuvvet kullanımı sınırlandırılmıştır ve geniş bir savaşkan ordu varlığı garanti altına alınmamıştır. Ayrıca Almanya'nın nükleer silahların varlığına yönelik gelecekteki bakış açısını değerlendirirken, tek başına Avrupa'ya liderlik etmeyeceğini düşünmek gerekmektedir.

Orta Vadeli Alman dış politikası, uluslararası politikanın ve kendi toplumunun ulusal politik sisteme etkisinin sonuncunda oluşmaktadır. Bu itibarla Alman dış politikasını ulusal ve uluslararası normatif kuralların yanında, aşağıdaki süreçler birlikte belirlemektedir:

1. Batı Avrupa entegrasyonu,

2, ABD ile lider güç olarak transatlantik güvenlik sistemi içindeki bağlılığı.

3. Avrupa' da ki merkezi konumu (Mittellage) dolayısıyla Doğu ile iyi ilişkilerin kurulması mecburiyeti.

4. Dış ekonomik örgüsü vasıtasıyla Almanya'nın dünya pazarına entegrasyonu.

7. Yüksek hammadde ve ihracata bağımlı olması ve nihayet,

8. Tarihi, özelliklede NS-rejiminin cinayetlerinin sorumluluğu

İspanya ve Portekiz gibi ülkelerin AB'ye üyelik süreçleriyle sosyoekonomik gelişimleri hızlanmış ve serbest dolaşımın başlamasından sonra korkulduğu ölçüde göç vermemişlerdir. Bu ülkelerin, üye oldukları yıllarda ekonomik açıdan Türkiye ile olan benzerlikleri göz önünde bulundurulursa, böyle bir deneyimin 2015 sürecinde Türkiye için de geçerli olacağını ve sosyo ekonomik iyileşmenin serbest dolaşıma aksi bir etki yaratarak göçü frenleyeceğini beklemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle, Türkiye'nin serbest dolaşım hakkını elde etmesine bağlı oluşan korkuların yersiz olduğu görülmektedir. Asıl korkulması gereken, AB'ye üyelik süreci

sallantıda, siyasi istikrarı sağlayamamış, hızlı büyümesini sürdüremeyen, istihdam yaratamayan bir Türkiye'nin barındıracağı göçmen potansiyelidir.

### 7.1.3. Uzun Vadeli İyimser Senaryolar (Kesit 2030)

Uzun vadeli 2030 senaryosunda, Almanya'nın ekonomik ve teknolojik potansiyeli, güçlü savunma kapasitesi, uluslararası çatışmaların önlenmesi ve barışı inşa çabalarına aktif katılımının yanı sıra, farklı kültür ve geleneklere ait seçkin özellikleri birleştiren bir bünyeye sahip olması, kendi bölgesinde ve ötesinde önemli rol oynamasını sağlayacak değerli özellikler olacaktır. Almanya bu önemli katkıyı yapabilmek için yeterli donanımı haiz bir ülkedir ve gelecek nesiller için daha iyi bir dünya oluşturmak amacıyla, dostları ve müttefikleriyle yakın bir biçimde çalışmaya devam edecektir.

Avrupa'nın merkezinde bulunan Almanya, tabiatıyla işleyen çok taraflı kurumlara bağımlıdır. Geçen yıllar göstermiştir ki, sadece milli politikalarda değil, çok taraflı dış politikanın düzenlenmesinde de güç önemlidir. Almanya dış politikada yıllarca geleneksel 'güç' diplomasisini kullanmaktan kaçınmıştır. Daha ziyade diplomasi gücünü, ekonomik gücünü ve değişik argümanları akıllıca kullanmasını bilmiştir.

Birleşik Almanya'nın kendi içindeki istikrarı ve Avrupa'nın geri kalanı ve A.B.D. ile iyi ilişkileri, Almanlara Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerindeki istikrarın gelişimine katkıda bulunmalarına yardımcı olacaktır. Kıtanın bu bölümünde Almanya'nın rolü, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini Batı'ya yaklaştırmada etkili olacaktır. Ayrıca, birleşmiş Almanya'nın bu bölgedeki ekonomik rolü, biten Doğu-Batı ayrımının yerini zengin-fakir ayrımına bırakmamasında da önemli bir rol oynayacaktır.

Polonya ve diğer Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri, birleşik Almanya'nın yeni Avrupa ve uluslararası düzenin inşa edilmesinde önemli rol oynayacağına inanmışlardır. Ancak Almanya'nın yayılmacı bir politika izlemesi büyük ölçüde mümkün olmayan, ama aksi de düşünülemeden edilemeyen bir durumdur. Böyle bir gelişme Avrupa için çöküş demektir. Avrupalılaştırılmış bir Almanya'nın AT ve NATO'ya bağlanması, bu olasılıktan korunmak için en etkili yol olarak görülmüştür.

Bundan dolayı, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri, Avrupa entegrasyonu sürecini şiddetle desteklemişlerdir. Aynı sebepten dolayı, ayrıca, Avrupa'da Amerikan askeri varlığının devamına sıcak baktıklarını da birçok kez açıklamışlardır.

Dünyada meydana gelen değişiklikler sonucunda Almanya, NATO'yu güçlendirmenin yollarını aramıştır. Bunlardan birincisi, Fransız-Alman işbirliği, ikincisi de NATO içinde güçlü bir Avrupa kanadının oluşturulmasıdır.

1. Ulusal devletlerin ya da teritoryal devletlerin varlığı devam etmektedir: 80'li yılların sonu ve 90'lı yılların başında komünizmin çökmesi, ulusal devletler için bir Rönesans olmuştur. Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Çekoslovakya gibi devletlerden 20 civarında yeni devletler ortaya çıkmıştır. Bugün dünyada farklı büyüklükte, politik ağırlıkta ekonomik yetenekte ve askeri güçte 200 ülke mevcuttur.

2. Sayıları her geçen gün artan hem NGO hem de INGO örgütleri, giderek uluslararası politikanın aktörleri olarak belirmektedirler. Bu uluslararası örgütler ulusal ve teritoryal devletlerin politik alanda artık yerine getiremedikleri yönetim işlevlerini üstlenmektedirler. Bunlara en iyi örnek 1945'te uluslar üstü düzenleme mercii olarak kurulan BM ve onun alt örgütleri verilebilir.

3. Son yirmi yılda uluslararası politikada artan bir küreselleşme görülmektedir. Ülkeler birbirine oldukça yakınlaşmışlardır. Onun için herhangi bir yerde anlamsız gibi görünen bir gelişme, uluslararası sistemi hem pozitif hem de negatif bir yönde etkileyebilmektedir.

4. Dünyada bir bölgeselleşme ve multipolarizasyon kendini hissettirmektedir. Soğuk Savaş figürleri artık yapısal belirleyici değillerdir. AB, NAFTA, ASEAN gibi bölgesel örgütler uluslararası sistemin önemli yeni aktörleridirler.

5. Bunun ötesinde çok kutupluluk kendini, Batı Avrupa ve Japonya'nın da dünya ekonomik gücü olarak yükselmelerinde göstermektedir.

6. Uluslararası sisteme gelecekte de 'Kuzey-Güney' çekişmesi damgasını vurmaya aday görünmektedir. Üçüncü Dünya ülkelerinde olmamakla birlikte, sanayileşmiş ülkelerde silahlı kuvvetler bir muhteva değişimi yaşamaktadırlar. Bir devletin egemenliğinin ve gücünün klasik göstergeleri değerinden çok şey kaybetmiştir. Şimdi teknoloji ve bilimsel altyapı, endüstriyel ve finansal üretim gücü, paranın değeri, insan gücü, sosyal güvenlik ve devletin yaşam endişesi bir devletin gücünü, yerini ve değerini belirlemektedir. Askeri güç yine de önemli bir

ölçüdür.

7. Savaşlar Doğu-Batı çekişmesinin sona ermesinden sonra yeniden hissedilir duruma gelmiştir. Artan etnik ve sosyal anlaşmazlıklar, kitlesel sefalete ve korkunç vahşetlere sebep olmaktadırlar.

ABD'nin uluslararası sistem içindeki pozisyonları, yerini Almanya'ya bırakacaktır. Bir tarafta askeri bir gücünü savaş öncesi duruma getirecek ve süper güç konumunu alacaktır. Uzun vadede Japonya ile sürtüşmeye başlayacağı beklenmemektedir.

Uzun vadede AB Siyasi liderliğini tamamen ele alacağı ve bu süreçte kendi iç politikasında ki büyük problemleriyle meşgul olacağı düşünülmektedir.

Askeri teknoloji ve nükleer alanda çalışmalarını tamamlaması ve dünya çatışma bölgelerinde ABD'nin şu anki polis devletinin yerini alması ve barışı sağlaması beklenmelidir. Alman Silahlı Kuvvetleri'nin 2030'a uzanan yıllarda imkan kabiliyet ve sayıca dünyanın en büyük ordusu konumuna gelmesi beklenilmemelidir.

Uzun vadede Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının ekonomik ve siyasi yapıda etkin konuma gelecekleri ve burada yürütecekleri lobi faaliyetleri ile Türk diasporasının söz sahibi olması ile, Türkiye'nin Kıbrıs, Yunanistan ve Ermenistan'la arasındaki sorunların çözümünde Almanya'nın lehimize hareket etmesi beklenebilir.

2030 yılına kadar olan zaman zarfında, tam üyelik durumu gerçekleştiği takdirde, Türkiye AB'de Almanya'dan sonra en fazla söz sahibi olacak ülke durumuna geçebilir.Göreceli olarak daha iyice gözüken senaryo ise Avrupa Birliği'nin devletler arası konfederal bir örgüt olarak yoluna devam etme kararı alması ve de bu çerçevede Türkiye'nin AB'nin toplam gücüne fonksiyonel ve nominal anlamda katkıda bulunabilecek olmasından dolayı Türkiye'nin AB'ye daha kolay üye olabilmesini öngörür. Burada AB daha çok İngiltere'nin arzuladığı şekilde ulus devletlerin ötesinde bir üst kimlik edinme peşinde koşmaz. Milli devletlerden oluşan bir AB'dir burada söz konusu olan. AB'den anlaşılan üye devletlerinin toplam gücüdür. Üst Avrupalılık kimliği ve çok kültürlü AB yapılanması burada

amaçlanmamaktadır. Böyle bir AB milli devletler arasında var olan siyasi, tarihi ve kültürel farklılıkları daha kolay hazmeder, çünkü bunlara ilgili bir problemi olmaz. Amacı bunları aşmak olmaz. Bu durumda Türkiye'ye daha stratejik bir perspektiften yaklaşılırken, Türkiye'den yerine getirmesi istenecek şartların yoğunluğu ve içeriği yumuşatılır. Türkiye üyelik için gerekli adımları atarken kendisini daha rahat hisseder. Böyle bir senaryoda Türkiye'nin askeri imkanları, ekonomik kapasitesi ve de coğrafi konumu Türkiye'nin elindeki en önemli üyelik kozları olacaktır. Kimliksel kriterler daha ikinci plandadırlar. Böyle bir Avrupa Birliği daha teknik anlamda tanımlanacak, ekonomik ve askeri gücü oranında anlamlı olabilecek bir topluluk olarak ortaya çıkacaktır.

## 7.2. Kötümser Senaryolar

Bu bölümde olağan ilişki ve sürecin dışına çıkılarak ve Türkiye perspektifinden hemen her faktöre negatif bakılarak senaryolar üretilmeye çalışılmıştır. Bir bakımdan bu bölümdeki varsayımlar aynı zamanda Türkiye'nin pasif davranış modelini benimsemesi ve proaktif bir tutum sergilememesi halinde oluşacak durumun da resmini ortaya koyuyor diyebiliriz.

İki Almanya'nın birleşmesi Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri tarafından memnunlukla karşılanmıştır; ancak birleşmenin beraberinde getirdiği belirsizlikler sebebiyle bu ülkelerde bazı endişelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Varşova Paktı'nın geçerliliğini yitirmesi ve Almanya'nın birleşmesi ile birlikte, Yalta ve Potsdam konferanslarında kurulan savaş sonrası düzen de geçerliliğini yitirmiş ve Avrupa Entegrasyonu olgusu ortaya çıkmıştır. Zaten Almanya'nın birleşmesinden çok kısa bir süre sonra da AGİK zirvesinde üye ülkeler, amaçlarından bir tanesinin birleşik ve demokratik bir Avrupa olduğunu belirtmişlerdir. Bu da Almanya'nın birleşmesi gerçekleşmeden başarılamayacak bir durumdur. Değişen dünya düzeni sonucunda Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri de birleşik bir Avrupa içinde yer almayı başlıca amaçlarından biri haline getirmişlerdir.

Almanya'nın birleşmesi, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için ne gibi tehditler veya tehlikeler ortaya çıkarmaktadır? Bu soruya verilebilecek cevaplardan

bir tanesi, Almanya ve Rusya'nın birleşmesi halinde bu bölgeye yayılma tehdidi, bir diğeri de bölgenin varlığını göz ardı ederek Alman askeri gücünün artmasıdır. Ancak, bu ülkeler için en önemli tehlike Almanya'nın bölgede kuracağı ekonomik egemenliktir.

Fransa ile güvenlik işbirliği, Alman politikası için bir amaç olmuştur ve her iki taraf ta batı güvenliği için potansiyel önemlerinin farkında olmuşlardır. Fransız askeri kuvvetleri olmaksızın NATO'nun savunma birimleri, saldırıya karşı caydırıcı olmada veya saldırı sırasında daha az başarılı olacaktır. Federal Almanya'nın amacı, Fransa'nın Avrupa'nın güvenlik sorunları ile daha yakından ilgilenmesini sağlamak, Batı Avrupa Birliği (BAB)'ni kuvvetlendirmek olmuş ve Fransa da bu doğrultuda girişimlerde bulunmuştur.

1955 yılında Federal Almanya'nın NATO'ya üye olmasıyla, aynı anda ülkeye ittifak ortaklarının kollektif birliği ve silahları kanalıyla koruma sunulurken, sınır hattı ülkesi statüsü de verilmiştir. Bu denge, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesi ile bozulmuştur. Alman birliği ile Federal Cumhuriyet, artık Sovyetler Birliği'ni bir askeri tehdit olmaktan çok bir ortak olarak görmektedir. Birlik süreci bazı açılardan Alman-Sovyet yakınlaşmasını da mümkün hale getirmiştir.

Konvansiyonel güçler 45 yıl boyunca, sadece Federal Almanya'yı korumada kullanılmamıştır. NATO Doktrini her zaman, nükleer silahların Doğu'dan gelecek bir saldırı sonucu kullanılacağı fikrini yerleştirmiştir. Yeniden birleşme müzakereleri süresince Batılı gözlemciler, Sovyetler Birliği'nin, birleşmenin ön koşulu olarak, Sovyet birliklerinin Doğu Almanya' dan Batılı güçler nükleer silahlarını çektiği zaman geri çekeceği çekincesini koymasından korkmuşlardır. Ancak Sovyetler Birliği beklentilerin tersine, bu çekinceyi koymamıştır;

Alman Anayasası'nda uluslararası problemlerin çözümü sırasında kuvvet kullanımı sınırlandırılmıştır ve geniş bir savaşkan ordu varlığı garanti altına alınmamıştır. Ayrıca Almanya'nın nükleer silahların varlığına yönelik gelecekteki bakış açısını değerlendirirken, tek başına Avrupa'ya liderlik etmeyeceğini düşünmek gerekmektedir. Almanya dünyada ciddi bir rol edinmek amacıyla,

teknolojik olanaklarını da kullanarak kabul edilebilir bir nükleer şemsiyeye sahip olacaktır.

Alman dış politikasının diğer normatif temelleri, BM Üyeliğinden oluşmaktadır. Yani BM Şartnamesinde öngörülen hak ve yükümlülüklerdir: Dünya barışının korunması ve uluslararası güvenlik ile diğer uluslararası örgütlerdir. Özellikle de NATO, AB ve BAB gibi örgütler bunların başında gelmektedir.

Alman birliğinin kurulması ve dış politikada tüm egemenliğinin tekrar kazanılmasından sonra, Birleşik Almanya için bundan sonra hangi dış politikanın izleneceği sorusu sorulmaktadır. Avrupa'nın tamamı, Orta-Doğu ve Güney Avrupa'daki devrim mahiyetindeki değişimden sonra bir hareket içine girmiştir. Avrupa dışındaki olaylar da, Körfez Savaşı gibi, Almanya'nın tutumuyla ilgili bir cevap beklemektedir.

Birleşmeden sonra Almanya'nın rolü ile Federal Almanya'nın rolü arasındaki temel farklılık, yeni Almanya'nın aktör kalitesinin son derece büyümüş olmasıdır. Bloklar çatışmasının aşılması, Almanya'nın hem birliğini hem de egemenliğini kazandırmıştır. Avrupa'nın Almanya dışında hiçbir ülkesi, 1989-91 yıllarında uluslararası sistemdeki radikal değişimden benzeri bir kazanç elde etmemiştir:

- Almanya İki+Dört Antlaşmasıyla müttefiklerin egemenlik itirazının - bir bütün olarak Almanya, Berlin, Müttefik Güçler - üstesinden gelmiştir.

- Almanya aktör kalitesini her alanda artırmıştır. Almanya 82 milyonluk nüfusuyla Avrupa'nın en kalabalık ülkesidir. Avrupa'da Almanya coğrafi yönden merkezi bir konuma sahiptir. Bu nedenle önemli tüm Doğu-Batı ve Kuzey- Güney bağlantıları Almanya üzerinden olmaktadır. Birleşmeyle büyümüş olan ekonomik, bilim ve teknoloji potansiyeli, orta ve uzun vadede Almanya'nın ağırlığını artıracaktır. Doğu'ya transfer edilen kamu kaynakları (750 milyar DM), Alman ekonomisindeki büyümeyi frenlemiş olmasına rağmen, ilerdeki yıllarda özel sektör katkılarıyla beraber orta vadede uluslararası ekonomik sistemde Alman ekonomi sektörünün büyümesine katkıda bulunacaktır.

- Sovyetler Birliği'nin dağılması ve BDT'nin kurulmasıyla birlikte, Doğu Avrupa'da Ekonomik ve politik ağırlığı ile Almanya'yı dengeleyecek başka hiçbir politik karşı güç bulunmamaktadır.

- Doğu-Batı çatışmasının sona ermesiyle Almanya artık güç bloklarının dünya politikasını ayıran çizgisi üzerinde değil, Orta Avrupa'nın göbeğinde bulunmaktadır. Şimdi Almanya farklı yoğunlukta da olsa, dostluk anlaşmaları yaptığı komşularla çevrilidir.

- Doğu-Batı çatışmasının sonunda, Batı'nın Doğu'ya kayması temeli üzerinde iki kutuplu sistem modelinden daha güçlü, çok kutuplu bir model ortaya çıkmıştır. Böylece Avrupa'nın büyük güçleri Almanya'da dahil, Doğu ve Orta Avrupa'da yeniden yapılanma programında büyük politik önem kazanmışlardır.

- Soğuk Savaş engelinin kalkması askeri gücün daha da nispileşmesine katkı yapmıştır. Ekonomik gücün değeri daha da artmaktadır. Avrupa'nın ekonomik olarak güçlü devletlerinin bu arada Almanya'nın da değeri artmaktadır. Almanya, GSMH'ya göre ABD ve Japonya'nın arkasından, dünyanın üçüncü büyük ekonomik gücüdür. Askeri güvenlik garantileri, özelliklede ABD'nin Batı Avrupa için nükleer garantisi, pratik olarak değerinden devamlı kaybetmektedir.

Avrupa 1989/91 yıllarında köklü bir değişim yaşamıştır. Bunun sonrasında düşmanlıklar da ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa'da AB'nin derinleşme süreci (İç Pazar. Ekonomi ye Para Birliği. Siyasi Birlik) yaşanırken, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri tamamıyla yeni ekonomik, politik ve toplumsal bir düzen aramaktaydılar. Eski Sovyet Cumhuriyetlerinde ve Yugoslavya'da, ekonomik ve toplumsal problemlerle uğraşmak yerine daha ziyade, uluslaşma sürecine öncelik verilmiştir. Birleşik Almanya'da ise, 'Multilaterizm' başlığı altında dış politik öncelikler ortaya konmuştur: 'Avrupa Topluluğuna Bağlılık', 'Transatlantik İlişkilerin Sürdürülmesi' ve 'Uluslararası Ticaret Sistemine Entegrasyon' gibi. Birleşmeden sonra Alman dış politikası kuşkusuz AB'nin politik çekim merkezini oluşturmaktadır.

AT Üyeliği Federal Almanya'da liberal demokrasinin kurulmasına destek olmuş, yeni Alman devletini eşit hukuka götürmüş ve nihayet Federal Almanya'nın dünya politikasına güçlü bir şekilde ağırlık koymasına imkan vermiştir. 'Avrupa Topluluğu, zorbalığı politik bir araç olmaktan çıkaran, tamamıyla Almanya'yı da bağlayan bir barış düzeni yaratmıştır. Topluluk demokrasiyi, Batı Avrupa'da kökleşmiş bir yönetim şekli olarak benimsemiş, Almanya'nın da buna tabi olması, O'nu Batı'da daha inandırıcı kılmıştır. Nihayet Topluluk Doğu'da ve Batı'da çekim gücüne sahip, büyük bir ortak pazar yaratmıştır. Bunun anlamı şudur: Gelecekte de

ulusal çıkarlarını çok taraflılık ve entegrasyona endeksleyen Alman hedefleri ile AB örtüşecektir. Bundan dolayı AB, Almanya'yı ilerde muhtemel lider güç olarak kendine bağlayacaktır. Bu çerçevede AB, Almanya'ya dış politikadaki temel çıkarlarını gerçekleştirebilecek ve takip edecek bir alan sunmaktadır.

Alman menfaatlerinin, kendini hakim bir pozisyona getirmeksizin ama gelişmesini de sağlayacak bir Avrupa düzeninin oluşturulmasında yattığına inanılmaktadır. Bu ancak Avrupa entegrasyonu vasıtasıyla mümkün olabilir. Yani dışlamadan ve korumadan karşılıklı kısıtlama ve kontrol aracılığıyla mümkündür. Almanya coğrafi konumunun kendine sunduğu şansları, politik ve ekonomik olarak optimal değerlendirebilir.

Avrupa Birliği'nin Doğu'ya gelişmesindeki Alman çıkarları giderek Avrupa'nın menfaati haline dönüşebilir. Almanya, ABD politikasında kendi menfaatleri yanında, Avrupalı ortaklarının menfaatlerini gözetmek zorunda olması ve AB-Avrupa'sının da bağımsız olması nedeniyle, ABD ile menfaat çatışmalarının çıkması adeta programlanmıştır. Birleşik Almanya'nın yeni bilateral Doğu politikasını, ortaya çıkan yeni mecburiyetlerin yanında, tarihi sebeplerle de açıklamak mümkündür. Bu politika Almanya'nın ortaklarında her zaman, Almanlar Batı entegrasyonunun dışına çıkar korkusu yaratmıştır.

Almanya'nın Avrupa'nın merkezi gücü olarak tarihi rolünü yeniden alacağından söz edilmekte yada açıkça bundan korkulmaktadır. Olası bir Alman-Rus ittifakı karşısındaki korkular dile getirilmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında Almanya'nın cephe devlet olma durumu ortadan kalkmıştır. Böylece Birleşik Almanya, Avrupa'nın kalbinde yeni bir güç bölgesi yaratabilecek konumdadır. Entegrasyon ve ekonomik politikalarda yeni bir takım angajmanlara girebilecektir. Almanya artık potansiyel bir Atom Savaşı'nın yayılma sahası olmaktan çıkmıştır. Almanya'nın birleşmesiyle. 1945'ten bu yana en karmaşık ve tehlikeli anlaşmazlık konularının ortadan kalktığına inanılmaktadır. Birleşmeyle müttefiklerin rezerv hakları ortadan kalkmış. Almanya tam anlamıyla egemen bir devlet olmuştur. Dış politikada. Federal Almanya ve DDR arasındaki dış politik menfaatleri daraltan rekabet artık kaybolmuş, iki devlet birbirine karşı koz

olarak kullanılmaktan kurtulmuşlardır.

Birleşmeden üç yıl sonra Almanya, birleşmeyle birlikte uluslararası konumunun güçlenmiş olduğu gerekçesiyle BM Güvenlik Konseyi'nde daimi Üyelik talebinde bulunmuştur. Buna göre Almanya GK'nin daimi üyesi olarak, barışın korunması ve barışın yapılması doğrultusunda, askeri önlemlerle ilgili birlikte karar alabilecek ve kararlaştırılan bu önlemlerin gerçekleştirilmesi için de hazır olmak zorunda kalacaktır. Bir başka deyişle Almanya, diğer BM Üyelerinin yanında aynı hak ve sorumluluklara sahip olarak bu önlemlere katılmak ve gerektiğinde de BM misyonu çerçevesinde askerlerini de kullandırmak zorunda kalacaktır.

Almanya, giriş kısmında da belirttiğimiz gibi büyük devlet havasına girmiş ve uluslararası alanda kendi müttefiklerini de şaşırtan davranışlarda bulunmuştur. Örneğin, 1990'ların sonunda Almanya'nın uluslararası alana hızlı çıkışı, Ortak Pazar, daha sonra Avrupa Topluluğu'ndaki rolü, Yugoslavya buhranındaki davranışları uluslararası alanda çok sayıda spekülasyonlara yol açmıştır. 1990' da Almanya Avrupa Topluluğu' nda çalışma dili olarak Almanca'nın da kullanılmasını istemiş ve buna gerekçe olarak Avusturya, İsviçre ve Almanya ile birlikte 100 milyon insanın Almanca konuştuğunu ileri sürmüştür. Almanya Avrupa Parlamentosu'nda yeni birleşme nedeniyle daha fazla üyelik istemiş ve çalışma dilinin Almanca olması gerektiğini açıklamıştır. Almanya'nın diğer bir hamlesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde kendisine yer verilmesi, daimi üyelik ve veto hakkına sahip diğer büyük devletler gibi daimi üyelik-veto hakkı istemesi olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Almanya'nın birleşmesi, İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan sistem içindeki pozisyonunda bir zayıflama meydana getirmiştir. Birleşme, İngiltere'nin soğuk savaş sonrası bir lider olarak Kıta Avrupası'nda ki rolünü çökertmiştir. Mevcut Dünya düzeninde Güvenlik Konseyi merkezi bir konumdadır. Bu açıdan Almanya'nın daimi üyelik peşinde koşması anlaşılır bir amaçtır.

Bu konuda özellikle Almanya kendi tarihi mirasını ileri sürerek, kendine daha çok sorumluluk vehmetmekte ve bazen diplomatik sınırı aşarak başka ülkelere ders

vermeye de kalkmaktadır. Bu tavır inandırıcı olmaktan oldukça uzaktır. Çünkü Almanlar azınlıkların ve dolayısıyla azınlık haklarının da olduğunu takdir edebilecek bir ulus değildir. Her şeyden önce Almanlar kendilerini saf ırk olarak görürler ve içlerinde azınlık olmadığına inanırlar. Almanların azınlık haklarının hamiliğine soyunmasının sebebi olsa olsa şu olabilir: III. Reich, kabul edilmez bir germencilik politikası takip etmiştir. Almanlar bunun altında ezilmektedirler. Ayrıca 1945 sonrasında Doğu Avrupa'nın bir çok ülkesinde Alman azınlıklara acımasızca asimilasyon uygulandığını ve bunların hayatta kalabilmek için, Alman Kültürü'nü zorla inkar etmek zorunda kaldıkları iddia edilmektedir. Açık açık ırkçılık yapılmayacaklarına göre, azınlıklar perdesinin arkasına gizlenerek bunu yapmaları, doğrusu dahice bir fikirdir. Almanya gelecek 10-15 yıl içinde Avrupa'nın merkezi gücü olmasa da, en azından Rusya'nın etki alanında kalan Avrupa'da, merkezi bir güç olacaktır. Aynı zamanda da 'ulusal güç' kavramının tanımlanmasındaki kriterler ve dile getirilmiş şekli, bugünkü durumla karşılaştırıldığında önemli ölçüde değişecektir.

Komşuların her birinin politik kültürel farklılıklarında yatan Almanya'nın 'merkezi konumu' (Mittellage) ve bunun ezici gücü, bir 'orta konuma' (Zentrallage) dönüşebilir ve kendini birçok şekilde etkili kılabilir. Bunlar:

- Almanya, ekonomik gücüne ve diğer aktörlerin pozisyon değişimlerine bağlı olarak genişlemiş bir AB'de, diğer büyük üye devletlerin her birinden daha önemli bir büyüklük olarak birçok yerde var olabilir: Doğu Denizi Havzası, Orta ve Doğu Avrupa, Batı Avrupa'nın çekirdeğinde ve Birliğin Güneyinde,

- Entegrasyonun gelişimi Almanya'da genel olarak iç politikada bir dirençle karşılaşmamıştır. Entegrasyonun geniş ölçüde kabulü Almanya'da da azalmış olmasına rağmen, diğer büyük ülkelerden daha fazla kendi rol tanımıyla uygun karşılanmaktadır.

- Avrupa gündemini oluşturan çok sayıda konular için Almanya'nın tavrı ve önceliği diğer üye devletlerin çoğundan daha önemlidir.

Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa'nın şekillenmesinde ve AB'nin genişlemesindeki menfaatleri Federal Cumhurbaşkanı Roman Herzog'un, 'Batı Doğu komşularını istikrara kavuşturmalıdır ki, bunlar Batı'yı istikrarsızlaştırmasınlar' söyleminden de ileridedir. Yüksek alım gücüyle ülkemiz ihracat ve ithalatında en

büyük ortak olma özelliği taşıyan Almanya Federal Cumhuriyeti, dünyanın ABD'den sonra gelen en gelişmiş sanayi ülkesidir. Federal Cumhuriyet, ayrıca 'G8' diye anılan ve yılda bir kez devlet ve hükümet başkanları düzeyinde toplanan 'Dünya Ekonomi Zirvesinde' iktisat ve maliye politikaları arasında uyum sağlamaya yönelik olarak çalışmalar gerçekleştiren sekiz büyük sanayi devleti grubuna dahildir

Alman menfaatleri açısından, AB'nin Doğu'ya genişlemesi meselesi tartışılmaya açılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu manada entegre olan bir Avrupa, en azından Almanya'nın önceliklerinin yankı bulduğu kilit alanlarda, 'Alman Avrupası '(Deutsches Europa) olacaktır. Bu şekilde bir ortaklık olmadan bir 'Avrupa Almanyası '(Europaisches Deutschland), Almanya'da siyasi sınıfın ve kamuoyunun itirazlarına maruz kalarak başarısızlığa uğrayacaktır.

İşbirliğine dayalı güvenlik politikasının gerekliliğini muhakkak surette geniş manada anlamak lazımdır. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi bugün Avrupa'da hiçbir ülke tek başına siyasi, ekonomik ve özellikle de askeri görevleri üstlenecek ve problemleri çözecek güce sahip değildir. Güvenlik politikası alanında tek başına değil, işbirliği yapıları içinde hareket edilmesi hususunda Almanya'da geniş bir uzlaşı vardır. Bunun için en iyi argüman, Almanya'nın tarihi günahı nedeniyle yalnız başına hareket etmeyip, Batı kervanında kalmasıdır. AB, Alman menfaatleri için optimal bir alan olmaya devam etmektedir.

Bu bakımdan uygun bir menfaat tanımı yapmak, Almanya için kolay bir iş olmasa gerek. Almaya dışında başka bir ülke yoktur ki, dış politik menfaatlerini ve rollerini, Batı'nın ve Doğu'nun kriz bölgelerinin kesiştiği bir noktada tanımlamak zorunda kalsın. Birleşme öncesi Almanya'nın NATO'ya sadakati, uluslararası sistemdeki güç yapısı ve Almanya'nın jeostratejik konumundan kaynaklanmıştır. NATO içindeki Alman Amerikan güvenlik bağı, Almanya'nın güvenliği ve Avrupa dengesi için hayati öneme sahip olmuştur. Almanya'daki Amerikan gücünün varlığı sadece askeri sebeplerden değil, ayrıca Avrupa' da ki siyasi dengeler için de gerekli olmuştur.

Almanya, Avrupa güvenlik düzeni için örgütlerin birbirleri ile ilintili olması gerektiğine inanmıştır. Almanlar, bu düzeni üç şekilde elde etmeyi düşünmüştür:

i) NATO ve Amerikan güvenlik garantisi,

ii) AT-BAB ve tek bir Avrupa güvenlik kimliği,

iii) AGİK ve Pan-Avrupa güvenlik sistemi. Almanya'nın önerisi, Avrupa güvenlik düzeninde bu örgütlerin birbirlerini tamamlayıcı rol oynamalarıdır.

Aslında Almanya, tarihsel geçmişi ile birkaç kez ispatladığı üzere kabuğuna sığamayacak bir ülkedir. Bundan dolayı özellikle iki Almanya'nın birleşmesinden sonra, Almanya'da 'milli çıkarlar' ve 'büyük güç' kavramları yeniden telaffuz edilmeye başlanmıştır. Ancak siyasi kanat bunları kullanmaktan kaçınmıştır.

Almanya birleşmeyle birlikte politik ve ekonomik olarak daha 'Doğulu' bir noktaya geldiği, ancak Batılı bir ülke olma karakterini, dolayısıyla Batı Avrupa ve ABD bağlılığını kaybetmediğini söyleyebiliriz. Almanya, güvenlik açığının kapatılması ki, bundan dolayı ABD çıkarlarına saygı göstermektedir, serbestçe ve korkusuzca ABD'ne karşı da menfaatlerini kabul ettirmeyi arayacaktır. Bundan dolayıdır ki, ABD ve Almanya arasında ekonomik ve dış politika alanlarında çıkar çatışmalarının olabileceği öngörülmektedir. Almanya açısından zorluk, kendi çıkarlarına ilaveten, AB ortaklarının isteklerini de göz önünde tutma mecburiyetinden kaynaklanmaktadır. Bundan böyle ABD-Almanya ilişkileri, uluslararası konjonktüre bağlı olarak şekillenecektir. ABD ve Rusya ilişkileri ile Çin'in alacağı rol, Alman dış politikasının hareket kabiliyetini belirleyecektir.

Her şeye rağmen Almanya ve Fransa gelecekte sadece Kıta Avrupa'sında 'çekirdek güçler' olmayacak, Avrupa'nın birliği yolunda 'lider güçler' olarak ta birlikte çalışmaya devam edeceklerdir. Ancak Almanya, Fransa'nın endişelerini ciddiye almak, Fransa'da Atlantik bağının sürdürülmesinde Almanya'nın çıkarını hesaba katmak durumunda olacaklardır.

Alman topraklarının, nüfusunun ve ekonomik gücünün nispi büyüklüğü sebebiyle, Alman ulus devleti kendi sınırları içinde 'Küçük Alman Reich'ı, Bismark yönetiminde adeta otomatikman 'yarı hegemon' büyük güç olmuştur. Bu durum ilk olarak, Hitler rejiminin mağlubiyetiyle II. Dünya Savaşında tamamıyla

değiştirilmiştir. Almanya fiziki olarak geniş ölçüde yok olmuş ve ruhen demoralize edilmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'nın diğer bölgeleri gibi bölünmüş ve egemenlik hakları elinden alınmıştır. Bu ve Doğu-Batı karşıtlığı nedeniyle, Adenauer'in izlediği 'Westbindung' politikasıyla bugüne kadarki Almanya'nın 'merkez güç' pozisyonu temelden değişmiştir.

1990 yılı yeni şartlar ortaya çıkarmıştır. Almanya'nın birleşmesi ve tam egemenliğin elde edilmesi, iki kutuplu sistemde Doğu-Batı uyuşmazlığının çözülmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması, eski Sovyet 'uydularının' siyasi bağımsızlıklarına kavuşması ve Doğu Avrupa' da yeni devletlerin çıkması. Avrupa'da ve özellikle de Orta Avrupa'daki durum için 'süper güçlerin' jeopolitikaları ve güç politikaları açısından anlamını yitirmesi, sanki Orta ve Doğu Avrupa'da II. Dünya Savaşı öncesine bir dönüşü çağrıştırmaktadır.

Almanya yaklaşık 80 milyon nüfusuyla, Rusya'dan sonra Avrupa'nın en kalabalık ülkesi olmanın yanında, AB'nin yıllık hasılasının 1/3' ünü üreten güçlü bir ekonomisi olan da bir ülkedir. Birleşik Almanya Doğu-Batı, Kuzey-Güney arasında Avrupa'da bir köprü haline gelmiştir. Federal Almanya, jeopolitik olarak kenar pozisyonundan, eski merkezi konumuna tekrar gelmiştir. Orta Avrupa'nın yeniden yapılandırılması karşısında gündemde bekleyen soru, Birleşik Almanya'nın bundan sonra Batı'ya mesafe mi koyacak, yoksa Doğu'ya daha fazla mı dönecektir? Kıta'nın göbeğinde Avrupa'nın en güçlü ülkesi olma konumu, Doğu'daki Ülkelerin artık 'demir perdeyle' ayrılmayan komşular olarak geri gelişleri, Sovyetlerin yıkılmasıyla ekonomik, sosyal, siyasi, hukuki, güvenlik politikaları ve kültürel açılardan ortaya çıkan nispi boşluğun cazibesi, Alman politikasının ve de dikkatinin ilgi odağını oluşturacağı korkusunu ve endişesini uyandırmıştır: Almanya - bu yüzyılın ortalarına kadar olduğu gibi - yeniden 'Orta Avrupa eğilimini' hisseder ve bunu değerlendirmeye kalkar mı?

Körfez bölgesi, petrol rezervleri ve bölgesel güçler arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle bölgeyi aşan bir anlam taşımaktadır. İran, Irak ve Arap Yarımadası'ndaki sınır problemleri, Almanya'yı şu şekilde ilgilendirmektedir: Petrol ithalatının ciddi bir şekilde tehlikeye girmesi, silahlanmanın artması yada Avrupa'ya yönelik göç hareketlerinin patlaması, Almanya'yı ciddi bir şekilde endişelendirmektedir. Bölge

ülkelerinin kendi ekonomik çıkarları ve güvenliklerinin Batı'ya bağımlı olması sebebiyle, yakın bir gelecekte pek olumsuz gelişmeler beklenmemektedir. Körfez İşbirliği Konseyine üye ülkelerin, Batılı sanayi ülkelerinin menfaatlerine uymayan petrol fiyatı ve üretim politikası uygulamaktan imtina edecekleri beklenmektedir.

Almanya'nın özellikle İran'a ve Irak'a bakışı tamamıyla ekonomik çıkar eksenlidir. Kendi çıkarlarına bir halel gelmediği sürece, bu ülkelerle yakın işbirliğini sürdürecektir. Onun için Irak-İran Savaşı bile silah satmak için bir fırsat olmuştur. Bu bölgedeki aşırı silahlanmadan şikayet eden ve bunu Avrupa güvenliği için bir tehdit gören Almanya, bölgeye silah satan ülkelerin başında gelmektedir. Irak'ta kimyasal ve biyolojik silah teknolojisini kuran yine kendisidir. Bugün İran'la en üst düzeyde ilişkileri olan Batılı ülke yine Almanya'dır.

### 7.2.1. Kısa Vadeli Kötümser Senaryolar (Kesit 2010)

2010 Yılına kadar olan zaman zarfında, Almanya ve Japonya'nın veto hakkıyla donatılması, üçüncü Dünya ülkelerinin kendi pozisyonlarının güçlendirilmesi yönündeki taleplerini de gündeme getirecektir. Veto hakkına sahip ülke sayısının ikiye katlanması, Güvenlik Konseyi'nin tamamen etkisiz duruma düşmesi tehlikesini de beraberinde getirebilir. Dolayısıyla beş büyük daimi üye ülkenin, böyle bir gelişmeye izin vermeleri pek beklenmemelidir. Bu çelişkilerin nasıl ortadan kaldırılabileceği somut müzakereler neticesinde ortaya çıkacaktır. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barışın korunmasında işlerlik kabiliyeti olan bir organ olarak kalmasında, Federal Almanya'nın da yaşamsal çıkarı vardır.

Kısa vadede Türkiye perspektifinde ise, Osmanlı döneminde yarım bırakılan Drang Nach Osten politikasına sadece azınlıkların parselasyonu ve vakıflarının taban oluşturmasıyla sürdürülmesi bağlamında devam edeceği öngörülmektedir. Azınlık politikasında Kürtler üzerinde desteğine insan hakları bağlamında devam edeceği, AB ilerleme raporlarına sokacağı ve bu kanattan yaptırımlar sağlayacağı kesindir.

Bugün Almanya, geçmişte olduğu gibi 'Drang nach osten' (Doğu hırsı) olarak değil ama 'Zwang nach osten' (Doğu mecburiyeti) şeklinde bir davranış

içindedir. Yani Doğu'ya ekonomik istikrar götürmek ve bu, şekilde bu bölgeye yumuşak bir giriş yapmak eğiliminin olduğu hissedilmektedir. Gerek NATO'nun, gerekse AB'nin Doğu'ya genişlemesi sürecinde Almanya, Doğu Avrupa Ülkelerine öncelik verilmesini istemekte ve bu süreci, Avrupalı ortaklarıyla çatışmayı da göze alarak uygulamayı düşünmektedir. Doğu politikasındaki bu süreklilik, Rusya açısından özel, AB'ne ve NATO'ya yeni üyelikler açısından genel olmak üzere, Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.

Bu zaman zarfında hem kuzeyde hem güneyde bağımsız bir Kürt devleti senaryosu gerçekleştirebilir, sözde Ermeni soykırımı iddiaları amacına ulaşabilir ve Türkiye soykırımı resmen tanımak zorunda bırakılabilir. Sıra Ermenistan'a Türkiye topraklarıyla çakışan toprak talebine gelebilir. Bu duruma hazırlıksız olan Türkiye'de ayrılıkçılık talepleri de daha sesli ve şiddetli olarak dile getirilmeye devam edebilir. Ayrıca yeni etnik gruplar ülke içinde bölücülüğe başlayabilir.

Ayrıca bu dönemde evvelce yasakladığı terör örgütlerini ve irticai unsurları insan hakları bağlamında tekrar serbest hale getirebilir. Kendisi de Polonya da yaşayan Alman azınlıklara yönelik etnik uygulamalarını artırabilir ve ayrılıkçı terör örgütlere politik ve finanssal destek sağlayabilir.

Kısa vadede Türkiye'nin AB sürecini uzatabilir ve yeni yaptırımları sürekli olarak dayatma yolunu tercih edebilir. Türkiye'nin Yunanistan ile olan problem sahalarını AB platformuna taşıyarak ikili mesele boyutundan çok yönlü ve Avrupa'nın genel meselesi kapsamına dahil edebilir. Ayrıca bu husumetten istifade ile silah sanayini her iki ülkenin de hizmetine sokarak ekonomik çıkarlarını ileriye taşıyabilir.

AB Siyasi sürecinde Türkiye'ye yakın davranarak kendi Kafkasya çıkarlarını ABD'nin aynı bölgedeki stratejilerini bozma yönünde kullanabilir. Ayrıca tarihinden gelen jeostratejik kavramlarının alt yapısını oluşturmak için önce kendi kamuoyunu ikna etme faaliyetlerini sürdürebilir. Almanya'daki Türk göçmenleri asimile ve kültürel Almanlaştırma faaliyetleri hız kazanabilir.

Mevcut hükümeti kullanarak ılımlı İslam modeli kapsamında kendi topraklarında gerekli kolaylıkları sağladığı irticai ve İslami terör örgütleri ile şeriatçı yapılanmaları tekrar aktif hale getirmesi de beklenmelidir. 2010 yılına kadar olan süreçte Almanya'nın dünya enerji sıkıntısına yönelik olarak petrole alternatif olacak hidrojen tabanlı enerji türevlerinde çalışmalarını bitireceği ve sanayisini bu yönde geliştirerek dünya enerji piyasasında tekel olması da kuvvetle muhtemeldir.

Her ne kadar Almanya Türkiye'nin AB üyelik sürecine destek verdiği politik olarak söylemlere geçse de bunun gerçekte ise sadece avutma politikası olduğu herkes tarafından artık çok iyi bilinmektedir. Hatta bu konuda Merkel hükümetinin net bir şekilde imtiyazlı ortaklık terimini telaffuz etmesi bunun kesin olarak diplomatik dilde ortaya koymaktadır.

### 7.2.2. Orta Vadeli Kötümser Senaryolar (Kesit 2015)

Almanya'nın birleşmesi ve tam egemenliğin elde edilmesi, iki kutuplu sistemde Doğu-Batı uyuşmazlığının çözülmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması, eski Sovyet 'uydularının' siyasi bağımsızlıklarına kavuşması ve Doğu Avrupa' da yeni devletlerin çıkması sonucu Avrupa'da ve özellikle de Orta Avrupa'daki durum için 'süper güçlerin' jeopolitikaları ve güç politikaları açısından anlamını yitirmesi, sanki Orta ve Doğu Avrupa'da II. Dünya Savaşı öncesine bir dönüşü çağrıştırmaktadır.

Almanya 1990 yılından sonra Kürtlerin hamisi kesilmiştir. Ancak Kürtleri hardal bombasıyla öldüren Saddam'a karşı kılını bile kıpırdatmamıştır. Kürtleri sadece kendi sinsi emellerine alet etmek için desteklediği kuşkusu her geçen gün daha da güçlenmektedir. ABD ve İngiltere koalisyonuna henüz diş geçiremediği için, Türkiye'de Kürtlerin hakları çiğneniyor diye demokrasi ve insan hakları adına adeta şov yapmaktadır. Almanya'nın bu meselede ne kadar dikkate alınacağı, yine kendisinin politik dürüstlüğüne ve inandırıcılığına bağlıdır.

Almanya, Balkanlar'ı, Ota Doğu'yu ve Kafkasları stratejik ve ekonomik çıkarlarına hizmet edecek bölgeler olarak görmektedir. Belki de tarih boyunca gerçekleştiremediği hayallerinin hala peşinden koşmak gibi bir bilinçaltıyla hareket etmektedir. Bölgede kendisine engel gördüğü ülkeleri istikrarsızlığa sürükleyecek

politikalar izlemektedir. Bu politikanın ne kadar Almanya'nın menfaatine hizmet ettiğini hesap etmek, şüphesiz kendi sorunu olmaktadır. Almanya'nın bunu çok iyi düşünmesi her şeyden evvel Türkiye ile ilişkilerinde önemli rol oynayacaktır.

19. Yüzyılın son çeyreğinden II. Dünya Savaşı'na kadar Almanya, Dünya'nın birçok siyasetçileri ve gözlemcileri tarafından Avrupa ve Dünya için gerçek bir tehdit unsuru olarak görülmüştür: Militarizm, zaman zaman siyasi başıboşluluk, başkalarının korkularına ve gereksinimlerine karşı duyulan aşırı zafiyet Almanların imajını belirlemiştir. Alman sorunu nedir?

Almanya'nın 'Dünya gücü' olmasından sonra, II. Dünya Savaşı ve Adolf Hitler'in Dünya gücü 'Weltmacht' olması ile bu düşünce, 20 yıldan daha kısa bir zamanda tasdik olunmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Alman gücünün ve büyüklüğünün bölünme yolu ile azaltılması, içerde ve dışarıda Avrupa'nın gelecekteki istikrarının bir güvencesi olarak görülmüştür. Birleşik Almanya, Avrupa oyun alanında oldukça büyük ve güçlüdür. Görüldüğü gibi 80 milyonluk dinamik bir Almanya'nın Avrupa dengesi için hazmedilemez endişesi devam etmektedir. Almanya'nın büyüklüğü ikileminden, Avrupa yolunda kurtulunduğuna dair çok az işaret vardır. Reich tarihi göstermiştir ki, birleşik bir Almanya'nın büyüklüğü ve dinamikliği, istikrarlı bir Avrupa Uluslar Sistemi ile bağdaşmamaktadır. Üç çeyrek asırlık Alman Birliği, II. Dünya Savaşı ve milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Almanya'nın siyasi, ekonomik ve askeri gücünün kaçınılmaz olarak, komşularının bağımsızlığı ve güvenliği için her zaman bir tehdit unsuru oluşturacağı iddia edilmektedir. 'Weltpolitik' üzerinden Avrupa'da egemenlik kurmaya yönelik Alman çabası, 1. Dünya Savaşı'nda fiyasko ile sonuçlanmıştır. Savaş sonunda yapılan 'Versailles' anlaşmasında, savaşın tek suçlusu Almanya ilan edilmiştir. Bunun yanında Almanya'nın bir de savaş tazminatı ödemeye mahkum edilmesi, Almanları oldukça öfkelendirmiştir. Almanya'nın politikasının temelinde askeri ruh algılanmaktadır.

Almanya geleneksel bir ihracat ülkesidir. Ticaret yaptığı en önemli ülkeler Fransa, İngiltere, ABD, İtalya ve Hollanda'dır. Hammaddelerin çoğunluğu ithal edilir. Kömür madenciliği sektöründe yıllardır kriz yaşanmaktadır, çünkü Alman

kömürü uluslararası çapta rekabet gücüne sahip değildir. Kömürün çıkarılması çok pahalıya mal olmaktadır. Aynı şey çelik endüstrisi için de geçerlidir.

Almanya doğal kaynaklar açısından zengin bir ülke değildir; gelişmiş sanayisi için gerekli ham maddelerin çoğunu ithal etmek zorundadır. Bonn, bilinen korkunç sonuçlarıyla Yugoslavya'nın parçalanması amacına ulaşmıştır. Bu politikalar karşısında Bonn'un gerçekten Avrupa'nın güçlendirilmesi yönünde çaba harcadığı görüşlerine inanmalı mıyız? Yoksa Almanlar Avrupa'yı daha çok kendi bencil niyetlerini gerçekleştirmek için mi kullanmaktadır? Örnekler ikinci olasılığı güçlendirmektedir. Almanya'nın Avrupa'da nüfus ve ekonomik anlamda kesin üstünlüğü ele geçirmesinden sonra, diğer Avrupa ülkelerine sevinçten başka her şey hakim olacaktır.

2015' e uzanan orta vadeli süreçte evvelce çekildiği "Eurofighter" konsorsiyumunda, diğer ülkelerin yardımı olmadan böyle bir projeyi tek başına üstlenebilecektir. Fransa ve İngiltere'ye bağımlı olmak istemediğini açıkça sergileyecektir.

Almanya uzun vade planlarının altyapı hazırlığı kapsamında, izleyeceği yüksek faiz politikası ile Avrupa'da ve dünyada yaratacağı ekonomik krizle bir dış politika amacı edinebilir. Özellikle Benelüks ülkeleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg), Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın mali yönden Almanya'ya olan bağımlılıkları Almanya'nın bu ülkelerdeki nüfuzunu pekiştirecektir.

Almanya, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda saldırgan, ırkçı politikaları ve savaş yoluyla gerçekleştiremediği yayılmacılığını günümüzde AB yoluyla, insan hakları ve demokrasi gibi çok masum kavramların arkasına saklanarak başarmak eğiliminde olabilir.

Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya'da uygulanan Alman projeleri ile bu bölgeler için planladığı çıkarlarını 2015'te tamamlayabilir ve enerji havzasından ABD'yi çıkarabilir.

Almanya'nın 2015 vadesinde AB Siyasi liderliğini tamamen eline alacağı ve bu sürece kadar olan sürede kendi iç politikasında istikrarı sağlayacağı ve ekonomik problemlerinin üzerinden geleceği düşünülmektedir.

Askeri açıdan Almanya teknolojik olarak ABD' yi yakalamış olacak ve nükleer alanda mevcut çalışmalarını askeri alana aktarmış olacağı beklenmelidir. Teknoloji transferine kapattığı sektörlerin ise aynen II. Dünya Savaşından evvel olduğu gibi tröstler haline gelmesi muhtemeldir.Alman Silahlı Kuvvetleri'nin 2015'e uzanan yıllarda imkan kabiliyet ve sayıca Avrupa'nın en büyük ordusu olması yolunda hızla ilerlemektedir.

Almanya, orta vadede  Türk altın madenlerine tekrar yönelmiş ve burası Alman altın politikasının en önemli ve en yakın kaynakları durumuna gireceği tahmin edilmektedir. 2015 yılına kadar olan süreçte Almanya'nın dünya enerji sıkıntısına yönelik olarak petrole alternatif olacak hidrojen tabanlı enerjiye geçmiş olacağı ve sanayisini bu yönde geliştirerek dünyada otorite sahibi olması da kuvvetle muhtemeldir.

Orta vadede Ermeni soykırımını tanıması beklenmelidir. Irkçılık ve neo-milliyetçilik 2015 yılında Almanya tarafından bir devlet politikası olarak öngörülecek ve yabancıları sınır dışı etmesi de gündeme gelecektir. Bu süreçte Almanya, Türkiye'nin AB üyelik sürecine destek politikası artık ortadan kalkacaktır. Çünkü bu süreçte Almanya AB' ni tekeline alacaktır.

Almanya hammadde bağımlılığını, AB'nin genişleme politikasına verdiği desteğin zemininde doğu Avrupa ülkelerinde çözecek, bu dönemde hemen hemen tüm doğu Avrupa ülkelerini bu konuda himayesine ve ekonomik sömürgesine alacaktır. Bu yöndeki politikasıyla, Almanya'nın Orta Asya ve Kafkaslara olan ilgisinin orta vadede çok daha ileriye gitmesi ve burada uygulayacağı politikalar zamanında Osmanlı'ya uygulanan doğu politikasının aynısı olacaktır.

Göreceli olarak en kötü olmasa da yine de kötü olan bir senaryo ise şu şekilde gelişebilir. AB üyeleri yine ortak bir üst Avrupalılık kimliği inşa etme peşinde koşabilirler ama bunu yaparlarken kendi ulusal kimliklerini dönüştüreceklerine

Avrupa'nın kimliğini kendi ulusal kimlikleri çerçevesinde oluşturmaya çalışırlar. Böyle bir durumda Almanya daha Alman bir Avrupa için uğraşırken Fransa da daha Fransız bir Avrupa Birliği'nin oluşması için çalışacaktır. Halbuki ilk senaryodaki amaç daha Avrupalı bir Almanya ve daha Avrupalı bir Fransa oluşturmaktı. Böyle bir durumda AB'nin köklü ulus devlet geleneklerine sahip üyeleri, Türkiye gibi yine güçlü milli devlet geleneklerine sahip bir ülkenin üye olmasını kolayca istemeyebilirler, zira Türkiye kendi projelerinin önünde bir engel olarak gözükebilir. Bu durumda Türkiye'ye güçlü üyelik perspektifleri sunulmaz ve Türkiye'nin içeride yapa geldiği reformlar için sağlıklı bir dış ortam oluşmaz. Böyle bir Avrupa Birliği bir önceki senaryoya göre daha kimliksel bir projedir ama asla post-modern düzlemde gelişmez. Hem AB içi hem de AB'nin dış dünya ile olan iliksisinde modern parametreler geçerli olacaktır burada. Güçler dengesi üzerine dayanan bir ilişki sistematiğidir söz konusu olacak olan. Bu senaryoda en önemi şey AB üyelerinin bu niyetlerini açıkça ortaya koyup koymadıklarıdır. Şayet bütün niyetler belliyse Türkiye gibi üye olmak isteyen ülkeler için de her şey biraz daha kolay olacaktır, zira Türkiye bilecektir ki kendinsin üyeliği önünde güçlü itirazlar vardır ve bunu bile bile üyelik şartlarını yerine getirmek gözü körlükten başka bir anlama gelmeyecektir. Aksi takdirde Türkiye üye olacakmış gibi davranmaya devam ederse unutmamalıdır ki böyle bir durumda üyelik için kendisinden yerine getirmesi istenen şartlar kendisinin daha fazla zayıflamasını ve güçsüzleşmesi öngören politikalar olacaktır. Bu senaryoyu tehlikeli kılacak diğer unsur ise, aynı amanda onu en kötü senaryoya yaklaştıracak olan, AB üyelerinin bahsedilen niyetlerini saklamaları ve de adeta AB'nin post-modern bir tarzda hareket etmesini istiyorlarmışçasına sinyaller vermelerdir. Hem iç hem de dış çevreye karşı Ortak Avrupalı kimliği yönünde söylemler geliştirmek ama gerçekte tamamen ulusal bir açıdan hareketle AB'nin iç ve dış kimliğini kendi ulusal karakterleri ve çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmak. Böyle bir senaryoda Türkiye'ye gönderilecek sinyaller onun asla ve asla böyle bir AB'ye üye olamayacağı şeklinde ise bu Türk dış ve güvenlik politikasının daha realpolitik çerçevede gelişmesine hizmet eder. Bu durumda ABD ve diğer önemli güçlerle geliştirilecek ilişkiler daha fazla önemli olur.

### 7.2.3. Uzun Vadeli Kötümser Senaryolar (Kesit 2030)

Coğrafya ile ulusal gücün özdeşleştirildiği Alman jeopolitik düşüncesi, ulusların yeterli hammadde ve pazarlara hakim olabilmek, büyük bir nüfusa ve özellikle 'Lebensraum'a sahip olmak amacıyla sınırlarını genişletmelerini normal karşılamaktadır. Büyük devletlerarasındaki savaşları kaçınılmaz gören Alman jeopolitik kuramcıları, özellikle Ratzel, Kjellen ve Haushoffer, iki savaş arası dönemdeki Alman yayılmacı politikasının fikri temellerini atmışlardır. Buna özlemle Alman dış politikası AB'ne sonradan giren ülkeleri yaşam alanı olarak görecektir. Bunun temelinde acaba eski Roma Germen İmparatorluğu'nun canlanmasını görebilir miyiz?

2030 senaryosunda Türk dış politikasında AB'nin ayrılmaz bir parçası olma yolunda gereken adımları atacak, batıya dönük çalışmalarını sürdürecektir. Ancak AB giriş süreci içinde Türkiye'den istenen ve istenecek olan siyasi taleplerin, ulus devlet anlayışını, üniter yapısını, dolayısı ile güvenliğini ve bekasını etkileyecek nitelikte olacağı anlaşılmaktadır. Bugüne kadar olan gerek ilerleme raporlarından, gerek çıkan Avrupa Parlamentosu kararlarından ve gerekse zirve kararlarından bunu anlamak mümkündür. Türkiye'nin şimdiye kadar AB ile müzakerelere en ağır şartlarda başlayacak ülke olması gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir.

AB'ye karşı Almanya'nın desteğinden de yoksun kalınabilir. Türkiye'nin İslam dünyasında lider ülke konumuna geleceği yönünde yaratılmaya çalışılan imajlar doğrultusunda, İslam dünyasının liderliği için gizli rekabet halinde olan Arap ülkelerinin tedirgin olduğu gözlenecektir. Ortadoğu ve Asya'daki menfaatleri doğrultusunda, ılımlı İslam kuşağı yaratmak isteyen başta Almanya olmak üzere Batılı ülkelerin de Türkiye'deki bu paraleldeki gelişmeleri yönlendirme girişimleri olabilecektir.

2030 yılına gelindiğinde Türkiye, bölgenin istikrarsızlığından aşırı etkilenebilir ve stratejik her türlü açılımdan yoksun olarak, belirleyiciliğini kaybedebilir, coğrafi konum avantajını yıllardır değerlendiremeyerek ve teknolojik alanda çok gerilerde kalabilir. Bu ortamın sonucu olarak da; her türlü yıkıcı, bölücü ve irticai akımın etkisinde kalabilir.

Almanya vakıflarının ve etki ajanlarının faaliyetleri amacına ulaşmasına müteakip Alevi-Sünni çatışmaları başlatabilir.

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkileri 2030 sürecinde sözde müzakere tarihiyle sona erebilir. Son yıllarda ülkede Avrupa Birliği adı telaffuz edilmez olabilir. Alman dış politikası üzerine yapılan tartışmaların merkezine 'güç' (Macht) tekrar yerleşebilir. Tartışılan konu Almanya'nın gücü ve Almanya'dır. 'Güç' kavramına yüklenen anlam, bu bağlamda sorulan sorular kadar çeşitlidir. 'Güç' kategorisi Almanya'nın değişen dış politika rolünü tek bir anlayışa sokacak kompozisyonda kabul edilmektedir: 'İstenmeyen Dünya Gücü', 'Avrupa Güç Merkezi', 'Avrupa'nın Lokomotif Gücü', ' Dünya Ekonomik Gücü', 'Sivil Güç' ya da yeniden ortaya atılan 'Askeri Güç' olarak kullanılan bu kavram, Almanya ile ilişkilendirilmektedir.

2030'lı yıllarda Almanya Hitler dönemi güç politikasına geri dönebilir. Almanlar Anadolu'yu Ruslardan önce fethederse, Dünya'nın paylaşımında en iyi parçayı alabilir. Pangermanist Dr.K. W. Stetin, 'Almanya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorlukları'nın birleşerek bir imparatorluk kurmalarını savunarak, Hamburg ve İstanbul'un böyle bir imparatorluğun iki büyük liman şehirleri olabileceklerini, Elbe'den Fırat'a kadar uzanan bu imparatorluğun da, 'En büyük Millet' için mükemmel bir olay olacağını söylemiştir. Acaba 'En büyük Milletin' bu hayali sürüyor olabilir mi?

AB, Alman Birliği dönüşebilir ve tüm Avrupa evvelce olduğu gibi, belki işgale uğramadan ama ekonomik işgal ile güdüme alınabilir. Bu senaryo ile birlikte ABD-Alman mücadelesi tüm dünyayı etkileyebilir. Ayrıca eş zamanlı olarak, ABD Pasifik'teki liderliğini de Japonya-Çin çatışmasına terk edebilir.

En kötü senaryo Avrupa Birliği'nin kendi iç kimliğini tanımlarken post-modern davranması ama dışarıyla olan ilişkisinde özellikle de Türkiye ile daha modern bir açıdan hareket etmesi durumunda ortaya çıkar. Burada Türkiye AB'nin oluşturmaya çalışacağı çok kültürlü kimliğin tanımlanmasında öteki olarak karşımıza çıkar ve tehditleştirilir. Bu senaryoya göre AB Türkiye'ye asla net üyelik garantileri vermez, tam aksine Türkiye'yi üye alacakmış görünüp bu süreci olabildiğince uzatır.

Türkiye bu süreçte tutular zira onun başarısızlığına AB'nin kimliğinin tanılamasında ihtiyaç duyulacaktır. Ta en başından Türkiye'nin üye olamayacağı bellidir ama AB'nin bunu açıkça söylemesi onu kendi üst kimliğini tanımlamada çok değerli bir araçtan mahrum bırakmış olur. Bu durumda yani ucu açık bir üyelik sürecinin devam etmesi halinde Türkiye'de devam etmekte olan demokratikleşme sürecinin kendisini bir tehdit olarak ortaya çıkabilir. Etnik milliyetçi ve radikal dinci akımların bu sürecin olanaklarından faydalanarak Türkiye'nin iç güvenliğini tehdit etmeleri ancak ve ancak Türkiye'nin bu reformları gerçekleştirmesi ama asla ve asla Avrupa Birliği' ne üye olamaması durumunda ortaya çıkabilir. Bu en tehlikeli senaryodur çünkü Türkiye kendi devlet-toplum yapısını günün şartları doğrultusunda dönüştürürken modernlik adına elde etmiş olduğu kazanımlardan da olabilir. Böyle bir Türkiye kendisini devamlı surette yön ve kimlik tartışmaları içerisinde bulur ve de Batı ile olan ilişkisinde Sevr Sendromu'nun etkilerinden kurtulamaz.

Evvelce kendisine ait Polonya topraklarının bir kısmını Anschluss usulü ile ülkesine tekrar katabilir ve bu Rusya-Almanya bölge çatışmasına dönüşebilir.

Belki de en kötü senaryo olarak zamanında Yahudilere uygulanan soykırım Almanya Türklerine uygulanarak ülkeyi terke zorlama politikası olarak benimsenebilir ve aynı Bosna'da olduğu üzere tüm Avrupa'da buna tepkisiz kalabilir.

Jeopolitik olarak da Almanya'nın birleşmesinden sonra çok şey değişmiştir. Almanya'nın jeopolitik ağırlık merkezi Kuzey Doğu'ya kaymıştır. Deniz kıyılarının büyümesiyle birlikte Almanya, aynı zamanda bir deniz ülkesi de olmuştur. Toprak ve nüfus olarak büyüme, uzun vadede güç olma potansiyelini arttırma anlamına da gelmektedir.

2030 yılına kadar olan süreçte Almanya'nı dünya enerji sıkıntısına yönelik olarak petrole alternatif olacak hidrojen tabanlı enerji türevlerinde çalışmalarını bitireceği ve sanayisini bu yönde geliştirerek, bu enerjinin hammadde kaynağı olan bor mineral yataklarına sahip ülkelere yönelik çeşitli politikalar izlemesi kuvvetle muhtemeldir.

Almanya'nın Orta Asya ve Kafkaslara olan ilgisinin uzun vadede çok daha ileriye gitmesi kesindir. Bu bölgelerin kendisi için potansiyel ihraç devletleri ve de enerji kaynakları temini açısından çok yönlülük oluşturması maksadıyla söz konusu ülkelerde aktif dış politika izleyeceği beklenmelidir.

## 7.3. Senaryoların Değerlendirilmesi

Senaryolar sıralandığı üzere, iyimser ve kötümser olarak iki kutupta irdelenmiştir.Özet olarak senaryolar oluşması muhtemel durumları yansıtmaktadır.

Almanya, bugün Hint Okyanusu'nda yaşanan tsunami felaketi için 500 milyon avro yardımda bulunarak dünyada bölgeye en fazla destek veren ülkeler arasındadır. Kimileri Almanya'nın böyle büyük bir yardımda bulunmasının Güvenlik Konseyi'ndeki geleceğine yatırım yapmasıyla ilgili olduğunu söylemekteyken, kimleri ise bu durumun Almanya'nın uluslar arası sorunlar konusunda ne kadar duyarlı olduğunu gösterdiğini dile getirmektedir. Bütün bu tartışmaları bir tarafa bırakacak olursak, Almanya'nın Uluslararası Politika ve Güvenlik Enstitüsü'nün Başkanı Christoph Berthram'in da bir söyleşide belirttiği gibi su ana kadar bulunduğu girişimler göz önünde bulundurulduğunda, Almanya'nın daimi üyelik hayalini gerçekleştirmek konusunda bir şansı olduğu söylenebilir. Ancak, yine Berthram'in eklediği gibi bu şansın çok da büyük olduğu ileri sürülemez. Almanya'ya bu konuda ABD'den ve AB içerisinden ciddi muhalefetlerin olduğundan daha önce bahsetmiştik, bununla birlikte Güvenlik Konseyi Reform Taslağı'nın, ortada bu kadar tartışma varken, Genel Kurul'da 191 ülkenin oylarının üçte ikisi sağlanarak sonuca bağlanması pek de mümkün gözükmemektedir. Güvenlik Konseyi Reformu sadece siyaseten doğruluk ya da coğrafi denge açısından önemli değildir, ayni zamanda dünya ülkelerinin çoğunluğu tarafından paylaşılan ortak çıkar ve ilkelerin oluşturulması sayesinde birlikte daha güvenli bir uluslararası sistem kurulması adına gerekmektedir. Fakat karışık ve ağır karar alma mekanizmasıyla BM'nin bu reformu kolayca gerçekleştirebileceği konusunda büyük soru işaretleri bulunmaktadır. Uzun vadede Güvenlik Konseyi'nde bir reform yapılabilirse bugünkü koşullarda olası bir daimi üyelik için en güçlü adayın Almanya olduğunu söylenebilir. Almanya bunun mücadelesini yıllardır vermektedir.

Almanya'yı bu konuda BM bütçesine ABD'den sonra (yüzde 23) yüzde 19 ile en büyük desteği veren Japonya'nın takip ettiği dikkat çekmektedir. Üstelik Japonya, Almanya'nın aksine Irak Savaşı'na askeri yardım sağlamış olup ve üyeliği ABD tarafından da desteklenen bir ülkedir. Güvenlik Konseyi'nin temsil niteliğinin yirmi birinci yüzyıla daha uygun hale gelmesi ve Konsey'in daha şeffaf ve etkin bir isleyiş mekanizmasına sahip olması bir gereksinimdir. Nükleer bir güç olmayan Almanya'nın Konsey'de yerini alarak daimi üyelerin nükleer güç olma geleneğini bozabileceği de düşünülebilir.

Sonuçta, Almanya'nın talebinin gerçekleşmesi birden fazla faktöre bağlıdır. Bu faktörlerden biri AB'nin kendi üyeleri arasındaki Almanya konusundaki fikir birliği olmakla birlikte, diğeri Almanya ve ABD ilişkileridir. Bu bağlamda, karşımıza su sorular çıkmaktadır: İkinci Bush yönetimiyle birlikte Atlantik ötesi ilişkiler nasıl bir boyut alacaktır? ABD ve AB üyesi ülkeler arasındaki ilişkiler bu doğrultuda nasıl yeniden şekillenecektir ve en önemlisi Almanya ve ABD arasındaki Irak Krizi'nden kaynaklanan gerilim yerini gerçek anlamda yapıcı bir ilişkiye bırakabilecek midir? Tüm bu soruların cevapları zamanla bize Almanya'nın BM yolculuğunun hangi aşamalardan geçeceğini ve Almanya'nın neler elde edebileceğini gösterecektir.

Bölünmüş bir Avrupa Topluluğu'ndan korkan Fransa, istemeyerek de olsa, Almanya'nın tanıdığı ülkeleri tanımak zorunda kalmıştır. Almanya'nın ilk tanıdığı ülkenin Hırvatistan olması, birçok Avrupa ülkesinin 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olan Sırp olaylarını anımsatmıştır.

İki Almanya'nın birleşmesi başta Fransa olmak üzere, Avrupa ülkeleri arasında II. Dünya Savaşı dönemine benzer korku ve endişelere neden olmuştur. Almanya, yeniden yayılmacı ve saldırgan politikalar izlemeden, Avrupa'nın siyasi bütünleşmesini öngören Maastricht Anlaşması ile yine bir şekilde 'kontrol altında tutulmaya çalışılacaktı.

Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand, Almanya'nın Doğu Avrupa ve Balkanlar üzerindeki giderek artan ilgisinin farkına varmıştı. Almanya'nın Avrupa bütünleşmesine daha fazla ihtiyacı olmadığını söyleyerek Topluluk dışına

çıkacağından korkan Mitterand, Maastricht Anlaşması'nın imzalanması için acele etmiş ve bu arada Almanya ile uzlaşmacı ilişkilerini sürdürmeye çalışmıştır.

Fransa, Almanya'yı Maastricht Anlaşması ile Avrupa içine hapsetmeyi planlarken, İngiltere buna karşı çıkıyordu. Çünkü İngiltere, Almanya'nın bu yolla Avrupa'ya daha fazla hakim olacağını savunmaktaydı. Nitekim 1914 yılında dönemin başbakanı Theobald von Bethmann Hollweg tarafından müsteşara hitaben yazılan yazıda 'savaş hedefi' şöyle çizilmiştir:

'Hedef, Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka, Avusturya, Macaristan, Polonya ve belki İtalya, İsveç ve Norveç'i içine alacak, üyeleri arasında ortak gümrük anlaşmaları olacak bir Ortak Avrupa Ekonomik Birliği'nin kurulmasıdır. Görünürde üyeleri arasında bir eşitlik olan, ancak aslında Alman yönetiminde yürüyecek olan bu birlik, Almanya'nın Orta Avrupa üzerindeki ekonomik hakimiyetini sağlamlaştırmak zorundadır'.

Almanya'nın 1914 yılındaki bu hayali I. Dünya Savaşı yenilgisiyle bir süre için daha ertelenmek zorunda kalmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında ise Başbakan Konrad Adenauer, 'mevcut düzene sızarak yükselme' stratejisi ile Avrupa bütünleşme süreci içinde yer alarak, Avrupa'nın kontrolünü ele geçirme yöntemini kullanmıştır.

İki kutuplu sistemde en başarılı ülke Almanya olmuştur. Bu sistemin çökmesiyle en kazançlı çıkan ülke yine Almanya olmuştur. Bugün tehdidin ortadan kalktığı söylenirken, bir taraftan da tehlikeler de artmaktadır. Kuşkusuz Almanya daha önce olmadığı kadar bugün iyi bir konuma sahiptir. Avrupa sisteminin göbeğinde ekonomik bir Dünya gücü, ABD'nin arzu ettiği bir partner, çöken bir imparatorluğun restorasyonu tehlikeye giren reformların devam ettirilebilmesi için. Rusya'nın her türlü yardım beklediği bir ülkedir.

II. Dünya Savaşından sonra Almanya dünya siyasetinde pasif rol oynamayı kabul etti. Ancak birleşme sonrası eski tahmin edilebilen davranış şekli tamamen değişti. Şimdilerde yeniden aktif rol oynamaya başlama isteğinin işaretleri görülmeye başladı. Bunlar şöyle özetlenebilir:

a. Almanya'nın halihazırda dünya siyasetinde yeniden aktif rol oynamaya başlama ve yeni süper güç olma arzusu göze çarpmaktadır. Örneğin, Almanya, BM Güvenlik Konseyinde daimi üye olarak yer alma isteğini her fırsatta açıkça ifade etmektedir. Daimi üyelik, BM Güvenlik Konseyi'nde sürekli statünün yanı sıra veto hakkını da sağlaması nedeniyle son derece önemlidir. Ancak, Almanya'ya bu statünün sağlanması BM Anlaşmasında değişiklik yapılmasını gerektirmektedir. Böyle bir değişikliğin yapılmasının gündeme gelmesi halinde Japonya'nın da aynı talebi gündeme getireceği bilinmektedir.

b. Almanya, Yugoslavya'nın parçalanmasında ve bunun zamanlamasında öncü rol oynamıştır. Böylece, kendi siyasetini önce Avrupa'ya, sonra da dünyaya kabul ettirmek yolunda önemli bir inisiyatif elde ettiği düşünülmektedir.

c. Almanya, V2 füzelerinin (Hitler döneminde yapılmış tarihteki ilk uzun menzilli füzelerdir) yapımının yıl dönümünü resmi olarak kutlamaktan son anda vazgeçmiştir. Almanya'nın bu kutlamayı yapma eğiliminde olması, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki saldırgan politikaya olan özlemini, dolayısıyla mevcut düzeni değiştirmekteki istekliliğini göstermektedir.

ç. Almanya'nın, her ne kadar Hollanda tarafından hazırlanmışsa da Maastricht Antlaşması ile öncü ülkenin kendisinin olduğu Avrupa birleşik devletlerine giden yolu açtığı kıymetlendirilmektedir.

d. Almanya, 'Eurofighter' konsorsiyumundan çekilmiştir. Bu hareketiyle söz konusu projeye ortak olmak yerine, 10 yıl sonra diğer ülkelerin yardımı olmadan böyle bir projeyi tek başına üstlenebileceğini (Fransa ve İngiltere'ye bağımlı olmak istemediğini) açıkça ortaya koymuştur.

e. AB içinde Benelüks ülkeleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg), Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın mali yönden Almanya'ya olan bağımlılıkları Almanya'nın bu ülkelerdeki nüfuzunu pekiştirmiş ve AB'deki konumunu daha da güçlendirmiştir. Almanya'nın, 83 milyon nüfusuyla[1164] AB'nin karar alma mekanizmasını yönlendirirken, dış ticaretinin dünya toplam ihracatının 1/10'unu, ithalatının ise 1/12'sini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda AB ekonomisinin de lokomotifi haline geldiği değerlendirilmektedir.

f. Eski devlet başkanları Helmut Schmidt, para politikasının dış politikadan soyutlanamayacağını açıkça beyan etti. O halde izlediği yüksek faiz politikası

[1164] www.cia.gov/publications/factbook (2002 TEMMUZ ayı itibarıyla tahmini 83.251.851 kişi)

yüzünden Avrupa'da ve dünyada yarattığı ekonomik krizle bir dış politika amacı olmalıdır.

Göstergelere bir göz atıldığında:

a. Bundesbank mali piyasada sözüne değer verilen ve sözü dinlenilen dünyadaki sayılı kurumlardan birisidir.

b. Şehirleşmesindeki ileri görüşlülükle bir veya iki mega kent ortaya çıkmasını önlemiş, bunun yerine orta büyüklükte birçok şehir ekonomik merkez rolü oynayarak çapraşık kentleşmenin önüne geçmiştir.

c. İşçi ve işveren zıt gruplar halinde çatışma içinde olmayıp, ortak çalışmanın muhteşem örneğidir.

d. Eğitim ve sanayi arasındaki diyalog ortamı istenilen kalitede işgücü yetiştirilmesini getirmiştir. Dünya Alman eğitim sistemini konuşmaktadır.

Süper güç olacağına işaret eden birçok emareler de iyi tahlil edilmelidir:

a. Kapitalizmin vazgeçilmez kaynağı ve sonucu olan altsınıf, siyasi mülteci statüsünde ülkeye hızla akmaktadır. Üstelik bu grup Üçüncü Dünya ülkelerinin genelde kalifiye yetişmiş elemanları, yüksekokul veya üniversite mezunları. Son günlerde çıkan göçmen karşıtı olaylara devletin adeta seyirci kalması, hatta bunu yeni iltica kanununa gerekçe olarak kullanmaya çalışması, standarda uymayanlara kapıların kapatılması olarak görülebilir. Önemli olan bu altsınıfın daimi olmasıdır. Arada sırada çıkacak olan göçmen karşıtı gösterilerle hem bu yeni gelenlere statüleri hatırlatılırken, hem de altsınıf olarak kalmaları garantileniyor. Gerçekte, birleşmenin hemen sonrasında çıkarılan yeni vatandaşlık kanunu ile eğitimini Almanya'da yapmış fakat ailesiyle birlikte temelli geri dönmüş bireylerin, tekrar gelip oturma hakkı istemesi ile ilgili kanun da çıkarıldı. Kime ve ne amaçla ve de niye hemen birleşmenin arkasından çıkarıldığı okuyanın yorumuna kalmıştır.

b. Üst düzeyde görev yapan yetkililer genelde çok dürüst insanlar izlenimi vermekte. Dürüst insanlar tarafından öncülük edilen bir toplumun başarılı olmaması olağanüstüdür.

c. Nüfusun %67'si ayda en az bir kitap okumayla dünyada önder durumdalar (ders kitapları ve okulla ilgili yardımcı kitaplar hariç). Bu oran ABD için %51. Avrupa'nın en fazla satan gazetesi Alman.

d. Gelirlerinin %26'sini tasarruf etmekteler. Bu oran çok yüksektir (ABD'de %16). Tasarruf edilen para gelecek için yatırım demektir.

e. Frankfurt'taki borsa Almanya merkez borsası haline getirilme kararı ile büyük bir ihtimalle dünyadaki mevcut üç büyük borsaya katılacak. Büyüklükte ikinci veya üçüncü sırayı alması kuvvetle muhtemel.

f. Uluslararası bir ABD firması yayınladığı bir genelgede bundan böyle Avrupa ile olan mali işlemlerini Alman Markı ile yapacağını açıkladı.

g. Siyasi merkezin yeri ve gücü değişince, bu gücün etkinlik sahasındaki farklı birimlerde yaşayan gruplar arasındaki denge de değişecek demektir. 2020-2030'larda, eğer Avrupa Birliğine giden yol tıkanmazsa, milli meclislerin yerel idarelerden pek fazla farkı kalmayacaktır. Bu ise multietnik yapıdaki ülkelerin milli çatısını bozarken, tarihi süreçte ayrı düşmüş aynı etnik grupların zaman içinde diffuzyonu ile sonuçlanabilir. Üstelik Maastricht'de bulunan bölgeler komisyonu belki de bunun hayata geçmesinde anahtar rol oynayacaktır. Bir Avrupa Birliği sonuçta Avrupa Alman Birliğine giden yol olabilir.

h. Almanya'nın gelecek süper güç olmasının Türkiye için çok büyük bir ekonomik sonuç doğuracağı söylenemez. Çünkü halihazırda Almanya Türkiye'nin en büyük ticaret ortağıdır. Bu olsa olsa daha da pekişir. Oryantasyonun değişmesi gibi bir olay söz konusu görünmüyor. Ancak uzun vadede Türkiye kökenli vatandaşların ülkemizin iç siyasetinde Alman hükümetlerine baskı yaparak olumlu veya olumsuz olarak oynayacağı rol bugünden iyi hesaplanıp ona göre şimdiden hazırlık yapılmaya başlanılmak zorundadır. Kayzer Wilhelm'in 1890'larda Alman Yahudilerinin sıkıştırmasıyla İstanbul'a gelip zamanın idaresine yaptığı baskı çok uzak bir mazi değildir. Hem ABD'de Ermeni ve Yunan asıllıların ABD'nin dış politikası üzerinde oynamakta olduğu rol bu babda iyi hatırlanmalıdır.

i. Almanya, Orta ve Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya'da halen yürüttüğü ve ileriye dönük olarak planladığı projeler ile yapmış olduğu ve yapmayı tasarladığı çok sayıda kültürel, sosyal ve iktisadi anlaşmalardan da anlaşıldığı üzere, uluslar arası ilişkilerinde güçlü bir konuma erişmeyi hedeflemektedir. Almanya'nın, Birinci ve ikinci Dünya Savaşları'nda saldırgan, ırkçı politikaları ve savaş yoluyla gerçekleştiremediği yayılmacılığını günümüzde AB yoluyla, insan hakları ve demokrasi gibi çok masum kavramların arkasına saklanarak başarmak eğiliminde olduğu değerlendirilmektedir.

j. Büyük olasılıkla Batı Avrupa bütünleşmesi, görünür gelecek için Alman dış politikasının temelini oluşturmaya devam edecektir. Bu yaklaşım bölgeler arası dengenin sağlanması, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve güvenlik politikası açısından gereklidir. Bu açıdan bakıldığında, Batı Avrupa bütünleşmesi Almanya'nın dış politika egemenliğini olumsuz yönde etkileyecek bir gelişme olarak görülmemektedir. Aksine, kamuoyu desteği ile gerçekleştirilen bir dış politika seçeneği sayılmaktadır. Bir başka ifadeyle; batıda bütünleşme, doğuda iş birliği Alman dış politikasının en önemli iki etkinlik alanı olarak ortaya çıkmaktadır.[1165]

k. 1994'te Alman Savunma Bakanı Volker Rühe'nin ABD Kara Harp Okulu West Point'te yaptığı konuşma bahse konu tutuma örnek olarak gösterilebilir. Savunma bakanı, ABD'nin bir 'dünya gücü' olarak sorumluluğuna dikkat çekerken, soğuk savaş sonrası dönemde Almanya'nın Avrupa'daki kilit rolüne değinmeyi de ihmal etmemiştir: 'Soğuk savaş zamanında Almanya'da stratejik düşünce boşlukta kalmıştır. Şimdi Almanya, demokrasi ihracı, müttefiklerin desteklenmesi ve özgür dünyada temel değerlerin korunmasını gündeme getirecek yeni bir tavır geliştirmek zorundadır. ABD nasıl bir dünya gücü olarak sorumluluğunun gerektirdiği şekilde hareket edebilmekteyse, Almanya da Avrupa'daki kilit rolünün bilincinde olmak durumundadır.' Rühe'nin bu sözleri ve önerisinin Amerikan kamuoyu ve yetkilileri tarafından sıcak karşılanmamış olmasına rağmen, Almanya'nın yeni rol beklentisini yansıtması açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu durumu Almanya'nın ileride karşılaşabileceğimiz potansiyeli olarak ifade etmek mümkündür.

l. Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya'da uygulanan Alman projeleri ile bu bölgeler için planlanan Alman projelerinin EK-1'deki tabloda sunulan veriler ışığında, Almanya'nın artık pasif dış politikayı bir kenara bıraktığı, aktif bir dış politikayla ilgi duyduğu bölgelere ve / veya ülkelere nüfuz etmek için ne kadar büyük bir çaba içinde olduğu açıkça gözlemlenmektedir.

m. Ayrıca, yine EK - 1'de sunulan tablodaki veriler ışığında, Almanya'nın ilgi alanına giren bölgelerde bulunan devletlerle mutlaka ortak bir nokta bulduğu; bu devletlerle ya ticari ya kültürel ya da iktisadi iş birliğine yönelik anlaşmalar yapmak suretiyle, bahse konu bölgelere nüfuz etmiş olduğu görülmektedir. Almanya'nın dış politikasını yansıtan bu doğrudan açılımın yanında, enerji hatlarına yönelen dış politikası doğrultusunda Kafkasya ve Orta Asya ülkelerine AB'nin milyonlarca

[1165] Canbolat, İbrahim S.: a.g.e., s. 198

Euro'luk yardım yapması da Almanya'nın AB karar mekanizmaları içindeki gücünü kanıtlamakla kalmamakta, bu ülkenin AB için enerji alanında da güçlü bir lokomotif olduğuna işaret etmektedir. Tüm bunlar, Almanya tarafından yönlendirilen yaşlı kıt'a Avrupasının, yeni çehresi olabileceğini göstermektedir. Bir başka ifadeyle Almanya, dünyanın yeni süper gücü olmaya hazırlanmaktadır. Süper güç misyonunu ileride tarihin derinliklerine gömmek zorunda kalabilecek olan ABD, Avrasya'daki yerini AB takviyeli Almanya'ya veya Almanya takviyeli AB'ye bırakabilecektir.

n. Bu bağlamda, uluslar arası antlaşmalarda azınlık olarak belirtilen ve hakları sınırlanan grupları sayıca yeterli bulmayan Almanya; 1980'li yıllardan itibaren, Avrupa'nın tüm devletlerindeki (henüz azınlık haklarını alamamış) 'halk grupları' ile ilgilenmeye ve bu maksatla önemli ölçüde mali imkanlar kullanmaya başlamıştır. 1983 yılından başlamak üzere SSCB, Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan'daki belirli azınlıklarla yakın ilişkiler kuran Almanya, 1985'ten sonra, eylem menzilini Türkiye, Orta Doğu ve Asya'ya uzatmıştır. Ardından, 1989'da sosyalist bloğun yıkılması ile birlikte, halk gruplarının çalışmalarının yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu faaliyetlerin arkasında Alman resmi makamlarının görülmemesi, icraatın muhtemel gizli bir devlet kararı ile sivil toplum kuruluşları, vakıflar ve gizli örgütler aracılığı ile medya ve psikolojik harekat yöntemleri de kullanılarak yürütülmesinin planlandığını ortaya koymaktadır. Böylece, iki Almanya'nın birleşmesi ve ekonomik birliğin tamamlanmasını takiben Birleşik Almanya'nın çevresinde tehdit kalmayınca, Alman ulusal çıkarlarının bu yeni strateji ile elde edilmesi yöntemi benimsenmiştir.

o. Almanya, ekonomik gücüyle ve Avrupa'daki büyük nüfusuyla (sadece Almanya'daki 83 milyonluk nüfusuyla değil, gerek Avusturya nüfusunun % 98'lik gibi çok büyük bir kısmıyla gerekse İsviçre nüfusunun % 65'lik gibi önemli bir kısmıyla ve gerekse birçok Avrupa ülkesinde bulunan soydaşlarıyla) AB'nin itici ve yönlendirici gücü olmuştur. Ülkelerin sahip oldukları nüfus, tam üye olduklarında AB'nin yönetimine etki edebilme hususunda da önem arz etmektedir. Nitekim 2000 ARALIK ayında düzenlenen AB Nice Zirvesi'nde genişleme perspektifi Türkiye dışarıda tutularak belirlenmiş, yeni katılacak üyelerle AB'nin yönetim organları olan Konsey ve Avrupa Parlamentosu'nun yapısı belirlenmiştir. Muhtemelen, bu nedenle Almanya'nın, Türkiye'nin AB'ye yakın gelecekte tam üye olmasını istemediği değerlendirilmektedir. Türkiye, AB üyesi olursa 67 milyonluk nüfusuyla Avrupa Parlamentosu'nda yüksek oranda temsil edilecek ve karar alma sürecinde

Almanya'ya ortak olacaktır. Türkiye'nin nüfusuna başta Almanya'daki Türkler olmak üzere, diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin de dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Avrupa'nın en yüksek nüfus artış oranına da sahip olduğumuz da dikkate alındığında, uzun vadede Türkiye'nin AB karar alma sürecinde Almanya'nın en büyük rakiplerinden biri olacağını ifade etmek mümkündür.

p. Nitekim AB kamuoyu tarafından Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin önündeki en büyük engeller arasında din, kültür ve ekonomik durumumuz ile ilgili ifadelerin yanında her geçen gün artan Türkiye'nin dinamik nüfusu da gösterilmektedir. Almanya'nın eski başbakanlarından Helmut Schmidt'in ' Türkiye'nin nüfusu şu anda 65 milyon. 35 yıl içinde bu sayı 100 milyona çıkacak. 21 nci yüzyılın sonlarına doğru Türkiye'nin nüfusu, Fransa ve Almanya'nın toplamı kadar olacak. Türkiye'yi AB'ye almak isteyenlerin bu rakamları akılda tutması gerekir' şeklindeki ifadelerinin ülkemiz açısından göz önünde bulundurulmasında fayda mütalaa edilmektedir. Bu çerçevede Schmidt'in 08 Nisan 2000 tarihinde yapılan bir toplantıdaki şu konuşmasına da değinmek uygun olacaktır: 'Avrupa'nın geleceğinde ne olursa olsun Türkiye'nin yeri yoktur. 20 milyon Türk işçisini, Avrupa içinde serbestçe dolaştıramayız. Avrupa'nın İran, Irak, Suriye gibi ülkelerle sınır komşusu olmasını kabul edemeyiz.'[1166] Bu görüş, günümüzde de geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır. Aslında diğer AB ülkeleri de bu görüşü paylaşmakla beraber Almanya kadar yüksek sesle ifade etmemektedirler. Hatta Almanya bile Türkiye'yi açıkça karşısına almaktan karlı çıkamayacağını düşünerek kesin ifadelerden kaçınmaktadır.

r. Almanya'nın, AB'ye üye olmasını istemediği Türkiye'yi, kendi açısından stratejik öneme sahip olması nedeniyle dışlayarak yalnız bırakmak istemediği kıymetlendirilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde bir yandan adaylık statüsünü korumasını sağlarken, diğer yandan birtakım engeller öne sürerek tam üyeliğini engellemektedir. Almanya'nın bu yaklaşımı, 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında Almanya'daki Hıristiyan Sosyal Birlik Partisinin yıllık toplantısında yapılan konuşmada açıkça dile getirilmiştir: 'Türkiye'nin AB'ye tam üye olması,

[1166] H. Schmidt'in Türkiye ile ilgili diğer görüşleri, Stuttgart ve Münih merkezli Alman Yayınevi'nin yayımladığı "Avrupa'nın Kendini idamesi: 21 nci Yüzyıl İçin Perspektifler (Die Sclbstbehauptung Europas: Perspektiven für das 21. Jarhundert, 2 nci baskı, Stuttgart, Münich, 2000, s.219 – 227.)" isimli kitabının 219 ncu sayfasından itibaren yer almıştır. Bu görüşlerin özeti için bkz. Rıdvan Karluk, Özgür Tonus, Avrupa Birliği Kapısında Türkiye, Turhan Kitapevi, Ankara, 2002, s. 4 – 8.

birlik için çok ciddi bir tehlikedir. Bu nedenle, Türkiye'nin AB'ye alınmasına karşı çıkıyoruz. Ancak, Türkiye Avrupa için stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, Türkiye'nin Avrupa'dan kopmaması ve başka bir sisteme yönelmemesi için de özel bir formül bulunarak Avrupa'nın yanında tutulmasını istiyoruz.'

Almanlar Dünya'yı kendi düşünce ve inançlarına göre görmek yada şekillendirmek isterler. Kendilerini tarihi öğreten, her zaman yumuşama adına tavır koyan, aklı tavsiye eden ve teknik reçetelerine güvenen bir millet kabul ederler. Bu bakış açısıyla politika yapmak için bir dünya var mıdır acaba? Ekonomik bakımdan dev olan bir ülkeden, siyasi cüce olarak bahsetmek, mütevazılık rolü oynamak değil midir?

Atatürk, Almanya'nın dostu olunamayacağını; dostluk ya da düşmanlık kavramlarını ancak bu ülkenin çıkarlarının ve de üstün ırk anlayışının belirlediğini çok iyi bilmekteydi.

# 8. SONUÇ VE TEKLİFLER

## 8.1. Sonuç

### 8.1.1. Süper Güç Olma Yolundaki Emareleri

Tarihi boyunca her zaman yayılmacı politikalar izlemiş olan ve hep daha fazlasının hayalini kuran Almanya, II. Dünya Savaşı'nda, Hitler'in bu 'Alman Rüyası'nı gerçekleştirme konusunda başarısız olmasından sonra 40 sene boyunca Doğu Almanya ile yeniden birleşebilmenin planlarını yapmıştır. Birleşme sonrasında ise, Avrupa içinde kavuştuğu güç ile Doğuya doğru ilerlemeyi sürdürmüştür. Yayılmacılığını, bugünün şartlarına uygun olarak, Doğu Avrupa'da devam ettirmiştir. Yugoslavya'nın dağılmasını desteklemiş, parçalanma sonucu ortaya çıkan yeni ülkeleri hemen tanımıştır. Almanya, bu dönemde bağımsız bir Makedonya Devletinin kurulmasını hem siyasi, hem de ekonomik olarak desteklemiştir.[1167]

Bölünmenin ortadan kaldırılmasıyla Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın en uzun mirasını yok etmiştir. Fakat Almanya'nın normal bir Avrupalı ulus olması ümitlerinin gerçekleşmesi zor bir olasılık olarak gözükmektedir. Çünkü Almanya bugünün yüklerinden daha çok geçmişin yükleriyle kuşatılmıştır. Almanya, savaş sonrası ihracata dönük bir kalkınma programı uygulamıştı, ancak birçok önemli endüstri sektöründe rekabet alanında büyük zorluklarla karşılaşmaktadır. Almanya'nın diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla komşusu vardır. Almanya, Avrupa dengesine tekrar bir tehdit oluştururursa, tehlikenin Alman gücünden değil Alman zayıflığından ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. İçe dönük bir Almanya, Avrupa dengesi için daha büyük bir tehlikedir.[1168]

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ve daha sonra Almanya'nın birleşmesiyle birlikte, Almanya'nın mevcut bağlarından kurtularak yeni bir güce ulaşması ve yeni bir rol için uğraşması genel olarak Avrupa güçlerinin geleneksel Avrupa güç politikalarıyla, Avrupa barışının zararına, uğraşacağı bir geçmişe dönüş olarak tahmin edilmiştir. Ancak gerek Avrupa' da ki güç dengelerinin belirsizliği gerekse de Almanya'nın geçmişten aldığı dersler bu düşünceyi zayıflatmaktadır.

---

[1167] Matthias Rüb, "Makedonya'nın Üzerindeki Yıldız", Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11 Eylül 1996

[1168] Marsh, David, "Germany and Europe-Crisis of Unity" a.g.e., s.20

Birleşmeden sonra Alman dış politikasının karşı karşıya kaldığı en büyük meydan okuma, ortakların beklentileri doğrultusunda daha büyük uluslararası sorumluluklar üstlenmektir. Almanya'dan beklenen maddi katkıların ötesinde, özellikle güven veren, inanılır bir ortaklıktır. Almanya'nın artan uluslararası taleplere cevap verebilmesi, içeriye ve dışarıya karşı yönetim yeteneğini güçlendirmesine bağlıdır.

Gelecekte Alman dış politikasının hareket kabiliyeti, federal hükümetlerin dış politik taleplerle iç politik ihtiyaçları birbirleriyle örtüştürebilmesine bağlı olacaktır. Alman politikasının olaylara karşı çok az hazırlıklı olduğunu, 1989'da meydana gelen ve değişime götüren süreç göstermiştir. Bazı gözlemciler Almanya'nın dış politik değerlendirmelerini sadece elçilik raporlarına dayandırdığını eleştirerek, dış politikada analiz kapasitesinin geliştirilmesini ve yeni yolların aranmasını önermektedirler.

Almanya açısından ABD, Japonya ve Almanya üçgeni içindeki kendi pozisyonu büyük önem arz etmektedir. Bu üçlü bir güç yarışı içinde bile görülebilir. Seffrey Garten bu şekilde Almanya'nın pozisyonunu biraz abartmış olabilir mi?[1169] Fakat Almanya'nın dünya pazarındaki payına ve parasının değerine bakılırsa, onun bir Dünya ekonomik gücü olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.[1170]

Almanya'nın dış ekonomik ilişkileri, bölgesel aktör olarak ABD ve Japonya'dan daha çok güçlü olduğuna işaret etmektedir. Avrupa'da özellikle ABD olmadan, Almanya'nın ekonomik pozisyonu ne belirlenebilir nede anlaşılabilir. Almanya AB içinde ekonomik olarak dominant bir güçtür ve hala bu gücünü devam ettirmektedir. Ancak Almanya Avrupa olmadan sürdürebilir bir ekonomik rolü, ABD ve Japonya kadar oynayamaz. Böyle göstermek isteyenler, mevcut durumdan ziyade birleşmeyle başlayan güç kazanımı tartışmalarından hareket etmektedirler.[1171]

ABD ile olan işbirliği, Alman politikasına süper güç ABD'ye etki etme ve

[1169] Rode, Reinhard: "Weltwirtschaft im Umbruch". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull München, Oldenburg Vlg. 1995. s.23–39

[1170] Kloten, Norbert: "Die Bundesrepublik als Weltwirtschaftsmacht". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1. Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München. Oldenburg. 1995. s.63–79

[1171] Rode, Reinhard: a.g.e., s.24

belli sınırlar içerisinde katılma imkanı vermektedir. Almanya'nın hem Asya bölgesinde, hem de ekonomik üçgen (ABD, AB, Japonya) içerisinde menfaatlerinin korunması için Japonya ile işbirliği arayışları vardır. Almanya'nın alternatif işbirliğine gidebileceği muhtemel ortakları arasındaki bir seçim (ancak belli şartlarda mümkün), diğer ortaklara olan bağımlılığı azaltma imkanı da verebilir. Ancak bu yaklaşım Almanya'yı Washington, Paris ve Tokyo arasında bir seçim yapmak mecburiyeti gibi bir tehlikeye de itebilir.[1172]

Diğer taraftan dış politika alanında Alman etkisinin yapısı geçmişten çok farklı olacaktır. Almanya, geçmişte olduğu şekilde askeri olarak hakimiyet kuramayacaktır fakat, siyasi ve özellikle ekonomik etkisini kullanacaktır. Daha geniş bir Avrupa sistemi yaratmak ve etkili kılmak için Alman hükümetleri, Almanya'nın bu süreçteki rolünü kabul etmeleri için diğer Avrupa devletlerini ikna etmelidir. Tek bir devletin çıkarlarına hizmet eden hiçbir sistem Avrupa'da işlemeyecektir. Almanya, geçmişte olduğundan daha fazla Alman bir Avrupa yaratamayacaktır. Sadece daha geniş bir Avrupa için katalizör olabilecektir.[1173]

Avrupa Birliği'nin ağırlıklı bir üyesi sıfatıyla da uluslararası alanda önemli bir konumu olan Almanya'nın, bu gücünü tarihsel birikimlerinden aldığı gerçeğini, Almanya'nın dış politika yönelimlerini çözümleme ve değerlendirme çabasında, altı çizilmesi gerekli bir husus olarak vurgulamak gerekir. Bu bağlamda sorumluluğunun ve gücünün bilincinde olan Alman hükümeti/hükümetleri, tarihsel misyonlarını 20. yüzyılın gerçekleriyle bağdaştırdığı takdirde, 21. yüzyılda gerek ekonomik gerekse siyasal anlamda önemli bir güç olarak uluslararası arenadaki yerini alacaktır.

1945 yılına kadar sürdürülen çıkar politikasının, güç ve baskı politikasına dönüşmesi. Almanya'nın kaderi olarak görülebilir mi? Batı Avrupa ve Kuzey Amerika demokrasileriyle karşı1aştırıdığında Almanya'nın atraktif ve üniversal standardı olan bir dış politika vizyonu yoktur. Bu durum ancak 1949' dan sonra değişebilmiştir. H.D.Genscher'in 'örnek dış politika' geleneği sayesinde Almanya'nın Dünya'da iyi bir imaj yakaladığı söylenmektedir. Ancak bu örnek barışçı politika bugün tek başına yeterli midir? Eksik olan şey dış politikada yeni bir

[1172] Haftendorn, Helga: a.g.e. s. 147
[1173] Smyser, W.R.: "Dateline Berlin: Germany' s New Vision" a.g.e., s.150

anlayıştır. Bu anlayış içinde güç ve etik, sorumluluk ve menfaat, ulusal hareket alanı ile global taahhütler arasında bir denge bulunmalıdır. Güçlü bir iradeye dayalı diplomasi, eğer dikta ve agresyon özgürlüğü, self determinasyon hakkını ve refahı tehdit ediyorsa, son çare olarak askeri güç kullanmasını bilmelidir. 'İnsanlığı felakete sürükleyen şey, gücün kullanılmasından ziyade, haksız olan bir gücün kullanılması, despot ve haksız bir güç karşısında itaatkarlıktır.[1174]

Uluslararası arenada devletin ve toplumun bekası için, toplumun devleti ve onun dış politikasıyla özdeşleşmesini sağlayacak modern bir dış politika konsepti geliştirilmelidir. Entegrasyon ve ulus arasındaki denge bunun için bir şans vermektedir. Helmut Plessner; Bismark'ın birleştirdiği Alman İmparatorluğu'nu, devlet fikrinden yoksun büyük bir güç olarak karakterize etmiştir. Almanlar sadece başkaları da olduğu için bir millet olmak istemişlerdir. Bugün ise Almanlar sadece başkaları da olduğu için tekrar ulus olmadılar. Çünkü Almaya 40 senedir ulusal düşünceyle, uluslar üstü devletleri ve yumuşak güç rollerini Atlantik ölçüleri içerisine koymuştur. Tarihinde ilk defa Almanya, Batı'nın bir parçası büyük medeniyetin bir üyesi olmuştur. Bu değerleri yaşatmak ve ileriye götürmek, Alman milli çıkarlarının tanımlanması açısından vazgeçilmez bir ölçü olarak kalacaktır

Almanya'nın hedefi Avrupa'nın süper gücü haline gelmektir. Doğu Avrupa'yı kendi hinterlant'ı yaparak hakimiyet alanını genişletmiştir. Ancak, kıtada başka bir güçlü devletin varlığı Alman çıkarlarına ters düşmektedir. Bu nedenle sadece Türkiye Cumhuriyeti'ni değil, kendi ülkesi içinde yaşayan Türkleri de bölmek istemektedir.

Almanya'nın göçmen politikası, göçmen alan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında farklı bir çizgidedir: Almanya, 'kendi Almanlarının yapmayacağı işlerde'[1175] 'kullanmak' üzere göçmen alan bir ülkedir.

Göçmenlerin bulunduğu bir toplumda iki çözüm yolu vardır: İlki asimilasyon yani azınlık kültürünün yok edilmesi ve çoğunluk kültürü içinde eritilmesi iken, ikinci çözüm yolu entegrasyon yani farklı kültürlerin etkileşim içinde bir arada

[1174] Hacke, Christian: "Nationales Interesse als Handlungsmaxime" a.g.e. s. 13
[1175] RWI İktisadi Araştırmalar Enstitüsünün Çalışmasından aktaran Alfred Rinaldi: "No Turks, please, We're German", New Statesman, Cilt 128 (4417), 1 Ocak 1999, s. 25

yaşamalarıdır. Ancak entegrasyon iki yönlü bir yoldur, azınlık kültürünün çoğunluk kültüründen etkilenmesi kadar, çoğunluk kültürü de azınlık kültüründen etkilenecektir.

Almanya örneği içinde, Otto Schily'nin sözlerini hatırlayacak olursak, ('en iyi entegrasyon asimilasyondur') Almanlar için asimilasyon olmayan bir entegrasyon, bir tehdit olarak algılanmaktadır. Entegrasyon Alman kültürünün Türk kültüründen etkileneceği manasına da gelmektedir. Türkler ki, yüzyıllarca Avrupa'nın 'öteki'si olarak kurulmuş, barbar olarak tanıtılmış ve Avrupa'da ailelerin çocuklarını korkuttukları canavarlar olarak anılmıştır: 'Yaramazlık yapma, yoksa seni Türklere veririm'.

Bunun en güzel örneklerinden biri de Martin Luther'in satırlarındadır. Luther, kızını kaybettiğinde bir dostuna yazdığı mektupta şöyle demektedir: '… karım ve ikimiz bu mesut ayrılıktan dolayı sevinmeliyiz. Tanrıya teşekkür etmeliyiz. Çünkü bu sayede o, dünya tesirlerinden, Türklerden ve şeytandan kurtulmuş oluyor…'[1176]

İşte Alman bakış açısı ile bu şekilde görülen Türklerin sayısı bugün Almanya'da 2,5 milyona yaklaşmaktadır.

Ülkedeki tarihleri 1961 yılına dayanan, ancak geçen jenerasyonlara rağmen halen Gastarbeiter ya da auslander olarak tanımlanan yabancılar ve içlerinde çoğunluğu oluşturan Türkler, küçük görülmekte ve başarıları büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Kimi gece klüplerinin siyahları ve diğer yabancıları almaması, hatta Frankfurt'ta bir bar kapısındaki 'Köpekler ve Türkler Giremez' (Kein Zutritt für Hunde und Türken) yazısı, başta Türkler olmak üzere yabancılara ne denli bir düşmanlık beslendiğinin örneklerinden biridir. [1177]

Halbuki göçmenlerin bir çoğu kendi bağımsız işlerini kurmuşlar ve başarılı bir şekilde yürütmektedirler. Özellikle Türklerin Almanya'nın dört bir yanında

[1176] Anna Magdalena Bach, Anna Magdalena Bach'ın Hatıraları, Fransızca tercümesinden çeviren: Fikri Çiçekoğlu, Ankara, Ses ve Tel Yayınları, 1958, s. 113
[1177] John Ardagh: a.g.e., s. 297.

açtıkları 10.000'den fazla kebap dükkanı ile Mc Donalds'ı piyasadan neredeyse silecek kadar başarılı olmaları dikkat çekicidir. [1178]

55.000'in üzerinde Türk şirketi 260.000'den fazla insanı istihdam ederek çalışmakta, 30.000 öğrenci Alman üniversitelerinde okumaktadır. Almanya'ya işçi olarak gelen Türklerin önemli bir bölümü bugün kendi işlerini kurmuşlar, vergi ödeyerek ve işçi istihdam ettirerek Alman ekonomisine katkıda bulunmaktadırlar. Öte yandan Türk nüfusunun genç olması ve çok sayıda öğrenci bulunması, kalifiye işçi sıkıntısı çeken Almanya için önemlidir. Türkiye Araştırmaları Merkezi Başkanı Faruk Şen, Almanya'daki Türk nüfusunun eğitim düzeyinin giderek yükseldiğini, bunun da ileride Türklerin daha fazla söz sahibi olmalarına olanak tanıyacağını açıklamaktadır.[1179] İşte Alman Devletinin de bu durumun farkında olması, potansiyel tehdit olarak görülen Türk nüfusunun asimile edilmeye çalışılmasına neden olmaktadır.

Dünyada dengeler değişmektedir. Tek süper güce doğru gidiş bir tarihi olgudur. Bundan böyle kuşaklar bir süper gücün göreceli zayıflamasını ve diğerinin yükselmesini kendi yaşam dönemlerinde gözleyebiliyorlar. Günümüz kuşağı Rusya'dan sonra ABD'nin de giderek zayıflamasına şahit olurken yerlerine yükselen Almanya önderliğinde Avrupa'yı hissedebiliyor.

### 8.1.2. Alman Dış Politikasına Yönelik Beklentiler

Her iki dünya savaşında da mağlup olmuş ve dışlanmış Almanya'nın dış politikası içine kapalı olma özelliklerini günümüzde yitirmiş gözükmektedir. Daha önce olduğu gibi insan hakları ve demokrasiyi ihlal ederek savaşla hedeflerine ulaşamayacağını anlayan Almanya, AB'nin içinde etkinleşerek, yaptığı veya yapacağı her şeyin başına 'Avrupa' kelimesini getirmek suretiyle hareketlerine meşruiyet kazandırdıktan sonra dünya kamuoyunun dikkatlerini üzerine çekmeden hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Özet olarak, BM ve AB içindeki rolü ile Almanya'nın, insani yardım, barış, insan hakları ve demokrasi gibi kavramları

[1178] Alfred Rinaldi: a.g.e., s. 25.
[1179] Şen, Faruk; "Türk Öğrenciler Almanya'nın Geleceğinde Söz Sahibi", Zentrum Für Türkeistudien (Türkiye Araştırmalar Merkezi), Basın Bildirisi, Essen, 11 Temmuz 2002

kullanarak çıkarları doğrultusunda ilgi duyduğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Doğu'ya nüfuz edebilmektedir.

Batı Avrupa'da AB'nin güçlendirilmesi konusunda Almanya'ya dönük siyasi beklentiler devam edecektir. Almanya'nın elli yıldır sürdürdüğü 'Batı bağlantılı' ve bu bağlamda Fransa ile sıkı işbirliğine dayalı temel politikasını, görünür bir gelecekte revize etmesi beklenmemelidir. Ancak yine de öyle bir an gelebilir ki, Almanya'yı yönetenlerin ve halkın, Alman menfaatlerinin tehlikeye düştüğünü görmeleri halinde, uluslar üstü kararlara karşı çıkımı ihtimali bir kenara atılmamalıdır.[1180]

Maastrich Antlaşması çerçevesinde egemenlik haklardan vazgeçmenin henüz çok az siyasi etki yapması, Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları (ODGP) sürecine birçok süzgeçlerin yerleştirilmesi, bu sürecin birleşmenin bir motoru olmaktan ziyade bir fren görevi yapacağı varsayımı, ekonomik politikalarındaki problemler, Almanya'da ulusal kimlikten vazgeçmeye karşı yükselen sesler, gelecekteki muhtemel gelişmelerin ne tür bir şekil alacağı noktasında kuşkular uyandırmaktadır.

Siyasi birliğin dış ve güvenlik politikaları alanlarında hareket kabiliyetine sahip olmasının, Almanya'nın çıkarına gibi görünse de, Almanya BAB'nin NATO'ya bir alternatif olarak gelişmesinin önüne geçmek için, en azından şimdilik üstüne düşeni yapacaktır. BAB'ın NATO ve AB arasında bir köprü işlevi görmesi ve temel olarak Avrupa içinde 'Zwei-Saulen-Konzept' (iki tabanlı konsept) bağlamında koordinasyonu sağlaması istenmektedir.[1181] Fransa ve ABD'nin çıkarlarının dengelenmesine yönelik böyle bir politika için Almanya'nın, İngiltere gibi Avrupalı ortaklarından destek görmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Almanya bir taraftan mevcut AB'nin derinleşmesini isterken, diğer taraftan da AB'nin kapılarının Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine açılmasını savunmaktadır. Bu yolla Almanya, bu ülkelerde ekonomik ve siyasi istikrara katkıda bulunacağını düşünmektedir. Uzun vadede Doğu Avrupa reform ülkeleri için, AB'ne ve NATO'ya Üyelikten başka bir alternatif görmeyen Almanya, AB ve NATO'nun idamesi ve

[1180] Haftendorn, Helga:a.g.e., s.146
[1181] Haftendorn, Helga: a.g.e. s. 146

geliştirilmesi için çözümler aramaktadır. Almanya'nın ısrarla takip ettiği bu politikanın temelinde yatan düşünce, Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin AB ve NATO Üyesi oldukları takdirde, Almanya'nın pozisyonunun her iki kurum içinde güçleneceği düşüncesidir.

Almanya ne bir dünya gücünün siyasi ağırlığına, ne de küresel bir stratejiye sahip olmaması nedeniyle, işbirliği kurabileceği partnerlere ihtiyaç duymaktadır. Kendini partner olarak gösteren AB Üyeleri ve ABD'dir. Bu bakımdan AB'nin, ODGP'nın belirlenmesinde ve geliştirilmesinde Almanya'nın çıkarı vardır. Çünkü Almanya ve Avrupalı ortakları ancak bu şekilde uluslararası alanda etki yapma gücüne sahip olabileceklerdir.

Almanya'nın Arap dünyası ile ilişkilerinin geleceği. Orta Doğu Barış Görüşmeleri'nin seyri ne ve muhtemelen Gazze-Şeria Anlaşması doğrultusunda ortaya çıkacak çözümlere bağlıdır. Almanya ekonomik ve siyasi anlamda, Güney Yarımküre'deki gelişmeler karşısında etkili bir politika geliştirememiştir. Mevcut ilişkiler (ikili ve bölgesel) genelde geleneksel ilişkiler çerçevesinde yürütülmektedir.

Dünya ekonomisindeki yapısal değişime bakıldığında şöyle bir tablo görülmektedir: Sermaye ilişkileri, direk yatırımlar üzerinden kurulan ticari ilişkilerden daha çok büyümektedir. Dünya çapındaki direk yatırımlar, yurtiçi yatırımlardan iki kat daha fazla yapılmaktadır. En fazla direk yatırım, Kuzey Amerika ve Avrupa ekonomik alanı arasında yapılmaktadır.

Dünya ekonomisinde küreselleşme trendi yanında, bölgeselleşme sürecide gözden kaçmamaktadır. AB yanında 1990 yılında 33 tane serbest ticaret bölgeleri oluşmuş veya oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bunların arasında en önemlileri NAFTA, APEC, FTAA (2005 yılına kadar oluşumu beklenen Pan Amerika serbest Ticaret Bölgesi), MERCOSUR (Latin Amerika) oluşumlarıdır. Bölgeselleşme, serbest ticaret bölgeleri veya AB'de olduğu gibi iki anlama gelebilir:

1. Bölgeselleşme gerçekten bir bloklaşmaya gidebilir. Yani: eskiden ulusal devlet düzeyinde şimdi bölgesel olarak Neomerkantalizmin en yüksek seviyesi olarak,
2. Dünya ekonomisindeki hetorojenlik dolayısıyla bölgesel liberalizm

gerçekten liberalizasyonun ve entegrasyonun bir ön basamağı olabilir. Ya da:

3. Her iki süreçte yan yana yürüyebilir.[1182]

Almanya'nın gerek birleşmeden sonra ortaya çıkan ekonomik sorunları gerekse de birleşmenin sosyalizasyonunu sağlama sürecinde karşılaştığı ırkçı gelişmeler nedeniyle oldukça zor günler yaşamış olması büyük bir hızla başlayan Alman dış politikasının hatalar yapmasına ve bunun sonucu olarak sakinleşip duraklamasına neden olmuştur.

Almanya istikrarlı bir dış politika izlemek için öncelikle ekonomik ve sosyal sorunlarını halletmek zorundadır. Başlangıç olarak, şu anda zaten tüm diğer post modern topluluklar gibi, çok kültürlülük ve demokrasinin zorlu mücadelesini vermek zorunda olan göçmen bir toplum olduğunu kabul etmelidir.[1183] Kültürler arasında bir diyalog elbette olmalıdır, ancak bu diyalog, herkesin farklı bir dil konuştuğu ve kimsenin birbirini anlamadığı çok kültürlü bir birlikteliğin bir parçası şeklinde gerçekleşmemelidir.[1184] Eski Alman Cumhurbaşkanı Richard Von Weizsacker' ın; 'Weimar, Naziler' in sayısı kısa sürede çok arttığı için değil, demokratların sayısı çok uzun bir süre çok az kaldığı için yıkıldı. Böyle bir durumun tekrarlanmasına izin veremeyiz ifadesi Alman iç politikasının temel felsefesini oluşturmalıdır.[1185]

Almanya içinde bulunduğu sorunlardan dolayı kendisine çizilen misyonları gerçekleştirmeye ne gücü yeterli ne de kendisini buna hazır hissetmektedir. Almanya ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için öncelikle çevresinde güvenlikli ve kendisine karşı koalisyonların oluşturulamayacağı bir denetimli bölge oluşturmak zorundadır. Bu politikayı gerçekleştirmek için bir taraftan Avrupa bütünleşmesini destekleyecek -ki Doğu Avrupa'nın Batıya entegrasyonu da bu şekilde sağlanacaktır- diğer taraftan da Amerika'nın Avrupa'da ki gücünü NATO aracılığı ile sağlamlaştırmak. Bu iki yapılanma arasındaki çatışmalardan kaynaklanan sorunların çözümü Almanya'nın en temel dış politikası olacaktır.

Prensip olarak Alman dış politikası açısından muhtemelen şu seçeneklerin

[1182] Rode, Reinhard: a.g.e. s.35
[1183] Bendit, Daniel Canlı: a.g.e., s.9
[1184] Syberberg, "Hans Jürgen, Alman Ruhu: Modern Tabu", NPQ, 6/1993. s.28
[1185] Weizsacker, Richard Von, "Bethoven'in ÜlkesindeYabancılar", NPQ, 6/1993 s.10

olduğu kabul edilebilir. Bu seçeneklerde Orta-Doğu ve Doğu Avrupa ilişkilerinden biri farklı roller oynayabilir: Birinci seçenek bir dünya gücü rolü oynama denemesi olabilir. Bunu savunanların görüşüne göre, Almanya diğer büyük güçlerin her zaman yaptığı gibi, ekonomik gücünün etkinliğini gayet doğal bir şekilde kullanabilmelidir. Karşı görüşe göre, Almanya tarihi yük ve hatıralar sebebiyle bu seçeneği reddetmelidir. Ayrıca Almanya'nın bunun için, ne ekonomik ne de uluslararası konumu itibariyle yeterli güce sahip olmadığı ileri sürülmektedir. Bunun yanında gerekli siyasi iradenin bulunmadığına da atıf yapılmaktadır.

Sonuç itibariyle Almanya, uzun dönemli dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için öncelikle birleşmeden kaynaklanan sosyo-ekonomik sorunlarını demokratik teamüller çerçevesinde çözmek zorundadır. Aksi takdirde uluslararası arenadaki siyasal yönelimlerinin ahlaki altyapısını diğer devletlere izah etmekte ve meşruiyetini benimsetmekte güçlük çekecektir.

1990'dan sonra sadece yeni bir Federal Almanya değil, yeni bir milli devlet kurulmuştur. Bu devlet, eski gelenekçi çizgilerini yeni kavramlar ışığında tekrar değerlendirmek mecburiyetindedir. Birleşik Almanya'nın yeni politik kültürü ve politik eylemleri, eski Almanya'nın kültüründen daha çeşitli ve gerilim dolu olacaktır.[1186] Zimmer, millet, milli birlik, milli kimlik gibi kavramalara Almanların pek alışık olmadığını, ama bunların var olduğunun bilinmesinin de, Alman milli menfaatler için bir ön şart olduğunu söylemektedir.[1187]

Almanların geleneksel milli devlet düşüncesine karşı duyulan kuşkular, hem bir risk hem de bir şans olarak değerlendirilmelidir. Almanya'nın ve Almaların komşularına göre geçerli olmayan ulusal bir özgüven geliştirmeleri bir risktir. Şansı ise, Almanların mazisi, milli menfaatlerin üniversal değerler bağlamında bir mana taşıdığını ve işbirliği içinde takip edilmesi gerekliliğinin bilinmesidir.[1188] Thomas Mann tarafından ortaya atılan ve eski Dışişleri Bakanı H.D.Genscher'in de sıkça kullandığı 'Avrupalı Almanya' formülü, milli çıkarlar ile Avrupa çıkarlarının dengelenmesi arzusuna işaret etmektedir.

---

[1186] Mathiopoulos, Margarita: "Das Ende der Bonner Republik. Beobactungen einer Europaerin", Stuttgart, 1993. s.78
[1187] Zimmer, Matthias: Nationales Interesse und Staatsrason, Padernborn, 1992 s.114
[1188] Hacke, Christian: "Nationales Interesse als Handlungsmaxime" a.g.e. s. 12

Kohl Hükümeti döneminde en alt düzeye inmiş ve neredeyse kopma noktasına gelmiş olan Türkiye - Almanya ilişkileri, Schröder Hükümeti döneminde iyileşme sürecine girmiştir. Öte yandan AB üyeliği konusunda Türkiye'ye müzakerelere başlanılması için bir tarih verilmesi görüşü seçim öncesinde ve sonrasında SPD'li politikacılar ile hükümet yetkilileri tarafından dile getirilmiştir. Yeni hükümet, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda Kohl Hükümetince de benimsendiği bilinen kültür ve din farklılığını ön plana çıkaran yaklaşımı terk etmiş bir görünüm sergilemektedir.

AB'nin genişleme sürecini kendi menfaatleriyle örtüştüren Almanya'nın, Türkiye'nin AB ile gelecekteki ilişkilerinde de önemli rol oynayacağı değerlendirilmektedir. Kısaca; Almanya'nın geleceği, Almanların geçmişidir.

## 8.2. Teklifler

Mevcut vatandaşlık kanunu değişmedikçe, ırkçı ve yabancı düşmanlığına karşı ciddi önlemler alınmadıkça, Almanya'nın medeni, demokratik ve insan haklarına saygılı bir devlet olma iddiası, boş bir slogan olmaktan öte bir şey ifade etmeyecektir. Çünkü böyle bir iddianın en azından bu nedenlerle inandırıcı olması mümkün değildir. Almanya, başlangıcından II. Dünya Savaşı sonuna kadar Türkiye ile girdiği her ilişkide (1923–1933 dönemi hariç), ekonomik kazançların yanında, belki de ondan daha çok siyasi ve askeri kazançlarını gözetmek için çaba sarf etmiştir. Kayzer II. Wilhelm'den Hitler'e kadar uzayan yayılmacı Alman siyaseti, Türkiye'yi stratejik ve ekonomik değerlerinden ötürü etkisi altına almak istemiştir. Bugün, dünya hızlı bir değişim içindedir. Bu değişim içinde Türkiye, siyasi, askeri ve ekonomik açıdan giderek güçlenen Almanya ile ilişkileri düzenlerken bu gerçekleri göz ardı etmemelidir.[1189]

Almanya'nın gelecekte süper güç olmasının Türkiye ile ekonomik ilişkileri açısından büyük değişikliklere yol açacağını ifade etmek doğru olmayacaktır. Çünkü halihazırda Almanya Türkiye'nin en büyük ticaret ortağıdır. Bu ilişki muhtemelen

[1189] Özgüldür, Yavuz; "Türk-Alman İlişkileri, 1923–1945", Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s.169

daha da gelişebilecektir. Genel eğilimin değişmesi gibi bir durum halen söz konusu değildir. Ancak, uzun vadede Almanya'daki Türk vatandaşlarının örgütlenip, ABD'deki Ermeni, Yunan ve Yahudi lobileri gibi Alman Hükümetlerine baskı yaparak olumlu veya olumsuz yönde oynayacağı rollerin bugünden iyi hesaplanıp, hazırlıklı olunmasında fayda mütalaa edilmektedir.

Almanya'nın BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üyeliğine Türkiye olarak tam destek verilmesinde fayda görülmektedir. Zira etkin bir Türk Diasporası'na sahip Almanya'nın konseyde daimi üye olması Türkiye açısından fayda sağlayacaktır.Çünkü Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olması imkansızdır.

Almanya'nın uzun vadede süper güç olacağı öngörüldüğünde, Türkiye açısından Almanya ile kararlı bir işbirliği sürecine girilmesinde fayda vardır. Çünkü II. Dünya Savaşında İnönü tarafından izlenen çekingen ve kararsız politikalar neticesinde vaat edilen 12 adalar ile Musul ve Kerkük elden çıktığı gibi hali hazırda milli meselelerimiz olmaktan bile çıkmıştır. Zira böyle bir işbirliğine gidilmediğinde bu boşluğu Türkiye yerine Yunanistan dolduracaktır. Yunan göçmen sayısının Almanya'da ki varlığı da unutulmamalıdır.

Ayrıca AB tam üyelik sürecinde Türkiye için en etkili olacak ülke kesinlikle Almanya olacaktır. Almanya ile bu işbirliğine gidilirken Türkiye açısından elde bulundurulacak en büyük koz ise hammadde stoğu, bor ve altın madenlerinin kapasitesi olacağı unutulmamalıdır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında yarım kalan Alman Drang Nach Osten politikasının vakıflar ve azınlıklarla devam ettirilmesi bu kapsamda değerlendirilmeli ve karşı tedbirler geliştirilmelidir.Bergama olaylarının tekerrür etmesi önlenmelidir.Alman Hükümetinin, şimdiye kadar süregelen azınlıklara ve etnik gruplara yönelik farklı bir politika uygulayacağı şeklinde bir işaret vermediği değerlendirilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin, amacı 'halk grupları ideolojisiyle modern ulusal devletleri yerle bir etmek olan Alman vakıf ve dernekleri üzerinde denetimini artırmasında fayda mütalaa edilmektedir.

Demokrasi ve insan hakları kisvesinde geliştirilen Kürdistan yaratma çabalarına, Almanya'da yaşayan soydaşlarımıza karşı uygulanan Alman hükümetinin

iç politika uygulamalarına karşılık AİHM'de davalar açtırılmak suretiyle karşılık verilebilir. Ayrıca Alman mallarına karşı protesto yahut hammadde ihracatında dönemsel kısıtlamalara gidilebilir. Büyük bir seçmen kitlesine sahip olmamız nedeniyle Alman iç politikasına yönelik olarak belli partilere yakınlaşma eğilimine ve seçmen yönlendirilmesine gidilebilir. Ancak bunun için daha doğrusu tüm hareket tarzları için Almanya'da yaşayan Türklerin çok iyi organize edilmesi ve bunun da Almanya'ya tarafından algılandırılması gerek şarttır. Helmut Kohl'ün de söylediği üzere " İstanbul'dan sonra en fazla Türk Berlin'de yaşamaktadır."

Almanya'nın Türkiye karşıtı terör örgütlerine ve irticai unsurlara verdiği desteğe karşılık, ülkemizde faaliyet gösteren Alman vakıflarının kapatılması ve vatandaşlarına zorluk çıkartılması yoluna gidilebilir. Ama burada karşılıklılık ilkesi göz önüne alınmalı ve soydaşlarımıza yapılabilecek muhtemel uygulamalar da unutulmamalıdır.

Türkiye'nin terörizm ve uyuşturucu trafiğine karşı savaşın içinde olması için, Avrupa Birliği'nin sınırlarının Suriye ve İran'a dayanması pahasına, Türkiye'nin tam üyeliği kaçınılmazdır. Bu ülkeler Türkiye AB üyesi olmasa da sorun olarak kalmaya devam edecektir ve böyle bir durumda tamamen AB'nin kontrolü dışında olacaklardır.

10-15 yıl sonra AB de Türkiye de temelden değişmiş olacaklar ve jeostratejik argümanın önemi de gelecekte Türkiye'nin lehine artmış olacaktır. Bu husus Almanya tarafından bilinmektedir. Avrupa Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), ciddi ölçüde gelişmiş ve AB'nin kendini kıtalararası ilişkilerdeki yeni düzende, etkin bir güç olarak görmesine yardımcı olmuştur. Türkiye'nin katkısı AGSP'yi ciddi anlamda güçlendirecek ve AB ve uluslararası güvenlik politikalarında, aktör rolündeki ABD arasındaki güç dengeleri açısından farkı azaltacaktır. Bu politik arenada, Türkiye böyle bir yaklaşım açısından NATO gibi başka paktlarda da olduğu gibi ortak dış ve güvenlik politikalarının fazlaca içindedir. Güçlü bir Silahlı Kuvvetlere sahip olan Türkiye bunu faktörü AB ve Almanya karşısında bir kart olarak kullanmalıdır. Türkiye'nin savunma ve güvenlik meseleleri de birinci öncelikli ele alınması gerekli konuları arasındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yeniden yapılanması çerçevesinde; daha küçük, daha etkin,

konusunda uzmanlaşmış, modern, çağdaş teknolojinin tüm imkanlarından yararlanan bir şekil kazandırılmalıdır. Ayrıca kitle imha silahlarının yapılabilmesi için gerekli teknolojiye sahip olunması da günümüzde caydırıcılığı sağlayacak en önemli etkenlerden birisi olarak düşünülmektedir. Son olarak İran'ın nükleer teknoloji çalışmaları buna en güzel örnektir.

Türkiye'nin Avrupa ve Orta Doğu arasında bir köprü olmak gibi temel bir işlevi olduğu konusunda ki konumunu işlemeye devam etmelidir.

Ayrıca AB'nin Ermenistan'la mevcut olmayan diplomasiyi açma talebi ayrı bir kart olarak kullanılmalıdır. Başta Karabağ sorunu olmak üzere, açmaza girilen meselelerde karşılıklı taviz politikası izlenebilir. AB dolayısıyla Almanya için dayatmalar ABD ve İsrail marifetiyle yapılmalıdır. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ortak Pazar ve işbirliği projeleri geliştirilmeli ve AB'ne alternatifler yaratılmalıdır.

Almanya, Türkiye'yi üye yaparak Türkiye üzerinden ABD'nin Ortadoğu politikalarına müdahale etmeyi deneyebilir. Fakat ABD'nin Türkiye ile ilişkileri bu anlamda çok daha güçlü, ABD'nin Kürtlerle ilişkisi Türkiye'yi böyle bir projeye doğru itebilecek olsa da AB'nin Kürt politikasının da Türkiye açısından en az ABD'nin ki kadar can yakıcı olduğu açık olacaktır. Üstelik ABD artık bölgede yerleşmiş durumda olması nedeniyle AB bu güç ile bölgede mücadele edecek konumda ve kararlıkta olmadığından bu bağlamda ABD'ne yakın politika izlemekte fayda vardır.

Kısa vadede Türkiye'nin çıkarları karşısında kendi iradesiyle karar verebilme hakkı olmadığından sürekli değişken bir diplomasi izlemesinde fayda vardır. Almanya'nın 2030 veya 40'larda bütünlüğünü sağlayamayan bir AB parçalanma sürecini minimum zararla değil maksimum karla kapatacağını söylemek mümkündür. AB önümüzdeki 40-50 sene içinde kaynaşmadan kaynamayla karşı karşıya gelmesi durumunda Türkiye ne yapacağını şimdiden düşünmesi gerekir. Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması, çağdaş eğitim yapılmasıyla mümkün olacaktır. Ülkemiz için hedeflediğimiz geleceğin, milli hedef olabilmesi için o millet tarafından benimsenmiş olması gerekir. Millet tarafından özümsenmemiş hedef milli

hedef olamaz. Eğitim kurumlarımızda milli hedeflerimizi öğretmemiz ve bu yolla bir milli irade oluşturmamız gereklidir. Zaten bu faktör evvelden beri sağlanmış olsaydı, Avrupa' da ki Türk Diasporası bilinçli bir lobi sağlayabilirdi.

Ülke olarak, milli bir savunma sanayi oluşturulması esas alınmalıdır. Savunma sanayii faaliyetlerinde özel sektör katılımının teşvik edilmesi veya devlet-özel sektör ortaklığı olacak şekilde yapılanmaya gidilmesi bu vesileyle de özel sektör kaynaklarının ABD'de olduğu gibi değerlendirilmesi gereklidir. Savunma Sanayi Stratejisi oluşturularak, buna uygun olarak bir plan dahilinde ve Alman Disiplini ile çalışmak şarttır. Milli savunma sanayii oluşturulması döneminde, yani teknoloji satın alınırken kaynak çeşitliliğinin oluşturulması ve tek ülkeye damarlarından bağlanılmaması askeri açıdan olduğu kadar dış siyasetimizi kendimiz şekillendirmemiz açısından da önemlidir. Zira bunun zararları ve örnekleri tarihimizde mevcuttur. Ayrıca teknoloji satın alınırken teknoloji transferi ön planda tutulmalıdır.

Türkiye elinde bor madenleri, tekstil sektörü vb. birçok dinamikler olduğu halde bunları tam olarak değerlendirememektedir. Bu dinamiklerden öncelikle bazıları seçilerek gayret bu alanlarda yoğunlaştırmalı ve bu konuda dünyada tekel sağlanmalıdır. Aksi takdirde, ABD ve AB, bizim için tek altenatif olduğunda, milli menfaatlerimizi zedeleyici, milli birlik beraberliğimizi ve üniter devlet yapımızı tehdit eden gelişmelere yol açacaktır. Türkiye, elbette batıya dönük çalışmalarını sürdürecektir, ama artık tek merkezli ve aşırı bağımlı kişiliksiz bir dış politika izlemekle hiçbir hedefe ulaşılamayacaktır. Bugünün güç merkezleri olarak belirttiğimiz tüm devletlerin yolu bir şekilde Türkiye'den geçmektedir. Bu durum Türkiye için kullanılması gereken büyük bir avantajdır.

Türkiye, bölgesinde aktif bir güç olmaya çalışırken en önemli rakibi coğrafya itibariyle İran olacağından, İran'la ilişkiler bu perspektifte değerlendirilmelidir. Şimdi İran tehdit olarak görünmese de gelecekte özellikle Almanya tarafından maşa olarak kullanılabilecektir. İran, Türkiye kadar olmasa da coğrafi konumu itibariyle bölgesel bir güçtür ve uygulayacağı politikalar Türkiye'yi yakından etkileyecektir. İran'ın batılılaşması yani daha demokratik bir yapıya bürünmesi her zaman için Türkiye'yi

olumlu etkileyecektir. Bu doğrultuda politikalar şekillendirilmeli ve güven artırıcı ilişkilere girilmelidir.

Hızla gelişmekte olan harp silah ve araçları taktik ve tekniği karşısında, günümüzde pek çok ülke dış yardım almak zorunda kalmaktadır. Önemli olan; yardıma ihtiyaç olmaksızın özgür ve bağımsız yaşayabilmek, yardım almak zorunda kalındığında ise, egemenliği ve bağımsızlığı korumaktır. Wallach'ın da dediği gibi, " Yardım almaya alışanlar emir almaya da alışır" sözünü unutmadan ilişkileri düzenlemektir. Aksi takdirde, ABD'nin, tarihin değerlendirmesine bırakması gerekirken her yıl parlamentosuna getirdiği Ermeni soykırım davası gibi, Almanya'nın insan haklarını bahane ederek zaman zaman uyguladığı silah ambargosu gibi haksız uygulamalarla bundan sonra da karşılaşmamız kaçınılmaz olur. Bu konuda en iyi çözüm tarzını yine Atatürk'ün bir milli siyaset direktifi niteliğindeki Nutuk'ta belirttiği düşüncelerinde bulmaktayız: " Milli sınırlarımız içinde her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı korumak, millet ve memleketin hakiki saadet ve refahına çalışmak, genel olarak aşırı ihtiraslar peşinde milleti oyalamamak ve ona zarar vermemek, medeni dünyadan, medeni ve insani muamele ve karşılıklı dostluk beklemektir".

Dünyanın jeopolitik ve jeostratejik merkezindeki konumu ile asırlardır sıkıntılar yaşayan Türkiye, artık önceden hazırlanmış senaryoların küçük rol sahibi bir oyuncusu değil, strateji üreten, senaryoların hazırlanmasında yer alan ve etkiye tepki göstermeye çalışan bir ülke değil, tepki yaratan bir aktör olarak yeni dünya sahnesindeki yerini almalıdır. Bu ise ancak ekonomik, teknolojik bir dev olmakla, caydırıcı bir orduya sahip olmakla, tarihimizden dersler çıkarmakla ve en önemlisi ulu önder Atatürk'ün emanetine sahip çıkmakla mümkündür.

# KAYNAKLAR

## KİTAPLAR


1. Akçuraoğlu, Yusuf; "Zamanımız Evropa Siyasi Tarihi", Ankara Hukuk Mektebi Neşriyatı, Ankara, 1930

2. Akgül, Suat; "Gehlen'in Anıları", Berikan Elektronik Basım Yayım, 1971

3. Aksamaz, Ali İhsan: "Dil-Tarih-Kültür-Gelenekleriyle Lazlar", Sorun Yayını, 2000, İstanbul

4. Aksoy, M.Tahir; Ersoy, Ergin: "Türkiye-Federal Almanya İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını". Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1994

5. Alain Guyomarch, Howard Machin, Ella Ritchie: "France in the European Union", Houndmills, MacMillan Press Ltd., 1998

6. Alaybeyoğlu, Ali: "Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımız", "Çıkarlar, Çatışmalar, Çözümler" Tarihten Geleceğe Türk-Alman ilişkileri, Ed. Erhan Yarar, Ankara, 1999

7. Alfred Sohn-Rethel, Orta Avrupa Ekonomi Kurultayı'ndan Yapılan Kayıtlar, Berlin, 1992, (Aktaran Belgin Mungan (hazırlayan), Avrupa'nın Etnik Parselasyonu, İstanbul, Yazı-Görüntü-Ses Yayınları, 1998)

8. Alfred van Staden: "After Maastricht: Explaining the Movement Towards a Common European Defence Policy", European Foreign Policy: EC and Changing Perspectives in Europe, London, 1994

9. Allen, David and Michael Smith; "Western Europe's Presence in the Contemporary International Arena", The Future of European Political Cooperation 'Essays on Theory and Practice', ed. Martin Holland, St. Martin's Press, New York, 1991

10. Alkan, Necmettin; “Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna, Beyan Yayınları, İstanbul, 1995

11. Allison, Mark; “Contemporary Germany: Essays and Texts on Politics, Economics and Society”, Longman, 2000

12. Allison, Graham ve Treverton, Gregory F.: “Rethinking America’s Security:Beyond Cold War to New World Order”, W.W.Norton , New York, 1992

13. Altıntaş, Bayram; “Bosna Hersek’te Haçlı İstilasının Perde Arkası”, Mektup Yayınları, İstanbul, 1995

14. Anderson, Scott: “Western Europe and Gulf War”, Toward Political Union Planning a Common Foreign and Security Policy in the European Community, ed. Reinhardt Rummel, USA: Westview Press, 1992

15. Anderson, M. S.: “The Rise of Modem Diplomacy 1450-1919”, London: Longman, 1993

16. Angenendt, Stefan: “Göçmenler ve İç Güvenlik”, Deutschlands Aussenpolitik, c.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München, Oldenburg Vlg. 1995

17. Angenendt, Stefan; “Migration: Herausforderung Deutscher und Europaischen Politik”. Deutschlands Neue Aussenpolitik”, c.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München, Oldenburg Verlag, 1995

18. Anna Magdalena Bach: “Anna Magdalena Bach’ın Hatıraları”, Fransızca tercümesinden çeviren: Fikri Çiçekoğlu, Ankara, Ses ve Tel Yayınları, 1958

19. Arat, Emin; “Kemalizm; Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1969

20. Arı, Tayyar; Uluslararası İlişkiler, Alfa, İstanbul, 1997

21. Arı, Tayyar: Uluslararası İlişkiler, İstanbul, Alfa 1997 Arı, Önder; "Uluslararası İlişkiler Bakımından Türkiye ve Komşuları", İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1977

22. Armaoğlu, Fahir; " 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", Alkım Yayınevi, İstanbul, 2002

23. Arrighi, Giovanni; "Evrenin Efendileri, NATO'nun Balkan Seferi", Çev.: Tarık Ali, OM Yayınları, İstanbul, 2001

24. Asmus, Ronald A.; "Germany in Transition: National Self-Confidence and International Reticence", Rand Corporation, Santa Monica, 1992

25. Asmus, Ronald A.; "Germany's Geopolitical Maturation: Strategy and Public Opinion After the Wall", ,Rand Corporation, Santa Monica, 1993

26. Ash, Timothy Garton; "Germany And The Divided Continent", Jonethan Cape Press, London, 1993

27. Ash, Timothy Garton, "Im Namen Europas Deutschland und der Geteilte Kontinent", München, 1993

28. Ash, Timothy G.; "In Europe's Name", Random House, New York, 1993

29. Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Yayınları, Amerika Birleşik Devletleri Stratejik Değerlendirmeleri–1997, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1997

30. Atak, M.Sadık; "Türkiyenin Kapısı Boğaz", Ankara, 1947

31. Ataöv, Türkkaya: "İkinci Dünya Savaşı", Birinci Baskı, Ankara: Birey-Toplum Yayınları, 1985

32. Axt, Hans-Jürgen: "Did Genscher Disunite Yugoslavia? Myths and Facts About Foreign Policy of United Germany", Balkans LA Mirror of the New International Order, ed. Günay Göksu Özdoğan ve Kemali Saybaşılı, İstanbul: Muhittin Salih Eren, 1995

33. Aydemir, Ş.Süreyya; "İkinci Adam", İstanbul, 1968

34. Aydoğan, Osman: "Deutsch-Türkische Beziehungen in der Krise?, Lehrgangsarbeit, Führungakademie der Bundeswehr, 1997

35. Bacınoğlu, Tamer-Andrea Bacınoğlu: "Modern Alman Oryantalizmi-Alman Yayıncılığının Türkiye Tablosu, Ankara, 2001

36. Baehr, Peter R.; Gordenker, Leon; "The United Nations at the End of the 1990s" , St. Martin's Press, New Jersey, 1999

37. Bağcı, Hüseyin: "Alman Dış Politikası ve Türk-Alman İlişkileri", Türkiye ve Avrupa. Ed. Atila Eralp, Ankara, İmge Yayınları, 1997

38. Bahr, Egon: Deutsche Interessen: Streitschrift zur Macht und Aussenpolitik, München. Blessing. 1998.

39. Baring, Arnulf; "Germany's Position in the New Europe: Problems and Perspectives", Providence, Berg, Rhode Island, 1994

40. Bartsch, Sebastian: "Politische Stiftungen: Grenzganger zwieschen Gesellschafts und Staatenwelt. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.IV, Institutionen und Ressourcen, Ed. Wolf-Dieter Eberwein. Karl Kaiser. München, Oldenburg VIg. 1998

41. Başdoğan, Ferhat; "Güncel Konular Serisi–4", Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara, 1983

42. Bauer, Michael W.; "A Creeping Transformation? The European Commission and the Management of EU Structural Funds in Germany", Kluwer Academic Publishers, Boston, 2001

43. Bayhan, Ersen: "Ermeni Sorunu ve Bugünkü Alman Politikası", Tarihten Güncelliğe Ermeni Sorunu (Tahliller-Belgeler-Kararlar), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001

44. Bayur, Yusuf Hikmet; "Türkiye Devleti'nin Dış Siyasası", T.T.K.Yay., Ankara, 1995

45. Bergsdorf, Werner; “Deutschland im Stress: Politische und gesellschaftliche Herausforderungen nach der Wende”, Aktuell, Bonn, 1993

46. Bergner, Jeffrey: “The New Super Powers: Germany, Japan and the US. and The new Worl Order” , St. Martin’s, New York, 1991

47. Berojkov, Valentin; “Tahran 1943”, Çev.: Hasan Ali Ediz, Ankara, 1970

48. Beschloss, Michael R.; **“**Siyasetin Doruklarında : Washington-Moskova hattında Soğuk Savaş’ı Sona Erdiren Diplomatik Oyunların Perde Arkası”, Çev.: Mehmet Harmancı”, Sabah Kitapları, İstanbul, 1996

49. Besson, Waldemar; “Die Aussenpolitik der Bundesrepublik: Erfahrungen und Massstäbe”, Verlag Ullstein, Frankfurt, 1973

50. Bilge, Suat; “Türkiye Sovyetler Birliği İlişkileri 1920–1964”, Güç Komşuluk, Ankara, 1992

51. Bilsel, Cemil; “Türk Boğazları”, İstanbul, 1948

52. Binder, David; “The Other German: Willy Brandt’s Life and Times”, The New Republic Book Company, Inc., Washington, D.C., 1975

53. Bismarck, Otto von: “Düşünceler ve Hatıralar”, çev: Nijad Akipek, II. Cilt, Istanbul: MEB Yayınları, 1991

54. Bitiş, Kamil; “Kosova Sorunu”, Türk Arnavut Kardeşliği Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 1998

55. Block, William David; “Whither Hegemony?: Germany and the Politics of European Monetary Union”, Princeton University, 2001

56. Blumenwitz, Dieter; “Konrad Adenauer und seine Zeit”, Deutsche Verlags Anstalt, Stuttgart, 1976

57. Bluth, Christoph; “Germany and the Future of European Security”, Macmillan, 2000

58. Bommes, Michael; “National welfare state, biography and migration: labour migrants, ethnic Germans and the re-ascription of welfare state membership, In Immigrationand welfare: challenging the borders of the welfare state”, Routledge, 2000

59. Bora, Tanıl; “Bölgeler Sorunlar Bosna-Hersek Yeni Dünya Düzeni’nin Av Sahası”, Birikim Yayınları, İstanbul, 1994

60. Borzei, Tanja; “States and Regions in the European Union: Institutional Adaptation in Germany and Spain”, Cambridge University Press, Cambridge, 2002

61. Boyer, Yves; “France and Britain in Heurlin, Bertel”, Macmillan Press Ltd, London, 1996

62. Bozkır, Volkan; ”Avrupa Birliği Üyesi Olarak Türkiye-AB İçin Avantajlar ve Dezavantajlar”, Avrupa Yolunda Türkiye ve Polonya-Değişim Sürecinde İki AB Aday Ülkesi”, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara, 2001

63. Bozkurt, Ömer; “Siyasal ve Kurumsal Yönleriyle Maastricht Antlaşması ve Avrupa Bütünleşmesi”, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1994

64. Bozkurt, Veysel; “Avrupa Birliği ve Türkiye”, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997

65. Brandt, Willy; “Begegnungen und Einsichten. Die Jahre 1960– 1975”, Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag, 1976

66. Braunthal, Gerard; “West Germany Foreign Policy in Ferment”, Current History, 1970

67. Brautzsch, Hans-Ulrich; “The Economics of Uniting Germany In The Cold War Legacy in Europe”, St. Martin’s, 1992

68. Bredow von, Wilfried; “Bilaterale Beziehungen im Netzwerk Regionaler und Globaler Interdependenz”. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, München, Oldenburg VIg, 1996

69. Bredow von Wilfried: Jager, Thomas: Neue deutsche Aussenpolitik: nationale Interessen in internationalen Beziehungen, Opladen, Leske und Budrich, 1993.

70. Bredow von Wilfried, Jager, Thomas: “Die Aussenpolitik Deutschlands. Alte Herausforderungen und neue Probleme”, Aus Politik und Zeitgeschichte, C.I-II, 1991

71. Bretherton, C. ve Vogler, J.: “The European Union as a Global Actor”, Routledge, Londra ve New York, 1999

72. Brigot, Andre: “German Foreign and Security Policy and the European Regional System in the 1990’s”, Europeans on Europe ‘Transnational Visions of a New Continent’, ed. Mairi Melean and Jolyen Howarth, London: Mcmillan, 1992

73. Briel, Holger; “German Culture and Society: The Essential Glossary”, Arnold, London, 2002

74. Bruce Hoffman, Terrorismus: Der Unerklärte Krieg, Francfurt/Main 2001; Richard Meng, Der Medienkanzler, Was bleibt vom System Schröder, Frankfurt/Main 2002

75. Bulaç, Ali; ”Avrupa Birliği ve Türkiye”, Feza Gazetecilik, İstanbul, 2001

76. Bullmann, Udo; “Germany: Federalism Under Strain, In Subnational Democracy in the European Union: Challenges and Opportunities”, Oxford University Press, 2001

77. Bulmer, Simon, William Paterson; “The Federal Republic of Germany and the European Community”, Allen and Unwin, London, 1987

78. Bullock, Alan and Louis Charles; “Hitler and Stalin: Parallel Lives”, London: Harper-Collins, 1991

79. Burçak, Rıfkı Salim; “Moskova Görüşmeleri ve Dış Politikamız Üzerindeki Tesirleri”, Ankara, 1983

80. Burçak, Rıfkı Salim; “Türk-Rus-İngiliz Münasebetleri (1791–1941) İkinci Cihan Harbinde Türkiye’nin Durumu”, Aydınlık Matbaası, İstanbul, 1946

81. Byrnes, James; “Açık Konuşalım”, Çev: Semih Yazıcıoğlu, İstanbul, 1948

82. Canbolat, İbrahim S.: “Değişen Dünya ve Alman Dış Politikası ;Ulusal Birlik, Ulusal Çıkar ve Kamuoyu Tercihi Açısından Bir İnceleme”, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları, 1991

83. Canşen, Efgan; “Hitler’den Torunlarına”, Göçebe Yayınları, İstanbul, 1999

84. Carr, William; “A History of Germany, 1815-1990”, 4th ed., Routledge, Chapman, and Hall, New York, 1991

85. Cartier, Raymond; “İkinci Dünya Savaşı”, Türkçesi: Kaynak Kitaplar; Yayımlayan; Safa Kılıçoğlu, Meydan Gazetecilik, İstanbul, 1975

86. Caşın, Mesut Hakkı; “Rus İmparatorluk Stratejisi”, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2002

87. Chang, Gordon H.; “Friends and Enemies: The United States, China and the Soviet Union”, 1948-1972”, Stanford, 1990

88. Collier, David S. and Glaser, Kurt; “Western Policy and Eastern Europe”, H.Regnery Co., Chicago, 1966

89. Chomsky, Naom; “Ahlaki İlkeler ve Uluslararası Hukuk Hakkında Bazı Sorulara Yanıtlar”, Amerikan Müdahaleciliği, Çev.: Taylan Doğan, Barış Zeren, Aram Yayıncılık, Eylül 2001

90. Clausewitz, Carl von; “Harp Üzerine”, Ankara, 1991

91. Cole, Alistair; “Franco-German Relations”, Longman, 2000

92. Conradt, David P.; “The German Polity”, 5th ed., Longman, New York, 1993

93. Cornell, Erik; “Türkiye Avrupa’nın Eşiğinde”, (Çev. Gülseren Ergün), İstanbul, Cem Yayınevi, 1998

94. Cowen, Noel; “Küresel Tarih”, Çev.: Cem Demirkan, Akyüz Yayınları, İstanbul, 2004

95. Cram, L., Dinan ve Nugent, N.: “Developments in the European Union”, Macmillan, Londra, 1999

96. Croan, Melvin; “East Germany: The Soviet Connection”, Washington Papers, no. 36, Beverly Hills, Calif.: Sage Publications, 1976

97. Czempiel, Ernst-Otto: “Weltpolitik im Umbruch Das Internationale System nach dem Ende des Ost-West-Konflikts”, München: Verlag C.H.Beck, 1993

98. Çeliker, Fahri; “Avrupa Devletleri’nde Önemli Gelişmeler (1945–1975)”, Gen. Kur. Harp Tarihi Başkanlığı Stratejik Etüt Yayınları, Ankara, 1975

99. Çetinkaya, Hikmet: “İrticanın Kara Yüzü”, Günizi Yayıncılık, İstanbul, 2002

100. Dağcı, Kenan; “Avrupa Birliği ve Kapitalizm: Almanya, İngiltere, Türkiye Perspektifleri”, İstanbul: Tasarım Yayınları, 2005

101. Dalton, Russell J.; “Politics in Germany”, 2nd ed., Harper Collins, New York, 1993

102. Davis, Ian; “The regulation of arms and dual-use exports by EU member states: comparative analysis of Germany, Sweden and the UK”, Oxford University Press, Oxford, 2002

103. Dawisha, Karen; “Eastern Europe, Gorbachev and Reform”, Cambridge University Press, Cambridge, 1989

104. Dean, Jonathan; “Ending Europe’s Wars”, 20th Century Fund, NewYork, 1994

105. Delius, F. C. , G. Grass, P. Schneider, D. Wellershoff; “Almanya Nereye Gidiyor?”, Çev.: Füsun Ant, Alfa Yayınları, İstanbul, 1990

106. Department of Public Information; “Basic Facts About the United Nations” , United Nations Publications, New York, 2000

107. Der Sprachbrockhaus; Leipzig 1940, of Germans Abroad for Nazi Aims, Washington, 1943

108. Derbyshire, Ian: “Politics In Germany: From Division to Unifacation”, Chambers Publication, Edinbourg, 1991

109. Deringil, Selim; “Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası”, İstanbul, 1994

110. Deubner, Christian: Deutsche Eurapapolitik: Von Maastricht nach Kerneuropa?, Baden-Baden,1995.

111. Deutsche Bank Türkiye Dosyaları, Genelsekreterlik, Dr. Weigelt, Berlin

112. Deutsche Bundesbank; “Währung und Wirtschaft in Deutschland, 1876–1975”, Fritz Knapp, Frankfurt, 1976

113. Dışişleri Bakanlığı; “İkinci Dünya Savaşı Yılları, 1939–1946”, Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl, Ankara, 1973

114. Dışişleri Bakanlığı Yayınları; “II. Dünya Savaşı Yılları, 1939–1946”, Ankara, 1973

115. Dickson, Paul: “Airborne Warning and Control System”, Grolier Electronic Publishing, Inc., 1995

116. Die Sclbstbehauptung Europas: Perspektiven für das 21. Jarhundert, 2 nci Baskı, Stuttgart, Münich, 2000

117. Dobbins, James; “America’s Role in Nation-Building: From Germany to Iraq”, Rand Corporation, Santa Monica, 2003

118. Dönmez, Berna; “İkinci Dünya Savaşı’nın Son Döneminde Türk Dış Politikası, 1943–1945”, Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 1999

119. Dyson, Kenneth;.”Monetary and financial integration. France, Germany and the Eurozone: from ‘motor’ of EMU to living in an ECB-centric Eurozone." In France, Germany, and Britain: partners in a changing world. Ed. by Mairi Maclean and Jean-Marc Trouille. Houndmills, Basingstoke: Palgrave, 2001

120. E.Lütem, Ömer – Demirtaş, Birgül; “Balkan Diplomasisi”, Balkan Araştırmaları Dizisi, ASAM Yayınları, Ankara, 2001

121. Earle, Edward Mead; “Bağdat Demiryolu Savaşı”, Milliyet Yayınları, 1972

122. Eberwein, Wolf-Dieter: Kaiser, Karl: “Einleitung: Wisenschaft und aussenpolitischer Entscheidungsprozess” Deutschlands neue Aussenpolitik, C.IV, Institutionen und Ressourcen, Ed. Wolf-Dieter Eberwein. Karl Kaiser, München, Oldenburg Vlg. 1998

123. Eberwein, Wilhelm, Jochen Tholen, and Joachim Schuster.; “The Europeanisation of industrial relations: national and European processes in Germany, UK, Italy and France”, Aldershot: Ashgate, 2002

124. Eberwein, Wolf Dieter and Karl Kaiser; “Deutschlands Neue Aussenpolitik”, Vol.4, Institution und Ressourcen, Munich, 1998

125. Edwards, Geoffrey; “European Responses to the Yugoslav Crisis: An Interim Assessment”, Toward Political Union Planning a Common Foreign and Security Policy in the European Community, ed. Reinhardt Rummel, Westview Press, USA, 1992

126. Ekinci, Necdet; “İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Doç. Dr.

Orhan Yavuz Dizisi, İstanbul, 1997

127. Elvangenç, Yıldız; "İkinci Dünya Savaşı'nın Sebepleri ve Türkiye'deki Yansımaları", Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 1998

128. Enzenberger, Hans Magnus: "Yeraltındaki Vatanımız İçin Blues", NPQ, 6/1993

129. Erendil, Muzaffer; "İkinci Dünya Harbi'nde Türkiye'nin Harp Politikası ile Siyasal ve Askeri Güç İlişkileri", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı, 1999

130. Erhard, Ludwig; "Herkes İçin Refah", Wolfram Langer'in Çalışması, Dusseldorf, 1957

131. Ergin, Muharrem : "Türk Dil Bilgisi", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul

132. Erkin, Feridun Cemal; "Dışişlerinde 34 Yıl Anılar-Yorumlar", C. I., Ankara, 1980

133. Erkin, Feridun Cemal; "Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi", Ankara, 1968

134. Eroğlu, Hamza; "Türk Devrim Tarihi", Ankara,1981

135. Evans, Laurance; "Türkiye'nin Paylaşılması 1914-1924", Çev.:Tevfik Alanay, Milliyet Yayınları, İstanbul

136. Feldman, Lily Gardner; "Germany and the EC: Realism and Responsibility", Annuals of the American Academy of Political and Social Science, 1994

137. Flockton, Chris; "Policy Agendas and the Economy in Germany and Europe In the New Germany in the East: Policy Agendas and Social Developments Since Unification". Portland, London, 2000

138. Foschepoth, Joseph; “Adenauer und die Deutsche Frage”, Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1988

139. Fouskas, Vassilis K.; “Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya; Soğuk Savaş Sonrası ABD Politikaları”, İstanbul, 2004

140. Forsythe, Diana: “German Identity and the Problem of History,” Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald ve Malcolm Chapman (der.) History and Ethnicity, Londra, Routledge, s.137’den aktaran Thomas H. Eriksen, Ethnicity and Nationalism, Londra, Pluto, 1993

141. Francesco, Capotorti: “Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities,” New York, United Nations 1979, Aktaran Naz Çavuşoğlu, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, İstanbul, Su, 1999

142. Freund, Corinna; “German Foreign Trade Policy within the EU and GATT.” In German Foreign Policy since Unification: Theories and Case Studies, Manchester University Pres, New York, 2001

143. Fritz,Erich G.; “Neubewegung in die Deutsch-Russische Beziehung!”, Oberhausen, 2001

144. Fritsch, Reneta: “Germany In Tomorrow’s Europe” , St. Martin’s Press, New York, 1992

145. Fritz R. Glunk, ‘Der Gemittelte Deutsche’, Eine Statistische Spurencuche, Münih 1996

146. Fritz, Rössler: “Welchen Weg Geht die Türkei?”, Dresden, 1940

147. Gaddis, John Lewis; “Russia, the Soviet Union, and the United States: An Interpretative History”, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1978

148. Gann, L.H., and Peter Duignan; “Germany: Key to a New Continent”; Essays in Public Policy Series; Hoover Institution, Stanford, 1992

149. Garaudy, Roger: “ İsrail, Mitler ve Terör”, İstanbul: Pınar Yayınları, 2000

150. Garten, Jeffry E.: “Soğuk Barış” “ABD, Almanya ve Japonya arasındaki hegemonya savaşı”, çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1994

151. Gedmin, Jeffrey; “The Hidden Hand: Gorbachev and the Collapse of East Germany”, American Enterprise Institute, Washington, 1992

152. Geipel, Gery L.: “Urgent Pressures, Quite Change”, Current History, November 1994

153. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi (SAREM): “Uluslararası Terörizm Bağlamında Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Hazırlanmakta Olan Kapsamlı Terörizm Sözleşmesi ile Terörizmle Mücadelede NATO’nun ve Avrupa Birliği’nin Rolü”, Nisan 2002, Ankara

154. Genelkurmay Başkanlığı Yay., I.Dünya Harbinde, Türk Harbi, C.III., İran-Irak Cephesi 1914-1918, Kısım I, Ankara, 1978

155. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları; “Altıncı Askeri Tarih Semineri (20–22 Ekim 1997) Bildirileri–1”, Ankara, 1998

156. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları; “Sekizinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, 2003, Ankara

157. Genelkurmay Başkanlığı; “Tarihte Strateji”, Ankara, 1998

158. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı; “Güncel Konular Serisi-3”, Ankara, 1982

159. Genelkurmay ATASE Başkanlığı; “İsmet İnönü”, Ankara, 1987

160. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı; “İkinci Dünya Savaşında Batı Cephesi Harekatı ve Balkan Savaşları”, Konferanslar Serisi No:3, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1977

161. Genscher, Hanns D.: “Erinnerungen”, Berlin, 1995

162. Gerede, Hüsrev; “Harb İçinde Almanya”, İstanbul, 1994

163. Girgin, Kemal; “Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz, Teşkilat ve Protokol”, Ankara, TTK, 1992

164. Glaessner, Joachim G.: “The Unification Process In Germany”, St. Martin’s Press, New York, 1992

165. Glasneck, Johannes; “Türkiye’de Faşist Alman Propagandası”, Çev: Arif Gelen, Onur Yayınları, Ankara

166. Goldenbach von Walter: Minow, Hans-Rüdiger: “Von Krieg zu Krieg. Die deutsche Aussenpolitik und die Panellierung Europas”, München, 3.Aufl., Verlag Das freie Buch GmbH. 1999.

167. Gordon, Philip H.; “France, Germany, and the Western Alliance”, Westview Press, Colorado 1995

168. Gökberk, Macit: “Kant ile Herder’in Tarih Anlayışları”, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997

169. Gökırmak, Mesut; “Yeni Dünya Düzeni Kavramı ve Uluslararası Sistem”, Değişen Dünya ve Türkiye, İstanbul, 1996

170. Gönlübol, Mehmet; “Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma”, Ankara, 1975

171. Gönlübol, Mehmet; “Türk Dış Politikası”, C.I., Ankara

172. Gözen, Ramazan; “Amerikan Kıskacında Dış Politika: Körfez Savaşı ve Turgut Özal”, Ankara, Liberte Yay., 2000

173. Gray, William Glenn; “Germany’s Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949–1969”, University of North Carolina Press, USA, 2003

174. Griffith, William E.; “The Ostpolitik of the Federal Republic of Germany”, The MIT Press, Cambridge, 1978

175. Grosser, Alfred; “Deutschland in Europa”, Weinheim, Basel, 1998

176. Guerot, Ulrike; “Ten Years After the Fall of the Wall: France’s New View of Germany.” In France-Germany in the Twenty-First Century” Ed. by Patrick McCarthy, Palgrave, 2001

177. Gust, Wolfgang: “Der Völkermord an den Armeniern / Die Tragödie des altesten Christenvolkes der Welt, München-Wien, 1991

178. Gutman, Roy; “Bosna’da Soykırım Günlüğü”, Çev.: Şakir Altıntaş, Pınar Yayınları, İstanbul, 1994

179. Güngören, Fatma; “İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Üzerine Gizli Pazarlıklar (1939–1944)”, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2003

180. Günuğur, Haluk: “Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Roma Antlaşması)” , Barışcan Yayıncılık, Ankara, 1998

181. Gürkan, İhsan; “Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye”, Balkanlar, İstanbul, 1993

182. Gürün, Kamuran; “Savaşan Dünya ve Türkiye”, Ankara, 1986

183. Gürün, Kamuran; “Türk-Sovyet İlişkileri (1920–1953)”, Ankara, 1991

184. Güzelhan, Coşkun; “Almanya’ların Bütünleşmesinin AT ve Türkiye’ye Muhtemel Etkileri”, Avrupa Toplulukları Konusunda Tebliğler, 1990/91 Dönemi Hizmet İçi Eğitim Çalışmaları, Ankara, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1992

185. Haar, Roberta N.; “Nation States as Schizophrenics : Germany & Japan as Post-Cold War Actors”, Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Incorporated, 2001

186. Hablemitoğlu, Necip: “Yurtdışı Destekli Şeriatçı Yapılanmalar ve Avrupa Örneği”, Demokrasinin Demokrasiyi Tehdit Eden Güçlere Karşı Korunması, İstanbul, 2000, Otopsi Yayını-Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği

187. Hablemitoğlu, Necip: “Alman Vakıfları ve Bergama Dosyası” , Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001

188. Hacke, Christian: “Nationales Interesse als Handlungsmaxime”. Deutschlands neue Aussenpolitik. C.III, Interessen und Strategien, Ed. KarI Kaiser, Joachim Krause. Oldenburg Verlag. München. 1996

189. Hacke, Christian: “Die Aussenpolitik de Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wider Willen?”, Aktualisierte Ausgabe, Berlin, Ullstein, 1997

190. Hacke, Christian: “The Christian Democratic Union and Christian Social Union of Germany”, Moderates and Conservatives in Western Europe ‘Political Parties, the European Community and the Atlantic Alliance’, ed. Roger Morgan and Stefano Silverti, l.ed., London: Heinemann Educational Books Ltd., 1982

191. Hacke, Christian; “Zur Weltmacht Verdammt, Die Amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G.W. Bush”, München, Berlin, 2002

192. Haffner, Sebastian; “Von Bismarc bis Hitler, Wien, 1983

193. Haftendorn, Helga: “Gulliver in der Mitte Europas: Internationale Verflechtung und nationale Handlungsmöglichkeiten”. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.I. Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München, Oldenburg Verlag, 1997

194. Haglund, David G.: “Alliance Within The Alliance?”, Westview Pres, Studies in Global Security , USA , 1991

195. Halbrooke, Richard; “Bir Savaşı Bitirmek”, İş Bankası Kültür Yayınları, 1999

196. Hancock, M. Donald; “West Germany: The Politics of Democratic Corporatism”, Chatham, NJ: Chatham House, 1989

197. Hancock, M. Donald; “Politics in Europe: an Introduction to the Politics of

the United Kingdom, France, Germany, Italy, Sweden, Russia, and the European Union" Chatham House Publishers, New York, 2001

198. Hanrieder, Wolfram F.; "Germany, America, Europe: Forty Years of German Foreign Policy", New Haven, CT, and London: Yale University Pres, 1989

199. Hanrieder, Wolfram F.; "Germany, America, Europe", Yale University Press, New Haven, 1989

200. Hartrich, William; "Fourth and Richest Reich: How the Germans Conquered the Post War World", 1980, New York: Macmillan

201. Hans, Küng: Projekt Weltethos, Munich 1991

202. Harp Akademileri Komutanlığı; "Balkanlardaki Son Gelişmeler ve Türkiye'ye Olan Etkileri", 2000, İstanbul

203. Harp Akademileri Komutanlığı, "Bugünün ve Geleceğin Dünya Güç Merkezleri ile Türkiye ve Etkileri", 1994

204. Harp Akademileri Komutanlığı, "D-8'e Üye Olan Ülkelerin Siyasi, Ekonomik, Sosyal ve Askeri Açıdan Mukayesesi ve Muhtemel Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri", 1998

205. Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları; "Soğuk Savaş Sonrasında Milletlerarası İlişkiler", Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1996

206. Harp Akademileri Komutanlığı; "İkinci Dünya Harbinde Harp Ekonomisi", İstanbul, 1984

207. Harp Akademileri Komutanlığı, "Uluslararası Güvenlik ve Ekonomik İşbirliği Kuruluşları, 1996

208. Harp Akademisi Yayınları; "21.YY Girerken Türk Dünyası", İstanbul, 1995

209. Heidenheimer, Arnold; "Adenauer and the CDU: The Rise of the Leader and

the Integration of the Party. The Hague", Martinus Nijhoff, 1960

210. Heinisch, Reinhard; "Coping with Economic Integration: Corporatist Strategies in Germany and Austria in the 1990s.", West European Politic, 2000

211. Heller, Francis H.; "NATO: The Founding of Atlantic Alliance and the Integration of Europe", St. Martin's Press, New York, 1992

212. Hellmann, Günther: "Die prakere Macht: Deutschland an der Schwelle zum 21.Jahrhundert'". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.4. Institutionen und Ressourcen, Ed. Wolf-Dieter Eberwein. Karl Kaiser, München. Oldenburg Verlag, 1998

213. Helmut, Hubel: "Das Vereinte Deutschland aus Internationaler Sicht", Eine Zwischenbilanz, Bonn 1993

214. Hendriks, Gisela; "The Franco-German Axis in European Integration", UK, Northampton, 2001

215. Henry A. Kissinger, "Die Sechs Saulen der Weltordnung", Siedler Vlg, Berlin, 1992

216. Herzog, Roman: "Rede beim Festakt zum, 40. Jahrestag" der Gründung der Deutschen Gesellschaft für Auswartige Politik am 13.3.1995 in Bonn", Bulletin (Fed. Hük. Basın ve Enformasyon Bülteni), No: 20, 15.3.1995

217. Herzog, Todd; "A New Germany in a New Europe?", Routledge, 2001

218. Hesselberger, Dieter: Das Grundgesetz. Kommentar für Die Politische Bildung, Neuwied/Frankfurt , 1991

219. Hikmet, Nazım; "Alman Faşizmi ve Irkçılığı", Adam Yayınları, İstanbul, 1997

220. Hiltfield, Stephen J.; "The Culture of the Cold War", The Johns Hopkins University Press, 1991

221. Hitler, Adolf; “Kavgam”, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002

222. Hobsbawm, Eric; “Kısa 20. Yüzyıl (1914-1991) Aşırılıklar Çağı”, Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, 1996

223. Holbrooke, Richard: “America: A European Power”, Foreign Affairs, Agenda 1996

224. Hofmann, Tessa : “Armenier und Armenien. Heimat und Exil”, Hamburg, 1994

225. Howard, Michael; “Der Krieg in der Europäischen Geschichte”, München, 1981

226. Hubel, Helmut: Das vereinigte Deutschland aus internationaler Sicht, Bonn, 1993

227. Ifestos, Panayiotis: “European Political Cooperation “Towards a Framework of Supranational Diplomacy?”, UK: Avebury Publ., 1987

228. “Ikinci Dünya Savaşı’nda Stalin Roosevelt ve Churchill’ in Türkiye üzerine yazismalari” Çev.: Levent Konyar, Yenigün, Istanbul, 2000

229. İlgazi, Abdullah; “İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası”, Cilt 7, 1995

230. İlhan, Suat: “Avrupa Birliği’ne Neden Hayır”, Ötüken Yayınları, 2003

231. Inacker, Michael: Unter Ausschluss der Öffentlichkeit. Die Deutschen und der Golfkrieg, Bonn/Berlin, 1991

232. Jacobsen, Hans Adolf; “National-Sozialistiche Aussenpolitik 1933–1938”, Alfred Metzner Verlag, Berlin, 1968

233. Jacobsen, Hans Adolf; “1939-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı”, Çev.: İbrahim Ulus, Ankara, 1989

234. James, Harold and Stone, Marla; “When the Wall Came Down, Reactions to

German Unification", Routledge, New York, 1992

235. James, Harold; "When The Wall Came Down", Routledge Press, New York, 1993

236. Janning, Josef; "Deutschland und Europaische Union: Integration und Erweiterung". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser. Joachim Krause. München. Oldenburg Vlg. 1997

237. Janning, Josef: "Die Europapolitik der Bundesrepublik Deutschland'·. Jahrbuch der europaeischen Integration, Ed. Werner Weidcnfeld: Wolfgang Wessels. Bonn. 1995

238. Jarausch, Konrad H.; "The Rush to German Unity", Oxford University Press, New York, 1994

239. Jeffery, Charlie and William E. Paterson; "Germany's Power in Europe." In Interlocking Dimensions of European Integration", Palgrave, Basingstoke, 2001

240. Joffe, Josef: "Amerika und Deutschland: Die Weltmacht, der "Sanfte Hegemon" und die natürliche Partnerschaft"'. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, München, Oldenburg Vlg. 1996

241. Joffe, Josef: "When The Wall Came Down", St. Martin's Press, New York, 1993

242. John, Ardagh: Germany and the Germans, Üçüncü Baskı, Londra, Penguin Books, 1995

243. John Mc Garry - Brendan O'leray; "The Politics of Ethnic Conflict Regulation", Londra, Routledge, 1997

244. Johnsen, William T.: "The Report of the National Defence Panel", Tilford, Earl H. (editor), World View 1998 Strategic Assesments, Strategic Studies

Institute, US Army College, 28 Şubat 1998

245. Johnsen, William T., and Thomas-Durrell Young; “Franco-German Security Accommodation: Illusion of Agreement”, Carlisle Barracks, Pennsylvania: Strategic Studies Institute, United States Army War College, January 1993

246. Jones, Erik; “Franco-German Economic Relations: From Exchange and Convergence to Collective Action. In France-Germany in the Twenty-First Century”, Ed. by Patrick McCarthy, Palgrave, 2001

247. Jürgen Hogrefe, Gerhard Schröder: Ein Porträt, Munich 2002

248. Kabaalioğlu, Haluk; “Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu”, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000

249. Kaiser, Karl und Pierre Lellouche: “Das Deutsch-Französische Duo und die Sicherheit Europas: Gesamtschau und EmpfeWungen”, Deutsch-Französische Sicherheitspolitik “Auf dem Wege zur Gemeinsamkeit?”, Hrsg. Karl Kaiser und Pierre Lellouche, Bonn: Europa Union Verlag, 1986

250. Kaiser, Karl: “Das vereinigte Deutschland in der internationalen Politik”. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1. Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull. München. Oldenburg, München, 1994

251. Kaiser, Karl; “Deutschlands Vereinigung: Die Internationalen Aspekte”, Bergisch-Gladbach: Gustav Lübbe Verlag, 1991

252. Kaiser, Karl: Deutschlands Vereinigung-Die Internationalen Aspekte, Bergisch-Gladbach. 1991.

253. Kaiser, Karl; Becher, Klaus: “Deutschland und der Irak-Konflikt”, Internationale Politik, No: 68. Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswartige Politik, Bonn, 1992

254. Kaiser, Karl; Hans W. Maull; “Aussenpolitik”, Bonn, 1992

255. Kappler, Arno; Adriane Grevel; “Facts about Germany”, Frankfurt am Main: Societäts-Verlag, 1994

256. Kara Harp Okulu Basımevi; “Stratejinin Temeli Askeri Klasikler Koleksiyonu”, Ankara, 2000

257. Karadağ, Raif; “Şark Meselesi: Rusya, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorlukları’nın Tarihî Şark Siyasetleri ve Bugün Şarktaki Hadiselerin Gerçek Sebebleri”**,** Turan Yayıncılık, İstanbul, 1990

258. Karluk, Rıdvan; Özgür Tonus: Avrupa Birliği Kapısında Türkiye, Turhan Kitapevi, Ankara, 2002

259. Karluk, Rıdvan; “Gümrük Birliği’nden Sonraki Gelişmeler”, Salı Konferansları, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu, 1997

260. Katzenstein, Peter J.; “Policy and Politics in West Germany: The Growth of a Semisovereign State”, Temple University Press, Philadelphia, 1987

261. Kaya, Ayhan; “Euro-Türkler : Türkiye ile Avrupa birliği arasında köprü mü, engel mi ? Almanya-Türkleri ve Fransa-Türkleri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma”, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2005

262. Kennan, George F.; “Russia and the West under Lenin and Stalin”, Brown, Boston, 1960

263. Kennedy, Paul; “Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri; 16.YY.’ dan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askeri Çatışmalar”, Çev: Birtane Karanakçı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2001

264. Kesselman, Mark; “European Politics in Transition”, Houghton Mifflin, Boston, 1997

265. Keworkow, Wjatscheslaw; “Der geheime Kanal”, Rohwolt, Berlin, 1995

266. Keyder, Çağlar; “Ulusal Kalkınmacılığın İflası”, Metis Yayınları, İstanbul, 1993

267. Kılıç, Selami , “Ermeni Sorunu ve Almanya”, Türk-Alman Arşiv Belgeleriyle, Analiz Basım Yayın, 2003

268. Kılınç, Uğur; “Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkileri; Ekonomik, Sosyal, Siyasi, Hukuki ve İdari Yönden 1983- 1988”, TOBB Yayını, Ankara, 1990

269. Killick, John; “The United States and European Reconstruction: 1945–1960”, Keele University Press, Edinburgh, 1997

270. King, David Burnett; “Diplomacy and Power: Germany, Europe and the Future”, South Atlantic Quarterly, 1971

271. Kipler, Heiderose and Lhotta, Roland; “Föderalismus in der Bundesrepublik Deutschland: Eine Einführung”, Leske and Budrich, Opladen, 1996

272. Kissinger, H.: “Diplomasi”, Çev.: İbrahim H. Kurt, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2004

273. Kissinger, Henry A.: “Die sechs Saulen der Weltordnung”, Berlin, Siedler Vlg, 1992

274. Klein, Hans H.; “Maastrichter Vertrag und Nationale Verfassungsgerichtsprechung”, Konrad Adenauer-Stiftung, İnterne Studien und Berichte, Nr.66

275. Klessmann, Christoph; “Zwei Staaten, Eine Nation: Deutsche Geschichte 1955– 1970”, Göttingen,1988

276. Klose, Hans-Ulrich: “Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis”, Im Kreuzungspunkt der Krafte-Die Türkei in ein er veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung. No:109 Hamburg, 1997

277. Kloten, Norbert: “Die Bundesrepublik als Weltwirtschaftsmacht”. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1. Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München. Oldenburg. 1995

278. Kocabaş, Süleyman: Tarihte Türkler ve Almanlar, Kayseri. Vatan Yayınları, 1988

279. Koçak, Cemil; “Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938–1945)”, Cilt II., İz

Yayıncılık, İstanbul, 1998

280. Koçak, Cemil; “Türk-Alman İlişkileri (1923–1939), İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Siyasal, Kültürel, Askeri ve Ekonomik İlişkiler ”, TTK Basımevi, Ankara, 1991

281. Koerfer, Daniel; “Şansölyelik Mücadelesi, Erhard ve Adenauer”, Stuttgart, 1987

282. Kohl, Helmut; “Konrad Adenauer 1876– 1976”, Belser Verlag, Stuttgart and Zurich, 1976

283. Kolboom, Ingo: “Frankreich und Deutschland: Die neuen Akzente”. Deutschlans neue Aussenpolitik, c.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause. München. Oldenburg Vlg. 1996

284. Koppel, Thomas Paul; “Sources of Change in West German Ostpolitik: The Grand Coalition, 1966–1969.” Diss. University of Wisconsin, Madison, 1972

285. Körber Vakfı; Insitut für Auslandsbeziehungen - Stuttgart Körber – Stiftung; “Zor diyalog: Türkiye ve Almanya”, Çev.: Ahmet Cemal, Nail Satılgan, Ege Yayınları, İstanbul, 1998

286. Kramer, Gudrun: “Fremde Nachbarn: Der Nahe und Mittlere Osten”, Deutschlands neue Aussenpolitik. C.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München. Oldenburg VIg, 1995

287. Kramer, Heinz: “Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis”. Im Kreuzungspunkt der Krafte- Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung, No: 109. Hamburg. 1997

288. Kramer, Heinz; “The E.C. and the Stabilization of Eastern Europe”, Aussenpolitik, Hamburg, 1992

289. Kramer, Heinz; “EU Kompatibel Oder Nicht?”, SWP Studie Nr. 34. Berlin, August, 2003

290. Kramer, Jane; “The Politics of Memory: Looking for Germany in the New

Germany", Random House, New York, 1996

291. Krause, Axel: "Inside the New Europe", Harper Collins Publ., 1991

292. Krause, Joachim: "Die Rolle des Bundestages in der Aussenpolitik", Deutschlands neue Aussenpolitik, C.IV, Institutionen und Ressourcen, Ed. Wolf-Dieter Eberwein. Karl Kaiser, München, Oldenburg VIg, 1998

293. Krause, Joachim: "Kooperative Sicherheitspolitik: Strategische Ziele und Interessen". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser. Joachim Krause, München Oldenburg Verlag, 1996

294. Krüger, Peter: Versailles: Deutsche Aussenpolitik zwischen Revisionismus und Friedenssicherung, 2.Aufl., München, dtv, 1993

295. Kula, Onur Bilge; " Alman Kültüründe Türk Simgesi-II", Gündoğan Yayınları, 1993 Ankara

296. Kuyucuklu, Nazif; "İktisadi Olaylar Tarihi", İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1990

297. Künhe, Winrich; "Multinationale Friedensmissionen und Nationale Interessen". Deutschlands neue Aussenpolitik. C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, Oldenburg Verlag, München, 1996

298. Kühnhard, Ludger: "Wertgrundlagen der deutschen Aussenpolitik". Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1 Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hans W. Maull. München. Oldenburg Verlag, 1997

299. Laqueur, Walter; "Russia and Germany", New Brunswick, N. J.: Transaction Publishers, 1990

300. Lankowski, Carl; "Early Union Members. Germany: a Major Player, In The European Union and the Member States: Cooperation, Coordination, and Compromise", Lynne Rienner, 2001

301. Large, David; “Germans to the Front: West German Rearmament in the Adenauer Era”, Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996

302. Larrabee, Stephen F: “The Balkans”, Santa Monica, RAND RP–933, 2001.

303. Larrabee, Stephen F: “Greek Security Concerns in the Balkans”, Santa Monica, RAND RP–780, 1999.

304. Larrabee, Stephen F: “The Two German States And European Security”, MacMillan Press, lnstitution for East-West Security Studies, U.S.A. 1989

305. Larrabee, F. Stephen; “The Politics of Reconciliation: Soviet Policy toward West Germany”, 1961–1972”, Columbia University, 1977

306. Larrabee, Stephan F.: “U.S. Policy in the Balkans: From Containment to Reengagement”. Santa Monica RP–713, 1988

307. Larres, Klaus, and Meehan, Elizabeth M.; “Uneasy Allies: British-German Relations and European Integration since 1945”, Oxford University Press, 2000

308. Larres, Klaus and Panayi, Panikos; “The Federal Republic of Germany Since 1949”, Addison Wesley Longman, New York, 1996

309. Larres, Klaus; “Germany Since Unification: The Domestic and External Consequences”, Macmillan Press Ltd, London, 1998

310. Lee, Sabine; “Victory in Europe?: Briain and Germany since 1945”, Longman/I.B.D., 2001

311. Lee, Stephen J.: “Aspects of European History 1494-1789”, Second Edition, London: Routledge, 1990

312. Leggewie, Claus; “Die Türkei und Europa”, Frankfurt, 2004

313. Legvold, Robert; “The Russian Question in Russia and Europe: Emerging Security Agenda”, ed. Vladimir Baranovsky, Oxford: Oxford University Press, 1997

314. Lestien, Georges - Cere, Roger; “İki Dünya Savaşı, (1914-1918; 1939-1945)”, Çev.: Nihal Önol, İstanbul, 1966

315. Library of Congress, “The Germany Question Forty Years After Yalta” (The Report of US), Washington: US Government Printing Office, 1985

316. Lippert, Barbara: “German Unification And EC Integration”, Pinter Publishers Ltd., London, 1994

317. Long, Robert E.: “The Reunification of Germany”, The H.W. Wilson Company, New York, 1992

318. Longhurst, Kerry; “Germany and the Use of Force: The Evolution of German Security Policy 1990–2003”, Manchester, , GBR: Manchester University Press, 2004

319. Luzeler, Michael; “Western Europe in Transition: West Germany’s Role in the European Community”, Baden-Baden: Nomos, 1986

320. Maclean, Mairi, and Jean-Marc Trouille; “France, Germany, and Britain: partners in a changing world”, Palgrave, Houndmills, 2001

321. Maibaum, Werner; “Geschichte der Deutschlandpolitik, Bundeszentrala für politische Bildung”, Bonn, 1998

322. Maier, Charles S.; “The Crisis of Communism and the End of East Germany”, Princeton University Press, Princeton, 1997

323. Malzahn, Manfred; “Germany, 1945–1949: A Sourcebook”, Routledge, London, 1991

324. Majesty, Dark; “Uluslararasi Güç Odakları”, Çev.: Ali Çimen, Timas Yayınları, İstanbul, 2003

325. Mann, Thomas; “Dinle Alman Ulusu-Nazi İktidarınca Vatandaşlıktan Çıkarılan Büyük Yazarın, Savaş Yıllarında BBC’den Yaptığı, Halkını Yargılayan Uyaran Radyo Konuşmaları”, Çev: Niyazi Eröztürk, Epsilon Yayınları, 1991

326. Manners, Ian and Whitman, Richard G.; “The Foreign Policies of European Union Member States”, Manchester University Press, Manchester, 2000

327. Margaret Thatcher; “The Downing Street Years”, Harper Collins, New York, 1993

328. Markovits, Andrei S., and Simon Reich; “The German Predicament: Memory and Power in the New Europe”, Cornell University Press, New York, 1997

329. Marsh, David: “The Bank That Rules Europe: The Bundesbank Madraia Paperbacks”, Australia, 1993

330. Marsh, David: “Germany and Europe-Crisis of Unity”, London, 1994

331. Marsh, David; “The New Germany, At the Crossroads”, Century Press, Australia, 1990

332. Mastny, Vojtech; “Russia’s Road to the Cold War: Diplomacy, Warfare, and the Politics of Communism, 1941–1945”, Columbia University press, New York, 1979

333. Mathiopoulos, Margarita: “Das Ende der Bonner Republik. Beobactungen einer Europaerin”, Stuttgart. 1993.

334. Matthias Geis, Bernd Ulrich: “Der Unvollendete, Das Leben des Joschka Fischer”, Berlin 2002

335. Maynes, Charles William, “The Nature Of The Post-Cold War World”, Strategic Studies Institute, Carlisle, PA March, 1993

336. McAdams, A. James; “Germany Divided: From the Wall to Reunification”, Princeton University Press, Princeton, 1993

337. McCarthy, Patrick; “France-Germany in the Twenty-first century”, Palgrave, 2001

338. McFalls, Lawrence H.; “Communism’s Collapse, Democracy’s Demise?” New York University Press, New York, 1995

339. McNeill, Terry; “The Soviet Union’s Policy Towards West Germany, 1945–90” Addison Wesley Longman, New York, 1996

340. Mensing, Hans Peter; “Konrad Adenauer, Briefe 1951– 1953”, Siedler Verlag, Berlin, 1987

341. Menges, Constantine C.: “The Future Of Germany And The Atlantic Alliance” , The AEI Press, Publisher for the American Enterprise Institute, Washington D.C., 1991

342. Merkl, Peter H.: “German Unification In The Eurepean Context”, The Pennsylvania State University Press, U.S.A, 1993

343. Merkl, Peter; “The Federal Republic of Germany at Fourty”, New York University Press, New York, 1989

344. Merkl, Peter; “The Origins of the West German Republic”, Oxford University Press, New York, 1963

345. Moens, Alexander and Christopher Anstis; “Disconcerted Europe: The Search for a New Security Architecture”, Boulder, Colorado: Westview Press, 1994

346. Morgan, Roger; “The Franco-German Partnership and the European Union.” In France-Germany in the twenty-first century, Palgrave, 2001

347. Mueller, J.: “Quiet Catalciysm: Some Afterthoughts About World War”, Diplomatic History, Tome 16 no.1, 1992

348. Mungan, Belgin; “Avrupa’nın Etnik Parselasyonu: Alman Dış Politikası ve Yaşlı Kıtanın Yeni Düzeni”, YGS Yayınları, 1998

349. Müller, Heinner : “Almanya’nın Kimlik Bunalımı” NPQ, 6/ 1993

350. Mütercimler, Erol: 21.Yüzyıl ve Türkiye: "Yüksek Strateji", İstanbul. Erciyaş Yayınları, 1997

351. NATO Handbook, Belgium,.NATO Press and Information Bureau, 1995

352. Nerlich, Uwe: "Deutsche Sicherheitspolitik: Konzeptionele Grundlagen für Multilaterale Rahmenbedingungen", Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1, Grundlagen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull, München, Oldenburg Verlag, 1997

353. Neumark, Fritz; "Boğaziçine Sığınanlar, Türkiye'ye İltica Eden Alman İlim, Siyaset ve Sanat Adamları 1933-1953", Çev: Ş.Alp Bahadır, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1982

354. Neunreither, Esther Bettina; "Die Interessenvertretung der Regionen bei der Europaischen Union: deutsche Lander, spanische autonome Gemeinschaften und franzosische Regionen" , Frankfurt am Main: P. Lang, 2001

355. Niblett, Robin, and Wallace, William; "Rethinking European order: West European responses, 1989–97", New York: Palgrave, 2001

356. Niclauss, Karlheinz; "Kanzlerdemokratie: Bonner Regierungspraxis von Konrad Adenauer bis Helmut Kohl", Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1988

357. Nigel, Thomas; "'Modern Germany, Politics, Society and Culture", edited by Peter James, Routledge, 1998

358. Nolte, Paul; "Hanging Together, Falling Apart: Self-Understandings of German Society from 1800 to the Present", Cambridge, Mass., Center for European Studies, Harvard University, 1994

359. Nuttall, Simon J.: "European Political Cooperation", Oxford: Clarendon Press, 1992

360. Oğuz, Burhan; "Yüzyıllar Boyunca Alman Gerçeği ve Türkler", Can Matbaası, İstanbul, 1983

361. Oran, Baskın: “Küreselleşme ve Azınlıklar Ders Notları”, Ankara, Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1997

362. Oran, Baskın (Ed.); “Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular-Belgeler-Yorumlar”, Cilt II. (1980–2001)”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002

363. Orlow, Dietrich; “A History of Modern Germany: 1871 to Present”, 3th ed. Englewood Cliffs, Prentice Hall, New Jersey, 1995

364. Ortaylı, İlber; “Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004

365. Osmand, Jonathan: “German Reunification: A Reference Guide”, Longman Press, Exeter, 1993

366. Ostner, Ilona; “Towards a New Deal?: Recasting Social Policy in Germany and Europe.” In The New Germany in the East: Policy Agendas and Social Developments Since Unification. Portland, London, 2000

367. Önder, Mehmet; “Atatürk’ün Almanya ve Avusturya Gezileri”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1995

368. Öndeş, Osman; “2. Dünya Savaşı (1939–1945)**”**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1980

369. Örnek, Turan; “Birleşmiş Milletler Günü”, Ege Üniversitesi, İzmir, 1968

370. Özdağ, Ümit; “Irak Krizi ”, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2003

371. Özfatura, Mustafa Necati; “Ah Bosna”, Adım Yayıncılık, İstanbul, 1993

372. Özgöker, Uğur; “Avrupa Topluluğunun Güvenlik ve Savunma Boyutu Olarak Batı Avrupa Birliği”, İstanbul, 1994

373. Özgüldür, Yavuz; “Türk-Alman İlişkileri, 1923–1945”, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993

374. Özgüldür, Yavuz; “İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Dış Politikasını Belirleyen İki Antlaşma ve Sonuçları: Türk-İngiliz-Fransız İttifak Antlaşması ve Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması”, Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı, 1999

375. Özkan, İ.Reşat, “Dış Politika-Dış Kapının Dış Mandalı”, Çınar Yayınları, İstanbul, 1997

376. Özyüksel, Murat; “Abdülhamit Dönemi Dış İlişkileri”, Türk Dış Politikasının Analizi, Ed. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1994

377. Palleo, David; “Old Bones for New Bodies: the Geopolitics of Franco-German Europe.” In France-Germany in the Twenty-First Century, Palgrave, 2001

378. Parness, Diane L.; “The SPD and the Challenge of Mass Politics: The Dilemma of the German Volkspartei”, Westview Press, 1991

379. Patton, David F.; “Cold War Politics In Postwar Germany”, Palgrave Macmillan, New York, 2001

380. Pentico, Julie M.: “The Political and Defensive Development of the European Community: An Examination of the Changing Role Played by the Member States”, Dickinson Journal of International Law, Vol.11, No.2, Winter 1993, Carlisle PENN: The Dickinson School of Law, 1993

381. Peter Merseburger, “Willy Brandt 1913–1992”, Visionär und Realist, Stuttgart, 2002

382. Pfetsch, P. Frank; “West Germany: Internal Structures and External Relations”, Praeger Publishers, New York, 1988

383. Pond, Elizabeth; “Beyond the Wall: Germany’s Road to Unification”, Brookings Institution, Washington, D. C., 1993

384. Poulton, Hugh; “Balkanlar Çatışan Azınlıklar Çatışan Devletler”, Sarmal

Yayınevi, İstanbul, 1993

385. Poyraz, Ergün: “Dünden Bugüne Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin Analizi”, Misyonerler Arasında Altı Ay”, Ankara, Turna Yay., 2001

386. Pradetto, August; Alamir, F. Melanie; “Deutschlands Rolle in Mittel und Osteuropa”, Die Neue Deutsche Aussenpolitik, Ed.Wichard Woyke, Schwalbach/Ts, Wochensehau Verlag. 1997

387. Pridham, Goffrey; “Christan Democracy in Western Germany: the CDU/ CSU in Government and Opposition, 1945– 1976”, St. Martin’s Press, New York, 1977

388. Pulzer, Peter, “German Politics, 1945–1995”, Oxford University Press, New York, 1995

389. Rathmann, Lothar; “Berlin-Bağdat, Alman Emperyalizminin Türkiye’ye Girişi”, Belge Yayıncılık., İstanbul, 2001

390. Reed, John A.: “Germany and NATO”, National Defense University Press, Washington D.C., 1987

391. Reich, Jens; “Rückkehr nach Europa: Bericht zur neuen Lage der Deutschen Nation”, Munich: Carl Hanser Verlag, 1991

392. Reinhard C. Meier-Walser/Bernd Rill (ed.); “Russland, Kontinuität, Konflikt und Wandel”, Munich, 2002

393. Rittberger, Volker; “German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies”, Palgrave, New York, 2001

394. Roberts, Adam ve Kingsbury, Benedict; “Presiding over a Divided World, Changing UN Roles, 1945–1993”, Londra, Lynne Rienner Publishers, 1994

395. Roberts, Geoffrey; “The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945–1991”, Routledge, New York, 1999

396. Rode, Reinhard: “Weltwirtschaft im Umbruch”. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.II, Herausforderungen, Ed. Karl Kaiser. Hanns W. Maull München, Oldenburg Vlg. 1995

397. Rummel, Reinhardt: “Regional Integration in the Global Test Toward Political Union Planning a Common Foreign and Security Policy in the European Community”, ed., USA: Westview Press, 1992

398. Samary, Catherina - Tanatar, Bülent; “ Parçalanan Yugoslavya Bosna’da Etnik Savaş”, Yazın Yayıncılık, İnceleme ve Araştırma Defterleri, İstanbul, 1995

399. Sander, Oral; “Siyasi Tarih”, II. Cilt, İmge Yayınları, Ankara, 1994

400. Schlotter, Peter; “Military Policy and ExternaI Security” (Policy and Politics in The Federal Republic of Germany), edited by Klaus von Beyme and Manfred G. Schmidt, German Political Science Association, 1985

401. Schmidt, Helmut, “21nci Yüzyılda Atlantik Ötesi İttifak”, Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Dış Basın Bülteni, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, Temmuz 1999

402. Schmidt, Helmut: Menschen und Machte, Berlin, Siedler, 1987.

403. Schneider, Heinrich; “Eine neue Deutsche Europapolitik? Rahmenbedingungen – Problemfelder –Optionen”, Europa Union Verlag, Bonn, 2001

404. Schoenbaum, David, and Elizabeth Pond; “The German Question and Other German Questions”, St. Martin’s Press, New York, 1996

405. Schoenberg, Hans W.; “Germans from the East: A Study of their Migration, Resettlement, and Subsequent Group History since 1945”, Martinus Nijhoff, The Hague, 1970

406. Schöningh, Ferdinand: Taschenbuch zur Geschichte, Padernborn, 1979

407. Schulze, Hagen; “Staat und Nation in der Europäischen Geschichte”,

München, 1995

408. Schwarz, Hans-Peter: “Die Zentralmacht Europas”, Deutschlands Rükkehr auf die Weltbühne, Berlin, 1994

409. Schwarz, Hans-Peter: “Das Deutsche Dilemma”, Deutschlands neue Aussenpolitik, C.I, Grundlagen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München, Oldenburg, 1997

410. Schwarz, Hans-Peter: Die - gezahmten Deutschen. Von der Machtbessenheit zur Machtvergessenheit, Stuttgart, 1985.

411. Schwartz, Philipp; “Kader Birliği”, Çev: Nagehan Alçı, Belge Yayınları, 2003

412. Schwarzer, Daniela and Henrik Uterwedde; “French and German Competitiveness Strategies from the Perspective of European Integration and a Global World Economy In France, Germany, and Britain: Partners in a Changing World”, Basingstoke: Palgrave, 2001

413. Seifter, Pavel; Handl, Vladimir: “Die Sicherheietspolitik der Tschechischen Republik”, Ostmitteleuropa, Russland und die Osterweiterung der NATO. Perzeptionen und Strategien im Spannungsfeld nationaler und europaischer Sicherheit, Ed. August Paradetto, Opladen, 1997

414. Selver, Mustafa; “Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003

415. Sencer, Muammer (çev.); Almanya Dışişleri Bakanlığı Arşivinden Almanya’nın Türkiye Politikası, 1941–1943, May Yayınları, İstanbul, 1968

416. Senghaas, Dieter; “Verflechtung und Integration”, Die Zukunft der Deutschen Aussenpolitik, Ed: Karl Kaiser, Hans W. Maull, Bonn, 1992

417. Sertel, Sabiha; “2. Dünya Savaşı Tarihi”, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1999

418. Sewell, Mike; “The Cold War”, Cambridge University Press, Cambridge,

2002

419. Sezer, Duygu; “Khrushcev Devrinin Blok İçi Meseleleri”, AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1967

420. Sheehan, James J.; “German Liberalism in the Nineteenth Century, Atlantic Highlands”, Humanities Press International, New Jersey, 1995

421. Sheehan, James J.; “The Problem of the Nation in German History”, Colloquium Verlag, Berlin, 1995

422. Sherwood, Elizabeth D.: “Allies in Crisis ‘Meeting Global Challenges to Western Security”, N.Haven: Yale University Press, 1990

423. Shevardnadze, Eduard; “The Future Belongs to Freedom”, Free Press, New York, 1991

424. Shingleton, Bradley A.: “German At The Cross Roads” , Westview Press, Oxford, 1992

425. Shumaker, David H.; “Gorbachev and the German Question: Soviet-West German Relations, 1985-1990”, Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Incorporated, 1995

426. Smith, Gordon, William E. Paterson and Stephen Padgett; “Developments in German Politics-2 ”, Duke University Press, Durham, 1996

427. Smith, Hazel; “European Union Foreign Policy and Central America”, St. Martin’s Press, New York, 1995

428. Smith, Tony, “America’s Mission: The United States and Democracy in the Twentieth Century”, New York, Twentieth Century Fund Press, 1995

429. Siekmeier, Mathias and Larres, Klaus; “Domestic Political Developments II: 1969–90” Addison Wesley Longman, New York, 1996

430. Smyser, W.R.: “The Economy Of United Germany”, St. Martin’s Press, New

York, 1992

431. Snell, John L.; “The Meaning of Yatla”, Louisiana State Press, Louisiana, 1956

432. Soysal, İsmail; “Tarihçeleriyle ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları, 1920–1945”, 2. Baskı, Ankara, TTK, 1989

433. Soutou, Georges-Henry: “Die Opposition gegen Maastricht - Beweggründe und Argumente nach den Erfahrungen von 1993”‘. Frankreich in Europa. Ein deutschfransösischer Rundblick, Ed. Ingo Kolboom: Ernst Weisenfeld, Bonn. 1993

434. Sodaro, Michael J.; “Moscow, Germany and the West From Khrushchev to Gorbachev”, Ithaca, N. Y.: Cornell University Press, 1990

435. Sönmez, Mustafa, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları: “Türkiye’de İrtica Hareketleri ve Terörizmin İlişkileri”, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1998

436. Sönmezoğlu, Faruk: “Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi”, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1989

437. Speier, Hans and Davison, W. Phillips; “West German Leadership and Foreign Policy Evanston”, Peterson and Company, 1957

438. Spiro, Herbert J.; “The Politics of Codetermination”, ,Harvard University Press, Cambridge, 1958

439. Symser, W. R: “Das Ausland und die Aussenpolitik des Neuen Deutschland”, Internationale Politik (IP), No:4/95

440. Stark, David; “Path Dependence and Privatisation Strategies in East Central Europe”, East European Politics and Societies, 1992

441. Steele, Jonathan; “World Power: Soviet Foreign Policy under Brezhnev and Andropov”, Michael Joseph, London, 1983

442. Steinert, Marlis; “Hitler, München”, Verlag, Berlin, 1994

443. Steininger,Rolf; “The German Qestion, 1945-95”, Macmillan Press Ltd., London, 1998

444. Stent, Angela; “From Embargo to Ostpolitik: The Political Economy of West German-Soviet Relations, 1950–1980”, Cambridge University Press, Cambridge, 1981

445. Stent, Angela E.; “Russia and Germany Reborn: Unification, the Soviet Collapse and the New Europe”, Princeton University Press, Ewing, 1998

446. Stuth, Reinhard; “Germany’s New Role in a Changing Europe”, Aussenpolitik, Hamburg,, 1992

447. SSCB Dışişleri Bakanlığı, Stalin, Roosevelt ve Churchill’in Gizli Yazışmalarında Türkiye (1941-1944) ve II.Dünya Savaşı Öncesinde Sovyet Barış Çabaları ve Türkiye (1938-1939) Seçmeler, L. Konyar, İst., 1981.

448. Stares, Paul B.: “The New Germany And The New Europe”, The Brookings Institution, Washington D.C., 1992

449. Steinbach, Udo; “Geschichtlicher Hintergrund”, Informationen zur Politischen Bildung, Türkei, Nr:223

450. Stern, Fritz; “Gold and Iron: Bismarck, Bleichröder, and the Building of the German Empire”, Knopf, New York, 1979

451. Stürmer, Michael: “Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis”. Im Kreuzungspunkt der Krafte - Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiltung. No: 109. Hamburg 1997

452. Stürmer, Michael: “Deutsche Interessen”, Deutschlands neue Aussenpolitik, C.1. Grundlagen, Ed. Karl Keiser. Hanns W, Maull, Oldenburg Verlag, München, 1997

453. Swain, Geoffrey; “Eastern Europe Since 1945”, Palgrave Publishers, New York, 1993

454. Szabo, Stephen F.; “The Diplomacy of German Unification”, St. Martin’s

Press, New York, 1992

455. Szabo, Stephan; "The Changing Politics of German Security", London: Pinter, 1990

456. Şen, Faruk; "Bonn-Ankara Hattı" , Önel Verlag, Köln, 1991

457. Şen, Faruk: Yunus Ulusoy ve Güray Öz: "Avrupa Türkleri", İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 1999

458. Şevardnadze, Edvard: Die Zukunft Gehört der Freiheit, Reinbeck, Rowolt Verlag, 1991

459. Tamer Bacınoğlu: "Modern Alman Oriyantalizmi", Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2001

460. Tauber, Kurt P.; "German Nationalists and European Union", Political Science Quarterly, 1959

461. Taylor, A. J. P.; "The Course of German History", Capricorn, New York, 1962

462. Tekin, Emrullah; "Alman Gizli Operasyonları ve Türkler", IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2001

463. Teltschick, Horst: 329 Tage. Innenansichten der Einigung, Siedler Verlag, Berlin 1991

464. Tewes, Henning; "Germany, Civilian Power and the new Europe: Enlarging NATO and the European Union", Palgrave, New York, 2002

465. Tezel, Yahya Sezai; "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği", İmaj Yayıncılık, Ankara, 1996

466. Tezel, Yahya Sezai; "Yeni Koşullarda Dünyadaki Yeri, Kimliği ve Statüsü Açısından Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile İlişkileri Hakkında Bazı Tesbit ve Düşünceler", Türkiye Günlüğü, No 19, 2002

467. Thatcher, Margaret: Downing Street No.10. Die Erinnerungen, 2.Auflage, Düsseldorf 1993.

468. Thomas Faist, "Immigration, Citizenship and Nationalism: Internal Internationalization in Germany and Europe," Maurice Roche ve Rik Van Berke (der.), European Citizenship and Social Exclusion, Aldershot, Ashgate, 1997

469. Thomas H. Eriksen, Ethnicity and Nationalism, Londra, Pluto, 1993

470. Tilford, Earl H.: "World View 1998 Strategic Assesments", Strategic Studies Institute, US Army College, 28 Şubat 1998

471. Timur, Taner: "1915 ve Sonrası Türkler ve Ermeniler", Ankara,2001

472. Tipton, Frank B.; "A History of Modern Germany Since 1815", University of California Press, Berkeley, 2003

473. Toker, Metin; "Türkiye Üzerinde 1945 Kabusu", Ankara, 1971

474. Tomuschat, Christian; "Deutschland und die vereinten Nationen. Deutschlands neue Aussenpolitik, C.III, Interessen und Strategien, Ed. Karl Kaiser, Joachim Krause, Oldenburg Verlag, München, 1996

475. Treverton, Gregory F.; "America Germany and the Future of Europe", Princeton University Press, Princeton, 1992

476. Turan, İtler; "NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları", İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1971

477. Türk Dış Politikası, editör: Baskın Oran, c.I., İletişim Yayın., İstanbul 2002

478. Uçarol, Rıfat; "Siyasi Tarih: 1789–1994", Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4.Baskı, İstanbul, 1995

479. Ulam, Adam B.; "Stalin: The Man and His Era", Boston, 1989

480. Ulman, Haluk; "Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947",

S.B.F.Dış Münasebetler Ens.Yay., Ankara, 1961

481. Ulrich Wagner, “Threats on Cultural Identity and Hostility Towards Migrants: Research Centered on Ethnic Majorities,” The International Scope Review, Cilt 6 (3), 2001

482. United States. Department of State; “Patterns of Global Terrorism”, Washington, 1995

483. Uslu, Nasuh; “Türk-Amerikan İlişkileri”, 21.Yy.Yay., Ankara, 2000

484. U. S. Department of State [DOS], “Occupation of Germany: Policy and Progress 1945–46”, U. S. Government Printing Office, Pub. 2783, Washington, 1947

485. Üçok, Coşkun; “Siyasal Tarih (1789–1950)”, Ankara, 1967

486. Ülger, İrfan Kaya; “Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003

487. Üstün, Nevzat; “Almanya Almanya”, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1965

488. Varma, Lalima; “United Nations in the Changing World”, Yeni Delhi, Radiant Publishers, 1997

489. Varwick, Johannes; “Neue Deutsche Aussenpolitik”, Scwalbach/Ts.: Wochenschau Verlag, 2004

490. Verheyen, Dirk, and Christian Soe; “The Germans and Their Neighbors”, Colorado, Westview Press, 1993

491. Verheyen, Dirk: “The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration”, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, Westview Press, 1999

492. Vervaele, John A. E., and Andries Huibert Klip; “European cooperation between tax, customs and judicial authorities: the Netherlands, England and Wales, France and Germany”, The Hague: London: Kluwer Law

International, 2002

493. Vollmer, Antje: “Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis”, Im Kreuzungspunkt der Krafte - Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung. No: 109. Hamburg. 1997

494. Wagner, Wolfgang; “German EU Constitutional Foreign Policy, In German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies”, Manchester University Press; Palgrave, New York, 2001

495. Walker, Martin; “The Cold War”, Vintage, London, 1993

496. Wallerstein, Immanuel; “Jeopolitik ve Kültür”, Çev: Mustafa Özel, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993

497. Walter, Rudolf: “Verantwortungsethik als Passierschein zur Macht. Unser Umgang mit Geschiehte angesichts der Forderung militarischer Intervensionen”, Süddeutsche Zeitung (SZ), 14.6.1993

498. Ward, Barbara; “Turkey”, New York 1942

499. Watson, Alan: “The Germans: Who Are They Now”, C1ays Ltd. London, 1992

500. Waylet, Bonyar ve Ernst Jackh; “İmparatorluk Stratejileri ve Ortadoğu : Doğu’da İngiliz Alman Rekabeti ve Balkan Savaşından Sonra Almanya”, Çev.: Vedat Atila, Chiviyazıları, İstanbul, 2004

501. Webber, Douglas; “New Europe, New Germany, Old Foreign Policy: German Foreign Policy Since Unification”, Frank Cass, London, 2001

502. Webster, Duncan: “Coco-colonization and National Cultures,” Overhere, 9 (2), Aktaran David Morley; Kevin Robins, Kimlik Mekanları, İstanbul, Ayrıntı, 1997

503. Whetten, Lawrence L.; “Germany’s Ostpolitik: Relations between the Federal Republic and the Warsaw Pact Countries”, Oxford University Press,

London, 1971

504. Weidenfeld, Werner; “The German Christian Democrats”, Moderates and Conservatives in Western Europe Political Parties, the European Community and THA Atlantic Alliance”, ed. Roger Morgan and Stefano Silverti, l.ed., Heinemann Educational Books Ltd., London, 1982

505. Weisband, Edward; “II. Dünya Savaşı’nda İnönü’nün Dış Politikası”, M. A. Kayabal, İst., 1974

506. Weiser, Ulrich: NATO ohne Feinbild, Konturen einer europaischen Sicherheitspolitik, Bonn 1992

507. Welfens, Paul J.; “Energy Policies in the European Union: Germany’s Ecological Tax Reform”, Springer, 2001

508. Welsh, Helga: “German Unification Process And Outcomes”, Westview Press, Oxford, 1993

509. Wessels, Wolfgang: “Rationalizing Maastricht: The Search for an Optimal Strategy of the New Europe”, International Affairs, Vo1.70, No.3, July 1994, Cambridge U.K.: Royal Institute of International Affairs, Cambridge University Press, 1994

510. Weymar, Paul; “Konrad Adenauer: Die autorisierte Biographie”, Kindler Verlag, Munich, 1955

511. White, Brian; “Understanding European Foreign Policy”, Palgrave, London, 2001

512. Wien, Haus: “Hof-und Staatsarchiv (HHStA), PA X 156 Konstantinopel”, 27. Juli 1918, Beilage zu Nr. 65/P.B. den aktaran Artem Ohandjanian, Armenien: Der verschwiegene Völkermord, Wien-Köln-Graz, 1989

513. William, L. Shirer; “Zafer ve Zaferin Perçinlenmesi”, Ağaoğlu Yayınları, İstanbul, 1969

514. Willis, F. Roy; “France, Germany, and the New Europe, 1945–1967”, Oxford University Press, London, 1968

515. Wolf Dieter Eberwein, Karl Kaiser (ed.): “Deutschlands Neue Aussenpolitik”, vol. 4, Institution und Ressourcen, Munich 1998

516. Woyke, Wichard: “Von der Orientierungslosigkeit zur Konzeption-Die Aussenpolitik des vereinten Deutschland”. Die neue deutsche Aussenpolitik, Ed. Wichard Woyke, Schwalbaeh/Ts, Wochenschauverlag 1997

517. Wurzel, Rüdiger; “Environmental Policy-making in Britain, Germany and the European Union”, Manchester University Press, Manchester, 2001

518. Yarar, Erhan: “Türk-Alman İlişkilerinde Ortak Çıkar ve Çatışmalar ile Olası Çözümler”. Tarihten Geleceğe Türk-Alman İlişkileri, Ed. Erhan Yarar. Türk Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Grubu, 2002, Ankara

519. Yazıcı, Fahri; “Tahran-Yalta ve Potsdam Konferansları Gizli Belgeleri”, Sinan Yayınları, İstanbul, 1972

520. Yıldız, Ali; “Turkey and the European Security and Defence Policy: Anatomy of a Problematic Relationship”, Unpublished M.Sc. Thesis, Middle East Technical University, Ankara, 2002

521. Yıldız, Zekeriya; “Geçmişten Günümüze Bosna Hersek”, Yeniaysa Yayınları, İstanbul, 1993

522. Yılmaz, Veli; “Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri, HAK İstanbul, 1993

523. Yılmaz, Veli; “Siyasi Tarih”, İstanbul, 1998

524. Young, Thomas Durell, European, Tilford, Earl H. (editor), World View 1998 Strategic Assesments, Strategic Studies Institute, US Army College, 28 Şubat 1998

525. Young, Thomas-Durell; “Trends in German Defense Policy: The Defense Policy Guidelines and the Centralization of Operational Control. Carlisle

Barracks, Strategic Studies Institute, United States Army War College, Pennsylvania, 1994

526. Yüksel Pazarkaya, Möln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine, İstanbul, Sis Çanı Yayıncılık, Mart 1995

527. Yüksel, Süreyya: "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis", Im Kreuzungspunkt der Krafte - Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed. Körber-Stiftung, No: 109, Hamburg 1997

528. Zimmer, Matthias: Nationales Interesse und Staatsrason, Padernborn, 1992

529. Zons, Achim; "Das Denkmal: Bundeskanzler Willy Brandt und die Linksliberale Presse", Günter Olzog Verlag, Munich, 1984

530. II. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946), Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Ank.,1973

**BÜLTEN, MAKALE ve DERGİLER**

1. Abramowitz, Morton; Heather Hurlburt: "Can The EU Hack the Balkans, Foreign Affairs", Sept/Oct. 2002, Vol.81 Issue

2. Açıkalın, Cevat; "Cevat Açıkalın'ın Anıları: 2.Dünya Savaşı'nın İlk Yılları, 1939–1941", Belleten, Cilt 56, No 217, Aralık 1992

3. Alacaklıoğlu, Necdet; "Prestroika-Glasnost-AT-NATO-Varşova Paktı-Avrupa Savunma Birliği ve Türkiye Üzerine Düşünceler", Birlik, Cilt 5, No 67, Mart 1990

4. Alfred Rinaldi: "No Turks, please, We're German", New Statesman, Cilt 128 (4417), 1 Ocak 1999 (RWI İktisadi Araştırmalar Enstitüsünün Çalışmasından aktaran Alfred Rinaldi)

5. Alkan, Nail: "Birleşmiş Almanya'da Yabancı Düşmanlığı", Avrasya Dosyası. Yaz 1994. C.1. No:1

6. Altenburg, Günter; "Deutschland auf dem Prüfstand Die Nichtstadige

Mitgliedschaft im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen", Europa-Archiv, 24/1994

7. Ancın, Osman; "Dünya Siyasi Konjonktürü Müvacehesinde Siyasi Gelişme, Üçüncü Dünya Harbi Olasılığı ve Türkiye'nin Durumu", Hava Kuvvetleri Dergisi, Cilt 54, No 258, Haziran 1976

8. Arık, Umut; "21. Yüzyılda Uluslararası Güvenlik Sistemi ve Türkiye", Avrasya Etütleri, Cilt 2, No 4, 1995–1996

9. Ash, Timothy Garton: "Germany's Choice", Foreign Affairs, Vol.73, No.4, July-August 1994

10. Atamer, Hamdi; "İlk Türk-Amerikan Münasebetleri", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, No.2, 1967

11. Ateş Ekşi, Canan, "Uluslararası Örgütler Dersi Notları", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslar Arası İlişkiler Bölümü, Bahar, 2003

12. Avcı, Orhan; "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Dış Politikası", Askeri Tarih Bülteni, Cilt 21, No 41, Ağustos 1996

13. Ayberk, Ural; "Türkiye-AET İlişkileri", Dışişleri Akademisi Dergisi, No 23, 1976

14. Aydınlık Dergisi, 14 Aralık 1997

15. Ayhan, İlhan; "Türkiye'nin Stratejik Önemi", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Cilt 84, No 214, Haziran 1965

16. Aykan, Mahmut Bali; "Türkiye'nin Basra Körfezi Güvenliği Politikası", ODTÜ Gelişme Dergisi, Cilt 21, No 1, 1994

17. Bağcı, Hüseyin; "Türk Dış ve Güvenlik Politikalarının Yeni Opsiyonları Çerçevesinde Avrupa ve Balkanlar", Yeni Forum, Cilt 13, No 282, Kasım 1992

18. Baharçiçek, A. : “Uluslararası Sistemdeki Yeni Yapılanmaların Türkiye Açısından Yarattığı Bazı Önemli Sonuçlar Üzerine Bir Değerlendirme”, Yeni Türkiye Dergisi 21. Yy. Özel Say., C. II,. Ankara, 1998

19. Bangeman, Martin; “AT ile Türkiye Arasındaki İlişkiler”, Türkiye İktisat, Cilt 2, No 5, Ekim 1989

20. Barbara, Weber: “Immigration and Politics in Germany,” The Journal of the International Institute “Germany: New Immigration Law”, Migration News, Cilt 9 (4), Nisan 2002

21. Baydarol, M. Can; “Değişen Dünya Koşulları ve Türkiye-AT İlişkileri”, Denizatı, Cilt 4, No 9–10, Eylül-Ekim 1990

22. Bayraktar, Halil; “Amerikan Emperyalizmi, Orta Doğu ve Türkiye”, Pınar, Cilt 7, No 83–84, Kasım-Aralık 1978

23. Bayraktar, Mehmet, "Sorunlarıyla Türk-AT İlişkileri", Dış Politika, No 4, Ocak 1989

24. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, “Cumhurbaşkanlığı Gizli Tutanaklarında Türk Dış Politikası, 1950-1960”, No 21, Ekim 1998

25. Bendit, Daniel Canlı: “Vatanımız Babil: Çok Kültürlülük ve Demokrasi Mücadelesi”, NPQ, 6/1993

26. Biber, İsmail, “Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkileri”, Hava Harp Okulu Bülteni, Cilt 7, No 18–19, Ekim 1988-Şubat 1989

27. Bild, 24 Ocak 1990

28. Bulletin of the European Communities: The European Community And German Unification, Federal Republic of Germany, 1990

29. Bulletin des Informationsamtes der Bundesregierung, 24.05.1969

30. Bulmer, Simon and Peterson, William E.: “Germany In the European Union: Gentle Giant or Emergent Leader?”, International Affairs 72, I (1996)

31. Business Week, “No Strength No Glory”, 3 Mart 1997

32. Clemens, Clay; “The Chancellor as Manager: Helmut Kohl, the CDU and Governance in Germany”, West European Politics 17, no. 4, October 1994

33. Coşkun, Birgül Demirtaş, Emir Türkoğlu: “Makedonya’da Tehlike Canları: Balkanların Eski Model Ülkesi, Yeni İstikrarsızlık Unsuru mu?”, Stratejik Analiz, C.2, S.13, Mayıs 2001

34. Cooper, Mary H.; “NATO’s Changing Role”, CQ Researcher, 31, No. 2, August 21, 1992

35. Croft, Stuart: “European Integration, nuclear deterrence and Franco-British Nuclear Cooperation”, International Affairs 72, 4 (1996)

36. Cromwell, William C.: ”Europe, the United States, and the Pre-war Gulf Crisis”, International Journal, Vol. XLVIII, No.1, Winter 1992–93, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1993

37. Çam, Esat; “Avrupa Topluluğu ve Türkiye”, İktisat Dergisi, No 313, Mart-Nisan 1991

38. Çayhan B.Esra: “European Security and Defence Policy and Turkey”, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (3) 2002

39. Çiçek, Kemal; “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Alınmamasında Din Bir Faktör Olabilir mi?”, Yeni Türkiye, Cilt 1, No 3, Mart-Nisan 1995

40. Dartan, Muzaffer, "Türkiye-AT İlişkilerinde Serbest Dolaşım Konusu ve Federal Almanya’daki Türkler", Argumentum, Cilt 3, No 32, Mart 1993

41. Davutoğlu, Ahmet, “Dünya Sisteminin Yeniden Yapılanması.”, İzlenim, İstanbul, Şubat 1993

42. Dedegil, Yavuz: “Almanya’da Kamuoyu Oluşumu ve Yabancılaşma”, Teori, Ocak 2001

43. Dedeoğlu, Beril; "Avrupa Güvenliğinin Geleceği ve Türkiye", Jeopolitik, Sayı 1, Kış 2002

44. Demir, Ahmet; “Ortak Pazar ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 27, No 2, Haziran 1972

45. Demir, Ahmet; “Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu’na Üyeliği Üzerine Tartışmalar”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 27, No 3, Eylül 1972

46. Der Spiegel, Nr.4, 1995

47. Der Spiegel, 28 Kasım 2005

48. Der Spiegel, 4 Aralık 1989

49. Der Tagesspiegel, 12 Ekim 1991

50. Deringil, Selim; “Dış Politikada Süreklilik Sorunsalı: II. Abdülhamit ve İsmet İnönü”, Toplum ve Bilim, No 28, 1985

51. Die Tageszeitung, “Union macht wieder Türkei-Wahlkampf”, 29 Ağustos 2005

52. Die Welt, “Türkiye Adenauer’i destekliyor”, Hamburg, 07.10.1954

53. Die Welt, Hamburg, 22.03.1954

54. Die Welt, 8 Ocak 1990

55. Duna, Cem; “Türkiye ve Avrupa: Ortaklıkta Son Durum”, Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997

56. Duve, Freimut: “Almanya ve Değişim Kasırgası”, NPQ, 6/1993

57. Economist, “Turkish Germans,” Cilt 350 (8101), 9 Ocak 1999

58. Eralp, Orhan; “Andlaşmalarımız ve Güvenliğimiz”, Dış Politika, Cilt 10, No

2, Mayıs 1983

59. Erbay, Argun: “Alman NGO’larının 2001 Türkiye Programı”, Aydınlık, 21 Ocak 2001

60. Esmer, Ahmet Şükrü; “Yalta’da Türkiye”, Siyasi İlimler Mecmuası, Cilt 24, No 288, Mart 1955

61. Europa-Archiv, No: 12/1989 D.356–361

62. Europa Archiv, 12/89

63. Francesco Nitti (Eski İtalyan başvekili): “12 Temmuz 1938”, Fikir Hareketleri Dergisi Sayı:264 Yıl:6 Cilt:1

64. Genscher, Hans Dietrich, NPQ; “Almanya Nereye Gidiyor”, 6/1993

65. Genscher, H.D: “Die Rede vor der Deutsch-Japanischen Gesellschaftin Bremen”, Bulletin (Fed. Hük. Basın ve Yayın Bülteni), No: 101, 19.9.1991

66. Genscher, Hanns D.; Erinnerungen, Berlin, 1995

67. Ger, Güliz; “Batı’nın Gözünde Türkiye’nin İmajı”, Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997

68. Giscard, D’estaing: Walery, NPQ, 6/1993

69. Goldstein, Walter: “Europe After Maastricht”, Foreign Affairs, Winter 1992/93

70. Görtemaker, Manfred: “Beginn der deutschen Einigung”. Informationen zur politischen Bildung. Der Weg zur Einheit, No: 250, 1. Quartal. 1996

71. Görtemaker, Manfred: “Deutschland nach der Wiedervereinigung”, Informationen zur Politischen Bildung. Der Weg zur Einheit, No: 250,1.Quartal 1996

72. Görtemaker, Manfred: “Verhandlungen mit den Vier Machten”. Informationen zur politische Bildung. Der Weg zur Einheit, No: 250,

1.Quartal 1996

73. Görtemaker. Manfred: “Die Deutsche Frage in der İnternationalen Politik”. Informationen zur Politischen Bildung. Der Weg zur Einheit, No: 250, 1.Quartal. 1996

74. Görüş Dergisi, Nisan 1997

75. Gutjahr, Lothar: “Competitive Interdependence: Germany’s Foreign Policy in A Changing Environment”, Strategic Review, Summer 1995

76. Gültepe, Kazım; “Hıristiyan Batı’nın Gözüyle Türk ve Yunan Milleti”, Türk Dünyası Tarih Dergisi, No 110, Şubat 1996

77. Gürdoğan, Ersin; “Biz ve Avrupa”, Dış Politika, No 2, Temmuz 1988

78. Hablemitoğlu, Necip: “Siyasal Gerekçeleri ve ABD Örneği Çerçevesinde Ulusal Andıç Raporu”, Yeni Hayat, 74: Aralık 2000

79. Haglund, David G.: “Being There: North America and the Variable Geometry of European Security”, International Journal, Vol.XLVI, No.1, Winter 1990-91, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1991

80. Hanrieder, Wolftam F.: “Germany, the new Europe, and the transatlantic connection”, International Journal, ‘Regional Powers’, Vol. XLVI, No.3, Summer 1991, Canada: Canadian Institute of International Affairs, 1991

81. Helmut Kohl; “Die Sicherheitsinteressen Deutschlands”, Bulletin 13, 10.02.1993

82. Herzog, Roman: “Ansprache zum 40 Jaehrigen Bestehen der Deutschen Gesellschaft für Auswaertige Politik·’.Internationale Politik, No: 4/1995

83. Heumann, Hans-Dieter: “Nationale Interessen und Sicherheit In Europa”, Aus Politik und Zeitgeschichte, No: 8/89, 17.2.1989

84. Hodge, Carole: “Britain’s architect of disaster / Hurd Mentality”, The New

Republic, August 7, 1995

85. İksel, Settar F.; "Değişen Dünya Düzeni ve Türkiye", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Cilt 14, No 82-84, Temmuz-Eylül 1974

86. İlhan, Sedat; "Stratejik Dönüşümler, Yumuşama, Détente, Batı Avrupa Birliği ve Silahlı Kuvvetlerimiz", Stratejik Etüdler Bülteni, Cilt 10, No 58, Aralık, 1976

87. Janning, Josef; "A German Europe-a European Germany? On the debate over Germay's foreign policy", International Affairs 72: I, January 1996

88. Janning, Josef; "Lange Wege, kurzer Sinn? Eine Aussenpolitische Bilanz von Rot-Grün", in: Internationale Politik, 57. a., Nr. 9, Sept. 2002

89. Kaiser, Karl: "Die Deutsch-Amerikanischen Sicherheitsbeziehungen in Europa Nach Dem Kalten Krieg", Europa-Archiv, No: 1/1992

90. Kale, Başak; "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikası'nda Değişen Perspektifler", Stratejik Analiz, Sayı 10, Şubat 2001

91. Karaca, Ahmet Ali; "AET, Roma ve Ankara Antlaşmalarında Türkiye'nin Tam Üyeliği ile İlgili Hukuki Sorunlar", Yeni Forum Dergisi, Cilt 9, No 205, Mart 1988

92. Kasım, Kamer; "NATO'ya ve ABD-AB İlişkilerine Etkisi Bakımından Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2002

93. Kenan, Ali; "Dış Politika", Forum, Cilt 14, No 172, Haziran 1961

94. Kılıç, Selami: "Bazı Alman Çevrelerindeki "Soykırım" İddialarına Eleştirisel Bir Yaklaşım", Yeni Türkiye (Ermeni Sorunu Özel Sayısı) I, sayı 37, Ankara, 2001

95. Kohen, Sami: "Avrupa'da Entegrasyon ve Milliyetçiliğin Boyutları", İktisat Dergisi, söyleşiyi yapanlar: Saba Şenses, 1991

96. Kohl, Helmut: “Rede vor dem NATO-Rat in Berlin am 4.6.1996”, Internationale Politik, No: 10/1996

97. Koşal, Cengiz; “ABD Türkiye’yi Niçin Destekliyor?”, Hava Kuvvetleri Dergisi, Cilt 75, No.327, Haziran 1997

98. Köni, Hasan: ““Türk-Alman İlişkileri”, Avrasya Dosyası, Cilt. I. Nr.2. Yaz 1994

99. Köni, Hasan “Uluslararası İlişkilerde Yeni Düzensizlik ve Türk – Alman İlişkileri”, Avrasya Dosyası, Cilt 1 (2), Yaz 1994

100. Kozmopolit Dergisi, Ekim 2002

101. Kuechler, Manfred; “The Road to German Unity: Mass Sentiment in East and West Germany” Public Opinion Quarterly 56, 1992

102. Kurat, Akdes Nimet; “Türkiye ile ABD Arasındaki Münasebetlere ait Arşiv Vesikaları”, Tarih Araştırması Dergisi, Cilt 5, No.8–9, 1967

103. Lane, Charles: “Germany’ s New Ostpolitik”, Foreign Affairs, Volume 74 No.6, November-December 1995

104. Lankowski, Carl; “One Step Backward, Two Steps Forward? Between ‘Antifa’ and Machtpolitik: Die Grünen and the German Question.”, German Politics and Society 20, no. 2, 1990

105. Le Gloannec,Anne-Marie; “Germany’s Power and the Weakening of States in a Globalised World: Deconstructing a Paradox”, German Politics, Vol.10, No.1 (April 2001)

106. Lesser, Ian O; “Turkey in a Changing Security Environment”, Journal of International Affairs, Fall 2000, Vol.54, No 1

107. Lewis, Flora: “Almanya Nereye Gidiyor”, NPQ, 6/1993

108. Link, Werner: “Deutschlands europaeische Handlungsmaxime”. Die politische Meinung, No: 288, 1993

109. Manisalı, Erol: “Dünya Bütünleşiyor mu, Parçalanıyor mu?”, İktisat Dergisi, söyleşiyi yapan: Şule Türcan

110. Manisalı, Erol; “Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Dönem”, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Cilt 32, No 383, Şubat 1998

111. Maull, Hanns W.; “German Foreign Policy, Post-Kosovo: Still a “Civilian Power?”, German Politics, Vo1.9, No.2, London, August 2000

112. Maull, Hanns W.: “Zivilmacht Bundesrepublik Deutschland. Vierzehn Thesen für eine neue deutsche Aussenpolitik”. Europa-Archiv, No: 10/1992

113. Maull, Hanns W; “Germany and Japan: The New Civilian Powers”, Foreign Affairs, No: Winter 1990/91

114. McAdams, A. James; “Germany after Unification: Normal at Last?” World Politics, 49, no. 2 January 1997

115. Mead, Walter Russell; “The Once and Future Reich.”, World Policy Journal 7, No. 4, 1990

116. Mearsheimer, John J.; “Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War.” International Security 15, no.1, 1990

117. Memiş, Ekrem; “Avrupa’da Meydana Gelen Değişmeler, Anadolu’nun Jeopolitik Konumu ve Tarih Boyunca Anadolu’ya Yönelik Dış Tehditler”, Stratejik Etütler Bülteni, Cilt 25, No 86, Eylül 1991

118. Mercan, Ali: “Avrupa’da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı”, Teori, Şubat 2001

119. Michael Stürmer, Zeitenwende, in: Die Welt, 12.09.2001

120. Mushaben, Joyce; “A Search for Identity: the German Question in Atlantic Alliance Relations”, World Politics, vol. XL, no.3, 1988

121. Mütercimler, Erol: “Avrupa Güvenliği ve Türkiye”, M5 Avrasya Savunma ve Strateji, Sayı:103, Aralık 2002

122. NATO Dergisi, Mart 1994

123. Naumann, Klaus Dieter; “Mission and Structure of the Bundeswehr,” NATO’s Sixteen Nations [Brussels], 36, No. 6, November 1991

124. Neil Winn: “Towards a Common European Security and Defence Policy? The Debate on NATO, the European Army and Transatlantic Security”, Geopolitics, Vol. 8 No. 2, Summer 2003

125. Noelle-Neumann, Elisabeth; “Öfentliche Meinung und Aussenpolitik. Die fehlende Debatte in Deutschland”, Internationale Politik, No: 8/95

126. Oldenburg, Fred; “Sowjetische Europa-Politik und die Lösung der Deutschen Frage.”, Osteuropa 41, no. 8, August 1991

127. Orhun, Ömür; “European Security and Defence Identity-Common European Security and Defence: A Turkish Perspective”, Perceptions, Vol.V, No.3, September-November 2000

128. Orkunt, Sezai; “İttifaklar Arası İlişkiler ve Türkiye”, Dış Politika, Cilt 4, No 1, Mart 1974

129. Ortaylı, İlber: “Ermeni Sorunu: Soykırım İddialarının Arkasındaki Gerçekler”, Popüler Tarih, Sayı 8, İstanbul, 2001

130. Özdağ, Muzaffer; “Yeni Alman Jeopolitiği”, Avrasya Dosyası 1999 cilt:4 sayı 3–4

131. Özdağ, Ümit: “Türk-Alman İlişkileri ve PKK Faktörü”, Avrasya Dosyası, C.1. No:2. Yaz. 1994

132. Özel, Soli; “Türkiye Bir Avrupa Ülkesidir-Abdullah Gül”, Görüş, No 29, Ocak-Şubat 1997

133. Purtaş, Fırat; “Uluslararası İlişkilerde İmaj Çerçevesinde Türk-Alman

İlişkileri", Yeni Forum, Cilt 17, No 326, Temmuz 1996

134. Robert Kagan, Power and Weakness, in: Policy Review, 113 (June/July 2002)

135. Robins, Philip: "Beitrag zu Bergedorfer Gesprachskreis". İm Kreuzungspunkt der Krafte-Die Türkei in einer veranderten politischen Umwelt, Ed.Körber-Stiftung. No: 109. Hamburg 1997

136. Rummel, Reinhardt: "Integration,. Disintegration, and Security in Europe: Preparing the Community for a Multiinstitutional Response", International Journal, Vol. XL VII No.1, Winter 1991–92, Canada: Canadian Institute for International Peace and Security, 1992

137. Rühe, Volker; "Deutsche Sicherheitspolitik. Die Rolle der Bundeswehr", Internationale Politik (IP),No: 4/95

138. Salmon, Trevor C.: "Testing Times for European Political Cooperation: the Gulf and Yugoslavia, 1990-1992", International Affairs, Vo1.68, No.2, April 1992, Cambridge UK: Royal Institute ofInternational Affairs, Cambridge University Press, 1992

139. Sauder, Axel: "Realismus statt Vision. Bonn und Paris Bleiben Aufeinander Angewiesen"·. Internationale Politik, No.9. 1995

140. Schwarz, Hans-Peter: "Germany's National and European Interests", İngilizceye çev. Deborah Lucas Schneider, DAEDALUS. VoL123, No.2, Spring 1994

141. Schmidt, Manfred G; "Political Consequences of German Unification.", West European Politics 15, no. 4, October 1992

142. Schwarz, Hans-Peter; "Das Deutsche Dilemma, Deutschlands neue Aussenpolitik" , C.I, Grundlagen, Ed. Karl Kaiser, Hanns W. Maull, München, Oldenburg, 1997

143. Schwarz, Hans-Peter; "Die gezahmten Deutschen. Von der Machtbessenheit

zur Machtvergessenheit", Stuttgart, 1985

144. Schwarz, Hans-Peter: "Eine neue deutsche Aussenpolitik", in: Die Welt, 19.10.2002

145. Smith, Gordon; "The Resources of a German Chancellor" West European Politics 14: 2, April 1991

146. Smyser, W.R.; "Dateline Berlin: Germany's New Vision", Foreign Policy, Winter 1994-95

147. Smyser, W. R.; " U. S. S. R.Germany: A Link Restored.", Foreign Policy 84, 1991

148. Shlaes, Amity: "Germany's Chained Economy", Foreign Affairs, Volume 73 No.5, September-October 1994

149. Silahlı Kuvvetler Dergisi, Temmuz 2004

150. Smyser, W.R.: "Dateline Berlin: Germany' s New Vision", Foreign Policy, Winter 1994-95, Number 97

151. Starr, Donna G.: "An Analysis of European Political Cooperation During the Persian Gulf Crisis", Dickinson Journal of International Law, Vo1.10, No.3, Spring 1992, Carlisle PENN: The Dickinson School of Law, 1992

152. Stefan Wolff: "Internationale Politik (International Politics)", Vol. 58, No. 9, Berlin, September 2003

153. Syberberg, "Hans Jürgen, Alman Ruhu: Modern Tabu", NPQ, 6/1993

154. Tayfur, M.Fatih; "Security and Co-operation in the Mediterranean", Perceptions, Vol.V, No.3, 2000

155. Taylor, Trevor: "West European Security and Defence Cooperation: Maastricht and Beyond", International AfTain, Vol.70, No.1, January 1994, Cambridge UK: Royal Institute of International Affairs, Cambridge University Press, 1994

156. The Economist; “Mass Suicide” , April 24, 1993

157. The Economist, May - December 1993

158. The Economist, April- December 1994

159. The Economist, 26 Kasım 1994

160. The Economist, “Europe’ s heavyweight”, October 26th 1996

161. The Economist, “European Union-Single -Currency-Minded”, December 23rd 1995-January 5th 1996.

162. The Economist, “Who will run for Germany’s top job”, February 21st 1998

163. The Economist, May - October 1995

164. The Economist, “Europe’ s heavyweight”, October 26th 1996

165. The Economist, “Is the enduring Helmut Kohl a statesman or just a politician?”, October 26th 1996

166. The Economist, “Germany and the Union-One Europe, up to a point”, September 14th 1996

167. The Economist Survey, The European Community, July 1993

168. The Economist Survey, Germany, May 1994

169. The Economist, 10 Temmuz 1999

170. “The New Germany”, Brookings Review, Cilt 10 (1), Kış 1992

171. Tigrel, Ali; “Lüksemburg Zirvesi Sonrası Türkiye-AB İlişkileri”, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Cilt 32, No 383, Şubat 1998

172. Töre, Nahit; “Avrupa Topluluğu’nun Geleceği ve Türkiye-AT İlişkileri”, İşveren, Cilt 29, No 5, Şubat 1991

173. Türk, Fahri: ‘Değişen Dünya Dengeleri ve Almanya’, Stratejik Analiz, Cilt 3,

Sayı 36, Nisan 2003

174. Türkdoğan, Berna; “Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri: Atatürkçü Düşünce Işığında”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 14, No 41, Temmuz 1998

175. Türkoğlu, Emir: “Seçimlerin Ardından Yugoslavya’da Demokrasi, Balkanlar’da İstikrar Umudu”, Stratejik Analiz, C.l, S.6, Ekim 2000

176. Uysal, Fethullah; “Türk-AET İlişkilerinin Anatomisi”, İlim ve Sanat, No 20, Temmuz-Ağustos 1998

177. Ülman, Haluk; “İki Cihan Savaşı Arasında, 1923–1938”, Forum, Cilt 13, No. 150, 1 Temmuz 1960

178. Ülman, A.Haluk; “Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler 1923–1968”, S.B.F.Dergisi, C:XXIII, No:3, Ankara, 1968

179. Ünalan, Perma; “NATO ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”, M5 Avrasya Savunma ve Strateji, Sayı 104, Ocak 2002

180. Üstünkaya, Zeki; “İkinci Dünya Harbinde Türkiye”, Ordu Dergisi, Cilt 75, No 179, Eylül 1956

181. Van Orden, Geoffrey; “The Bundeswehr in Transition”, Survival, London, 33, No. 4, July-August 1991

182. Weizsacker, Richard Von: “Bethoven’in Ülkesinde Yabancılar”, NPQ, 6/1993

183. Yarar, Erhan: “Aşırı Sağ, Sol ve Almanya’nın Güvenilirliği”, Avrasya Dosyası, C.I.Yaz 1994. No:1

184. Yetkin, Münir Nuri, "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Değerlendirilmesi", Dış Ticaret Dergisi, No 3, Ekim 1998

185. Yıldırım, Mustafa : “Şifre Çözücü: Project Democracy”, Müdafaa-i Hukuk, 32: Mart-Nisan 2001

186. “Jeopolitik Sarhoşluk ve Amerika’nın Rolü”, Yeni Dünya Düzeni Meselesi, NPQ Türkiye, Cilt 2., Sayı 5, 1993

187. Yalazan, Talat, "Sovyet Rusya’nın Açıklık (Glastnost) ve Yeniden Yapılaşma (Perestroika) Politikası Türkiye’nin Jeopolitik ve Jeostratejik Durumunu Nasıl Etkiler?", Stratejik Etütler Bülteni, Cilt 24, No 85, Ağustos 1990

188. Yıldırım, Mustafa: “Münih (München)’te Yokedilen Türkler ve Türk Eserleri”, Bilgetürk, Yıl: 1 (1), Bahar 2002

189. Zimmer, Matthias; “From The National State to the Rational State and Back? An exercise in Understanding Politics and Identity in Germany in the Twentieth Century”, German Politics 8/13

190. Zimprich, Werner; “Almanya Türkiye’nin Bir Aday Ülke Olduğu Görüşündedir”, İKV Dergisi, No 143, Ocak-Nisan 1999

**GAZETELER**

1. Asbarez, 27 Ocak 2005

2. Berliner Zeitung, 7 Şubat 2005

3. Brantl, Heribert; “Das deutsche Reifezuegnis”, Süddeutsche Zeitung, 16/17 Temmuz 1994

4. Cumhuriyet Gazetesi; 03 Şubat 1943

5. Cumhuriyet, 8 Mart 1998

6. Cumhuriyet, 6 Temmuz 1999

7. Cumhuriyet, 24 Ekim 2002

8. Cumhuriyet, 08 Kasım 2002

9. Çölaşan, Emin: Hürriyet Gazetesi, 16 Ekim 2002

10. Gökçe, Deniz Akşam Gazetesi,16 Mayıs 2003

11. Der Tagesspiegel Gazetesi, 8 Şubat 2005

12. Deutscher Bundestag, 19 Ekim 2004

13. Die Welt, 29 Kasım 1999

14. Die Zeit, 15 Eylül 1989

15. Die Zeit, 03 Kasım 1990

16. Die Zeit, 3 Eylül 2002

17. Die Zeit, 4 Eylül 2002

18. Financial Times Deutschland, 23 Haziran 2002

19. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11Temmuz 1966

20. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11 Eylül 1996

21. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1 April 1999

22. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 14Ağustos 2002

23. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 19Aralık 2003 ve 11 Aralık 2002

24. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 4 Ekim 2005

25. Frankfurter Rundschau Gazetesi, 5 Şubat 2005

26. Heribert Pranti tarafından Otto Schily ile yapılan röportaj, Süddeutsche Zeitung, 27 Haziran 2002

27. Hürriyet, 09 Kasım 2002

28. Hürriyet, 26 Haziran 2005

29. İlhan, Attila: “Manzara-i Umumiye”, Cumhuriyet, 12Temmuz 2000

30. Jack Straw, The Guardian, May 27, 2002

31. John Hooper, “Germans Racist, Says Schmidt”, Guardian, 29 Mart 2002

32. Kissinger, Henry A.: “Expand NATO Now.”, Washington Post, 19 Aralık 1994

33. Libération, “4 ans de Guerre”, 16 Temmuz 2002

34. Manfred Schäfers, “Institute Says Huge Immigration Increase Essential”, Frankfurter Allgemeine Zeitung English Edition, 30 Kasım 2000

35. Matthias Rüb; “Makedonya’nın Üzerindeki Yıldız”, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11 Eylül 1996’dan aktaran Belgin Mungan (hazırlayan), Avrupa’nın Etnik Parselasyonu, İstanbul, Yazı-Görüntü-Ses Yayınları, 1998

36. Milliyet, 30 Haziran 2002

37. Minçev, Ognyan; “Postkomunistiçeska Evropa Pred Predizvikatelstvoto na Razdeleniya Zapad”, Dnevnik gazetesinin 1 Nisan 2003 sayısı

38. Neue Europaabteilung im Kanzleramt, in: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 24 Ekim 2001

39. Nonnenmacher, Günter: “Wer nicht handelt, kann nur makeln”, FAZ (Frankfurter Allgemeine Zeitung), 16 Haziran 1993

40. Orient Nachrichten, 1937, No. 6

41. Ulus Gazetesi, 23 Ağustos 1945

42. Posta Gazetesi, 29 Ekim 2002.

43. Prantl, Heribert: “Das deutsche Reifezuegnis”, Süddeutsche Zeitung, 16/17 Temmuz 1994

44. Radikal, 2 Mart 1999

45. Radikal Gazetesi, AB Haber; 28 Mayıs 2005

46. Radikal Gazetesi, 15 Eylül 2005

47. Schmidt, Helmut; "Almanya'nın Avrupa'ya Taciz Ateşi", "Die Zeit" gazetesi, 29 Eylül 1995

48. Süddeutsche Zeitung, 4 Mart 1994

49. Suddeutsche Zeitung, 17 Ekim 2001

50. The Independent, 19 Aralık 2005

51. Turkish Daily News, 25 Ekim 2001

52. Völkischer Beobachter ve Leipziger Neueste Nachrichten gazeteleri, 24 Haziran1939,www.usc.edu/isd/archives/arc/findingaids/feuchtwanger/articles 1930s.html makalelerinden çeviridir.

53. Wall Street Journal, 29 Nisan 2002

54. Washington Post, 20 Şubat 2003, http://www.washingtonpost.com

55. Washington Times, 30 Mayıs 2002

56. Yenimesaj Gazetesi, 28Ekim 2000, Muharrem Bayraktar Yazı Arşivinden

57. Zaman Gazetesi, 8 Nisan 2000

58. Zaman Gazetesi, 25 Mayıs 2002

**DİĞER DÖKÜMANLAR**

1. Alman Dışişleri Bakanlığı'nın Propaganda Bakanlığına gönderdiği rapor, 24 Aralık 1942

2. Ana Britanica, C.7, İstanbul, 1987

3. ATASE Arşivi; "İkinci Dünya Harbi Koleksiyonu, 1945 San Francisco

Konferansı Raporu", Ankara, 1945

4. Avrasya Bir Vakfı: " Kafkasya'nın Jeopolitik Sorunları", Hazar Üniversitesi, 27–28 Eylül 2001 Bakü Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Konferansı, Ankara, 2003

5. Avşar, Servet; "İkinci Dünya Savaşı ve İsmet İnönü'nün Uyguladığı Dış Politika", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Sunulmayan Bildiriler, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı, 1999

6. Baade, Fritz; "Avrupa Birleşmiş Devletleri Çerçevesinde Türkiye ve Almanya", Türkiye İktisat Mecmuası, 1952

7. Barata von Mario: Der Fischer Weltalmanach 1997, Frankfurt/M. 1996.

8. Bazoğlu S. Duygu; "Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası", Çağdaş Türk Diplomasisi, 200 Yıllık Süreç, Sempozyuma Sunulan Tebliğler, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999

9. BBC News, 14 Mart 2002, "Srebrenica Timeline", 10 Nisan 2002, "Srebrenica Report: Excerpts"

10. Bilge, Reha; "Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na Tam Üyeliğine Yönelik Olarak Federal Almanya'da Yapılması Gereken Tanıtım Faaliyetlerinin Analiz ve Stratejisi, Türkiye Tanıtma Sempozyumu, Ankara, 16-17 Mayıs 1989, Ankara, 1989

11. Documents of German Foreign Policy: Series D, vol. XII

12. Encyclopedia of Nationalism, Cilt 2, Londra, Academic Press, 2001

13. Faruk Şen, "Türk Öğrenciler Almanya'nın Geleceğinde Söz Sahibi", Zentrum Für Türkeistudien (Türkiye Araştırmalar Merkezi), Basın Bildirisi, Essen, 11 Temmuz 2002

14. Freie und Hansestadt; “ Hamburg Behörde für Inneres Landesamt für Verfassungsschutz”; “Hamburg´taki Türkler ve Almanlar”, Hamburg, Nisan 2005, Lütcke & Wulff OHG

15. Hablemitoğlu, Necip: “Şeriatçı Terör ve Batı’nın Kıskacındaki Ülke: Türkiye”, 28 Ocak 2002 tarihinde İstanbul The Marmara Otelinde düzenlenen “Uluslar Arası Eğitim Ve Terör Sempozyumu”ndaki bildirisi

16. Koloğlu, Orhan; “Yeni Bir Tanıtma Politikasında Yapılmaması Gerekenler”, Türkiye Tanıtma Sempozyumu, Ankara, 16–17 Mayıs 1989, Ankara, 1989

17. Manşet Programı, CNN Türk, 4 Temmuz 2002

18. Milliyet Gazetesi ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Uluslar Arası Eğitim Ve Terör Sempozyumu, Ocak 2002, İstanbul, Dr. Necip Hablemitoğlu

19. Politisches Archiv des Auswartigen Amtes-Berlin: “(PAAA Akten betreffend: Armenien, vom 1. Marz 1918 bis 14. April 1918, R.14098- R 14099”, Bd. 49–50, Türkei Nr. 183

20. Ruth Nabakwe, “Rwanda Insists France is to Blame For Genocide”, 18 Aralık 1998, Africa News Online

21. Simon, Dr.Jeffrey: “Central European Security, 1994: Partnership for Peace (PfP)”, Strategic Forum, Institute For National Strategic Studies, Number 1.1994

22. Schlör, Wolfgang F.; “German Security Policy”, Adelphi Paper No. 277, Brassey’s for International Institute for Strategic Studies, London, June 1993

23. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 1999 Yılı Raporu.

24. Tillmann, Heinz: “Alman Emperyalizminin İkinci Dünya Savaşı Öncesi ve Sonrasında Orta Doğu’ya Yönelmesi, Doktora çalışması, Faşist Almanya’nın 1937 – 1945 döneminde Türkiye’ye yönelik ekonomik, politik ve askerî alanlardaki tavrı, Halle (Saale), 1963, 1966 yılında Halle’deki Martin-Luther-Üniversitesi’nin “Wissenschaftliche Beiträge” adlı dizininde yayınlamıştır.

Çeviri: Murat Çakır, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart – Zeitschrift für Kulturaustausch, Jg. 1962, Heft 2–3

25. Topal, Hüseyin: Alman Basınında Türkiye (1990–93), T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997.

26. UN-Document. A/48/403 S/26450, 14.3.1994

27. Schabas, William; The Genocide Convention at Fifty", United States Institute of Peace Special Report

28. Weisbuch, 1994, Alman Savunma Bakanlığının hazırladığı yıllık rapor

**İNTERNET SİTELERİ**

1. www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2005/09/printable/050919_germany-stalemate.shtml

2. http://www.cansaati.org

3. http://www.byegm.gov.tr/yayınlarımız/dısbasın/2005/05/05x05x05.htm

4. www.haber.byegm.gov.tr/abone.asp?Action=Birlestir&Tarih=28.01.2005

5. www.cia.gov/publications/factbook

6. www.gold.org, October 2002

7. http://www.mediaclup.cg.yu/zanimlijivi/zanimlijivi/12-99/08-6.htm

8. http://news.independent.co.uk/europe/article333653.ece

9. http://senerakturk.blogspot.com/2005/09/almanyada-meclise-5-trk-temsilci-girdi.html

10. www.turkishweekly.net/turkce/yorum.php?id=190

11. http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat=18&yazi=835

# ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Eskişehir'de doğan Taşkın DAYANGAÇ, ilkokulu ve ortaokulu aynı yerde, liseyi ise Maltepe Askeri Lisesi'nde /İZMİR 1993 yılında tamamlamıştır.

Kara Harp Okulundan 1998 yılında Piyade Subayı olarak mezun olan Taşkın DAYANGAÇ, Piyade Okulu'nda (İSTANBUL) bir yıllık Sınıf Okulu Eğitiminden sonra 2 nci İç Güvenlik Tugayı / Lice 'de İç Güvevlik P.Bl.Tk. ve Bl. K. olarak görev yapmıştır. 2001 yılında 65 nci Mknz.P.Tug.K.lığı Lüleburgaz / Kırklareli'ne TOW Tk.K. olarak atanan Taşkın DAYANGAÇ halen aynı birlikte TOW Bl.K. olarak çalışmaktadır.

İngilizce, Almanca ve Ermenice bilen Taşkın DAYANGAÇ, evli ve bir çocuk babası olup Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde Strateji Yüksek Lisans programını takip etmiştir.

**EK–1:AVRUPA, KAFKASYA VE ASYA'DA UYGULANAN ALMAN PROJELERİ**

| Ülke | Proje | Projenin Bütçesi (Milyon |
|---|---|---|
| **Bulgaristan** | Ölçümcülüğün Teşviki | 2,0 |
| | Sebze ve Meyve için Pazarlama Yapısı | 0,2 |
| | Koblebnz Zanaat Odası ile Bulgaristan Ticaret (İktisat) Odasının İş Birliği | 0,1 |
| | Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu | 1,0 |
| | Entegre İktisadi Danışmanlık Hizmeti | 2,9 |
| | Sosyopolitik Eğitim / Sosyal Yapı | 2,7 |
| **Estonya** | Kiel / Talin Endüstri ve Ticaret Odası İş Birliği | 0,4 |
| | Sosyopolitik Eğitim | 1,9 |
| **Bölgesel (Avrupa)** | Polonya ve Macaristan ile Teknik İş Birliği | 4,0 |
| | Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti ile İş Birliği | 3,4 |
| | Polonya ve Macaristan ile iktisadi Danışmanlık | 4,1 |
| | Entegre Kalifiye Eleman Programı | 4,6 |
| | Orta ve Doğu Avrupa'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Teşvikine Yönelik Bölgesel Projeler | 3,3 |
| | Çevre Korumacılığı ve Sigortacılık Alanında Önlemler | 0,8 |
| | Radyo Yayıncılığında Elemanların Uzmanlık Eğitimi Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık Cumhuriyetleri'nde Yetişkinler Eğitiminin Teşviki | 3,1 |
| | Hesap Kontrol Memurlarının Desteklenmesi | 1,2 |
| | Çevre Korumacılığı ve Sigortacılık Alanında Önlemler | 0,6 |
| | Entegre Kalifiye Eleman (Program Süreci: 1992–1995) | 4,1 |
| | Entegre iktisadi Danışmanlık Hizmeti Sosyopolitik Eğitim / Sosyal Yapı/ Kiliseler | 22,2 |
| **Hırvatistan** | Yeniden Onarım için Hırvat Kredi Bankasına | 0,7 |
| **Letonya** | Hagen Güney Vestfalya Endüstri ve Ticaret Odası ile Riga Entegre iktisadi Danışmanlık Hizmeti Arasında İş | 2,9 |
| | Sosyopolitik Eğitim | 0,5 |
| **Litvanya** | Offenbach Endüstri ve Ticaret Odası ile Vilnius Arasında İş Birliği | 0,1 |
| | Mesleki Eğitim Kurumu Oluşturulması | 1,7 |
| | Litvanya Kalkınma Bankasına Danışmanlık | 0,9 |
| **Polonya** | Kattowitz Bölgesinde Sosyal Hizmetler Oluşturulması | 1,0 |
| | Polonya Entegre Danışmanlık Hizmeti | 5,2 |
| | Münster/ Krakau Zanaat Odası ile Danzig İş Birliği | 3,5 |
| | Rhein / Main Zanaat Odası ile Danzig İş Birliği | 2,2 |
| | Düsseldorf / Varşova Zanaat Odaları İş Birliği | 1,4 |
| | Kiel Endüstri ve Ticaret Odası ile Danzig İktisat Odası Arasında İş Birliği | 2,7 |
| | Rhein / Main Zanaat Odası ile Danzig Zanaat Odası Arasında İş Birliği | 2,2 |
| | Essen Endüstri ve Ticaret Odası ile Kattawitz Endüstri ve Ticaret Odası Arasında İş Birliği (Ön Proje) | 0,2 |
| | Alman Sparkasse-mnd Giroverband ile Polonya Devlet Tasarruf Sandığı Arasında İş Birliği | 0,7 |

| | | |
|---|---|---|
| | Sosyopolitik Eğitim / Sosyal Yapı / Kiliseler | 17,8 |
| **Romanya** | Ekonomik Reform için Hükümet Danışmanlığı | 0,6 |
| **Rusya Federasyonu** | Rehabilitasyon Merkezi | 1,1 |
| | Çocuk Kliniğine Yardım | 0,2 |
| | Kalite Güvenliği Alanında Eğitimin Geliştirilmesi | 0,1 |
| | Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu Sebze ve Meyve için Pazarlama Yapısı | 5,0 |
| | Sosyopolitik Eğitim / Sosyal Yapı | 5,6 |
| | Moskova Meteoroloji Enstitüsünün Desteklenmesi | 0,1 |
| **Slovenya** | World University Service Burs Programının Desteklenmesi | 0,5 |
| | Düsseldorf / Moskova Zanaat Odalarının İş Birliği | 0,4 |
| | Sosyopolitik Eğitim Sosyal Yapı | 7,8 |
| | Münih ve Yukarı Bavyera / Slovenya Zanaat Odalarının İş Birliği | 2,3 |
| **Çek Cumhuriyeti** | Çek Cumhuriyeti'nde Enerji Tasarruf Önlemleri için Enformasyon ve Eğitim Merkezi | 0,5 |
| **Slovakya** | Enformasyon ve Eğitim Merkezi Sosyal Diyakoz Hizmetleri | 1,6 |
| **Ukrayna** | Alman Sparkasse-Groverband ile Çek ve Slovak Devlet Tasarruf Sandığı Arasında İş Birliği | 3,0 |
| | Bayreuthe Endüstri ve Ticaret Odası ile Sokolov iktisat Odası | 0,2 |
| | Arasında İş Birliği Kütüphane Yapımı, Arşiv ve Data Bankası | |
| | Sosyopolitik Eğitim / Sosyal Yapı | 10,9 |
| | Donezk Meteoroloji Enstitüsünün Desteklenmesi | 1,0 |
| **Macaristan** | Sosyopolitik Eğitim / Sosyal Yapı | 3,6 |
| | Beslenme Endüstrisi Geliştirilmesi | 2,0 |
| **Beyaz Rusya** | Ekonomi için Danışma Hizmeti | 3,4 |
| | Endüstriyel Çevre Korumacılığı | 0,3 |
| | Budapeşte Sosyal Diyakoz Hizmeti | 0,7 |
| | Kimya Endüstrisi için Güvenlik Araştırması | 0,4 |
| | Çevre ve Ülke Kalkınması için Danışmanlık | 1,5 |

| | | |
|---|---|---|
| | Münih Endüstri ve Ticaret Odası ile Macaristan iktisat Odası Arasında İş Birliği | 0,4 |
| | Sosyal Siyaset Eğitimi / Sosyal Yapı / Kiliseler | 1,4 |
| | Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu | 1,4 |
| **Bölgesel (Avrupa)** | Ermenistan Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu | 0,5 |
| | Gürcistan Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu | 4,5 |
| | Özbekistan Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu | 8,0 |
| | Sağlık Hizmetlerinin Desteklenmesi | 4,4 |
| | Reform Ülkelerinden Misafir Bilim Adamları için Araştırma Bursları | 1,5 |
| **TOPLAM** | | 185,5 |

Kaynak: İbrahim S. CANBOLAT; Alman Dış Politikası, s. 263'den aynen alınmıştır.

## EK–2: AVRUPA, KAFKASYA VE ORTA ASYA ÜLKELERİ İÇİN PLANLANAN ALMAN PROJELERİ

| Ülke | Proje | Projenin Bütçesi (Milyon DM) |
|---|---|---|
| **Bulgaristan** | Sebze ve Meyve Pazarlaması | 0,9 |
| **Estonya** | Kiel / Tallinn Endüstri ve Ticaret Odaları İş | 1,7 |
| **Hırvatistan** | Vergi Dairesi Danışmanlığı | 3,5 |
| | Hukuk Dairesi Danışmanlığı | 1,9 |
| | Özelleştirme Danışmanlığı | 0,1 |
| **Letonya** | Alt Yapı iyileştirmeleri | 1,5 |
| | Ormancılık Alanında Danışmanlık | 0,8 |
| | Hagel / Riga Endüstri ve Ticaret Odaları İş | 1,6 |
| **Litvanya** | Offenbach / Vılnius Endüstri ve Ticaret | 1,6 |
| **Makedonya** | Gıda Maddeleri Üretiminin Arttırılması | 5,0 |
| | Temel Sağlık Gereksinimlerinin Karşılanması | 2,8 |
| | Reform Danışmanlığı | 1,1 |
| **Moldova** | Araştırma ve Kalifiye Eleman Fonu | 2,3 |
| | Özelleştirme Danışmanlığı | 0,1 |
| **Polonya** | Ekolojik Kent Gelişimi | 3,0 |
| | Pazar Ekonomisi Eğitimi Essen / Kattowitz Endüstri ve Ticaret Odaları İş Birliği | 0,1 |
| **Romanya** | Özelleştirmenin Teşviki | 5,5 |
| | Entegre, İktisadi Danışmanlık Hizmeti | 1,7 |
| **Rusya Federasyonu** | Kalite Güvenliğinde Borçlanma Önlemleri | 1,4 |
| | Baykal Gölü Çevresinde Ekolojik Koruma | 1,0 |
| **Slovenya** | Hukuk Reformunda Danışmanlık | 1,2 |
| | İhracatın Teşviki | 0,2 |
| | Özelleştirmede Danışmanlık | 0,1 |
| **Gürcistan** | Araştırma ve Uzmanlık Fonlarının | 3,0 |
| **Kazakistan** | Araştırma ve Uzmanlık Fonlarının | 8,0 |
| **Kırgızistan** | Araştırma ve Uzmanlık Fonlarının | 3,0 |
| **Türkmenistan** | Araştırma ve Uzmanlık Fonlarının | 5,0 |
| **Özbekistan** | Araştırma ve Uzmanlık Fonlarının | 3,0 |
| **TOPLAM** | | 66,1 |

Kaynak: İbrahim S. CANBOLAT; Alman Dış Politikası, s. 268'den aynen alınmıştır.